Smithsonian
Institution
Libraries

Gift of

FREDERICK M. BAYER

NATUURLYKE HISTORIE
OF
UITVOERIGE BESCHRYVING
DER
DIEREN, PLANTEN
EN
MINERAALEN,
Volgens het SAMENSTEL van den Heer
LINNÆUS.
Met naauwkeurige Afbeeldingen.

EERSTE DEELS, VYFDE STUK.
Vervolg der
VOGELEN.

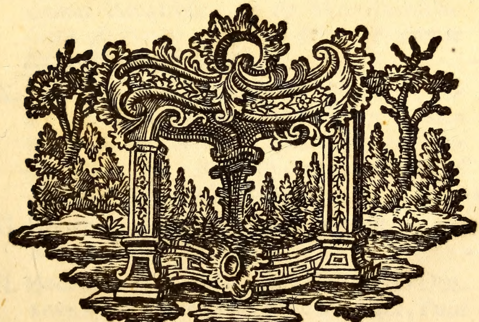

TE AMSTERDAM,
By *F. HOUTTUYN,*
MDCCLXIII.

QH
83
H68.
1761.
d. 1 stuk 5
SCD/KB

INHOUD VAN DIT STUK.

TWEEDE AFDEELING.

De VOGELEN.

XXIV. HOOFDST. *Beschryving van de Eigenschappen der* Zwemmende *of* Water-Vogelen *in 't algemeen.* Bladz. 1

XXV. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* EENDEN *of* EENDVOGELEN, *waar onder niet alleen de* Talingen, *maar ook de* Zwaanen *en* Ganzen, *zo wilde als tamme, zyn begreepen.* —— 12

XXVI. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* ZAAGBEKKEN, *waar onder de* Duiker-Ganzen, *die, op een zonderlinge manier, tot den* Vischvangst *gebruikt worden.* —— 71

XXVII. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* PAPPEGAAY-DUIKEREN, *'t welk* de Alk, Noordsche Penguyn, Zee-Pappegaay *of* Lund, Zee-Hen *of* Lom, *het* Rottetetje *of* Groenlandsche Duif, *en den* Zee Aakster *bevat.* —— 80

XXVIII. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* ONWEERS-VOGELEN *die men, op Zee, als voorboden van* Storm *aanmerkt.* —— 91

XXIX. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* DIOMEDES-VOGELEN; *waar onder die, genaamd* Albatross, *en de* Magellaansche Gans *of* Penguyn, *welke gemeen is aan de Kaap der Goede Hope.* —— 98

XXX. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* KROPGANZEN, *genaamd* Pelikaanen, *onder welken de* Fregat-Vogel, Kormoran *of* Water-Raaf, Jan van Gent, *en de* Gekken *of* Visschers ook *zyn begreepen.* —— 103

XXXI. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* KEERKRING-VOGELEN. —— 128

XXXII. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* DUIKEREN, *'t welk de* Lom, Ember-Vogel, Fuut *en* kleine Duikertjes *of* Aarsvoeten *bevat.* —— 133

XXXIII. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Meeuwen, *waar onder de* Kutke Gaap, Burgemeester, Raadsheer, Malmokke *en* Strontjaager; *meest* Groenlandsche *Vogelen.* —— 142

XXXIV. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Sternen *of* Zee-Zwaluwen. —— 153

XXXV. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Verkeerd-Snavelen, *anders* Watersnyders *genaamd.* —— 159

XXXVI. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Flamingo's, *waar in reden van derzelver verschillendheid van kleur gegeven wordt.* —— 161

XXXVII. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Lepelaaren. —— 168

XXXVIII. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Scurvogelen, *bevattende den Amerikaanschen Reiger, die* Jabiru guacu *gebeten wordt.* —— 173

XXXIX. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Nimmerzatten, *'t welk den Amerikaanschen Pelikaan*, Curicaca *genaamd*, *begrypt.* —— 175

XL. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Reigeren, *waar onder de* Kraanvogelen, Oijevaars en Butooren, *gelyk ook de* Krabben-Eeters *en de Egyptische Vogel* Ibis, *als mede de* Kroonvogel *en het* Juffertje van Numidie, *begreepen zyn.* —— 177

XLI. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Sneppen, *waar onder de* Wulpen, Hout- *en* Poelsneppen, *de* Tjerk, Glut, *enz.* —— 216

XLII. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Strandlooperen, *of* Moeras-looperen; *'t welk den* Kemphaan, Kievit, Tolk, Koet-Plevier, *en andere soorten van* Plevieren, *bevat.* —— 236

XLIII. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Plevieren; *waar in, behalve den* Goud-Plevier, *en anderen, ook de* Mornel, Griel *en het* Mathoen, *zyn begreepen.* —— 252

XLIV. Hoodst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Kluiten, *genaamd* Recurvirostræ, *om dat hunne Bek opwaards is gekromd.* —— 263

XLV. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Schol-Aaksteren, *anders* Oestervangers *genaamd.* —— 266

XLVI

XLVI. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Waterhoentjes, *'t welk de* Koeten, *de* Poule Sultane *of* Purpervogel, *en de* Scherpwieken, *genaamd* Chirurgyns, *bevat.* Bladz. 269

XLVII. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Rallen, *zo* Water *als* Landvogelen, *tot welken de* Kirr-Meeuw *behoort.* —— 278

XLVIII. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Knarshoenderen. —— 285

XLIX. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Trapganzen: *waar in een Omstandig berigt van derzelver Eigenschappen: de Ontleedkundige beschryving en 't Gebruik.* —— 287

L. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Struisvogelen, *bevattende den* Kasuaris, *den Amerikaanschen, en den Oostindischen,* Dod-Aars *of* Eenzaame Vogel *genaamd.* —— 298

LI. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt der Paauwen, *zo de gewoone, als de* Japansche, Chineesche *en die van* Tibet. —— 325

LII. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Kalkoenen, *waarin ook de* Bengaalsche, *dien men noemt* gehoornde Faisant. —— 335

LIII. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Paauwiesen. —— 344

LIV. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Faisanten, *waar onder de Tamme* Hoenderen *van veelerley Soort, als ook de* Poule Peintades, *of* Guineesche, *zyn begreepen.* —— 348

LV. Hoofdst. *Beschryving van 't Geslagt der* Veldhoenderen, *waarin de* Ouerhaan, *het* Berkhoen, Korhoen, Sneeuwhoen *en* Hazelhoen, *als ook de* Patryzen *en* Kwartels *vervat* zyn. —— 391

LVI. Hoofdst. *Beschryving van 't* Geslagt *der* Duiven, *waarin van hunne sterke Voortteeling, de* Plakkaaten *omtrent het* schieten *en* houden *der* wilde *Duiven in de Nederlanden; als ook van de* Ring *en* Tortelduiven, *en van het* Moschduifje, *gesproken wordt.* —— 429

LVII. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* LEEURIKKEN, *waarin zo de gewoone* Akker-, Gras-, Boom- *en* Veld-*Leeurikken*, *als de* Piepert, Spipolet, Berg-*Leeurik en anderen.* Bladz. 460

LVIII. HOOFDST. *Beschryving van* 't Geslagt *der* SPREEUWEN, *vervattende zo de gemeene en uitheemsche als de* Water-Spreeuw. —— 471

LIX. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt der LYSTEREN, *waar in de* Kramsvogel, *het* Koperwiekje, *de* Spotvogel, Vliegenvanger*: als ook de* Merels *of* zwarte *Lysters.* —— 480

LX. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* KERNBYTEREN, *waar onder de* Kruisbek, Goudvink, Kardinaal, Groenling, Senegali, *en andere.* —— 497

LXI. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* GEELGORSEN, *'t welk den* Sneeuwvogel, Geelvink, *'t* Weeuwtje, *de* Ortolaanen, Kardinaalen, *enz. bevat.* —— 517

LXII. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* VINKEN, *waarin ook van de* Vlaschvinken, Distelvinken *of* Putters, Kanarie-Vogels, Sysjes, Bengali's *en andere* Zingvogeltjes; *en van de* Mosschen, *gesproken wordt.* —— 530

LXIII. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* KWIKSTAARTEN, *waar onder de* Nagtegaal, Basterd-Nagtegaal, 't Roodborstje, Paapje, *het* Winterkoningje, Goudhaantje, *en veele andere, begreepen zyn.* —— 563

LXIV. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* MEESEN, *'t welk de* Plakkers, Pimpeltjes, *en de* Manakyns, *zekere Amerikaansche Vogeltjes, bevat.* —— 591

LXV. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* ZWALUWEN, *waar onder de* Chineesche, *die eetbaare Nesjes maakt.* —— 602

LXVI. HOOFDST. *Beschryving van 't* Geslagt *der* GEITENMELKEREN. —— 614

AAN-

AANWYZING DER PLAATEN,

en der Bladzyden,

alwaar de Figuuren aangehaald of beschreeven worden.

PLAAT XXXVII. Afbeelding van den DUIKER-GANS en andere Water-Vogelen. *tegenover* Bladz. 71

Fig. 1. De *Duiker-Gans*, langbek. *bl.* 74
—— 2. Het *Nonnetje.* *bl.* 77
—— 3. De *Zee-Pappegaay.* *bl.* 85
—— 4. De *Zee-Hen.* *bl.* 88
—— 5. De *Onweersvogel.* *bl.* 92
—— 6. Het *Zee-Paard.* *bl.* 93
—— 7. De *Magellaansche Gans.* *bl.* 102

PLAAT XXXVIII. Afbeelding van den PELIKAAN, enz. ———— Bladz. 103

Fig. 1. Een *Pelikaan* van de Philippynsche Eilanden. *bl.* 110
—— 2. De *Fregatvogel.* *bl.* 111
—— 3. De bruine *Gek.* *bl.* 124
—— 4. De Zuider *Penguyn.* *bl.* 131

PLAAT XXXIX. Afbeelding van den KORMORAN, enz. ———— Bladz. 115

Fig. 1. De *Kormoran* of Zee-Raaf. *bl.* 115
—— 2. *Bassaner Gans* of Jan van Gent. *bl.* 121
—— 3. *Keerkringvogel*, Phaëthon. *bl.* 129

PLAAT XL. Afbeelding van de DUIKERS, FUUTEN, enz. ———— Bladz. 133

Fig. 1. Groote gevlakte *Duiker.* *bl.* 136
—— 2. *Fuut.* *bl.* 138
—— 3. *Kutke Gaap.* *bl.* 143

PLAAT XLI. Afbeelding van de MEEUWEN, STERNEN, enz. *tegen over* Bladz. 147

Fig. 1. Bonte Meeuw of *Mallemokke.* *bl.* 148

— 2. Geſtreepte *Strontjager.* *bl.* 152

— 3. Groote *Zee-Zwaluw.* *bl.* 155

— 4. Zwarte *Stern.* *bl.* 158

— 5. *Verkeerd-Snavel.* *bl.* 160

PLAAT XLII. Afbeelding van den FLAMINGO, LEPELAAR en KROONVOGEL. —— Bladz. 161

Fig. 1. De *Flamingo.* *bl.* 162

— 2. De *Lepelaar* of Spatelbek. *bl.* 170

— 3. De *Kroonvogel.* *bl.* 180

PLAAT XLIII. Afbeelding van de REIGERS, BUTOOREN, enz. —— Bladz. 199

Fig. 1. De *Kwak.* *bl.* 200

— 2. Purpere *Kuif-Reiger.* *bl.* 206

— 3. Gevlakte *Krabben-Eeter.* *bl.* 210

— 4. 't *Woud-Aapje.* *bl.* 210

— 5. De *Butoor* of Roerdomp. *bl.* 211

PLAAT XLIV. Afbeelding van de WULPEN, SNEPPEN en PLEVIEREN. —— Bladz. 217

Fig. 1. De *Wulp* van Madagaskar. *bl.* 224

— 2. Laplandſche *Snep.* *bl.* 234

— 3. Gryze *Koet-Plevier.* *bl.* 247

— 4. Geſtippelde *Plevier.* *bl* 250

— 5. *Griel* of Doornſluiper. *bl.* 260

— 6. *Matboen.* *bl.* 261

— 7. *Doorn-Plevier* van Senegal. *bl.* 262

PLAAT

PLAAT XLV. Afbeelding van de KLUIT, het WATERHOENTJE, de RALL, enz. *tegen over* Bladz. 263

Fig. 1. De *Kluit.* *bl.*264

—— 2. De *Schol-Aakster.* *bl.*267

—— 3. Het *Waterhoentje.* *bl.*272

—— 4. Bruine *Chirurgyn.* *bl.*277

—— 5. *Rall* van de Philipp. Eil. *bl.*282

—— 6. *Kirr-Meeuw.* *bl.*283

PLAAT XLVI. Afbeelding van den VOGELSTRUIS, KASUARIS, enz. —— Bladz. 297

Fig. 1. De Ethiopische *Trapgans.* *bl.*297

—— 2. De *Vogelstruis.* *bl.*299

—— 3. De *Kasuaris.* *bl.* 310

Lett. A. Een Veertje of Pluimpje in de natuurlyke grootte. *bl.* 313

PLAAT XLVII. Afbeelding van de PAAUWEN, FAISANTEN, PATRYZEN. —— Bladz. 333

Fig. 1. De *Paauw* van Tibet. *bl.*335

—— 2. Gekroonde *Faisant.* *bl* 389

—— 3. Gekuifd *Veldhoen.* *bl.*409

—— 4. Chineesche *Patrys.* *bl.*421

—— 5. Gekuifde Kwartel van Mexiko. *bl.*427

PLAAT XLVIII. Afbeelding van de DUIF, LEEURIK, SPREEUW, enz. —— Bladz. 447

Fig. 1. Blaauw-Kop *Duif* van Jamaika. *bl.*448

—— 2. Kaapsche Leeurik. *bl.* 468

—— 3. *Spreeuw* van Louisiana. *bl.*476

—— 4. *Ossenpikker.* *bl.*478

Fig.

Fig. 5. Zwarte *Vliegenvanger.* *bl.*490
—— 6. Berg-*Merel.* *bl.*494
—— 7. *Kernbyter* van Kanada. *bl.*502
PLAAT XLIX. Afbeelding van de MOSSCHEN, MEEZEN, VINKEN, enz. *tegen over* Bladz. 505
Fig. 1. Afrikaansche *Kernbyter.* *bl.*505
—— 2. *Senegali.* *bl.*509
—— 3. Gekuifde *Coliou.* *bl.*516
—— 4. Het *Weeuwtje.* *bl.*527
—— 5. Poolsche *Mees* of Hangnestje. *bl.*590
—— 6. *Manakyn* roodkopje. *bl.*601
—— 7. *Dagslaap* of Geitenmelker. *bl.*615

Deeze Afbeeldingen der Vogelen zyn, even als die van 't voorgaande STUK, altemaal gebragt op nagenoeg een vierde van de natuurlyke hoogte en breedte; behalven die van de XXXVIIIste, XLIIste en XLVIste Plaat, welke men genoodzaakt is geweest ongevaar de helft meer te verkleinen.

DRUKFEILEN.

Bladz. 38, regel 20. *Voor* geeven 'er. *Lees* geeft men 'er.
—— 42, regel 12. *Voor* de Ben. *Lees* de Bek.
—— 43, op de kant. Voor *Coure-Pieds.* Lees *Couvre-Pieds*
—— 149, regel 23. *Voor* Staartpennen. *Lees* Pooten.
—— 196, regel 6. *Voor* van Padden. *Lees* van Stinkende Padden.

BESCHRYVING
DER
DIEREN.

TWEEDE AFDEELING,
De VOGELEN.

XXIV. HOOFDSTUK.

De Eigenschappen der Zwemmende *of* Water-Vogelen *in 't algemeen. Hunne menigte in 't Noorden.* Plakkaaten *omtrent de* Vogelkooijen *in de Nederlanden.*

IK maak van dit Tweede Stuk der Vogelen, 't welk het Vyfde van myne Beschryving der Dieren is, een aanvang met den Derden Rang van Linnæus, waar toe ik ben gevorderd. Deeze Rang bevat de zodanigen, welker Eigenschap het is *in 't Water te Zwemmen*, en deswegens kunnen zy billyk begreepen worden onder den Hoofdnaam van Zwemvogelen. Hunne Pooten zyn daar toe op een byzondere wyze geschikt, de Schenkels platagtig en kort; de Vingeren of Toonen met een Vlies te samen gevoegd en daarom, van sommigen, *gewebd* geheten of *gepalmd*, welk laatste overeenkomt met het Latynsch

II. AFDEEL. XXIV. HOOFD-STUK.

woord *palmati*, en de gelykheid derzelven met de Palm van eens Menſchen Hand uitdrukt. Hierom heeft KLEIN ze door den naam van *Palmipedes* onderſcheiden, waar van hy drie Familiën of Gezinnen heeft. MOEHRING begrypt hun onder den algemeenen naam van *Hydrophilæ*, dat is, Waterminnaars; doch men vindt 'er onder, gelyk de Ganzen en Meeuwen, die zig ongelyk meer in de Lugt ophouden dan in 't Water, en 't is bekend dat anderen, die geen Zwempooten hebben, niet minder Liefhebbers zyn van zig in 't Water te wasſchen en te dompelen; gelyk men dit in de Duiven dagelyks waarneemt. Anders zou men hun, met de Ouden, gevoeglyk kunnen noemen *Water-Vogelen;* waar onder zy egter de Steltloopers, met regt, ook begreepen hebben.

Eigenſchappen.

De bekwaamheid om te Zwemmen onderſcheidt dan de Vogelen van deezen Rang. Hoewel men 'er onder vindt, gelyk de Meeuwen, die dit niet doen, zyn 'er wederom anderen, die zelfs onder Water duiken, met hun geheele Lyf, en deswegens Duikers genoemd worden. Zy munten, in 't algemeen, door deeze Eigenſchap boven de andere Vogelen uit, en in 't Vliegen ſchieten de meeſten niet by hun te kort. Veelen wel is waar, gelyk de Eenden, zyn zwaar van Vlugt, doch anderen, gelyk de Fregatvogel, tarten de allervlugſten. De Natuur, willende zig alles ten nutte maaken en tevens alle Dieren voorzien met de noodige Werktuigen

gen tot hun beſtaan, heeft de genen, die, volgens de wyze ſchikking van den Schepper, de Koſt moeſten zoeken in het Water, niet alleen daar toe bekwaam gemaakt, maar zelfs met Wapenen voorzien om zig te redden; daar de andere Vogelen hun Graf vinden in dat Element. Tot loopen ondertuſſchen op het Land, daar zy geen verre Togten te doen hadden, zyn veelen niet zeer bekwaam.

II. AFDEEL. XXIV. HOOFD-STUK.

Menigte in 't Noorden.

De meeſte Water-Vogelen onthouden zig, zo 't ſchynt, in de Gemaatigde Lugtſtreek en zelfs Noordelyker; hoewel 'er, miſſchien, naar den Zuidpool toe niet minder zyn. In de Moeraſſige deelen van ons Nederland en van Engeland, zyn 'er een groote menigte. Tot dezelven behooren ook de Strand-Vogelen, waar van voorheen geſproken is, en die het voornaamſte Onderwerp uitmaaken van dien gevaarlyken Vogelvangſt in Noorwegen (*). Op eenige Eilanden van Schotland onthoudt zig daar van een verbaazende menigte, zo dat de Inwooners byna daar van alleen beſtaan kunnen. HARVEJUS ſpreekt van zeker klein Eilandje, genaamd *Baſſe* of *Baſs*, in de *Forth* of Golf van Edenburg in Schotland; dat eigentlyk een hooge Rots is, van ongevaar duizend Schreeden omtreks, 't welk hy bezogt hadt. „ De Oppervlakte van hetzelve, (zegt hy) is, „ in de Maanden Mey en Juny, met Neſten, „ Eije-

(*) Zie het IV. STUK deeze *Nat. Hiſtorie* bladz. 4.

II. AFDEEL. XXIV. HOOFDSTUK.

„ Eijeren en Jongen, byna geheel bedekt, zo „ dat men naauwlyks een Voet verzetten kan, „ zonder 'er op te trappen, en de Vogels „ zweeven 'er, in zulk een menigte, om heen, „ dat zy, gelyk een Wolk, de Lugt, zelfs met „ heldere Zonneſchyn, verduiſteren; maakende „ de middelerwyl zulk een Geſchreeuw, dat „ men de naby ſtaande naauwlyks kan hooren „ ſpreeken. Indien gy de onderleggende Zee „ van deeze Rots, als van een hoogen Tooren „ of ſteilen Muur, beſchouwt, ziet gy dezelve „ aan alle kanten bedekt met duizenden van „ zwemmende en hun Aas zoekende Vogelen, „ van veelerley *Soort*, en wederom, het Eiland „ rond vaarende, vertoont hetzelve zig, door „ de veelheid van Vogelen, die in de Kloven „ en Gaten neſtelen, (zynde niet minder, dan „ de Sterren in eene heldere Nagt, ontelbaar,) „ even als een groote Byënkorf. 't Is ongelooflyk, welk een voordeel uit het verkoopen „ der Vederen en Eijeren, ja ook van de overblyfzels der Neſten, welke tot Brandſtof „ dienen, door den Eigenaar jaarlyks getrokken worde van die barre Rots. Het Eiland „ vertoont zig ſchemerwit, daar het nogthans „ beſtaat uit een bruinen ja zwarten Steen, „ welke met een witte Korſt, als van Kryt, „ is overtoogen; gelyk blykt aan den Voet, „ alwaar het van de Baaren beſpoeld wordt, „ en daar de Steen zyn natuurlyke bruine kleur „ heeft. Die Korſt is ongetwyfeld afkomſtig

„ van

„ van de weeke Vuiligheid der Vogelen, die zy „ loozen, en ſtrekt daar na, wederom, als eene „ Krytagtige ſtoffe, tot vorming van den Dop „ van 't Ey. Geene dier Vogelen zyn Inboor„ lingen van deeze Plaats: zy komen 'er alleen „ om te broeden, en vertoeven 'er, als in een „ Herberg, zo lang tot dat de Jongen in ſtaat „ zyn om met hun weg te vliegen (*) ": aazende middelerwyl, waarſchynlyk, op Sprot en jonge Haring.

II. AFDEEL. XXIV. HOOFD. STUK.

Miſſchien komen deeze Vogelen van de Noordſche Kuſt, alwaar 'er, gelyk wy gezien hebben, in zulk een menigte zyn, die Strand-Vogelen genoemd worden (†), beſtaande meeſt in wilde Ganzen en Eenden, Lommen, Raadsheeren, Pappegaay-Duikers en Meeuwen, of andere Zwem-Vogelen; hoedanigen 'er op Ysland, aan Groenland, in de Straat Davis, de Hudſons-Baay en andere Noordelyke Streeken, ook menigvuldig gevonden worden; die hunne Neſten maaken op ontoeganglyke plaatſen, in de Kloven van 't Gebergte of op Klippen, om die voor 't Wild Gedierte te beveiligen, zo 't ſchynt. Iets dergelyks heeft ook in andere Wereldsdeelen plaats: want, by voorbeeld, wordt aan de Kuſt van Afrika, niet ver van Goeree, een Rots gevonden, welke men, wegens

(*) *De Generat. Animal.* Exercit. XI.
(†) Als vooren bladz. 5.

II. AFDEEL. XXIV. HOOFDSTUK.

gens de kleur door de menigte van Vogelſtront, het *beſcheeten Eiland* noemt.

Vangſt der Water-Vogelen.

Men vangt in Straat Davis de Berg-Eenden wel met Vallen, gelyk de Voſſen, doch gemeenlyk weeten de Inboorlingen dit Gevogelte met Pylen uit hunne Schuitjes te ſchieten. De wilde Eenden worden in Moeraſſige Landſtreeken, aan de Ooſtzyde van Engeland, gevangen met dergelyke Netten, als die men te Lande tot den Patryzen-Vangſt gebruikt. Eenige honderd Schuitjes komen, als 't in de tyd is, daar toe by een. Op de ondiepe Zandplaaten, daar 't Wier groeit, tuſſchen Wieringen, Teſſel en Vlieland, in de Zuider-Zee, wordt een menigte Ganzen, Eenden, en dergelyk Watergevogelte gevangen met Slagnetten, die ongelyk grooter, doch anders op gelyke wyze als de Vinken- en Leeuriks-Netten zyn toegeſteld, 't welk men *dompen* noemt. De Dompers zitten, op eenigen afſtand van het Net, in een Schuitje, dat vaſt legt, aan de Treklyn: inmiddels zyn 'er eenige Vogelen, die men Baanzwemmers of Roepers noemt, met Touwtjes onder Water vaſt gemaakt, die door hun gekwaak de Vogelen, welke uit Zee komen aanvliegen, by hun lokken, om te aazen op het Zaad van 't Wier. Wanneer nu de wilden neergeſtreeken zyn, wordt hun het Net over 't hoofd gehaald door den Domper, die dus dikwils honderd Vogelen op éénen Dag meeſter wordt.

Vogelkooijen.

De gemeenſte manier om 't Watergevogelte, dat

dat by zulke menigten in de groote Steden vertierd wordt, te vangen, is door middel van *Vogelkooijen.* Men vindt 'er in dat gedeelte van 't Engelsch Graafschap Lincoln, 't welk wegens zyne laagte *Holland* geheten wordt, veelen, die 'er verhuurd worden voor vier- of vyf honderd Ponden Sterlings, dat is over de vier- of vyf duizend Guldens, in 't Jaar. Ook zyn zy menigvuldig in 't Graafschap *Cambridge*; wordende uit eene Kooy, niet ver van de Stad Ely, als 't in 't Saizoen is, doorgaans drie duizend koppels Eenden, in een Week, naar Londen gebragt.

II. AFDEEL. XXIV. HOOFDSTUK.

Plakkaaten daar omtrent in de Nederlanden.

In de Vereenigde Provintiën, doch inzonderheid in Holland en Westfriesland, worden insgelyks Vogelkooijen gevonden. De Koning van Spanje, in 't jaar 1567, by Plakkaate het stooren der Vogelkooijen in de Nederlanden verbooden hebbende, stelden de Staaten van Holland, in 't jaar 1585, voor altoos en *by forme van eeuwigen gebode* vast, dat niemand, by of op *vyf honderd* Roeden naa omtrent de Vogelkooijen of Driften, noch in of omtrent de Kreeken, Killen, Rivieren en andere Wateren, daar op of aan loopende, noch op eenige Werven daar omtrent gelegen, *eenige lange of korte Roers of Bossen losse schieten*, noch op de Schutten kloppen, de Zeilen schudden of over werpen, noch eenig Geluid of Getier mag maaken, waar door het Gevogelte verjaagd of gestoord zou kunnen worden; op de verbeurte

 van

II. AFDEEL. XXIV. HOOFDSTUK.

van de Buſſen of Roers en eene Boete van tien Guldens: verbiedende tevens ook alle Vogelaars, *metter langer Lyne of met Vogel-getouwe*, op 500 Roeden van eenige Vogelkooijen ofte Driften te mogen komen leggen; en eenen iegelyken op eenige Ryswaarden, Rietvelden of andere Ruychte, *te ſteecken met Netten ofte anderſins eenig Ruyd-Vogel te jagen ofte vangen*: ten zy dat zy 't Recht van de Vogelery in Pagt hebben of anderzins, en hun zulks door de Eigenaars van die Waarden of Rietvelden was toegeſtaan (*). Dit Plakkaat is naderhand verſcheide maalen, zo ten opzigt van den verdronken Waard van Zuid-Holland en den Lande van Stryen en Putten, als in 't algemeen vernieuwd; gelyk ook in het Plakkaat en Ordonnantie op de Houtveſterye en Jagt, van den jaare 1684, over Holland en Weſtfriesland, het zelfde wordt vaſtgeſteld, en het Reglement zyner Doorlugtige Hoogheid van den 3 *Auguſtus* 1750, verbiedt het beſchadigen der Vogelkooijen of Driften en het verjaagen van 't Gevogelte, over Holland en Weſtfriesland in 't algemeen uitdrukkelyk; zynde het tevens aan niemand geoorlofd Eendvogels te ſchieten, dan volgens de Plakkaaten (†). Op Wierwaarden mogten in 't geheel geen Vogelaars gaan Vogelen, volgens Plakkaat van 1547.

De

(*) *Groot Plakkaatboek* I. DEEL, bladz. 1302.

(†) Zie de *Nederl. Jaarboeken* van 't jaar 1750, bladz. 1077.

De menigte van Vogelkooijen, die, in den aanvang der voorgaande Eeuw, reeds, in Holland waren aangelegd, en de benadeeling der Gras- en Koornlanden door de tamme Eenden, die in dezelven tot het vangen der wilde Eenden, Smienten, Talingen en ander Water-Gevogelte, werden gebruikt, gaf Prins Maurits aanleiding, om, als Gouverneur, in den jaare 1604, by vernieuwing van 't Keizerlyk Plakkaat van 1550, te ordonneeren en vast te stellen; *dat niemand binnensdyks eenige Vogelkooy zou mogen opregten*, ten ware hy daar ter plaatse zo veel Lands hadde, dat zyne Nabuuren 'er niet door benadeeld konden worden, ter beoordeeling van de Hooge Overigheid; en alle de genen die geen agt Morgen Lands by een hadden, zouden *haare Kooy moeten afbreeken*, indien dezelve binnen tien Jaaren was opgeregt. Alle Kooyluiden moesten de Eenden *opgesloten houden* in de Zaaytyd en Maaytyd: dat is van half Maart tot het begin van Mey en van half July tot den eersten September (*).

II. AFDEEL. XXIV. HOOFDSTUK. Bepaaling in Holland.

In de Provintie van Utrecht is het ook niet geoorlofd *nieuwe* Vogelkooijen *aan te leggen*, zonder de toestemming van de Regeering. Men magze niet berooven, stooren, noch op den afstand

In andere Provinciën.

(*) *Gr. Plakktb.* I DEEL. bladz. 1308. Zie ook het gedagte Plakkaat op de Houtvestery en Jagt, van 't jaar 1684. IV. DEEL bladz. 526.

II. AFDEEL. XXIV. HOOFDSTUK.

ſtand van *tweehonderd* Roeden met Buſſen ſchieten, op de boete van *zestig* Gulden: de Wateren, daar toe behoorende, niet vergiftigen of bederven, op de boete van *tagtig* Gulden en arbitraire Lyfſtraffe. In Vriesland mag niemand, by de geapprobeerde of geoktrooijeerde Kooijen of Horden, eenig Wild ſchieten, of op eenige manier zyn Roer loſſen, op *vierhonderd* Konings-Roeden daar omtrent, of dezelven op eenige manier ſtooren of berooven, op de boete van *twaalf* Guldens en verbeurte van het gebruikte Schietgeweer. Ook zou daar niemand voortaan eenige Kooijen mogen maaken, dan na verkreegen Oktrooy, ingevolge de Staats-Reſolutie van den jaare 1717. Het ſchieten naar Wild op den gemelden afſtand van Kooijen of Horden, is in de Provintie van Groningen insgelyks verbooden, op de boete van *vyftig* Guldens, en verbeurte van het Schietgeweer (*).

De Vogelkooy is een Plantagie van digt Geboomte, hebbende in 't midden een Kom of Vyver, waar in het tam Gevogelte zwemmende gehouden wordt en gevoed met hun gewoone Aas. Aan de Kom zyn vier of zes Slooten, die krom loopen en naauwer worden naar 't end, alwaar zy met een Prieel van groente zyn overdekt. Het alleruiterſte end van de kromte

is

(*) Zie de *Nederl. Jaarboeken* van 1750. bladz. 474. en 1412. als ook van 1752. bladz. 1346.

is een Fuikswyz' Net, dat met Hoepels wordt uitgespannen gehouden, en het Net breidt zig uit langs een Gewelf van Boogen, die aan het Prieel sluiten. De tamme Eenden, in 't midden, weeten door hun Gekwaak de wilden, die over de Bosschagie vliegen, aan te lokken, zo dat dezelven in de Kom neerstryken, alwaar een Houten Vlotje dryft met Hennipzaad, 't welk voor hun een zeer lekker Aas is. Wanneer men dus een menigte wilde Eenden in de Kom heeft, worden zy in de Slooten gelokt door middel van dat Vlotje en door de tam gemaakte van hunne Soort, zonder dat zy eenig gewag verneemen; dewyl de kanten van de Sloot zeer digt bezet zyn met Stroo-Schutten. Een Hondje, daar op geleerd, weet, door zyn springen over kleine Schutjes, deeze wilde Eenden zagtelyk voort te lokken, tot dat zy, den Man agter zig ziende, vol schrik opvliegen, en tegen 't Gewelf stuiten, en eindelyk, aan 't end een uitgang meenende te vinden, in de Fuik gevangen raaken. II. AFDEEL. XXIV. HOOFDSTUK.

Gebruik. Men noemt dit Gevogelte *Ruid-* of *Ruigvogelen*, wegens het ruijen of veranderen van Veeren, dat een groote ruigte maakt, en een zagt Dons in Bedden en Kussens uitlevert. De bereide Borstvelletjes dienen tot een zagte verwarming en beschutting van tedere Deelen. Hun Vleesch is taaijer, geiler en zwaarder te verteeren, dan dat van de Landvogelen in 't algemeen.

 XXV. HOOFD-

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

XXV. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* EENDEN *of* EENDVOGELEN, *waar onder niet alleen de* Talingen, *maar ook de* Zwaanen *en* Ganzen, *zo wilde als tamme, zyn begreepen. Zwaanen-Jagt en Zwaanen-Driften in de Nederlanden. Hunne Langleevendheid, Voortteeling en Gebruik.* Verhuizing *der Ganzen tegen den Winter, naar 't Noorden. Zonderlinge Eigenschappen van de Vogelen, die het* Eiderdons *uitleveren. Het* ruijen *der Eenden, hunne* Smaakzenuwen; enz.

Rangschikking.

HEt eerste Geslagt, in de Rang der Zwem-Vogelen, is, volgens LINNÆUS, dat der EENDEN, waar onder de *Zwaanen* en *Ganzen* begreepen zyn. BRISSON heeft, in zyn vierentwintigste Rang, drie Geslagten, te weeten die van den Zaagbek, Gans en Eendvogel; alzo de Zwaanen by hem begreepen zyn onder de Ganzen, en deeze beiden van de Eenden afgescheiden, doordien in deeze laatsten de breedte van den Bek de dikte overtreft, zynde in de Ganzen de Bek zo dik als breed; in beiden van onderen plat; met Tandjes als een Vyl en aan 't end genageld doch stomp. Zy hebben altemaal een Vliesje aan de binnenkant van den inwaardsen Vinger, en hunne Schenkelen zyn ongevederd.

Voorts

Voorts bestaan zyne Kenmerken in de Pooten, als gemeld is (*). LINNÆUS stelt tot Kenmerken van dit Geslagt, behalve de algemeene van den Rang der Zwemvogelen (†), dat zy den Bek, die van boven rond en stomp is, als met plaatjes getand hebben; de Tong ruig aan den rand en stomp. Hy verdeeltze in de zodanigen, welker Bek aan 't Grondstuk bultig is en die welker Bek effen is of ongebult: onder de eersten behooren de Zwaanen; onder de anderen de Ganzen en Eenden. II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. Kenmerken.

BRISSON heeft in zyn Ganzen-Geslagt zestien, in dat der Eenden twee-en-veertig Soorten of Verscheidenheden: LINNÆUS telt negen-en-dertig Soorten, als volgt. Soorten.

(1) *Eend die den Bek half-Cylindrisch heeft en zwart, met geel Wasch, het Lyf wit van kleur.* I. *Cygnus.* Zwaan.

In 't algemeen is deeze Vogel bekend onder den Latynschen naam *Cygnus*, die van den Griekschen

(*) Zie 't IV. STUK deezer Natuurlyke Historie, bladz. 78.

(†) 't Zelfde, bladz. 81.

(1) Anas, Rostro semicylindrico atro, Cerâ flavâ, Corpore albo. *Faun. Suec.* 88. *It. Westgoth.* 143. *Syst. Nat.* X. Gen. 61. a. Cygnus ferus. BELL. *Av.* 30. GESN. *Av.* 372. ALDR. *Ornith.* L. 19. c. 1. WILL. *Ornith.* 212. RAJ. *Av.* 136. ALB. *Av.* III. p. 91, Tom. 96. EDW. *Av.* 150. T. 150. b. Cygnus mansuetus. WILL. *Ornith.* 271. T. 69. RAJ. *Av.* 136.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Zwaan.*

schen *Kuknos* afkomstig schynt te zyn; doch de Latynsche Pöeeten gebruiken onverschillig het Woord *Olor*. Of hy van de Hebreen bedoeld zy door het Woord *Tinschemet* is niet zeker, doch sommige Arabieren noemen hem *Baskak* en *Cinnana* of liever *Cinnaria*, volgens ALDROVANDUS. De Naamen, die hy in de meeste Taalen van Europa heeft, zyn van den Latynschen afkomstig: dus noemen hem de Spaanschen *Cisne*, de Italiaanen *Cino* of *Cigno*, de Franschen *Cygne*; maar de Engelschen volgen den Hoogduitschen naam *Schwan*, noemende hem *Swan*, het jong *Cygnet*, en den wilden Zwaan *Elk* of *Hooper*. In Switzerland wordt deeze Vogel *Oelb*, *Oelbs*, of *Elbs* geheten, en in Poolen *Labec*, in Sweeden *Swan*.

Woonplaats.

Deeze Vogelen onthouden zig in verscheide deelen des Aardbodems en zy schynen Trekvogelen te zyn. By de Ouden waren twee Rivieren van Asie vermaard wegens de menigte van Zwaanen, die op dezelven zwommen. Volgens PLUTARCHUS schynt, in zyn Leeftyd, het Vleesch derzelven geen ongewoone Spyze te zyn geweest. Wanneer, voor eenige Jaaren, in Oostindie Schepen werden uitgezonden, om het Zuidland te ontdekken, zo vonden die, aldaar, op zekere Rivier een menigte van Zwaanen, waar van zelfs eene levendig te Batavia gebragt werdt. Dezelven verschilden alleenlyk van de Europischen door hunne graauwe kleur. Op de Rivieren van Lapland zyn zy in de Zo-

mer-

mertyd overvloedig, zo LINNÆUS meldt, en men vindtze ook in Noord-Amerika.

II. AFDEEL. XXV. HOOFD-STUK. *Zwaan.*

Het Plakkaat van den Koning van Spanje, van 't jaar 1559, verbiedt, uit aanmerking dat de *Swanen en Duiven niemand schadelyk zyn*, als ook, *op dat de Swaneryën en Duivenvlugten* zyner Vasallen en Onderdaanen niet mogten *vernield of verdempt worden*; het schieten *van oude en jonge Swanen of Duiven met Bossen of met Bogen*, als ook dezelven *met Netten en andere Instrumenten of Honden te doen Jagen ofte byten*; en voorts, dat men ook *geen Swanen Eieren of Jongen rooven mogt* op de verbeurte, de eerste reize van XXV Caroli Guldens van 20 st. 't stuk, en van XXX dito Guldens de tweede reize, benevens arbitraire Straffe (*). Vervolgens werden zy, in de Plakkaaten van Prins Maurits gegeven, in 't voorste der Zeventiende Eeuw, gelyk gesteld met de Ganzen, Eenden, Duiven en andere Vogelen, welker Nesten men niet berooven noch de Ouden of Jongen vangen of dooden mogt, in de Wateringen, Vyvers, Vogeleryën, Driften of Duifhuizen, der Ingezetenen van 't Graafschap van Holland (†). In het Plakkaat op de Houtvestery en Jagt, van 't jaar 1684, worden de *wilde Swanen* geteld onder het vliegend Wild of Edel Gevogelte, dat men niet schieten, vangen

(*) *Groot Plakkaatboek* I. DEEL. bladz. 1300.
(†) 't Zelfde, *ibid.*

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Zwaan.*

gen of ſtooren mogt, 't zy in de Veenen of op andere plaatſen, waar zy zig gewoonlyk onthouden, op de Boete van twintig Pond, 't elken reize, en die eenige *gemerkte* Zwaanen ſchoot, zou dubbele Boete verbeuren (*). In 't hernieuwde Plakkaat der Staaten deezer Provintie, van den jaare 1700, wordt in 't byzonder agt genomen *op het dagelyks komen Schieten met Schuitjes op de Zanden en Slyken in Zuidholland, by de Vogelkooijen, naar de Swanen, die zy* Deenen *noemen* (†). In voorgaande Plakkaaten, omtrent dit zelfde Onderwerp, waren deeze Zwaanen *Deem* genoemd geweeſt.

Tamme Zwaanen.

In de Nederlanden bevindt zig een Ras van tamme Zwaanen, die als Eigendommen van Steden en Heerlykheden, of van zodanigen, het Regt aan welken om Zwaanedriften te houden behoort, worden aangemerkt. In Zeeland mag iedereen Zwaanen houden, die honderd Gemeten, dat is vyftig Morgen Lands heeft, in één Parochie. In Holland moet daar toe het verlof der Staaten verzogt worden. Voorts ſtaan 'er de Zwaanen onder het toezigt van eenen Pluimgraaf, die van het opneemen of ophaalen derzelven de Boete trekt, volgens de Regten der Graaflykheid. Geen Zwaanen-Eijeren mogen worden opgenomen, en wiens Hond een Zwaan doot beet, die verbeurde tien Pond, en moeſt den Hond de Voet

(*) Zie *Gr. Plakkaatb.* IV. DEEL. bladz. 531.
(†) 't Zelfde, bladz. 541.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Zwaan.*

Voet afgeslagen worden, op de Boete van zes Pond (*). De Westfriezen schynen zig daar niet aan gehouden te agten (†). Egter mag, volgens de gemelde Plakkaaten, niemand, in de geheele Provintie, de Zwaanen, zo min als Ganzen, Eenden, Duiven en ander Gevogelte, dat aan Partikulieren toebehoort, schieten, dooden of beschadigen. In Gooyland is zulks, zo ten opzigt van *Oude als Jonge, wilde en tamme* Zwaanen, verbooden op de Boete van 50 Guldens, de verbeurte van het Roer en arbitraire korrektie (‡). In 't Sticht van Utrecht mag niemand eenige Zwaanen-Nesten berooven, met Pennen steeken, of anderszins, de Zwaanen en derzelver Nesten beschadigen, op eene dergelyke Boete en Straffe, volgens de nieuwe Ordonnantie zyner Hoogheid, van den jaare 1750 (§). Tegen de verstooring van de Stads Zwaanendrift zyn byzondere Plakkaaten. De Zwaanen mogen van niemand, oud of jong, met slaan ofte werpen, toehitsen van Honden, of in eenigerley andere wyze, verstoord, verjaagd of door het berooven der Nesten en het breeken der Eijeren benadeeld worden, op Lyfstraffe of anders, naar goeddunken van den Regter (⊥). Daar is

(*) VAN ZURCK, *Codex Batavus.* p. 1100.

(†) BENT, *Verhand. van 't Jagt-Regt der Westfriezen.* Hoorn 1761. bladz. 120.

(‡) *Groot Plakkaatb.* IV. D. bladz. 540.

(§) *Nederl. Jaarb.* van 1750. bladz. 1412.

(⊥) Zie 't *Utrechts Plakkaatb.* bladz. 1061.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Zwaan.*

is een Opzigter van de Stads Zwaanendrift, die de Zwaanen merkt met het Stads Wapen om den hals, dezelven by beslooten Water ophaalt en verzorgt; moetende Jaarlyks, ter bekwaamer tyd, de Zwaanen plukken en de Veeren getrouwelyk bewaaren, als ook van de zodanigen die sterven of verongelukken, brengende de Veeren den Burgemeesteren 't huis.

Zwaanen-Jagt.

In de Provintiën van Vriesland en Groningen zyn ampele Reglementen op de Zwaanen-Jagt, welke in de laatstgemelde aan alle de genen, die het Regt tot de Jagt hebben, vry staat, mids zy dezelve op jonge Zwaanen niet oefenen voor den 15 *September*, en in Vriesland niet voor den 1 *Oktober*. Die Zwaanen Jaagt om de Pennen te schieten vervalt in Boete: zo ook die eens anders Zwaanen benadeelt, mids dezelven gemerkt zyn, of die Zwaanen, te broeden zittende, stoort, al ware het op zyn eigen Land; doch dan komt hem van elk paar Zwaanen een Jong toe of een Ey; anderszins moet de Eigenaar der Vogelen hem daar voor een Gulden betaalen. Geen Vogelaar mag oude of jonge Zwaanen dooden, schieten of vangen, die *bolstaart* of aan de Vleugels gemerkt zyn, op een Boete van drie Goud-guldens in Vriesland, ten profyte van den Eigenaar; doch in de Provintie van Groningen is zulks verbooden op een Boete van vyfentwintig Guldens, en zes Guldens ten voordeele van den Eigenaar, voor ieder Zwaan. Daar-

en-

en- boven mag niemand wilde of onbekende Zwaanen merken, zo hy tot de Zwaanen-Jagt niet is geregtigd (*).

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Zwaan.* Voortreffelykheid.

Dit alles wyst de voortreffelykheid der Zwaanen aan, die inderdaad de grootsten niet alleen, maar ook de schoonsten zyn van onze Zwemvogelen en zo schoon, dat de Oudheid hun het Voorregt heeft vergund om den Wagen te trekken van de Godin der Liefde. Jupiter nam de gestalte van een Zwaan aan, wanneer hy Leda liefkoosde. De kleur van deezen Vogel wordt aangehaald als een voorbeeld van de volmaakste blankheid. Ook is de Minnaary der Zwaanen opmerkelyker wegens haare grootte en schoonheid; alzo zy, na de Paaring, zig dompelen en by herhaalingen, al speelende, elkander vervolgen, gelyk de andere Watervogelen. Men wil, dat de Ouden het maakzel der Vaartuigen van den Zwaan ontleend hebben. Wanneer zy in Switzerland op eenig Meir zig vertoonen, wordt dit gehouden als een Voorteken van strenge Vorst. In Vrankryk plagten zy weleer zeer in de mode te zyn: men zag de Seine, zo boven als beneden Parys, bedekt met Zwaanen, waar van tot onlangs zeker Eilandje, daar men hun opvoedde, den naam gevoerd heeft. Tegenwoordig worden 'er nog veelen gehouden op 't Kanaal van Versailles, te

(*) Zie de *Nederl. Jaarb.* van 't jaar 1750, bladz. 475. en van 1752, bladz. 1347.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Zwaan.* Eigenschappen.

te Ryssel, Amiens en in andere voornaame Steden, tot pleisier der Inwooneren.

De Zwaan is een voorbeeld van deftigheid in 't zwemmen, en van moedigheid in zig te verdedigen, inzonderheid als het op de bescherming der Jongen aankomt, welken de Ouden in den hoogsten trap beminnen. Anders zyn zy gemeenzaam en komen wanneer zy geroepen worden: gelyk zy ook, des Winters, uit de hand worden gespyzigd met Roggenbrood en Haver; by Zomer zoeken zy voor zig zelf de Kost aan Kroos en Waterplanten of kleine Vischjes en Insekten, gelyk de Eenden. Zy broeden maar eenmaal 's Jaars, in de Voortyd, leggende vyf of zes Eijeren, waar op zy omtrent twee Maanden zitten, eer de Jongen uitkomen. Zy willen zindelyk gehouden, doch niet opgesloten zyn. Men zegt dat zy, vliegende, 't welk zy altoos by troepen doen, de Koppen leggen op elkanders Staart.

Onder de Eigenschappen der Zwaanen is van ouds de Langleevendheid geteld geweest. WILLOUGHBY spreekt van een Zwaan, die driehonderd Jaaren geleefd zou hebben; ÆLIANUS meldt van tweehonderd Jaaren. Hoewel, nu, het een en andere ongeloofbaar schynt, gelyk ALDROVANDUS zeer wel oordeelt; zo kan men egter niet twyfelen of zy komen wel eens tot honderd Jaaren Ouderdom. Immers, om de bewyzen niet ver te zoeken; ik vind aangetekend, dat 'er in den jaare 1672 te Alkmaar

een

een Zwaan gestorven zy, van honderd-en-twee jaaren oud: op zyn Halsband stondt het jaargetal 1573 (*).

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Zwaan.*

Deeze Vogel was, wegens het zingen in zyne Sterfuur, by de Ouden aan Apollo toegewyd. Zulks niettemin, hoe algemeen ook geloofd wordende en verbreid onder den naam van 't *Zwaanen Gezang*, wordt van SCALIGER en anderen als een spoorloos en ongerymd Gevoelen aangemerkt (†). Sommigen in tegendeel, en wel onder de Schryvers van de voorgaande Eeuw, gelyk WORMIUS en BARTHOLINUS, bevestigen deeze Eigenschap. Zy brengen het wonderbaare Gestel van de Lugtpyp in deeze Vogelen, omtrent gelyk die der Kraanen en Ganzen, tot een bewys by (‡), en waarom zou een soort van piepend Geluid niet, by het sterven, plaats kunnen hebben in de Zwaanen, daar men de Eenden, zelfs na hunne dood, kan doen kwaaken (§).

Gestalte. De grootte en gestalte van deeze Vogelen is te bekend om eene beschryving te vereischen. LINNÆUS stelt, zo 't schynt, dat 'er geen weezentlyk verschil tusschen de wilde en tamme Zwaanen zy: egter zyn zy duidelyk genoeg van elkander te onderscheiden. Die Sneeuwwitte

(*) *Kronyk van Medenblik*, bladz. 88.

(†) SMIDS, *Aantek.* op de Vertaal. van *Ovidius Minnedigten* door Valentyn.

(‡) CHARLETON. *Onomast. Zoicon.* p. 97.

(§) Vergelyk het voorg. STUK deezer *Nat. Historie*, bladz. 30.

II. Afdeel. XXV. Hoofdstuk.

witte kleur, welke de tammen zo doet uitmunten, is in de wilden graauwagtig op de Rug en aan de Vlerken: ook zyn zy een weinig kleiner dan de tamme: maar het voornaame onderscheid bestaat in de Bek. De tamme Zwaanen hebben op het Grondstuk van den Bek, die geheel rood is, een zwarte Vleezige bult, voorwaards geboogen: die bult ontbreekt in de wilden, welke den Bek aan 't end zwart, voor 't overige geel hebben, en die geele kleur strekt zig uit tot aan de Oogen, maakende wederzyds eene kaale geele plek. Voor 't overige is deeze bult in 't Wyfje der tammen zelfs kleiner dan in 't Mannetje, 't welk ook een weinig grooter is van Lyf. De jonge Zwaanen zyn, gelyk iedereen weet, graauw en hebben den Bek loodkleurig blaauw, met de tip zwart en een zwarte streep aan beide zyden.

Gebruik. Deeze laatsten leveren een lekkere Spyze uit, doch die komt zelden, dan op de Tafels der Grooten. Het Vleesch der Ouden is taay en naauwlyks verteerbaar. Het Zwaanen-Vet wordt gehouden voor een kragtig Middel, inzonderheid tot vermindering van de Aambeijen en tot verzagting van de Huid: ook om de vlakken van 't Aangezigt te verdryven. Van de Vellen wordt tegen de Kwaalen, die uit Koude zitplaats in 't Lighaam genomen hebben, met vrugt gebruik gemaakt. Met de Veeren worden 'er Braseletten voor de Dames van vervaardigd,

digd, die zeer zagt zyn. De Slagpennen leveren ons het algemeene Schryftuig uit, en het Dons dient tot eene zagte Legerstee.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

II. *Cygnoides.* Zwaangans.

(2) *Eend die den Bek half-Cylindrisch heeft, aan 't grondstuk bultig.*

Deeze Vogel, die wat grooter dan een Gans is, wordt van de Engelschen *Zwaangans* geheten, en somtyds ook Spaansche of Chineesche Gans; onder welken laatsten naam FRISCH 'er een naauwkeurige Afbeelding van gegeven heeft. Hy gaat met den Hals uitgerekt, op een deftige wyze, als de Zwaanen. De kleur is van boven grys-bruin van onderen wit: aan den wortel van den Bek heeft hy een Vleezige bult, die Oranje-geel is, en een hangende Kwab aan de Keel. Van den Kop naar de Rug loopt een bruine band: de Keel en Borst zyn vaal, de Staartpennen grysbruin met wit gerand. Tusschen de Oogen heeft hy een witte streep. De Pooten zyn roodagtig en de Bek in sommigen zwart, in anderen Oranje-kleur.

Moskovische.

Zulk een Zwaangans heeft de Heer BRISSON levendig waargenomen in de Koninglyke Diergaarde te Versailles. LINNÆUS zegt, dat men hem in

(2) Anas Rostro semicylindrico basi gibbo. *Faun. Suec.* 89. Anser cygneus Guineensis. RAJ. *Av.* 138. WILL. *Ornith.* 275. Anser cygnoides. ALB. *Av.* I. p. 89. T. 91. b. Anser, rostro semicylindrico atro, basi gibbo, minor. Anser Chinensis. *It. Wgoth.* 145. Anser Moschoviticus. ALB. *Av.* II. p. 83. T. 91. 92.

II AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

in Sweeden, als een uitheemſchen Vogel, nahoudt en aldaar noemt Turkſchen of Siberiſchen Gans. Hy merkt als een Verſcheidenheid aan, den *Ooſterſchen* die de *Moskoviſche* Gans is van ALBIN en weinig verſchilt van den Guineeſchen, dan dat dezelve een weinig grooter is. Men vindt denzelven in Moskovie.

III. *Tadorna.* Brandgans.

(3) *Eend die een opgewipten Bek heeft, het Voorhoofd ſamengedrukt, het Lyf wit met Vlakken.*

Veelerley naamen voert deeze, die van CLUSIUS *Brandgans* wordt geheten. De Engelſchen noemen hem *Sheldrake* of *Burrow Duck* en ſomtyds *Berg-Ander* zegt RAJUS; gelyk de Duitſchers hem *Berg-Endten* of *Fishtreiber* noemen, de Sweeden in Gothland *Jugoas*. By de Franſchen heet hy *Tadorne*, naar den Latynſchen naam *Tadorna*, of *Chenalopex* naar het Griekſch, waar mede de naam *Vulpanſer* overeenſtemt, die 'er aan gegeven is, om dat hy in de Konynen-Holen en Kloven der Rotſen, als de Voſſen, neſtelt. Hy onthoudt zig op de Zee-Kusten van Europa, en wordt aan de Ooſtzyde van Engeland zeer veel gevonden.

De

(3) Anas roſtro ſimo, Fronte compreſſâ, Corpore albo variegato. *Syſt. Nat.* X. Anas albo variegata, Pectoris lateribus ferrugineis Abdomine longitudinaliter cinereo-maculato. *Faun. Suec.* 93. Anas Tadorna dicta. *It. Scan.* 212. * *It. Wgoth.* 214. Tadorna ſ. Vulpanſer. WILL. *Ornith.* 278. T. 70. 71. RAJ. *Av.* 140. Vulpanſer. ALB. *Av.* I. p. 90. T. 94. Brandgans. CLUS. *Exot.* 368.

De grootte is tusſchen een Gans en Eend. De kleur is wit, doch die van den Kop en boven-Hals groenagtig zwart: ook heeft hy over 't Lyf, van vooren, een breeden roſſen band; op de Wieken een Goud-groene vlak, met eenen weerſchyn van zuiver Koper kleur. De Borſt en Buik zyn met zwart geſprenkeld; de Staartpennen wit, doch de twaalf middelſten met zwarte tippen. Op 't grondſtuk van den Bek is een Vleezige bult, als in de Zwaanen.

II. AFDEEL. XXV. HOOFD-STUK.

Dus wordt van den Heer BRISSON zodanig een Vogel uit het Kabinet van REAUMUR beſchreeven en afgebeeld, die naar weinig grooter was dan een gewoone Eend. Die, welken LINNÆUS in Gothland waarnam, ſchynen een weinig roodagtiger te zyn geweeſt; doch hy hadt 'er het Mannetje niet gezien, 't welk de Inwooners zeiden dat veel fraaijer was gekleurd. Hy merkt aan, dat de Pluimagie van deezen Gans zeer zagt is, gelyk die van den Eider-Vogel.

IV. *Spectabilis.* Sierlyke van Kanada.

(4) *Eend met den Bek aan 't grondſtuk bultig en ſamengedrukt, een zwarte gevederde Kiel, den Kop grysagtig.*

Deeze wordt van de Engelſchen genoemd de *graauwkoppige Eendvogel*, niettegenſtaande hy veel-

(4) Anas Roſtro baſi gibbo compreſſo; Carinâ pennaceâ nigrâ, Capite caneſcente. *Mus. Ad. Fr* II. Anas Canadenſis, Capite griſeo-cœruleo. EDW. *Av.* 154. T. 154.

II. AFDEEL. XXV. HOOFD-STUK.

veel grooter is dan een Eend. BRISSON noemt hem de Eend van de Hudſons-Baay en EDWARDS de *Kanadaſche*. Hy is aanzienlyk wegens zyne kleuren, die van zwartagtig bruin opwaards naar Purper trekken; zynde de Kop, van boven, bleek blaauwagtig Aſchgraauw. Voorts heeft hy drie zwarte Streepen op 't Voorhoofd, twee aan de Keel en zwarte kringen om de Oogen, zynde de zyden van den Kop bleek groenagtig, de Keel, Hals, Borſt, een vlak op de Wieken en aan de Stuit wderzyds, Sneeuw-wit: de Staartpennen donker-bruin.

V. *Fuſca.* Bruine.

(5) *Eend die zwartagtig is, met een vlak agter de Oogen en een ſtreep op de Vlerken, wit.*

't Is deeze die van de Franſchen *la grande Macreuſe* en in Sweeden *Swaerta* genoemd wordt, by de Engelſchen de groote zwarte Eend, hoewel hy in grootte naby komt aan een Gans. De Kleur van het Mannetje is zwart, die van het Wyfje bruin: het eerſtgemelde heeft een bult aan 't grondſtuk van de Bovenkaak. Zy onthouden zig in de Zee en op de Rivieren van Europa.

(6) *Eend*

(5) Anas nigricans, maculâ pone Oculos lineâque Alarum albis. *Syſt. Nat.* X. Anas Corpore obſcuro, maculâ albâ pone Oculos, lineâque albâ *Faun. Suec.* 106 It. Gotl. 215. 271. Anas fera fuſca. JONST. *Av.* T. 44. Anas niger. WILL. *Orn.* 278. T. 10. RAJ. *Av.* 141.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

VI. *Nigra.* Zwarte.

(6) *Eend die geheel zwart is, met het grondſtuk van den Bek bultig.*

Deeze wordt in 't Franſch *la Macreuſe*, en van de Engelſchen, in de Provincie van York, *Scoter* geheten. Het Wyfje is ook bruin: de Staart eenigermaate Wigswyze. Men vindtze menigvuldig in de Moeraſſen van Lancaster, zegt RAJUS, die aanmerkt, dat deeze Vogel van alle andere Eenden verſchilt, doordien hy de Bovenkaak aan 't end niet genageld heeft en een zeer groote bult boven de Neusgaten, van een geſcheiden door een geele Streep. Zy onthouden zig ook in Lapland en in de Noordzee.

VII. *Anſer.* Gans.

(7) *Eend, die den Bek half-Cylindriſch heeft, het Lyf van boven Aſchgraauw, van onderen bleeker, den Hals geſtreept.*

De Nederduitſche naam Gans zal, zo wel als de Hoogduitſche *Ganſſ* en *Ganſer*, af komſtig zyn van den Latynſchen naam *Anſer*, dien de Spaanſchen met hun *Ganſo* navolgen en de Engelſchen met

(6) Anas tota nigra, Baſi roſtri gibbâ. *Syſt. Nat.* X. Anas niger minor. WILL. *Ornith.* 280. T. 74. RAJ. *Av.* 141.

(7) Anas Roſtro ſemicylindrico, Corpore ſupra cinereo ſubtus pallidiore, Collo ſtriato. *Faun. Suec.* 90. a. Anſer ferus. GESN. *Av.* 158. ALDR. *Orn.* l. 19. c. 18. WILL. *Orn.* 274. T. 69. RAJ. *Av.* 136. b. Anſer domeſticus. GESN. *Av.* 141. WILL. *Orn.* 273. T. 75. RAJ. *Av.* 136. c. Anſer Canadenſis fuſcus maculatus. EDW. *Av.* 153. T. 153.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

Gans.

met hun *Goose*. De Franschen noemen het Mannetje *Jars*, het Wyfje *Oye* en het jong *Oyson*; de Italiaanen *Papera* en de oude Gansen *Ocha*, welken de hedendaagsche Grieken *China* heeten, van het oud Grieksche woord *Cheen*, dat een Gans betekent.

De Ganzen kunnen zo wel op 't Land als in 't Water leeven, en loopen taamelyk vlug; zo dat menze, by troepen, wel vyftien uuren gaans voortdryft, gelyk de Kalkoenen. Zy leeven zo wel van Graanen als van Gras en Kruiden. Het Bilsemkruid en de dolle Kervel is voor hun een Vergift, als mede de bittere Amandelen, gelyk voor ander Gevogelte. Twee Mannetjes Ganzen zyn genoeg voor zes of zeven; ja, zo sommigen zeggen, wel voor dertig Wyfjes. Zy vliegen troepswyze en in een driehoek, gelyk de Kraanvogelen.

Langleevendheid.

Het schynt dat de Ganzen ook taamelyk langleevend zyn. Om niet te spreeken van tagtig jaaren, van welken Ouderdom WILLOUGHBY schryft dat zyn Vader een Gans gezien hadt, die in geenen deele was verzwakt, en welken men dooden moest om het kwaad dat hy aan de jonge Ganzen deedt. Doktor SCHULTZ verhaalt, dat een Gans, die Sneeuwwit was van kleur, zynde een Mannetje, twintig jaaren oud, opgevoed werdt door de Weduwe van een Advokaat en Burgemeester van Thorn. Deeze was zeer vlug en sterk, gebiedende de troep der andere Ganzen altoos, en

paar-

paarde met de Wyfjes: ja fcheen nog veele Jaaren te zullen leeven (*).

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Gans.* Misgeboorten.

Geen Gevogelte fchynt meer onderhevig te zyn om Wanfchepzels voort te brengen, dan dit. Het Landvolk kent, aan de grootte en figuur der Eijeren, de zulken, waar uit die Monfters moeten voortkomen, en verwerptze als tot broeden onbekwaam zynde. ALDROVANDUS heeft ons, behalve de befchryving der inwendige deelen van den Gans, de Afbeeldingen gegeven van verfcheide zulke Misgeboorten: te weeten: 1. van een Gansje met twee Koppen op één Hals, met vier Pooten, en vier Wieken: 2. van een Gansje met twee Halfen en twee Lyven: 3. van een Gans met vier Pooten, dien hy verzekert te Bononie gezien te hebben, en welke verfcheide Jaaren hadt geleefd.

Wilde Ganzen.

De Gans verfchilt, zo RAJUS aanmerkt, van den Zwaan, doordien hy kleiner is en den Hals korter heeft. De wilde Gans is van boven Afchgraauwagtig bruin, met de randen der Vederen bleeker; van onderen witagtig en aan den Buik Sneeuw-wit: de Staartpennen zwartagtig, uitwaards en aan de tippen met witte franje; de buitenften wederzyds geheelenal wit. Men vindt 'er, by FRISCH, een naauwkeurige Afbeelding van: die, welke JOHNSTON heeft, is van ALDROVANDUS ontleend en gebrekkelyk. De Bek is, van den wortel tot het midden de lang-

(*) *Ephem. Nat. Curiofor.* Ann. VI. Obferv. 169.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Gans.*

langte, zwartagtig, voorts Saffraangeel en aan het end zwart. Het ongevederde deel der Pooten, de Voeten en Vingeren, zyn Oranje-geel, doch de Nagelen zwartagtig.

Hunne Verhuizing.

De Ganzen zyn Trekvogelen; dat is, zy verhuizen jaarlyks uit het eene Land in 't andere. Zy onthouden zig voornaamelyk in Lapland, zegt LINNÆUS: zy komen in 't Voorjaar en gaan tegen den Winter weg (*). Om die reden, waarschynlyk, heeft hy den *bruinen gevlakten* Gans *van Kanada* ook tot deeze Soort betrokken. De gemelde Verhuizing wordt zelfs van KLEIN erkend, doch deeze merkt aan, dat de wilde Ganzen, die men in Poolen heeft, geen Groenlandsche Ganzen zyn, alzo dezelven in 't Voorjaar aldaar over de Oost-Zee komen, 'er den Zomer doorbrengen, voortteelen en niet dan in de Herfst naar 't Noorden vertrekken. Ik zie niet van wat kragt dit bewys zy; te minder daar CATESBY aanmerkt, dat de meeste Watervogelen van Europa, in 't Noorden gebooren zynde, ook weder derwaards, als naar hunne voornaamste Verblyfplaats vertrekken (†). En, men behoeft niet te vreezen, dat zy in 't koude Saizoen aldaar geen Water vinden zouden: want ik vind aangemerkt, dat in de harde Winters van de Jaaren 1709 en 1740; toen de geheele Oost-Zee zodanig was toegevrooren, dat men over

(*) *Fauna Suecic.* p. 32.
(†) Zie de *Uitgezogte Verhand.* V. DEEL. bladz. *66.*

over dezelve, als langs een gebaanden Weg, van Koppenhagen naar Dantzig reisde; de menigte van Zwaanen en andere Watervogelen, aan de Kust van Noorwegen, alwaar de Winter zagter is dan in Duitschland; zelfs in de Haven van Bergen, die toen onbevrooren was, by uitstek groot ware. Dus vinden deeze Vogelen, door een loútere ingeeving der Natuur, hun behoefte in een Gewest, daar de grootste Philosoph hun die niet raaden zou te zoeken: zy vinden in 't Noorden het open Water, dat hun in 't Zuiden ontbreekt (*).

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Gans.*

Tamme Ganzen

De tamme Ganzen zyn ruim zo groot als de Wilden. Hunne kleur is verschillende, gelyk die van alle tamme Vogelen byna. Sommigen zyn geheel wit; anderen van boven Aschgraauw; anderen bruinagtig; anderen bont, doch van onderen wit: de Bek en Pooten in de Jongen geel, in de volwassenen rood; doch de Nagelen altoos zwartagtig. Men vindt 'er ook die gekuifd zyn. Het Mannetje is van de Wyfjes te onderscheiden aan zyne lange Pooten en Hals: als men het by den Kop grypt maakt het een yzelyk Geschreeuw, doch de Wyfjes houden zig stil. Die kortst van Pooten zyn en zwaarst van Buik, worden als de beste Leg-Ganzen aangemerkt.

t'Onregte heeft men de Ganzen voor bot van aart

(*) Naturl. Hist. von Norweg. II. Th. p. 188.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Gans.*

aart gehouden: zy zyn waakzaam, los van Slaap, ontwaakende door het minste Geraas. Sommigen hebben daar uit opgemaakt, dat zy ten minste zo bekwaam als de Honden zouden zyn, om eene Landwooning te bewaaren; dewyl zy een groot Gerugt maaken, zo dra zy iets ongewoons hooren. Een berugt Voorbeeld wordt daar van bygebragt in de Romeinsche Historiën; dat, naamelyk, de Ganzen het Kapitool voor overrompeling behoedden, terwyl de Honden geen Onraad vernomen hadden. Ook is 't bekend, dat zy zig tegen iemand, die hun te Lyf wil, met slaan en byten wel dapper weeten te verdedigen. 't Is zeker, zegt LEMERY, dat deeze Vogel leerzaam zy: want ik heb 'er één in een Rad zien loopen, om het Spit te draaijen, gelyk een Hond.

Zo op de Koorn-Akkers, als in de Moestuinen, doen de Ganzen veel Schade, wanneer men 'er geen zorg voor draagt, Hunne Drek wordt gezegd zo scherp te zyn, dat dezelve het Gras dood byt, daar hy komt te vallen. Ondertusschen trekt men, niet alleen in Engeland en Vrankryk; maar ook in onze Provinciën, veel voordeel van deeze Beesten, die men gemakkelyk kan houden, indien men slegts een Rivier, Vyver of Sloot, by zyne Lustplaats heeft. Het Wyfje legt driemaal 's jaars, telkens tien of twaalf Eijeren; zo dat zy meer dan dertig Jongen kan voortbrengen. De Broedtyd, die dertig Dagen duurt, begint in Maart

en

en eindigt in Juny. Indien de Eijeren telkens worden weg genomen, zo gaat zy met leggen voort, en legt 'er dus fomtyds wel tweehonderd in één Saizoen.

II. AFDEEL. XXV. HOOFD-STUK. *Gans.*

Het meften.

Gemeenlyk egter houdt men de Ganzen naa om de Jongen te meften, die dan als vette Ganzen, gelyk zy waarlyk zyn, vertierd, en veelal, gebraden zynde, gegeten worden. Men laatze op de Koornlanden loopen, na den Oogft, als wanneer zy 'er nog genoeg uitgevallen Graanen vinden, die anders verlooren zouden gaan. Zonderling is de manier van deeze Vogelen te meften. Men maakt een Deeg van Tarwe- of Gerfte-Meel met warm Water, en daar van worden hun ronde balletjes in de Keel geftoken, driemaal 's daags, met eenig Zand. Men houdtze zonder beweeging, zetze op een donkere en naauwe plaats, fteekt hun de Oogen uit, ftopt de Ooren toe, bindt of fpykertze vaft: ja fommigen hangenze op, en dus krygt een Gans wel eens een Lever van vier of vyf Pond zwaar.

Gebruik.

De zulken, die men overhouden wil, worden tweemaal 's Jaars, in 't Voorjaar en de Herfft, geplukt, om de Veeren, die ook een zeer zagt Dons zyn, en men trekt hun levendig de Schryfpennen uit de Vleugelen. Het Vleefch is voor zwakke Maagen wat zwaar en dikwils te geil: vooral dient een gemefte Gans niet te jong te zyn noch te oud: dat van de wilden is gemakkelyker te verduwen en ruim

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Gans.*

zo smaakelyk. De Eijeren geeven een grof Voedzel, en zyn beter tot struif gebakken dan gekookt. Van de Ganzen-Bouten worden Geregten toegemaakt, die by sommigen zeer in agting zyn.

Het Vet.

In de Geneeskunde wordt het Ganzen-Vet voor zeer verzagtende, verdunnende en oplossende gehouden. Het bevordert uitwendig de Ettermaaking en inwendig maakt het zagtelyk weeklyvig. De kleine Kinderen kan men doen afgaan, door hun den Buik daar mede te bestryken. Het is van een wonderbaar gebruik tegen de Lammigheid, en opkrimpingen der Ledemaaten', tegen het ruischen der Ooren: ook dient het tot verzagting der Aambeijen, der barsting van het Vel door Koude, tot geneezing der Winterhielen, en tot voorkoming van de Pokputjes. Het komt in verscheide samengestelde Zalven. De Drek schynt bezwangerd te zyn met een Armoniakaal Zout, 't geen dezelve sterk Pisdryvende, en Afzettende ten opzigt van de Maanstonden, maakt. Hy wordt als een byzonder middel tegen de Geelzugt aangepreezen.

De Drek.

In de Duitsche Verzamelingen (*) wordt van Doktor GRUGERUS een Waarneeming bygebragt, uit welke blykbaar is, dat de Ganzen-Drek, met Water van den Gezegenden Distel gemengd en vervolgens gedestilleerd zynde, een

(*) *Ephem. Nat. Curiosor.* Dec. 2. Ann. VI. p. 102.

een uitmuntend Middel zy tegen de Derdendagse Koorts. Men geeft 'er twee of drie Oncen van, twee Uuren voor de aankomst, in: dit doet den Lyder sterk zweeten, en men herhaalt zulks, des noodig zynde, twee of drie maalen. Ook wordt de versche Drek, van jonge Ganzen, in de Maanden April en Mey gedestilleerd, om het Oogwatertje te bekomen van Keizer Maximiliaan, dat zulk een aanpryzing heeft tot opheldering van 't Gezigt, om de verduisteringen en vlakken van den Oogbol te verdryven en tot geneezing van veelerley Kwaalen van dit deel; mids men 'er, drie of viermaal 's daags, eenige Druppelen van in 't Oog doe.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Gans.*

(8) *Eend, die Aschgraauw van kleur is, voor op den Kop wit.*

VIII. *Erythropus.* Roodpoot.

Deeze, die by CLUSIUS onder den naam van *Helsinger* Gans is voorgesteld, om dat hy in Helsingie, een Landschap van Sweeden, gevonden wordt, is door RUDBECK afgetekend. BRISSON meent, dat het de zelfde zy als de graauwe gevlakte Kanadasche, dien EDWARDS de *Spotter* noemt, welken LINNÆUS, als eene Verscheidenheid, betrokken hadt tot de voorgaande Soort. Hy noemt hem de *wilde Noordsche Gans.* De witte plek op 't Voorhoofd onder-

(8) Anas cinerea, fronte albâ. *Faun. Suec.* 92. Anser Helsingicus. CLUS. *Exot.* 368.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

derscheidt hem van de andere Europische wilde Ganzen; gelyk ook de zwarte Vlakken aan den Buik en de roode Pooten.

IX. *Canadensis.* Kanadasche Gans.

(9) *Eend die bruin is, met de Kop en Hals zwart, den Keel wit.*

Deeze wordt, door de Engelschen, de *Gans van Kanada* geheten. Hy verschilt, in grootte of gedaante, weinig van de gemeene Ganzen, doch is wat langer van Lyf. De Staart bestaat ook, gelyk in dezelven, uit agttien Bestuurpennen. De kleur van het Lyf is graauwagtig, van onderen wit, gelyk die der Europische wilde Ganzen; doch het zwarte van den Hals en Kop, waar by het witte van de Keel zeer afsteekt, onderscheidt hem daar van volkomen.

X. *Cærulescens.* Blaauw-Vlerk.

(10) *Eend die grys is, van onderen wit, met de dek-Vederen der Vlerken, en de Rug van agteren, blaauwagtig.*

Deeze, die ook in Kanada woont, wordt van BRISSON de *wilde Gans van de Hudsons-Baay* geheten. EDWARDS noemt hem, de Kanadasche *met blaauwe Vlerken.* Hy is van boven en aan de Borst donker-bruin, van onderen wit met bruin

(9) Anas fusca, Capite Colloque nigro, Gulâ albâ. *Syst. Nat.* X. Anser Canadensis. WILL. *Ornith.* 276. T. 70. f. 1. & T. 71. f. 3. RAJ. *Av.* 139. T. 10. CATESB. *Car.* I. p. 92. T. 92. EDW. 151. T. 151.

(10) Anas grisea, subtus alba, tectricibus Alarum Dorsoque postico cœrulescentibus. *Syst. Nat.* X. Anser Canadensis, Alis cœruleis. EDW. *Av.* 152. T. 152.

bruin gefchaduwd; de Kop en Hals wit; de top van 't Hoofd rosagtig; het bovenfte van den Hals zwartagtig gevlakt; de Stuit bleek blaauwagtig Afchgraauw; de Staartpennen donker-bruin met Afchgraauwe randen; de Kop en Pooten rood, gelyk in de Noordfche Ganzen, waar mede hy ook in grootte nagenoeg overeenftemt.

II. AFDEEL. XXV. HOOFD-STUK.

(11) *Eend die bruin is, met de Kop, Hals en Borft, zwart, een witten ring om den Hals hebbende.*

XI. *Bernicla.* Rotgans.

Aan deeze Soort van Ganzen, die men ook *Ringel-Ganzen* noemt, wegens den witten Ring, dien zy om den Hals hebben; wordt van de oude Schryvers de naam gegeven van *Boom-Ganzen.* Die naam is afkomftig van het zonderlinge denkbeeld, 't welk fommigen gehad hebben aangaande hunnen oorfprong. Vindende, naamelyk, een Soort van Schulpen, met Vliesagtige Halzen gehegt aan blokken Houts of Boomtakken aan de Kuften van den Noorder-Oceaan, en dikwils in het Zee-Wier, daar deeze Vogelen hun Aas zoeken; waren zy van verbeelding, dat die derzelver Eijeren zyn mog-

(11) Anas fufca, Capite, Collo Pectoreque nigris, Collari albo. *Syft. Nat.* X. Anas Capite Colloque nigris. *Faun. Suec.* 91. Branta f. Bernicla. GESN. *Av.* 110. ALDR. *Orn.* l. 19. c. 23. JONST. *Av.* T. 49. WILL. *Orn.* 274, 275, T. 10. RAJ. *Av.* 137. VALENT. *Mus.* 495. ALB. *Av.* I. p. 89. T. 93.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. mogten: te meer, om dat die Schulpen zekere Hairagtige Vezelen uitgaven, welken men voor de Vederen der Jongen kon aanzien.

Rot-Gans. Onder de Ouden heeft CLUSIUS reeds de ongerymdheid van dit Gevoelen aangetoond. Men weet thans, dat die Schulpen, by den naam van Ganzen-Mossel bekend, een Insekt bevatten, 't welk eenigermaate naar een Mossel zweemt(*); doch niettemin behouden deeze Vogels den naam van *Bernache* by de Franschen en van *Bernacle* by de Engelschen, in 't Latyn *Bernicla*, afkomstig van de Bernakel-Schulpen; ten ware die van deeze Vogelen hunnen naam mogten hebben ontleend. De Schotten, aan welker Kusten en Eilanden dezelven veel voorkomen, noemenze *Claikgees* of *Clakgose*, de Ieren *Rod-gees* en by ons, alwaar zy ook jaarlyks, op de Waard- en Wiergronden, by Wieringen en Tessel, menigvuldig zyn, geeven 'er den naam van *Rotgans* aan wegens hun Geschreeuw, 't welk naar *rod* of *rot* gelykt.

Deeze Vogels worden in Noorwegen *Fager-Gias* of ook *Ur-Gias* geheten, om dat zy zig in de Uren, dat is Steenhoopen onder de overhangende Rotsen, en aan 't Strand onthouden. De plaats, daar zy overwinteren, schynt onbekend te

(*) Zie het II. DEEL der *Uitgezogte Verhandel.* bladz. 376. en vergelyk de *tegenw. St. van Schotland*, bl. 548.

te zyn: zy komen in April, en men zietze niet langer dan tot in 't laatst van September. Zy trekken, zo 't schynt, over Sweeden heen, naar 't Noorden. De onderaardsche Holen, waar in zy hunne Eijeren leggen, hebben twee Uitgangen; zo dat menze niet ligt daar in betrappen of levendig vangen kan. Sommigen hebben opgemerkt dat het Wyfje, wanneer het zig de Eijeren ontneemen laat, van het Mannetje vreezelyk met de Wieken wordt geslagen. Zy is gemakkelyk daar van te onderscheiden, dewyl zy geen Ring heeft om den Hals.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

Ringel-Gans.

De Bernakels zyn veel kleiner dan een Gans en 't Mannetje is merkelyk kleiner dan het Wyfje, Men vindt 'er onder, die alleen maar zwart en wit zyn; doch anderen hebben een fierlyke verscheidenheid van kleuren, wit, blaauw, bruin en zwart; zynde op den Kop groenagtig, met den Bek en Pooten bruin. Deze laatsten schynen eigentlyk die genen te zyn, welke de Engelschen *Brenta* noemen of *Brandgoose*, de Franschen *Cravant*; doch CHARLETON dagt reeds; dat zy de zelfden als de Bernakels of Rotganzen waren, die den Bek en Pooten zwart hebben (*). Zy verdienen, zo wel als die, den naam van Ringel-Gans,

(*) *Onomast. Zoicon.*

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. XII. *Mollissima.* Eider-Vogel.

(12) *Eend met een rolronden Bek, het Wasch van agteren in tweeën gespleeten en rimpelig.*

By de Engelschen wordt deeze *St. Kutberts-*Eend of *Anas Farnensis* geheten, om dat hy by ons nergens, zegt RAJUS, dan op het Eilandje *Farne*, dat bezuiden den Golf van Edenburg aan de Kust van Northumberland legt, broedt of gezien wordt. De Yslanders noemen hem *Aedder-Fugl*, de Noorwegers *Edder-Fugl* en de Duitschers *Eyder-Ente.* Dus is de naam van *Eider* of Eider-Vogel in algemeen gebruik geraakt, hoewel men hem ook, by KLEIN, *Berg-Eend*, en by EDWARDS *groote* zwart en witte Eend getyteld vindt.

Deeze Vogelen worden niet alleen langs de Zeekusten van Noorwegen, maar ook in Groenland, op Ysland en de Faro-Eilanden, in groote menigte gevonden, en het schynt dat zy zig daar des Winters, alwaar het tusschen de Eilandjes en Klippen, door de sterke beweeging der Zee, altyd open Water is, onthouden, leevende van Vischjes, Mosselen, Wier en Zee-Gras. Zy duiken ten dien einde, onder Water, somtyds wel tien of twaalf Vademen diep. In 't Voorjaar komen zy, in groote menigte, op den

(12) Anas Rostro cylindrico, Cerâ postice bifidâ rugosâ. *Faun. Suec.* 94. Anas plumis mollissimis. BARTH. *Act.* I. p. 90. WORM. *Mus.* 310. WILL. *Orn.* 277. RAJ *Av.* 141. Anas magna nigra & alba. EDW. *Av.* 98. T. 98.

den Oever, om hunne Neſten 'te maaken op de Eilandjes of Rotſen, 't zy tuſſchen Steenen, of in Groente en Struiken. Het Wyfje legt vyf of ten hoogſten zes Eijeren, die groenagtig en van grootte als der Ganzen, doch een weinig langwerpiger zyn. Wanneer men die eerſte vyf Eijeren wegneemt, zo legt zy 'er weder drie, doch in een ander Neſt, en, als zy ook deeze kwyt raakt, legt zy maar één Ey voor 't laatſte. Vier Weeken zit zy alleen te broeden, en het Mannetje houdt, middelerwyl, de wagt: zo dra een Menſch of Dier haar nadert, ſchreeuwt het *hubu* en waarſchouwt haar dus: waar op zy de Eijeren met Mos of Veeren toedekt, en zig by 't Mannetje te Water begeeft. Niettemin wordt zy, wanneer de Eijeren zyn weg genomen, deerlyk van 't Mannetje geſlagen, ja ſomtyds verlaten; als wanneer zy zig vervoegt by een troep andere Wyfjes, welken het zelfde is bejegend.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Eider-Vogel.*

Weinige Dagen na dat de Jongen uitgekomen zyn, neemt de Moer hun mede in Zee en verlaatze niet, zelfs in 't grootſte gevaar. Men heeft gezien, dat de Moer hun op de Rug nam, om te ſchielyker voort te kunnen zwemmen of loopen, en dus de vervolging met hun te ontkomen. Een myner Korreſpondenten (zegt PONTOPPIDANS (*),) heeft waargenomen, dat deeze Vogelen, alzo de Raaven en Kraaijen zeer

(*) Naturl. Hiſt. von Norweg. II. Th. p. 135.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. *Eider-Vogel.*

zeer gretig zyn om de Eijeren uit te zuigen of de Jongen op te vreeten, zig somtyds wel een halve Myl hooger op in 't Land begeeven, om een beter Hol tot hunne Broedplaats te zoeken. Misschien is het om die reden, dat zy hunne Nesten veelal maaken onder de Geneverboomen, gelyk LINNÆUS aanmerkt (*).

Gestalte. In gestalte en grootte zyn zy als een middelsoort tusschen de Ganzen en Eenden. Het Mannetje is op de Rug wit, als ook aan de Hals en Borst, doch op de Buik zwart, gelyk ook de Ben en Pooten: en de Kop van boven is glimmend zwart. Aan het Agterhoofd heeft het een witte dwarsstreep; het bovenste van den Hals is bleek-groen; de Staartpennen zyn zwartagtig, de buitenste wederzyds met een witte tip. Het Wyfje is rosagtig-bruin, met zwarte dwarsvlakken gesprenkeld; den Buik en de Staartpennen bruin; den Kop en 't bovenste van den Hals met langwerpige zwarte vlakken. RAJUS merkt aan, dat, in beiden, de Pluimpjes, die de zyden van den Bek bekleeden, wederzyds in een hoek voortloopen tot aan 't midden der Neusgaten (onder de Neusgaten); 't welk aan deeze Soort byzonder ware en hy in geen andere Eenden ooit waargenomen had. De Moer (zegt hy) leidt de pas uitgekomen Jongen naar Zee, en, met dezelven weg gaande, kykt zy nooit om naar 't Land: werwaards zy vertrekke is onbekend.

Dee-

(*) *Faun. Suec.* p. 33.

Deeze Vogelen leveren die ongemeen fyne en zagte Pluimen uit, welke onder den naam van *Eider-Dons* zo beroemd zyn en koſtbaar. Men kan deeze Pluimen van gedoode Vogelen plukken, gelyk door de Noorſche Boeren dikwils geſchiedt; doch de beſten worden ingezameld van de Neſten, alwaar men het fyne Dons vindt, dat deeze Vogels zig, tot een zagte Legerſtee voor de Jongen, uit de Borſt plukken. Deeze laatſten, van Hey, Takjes en ander vuil gezuiverd, gelden in Noorwegen wel twee Ryksdaalders het Pond; zo dat het Strandvolk veel voordeel heeft van het vergaderen derzelven. De Bedden, Peuluwen en Kusſens, daar mede geſtopt, zyn by uitſtek zagt en warm: in Vrankryk maakt men 'er Voeten-Dekens * van, die, om hunne ligtheid en dat zy zig zo uitbreiden, een zeer gemakkelyke verwarming geeven. Sommigen, egter, willen dat deeze Pluimen ongezond zyn en de Vallende Ziekte veroorzaaken zouden, 't welk BARTHOLINUS door de Ondervinding tegenſpreekt. De Eijeren, zo wel als die van andere Strandvogelen, worden van de Boeren te Bergen in menigte te koop gebragt: doch het Vleeſch is Thraanig en ſtrekt ſlegts tot Spyze van 't Gemeene Volk. Egter kan men het redelyk ſmaakelyk maaken, mids hetzelve vooraf in Azyn kookende, eer het wordt gebraden.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

Eider-Dons.

* *Couvre-Pieds.*

(13) *Eend*

II. AFDEEL. XXV. HOOFD. STUK. XIII. *Moschata.* Moskaat-Eend.

(13) *Eend met het Aangezigt kaal en wrattig.*

In 't algemeen wordt deeze de Indiaansche, of ook de Eend van Libyë, en van Kairo, genoemd by de Ouden. RAJUS spreekt van wilde Brasiliaansche Eenden, *Apeca Apoa* genaamd en *Ipeca Guacu*, die de zelfden schynen te zyn; als ook die, waar van FEUILLE'E onder den naam van een soort van Waterhoen gewag maakt. De Franschen van Guajana noemen hem *Canard franc*, en de Engelschen *Guiny Duck* of *Muscovy Duck*, dat is, Moskovische Eend; doch verkeerdelyk, zo RAJUS aanmerkt, dewyl hy een sterke Muskus-reuk heeft. Dit is de reden, dat ik hem Moskaat-Eend noem, naar 't Fransche, *Canard musqué*, 't welk BRISSON gebruikt.

Hy is veel grooter dan de gewoone Eenden. De kleur, zo van het Mannetje als van het Wyfje, in 't algemeen, is uit den zwarten paarschagtig; doch deeze Vogels verschillen wel zo veel in kleuren als de gewoone Hok-Eenden. Omtrent de Neusgaten en Oogen hebben zy roode Vleesch-heuveltjes. Zy maaken een schor Geluid, dat naauwlyks hoorbaar is, uitgenomen wanneer menze tergt of toornig

(13) Anas Facie nudâ papillosâ. *Faun. Suec.* 98. Anas moschata. RAJ. *Av.* 150. ALB. *Av.* III. p. 92. T. 97, 98. Anas Indica. GESN. *Av.* 122. ALDR. *Ornith.* L. 19. c. 26. Anas Libyca. WILL. *Ornith.* 294.

nig doet worden. Het Wyfje is veel kleiner dan het Mannetje. Zy zyn uit Indie afkomſtig. II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. XIV.

(14) *Eend die graauwagtig is, met een Loodkleurigen Bek, een Goud-geele Vlak aan de zyden, en op de Vlerken een groen en geele Vlak.* *Bahamenſis.* Bahamaſche.

De Bahamaſche Eend met een Loodkleurigen Bek en een Vlak van Oranje-kleur, wordt deeze door CATESBY getyteld. RAJUS ſpreekt 'er van, onder den naam van *Mareca*, die in Braſil aan deezen Eend gegeven wordt, hebbende een bruinen Eenden-Bek, met aan den wortel wederzyds een roode Vlak. De Kop van boven is graauw, aan de zyden onder de Oogen wit, de geheele Borſt en Buik heeft de kleur van doorgezaagd Eiken-Hout, doch donkerer, met zwarte ſtippen geſprenkeld: de Pooten zyn zwart, de Staart graauw. De Wieken zyn ten deele groen, geel, zwart, en de Staartpennen graauw. Men vindt hem, natuurlyk, in de Bahama, en hy wordt, in Engeland, *Ilathera-Duck* geheten.

(16) *Eend*

(14) Anas griſea, Roſtro plumbeo: maculâ laterali fulvâ, maculâ Alarum viridi luteâque. *Syſt. Nat.* X. Anas Bahamenſis; Roſtro plumbeo, maculâ Aurantii coloris. CATESB. *Car.* I. p. 63. T. 93.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. XV. *Albeola.* 't Wittertje.

(15) *Eend die wit is, met de Rug en Slagpennen zwart, den Kop blaauwagtig, het Agterhoofd wit.*

Deeze wordt van BRISSON gebragt tot de Talingen, die veel kleiner zyn dan de tamme Eendvogels. Hy noemt hem de Taling van *Louisiana.* EDWARDS heeft 'er den naam van kleine zwart en witte Eend aan gegeven. Wy noemen hem het *Wittertje,* om dat het wit de voornaamste kleur van hem is; doch hy heeft de Rug glimmend zwart; den Kop en Hals Goudgroen met een weerschyn van Violet op den top van 't Hoofd, aan de Wangen en Keel. Het Agterhoofd is wit, de Stuit bleek Aschgraauw. De Staartpennen zyn Aschgraauw, maar de drie buitensten wederzyds met wit gerand aan de buitenzyde. De Bek is van boven zwart, van onderen groenagtig: de Pooten zyn Oranje-kleur, de Nagelen zwart. Hy onthoudt zig in Amerika.

XVI. *Clypeata.* Slobbe.

(16) *Eend met den Bek aan 't end breeder en rondagtig, krom genageld.*

De

(15) Anas alba, Dorso Remigibusque nigris, Capite cœrulescente, Occipite albo. *Syst. Nat.* X. Anas minor albus & fuscus EDW. *Av.* 100. T. 100.

(16) Anas Rostri extremo dilatato rotundato, Ungue incurvo. *Faun. Suec.* 102. *It. Gotl.* 167. Anas lati rostra major. GESN. *Av.* 120. ALDR. *Orn.* 3. p. 227. Anas platyrhynchos altera. WILL. *Orn.* 283. T. 74. RAJ. *Av.* 143. Anas clypeata Germanica. ALB. *Av.* I. p. 93. T. 97. 98.

De Duitschers noemen deezen *Lepel-Eend*, *Schild*-Eend of *Breit-Schnabel*, dat is Breedbek, om dat zyn Bek aan 't end breed en Lepelswyze uitloopt: de Katalogners *Collier* en de Engelschen *Shoveler*, de Franschen *Souchet*. Men vindt 'er ook, onder den naam van *Duitsche Pelikaan* en *Zee-Faisant*, melding van gemaakt by de Schryveren. RAJUS merkt hem aan als een der schoonst gekoleurde Eenden. II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

Deeze Vogel is een weinig kleiner dan een Hok-Eend. Het Mannetje is van boven groenagtig zwart, van onderen Kastanie-bruin: het heeft den Kop en Hals Goudgroen, met een weerschyn van Violet-kleur; den Borst van boven wit, met zwartagtige halfmaanswyze vlakken gesprenkeld: de bovenste dek-Vederen der Wieken zyn blaauwagtig Aschgraauw: het heeft een Goud-groene Vlak op de Wieken, met een weerschyn van zuiver Koper-kleur, en boven met een witte streep: de agt middelste Staartpennen zyn in 't midden bruin, aan de randen witagtig. Het Wyfje is van boven bruin, met rosse randen der Vederen: van onderen vaal, met bruin gevlakt; voor 't overige als het Mannetje. Zy hebben beiden den Bek aan 't end breed, als een Lepel uitgehold, met kleine tandjes, als van een Kam, gerand. De kleur van den Bek is zwart; die der Pooten, welke korter zyn dan in de gewoone Eenden, hoogrood of Oranje-kleur.

Zy

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

Zy onthouden zig in de Moerassen en meest aan de Zeekust van Europa.

XVII. *Platyrynchos.* Breedbek.

(17) *Eend met een paarsche Vlak op de Wieken, die wederzyds zwart is en daar buiten wit, de Borst rosagtig.*

Deeze wordt van BRISSON voor het Wyfje van den voorgaanden gehouden. ALDROVANDUS onderscheidt 'er hem van door de geele Pooten; 't welk insgelyks plaats hadt in de gene, die door RUDBECK in Sweeden was geschilderd, welken hy noemt *Rivier-Eend*, met den Bek groenagtig, de Pooten rood. Egter wordt die, van LINNÆUS, ook tot deeze Soort betrokken.

XVIII. *Strepera.* Roeper.

(18) *Eend met een rosse Vlak op de Wieken, zwart en wit gerand.*

By de Schryvers is deeze bekend onder den naam van *Anas Strepera*; de Duitschers noemen hem *Schnarr- of Schnatter-Endte*, of ook *Leiner*; de Engelschen *Godwall* of *Gray*; de Franschen *Chipeau*. Van de wilde Eenden worden som·

(17) Anas maculâ Alari purpureâ, utrinque nigrâ albâque, Pectore rufescente. *Faun. Suec.* 103. Anas platyrhynchos, Pedibus luteis. ALDR. *Orn.* L. 19. c. 32. WILL. *Orn.* 284. RAJ. *Av.* 144.

(18) Anas maculâ Alarum rufâ, nigrâ, albâ. *Faun. Suec.* 101. Anas strepera. GESN. *Av.* 121. Anas platyrhynchos, Rostro nigro & plano. ALDR. *Orn.* L. 19 c. 32. RAJ. *Av.* 145. The Godwall or Gray. WILL. *Orn.* 287. T. 72.

ſommigen zo gemeenzaam gemaakt, dat zy de anderen van verre aanlokken door hun gekwak, en deeze noemt men *Roepers* of Baanroepers. Dit bedrog is den Ouden reeds bekend geweeſt, naar 't gene uit den Pöeet *Alciates* blykt. „ De opgekweekte Lok-Eend, zegt „ hy, blaauw van Veeren, gewoon weg te „ vliegen en terug te keeren tot haaren Mees- „ ter; kwakt, wanneer zy Vlugten ziet van „ dergelyke Eenden in de Lugt, en begeeft „ zig daar by, tot dat zy dezelven onverhoeds „ in de Netten geleid hebbe: als wanneer de „ anderen een groot getier maaken, doch zy, „ haar zelve bewuſt van 't misdryf, zwygt. „ Dus belaagt, bedriegt, verleidt die trouw- „ looze Vogel haare Bloedverwanten, om dienſt „ te doen aan haare Tyrannen.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

De Roeper is van boven bruin, met boogswyze witagtige ſtreepjes; van onderen wit met graauwe Vlakken: aan de Stuit zwart. De Staart is kort en wit, beſtaande uit zeſtien Pennen, waar van de twee middelſten bruin zyn en langer dan de anderen, die allengs korter worden en dus de Staart ſpits maaken. Op de Wieken heeft deeze Eend een glimmend zwarte Vlak, van boven met een roſſe, van onderen met een witte ſtreep gezoomd, en hier door wordt hy genoegzaam, zegt RAJUS, van alle anderen onderſcheiden. De Bek is van boven bruin- van onderen bleek-rood, gelyk ook

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. XIX. *Bucephala.* Dik-Kop.

ook de Pooten. Hy onthoudt zig in de zoete Wateren van Europa.

(19) *Eend die witagtig is, hebbende de Rug- en Slagpennen zwart, den Kop dik, van boven en onderen met een glanzige kleur van Zyde.*

BRISSON noemt deezen *Winter-Eend*, om dat hy zig alleenlyk 's Winters in Karolina onthoudt: de Engelschen geeven 'er den naam van *Buffels-Kop* Eend aan, wegens de dikte van zyn Kop, weshalve ik hem *Dik-Kop* geheten heb. CATESBY hadt 'er den naam van *kleine Eend met een Purperagtigen Kop* aan gegeven.

In grootte komt hy tusschen de Hok-Eenden en Talingen. De kleur is boven op 't Lyf wit, onder zwart. De Kop is van een glanzige Goud-groene kleur, met een zeer helderen weerschyn van blaauw en Violet, doch de Wangen, Hals en de dek-Veders van de Schouderen zyn wit. Ook heeft hy een witte streep, in de langte, over zyne Wieken heen. Alle de Slagpennen zyn zwart, de Staartpennen graauw: de Bek Loodkleurig, de Pooten rood. Het Wyfje is geheelenal bruin. Men vindt deeze Eenden 's Winters in Karolina.

(20) *Eend*

(19) Anas albida, Dorso Remigibusque nigris, Capite supra infraque tumido Sericeo nitente. *Syst. Nat.* X. Anas minor, purpureo Capite. CATESB. *Car.* I. p. 95. T. 95.

(20) *Eend die wit en zwart bont is, met een dikken zwart-groenen Kop, hebbende een witte Vlak aan den hoek van den Bek.*

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. XX. *Clangula.* Kwaker-Eend.

By de Ouden ſtaat deeze bekend onder den naam van *Clangula* of Kwaker, en ſommigen noemen hem Breed-Bek, Zee- en Duikel-Eend. De Duitſchers geeven 'er den naam aan van *Kobel-Endte*, *Straus-Endte* of ook van *Weiſſer drit Vogel* en *Klinger*, gelyk de Sweeden hem *Knipa* of *Dopping* noemen. By de Italiaanen heet hy *Quattr' Ochi*, om dat de witte Vlakken aan de hoeken van den Bek hem zig doen vertoonen, als of hy vier Oogen had. De Engelſchen noemen hem *Golden-Eije* of Gulden-Oog, de Franſchen *Garrot.*

't Is een Vogel die keurlyk duikelt, om Schulpviſchjes op te zoeken aan de Stranden van Europa, doch die ook in de zoete Wateren gevonden wordt, neſtelende in holle Boomen. Hy is kleiner dan een gewoone Eend, kort en dik van Lyf, dik van Kop, die donker of purperagtig groen is, met Goud-geele Oogkringen. De Onderhals, Borſt en Buik, zyn wit, gelyk ook de middelſte Slagpennen, de Staartpennen zwart, als ook de Bek; de Pooten Oranje-kleur.

(21) *Eend*

(20) Anas nigro alboque varia, Capite tumido nigro-viridi; ſinu Oris maculâ albâ. *Faun. Suec.* 100. *It. Oel.* 49. Clangula. GESN. *Av.* 119. ALB. *Av.* I. p. 92. T. 96. Anas platyrhynchos mas. ALDR. *Ornith.* L. 19. c. 42. WILL. *Ornith.* 282. T. 73. RAJ. *Av.* 142.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. XXI. *Rustica.* Graauwe Taling.

(21) *Eend die bruin-Aschgraauw is, met een witte Vlak aan de Ooren en op de Vlerken.*

CATESBY heeft deezen de *kleine bruine Eend* geheten: BRISSON noemt hem de *Taling van Karolina.* Hy is, zegt deeze Autheur, een weinig kleiner dan onze kleine Taling: het Mannetje is over 't geheele Lyf zwart en wit bont; doch het Wyfje donker-bruin van boven en van onderen bleek-graauw. Zy onthouden zig in Karolina, en worden meest gevonden omtrent den Mond der Rivieren.

De Heer BRISSON laat hier op volgen de Beschryving van een fraaije Taling van de *Faro-Eilanden*, welke door den Vlootvoogd THUROT naar Vrankryk gezonden was en thans opgezet in 't Kabinet van den Heer AUBRY bewaard wordt. De Ingezetenen van dat Eiland noemen hem O *Edel.* Hy is een weinig grooter dan onze groote Taling, van boven zwart-bruin, van onderen wit, met een zwartagtige overlangse streep op den Kop, die aan de zyden bleek-graauw is, maar wit om de Oogen: het Agterhoofd en de boven-Hals zwart- en witbont; de Keel en onder-Hals bruin gevlakt; met een rosagtig bruine Vlak op de Wieken; de vyf buitenste Staartpennen wederzyds graauw, uitwaards met wit gerand. De Bek is zwartagtig

(21) Anas fuscocinerea, maculâ Aurium Alarumque albâ. *Syst. Nat.* X. Anas minor ex albo & fusco varia. CATESB. *Car.* I. p. 98. T. 98.

agtig en de Pooten bruin, naar Loodkleur trekkende.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

XXII *Perspicillata.* Bril-Eend.

(22) *Eend die zwart is, met den top van 't Hoofd en den Nek wit; een zwarte Vlak op den Bek agter de Neusgaten hebbende.*

Deeze die ook in Noord-Amerika, en in 't byzonder in Kanada of aan de Hudsons-Baay huisvest, wordt van de Engelschen *Whilk* of groote zwarte Eend geheten. BRISSON telt hem onder de *Macreuses:* wy noemen hem, wegens de Vlakken op zynen Bek, de *Bril-Eend.* Hy is veel grooter dan de gewoone Eenden, heeft de Staartpennen zwart, de Pooten rood, den Bek Oranje-kleur, doch op ieder zyde van de Bovenkaak een zwarte plek, die een weinig hooger is dan 't overige van den Bek, en vierkant van gedaante.

XXIII. *Glaucion.* Bruinetje.

(23) *Eend met de Oogkringen geel en den Kop graauw, hebbende een witte Halskraag.*

De naam van *Glaucion* is aan deezen Eend reeds toegepast door de Ouden, terwyl de Hedendaagschen hem in 't Fransch *Morillon* noemen, in 't Hoogduitsch *Schell-Endte* of *Schilt-Ent,*

(22) Anas nigra, Vertice Nuchâque albis, maculâ nigrâ Rostri pone Nares. *Syst. Nat.* X. Anas Canadensis major niger. EDW. *Av.* 155. T. 155.

(23) Anas Iridibus flavis, Capite griseo, Collari albo. *Faun. Suec.* 104. Glaucion. BELL. *Av.* 33. b. ALDR. *Orn.* L. 13. c. 38. WILL. *Orn.* 231 RAJ. *Av.* 144.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

Ent, en *Loeffel-Endte*; 't welk de Engelschen met *Spoon-bill'd Duck* uitdrukken. De Sweeden noemen hem *Brunnacke*. Hy behoort onder de Breedbekken, en wordt van de Venetiaanen, wegens zynen roodagtigen of vaalen Kop, *Capo rosso* geheten.

XXIV. *Penelope.* Smient.

(24) *Eend met de Staart eenigermaate scherp, van onderen zwart; den Kop bruin, het Voorhoofd wit.*

Men vindt deezen by de Ouden genaamd *Boschas* en *Penelope*; welke beide naamen van een duisteren oorsprong zyn. Wat den laatsten aanbelangt; men wil dat Penelope, de Huisvrouw van Ulysses, dat voorbeeld van Kuisheid, door haare Ouderen in Zee geworpen zynde, van zodanige Vogelen is behouden of opgevoed: de andere zou van een Grieksch woord, 't welk Aazen betekent, afgeleid moeten worden. In 't algemeen is de naam *Fluitende* Eend, om dat hy een fyn en piepend Geluid maakt; weshalven de Katalogners hem noemen *Piula*, de Duitschers *Pfeif-Endte*, de Engelschen *Whewer* of *Whistling Widgeon*, en de Franschen *Canard Siffleur*. Wy geeven 'er den naam van *Smient* aan, die van het Hoogduitsch

(24) Anas Caudâ acutiusculâ subtus nigrâ, Capite brunneo, Fronte albâ. *Faun. Suec.* 105. Penelope. GESN. *Av.* 108. ALDR. *Orn.* L. 19. c. 38. JONST. *Av.* L. 49. WILL. *Orn.* 288. T. 72. RAJ. *Av.* 146. Anas fistularis. ALB. *Av.* II. p. 88. T. 99.

duitſch *Schmey* afkomſtig zou kunnen zyn; de Sweeden noemen hem *Wriand*. II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

Deeze Vogel komt aan de Zee-Kuſten, en in de Moeraſſen van Europa, zeer menigvuldig voor. Hy is kleiner dan een Eend. De Kop, en 't bovenſte van den Hals, zyn in het Mannetje Kaſtanie-bruin, in het Wyfje rosagtig, in beiden met zwart gevlakt: van onderen zyn zy beiden wit; van boven het Mannetje witagtig graauw, met zwarte dwarsſtreepen, het Wyfje bruin-graauw, de randen der Vederen rosagtig. Het Mannetje heeft, op de Wieken, een Goud-groene Vlak: de Staartpennen zyn in beiden bruinagtig, met witte randen; de Bek en Pooten blaauwagtig en zwart.

Gekuifde Smient. Onder de Sileziſche Vogelen wordt een *gekuifde* Smient opgeteld, die ook roodagtig is van Kop, Kuif en Keel, hebbende den Hals, Borſt, Buik en Stuit zwart, doch voor 't overige Wynagtig Aſchgraauw zynde over 't Lyf en Staart: de Oogkringen hoog- den Bek bleek-rood, gelyk ook de Pooten, en twee halfmaans wyze witte Vlakjes op de Schouderen. Deeze is grooter dan een Eend en leeft aldaar ook in de Moeraſſen. Van de Duitſchers wordt hy *Brandt-Endte*, als ook *Rotthals* en *Rott-Kopff* geheten, wegens de roſſe kleur van zynen Kop en Keel. De Italiaanen noemen hem *Capo roſſo maggiore*, of groote Rood-Kop.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

XXV. *Acuta.* Pylstaart.

(25) *Eend met een zeer lange scherpe Staart, die van onderen zwart is; het Agterhoofd wederzyds met een witte streep getekend.*

De langte van de Staart, die den naam aan deezen Eend geeft, heeft inzonderheid plaats in het Mannetje: het Wyfje is ook anders gekleurd; zynde van boven zwart- en rosagtig bont; van onderen witagtig met graauwe Vlakken. De Engelschen noemen hem *Zee-Faisant,* onder welken naam ALBIN 'er twee zeer slegt gekleurde Afbeeldingen van gegeven heeft: ook wel *Cracker*, wegens het Gekraak dat hy met zyn Bek maakt. Anderen geeven 'er den naam van *Zee-Vogel* aan, om dat hy zig veel aan de Stranden en in Zee onthoudt. Het Mannetje is op de Rug zeer fierlyk gekleurd. De Mexikaanen noemen hem *Tzitziboa.*

XXVI. *Hyemalis.* Winter-Eend.

(26) *Eend met een Wigswyze Staart, de middelste Staartpennen lang, het Lighaam graauw, de Wangen wit.*

Men kan gevoeglyk den naam van *Winter-Eend*

(25) Anas Caudâ acuminatâ elongatâ subtus nigrâ, Occipite utrimque lineâ albâ. *Syst.Nat.* X. Anas Caudâ cuneiformi acutâ. *Faun. Suec.* 96. Anas Caudâ acutâ. GESN. *Av.* 121. WILL. *Orn.* 289. T. 73. RAJ. *Av.* 147. ALB *Av.* II. p. 84. T. 94.

(26) Anas Caudâ cuneatâ; Rectricibus intermediis longis, Corpore griseo, Temporibus albis. *Faun. Suec.* 95. Anas Islandica. WORM. *Mus.* 302. Anas Caudâ acutâ Canadensis. EDW. *Av.* 156. T. 156.

Eend aan deezen toe-eigenen, om dat hy van de Sweeden dus geheten wordt, alwaar hy in de Moerassen van 't Noordelyk deel huisvest, komende in 't scherpste van den Winter by ons, zegt LINNÆUS; van waar is my onbekend. Thans schynt te blyken, dat hunne eigentlyke Woonplaats op Ysland zy, alwaar men ze *Havelld* noemt, als ook in de Hudsons-Baay. Zy zyn van grootte als de Pylstaart, en hebben ook de twee middelste Staartpennen by uitstek lang.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

(27) *Eend met de Wieken Aschgraauw en ongevlakt, de Stuit zwart.*

XXVII. *Ferina.* Rosse Eend.

Onder de wilde Eenden voert deeze den naam van de *graauwe* of *bruine*; hoewel hy ook *Rood-Kop* en *Rood-Hals* genoemd wordt, om dat die deelen Kastanie-bruin zyn. Sommigen hebben hem *middel-Eend* geheten; om dat hy kleiner dan de Eenden is en grooter dan de Talingen. De Engelschen noemen hem *Pochard*, de Franschen *Millouin*. Daar zyn 'er ook, die den naam van *Penelope* aan deezen toe-eigenen, en hy wordt van de Duitschers wel *Rot-Endt*, dat is roode of rosse Eend, geheten. De Bek en Pooten zyn blaauw-agtig.

(28) *Eend*,

(27) Anas Alis cinereis immaculatis, Uropygio nigro. *Faun. Suec.* 107. Anas fera fusca. GESN. *Av.* 116. ALDR. *Orn.* L. 19. c. 40. WILL. *Orn.* 288. T. 72. RAJ. *Av.* 143. ALB. *Av.* II. p. 87. T. 98.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

XXVIII. *Querquedula.* Winter-Taling.

(28) *Eend, die de Wieken groen gevlakt heeft en een witte ſtreep boven de Oogen.*

Omtrent Straatsburg wordt deeze *Kernell* geheetenen, en hy is, by de Schryvers, de eerſte der Talingen, maar tevens de grootſte; weshalve hy ook den naam voert van *middel-Eend.* Sommigen noemen hem *Boscas* en *Phaskas*, naar het Griekſch. By de Italiaanen is *Cercedula* of *Scavolo* en *Garganello*; by de Franſchen *Cercelle* of *Sarcelle*, by de Engelſchen *Wigeon*, de algemeene naam der Talingen. Zy zyn veel kleiner dan de Hok-Eenden, bruin van boven, wit van onderen. De witte ſtreep boven de Oogen heeft alleen in het Mannetje plaats. De Kop en Hals zyn, in beiden, ros-agtig, met bruine Vlakken: de Bek zwart, de Pooten Loodkleur.

XXIX. *Crecca.* Schyf-Taling.

(29) *Eend, die de Wieken groen gevlakt heeft, een witte ſtreep boven en onder de Oogen.*

Deeze draagt, om dat hy kleiner is, by de Schry-

(28) Anas maculâ Alarum viridi, lineâ albâ ſupra Oculos. *Faun. Suec.* 108. Kernell. GESN. *Av.* 107. ALDR. *Orn.* L. 19. c. 33. Querquedula prima. WILL. *Orn.* 291. T. 74. RAJ. *Av.* 148.

(29) Anas maculâ Alarum viridi, lineâ albâ ſupra infraque Oculos. *Faun. Suec.* 109. Querquedula ſecunda. ſ. minor. GESN. *Av.* 105. ALDR. *Orn.* L. 19. c. 31. WILL. *Orn.* 290. T. 74. RAJ. *Av.* 147. Querquedula Francis. ALB. *Av.* I. p. 95. T. 100. & II. p. 91. T. 102.

Schryvers den naam van de tweede of kleine Taling; by de Franſchen *petite Sarcelle;* by de Engelſchen *Teal* of gewoone, by de onzen *Schyftaling*. De Duitſchers noemen hem *Troesſel, Krig Ente, Kreuck-Entle, Sor-Entle, Socke,* enz. De Sweeden heeten hem *Aenta*, de Polakken *Cyranka.* Hy verſchilt van den voorgaanden meeſt door de witte ſtreep, die hy zo wel onder als boven de Oogen heeft. Van ſommigen wordt hy ook de Franſche Taling geheten. Men vindt deeze en de Winter-Taling in de zoete Wateren van Europa.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

(30) *Eend die bruin is, wit en blaauw bont, aan de Ooren en Wangen met een dubbelde ſtreep, de Halskraag en band om de Borſt, wit van kleur.*

XXX. *Hiſtrionica.* Gekraagde Amerikaanſche Eend.

Onder den naam van bruine gevlakte Eend heeft EDWARDS deezen zeer naauwkeurig beſchreeven en afgebeeld. Hy is van grootte omtrent als de gewoone Hok-Eenden. BRISSON noemt hem de *gekraagde* Eend van *Terre-neuve*, alwaar hy gevonden wordt. Dewyl hy zo zonderling geſtreept is en gebandeerd, heeft men 'er den naam van *Hiſtrionica* of Jan Pottagie Eend, niet onaardig, aan gegeven.

(31) *Eend,*

(30) Anas fuſca, albo cœruleoque varia, Auribus, Temporibusque lineâ geminâ, Collari faſciâque Pectorali albis. *Syſt. Nat.* X. Anas fuſcus maculatus. EDW. *Av.* 99. T. 99.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. XXXI. *Minuta.* Kleine Amerikaansche.

(31) *Eend, die graauw is, met witte Ooren, de voorste Slagpennen zwartagtig.*

Van BRISSON wordt deeze geplaatst onder de Talingen, om dat hy niet grooter is dan de gemeene Fransche Taling. De kleur is van boven donker-bruin, van onderen wit, met bleek rosse dwarsstreepjes; de Borst, Buik en Staartpennen rosagtig bruin: maar om de Bovenkaak en aan de Ooren heeft hy witte Vederen. LINNÆUS twyfelt, of deeze ook het Wyfje van den voorgaanden zy. Men vindt hem aan de Hudsons-Baay.

Allerkleinste Taling.

BRISSON, by wien deeze de laatste op één na is, heeft nog een Taling van *St. Domingo*, zynde by hem de laatste en tevens de allerkleinste hem bekend in het gantsche Geslagt der Eenden. Deeze is, van 't end des Beks tot aan dat van de Staart, nog geen twaalf Duimen lang. De Mexikaanen noemen het Mannetje *Chilcanauthli* en 't Wyfje *Colcanauthli*, dat is te zeggen, Eend die de kleur heeft der Kwartelen. Van boven is dezelve ros, van onderen bruin-graauw met wit gemengeld, de Kop van vooren Roetkleur: het onderste van den Buik bleek-ros met bruin-graauw gevlakt, de Staartpennen zwartagtig met pikzwarte Schaften. Op ieder Wiek heeft hy een witte Vlak: de Bek

(31) Anas grisea, Auribus albis, Remigibus primoribus nigricantibus. *Syst. Nat.* X. Anas Canadensis minor fuscus. EDW. *Av.* 157. T. 157.

Bek is zwart, de Pooten bruin. Men vindt hem op 't Eiland *St. Domingo* en in Nieuw Spanje.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. XXXII. *Circia.* Zomer-Taling.

(32) *Eend met een bonte Vlak op de Wieken, een witte streep boven de Oogen, den Bek en Pooten Aschgraauw.*

Deeze verbeeldde RAY zig, dat de allerkleinste was onder de Eenden, doch hy heeft de langte van omtrent dertien en een half Duim, volgens de Afmeeting van den Heer BRISSON. Hy wordt, by de Schryvers, *Circia* geheten, waar van het woord *Cercelle* en *Sarcelle*, dat de Franschen voor Taling gebruiken, misschien zal afkomstig zyn. Zy noemen deezen, zo wel als de Engelschen, *Zomer-Taling*: de Duitschers *Birckilgen* of *Graw Endtlin*. In het Mannetje zyn de Wangen en Keel Kastanie-bruin, in het Wyfje met wit gesprenkeld. Van boven zyn zy bruin, van onderen geelagtig wit met graauwe Vlakken; de Keel en Borst rosagtig. De Vlak op de Wieken is Goud-groen met een witte streep van onderen in het Wyfje en ook van boven in het Mannetje: zy hebben beiden den Bek zwartagtig, de Pooten blaauw.

(33) *Eend*

(32) Anas maculâ Alarum variâ, lineâ albâ supra Oculos, Rostro Pedibusque cinereis. *Faun. Suec.* III. Anas Circia. ALB. *Av.* II. p. 92. T. 103. 104. RAJ. *Av.* 148.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

XXXIII. *Autumnalis.* Amerikaansche Smient.

(33) *Eend die graauw is, met de Slagpennen, Staart en Buik zwart, een vaal en witte plek op de Wieken.*

Deezen noemen de Engelschen *roodbekkige* Smient, en LINNÆUS geeft 'er den naam van *Herfst-Eend* aan; ik noem hem, met BRISSON, *Amerikaansche Smient.* Hy is van boven Kastaniebruin, van onderen zwartagtig, zegt BRISSON; met het Agterhoofd en de Stuit zwart; de Wangen, Keel en Borst grys. Die van EDWARDS heeft het bovenste van den Kop, de randen der Wieken en de Dyën zwart, de bovenste dekvederen in 't midden hoog-Oranje. De Pooten zyn Vleeschkleur, de Oogkringen helder bruin; de Bek rood met een zwart Nageltje getipt. Men vindt hem in Noord-Amerika.

XXXIV. *Boschas.* Gewoone Eend.

(34) *Eend met de middelste Staartpennen (in 't Mannetje) omgekruld, den Bek regt.*

Deeze Soort en de volgende begrypt, by den Heer LINNÆUS, zo wel de gewoone Hok- of tam-

(33) Anas grisea, Remigibus, Caudâ, Ventreque nigris, areâ Alarum fulvâ albâque. *Syst. Nat.* X. Anas Fistularis rufus, Rostro rubro, occidentalis. EDW. *Av.* 194. T. 194.

(34) Anas Rectricibus intermediis (Maris) recurvatis, Rostro recto. *Faun. Suec.* 97. Anas fera torquata minor. GESN. *Av.* 114. ALDR. *Orn.* L. 19. c. 25. RAJ. *Av.* 145. Boschas major. WILL. *Orn.* 284. T. 72. ALB. *Av.* II. p. 89. T. 100. B. Anas domestica. JONST. *Av.* 141. T. 49. WILL. *Orn.* 293. T. 75. ALDR. *Orn.* L. 19. c. 35. GESN. *Av.* 96. RAJ. *Av.* 150.

tamme als de wilde Eenden, die ten opzigt van de omgekrulde Staartpennen de zelfde Eigenschap hebben. Men noemt het Mannetje in 't Nederduitsch *Woord*, in 't Hoogduitsch *Entrach*, in 't Fransch *Canard* en 't Wyfje *Cane*; in 't Engelsch *Duck*. De Portugeezen noemenze *Aden*, de Spaanschen *Anade*, de Italiaanen *Anatre* of *Anitra*, de Sweeden *Ancka*, de Poolen *Kaczka* en de Indiaanen *Bebe*.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

Het Ruijen.

De Huishouding der Eendvogelen is te bekend, om 'er breedvoerig van te spreeken. Ik zal alleen opmerken, dat zy de gemeensten zyn onder de genen die men *Ruid- Ruy-* of *Ruig-*Vogelen genoemd vindt in sommige Plakkaaten. Zy hebben deezen naam van het *Ruijen* of uitvallen der Vederen; iets dat wel eigen is aan alle Vogelen, doch aanmerkelykst in die van dit Geslagt. De Woorden, nu, ruijen als de Eenden beginnen te broeden, en deeze laatsten ruijen niet, voor dat de Jongen groot genoeg, om te vliegen, zyn geworden; dat is tegen 't end van Juny, wanneer de Woorden, na het ruijen, weder vliegen kunnen. Het ruijen, naamelyk, stelt hun in een ziekelyken Staat, en de Vogels deugen op 't laatst niet om te eeten. Ook worden de Eenden door het broeden en opvoeden haarer Jongen, 't welk haar gebrek doet lyden en geduurig werk verschaft, ten uiterste vermagerd; maar, in 't kort zyn zy weder vet en Vleezig.

De Eenden broeden tien of twaalf, ja veer-

 tien

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

tien Eijeren te gelyk: zy maaken haar Neſt onder Haagen, in de ruigte van 't Boſſchagie, ja zelfs ſomwylen in 't Geboomte, als wanneer zy de bekwaamheid hebben, zo men wil, om de gekipte Jongen met den Bek te vatten en om laag te brengen, in het Water. Men oordeelt, dat de tamme van de wilde afkomſtig zyn. De kortheid, dikte en agterwaardſe plaatzing hunner Pooten, maaktze tot zwemmen zeer bekwaam, maar geeft hun een loggen, waggelenden Gang in 't loopen. Ook zyn zy zwaar van Vlugt, gelyk de andere Watervogelen.

De Woorden hebben een flaauwer en grover Stem dan de Eenden, die ſcheller zyn van Geluid. Wanneer zy meer dan gewoonlyk kwaken, met de Wieken klapperen en veel beweeging maaken op het Water, zo is 'er doorgaans Regen op handen. Wanneer hun Borſtbeen roodagtig is, in de Voor-Winter, wordt daar uit een zwaare Koude voorſpeld. De Boeren, in Switzerland, houden de blaauwheid van derzelver buitenſte Spieren-Vleeſch voor een teken van een ſchoonen Zomer. De Ouden hebben reeds de manier van Eendehokken te maaken aan de hand gegeven. Volgens het berigt van de Reizigers zyn de Chineezen in dit ſtuk zeer vernuftig, kweekende 'er een ontelbaare menigte van op de Rivieren. Zy laatenze in de Ryſtvelden loopen, om het Onkruid uit te wieden en het ſchadelyk Ongediert

te

te vernielen. Het is verwonderlyk hoe gulzig zy zyn, slokkende byna alles dat hun voorkomt in: doch hun voornaamste Voedzel bestaat in jonge Kikvorschen, Water-Insekten of Wormen en Eendenkroos.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

Smaak Zenuwen.

De Vogelen, (zegt de Heer CLAYTON, in de Verhandelingen der Koninglyke Societeit van Londen,) die den Bek plat hebben en hun Voedzel als by de tast of in 't Aardryk wroetende zoeken, zyn voorzien met drie paar Zenuwen, welken zig uitstrekken tot in hunnen Bek. Door deeze Zenuwen is 't, dat zy met zo veel vlyt en naauwkeurigheid onderscheiden, wat dienstig zy om hun te strekken tot Voedzel, van 't gene zy moeten verwerpen; 't welk zy door de Smaak alleen doen, zonder de Spyzen te zien. Deeze Zenuwen vertoonen zig allerklaarst in de Bek van een Eend, die dezelven grooter heeft dan een Gans of eenig ander Vogel, welken ik ooit gezien heb: ook is 'er geen, die zo veel wroet als deeze, tot het zoeken van zyn Voedzel. Nog onlangs had ik geen deezer Zenuwen ontmoet in Vogelen die den Bek rond hebben; maar, sedert verscheidene ten platten Lande ontledende, zag ik in een Kraay twee van deeze Zenuwen, die tusschen de Oogen doorgingen tot in het bovenste gedeelte van den Bek, zynde nogthans veel dunner dan eenigen van de drie paar Zenuwen, welken in de Bek der Eenden zyn, schoon in-

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

derdaad veel grooter dan de Zenuwen van eenigen anderen Vogel met een ronden Bek.

Wilde Eenden.

De gestalte der Eenden vereischt geene beschryving, als genoegzaam bekend aan iedereen. Hunne kleur verschilt eenigermaate, doch zo veel niet als in de Hoenderen. Onder de wilden worden 'er gevonden, die grooter dan gewoonlyk zyn, *Stoer-Eenden* genaamd; doch anders noemt men de wilden gemeenlyk *Spiegel*-Eenden of gekraagde. Sommigen derzelven zyn Aschgraauw, anderen gevlakt. Allen hebben zy dit met de tamme Eenden gemeen, dat de Kop en 't bovenste van den Hals van 't Mannetje praalen met een heerlyke groene kleur, die een weerschyn heeft van Goud en een fierlyken Purpergloed. De Borst der Woorden is Kastanie-bruin, zy zyn een weinig grooter dan de Wyfjes; anders is 'er, in de Herfst, geen verschil tusschen beiden.

Gebruik.

Het Vleesch der wilde Eenden wordt beter geagt dan dat der tamme of Hok-Eenden, die allerley onzuiverheden der stilstaande Wateren inzwelgen. In de Genees- en Heelkunde wordt derzelver Vet aangemerkt zeer kragtig tot Pynstilling, verzagtend en oplossende te zyn: weshalve het in veelerley Winkel-Zalven komt. Aan 't Bloed wordt een tegengiftige kragt toegeschreeven. Een levendig opgesneden Eend wordt geoordeeld tot Geneezing van 't Kolyk te dienen, wanneer men hem op den Buik van den Lyder legt.

(35) *Eend*

(35) *Eend met de middelste Staartpennen (in 't Mannetje) omgekruld en een krommen Bek.*

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK. XXXV. *Adunca.* Krombek.

Onder de tamme Eenden komen 'er somtyds voor, die zo wel als de voorgemelden bont en van verscheiderley kleuren zyn, verschillende byna alleen doordien hunne Bek haakswyze krom is. Zy schynen ook een weinig kleiner en schraalder te zyn van Lyf. Hoe deeze soort uit de andere voortgekomen zy, is my onbekend, zegt LINNÆUS.

(36) *Eend met een neerhangende Kuif en de Rug van agteren wederzyds met een omgekrulde Veder, die samengedrukt is en verheven.*

XXXVI. *Galericulata.* Gekapte Taling.

Deeze, die in China woont, en kleiner dan onze tamme Eenden is, voert den naam van *Chineesche Taling*, onder welken hy, zeer naauwkeurig, door EDWARDS is afgebeeld. In grootte overtreft hy onze Talingen een weinig. Hy is met eene Kuif van groene en rosse Vederen voorzien; doch deeze Kuif hangt om den Kop neer en maakt als een soort van Kapzel

(35) Anas Rectricibus intermediis (Maris) recurvatis, Rostro incurvato. *Syst. Nat.* X. Anas Domestica, Rostro adunco. WILL. *Orn.* 280. RAJ. *Av.* 150. ALB. *Av.* II, p. 86. T. 96, 97.

(36) Anas Cristâ dependente, Dorsoque postico utrimque Pennâ recurvatâ compressâ elevatâ. *Syst. Nat.* X. Querquedula Sinensis elegans. EDW. *Av.* 102. T. 102. Kinmodsuis. *Kæmph. Jap.* 129. T. 10.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

zel of Kalot; weshalve LINNÆUS hem met reden noemt *gekapte* Eend. De Pooten en Bek zyn rood: de Rug bruin met blaauwe vlakken: de Rugpennen overend ſtaande, ros en ſtomp. De binnenſte Slagpen ſtaat, als de Wieken toegeſlagen zyn, met den eenen rand verheven boven de Rug, zynde ros en voorwaards als een Zeiſſen.

XXXVII. *Sponſa.* Bruidje.

(37) *Eend met een neerhangende Kuif, die dubbeld is, van kleur uit blaauw-groen en wit gemengeld.*

Men vindt deezen van CATESBY genoemd de *ſierlyke* gekuifde Eend; van BROWNE, de *bruine gekuifde, die aan de Keel wit is, met een hooggeele Regenboog.* Anderen noemen hem de *Zomer-Eend* en de naam, dien hy by de Inboorlingen van Mexiko voert, is *Yztactzonyayauhqui*, of Vogel van verſchillende Hoofds geſtalte. De Engelſchen noemen hem *Amerikaanſchen Boſch Eend;* alzo hy zig onthoudt in Noord-Amerika, maakende zyn Neſt in de gaten van Boomen, die in 't Water groeijen. LINNÆUS heeft 'er, waarſchynlyk wegens zyn Kapzel, den naam van *Bruid* aan gegeven.

Zy zyn veel kleiner dan onze tamme Eenden.

De

(37) Anas Criſtâ dependente duplici, Viridi cœruleo alboque variâ. *Syſt. Nat.* X. Anas criſtatus elegans. CATESB. *Car.* I. p. 97. T. 97. EDW. *Av.* 101. T. 101. Anas fuſca criſtata, ad Gulam alba, Iride flammeâ. BROWN. *Jam.* 481.

De kleur van 't Mannetje is boven op 't Lyf donker-bruin met een Goud-groenen weerſchyn, van onderen wit: de Kop Goud-groen van boven; aan de zyden, en 't bovenſte van den Hals, glanzig Violet: een witte ſtreep boven de Oogen: de Kuif uit Goud-groen, wit en Violet gemengeld: de Borſt Wynagtig Kaſtanje met witte Vlakken: de Zyden wit en zwart overdwars geſtreept: een Goud-groene vlak op de Vlerken, met een weerſchyn van blaauw en Violetkleur, van onderen met een witte ſtreep; de twee middelſte Staartpennen donker Goud-groen. Om kort te gaan, het is een ten hoogſte fierlyk gekleurde Vogel: doch het Wyfje is bruin over 't gantſche Lighaam.

II. AFDEEL. XXV. HOOFDSTUK.

XXXVIII. *Arborea.* Boom-Smient.

(38) *Eend die graauw is, met den Kop eenigermaate gekuifd, den Buik wit met zwarte vlakken.*

BRISSON noemt deezen de *Jamaikaſche Smient*, anderen de *zwartbekkige* of de *Boom*-Smient, en de Guajaners *Opano*. Hy is van boven bruin, met de randen der Vederen rosagtig; van onderen wit, met zwarte Vlakken; de top van 't Hoofd en de Stuit zwartagtig; de Wangen, Keel en onder-Hals wit; de Borſt ros met zwarte

(38) Anas griſea, Capite ſubcriſtato, Abdomine albo nigroque maculato. *Syſt. Nat.* X. Anas fiſtularis rufus, Roſtro nigro, Occidentalis. EDW. *Av.* 193. T. 193. Anas Fiſtularis Arboribus inſidens. SLOAN. *Jam.* II. p. 324. T. 272. RAJ. *Av.* 192.

II. Afdeel. XXV. Hoofdstuk. XXXIX. *Fuligula.* Toppertje.

zwarte vlakken; de Staartpennen zwartagtig: de Pooten Loodkleurig, den Bek zwart.

(39) *Eend met een neerhangende Kuif, het Lyf zwart, den Buik en een vlak op de Wieken wit.*

De Franſchen noemen deezen *petit Morillon* of klein Bruinetje, de Engelſchen *tufted Duck* of Kuif-Eend; dewyl het de eenigſte gekuifde onder de Europeaanſchen is: de Venetiaanen *Capo negro* of zwart-Kop; de Sweeden *Wigge*, de Duitſchers *Voll-Enten* of *Rusgen*. Zyn kleur is van boven zwartagtig bruin, van onderen Zilveragtig wit; de Kop en Hals van boven donker-Violet: de Stuit- en Staartpennen glanzig bruin. Op de Vlerken heeft hy een witte dwars-ſtreep. Hy is omtrent van grootte als de gewoone Duiker-Eenden en duikelt ook onder Water, onthoudende zig aan de Zeekuſten van Europa.

XXVI. HOOFD-

(39) Anas Criſtâ dependente, Corpore nigro, Ventre maculâque Alarum albis. *Faun. Suec.* 99. Anas Fuligula. Gesn. *Av.* 107. Will. *Orn.* 280. T. 73. Alb. *Av.* I. p. 91. T. 95. Anas criſtata. Raj. *Av.* 142.

PLAAT XXXVII.

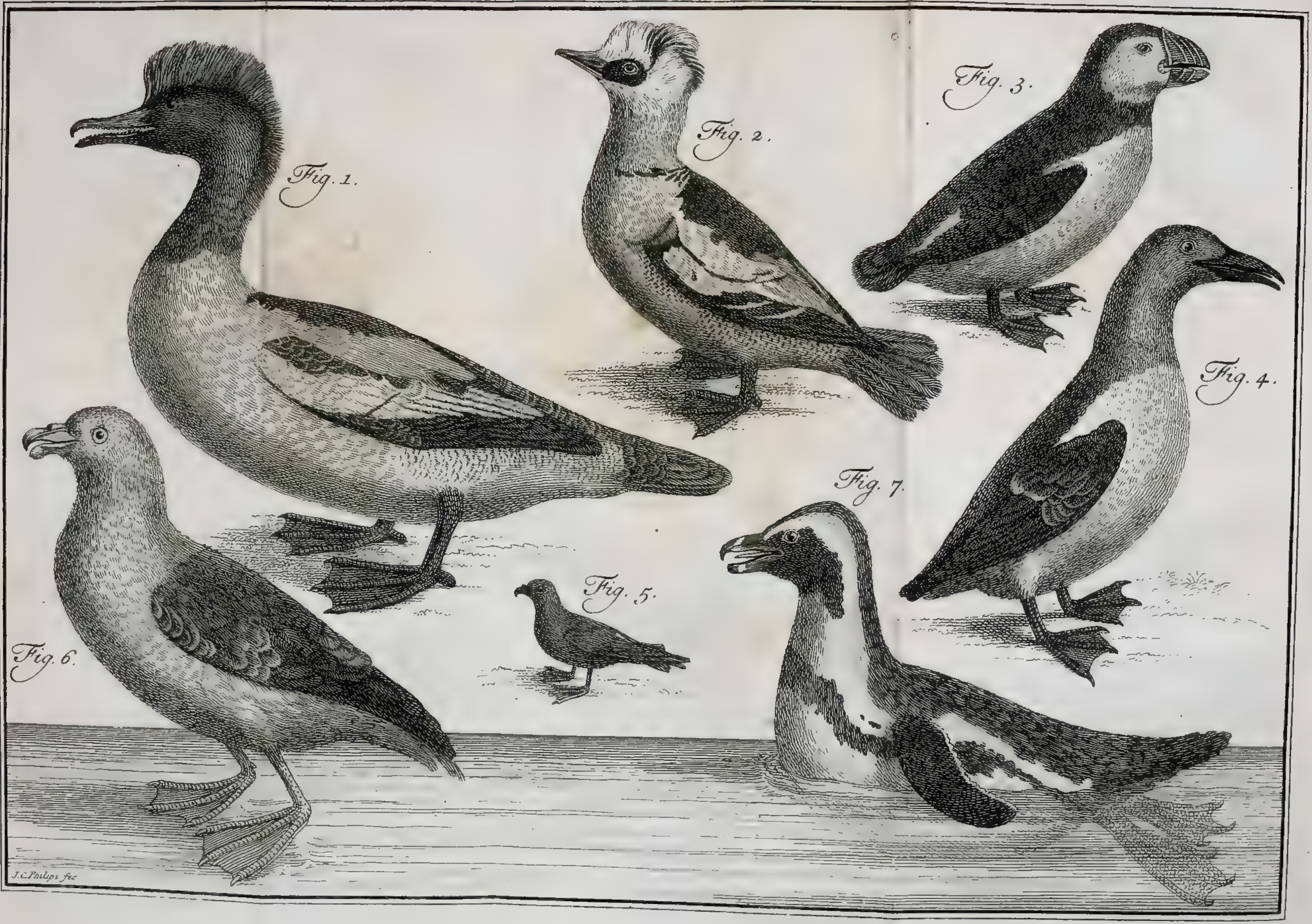

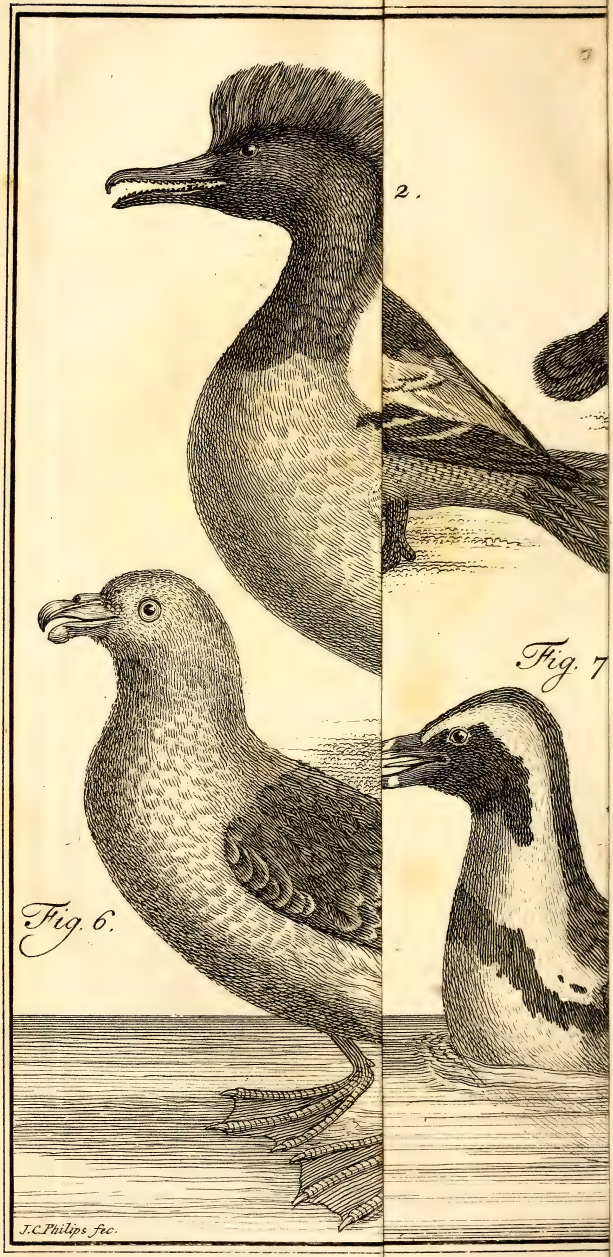
2.
Fig. 7
Fig. 6.
J.C.Philips fec.

II. AFDEEL. XXVI. HOOFDSTUK.

XXVI. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* ZAAGBEKKEN, *waar onder de* Duiker-Ganzen, *die aan de* Noorsche Kust *zeer gemeen zyn, en aldaar, op een zonderlinge manier, tot den* Vischvangst *gebruikt worden.*

Naam.

Onder den naam van *Mergus*, die eigentlyk niets meer dan *Duiker* betekent, en dus gemeen is aan veele Watervogelen, betrekt LINNÆUS een Geslagt, waar aan men, wegens de gesteldheidt van den Bek, die in allen getand is als een Zaag, gevoeglyk den naam van ZAAGBEK kan toe-eigenen. BRISSON noemtze in 't Latyn *Merganser* dat is Duiker-Gans, naar den voornaamsten, die in 't Fransch *Harle* heet. KLEIN geeft 'er den tytel van *Serrator*, dat is Zaager, aan.

Kenmerken.

De Kenmerken, volgens LINNÆUS, zyn, dat hy den Bek niet met plaatjes maar met Elsvormige puntjes getand heeft, en rolrond met een haakswyze punt. BRISSON merkt aan, dat alle Vogelen van dit Geslagt een Vliesje hebben, langs de binnenzyde van den inwaardsen Vinger, en dat het onderste deel hunner Pooten van Vederen is ontbloot.

Soorten.

Hy heeft agt Soorten of Verscheidenheden van dit Geslagt, LINNÆUS vyf, als volgt.

II. AFDEEL. XXVI. HOOFD. STUK.

(1) *Zaagbek met een Klootronde Kuif, die aan beide zyden wit is, het Lyf van boven bruin, van onderen wit.*

I. *Cucullatus.* Gekapte.

Dit is de agtste of laatste der Zaagbekken van BRISSON, dien hy noemt *Virginische gekuifde Duiker-Gans.* CATESBY hadt hem *gekuifde Eend* geheten, en sommigen noemen hem *Wind-Vogel* naar den naam van *Ecatototl*, dien hy in Mexiko voert. Hy is wat kleiner zelfs dan een gewoone Eend: het Mannetje van boven zwartagtig, van onderen wit, aan 't onderste van den Buik bruin, met den Kop en Hals zwart, gelyk ook de Kuif, doch deeze wederzyds in 't midden wit: de groote Slag- en Staartpennen bruin; het Wyfje bruin over 't geheele Lyf. De Oogkringen zyn geel, de Bek zwart; de Pooten graauwagtig. Men vindtze in Noord- en Zuid-Amerika op de Rivieren en Moerassen.

II. *Merganser.* Duiker-Gans.

(2) *Zaagbek met een neerhangende Kuif, den Bek blaauwagtig zwart, een witte Halskraag.*

Dee-

(1) Mergus, Cristâ globosâ utrimque albâ, Corpore supra fusco, subtus albo. *Syst. Nat.* X. Gen. 62. Anas Cristatus. CATESB. *Car.* I. p. 94. T. 94.

(2) Mergus, Cristâ dependente, Capite nigro cœrulescente, Collari albo. *It. Gothl.* 166. *Oel.* 49. *Faun. Suec.* 113. Merganser. GESN. *Av.* 134. ALDR. *Orn.* l. 19. c. 63. WILL. *Orn.* 253. T. 64. RAJ *Av.* 134. MARS. *Danub.* 78. T. 37. b. Mergus major, Pectore rubro. ALB. *Av.* I. p. 83. T. 87. & II. p. 90. T. 101. EDW. *Av.* 95. T. 95.

Deeze voert, by de oude Schryvers, den naam van *Merganser*, en by sommige hedendaagschen dien van *Zee-Raave*, gelyk hem de Duitschers noemen en de Yslanders *Geirfulg* of Giervalk. Zyn naam is in 't Fransch *Harle*, in 't Engelsch *Goosander*, of ook *Dun-Diver* en *Sparling-Fowl*. Men vindt hem, van sommige Italiaanen, *Garganey* of *Ganner*, en van de Polakken *Krukmorski* geheten. De Sweeden noemen hem *Wrakfogel* en *Kjorfogel*, of ook *Skraka*.

II. AFDEEL. XXVI. HOOFD-STUK.

Deeze Vogel is niet veel grooter dan een Hok-Eend, breed en plat van Rug. Zyn Kop vertoont zig dikker en eenigermaate gekuifd, door de losheid der Vederen; hoewel hy eigentlyk geen Kuif heeft, zegt RAJUS, die aanmerkt, dat de Lugtpyp met een dubbelen buik is uitgezet en bovendien met een groote Beeninige holligheid voorzien. De Maag is, gelyk die der Roofvogelen, niet Spieragtig en 't Vleesch zeer onaangenaam van smaak. Het Wyfje is van boven Aschgraauw; het Mannetje zwartagtig: beiden zyn zy van onderen wit, en hebben den Bek rood en zwart, de Pooten rood. Het Mannetje is zwart, het Wyfje graauw van Kop en Kuif. Men vindtze aan de Zeekust, of ook op de Moerassen en Rivieren, van Europa. Zy vliegen wonder snel, met hunne kleine Wieken, langs de oppervlakte van het Water.

II. AFDEEL. XXVI. HOOFDSTUK.

III *Serrator.* Langbek. Pl.XXXVII *Fig.* 1.

(3) *Zaagbek met een neerhangende Kuif, den Kop zwart met Roestkleurige vlakken.*

Deeze is weezentlyk gekuifd en langer van Bek dan de voorgaande; weshalve men hem in 't algemeen *langbekkige Duiker* en in 't Hoogduitsch *Langschnabel* of ook *weisse Tuch-Endte* getyteld vindt. De Gothlanders noemen hen *Pracka* en hy is in 't Noorden niet minder gemeen dan de voorgaande, waar mede hy in grootte weinig verschilt, doch de tandjes van den Bek zyn agterwaards omgekromd. Zie hier op wat wyze men 'er, in Sweeden, tot het vangen van Visch gebruik van maakt(*).

Vischvangst met dezelven.

De Duiker-Ganzen gaan tegen den Winter naar de Zee, als die met Ys begint bezet te raaken, en komen in 't Voorjaar terug, wanneer zy geheel mager zyn. Na een verblyf van twee of drie Weeken vertrekken zy weder om hun Geslagt voort te planten, en, tegen den Herfst met hunne Jongen terug komende, zyn zy tot dit gebruik bekwaam. De Vogels plaatzen zig in eene linie over de Zee, met eenigen der oudsten voor aan, en, terwyl een gedeelte steeds onder Water duikt, maaken de overigen, door op het Water met hunne Vleuge-

(3) Mergus cristâ dependente, Capite nigro maculis ferrugineis. *Faun. Suec.* 114. *It. Gothl.* 271. Anas longirostra. GESN. *Av.* 133. ALDR. *Orn.* l. 19. c. 60. Mergus cirrhatus fuscus. WILL. *Orn.* 255. T. 64. RAJ. *Av.* 135.

(*) *Verhand. der Kon. Sweedsche Akademie.* Vol. XI. p. 197.

gelen te ſlaan, een geraas, dat naar het rammelen van ver af zynde Donderſlagen zweemt. De oude Viſſchen worden hier niet door verVaard, maar de Jongen tragten het te ontkomen en neemen de vlugt in het diepſte van eenen Inham of Zee-boezem. Indien aldaar een Viſchhuis is, zo kruipt de Viſch daar onder, en men kan 'er een menigte van vangen.

II. AFDEEL. XXVI. HOOFDSTUK.

Om zulk een Viſchhuis te maaken, wordt een plaats uitgekoozen, daar de Grond der Zee niet oneffen is: men ſlaat daar agt Paalen in, zo ver van elkander, als men het Huis lang en breed wil maaken; die twee of drie Ellen boven het Water uitſteeken: zo dat zy aan elkander kunnen verbonden worden, wanneer het Huis is neergelaten, ſtaande de een binnen de andere buiten elken hoek. Men gebruikt daar toe een ſtuk Houts, met een Gat aan ieder End, 't welk met een Hamer om de Paalen nederwaards gedreeven wordt; zo dat dezelven de hoeken ſtyf te ſamen houden. Vervolgens wordt, in de Winter, het Huis op deze manier gemaakt. Men hakt het Ys, rondom de Paalen, in 't vierkant, ter breedte van een half Elle open: de opening wordt met Planken digtgelegd, op welken men een ſoort van Hok timmert, beſtaande uit dikke Planken op zyn kant, die taamelyk wyd van elkander af zyn, doch wydſt in het onderſte gedeelte. Dit Hok, neergelaten zynde, wordt verder opgetimmerd, en met een Dak voorzien, zynde zo hoog van Gevel,

 dat

II. AFDEEL. XXVI. HOOFDSTUK.

dat 'er de Netten bekwaamlyk onder geworpen kunnen worden. Hoe donkerer het daar binnen zy, hoe beter. Men legt 'er Fuiken in, die van Wilgen- Hazelnooten- of Jeneverboomen-Takken vervaardigd, en welker openingen naar de Wanden zyn gekeerd.

Wanneer de Duiker-Gans, dien men, wegens zyn vervaard maaken van den Visch, den *Skraka* of *Schrikvogel* noemt, zig vertoont; worden de Fuiken gezet, van St. Laurens af, tot dat het Ys begint te schieten: dan neemt menze op en bewaartze tot het volgende Jaar. Ongelooflyk is de menigte en verscheidenheid van Zee-Visch, die in zulke Vischhuizen op verscheide Plaatsen wordt gevangen.

Inmiddels wordt 'er de uiterste voorzigtigheid vereischt, om deeze Vogelen, die niet alleen den Visch verschrikken, maar zelf ook zeer schrikagtig zyn, niet te stooren of te verjaagen. Om die reden vermydt men alle geraas, van Schieten en 't uitwerpen van Netten, komende ook niet aan het Vischhuis om de Fuiken te ledigen, dan des avonds, of over dag, wanneer de Vogelen vertrokken zyn; en men doet zulks best om den anderen dag. Die zulk een Vischhuis bezit, heeft 'er genoeg aan tot Winter-Voorraad; dewyl hy 'er twee of drie Tonnen gezoute Visch door kan bekomen.

Indien 'er geen plaats is, daar de Visch zig verschuilen kan, zo gastereeren de Duiker-Ganzen, wanneer zy een groote menigte Visch

by

by een gedreeven hebben, op eene luſtige wyze. Dikwils worden zy over den Buit oneenig, en ſcheuren malkander de Viſſchen uit den Bek. De Jongen moeten doorgaans de Ouden de voorkeur laaten, om dat zy niet zo behendig noch zo gaauw in 't vangen zyn. Als zy allen hunne Maag wel gevuld hebben, zwemmen zy zagtelyk naar de diepte te rug. Op zulk een wyze ſtormen zy den geheelen Herfſt door, voornaamelyk als het Wolkige en Sneeuwige dagen zyn, tot dat alles met Ys bezet raakt. Menigmaal ſtellen zy hunne Viſſchery aan, even als men een Zegen uitwerpt, en hebben nog meer manieren, om den Viſch magtig te worden, die niet minder aardig zyn; zo dat een vernuftig Aanſchouwer zig niet genoeg over hunne behendigheid kan verwonderen.

II. AFDEEL. XXVI. HOOFDSTUK.

Behalve den Viſchvangſt zyn de Duiker-Ganzen ook wegens hunne Vederen en Vleeſch van groote nuttigheid. Men vangtze, des Voorjaars, in de Sweedſche Scheeren, met Netten en Schietgeweer in groote menigte: men zoutze in, droogt en rooktze, even als andere Watervogelen.

(4) *Zaagbek met een neerhangende Kuif, van onderen zwart, het Lighaam wit, de Rug zwart, de Wieken bont.*

IV. *Albellus.* Witte Non. Pl. XXXVII. *Fig.* 2.

(4) Mergus, criſtâ dependente ſubtus nigrâ, Corpore albo, Dorſo nigro, Alis variegatis. *Syſt. Nat.* X. Mergus Tinus. HASSELQ. *Iter.* 268. Mergus major cirrhatus. RAJ. *Av.* 135. Serrator minimus, Capite niveo, Cervice Genisque

De

II. AFBEEL. XXVI. HOOFD-STUK.

De Ouden hebben deezen genoemd de *Rhyn-Duiker* of de Straatsburgſche en ook het *Wittertje* of de witte Duiker. Hedendaags noemen hem de Engelſchen ſomtyds de witte Non of witte Non-Duiker, als ook *Smew*: de Duitſchers geeven 'er, bovendien, den naam van Non-Eend en *Ys-Eend*, of Nederlandſche en Rhyn-Eend aan. Hy draagt, omtrent Straatsburg, den tytel van *Merch* en graauwe Non. De Italiaanen noemen hem *Garganey*, de Franſchen *la Piette* of *petit Harle hupé*, dat is kleine gekuifde Zaagbek of Duiker-Gans.

Deeze is maar weinig grooter dan een Taling, zegt BRISSON: RAY vergelykt hem by een Smient. Het Mannetje, 't welk hier nevens afgebeeld is, heeft de bovengemelde kleur, en is door zyne Kuif aanzienlyk. Het Wyfje verſchilt daar van zeer veel, zynde zonder Kuif, ros van Kop en Wangen, wit van Keel, doch voor 't overige Aſchgraauw-bruin van boven en Zilver-wit van onderen; de Slagpennen zwartagtig; de Staart Aſchgraauw. Om 't onderſte van den Hals heeft het als een bruinen Ring. De Bek en Pooten zyn, in beiden, Loodkleurig. Zy onthouden zig aan de Stranden, op de Rivieren en Meiren van Europa, doch niet in de Noordelyke deelen, leevende van Viſch en Water-Inſekten.

(5) *Zaag-*

que nigris. KLEIN. *Av.* 140. Albellus alter. ALDR. *Orn.* l. 19. p. 378. ALB. *Av.* I. p. 85. c. 89. WILL. *Orn.* 254, T. 64.

(5) *Zaagbek met een ongekuifden graauwen Kop.*

II. AFDEEL. XXVI. HOOFDSTUK. V. *Minutus.* Pylſtaart.

De Heer BRISSON heeft nog twee Zaagbekken, die op de Rivieren en Meiren van Duitſchland gevonden worden, waar van hy den eenen de *zwart en witte*, den anderen de *zwarte* Duiker-Gans noemt, hebbende omtrent de grootte van een tamme Eend. Vervolgens komt hy tot deezen, dien hy noemt *le Harle etiolé*, gelyk KLEIN hem *Anas Stellatus*, dat is *geſternde* Eend, getyteld hadt. Sommigen hebben hem *Ysduiker* geheten en wy Hollanders noemen hem *Pylſtaart*. ALBIN heeft 'er, onder den naam van *Weazel-Coot*, dat is *Wezel-Koet*, of Water Kwartel-Koning, een Afbeelding van gegeven, die niet behoorlyk gekleurd is.

Deeze Vogel heeft omtrent de grootte van een Taling, en is de kleinſte der Zaagbekken. Van boven is de kleur zwartagtig bruin, van onderen wit; de Kop donkerrood. Een zwarte Vlak loop door de Oogen, waar onder hy een witte geſternde Vlak heeft. De bovenſte dek-Vederen der Wieken zyn wit; de veertien eerſte Slagpennen zwart; de Staartpennen zwartagtig bruin. De Bek is zwart; de Pooten vuil. Men vindt hem op de Rivieren en aan de Zee-Kuſten van Europa, zelfs in Sweeden.

XXVII. HOOFD-

(5). Mergus Capite griſeo lævi. *Faun. Suec.* 115. The Weazel-Coot. ALB. *Av.* I. p. 84. T. 88.

II. AFDEEL. XXVII. HOOFDSTUK.

XXVII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* PAPPEGAAY-DUIKEREN, *'t welk de* Alk, Noordsche Penguyn, Zee-Pappegaay *of* Lund, Zee-Hen *of* Lom, *het* Rottetetje *of* Groenlandsche Duif, *en den* Zee-Aakster *bevat.*

Naam.

Onder den Latynschen Geslagtnaam, *Alca*, worden van LINNÆUS eenige Vogelen begreepen, waar van sommigen den naam van PAPPEGAAY-DUIKER voeren. BRISSON heeft 'er drie Geslagten van gemaakt, behoorende tot zyn twintigsten Rang van Vogelen, onder de naamen van *Uria*, *Fratercula* en *Alca*, in 't Fransch *Guillemot*, *Macareux* en *Pengoin*.

Kenmerken.

De Kenmerken van deezen Rang zyn, by hem; dat die Vogelen geen agter-Vinger hebben, en de drie voor-Vingeren met geheele Vliezen zyn te samen gevoegd; de Pooten agterwaards geplaatst en de Dyën in den Buik verholen. Hy merkt aan, dat sommigen derzelven den Bek regt en scherp gelyk die van het eerste, anderen aan de zyden plat en overdwars gegroefd hebben, gelyk die van de twee laatste Geslagten. De Kenmerken van hun allen, by LINNÆUS, zyn: een ongetande Bek, die kort is, samengedrukt, verhevenrond, meestal overdwars gegroefd: de Onderkaak by het Grond-

Grondſtuk bultig: de Pooten in de meeſten drie-Vingerig. II. AFDEEL.

In dit Geſlagt telt LINNÆUS zes Soorten dat altemaal Noordſche Vogelen zyn, als volgt. XXVII. HOOFD-STUK.

Soorten. I. *Torda.* Alk.

(1) *Pappegaay-Duiker met vier groeven op den Bek en een witte ſtreep, wederzyds, van den Bek tot aan de Oogen.*

Deeze Vogel wordt van de Schryvers, in 't algemeen, genoemd *Alca* of *Alka*, welke naam afkomſtig ſchynt te zyn van *Alk*, gelyk hem de Noorwegers noemen. In Sweeden heet hy *Tord* of *Tordmule*, waar van LINNÆUS *Torda* gemaakt heeft. Die van Cornwall noemen hem *Murre*, die in de Weſtelyke deelen van Engeland *Razor-Bill* of Scheermes-Snavel; die in de Noordelyke deelen *Auk* en de Schotten *Scout*. BRISSON geeft 'er den naam van *Pingoin* of Penguyn aan.

Men vindt hem meeſt in de Zee-en der Noordelyke Landen, doch hy komt ſomwylen ook op de Kuſten van Vrankryk. Ongemeen groot is de menigte deezer Vogelen op de Faro-Eilanden, zodanig dat zy de Lugt dikwils als door een Wolk verduiſteren. Men houdtze voor de grootſte Haringviſſchers, en wil, dat zy

(1) Alca Roſtri ſulcis quatuor, lineâ utrimque albâ a Roſtro ad Oculos. *It. Gothl.* 286. *Faun. Suec.* 118. Alca. CLUS. *Exot.* 367. WORM. *Muſ.* 363. WILL. *Ornith.* 243. T. 64. f. 1. & T. 65. f. 2. RAJ. *Av.* 119. ALB. *Av.* III. p. 90. T. 95.

II. AFDEEL. XXVII. HOOFDSTUK.

zy wel twintig Vademen diep onder Water duiken; maar het gebeurt ook wel, dat zy zig vergissen en een Hoek inzwelgen, waar door menze met den Hengel ophaalt. In 't zwemmen overtreffen zy, insgelyks, andere Watervogelen; doch hunne Gang is by uitstek waggelende, zo dat men dien van een dronken Mensch somtyds daar by vergelykt, zeggende: *hy is zo dronken als een Alk.*

De Ondervinding heeft geleerd, dat deeze Vogelen hun Nest maaken in de kloven van hooge steile Rotsen, alwaar de Eijeren, beurt om beurt, in gemeenschap van hun worden uitgebroed. De Vogelaars, in Noorwegen, vinden wel eens, op die plaatsen, welken zy op zulk een stoute en gevaarlyke wyze weeten te beklauteren, als voorheen verhaald is (*), wel vyftig, tagtig of honderd Paaren by een; gelyk zy uit het getal der Nesten kunnen oordeelen. Dat ieder in zyn Nest maar één Ey leggen zoude, wordt in 't algemeen geloofd, doch PONTOPPIDANS verhaalt, hoe de genen, die hy last daar toe gegeven hadt, hem berigt hebben, dat men in ieder Nest twee Eijeren vindt. Deeze Eijeren zyn wit, met zwarte Vlakken, en omtrent van grootte als die der Eenden. Een verbaazende menigte van deeze Vogelen wordt, in Noorwegen, Jaarlyks gegevangen, gevischt en geschooten, om de Veeren,

(*) Zie 't IV. STUK, deezer *Natuurlyke Historie*, bladz. 5.

ren, die zeer goed zyn. Het klapperen hunner Wieken, die zeer kort zyn, maakt een geraas in de Lugt, dat wel naar 't geluid van een Storm-wind gelykt (*). II. AFDEEL. XXVII. HOOFDSTUK.

De Alk heeft omtrent de grootte van een Eendvogel, doch is fmaller van rug en verfchilt 'er niet alleen van door de gedaante van den Bek, die breed, plat op zyn kant en ftomp is, als een Scheermes, maar ook doordien de Pooten zo ver agterwaards aan het Lyf ftaan, dat hy overend moet loopen. Zyn kleur is van boven zwart, van onderen wit; de Keel en 't bovenfte van den Onderhals Roetkleurig; de kleinfte Slagpennen met witte tippen; de Staartpennen zwartagtig: de Bek, Pooten en Nagelen zwart.

(2) *Pappegaay-Duiker met den Bek famengedrukt, tweefnydig, gegroefd; een langronde Vlak wederzyds voor de Oogen.* II. *Impennis.* Noordfche Penguyn.

Deeze is 't die in 't byzonder *Penguyn*, en wel de Noordfche genoemd wordt, om hem van de genen, die in de Zuidelyke Wereldsdeelen zyn, te onderfcheiden. Sommigen, egter, hadden hem *Amerikaanfchen Duiker* geheten en CLUSIUS noemt hem *Magellaanfchen Gans*.

(*) Naturl. Hist. von Norweg. II. Th. p. 125.

(2) Alca Roftro compreffo ancipiti fulcato, Maculâ ovatâ utrimque ante Oculos. *Faun. Suec.* 119. Anfer Magellanicus. WORM. *Mus.* 300. T. 301. Penguin. WILL. *Ornith.* 244. T. 65. EDW. *Av.* 147. T. 147.

II. AFDEEL. XXVII. HOOFDSTUK.

Gans. BRISSON geeft 'er den naam van *grand Pingoin* aan. De Ingezetenen der Faro-Eilanden noemen hem *Goirfugel* of *Goifugel*.

Men vindt deezen Vogel ook aan de Kusten der Noordelyke deelen en Eilanden van Europa, alwaar hy meest op Haringen en Sprot aast, zo dat hy derzelver schoolen den Visscheren aanwyst. Zyn Wieken zyn zo klein, dat sommigen hem ongevleugeld hebben genoemd, en daar op ziet de naam van *Alca impennis*, welken 'er LINNÆUS aan geeft. Hy is zo gemeen niet in de Zee van Noorwegen als de Alk; misschien, om dat daar zo veel schoolen van Haringen niet zyn. In 't loopen, over Land, maakt hy een zeer onbevallige figuur, en kan in 't geheel niet vliegen.

De Penguyn heeft byna de grootte van een Gans, doch is langer van Lyf en taamelyk breed van Borst. Van boven is hy zwart, van onderen wit, hebbende wederzyds, tusschen de Bek en Oogen, een ovaale Vlak, die wit is van kleur, en maakt, dat hy zig als gebrild vertoont. Agt groefjes zyn 'er op het bovenste gedeelte van den Bek, dat aan 't end een weinig omgekromd is, en tien of elf op het onderste gedeelte, dat scherp toeloopt van onderen. De Keel en 't bovenste van den Onderhals; de Staartpennen, Bek en Pooten, zyn zwart; de kleinste Slagpennen aan de tippen met wit gerand. De Wieken uitgespreid zynde,

de, komen derzelver enden omtrent twee Voeten van elkander. II. AFDEEL. XXVII. HOOFDSTUK.

(3) *Pappegaay-Duiker met den Bek ſamengedrukt tweeſnydig, met vier groeven, de Oogkringen en Wangen wit.* III. *Arctica.* Zee Pappegaay. PLAAT XXXVII. *Fig.* 3.

Deeze wordt de *Noordſche Eend* van CLUSIUS of ook de *Zee-Aakſter* en Groenlandſche *Pappegaay* geheten: anderen noemen hem de *Noordſche* Pappegaay. In Engeland wordt hy gemeenlyk *Puffin* of ook *Pope*, dat is Paus, getyteld, en in het Noordelykſte *Coulterneb* of *Counterneb*; by Scarbourgh *Mullet* en in de Zuidelykſte deelen van Wales *Guldenhead*, *Bottlenoſe* en *Helegug*. BRISSON noemt hem *Macareux*, in 't Latyn *Fratercula*, en de algemeene naam, in 't Noorden, is *Lund*.

Zeer gemeen is deeze Vogel in Noorwegen, alwaar hy het voornaame Onderwerp van den gemelden Vogelvangſt der Boeren uitmaakt; dewyl zyne Veeren, in fyn- en zagtheid, naaſt komen aan het Eider-Dons. Men vangt hem egter meeſt door middel van zekere Honden, daar op afgerigt: want hy maakt zyn Neſt op zulke

(3) Alca Roſtro compreſſo-ancipiti ſulcato, ſulcis quatuor, Oculorum orbitâ Temporibus-que albis. *Faun. Suec.* 118. Anas Arctica. CLUS. *Exot.* 104. RAJ. *Av.* 120. WORM. *Mus.* 302. OLEAR. *Mus.* T. 15. f. 5. WILL. *Orn.* 244. T. 65. RAJ. *Av.* 120. ALB. *Av.* II. p. 73. T. 78. 79. Lunda. GESN. *Av.* 725. OLIG. *Mus.* 2 f. 15. T. 11. f. 21.

II. AFDEEL. XXVII. HOOFD-STUK.

zulke ontoeganglyke plaatſen niet alleen, maar in zo diepe gaten en naauwe ſpleeten van Klippen en Rotſen, dat men 'er naauwlyks by kan komen. De Holen, die hy daar toe in de Aarde graaft, zyn ſomtyds wel drie Ellen diep. Men gebruikt, derhalven, ook wel een Stok, aan 't end met een ſcherpe haak, om deeze Vogelen daar uit te haalen, en, dewyl zy niet alleen met hun twintigen maar wel by honderden te ſamen in een Hol of Gat neſtelen, zo maakt de domme eigenſchap die zy hebben, van in elkander vaſt te byten, dat, wanneer 'er een, 't zy door een Hond of met een Haak wordt uitgetrokken, alle de anderen volgen, en dit geeft een rykelyken Vangſt. Op de Faro-Eilanden is men gewoon, tegen den tyd dat zy uit Zee aankomen, Netten te zetten voor hunne Holen, daar zy onverhoeds in loopen, en dus worden 'er, ſomwylen, wel tweehonderd 's daags gevangen en gedood.

Deeze Vogelen, zegt men, leggen ook maar één Ey te gelyk, en, wanneer hun dit ontnomen wordt, kunnen zy 'er nog een leggen; doch dan ontbreekt hun de tyd tot opvoeding van het Jong. Immers, als de tyd van hun Vertrek aankomt, gaan zy altemaal van de Noorweegſche Kuſt af, en begeeven zig, zo 't ſchynt, naar de Eilanden, of elders, daar zy overwinteren. Van het duiken naar Viſch hebben zy ook hunnen Leeftogt, en hunne Snavel is zo ſcherp, dat zy daar mede een

een Menſch een geheel ſtuk Vleeſch van de Hand kunnen byten. Met deezen en met de Klaauwen, die niet minder ſcherp zyn, weeten zy zig wonderlyk te verweeren tegen hunne Vyanden, ſleepende een Raave, als zy dien by de Keel beet kunnen krygen, met zig in Zee, daar hy dan verdrenken moet. In hun Neſt leggen zy, altoos, op de Rug.

II. AFDEEL. XXVII. HOOFDSTUK.

De Lund of Zee-Pappegaay is grooter dan een Duif en kleiner dan een Eend. Zyn kleur is van boven zwart, van onderen wit; die van den Kop, aan de zyden, en van de Keel vuil wit-graauw; met een zwarte Halskraag; de Staartpennen zwartagtig. De Bek, wiens kleur naby den Kop blaauwagtig en naar 't end toe rood is, heeft eene zonderlinge gedaante door zyne ingroevingen, welker getal drie is wederzyds, één in het blaauwe, één in het roode gedeelte van de Bovenkaak. LINNÆUS zegt, dat dezelve niet haakig is, BRISSON, dat hy een weinig krom is aan 't end; gelyk onze Afbeelding toont, die van hem ontleend is: doch in de Beſchryving van Noorwegen, door den Heer PONTOPPIDANS, vind ik aangemerkt, dat de Bek van den Lund geheel krom geboogen zy, als een Pappegaay's Bek; hoewel wat dunner en aan de zyden breeder, met aardige geele, roode en zwarte ſtreepen verſierd, en de Afbeelding, welke hy van den Lund geeft, wyſt zeer duidelyk die kromte aan (*). Zyne Vleugelen zyn,

(*) Naturl. Hiſt. von Norweg. II. Th. bl. 163.

II. AFDEEL. XXVII. HOOFDSTUK. zyn, gelyk die der overige Pappegaay-Duikeren of Penguyns, ook zeer klein en naauwlyks tot vliegen bekwaam: de Pooten rood.

IV. *Lomvia.* Zee-Hen. PLAAT XXXII. *Fig.* 4.

(4) *Pappegaay Duiker met een ongegroefden langwerpigen Bek; de Bovenkaak geelagtig van rand.*

De Griekfche naam van deezen Vogel is *Ouria*; de Franfchen en Engelfchen noemen hem *Guillemot*, en die van York *Scout*, die van Cornwal *Kiddaw*. Ook wordt hy in Engeland wel *Sea-Hen*, dat is Zee-Hen geheten. In Noorwegen is hy onder den naam van *Langivie* of *Lomgivie* en op Faro by dien van *Lomvia* of *Lamvièr* bekend: doch de Lomme fchynt my toe een veel grooter Zee-Vogel te zyn.

Men vindt ze menigvuldig aan de Kuft van Noorwegen, onder de Alken en Zee-Pappegaaijen. Zy zyn tot vliegen bekwaamer dan de andere Pappegaay Duïkers, en neftelen ook in de Rotfen, leggende maar één Ey, dat groenagtig is met zwarte Vlakken en zeer groot. De geftalte is als die van een Eend; de kleur zwartagtig bruin van boven en wit van onderen, behalve aan den Keel en Hals; de kleinfte Slagpennen wit getipt, de Staartpennen bruinagtig.

(5) *Pap-*

(4) Alca Roftro lævi oblongo; Mandibulâ fuperiore margine flavescente. *Syft. Nat.* X. Lomvia. CLUS. *Exot.* 367. WILL. *Orn.* 244. T. 65. RAJ. *Av.* 120. Guillemot. ALB. *Av.* I. p. 80. T. 84.

(5) *Pappegaay-Duiker met een ongegroefden Elsvormigen Bek, de Buik en een Vlak op de Wieken wit, de Pooten rood.*

II. AFDEEL. XXVII. HOOFDSTUK. V. *Grylle.* Groenlandsche Duif.

Deeze wordt, in 't algemeen, de *Groenlandsche Duif* geheten; doch de Sweeden noemen hem, in Gothland, *Grylle* of *Grautle*, in Oeland *Alle*, en elders *Sjoe-Orre* of *Grisla*. Hy is wat grooter dan een Duif, geheel zwart, uitgenomen de Buik en Vlerken, hebbende de Pooten rood. Meest onthoudt hy zig in Zee, op den Noorder Oceaan, omtrent de Kusten van Ysland en van Groenland. Zy nestelen zelfs in de Rotsen van Spitsbergen en leggen twee Eijeren; vliegende, meest-al, by paaren, zelden troepswyze. Hunne vlugt is, gelyk die der Patryzen, met een snelle beweeging der Vlerken en meest langs de oppervlakte der Zee. Zy duiken veel en kunnen lang onder Water blyven. De Bek is zeer lang en scherp, niet samengedrukt of platagtig op zyde, aan het end een weinig omgeboogen. Sommigen willen, dat hun den naam van Duif gegeven zy, wegens het piepen der Jongen of wegens de groot-

(5) Alca Rostro lævi subulato, Abdomine maculâque Alarum albâ, Pedibus rubris. *Syst. Nat.* X. Colymbus pedibus Tridactylis palmatis. *Faun. Suec.* 124. Columba Groenlandica. *Mart. Spitzb.* 56. T. L. f. B. WILL. *Orn.* 245. RAJ. *Av.* 121. n. 6. ALB. *Av.* II. p. 73. T. 80. EDW. *Av.* 50. T. 50.

II. AFDEEL. XXVII. HOOFDSTUK. VI. *Alle.* Rottetetje.

grootte: want de gestalte, inderdaad, gelykt 'er weinig naar.

(6) *Pappegaay-Duiker met een ongegroefden Kegelvormigen Bek, den Buik en een streep op de Wieken wit, de Pooten zwart.*

Men vindt deezen ook de *Groenlandsche Duif* genoemd, doch anderen heeten hem de *Zee-Tortel* en *Rottge* of *Rottetetje*, welke naam afkomstig is van zyn geluid. RAY beschryft hem onder den naam van *zwart en wit* Duikertje, *met een korten scherpen Bek.* ALBIN, die hem onder den naam van Zee-Torteldnif afbeeldt, meent, dat hy het Wyfje zy van den voorgaanden; doch de Bek, inderdaad, verschilt te veel. Hy draagt, op Faro, den naam van *Fuld-Koppe*, zegt BRISSON.

Hy is een weinig kleiner dan de voorgaande. Het Wyfje verschilt van 't Mannetje, doordien het den Keel wit heeft, en het onderste van den Hals, gelyk ook de Vleugelen, donker-Aschgraauw of bruin. Men vindtze ook in de Noorder Oceaan.

Zee-Aakster.

Nog is 'er een kleine gestreepte Vogel, die van EDWARDS de *gevlakte* Groenlandsche Duif geheten en naauwkeurig afgebeeld wordt; zynde

(6) Alca Rostro lævi conico, Abdomine fasciâque Alarum albâ, Pedibus nigris. *Syst. Nat.* X. Columba Groenlandica. ALB. *Av.* I. p. 81. T. 85. EDW. *Av.* 91. T. 91. Mergus melanoleucus, Rostro acuto brevi. WILL. *Ornith.* 261. T. 59. RAJ. *Av.* 125. n. 5.

de zwartagtig van boven met donkerer zwart overdwars geſtreept; en van onderen met Aſch-graauwe dwars-ſtreepen op een witte grond; de Wieken wit en zwart bont, de Staartpennen zwart, gelyk ook de Bek, de Pooten vuil Vleeſchkleur. Deeze onthoudt zig ook in de Noorder Oceaan en mag met regt den naam voeren van *Zee-Aakſter*.

II. AFDEEL. XXVII. HOOFDSTUK.

XXVIII. HOOFDSTUK.

Beſchryving van 't Geſlagt *der* ONWEERS-VOGELEN *die men, op Zee, als voorboden van* Storm *aanmerkt, en waar onder ook het zo genaamde* Zee-Paard *behoort.*

Naam.

DE naam van *Procellaria* of ONWEERS-VOGEL wordt aan dit Geſlagt gegeven, om dat de Vogelen, daar toe behoorende, het naderend Onweer, van Stormen of Orkaanen, de Zeeluiden ſchynen aan te kondigen; terwyl anderen hun St. Pieters-Vogelen noemen, dewyl zy veeleer op 't water ſchynen te loopen, dan langs deszelfs Oppervlakte te zweeven; hier van is de Franſche naam *Petrel*, en de Engelſche *Petteril*, afkomſtig. Men noemtze ook wel *Rotjes* of *Stroom-Vinken*.

Kenmerken.

De Kenmerken, volgens LINNÆUS, zyn; dat zy den Bek ongetand hebben, een weinig ſamengedrukt of plat aan de zyden: de Kaaken effen; de Bovenkaak aan 't end krom; de Onder-

II. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

derkaak aan de punt geutswyze plat-agtig. De Neusgaten maaken een geknotten Cylinder uit, leggende op het Grondstuk van den Bek. De Voeten zyn gepalmd, zonder Vinger, maar genageld, van agteren. Hunne Pooten zyn taamelyk lang en staan niet zo ver naar agteren als in de Pappegaay-Duikers of Penguyns.

Van dit Geslagt heeft LINNÆUS, zo wel als BRISSON, drie soorten, gelyk volgt.

I. *Pelagica.* Gewoone. PLAAT XXXVII. *Fig.* 5.

(1) *Onweers-Vogel die zwart is met een witte Stuit.*

Deeze wordt, veelal, *Storm-Zwaluw* geheten, en wy geeven 'er den naam aan van de gewoone, om dat hy zo gemeen is in de Zee- en Europa, doch meest in de Noorder Oceaan, en overvloedigst, zo 't schynt, in de Witte Zee. KLEIN, die de Duiker-Vogelen den naam van *Plautus* toe-eigent, noemt deezen *Plautus minimus Procellarius* of de allerkleinste bastaard *Plautus Albatross.* Anderen hebben hem de Zee-Zwaluw zonder Pooten genoemd of de kleinste Meeuw, met Pypagtige Neusgaten.

De regte Woonplaats van deeze Vogeltjes is

(1) Procellaria nigra, Uropygio albo. *Faun. Suec.* 249. *Act. Stockh.* 1745. p. 93. T. VI. Peteril. CLUS. *Exot.* 368. *Damp. Itin.* 3. p. 97. ALB. *Av.* III p. 87. T. 92. EDW. *Av.* 90. T. 90. f. 1. Hirundo Marina major apus, Rostro adunco. *Barr. Æquin.* 134. Larus minimus, Naribus tubulosis. CATESB. *Car.* III. p. 14. T. 14. Fregata marina apus, subtus alba, superne nigra. *Barr. Av.* 73.

is de Zee: zy worden naauwlyks ooit op 't Land gevonden. Tegen het aankomen van een Storm ziet menze dikwils, eenige Uuren van te vooren, aan den Ly-kant van het Schip, en, wanneer de Storm zig verheft, verschuilen zy zig als agter 't zelve. Anderszins kunnen zy, naar oogenschyn, zeer gezwind langs de Baaren loopen, zonder daar in te duiken. Het is waarschynlyk dat zy op de Rotsen nestelen. II. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

Van deeze Storm-Zwaluw zyn door de hedendaagschen verscheide Afbeeldingen gegeven, doch niet zo naauwkeurig als de onze, die van BRISSON ontleend is. In grootte komt hy, bykans, met een Leeurik overeen. Hy heeft het Lyf omtrent zes Duimen, den Bek zes Liniën, en de Staart ruim twee Duimen lang. De Vleugelen zyn gantsch niet klein, naar de grootte van den Vogel, slaande ruim een Voet uit. Zyn kleur is van boven zwart, van onderen bruin; maar de Vleugelen zyn gedekt met witte Veertjes, en de Staartpennen hebben ook eenige witheid. De Bek en Pooten zyn zwart.

Zee-Paard. PLAAT XXXVII. *Fig.* 6.

De tweede Soort van Onweers-Vogelen by BRISSON, genaamd *Petrel Cendré*, welke ik, tot verwondering, by LINNÆUS niet gemeld vind; maakt een Vogel uit, die in de Noorder-Oceaan ook niet ongewoon is en aldaar het *Zee-Paard* geheten wordt. Die naam is afkomstig, 't zy van wegen hun sterk Niesen, dat wel naar 't brieschen van een Paard zweemt, 't zy van hun huppelen en treeden op het Water. Men

II. Afdeel. XXVIII. Hoofdstuk.

vindtze ook niet anders dan ver van 't Strand, en de Visschers, die van Bergen in Noorwegen tot den Zeehonden of Heilbotten-Vangst op een droogte, die in Zee legt, uitgaan, bemerken, dat zy dezelve zyn genaderd; wanneer zodanige Vogelen rondom hunne Schuiten huppelen, om het Ingewand te bekomen; waar op zy zeer verslingerd zyn. Indien een hunner van de Visschers met een Stok geslagen of met een Steen gesmeten wordt, zo dat hy in onmagt valt, dan vergaderen veele anderen rondom denzelven en trekken of pikken hem zo lang, tot dat hy weder op staat. Of dit geschiede, om hem, indien hy dood ware, op te vreeten, is onzeker doch zo onwaarschynlyk niet, als dat hy door dit pikken weder levendig worde, gelyk de Visschers elkander wys maaken. De Noorsche naam is *Hav-Hest* of *Haff-Hert.*

Zyn grootte is ongevaar als een Meeuw of als een Eend: zynde kort van Lyf en dik van Borst, met kleine Vleugelen: een Kop die wel naar den Kop van een Havik zweemt, wegens de kromte van den snavel. De kleur der Vederen, boven op 't Lyf, is graauwagtig, onder wit, gelyk de buitenste Staartpen, wederzyds; die van den Bek geelagtig aan 't end: de Neusgaten bruin; de Pooten graauw. Men vindt hem ook op 't Eiland St. Kilda, bewesten Schotland, van waar zulk een Vogel door een Engelschen Lord aan den Heer REAUMUR was gezonden.

(2) *On-*

(2) *Onweers-Vogel die bruin en ongevlakt is, met een geelen Bek.* II. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK. II. *Æquinoctialis.* Groote Zwarte.

Dit is de groote baſtaard-*Plautus* van KLEIN, dien de Engelſchen groote zwarte *Petteril* of *Shear-Water* noemen, om dat hy, even gelyk de gewoone Onweers-Vogel, langs het Water ſtrykt. Men vindt hem in de Oceaan, omtrent de Kaap der Goede Hope, en deswegens wordt hy van den Heer BRISSON, die hem onder 't Geſlagt der Diomedes-Vogelen betrekt, de Kaapſche *Puffin* geheten. Zyn grootte is omtrent als die van een Raave; de kleur over 't geheele Lyf, Kop, Staart en Vleugelen, zwartagtig bruin, gelyk ook de Pooten; doch den Bek heeft hy geelagtig.

(3) *Onweers-Vogel die wit en bruin bont is.* III. *Capenſis.* Kaapſche.

Deeze, die gemeenlyk *Kaapſche Duif* heet en van de Portugeezen *Pintados* genoemd wordt, is een by troepen vliegende Zee-Vogel, die op de Hoogte van dertig Graaden Zuider-Breedte, tuſſchen de Kaap der Goede Hope en Nieuw Holland voorkomt, daar hy de Schepen volgt, hebbende de grootte van een Duif, zegt

(2) Procellaria fusca immaculata, Roſtro flavo. *Syſt. Nat.* X. Peteril magna nigra. EDW. *Av.* 89. T. 89.

(3) Procellaria albo fuscoque varia. *Amœnit. Acad.* IV. p. 240. OSB. *It.* 76. Anas alia Indica. GESN. *Av.* 803. T. 804. f. 2. Peteril media maculata. EDW. *Av.* 90. T. 90. f. 2.

II. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

zegt OSBECK, die 'er aldaar een gevangen hadt. Hy wordt *Pierrot tacheté* of gevlakte Petteril van EDWARDS geheten; die 'er een fraaije Afbeelding van geeft. Men noemt hem gemeenlyk *Damier*, zegt BRISSON, volgens FEUILLEE, die zulk een Vogel in de Oceaan, aan de Kust van Zuid-Amerika, onder anderen op 't Schip gekreegen en naauwkeurig waargenomen heeft, inzonderheid ten opzigt van de gesteldheid der Neusgaten op den Bek, welke byzonder eigen is aan de Onweers-Vogelen.

„ De *Damiers*, zegt deeze Pater (*), zyn „ Water-Vogelen, van grootte als een Duif, hun „ Voedzel gewoonlyk zoekende langs de Oppervlakte der Zee. De kleur van hunnen Kop, „ Keel en Hals, is donker graauw, met een zwartagtigen Glans; die van de Rug wit met bruine Vlakken, tot aan 't end van de Staart, „ maakende als een soort van Sleep, en daarom „ geeft men 'er den gemelden naam aan. De „ zydelingse Staartpennen zyn wit, met zwarte „ tippen; de Pooten zwart, hebbende drie scherp „ genagelde Vingeren, die met een Kraakbeenig Vlies aan elkander zyn gehegt. Ook ontbreekt hun de vierde of agter- Nagel niet, wel„ ke mede, hoewel zonder Vinger, voor een „ Klaauw verstrekt.

Ontleding van den Kop.

„ Ik begon de Ontleding van den Kop deezes Vogels met de Tong, welker Wortel, „ die

(*) *Journ. d'Observ. de Physiq.* Edit. 1714. pag. 211.

„ die een zeer ſtompen hoek maakt, gehegt is „ aan 't uitwaardſe gedeelte van het Tonge- „ been, welks twee takken een halven regten „ hoek maaken met elkander. Dit Beentje „ heeft vier Spieren, aan elke zyde twee, „ waar van twee dienen om de Tong terug te „ haalen, de twee anderen onze uit te rekken. „ De twee aan de zelfde zyde kruiſen elkan- „ der, en maaken vier hoeken, welker over- „ handſe even groot zyn. Nog vindt men, „ wederzyds, een derde Spier, dienende om de „ Tong te doen naderen aan 't Gehemelte. „ Het onderſte van den Bek wordt bewogen „ door middel van agt Spieren, die vier Paa- „ ren maaken, waar van het eerſte Paar, dat „ dik en Vleezig is, dient om den Bek te o- „ penen; het tweede, dat dun is en Peezig, „ om den Bek te ſluiten; het derde trekt de „ Onderkaak binnenwaards en het vierde, dat „ Vliezig is, bekleedt den Bek van binnen en „ knypt de Kaaken toe".

II. AFDEEL. XXVIII. HOOFD-STUK.

De Neusgaten.

Aangaande de Neusgaten, die zo zonderling geſteld zyn in de Onweers-Vogelen, nam FEUILLE'E het volgende waar. „ De uitgeholde „ verhevenheid, boven op den Bek, is door „ een Beenig middelſchot verdeeld, dat de „ Neusgaten maakt, die met een Vlies bekleed „ zyn, dat Buisagtig doorloopt tot onder de „ Herſenpan en tot de Ademhaaling dient. Een „ ander doorſchynend Vliesje, wederzyds, aan „ den wortel van het middelſchot, is 't Werk-

II. AFDEEL. XXVIII. HOOFDSTUK.

„ tuig van de Reuk". Hy vondt, op 't Bekkeneel van den Damier, geen Pylnaad : hy zag 'er niets anders dan de Kroon-en Agterhoofds-Naaden. Het Beenig Uitſtek, dat de Haanekam geheten wordt, was in twee holligheden verdeeld, huisveſtende de inwaardſe bollen der Herſenen en bekleed met een verlangzel van het harde Herſenvlies. Deeze twee holligheden waren doorboord met byna onzigtbaar kleine gaatjes, overeenkomende met de zitplaats van de Reuk.

XXIX. HOOFDSTUK.

Beſchryving van 't Geſlagt *der* DIOMEDES-VOGELEN; *waar onder die, genaamd* Albatroſs, *en de* Magellaniſche Gans *of* Penguyn, *welke gemeen is aan de Kaap der Goede Hope.*

Naam.

ONder den Geſlagtnaam van *Diomedea* of DIOMEDES - Vogel begrypt LINNÆUS de Vogels niet, welken de Ouden *Avis Diomedea* genoemd hebben, om dat zy inzonderheid op de Diomedes-Eilanden, thans *Tremiti* genaamd, in de Adriatiſche Zee, werden gevonden. Deeze Vogels, naamelyk, worden van de Engelſchen *Puffins* genoemd of *Shearwaters*, om dat zy langs de Oppervlakte van het Water ſtryken, en onder den naam van Puffin heeft 'er BRISSON een Geſlagt van gemaakt, welks Kenmerken onder anderen zyn, de beide Kaaken

haaks-

haakswyze gekromd aan 't end en de Bek byna rolrond: daar hy de Diomedes-Vogelen van LINNÆUS in geheel andere Rangen en in twee byzondere Geflagten vervat, genaamd *Albatrofs* en *Sphenifcus*. II. AFDEEL. XXIX. HOOFDSTUK.

De Kenmerken by LINNÆUS zyn: een regte Bek: de Bovenkaak haakig aan 't end; de Onderkaak geknot of ftomp. Neusgaten op de zyden van den Bek, die ovaal zyn of langwerpig rond, wyd open ftaande en uitpuilende. Kenmerken.

Het getal der Soorten is maar twee; waar van de eene het eenigfte Geflagt in de tweeen-twintigfte Rang van BRISSON uitmaakt; de andere met den Duiker in zyn een-en-twintigfte geplaatft is. Soorten.

(1) *Diomedes - Vogel met gevederde Vleugelen, de Pooten drie-Vingerig.* I. *Exulans.* Albatrofs.

EDWARDS geeft een Afbeelding van deezen Vogel, welke zeer naauwkeurig is, onder den naam van *Albatrofs*; die welke ALBIN, onder den naam van *Oorlogfchip - Vogel*, geeft van den Kop, is flegt. Hy onthoudt zig tusfchen de Keerkringen en aan de Kaap der Goede Hope, en ftygt zeer hoog in de Lugt.

De ftatuur is als die van den Fregat - vogel, waar van hy meeft verfchilt door de ovaale Neus-

(1) Diomedea Alis pennatis, Pedibus tridactylis. *Syft. Nat.* X. Gen. 65. Albatros. EDW. *Av.* 88. T. 88. ALB. *Av.* III. p. 76. T. 1. GREW. *Mus.* T. 6. f. 1.

II. AFDEEL. XXIX. HOOFDSTUK.

Neusgaten, en dat hy de Staart klein, kort en rondagtig, niet vorkwyze heeft. De Bek heeft de langte van zes Duimen en schynt uit verscheide stukken te bestaan: de Neusgaten, op de Onderkaak, zyn Kegelswyze buisjes, waar van de punt agterwaards is gekeerd. De enden der uitgespreide Wieken komen bykans tien Voeten van elkander af. De middelste Vinger heeft eene langte van omtrent zeven Duimen. De top des Hoofds is uit den bruinen rosagtig, gelyk het geheele Lyf van boven, dat met zwartagtige dwars-streepen en Vlakken is getekend, van onderen wit; de Hals en Zyden met bruin gestreept. De groote Slagpennen zyn zwart, de kleinste en de Staartpennen zwartagtig Loodkleur. De Bek is vuil geelagtig; de Pooten zyn Vleeschkleurig.

II. *Demersa.* Magellanische Gans.

(2) *Diomedes-Vogel met ongevederde Vleugelen, de Pooten vier-Vingerig.*

Deeze voert den naam van *Magellanische Gans* of *Penguyn*, en hy wordt door de Kenmerken van dit Geslagt onderscheiden van den Noordschen Penguyn, die tot de Pappegaay-Duikers behoort. De Engelschen noemen hem den Penguyn der Hollanderen, om dat hy door de onzen eerst in de Zuidelyke Landen is ontdekt

(2) Diomedea Alis impennibus, Pedibus tetradactylis. *Syst. Nat.* X. Penguin Pedibus nigris. EDW. *Av.* 94. T. 94.

dekt en waargenomen. BRISSON geeft den naam van *Manchot* aan de Vogelen van dit Geſlagt, in 't Latyn *Spheniscus;* 't welk hy door de vier-Vingerige Pooten van den Albatroſs onderſcheidt. KLEIN noemt hem, wegens zyne zwaarlyvigheid, *Plautus pinguis;* waarſchynlyk is de naam van Pingoin of Penguyn ook daar van afkomſtig.

Deeze Vogelen ſchynen, gelyk de Noordſche Penguyns in 't Noorden, aan de Kuſten naar den Zuidpool toe te huisveſten. Men heeftze, 't allereerſt, aan en omtrent de Straat van Magellaan gevonden, doch thans weet men, dat zy ook aan 't Land der Patagonen en zelfs aan de Kaap der Goede Hope zyn. Den meeſten tyd huppelen zy in 't Water en kunnen in 't geheel niet vliegen; om dat zy, in plaats van Wieken, maar kleine Vliezige Vleugeltjes hebben, onbekwaam tot het opheffen van hun logge Lighaam. Deeze Vleugeltjes hangen hun, wanneer zy op 't Land loopen, by 't Lyf neer, en de Pooten ſtaan hun zo ver agterwaards, dat zy zig niet in Evenwigt kunnen houden, zonder regt over end te gaan, tegen den aart der Vogelen. Dit maakt dat zy, wegens de witheid hunnes Buiks, een zeer grappig poſtuur maaken en door ſommigen vergeleeken worden by Kinderen, die naar School gaan, met witte Voorſchooten.

Men heeft aan de Straat van Magellaan wel van deeze Penguyns gevonden, die grooter

 dan

II. AFDEEL. XXIX. HOOFDSTUK.

dan een Gans waren, weegende zeftien Ponden. Het bovenfte des Lighaams, de Kop en Hals, Rug en Stuit, zyn met zeer ftyve zwartagtige Vederen bekleed: de Buik is wit, de Staart zwart, gelyk ook de Pooten en Bek, doch deeze heeft naar 't end een geele dwarsftreep. Men wil dat zy meeft van Vifch leeven, doch het Vleefch fmaakt 'er niet naar en is zeer goed om te eeten. Zy maaken diepe Gaten in den Oever, en leggen daar in met hun drie of vieren by een. Zekere Eilandjes, om de Zuid, daar men een menigte van deeze Vogelen vindt, voeren deswegens den naam. Met Hagel zyn de Penguyns, zo my berigt wordt, onkwetsbaar wegens hun Dons, daar zy meeft om gedood worden, zynde op 't Daffen-Eiland, by de Tafelbaay, menigvuldig.

Gevlakte Penguyn. PLAAT XXXVII. *Fig.* 7.

Van deeze Soort zyn 'er op de Rug met witte ftipjes gevlakte en van vooren met zwarte ftreepen gebandeerde Penguyns; hoedanig eenen 'er BRISSON afbeeldt, die van de Kaap gekomen was, verfchillende merkelyk in kleur met dien, welke van EDWARDS is afgetekend. De Afbeelding, die wy 'er van geeven, vertoont hem zwemmende en op een vierde van de natuurlyke langte en hoogte; gelyk tot dus verre alle onze Vogelen zyn afgetekend. Op eenigen der volgende Plaaten zyn wy genoodzaakt de Vogelen wat meer te verkleinen.

XXX. HOOFD-

PLAAT XXXVIII.

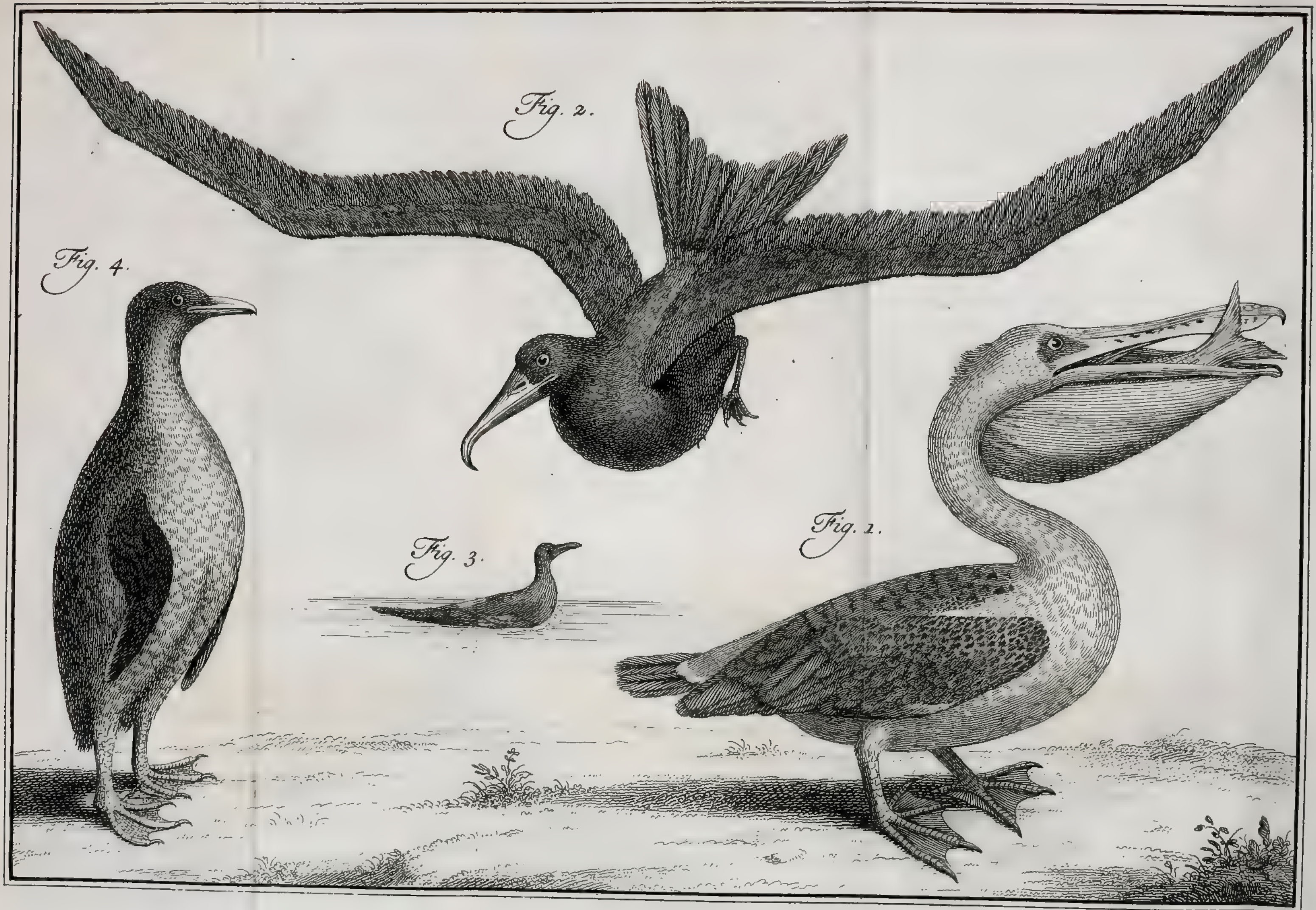

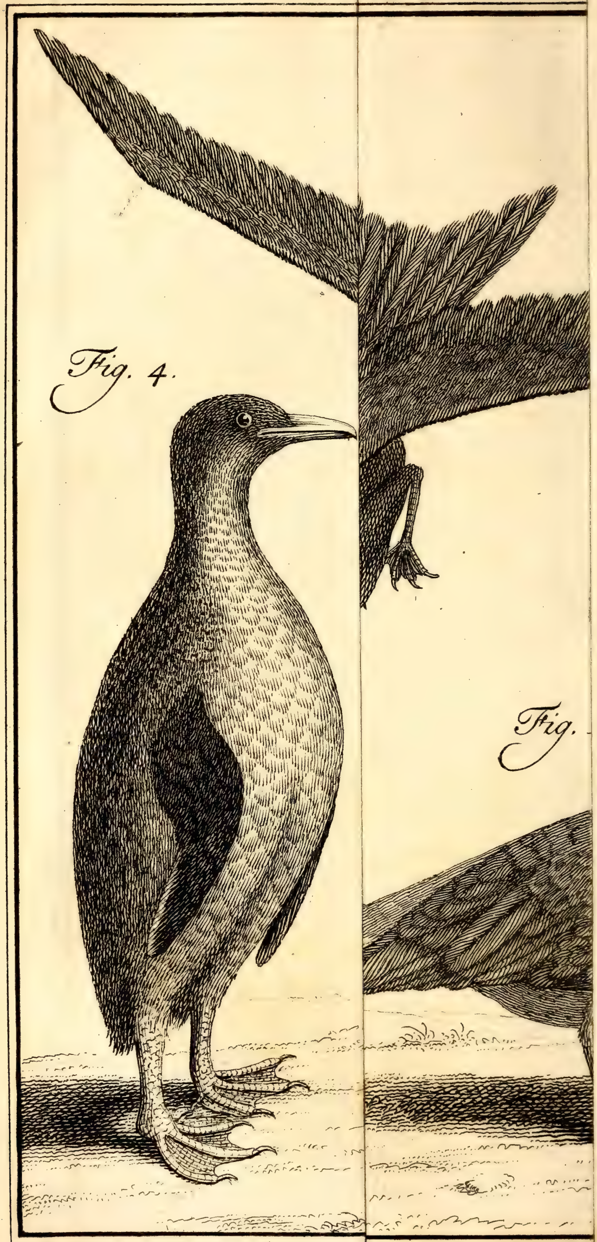
Fig. 4.
Fig.

II. AFDEEL. XXX. HOOFD-STUK.

XXX. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* KROPGANZEN, *genaamd* Pelikaanen, *onder welken de* Fregat-Vogel, Kormoran *of* Water-Raaf, Jan van Gent, *en de* Gekken *of* Visschers ook *zyn begreepen.*

Naam.

DE Naam van *Pelecanus* wordt door LINNÆUS toegepast op Vogelen, die van BRISSON in drie byzondere Geslagten zyn verdeeld, onder de Latynsche naamen van *Sula*, *Phalacrocorax* en *Onocrotalus*, in 't Fransch *Fou*, *Cormoran* en *Pélican*. Men kanze onder den Geslagtnaam van KROPGANZEN begrypen, hoewel die eigentlyk maar toepasselyk is op de eerste Soort.

Kenmerken.

De Kenmerken zyn; een ongetande regte Bek, met de punt haakswyze en genageld; de Neusgaten streepswyze en naauwlyks zigtbaar (*): het Aangezigt byna kaal: de Voeten met vier Vingeren, die altemaal, door middel van een Vlies, tot Zwempooten vereenigd zyn. Deeze vier-Vingerigheid der Palmvoeten, maakt het onderscheidend Kenmerk van den vyf-en-twintigsten Rang by BRISSON uit, doch be-

(*) *Obliteratæ* zegt LINNÆUS en, zo BRISSON aanmerkt, zyn de Neusgaten in de Pelikaanen onzigtbaar (*nequaquam conspicuæ*); dus kan men niet zeggen, dat zy *flaauwelyk te onderscheiden* zyn in deeze Vogel.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK.

begrypt 'er tevens de Keerkringvogelen in. Zy behooren altemaal, by KLEIN, onder den Familie-Naam van *Plancus*.

Soorten. 't Getal der Soorten van Kropganzen is by LINNÆUS vyf, waar van de eerste de Pelikaan, de derde de Kormoran is van BRISSON, en de drie overigen behooren tot het Geslagt der *Fous* of Gekken, Visschers en Fregatvogelen genaamd. Twee deezer laatsten hebben den Bek zaagswyze getand.

I. *Onocrotalus.* Pelikaan.

(1) *Kropgans met een Zak aan de Keel.*

De naam van *Onocrotalus* is door de Ouden gegeven aan deezen Vogel, om dat het Geluid, 't welk hy maakt, eenigermaate naar 't balken der Ezelen zweemt. Hierom noemen hem de Italiaanen *Grotto* of *Agrotto*. De Hebreeuwsche naam was *Kik* of *Hakik*, de Chaldeeusche *Chatha* en de Arabische *Kuk*. De Turken noemen hem *Sackagusch*, de Russen *Baba* en de Polakken *Bak*. By de Oostenrykers heet hy *Ohn*-Vogel, by die van Brabant *Livane* of *Libane*; maar anders gemeenlyk, by de Duitschers, *Meergans*, *Sackgans* of *Kropgans*; doch de

(1) Pelecanus Gulâ saccatâ. *Syst. Nat.* X. Gen. 66. Onocrotalus OLEAR. *Mus.* T. 13. f. 1. DOD. *Mem.* 3. Onocrotalus s. Pelecanus. ALDR. *Orn.* L. 19. c. 2 WILL. *Orn.* 246. T. 63. RAJ *Av.* 121. MARSIL. *Danub.* 6. T. 35. EDW. *Av.* 92. T. 92. BONT. *Jav.* 68. B. Onocrotalus s. Pelecanus fuscus. SLOAN. *Jam.* 2. p. 322. RAJ. *Av.* 191. Onocrotalus Americanus. EDW. *Av.* 93. T. 93.

de Sweeden noemen hem *Wattadragaren* De Mexikaanen geeven 'er den naam van *Alcatraz* of *Atototl* aan. Gemeenlyk is het Griekſche Woord *Pelekan* of *Pelekanes*, met eenige verandering, by de Franſchen, Engelſchen en ook by ons in gebruik: doch men plagt hem, in Nederland, *Vogel van Ethna* te noemen.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Pelikaan.*

Zie daar de verſcheiderley naamen van een Vogel, die in alle de drie Wereldsdeelen, buiten Europa, gevonden wordt, en niettemin voor weinige Jaaren nog zo onbekend geweeſt is, dat de vermaarde FRISCH 'er den Lepelgans voor hieldt, leidende van de Beitelswyze gedaante van deszelfs Bek den Griekſchen naam af. Ondertuſſchen wyſt de Beſchryving, welke de Ouden van den Pelikaan gegeven hebben, en inzonderheid het Kenmerk van den grooten Zak of Krop, waar van PLINIUS getuigt, dat 'er de Pelikaan zyn Voedzel eenigen tyd in bewaarde, voor dat hetzelve in de Maag overging; genoegzaam aan, dat het noch de Lepelgans, noch de Reiger, noch de Specht zy, gelyk ſommigen vermoed hebben. Te meer is het waarſchynlyk dat de Kropganzen de Pelikaan der Ouden zyn, om dat de geſteldheid van derzelver Krop en het gebruik daar van, het voornaame Verdigtzel, dat deeze Vogel zyne Jongen met zyn Bloed, door 't opſcheuren van de Borſt zou voeden, geheel natuurlyk verklaart en opheldert.

II. AFDEEL. XXX. HOOFD STUK.

Pelikaan.

De Fabel, van 't voeden der Jongen met zyn Bloed, verklaard.

De Kropganzen zyn op de Zwarte Zee, op de daar in uitloopende Rivieren en nabuurige Meiren, misschien ook op de Kaspische Zee gemeen. Hier van is het, dat menze uit Rusland dikwils als eene zeldzaamheid naar Engeland gezonden heeft; gelyk CHARLETON getuigt, dat 'er, ten zynen tyde, verscheidene in de Koninglyke Diergaarde waren. Het Volk, dat aan die Wateren woont, verzekert, dat deeze Vogels troepswyze gaan visschen, beslaande in een halven kring de oppervlakte van een Meir of Rivier, en de Visschen, door het slaan met hunne Vleugelen op het Water, in een hoek dryvende, wanneer zy zonder moeite hunnen Zak of Krop daar mede opvullen, 't zy tot hun eigen Voedzel of ten dienste van hunne Jongen. Dit laatste heeft buiten twyfel plaats, wanneer zy Jongen hebben, en geeft de oplossing van den gemelden Fabel. Dewyl hy zyn scherpen Bek, ten dien einde, digt aan de Borst houdt en de Jongen dus uit zyn Krop eeten geeft, heeft het domme Volk, zulks van verre beschouwende en ziende tevens het Water, veelal Bloedig door de gekwetste Visschen, daar uitloopen en de Jongen daar mede drenken; zo heeft hetzelve, zeg ik, van de zaak onkundig, zig moeten verbeelden, dat de Pelikaan zyne Jongen voedde met zyn eigen Bloed.

Onder de Eigenschappen van deezen Vogel, die minder ongeloofbaar schynen, mag men zyne

zyne Langleevendheid tellen, welke hy gemeen heeft met de Zwaanen en Ganzen. De Ouden schryven hem een Leeftyd van tagtig Jaaren toe. In den jaare 1690 werdt 'er op de Leidsche Kermis een vertoond, die gezegd werdt vyftig Jaaren oud te zyn, zynde van Kop en Hals, door Ouderdom, reeds grys geworden. Anderen willen dat zyn Leeftyd, gelyk die der Zwaanen, zig over de honderd Jaaren uit zou strekken: doch men is, hier omtrent, in 't onzekere.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Pelikaan.*

Zyn Visch-vangst voor de Menschen.

ADANSON verhaalt, in zyne Beschryving van Senegal, dat aldaar geheele Troepen van zodanige Kropganzen zyn, die op de gemelde manier Visch vangen tot Voedzel voor hun zelf of voor hunne Jongen. In de Indiën heeft men een dergelyken Vogel, die 'er gebruikt wordt om voor de Menschen te visschen, *Grand Gosier* genaamd. Zeker Dominikaan, Konfrater van LABAT, verhaalt, dat hy 'er op de Westindische Eilanden één gezien hadt, die zo tam was en zodanig afgerigt door de Wilden, dat deeze Vogel, na rood gemaakt te zyn met *Rocou*, des morgens op de Vischvangst uitging, en des avonds terug kwam met zynen Zak geladen; waar uit zyne Meesters hem deeden overgeeven 't gene hy te veel hadt, dat hun tot Spyze strekte. Deeze Zak kan zig zodanig uitrekken, dat 'er, zo sommigen verhaalen, eens een Neger Kindje in gevonden zy.

Gemelde Pater berigt ons verscheide byzon-

 der-

II. AFDEEL. XXX. HOOFD. STUK. *Pelikaan.*

derheden aangaande deeze Vogelen. Hy hadt twee Jongen aan een Stokje vast gebonden, die door de Moer gevoed werden, welke des nagts boven hun op den tak van een Boom sliep. Zy zyn, buiten hunnen Vischvangst, zeer luy en traag, slaapende een groot gedeelte van den Dag. Somtyds vangen zy den Visch gelyk de Meeuwen, doch hunne logheid in 't vliegen maakt hun daar toe niet zeer bekwaam. De Wyfjes leggen en broeden hunne Eijeren op den platten Grond, zonder een Nest te maaken. Hy vondt 'er eene, die op vyf Eijeren zat en de moeite niet wilde neemen van op te staan, toen hy voorby ging, geevende hem alleenlyk eenige stooten met den Bek en schreeuwende, wanneer hy haar sloeg om van de Eijeren af te gaan. Zy zyn onreiner, zegt hy, dan de Ganzen en Eendvogelen.

Gebruik van den Zak.

In 't jaar 1745 werdt een Pelikaan, levendig, van de Kaap der Goede Hope te Londen gebragt en naderhand voor Geld vertoond, hebbende zulk een grooten Zak of Krop, dat de Oppasser 'er met gemak zyn Hoofd in kon steeken. In de Menagerie te Versailles heeft men 'er verscheidene gehad, waar van geene gestorven is in minder dan twaalf Jaaren tyds. De Amerikaanen dooden deeze Vogelen niet om hun Vleesch, welk taay, thraanig en gantsch onsmaakelyk is, maar om dien Zak te krygen, waar van zy gebruik maaken als een Tabaks-Tasje of Geldbeurs. Wanneer men dien Zak

van

van des Vogels Hals heeft afgesneeden, wordt dezelve met Zout en Asch, of met Aluin bestrooid, en vervolgens tusschen de Handen met Olie gewreeven, om hem lenig te houden. Beter is 't, hem te bereiden gelyk Lammeren-Velletjes, dan krygt hy de dikte van Parkement, en blyft zeer zagt. De Spaansche Vrouwen bestikken ze met Gouddraad en Zyde zo konstig, dat het een sierlyke Tasch of Beurs wordt, welke men in veel waarde houdt.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Pelikaan.*

De Bek.

Ik gaa nu over om te spreeken van de gesteldheid van den Bek, die met den gemelden Zak het verwonderlyke van den Pelikaan uitmaakt. Deszelfs bovenste gedeelte is, volgens de Waarneeming van PERRAULT, plat, en van 't begin tot aan het end bykans van de zelfde breedte, van onderen met vier groeven uitgehold, die vyf kanten geeven, waar van de middelste en de twee zydelingse scherpsnydend zyn, sluitende in de groeven der kanten van de Onderkaak. ALDROVANDUS vergelykt de vyf ribben van de Bovenkaak, niet onaardig, by die van een Blad der vyf-ribbige Weegbree *. Het onderste gedeelte van den Bek bestaat uit twee stukken, die aan 't end zyn samengevoegd, doch voorts van elkander afgezonderd, laatende een Spleet tusschen beiden. Deeze stukken zyn buigzaam als Balynen, zo dat zy gemakkelyk van elkander wyken en zig wederom sluiten; 't welk maakt dat de Visschen, in de Zak gevangen zynde, daar in blyven moeten,

* *Plantago quinquenervia*

 tot

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. Pelikaan. tot dat de Vogel denzelven weder opent. Immers aan de twee ſtukken, zo even gemeld; hangt de gedagte Zak als een wyde Beurs of Blaas, van eene Vliezige zelfſtandigheid, niet met Vederen, maar met zeer kort zagt Hair bedekt, dat ſchoon grys is, met ſtippen, ſtreepjes en golfjes, van verſcheiderley kleuren, zeer fraay getekend en verſierd.

Lighaams-geſtalte. Deeze Vogel gelykt, in Lighaams-geſtalte, zeer naar een Gans, doch in grootte overtreft hy zelfs de Zwaanen. De Heer BRISSON bevondt de langte van eenen, die in het Kabinet van REAUMUR opgezet was, over de vyf Voeten; waar van de Bek omtrent anderhalf Voet uitmaakte en de Staart zeven Duimen; zo dat 'er drie Voeten voor den Kop, Hals en 't Lyf, overbleef. Het Lyf is wit, een weinig naar Vleeſchkleur hellende; de groote Slagpennen zyn zwart, de Staartpennen wit. De zyden van den Kop, om de Oogen, zyn kaal en alleenlyk bekleed met een Vleeſchkleurig Vlies of Vel. De Onderkaak is geheel, de Bovenkaak ten deele bleekrood, aan 't end geelagtig, gelyk ook de Krop-Zak. De Pooten zyn Loodkleurig, doch de Nagelen graauw.

Mexikaanſche bruine en Philippynſche. PLAAT XXXVIII. *Fig.* 1. Als eene Verſcheidenheid ſtelt de Heer BRISSON voor, den *Mexikaanſchen* Pelikaan, die van den gewoonen alleen verſchilt, doordien zyn Bek getand is en, zo wel als de Pooten, Saffraangeel. Den *Grand Goſier* van Mexiko noemt by de *bruine* Pelikaan, en zegt, dat de-

zel-

zelve maar weinig grooter is dan een tamme Gans. Nog heeft hy 'er eenen van de Philippynsche Eilanden die aldaar *Pagala* geheten wordt, hier nevens afgebeeld. DU TERTRE merkt aan, dat de Beenderen der Pelikaanen hol zyn en zonder Merg, welk laatste ALDROVANDUS ook daar van gezegd hadt, doch met byvoeging, dat zy zonder holligheid zyn. Op de top des Hoofds steeken de Veeren een weinig uit, zo dat zy 'er een Kuifje maaken, zegt RAJUS, die verhaalt, dat deeze Vogel geen Tong heeft, en, hoe hy niet geloofde, dat 'er getandbekte Pelikaanen waren.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Pelikaan.*

II. *Aquilus.* Fregat Vogel. PLAAT XXXVIII, *Fig.* 2.

(2) *Kropgans met een gevorkte Staart, het Ligbaam zwart, den Kop en Buik wit.*

Deeze Vogel wordt van de Spanjaarden *Rabiborcado*, van de Portugeezen *Raboforcado* geheeten; anderen noemen hem *Caripira*. Men geeft 'er ook den naam aan van *groote Zee-Zwaluw, zonder Pooten, met eenen haakswyzen Bek*, of *groote bruine Ysvogel, met een lange gevorkte Staart.* MOEHRING noemt hem, zeer oneigen, *Atagen* of Hazelhoen. De gemeene naam is *Fregat-Vogel*, gelyk de Franschen hem *Fre-*

(2) Pelecanus Caudâ forcipatâ, Corpore nigro, Capite Abdomineque albis. *Amœn. Acad.* IV. p. 238. Pelecanus Aquilus. OSB. *Iter* 292. Alcyon major pulla, Caudâ longiore befurcâ. BROWN. *Jam.* 483 Caripira. LAET. *Amer.* 575. Man of war. SLOAN. *Jam.* I. p. 30. Avis rabo forcado. PET. *Gaz.* T. 45. d. 1. Frigate-Bird. ALB. *Av.* III. p. 75. T. 80.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK.

Fregate noemen en de Engelschen *Fregate-Bird*, doch die van Jamaika *Man of War Bird*, dat is Oorlogschips-Vogel.

Fregatvogel. Eigenschappen.

Geen Vogelen zyn 'er, die hooger in de Lugt, langduuriger en met minder vermoeijing vliegen of zig verder van Land begeeven, zegt Pater LABAT in de beschryving van zyne Reizen naar de Eilanden van Amerika. De Arend, dien men als den Koning der Vogelen aanmerkt, is een Schildpad in vergelykinge van hun. Men geeft 'er den naam van Fregatten aan, wegens de gelykheid, welke de snelheid hunner Vlugt heeft met die der Schepen van deezen naam. Zy worden wel drie- of vierhonderd Mylen van Land gevonden, 't gene tot bewys strekt van hunne verbaazende kragt en vlugheid: want men moet niet denken dat zy op 't Water rusten gaan, gelyk de Zwemvogelen. De uitgestrektheid hunner Wieken is zo groot, dat zy daar op zulk een end wegs kunnen zweeven. Somtyds vliegen zy zo hoog, dat men hun geheel uit het Gezigt verliest.

't Schynt dat de Woonplaats deezer Vogelen veelal zy op de Eilanden, die in de ruime Oceaan gelegen zyn. Zeker Eiland wordt, wegens de menigte derzelven, die 'er slaapen en nestelen, het *Fregatten-Eiland* geheten. Men vindt 'er niet alleen op l'Ascension en St. Helena, maar ook op die van Mauritius, of l'Isle de France, en op Bourbon, in menigte. LEGUAT heeft op Rodriguez waargenomen, dat

zy,

zy, even gelyk de Valken op hunne Prooy, uit de Lugt neervallen op de Visscher-Vogelen, genaamd *Fous*, en dezelven dus dwingen om hun de Visch over te geeven, die zy in de Krop hebben, welken de Fregat-vogel in de Lugt vangt. Zy kwamen alle Avonden op 't Eiland, en wagtten 'er op de Boomen de gemelde Visschers op. Ook loerden zy aldaar op de Schildpadden, waar van een menigte door hun verslonden werden. Zy maakten ook hun Nest op de Boomen; des het niet te verwonderen is, dat LABAT die Nesten te vergeefs zogt op de platte Grond, aan 't Strand. Ziet men 'er een de Vaste Kust naderen, zo wordt zulks als een teken der aankomste van een Schip aangemerkt; alzo zy gemeenlyk, 't zy door verleiding of met voordagt, de Schepen volgen.

II AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Fregat-vogel.*

Omtrent de Lighaams-gestalte zyn het de Autheuren niet eens. LEGUAT vergelyktze in grootte by een Eend, zeggende dat zy de Klaauwen hebben van een Roofvogel, met den Bek een half Voet lang en haakig aan de punt. De oude Mannetjes, zegt hy, hebben een roode Lel, als de Haanen, onder aan de Keel. DU TERTRE maaktze niet grooter dan een Hoen, met een Hals van middelbaare langte; een kleinen Kop; de Oogen groot en zwart; een Bek van zes of zeven Duimen, en de Pooten zeer kort. LABAT steltze byna van die zelfde grootte, en FEUILLE'E geeft 'er den naam van den witkoppigen Zee-Gier aan.

Lighaams gestalte.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK.

Fregat-vogel.

De Heer BRISSON geeft ons de hier nevens gaande Afbeelding van deezen Vogel, naar eene Tekening, welke hem van den Heer POIVRE, die dezelve naar 't leven gemaakt hadt, was medegedeeld, zeggende dat de Vogel door hem bevonden was bykans veertien Voeten vlugts te hebben. De Kleur van 't geheele Lyf, de Wieken en Staart, was zwart: de Oogen ftonden in een kaale plek, gelyk die van den Pelikaan: het Mannetje, oud zynde, hadt twee hoog-roode Vliezen aan den Keel hangen en 't Wyfje hadt de Borft wit. BRISSON is van verbeelding, of de Fregat-vogel, die by EDWARDS is afgebeeld, fchoon kleiner en rosagtig bruin van Veeren, met roode plekken om de Oogen, ook het Wyfje zy van deezen.

Gebruik.

LABAT, die 'er eenigen gefchooten hadt, verhaalt, dat hun Vleefch, hoewel naar Vifch fmaakende, niettemin zeer goed en eetbaar ware; doch hun Vet wordt aangemerkt een ongemeen kragtig Middel te zyn tot verdryving der Pynen van de Jigt en verftyvinge der Leden, die uit Koude ontftaat. Ten dien einde wordt het Vet op 't Vuur heet gemaakt, en dan met Jenever of Brandewyn gemengd zynde, ftrykt men de plaats daar mede: of legt 'er een graauw Papier op, 't welk met dit Vet doordrongen zy, houdende hetzelve met Drukdoeken op het Deel, dat men voorts met Windzelen omzwagtelt. LABAT verzekert, uit den mond van anderen, dat hier door dik-

wils

PLAAT XXXIX.

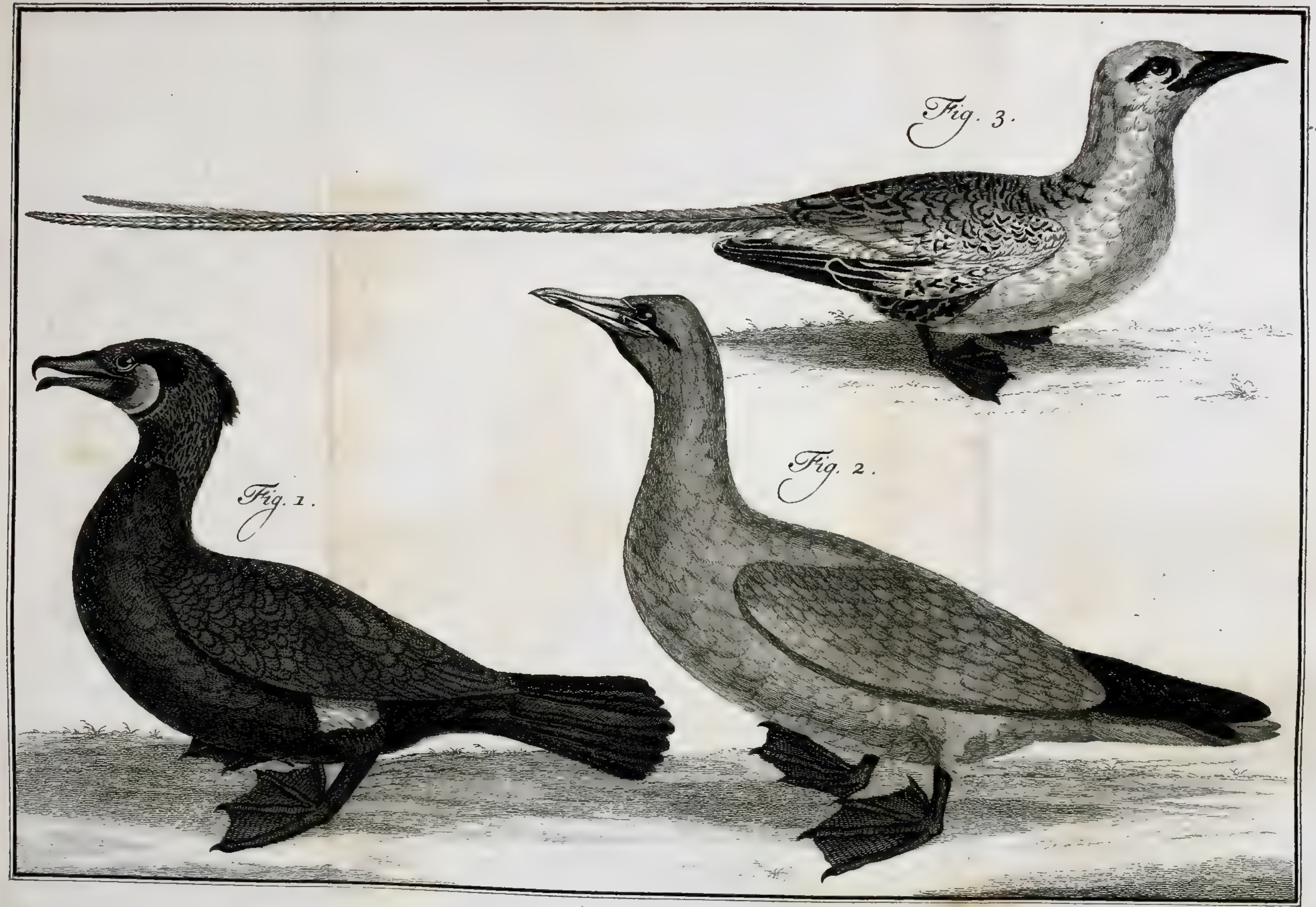

Fig.
Fig. 1.

wils de Geneezing, of, ten minste, een groote verligting verkreegen ware.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. III. *Carbo.* Kormoran. Pl. XXXIX. *Fig* 1.

(3) *Kropgans met een gelyke Staart, het Ligbaam zwart, den Bek tandeloos.*

De Heer BRISSON maakt van deezen Vogel een byzonder Geslagt, onder den naam van *Phalacrocorax* of *Cormoran*, welken hy van den *Onocratus* of *Pelican* onderscheidt, door dien de Bek niet horizontaal plat, maar Cylindrisch of Rolrondagtig is en zonder Kropzak. Gemeenlyk wordt deeze Water-Raaf of Zee-Raaf geheten, en in Bourgonje *Crot Pescherot.* GESNERUS noemt hem *Carbo*, om dat hy zo zwart is als Houtskool, en KLEIN begrypt hem, met de Pelikaanen en anderen, onder den naam van *Plancus*. De Duitschers noemen hem ook *Vught-Arsz*, die van Stettyn *Schulveren*, de Polakken *Kruk-Wodny*, de Noorwegers *Skarv*, en de Sweeden *Hafs-Tjaeder*, dat is Haringdooder. Onder de Engelschen, zo wel als by de Franschen, is de naam van *Cormorant* of Kormoran in trein, doch die van Cornwall noemen hem *Shagg*, en die van Wight kleiner

(3) Pelecanus Caudâ æquali, Corpore nigro, Rostro edentulo. *Syst. Nat.* X Pelecanus corpore atro, subtus albicante, Rectricibus quatuordecim. *Faun. Suec.* 116. Carbo Aquaticus. GESN. *Av.* 137. Corvus Aquaticus. ALDR. *Orn.* L. 19. c. 55. JONST. *Av.* T. 47. WILL. *Orn.* 248. T. 63. RAJ. *Av.* 122. MARS. *Danub.* 16. T. 36. ALB. *Av.* II. p. 74. T. 81.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK.

ner *Puffin*, de Faröers, benoorden Hitland; *Hupling*.

Eigenschappen. *Kormoran.*

't Is een Vogel, die zig aan de Zee-kusten of in de Meiren van Europa onthoudt, en aldaar zyn Nest in hooge Boomen maakt of in Rotsen. De Boeren in Noorwegen weetenze op een listige wyze te vangen of te dooden: zy gaan, naamelyk, des avonds met hunne Schuiten onder de Rotsen leggen, in welker Kloven de Kormorans hunne nagtrust neemen, en ontsteeken op die Schuiten een groot Vuur, door welks Rook en Hitte de Vogels zodanig bedwelmd raaken, dat zy van boven neder tuimelen, wordende dan met gemak dood geslagen. Daar zyn 'er van driederley Soort; eenigen met een Kuifje op den Kop, anderen met witte Vlakken, anderen geheel zwart. De eersten worden *Top-Skarv* genoemd, de tweede *Hundlaring*, en deeze zyn de grootsten. Zy leggen drie Sneeuw-witte Eijeren, van gedaante als Ganzen-Eijeren, die van het Mannetje en Wyfje, beurtelings, drie Weeken lang, gebroed worden. Deeze Eijeren worden door 't kooken niet hard, maar blyven week. De Jongen zyn in 't eerst wit, en krygen hunne zwarte kleur niet, dan in de derde Week: vervolgens zoeken zy hunne Spyze gelyk de Ouden, die sterke Visschers zyn, en, zo het Strandvolk verhaalt, wel twintig of dertig Vademen diep duiken, om Visch te bekomen; waar mede zy hunne Maag dan zodanig opvul-

len,

len, dat men 'er, als zy dood geslagen worden, somtyds een ongelooflyke veelheid van in hun Lyf vindt. En, schoon de Keel van deezen Vogel zo naauw is, dat men werk heeft om 'er twee Vingers te gelyk in te steeken, kan zig dezelve doch zodanig uitrekken, dat men wel Botten vindt in de Ingewanden, van een half Elle breed. Op 't Land komende, stellen zy zig met den Kop in den Wind, om hun Lyf te droogen: doch dit geschiedt maar zelden en zy zyn doorgaans nat; 't welk de reden is, dat men van iemand, die zyne Kleederen niet droog weet te houden, voor een Spreekwoord zegt: *Hy is zo nat als een Skarv.* Ook wordt aan een nat, verkleumd, onredzaam Mensch, spotswyze de naam gegeven van deezen Vogel. II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK.

Men vindt ook dergelyke Vogelen in Amerika. Pater LE COMTE zegt, dat in China de Kormorans den Vischvangst geleerd worden, even als men, hier te Lande, de Honden en Vogelen op de Jagt afrigt. Een Visscher kan 'er gemakkelyk honderd regeeren. Zy zitten stil op het boord van de Schuit, tot dat zy aan de plaats der Visschery gekomen zyn, en wagten het Teken af, 't welk hun tot een sein dient; waar op zy aanstonds zig van boord begeeven, en 't is verwonderlyk te zien, met welk een vlyt zy hunne Prooy tragten op te doen; zo lang duikende en weder boven komende, tot dat zy van een Visch meester zyn geworden, dien zy dwars in de Bek neemen, Hunne Vischvangst.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Kormoran.*

en aan hunnen Meester brengen. Byaldien de Visch te groot is, zo helpen zy elkander, neemende de een hem by den Kop, de ander by de Staart, en dus brengen zy hem, al sleepende, aan de Schuit. Moede zynde laat menze wat rusten, doch geeft hun niet te eeten vooraleer de Vischvangst gedaan zy, geduurende den welken hunne Keel met een Touwtje digt gebonden is, op dat zy door het inslokken van kleine Vischjes niet mogten afgetrokken worden van hun Werk. Somtyds worden deeze Vogelen Yzeren ringen om 't laagste van den Hals gedaan, en men laatze den Visch, dien zy in den Keel hebben ingeslokt, weder uitbraaken. Die manier is in Europa in gebruik.

Gestalte. Volgens den Heer BRISSON is de gestalte van den Kormoran dusdanig. Hy heeft omtrent de grootte van een Gans. De Wieken slaan ruim vier Voeten uit; de Bek is omtrent vier Duimen lang: de Vingeren der Pooten zyn zeer dik en scherp genageld. Hy heeft een Kuif op 't hoofd. Van boven is het Lyf donker Koperkleur, naar 't groen hellende, met de randen der Vederen zwartagtig; van onderen groenagtig zwart: de Kop en 't bovenste van den Hals met overlangse witte streepjes getekend: de Keel en een Vlak buitenwaards aan de Dyën wit: de Staartpennen zwartagtig. De Bek is eenigermaate Aschgraauw, de Pooten zyn gitzwart. De Staart is langer en losser dan in de overige Watervogelen, zegt LINNÆUS.

Deeze

Deeze Autheur hadt, in Sweeden, een Water-Raaf gevonden, die kleiner was, van onderen bruin, hebbende maar twaalf Staartpennen, daar de voorgaande 'er veertien hadt (*). Hy maakt daar thans geen gewag van onder de Kropganzen. RAY, die hem *palmvoetige Kaauw* noemt, zegt, dat hy in Engeland den naam van *Shagge*, en in de Noordelyke deelen dien van *Crane* voert. BRISSON geeft 'er den naam aan van *kleine Kormoran*, en beschryft zulk eenen uit het Kabinet van REAUMUR.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK.

Kleine Kormoran of Water-Raaf.

Hy is veel kleiner dan de voorgaande, van boven groenagtig zwart, van onderen bleek Aschgraauw, met een witten Keel, den Buik bruin, de Staartpennen zwartagtig, de Bovenkaak zwart; de Onderkaak in sommigen roodagtig graauw, in anderen geelagtig groen en de Pooten bruin, maar de Nagelen zwart. Dewyl hy zig by de voorgaanden onthoudt, zal het waarschynlyk een der drie Soorten van Skarven of Zee-Raaven zyn, die men in Noorwegen vindt, als gemeld is. LINNÆUS zegt, dat zyn kleine Kormoran alleenlyk door witte en bleekroode Vlakken onder aan 't Lyf, van den grooten onderscheiden is. Volgens RAY is de Bek dunner en langer naar 't Lyf te rekenen.

Die Schryver zegt, dat deeze kleine Zee-Raaf niet alleen aan de Zeekusten van Engeland

(*) *Faun. Suec.* p. 42.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Water-Raaf.*

land en Ierland gevonden worde, maar dat hy ook te *Sevenhuizen* in Holland in de Boomen neſtelt, benevens veele andere Watervogelen (*). Ook is de Kormoran de eenigſte der genen die Zwempooten hebben niet, die zulks doet, volgens 't Gevoelen van Ariſtoteles: want de Fregat-Vogelen doen dit ook, gelyk wy gezien hebben. Hy heeft zeker lang puntig Beentje agter aan 't Bekkeneel, tuſſchen de Spieren van den Hals, dat naar een Moordpriem gelykt, en in geen ander Vogel gevonden wordt, zo SCHWENKFELD ons verzekert.

Zodanige Kormorans of Water-Raaven ſchynen het te zyn geweeſt, die LEGUAT op 't Eiland Rodriguez en vervolgens ook op de Rots by Mauritius, thans l'Iſle de France, vondt. Hy noemde deeze Vogelen *Pluto's*, wegens hunne pekzwarte kleur, en zegt, dat zy byna de grootte en geſtalte hadden van een Raaf, doch den Bek langer en haakig aan de punt; de Pooten als die van een Endvogel. Hunne Stem was byna zo grof als 't balken van een Kalf en zy maakten by nagt een groot geraas, maar overdag hielden zy zig zeer ſtil en waren zo weinig ſchuuw, dat men hun de Eijeren onder 't Lyf van daan kon haalen, zonder dat zy zig verroerden; maar, wanneer menze hun altemaal ontnomen hadt, kwamen zy van 't Neſt af, en vogten tegen elkander

met

(*) RAJ. *Syn. Av.* p. 123.

met zo veel geweld, dat zy geheel Bloedig wierden. Zy broedden in gaten van de Rots, zo diep 't hun mooglyk was, en bleeven zes Maanden in Zee, zonder dat menze zag verschynen; den overigen tyd van 't Jaar onthielden zy zig in de nabuurschap van die plaats. De Eijeren waren van kleur en grootte als Hoender-Eijeren en eetbaar, doch gantsch niet aangenaam van Smaak, zo min als 't Vleesch der Vogelen, die zeer vet waren, maar een groote Stank over zig hadden (*).

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Water-Raaf.*

(4) *Kropgans met de Staart wigswyze, den Bek getand, de grootste Slagpennen zwart.*

IV. *Bassanus.* Jan van Gent. Pl XXXIX. *Fig.* 2.

Men vindt deezen Vogel genaamd *Bassaner* Gans, naar het meergemelde Eilandje in de Golf van Edenburg, dat de naam van *Bass* draagt, en somtyds ook *Schotsche* Gans, om dat hy aldaar, aan de Kusten van Schotland, huisvest en voortteelt. KLEIN brengt hem mede onder den Geslagt- of Familie-Naam van *Plancus*, onder welken hy alle Vogelen die vier-Vingerig zyn, en alle de Vingeren met een Vlies te samen gevoegd hebben, begrypt. 't Is MOEHRING, die 'er, zeer grappig, den naam van

(*) *Voyage de Fr. Leguat.* Tom. II p. 45.

(4) Pelecanus Caudâ cuneiformi, Rostro Serrato, Remigibus primoribus nigris. *Syst. Nat.* X. Anser Bassanus. WILL. *Orn.* 247. T. 63. RAJ. *Av.* 122. ALB. *Av.* I. p. 82. T. 86. Anseri Bassano congener cinereo albus. SLOAN. *Jam.* Præf. 31. T. 6. f. 1. RAJ. *Av.* 191.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK.

Jan van Gent.

van *Graculus* aan toe-eigent. BRISSON, die hem in zyn Geslagt van *Sulæ*, in 't Fransch *Fous* of Gekken, plaatst, geeft 'er den tytel aan van *Fou de Bassan.* De Engelschen noemen hem, gemeenlyk, *Soland Goose*, en de Schotten *Solend Guse*, 't welk van den naam *Sula*, dien 'er de Inwooners der Faro-Eilanden aan geeven, afkomstig schynt. Doch in Schotland is men hem ook gewoon, wegens zyne deftige houding, *Gentleman* te noemen, en dit zal aanleiding gegeven hebben tot den naam van *Gent* of *Jan van Gent*, by welken hy bekend is in de Nederlanden.

Eigenschappen.

Van deeze Vogelen wordt getuigd, dat zy Jaarlyks, in de Zomer, op het gemelde Eilandje komen en elk maar één Ey leggen, zynde hunne menigte zo groot (*), dat niettemin de Heer van 't Eilandje een groot Inkomen daar van heeft. Zy komen in 't end van January of 't begin van February aan de Kust van Noorwegen, en zyn sterke Visschers, inzonderheid op Haring; weshalve men hun aldaar *Hav-Sule*, dat is Haring-Sul noemt: want zy zyn, niettegenstaande hunne fiere houding, zo dwaas, dat zy zig door eenige Haringen, op een plankje gelegd, dat men in Zee laat dryven, naar Boord laaten lokken en met Riemen dood slaan. Wanneer zy het Land naderen, bemerkt het Strandvolk, dat de Haring de Inhammen zoekt. Hun

(*) Vergelyk bladz. 3.

Hun Vleefch is eetbaar, en zy dienen de Noorfche Boeren tot Spyze, zo wel als den Schotten, die van het Vet, inzonderheid, als een Geneesmiddel gebruik maaken. Deeze Vogel bemint zyne Jongen zodanig, dat het zeer gevaarlyk is die aan te randen. II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Jan van Gent.*

Geftalte. De grootte en geftalte is byna als die van een gewoonen Gans. De kleur der Vederen van 't geheele Lyf is wit, na de eerfte ruijing, uitgenomen de grootfte Slagpennen, die zwart zyn, gelyk ook de Pooten. De Jongen zyn, op 't bovenfte van 't Lyf, uit wit, donker-bruin, en zwart gemengeld. De Ouden hebben een geelagtige Streep of ftreek van Veeren op den Kop, Hals en Rug, en fommigen fchynen een roodagtige Kuif op 't Hoofd te hebben: ten minfte wordt dit verzekerd van de *Hav-Sule*, die in de Winter verfchynt aan de Noorfche Kuften; doch deeze heeft ook de Rug en de Vleugelen blaauw. Aan de zyden van den Kop heeft hy kaale plekken, waar in de Oogen ftaan, gelyk de Kormoran, doch zo groot niet. In plaats van Neusgaten zyn 'er twee geutjes, op de zyden van den Bek, die taamelyk lang is en blaauwagtig, met een uitftek als een Tand, wederzyds, by de punt van deszelfs kromte, gewapend; waar door hy de Viffchen zeer vaft kan opvatten. Men vindtze altoos zeer vet en de Jongen worden voor een Lekkerny gehouden en duur verkogt in Schotland.

 't Schynt

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK.

'Amerikaansche bruine. PLAAT XXXVIII. *Fig.* 3.

't Schynt, dat zulke, of dergelyke Vogelen, als deeze, ook in Noord-Amerika huisvesten; immers zo die gene, welke men aldaar *Booby* noemt, ook tot deeze Soort behoore, gelyk LINNÆUS wil: doch BRISSON maakt daar van een byzondere Soort, welke hy beschryft en afbeeldt onder den naam van *bruine Gek*. Dezelve is bruinagtig van Kleur over 't geheele Lighaam, doch bleeker van onderen en witagtig aan de Stuit en buitenste Staartpennen: de Oogen staan in kaale plekken, die, gelyk ook de Bek en Pooten, rood zyn van kleur. Men vindt deeze aan de Zeekusten van Afrika en Amerika, en zy gaan somtyds ver van Land. Zy zweeven boven 't Water, even als de Kuikendieven, byna zonder beweeging der Wieken, en vallen, wanneer zy Visch zien, daar eensklaps op neer, gelyk de Meeuwen, beloerende dus hunne Prooy. Men vindtze omtrent de Karibische Eilanden menigvuldig.

Witte.

Wat grooter dan deeze, die omtrent de grootte heeft van een tamme Eend, is de *witte Gek* van Amerika, die naauwlyks anders, dan door de kleur en grootte, verschilt van den bruinen, zo even gemeld; hebbende ook den Bek en Pooten, en 't Vlies daar de Oogen in staan, rood. Men vindt 'er van DU TERTRE, in zyne Historie der Antillische Eilanden, melding van gemaakt.

(5) *Krop*.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. V. *Piscator.* Gek.

(5) *Kropgans met eene wigswyze Staart, den Bek getand en alle Slagpennen zwart.*

Dit is de Vogel, die gemeenlyk van de Engelschen *Booby* en van de Franschen *Fou*, dat is Gek, geheten wordt. Ik oordeelde beter deezen naam in 't Neerduitsch te gebruiken, dan dien van *Visscher:* dewyl men gewoon is zekere Watervogelen, in Groenland, *Gekken* te noemen en de andere Naam met immer zo veel regt aan de andere Vogelen van dit Geslagt, die ook groote Visschers zyn, toebehoort. KLEIN zelfs heeft 'er *Plancus morus* van gemaakt, en *Anæthetus*, gelyk hy van BROWNE genoemd wordt, schynt een Onnooselen te betekenen.

De reden, welke van die zonderlinge benaaming wordt gegeven, is zeer eenvoudig: dat, naamelyk, deeze Vogelen, wanneer zy komen zitten op het Rondhout der Schepen, die zy in Zee zeilende ontmoeten, zig met de Handen grypen laaten. Men heeft 'er dus wel levendig gevangen, die in twee of drie Dagen zo tam wierden, als of zy van hunne Jongheid af by de Menschen waren opgevoed. Wy hebben ook gezien, dat zy door de Fregatvogelen zig

zig

(5) Pelecanus Caudâ cuneiformi, Rostro serrato, Remigibus omnibus nigris. *Chin. Lagerst.* 8. OBS. *Iter.* 85. Anæthetus major melinus subtus albidus, Rostro serrato dentato BROWN. *Jam.* 481. Anseri Bassano affinis. CATESB. *Car.* I. p. 87. T. 87. SLOAN. *Jam.* II. p. 322. T. 271. f. 2. RAJ. *Av.* 191.

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. *Gek.*

zig laaten dwingen, om den Visch, door hun gevangen, aan dezelven over te geeven, en dus doen zy hun werk voor een ander; 't welk ook als Zotheid kan worden aangemerkt. Zy dienen, zo wel als de Kormorans, en op gelyke wyze, tot den Vischvangst voor de Menschen, en men noemtze *Zeeroovers*, dewyl zy den Visch langs 't Water strykende vangen.

Menigvuldig worden deeze Gekken gevonden op de Eilanden en aan de Stranden, zo van den Indischen als van den Atlantischen Oceaan. De Kop, Hals en Rug, zyn bruin, de Borst en Buik wit; de Staartpennen bruinagtig; de Bek graauw; de Oogkringen en Pooten geel, zegt BRISSON, die hun in grootte by den Moskaat-Eend vergelykt. Zodanig was ook de kleur der Gekken, welken LEGUAT op 't Eiland Rodriguez vondt. Anderen meenen, dat 'er eene Verscheidenheid van kleuren in zy, gelyk onder de Eenden. OSBECK heeft, in Oostindie, waargenomen, dat de Sexe een groot verschil van kleur in deeze Vogelen maakt; zynde het Mannetje geheel zwart met den Buik grysagtig; het Wyfje geheel wit met zwarte Slagpennen. Dit laatste zou dan zeer naar den Jan van Gent gelyken en misschien wel de zelfde Vogel kunnen zyn. Zy hebben beiden den Keel zwart, de Pooten roodagtig, en den Bek, aan 't Grondstuk met een Tand gewapend, in 't Wyfje voornaamelyk Bloedkleurig of donkerrood;

rood; voorts aan den rand Zaagswyze. De grootte is als een groote Eend. II. Afdeel. XXX. Hoofdstuk. Gek.

Osbeck verbeeldt zig, dat het deeze Vogel zy, dien de Chineezen met hunne Schuitjes op den Vischvangst uitzenden, gelyk anderen van den Kormoran verhaalen. Misschien wordt de een zo wel als de ander daar toe gebezigd. Het laaten grypen met de Handen hebben zy gemeen met de Fregatvogelen. Misschien behooren de bovengemelde witte en bruine ook tot deeze Soort; waar van zy in grootte naauwlyks verschillen. Van de Veeren en het Vet wordt geen gebruik gemaakt.

Groote Gek.

Men vindt, op de Kusten van Amerika, een dergelyken Vogel, die in grootte naby komt aan den Gans, en derhalve den naam voert van *Great Booby* by de Engelschen, van *Grand Fou* by de Franschen, dat is, in onze Taal, de *groote Gek*. De kleur van deezen is boven op 't Lyf donker-bruin, met wit gevlakt, zo ook aan den Kop, Hals en Borst; van onderen vuil wit; de Staartpennen bruin, gelyk ook de Bek; de kaale plekken daar de Oogen in staan, als ook de Pooten, zwartagtig. Hy onthoudt zig op de Kust van Florida en in de Monden der groote Rivieren.

De meeste Vogelen van het Geslagt der Gekken, zegt Brisson, hebben de Bovenkaak samengesteld uit verscheide stukken, die aan elkander gewricht zyn, digt by den Kop, en, door middel van deeze Geledingen, kan de gaa-

II. AFDEEL. XXX. HOOFDSTUK. Gek.

gaaping van den Bek in hun zeer wyd gemaakt worden. Zy hebben ook, aan de randen van den Bek, een ry fyne Tandjes, die niet zeer zigtbaar zyn. Hunne Neusgaten vertoonen zig niet, maar, in plaats van dezelven is, op ieder zyde van de Bovenkaak, een Groef, die zig byna over de geheele langte uitftrekt. Hunne Tong is uitermaate kort, en de Nagel van den middelften der drie voor-Vingeren Zaagswyze getand.

XXXI. HOOFDSTUK.

Befchryving van 't Geflagt *der* KEERKRING VOGELEN, *zo wel de vliegende*, Phaëton *genaamd, als de duikende, die tot de* Penguyns *behoort.*

Naam.

DE Griekfche naam, *Phaëton*, wordt door LINNÆUS gegeven aan Vogelen, die men gemeenlyk by de Schryvers *Avis Tropicorum*, of KEERKRING-VOGEL, getyteld vindt; hoewel 'er ook nog een andere in begreepen is. De eerftgemelden noemt BRISSON, in 't Latyn, *Lepturus*, in 't Franfch *Paille-en-Cul*, wegens hunne zonderlinge Staart.

Kenmerken.

De Kenmerken van dit Geflagt by LINNÆUS zyn: de Bek Meswyze, regt en fpits; de Keel agter den Bek gaapende: de Neusgaten langwerpig, van agteren half met een Vlies gedekt: de agter-Vingeren voorwaards gekeerd.

BRIS-

BRISSON voegt 'er de lange Staartpennen by, die het Kenmerk zyn van de eerste Soort. II. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK.

LINNÆUS heeft 'er maar twee Soorten van, waar van de eene zeer naar de Penguyns zweemt en zelfs de Wieken ongevederd heeft. Soorten.

(1) *Keerkring-vogel met twee zeer lang uitsteekende Staartpennen, den Bek Zaagswyze getand, den agtersten Vinger aangegroeid.* I. *Æthereus.* Phaëthon. PLAAT XXXIX. *Fig.* 3.

Deeze dien ik, tot onderscheiding van den volgenden, de *vliegende* of *Phaëthon* noem, voert, als gezegd is, den naam van Keerkring-Vogel by de Schryvers in 't algemeen, gelyk ook by de Engelschen en Franschen in 't byzonder, doch onder 't Zee-Volk is men hem, wat plomp, gewoon, *Paille-en-Cul* of *Paille en Queue* te tytelen, wegens de twee zonderling lange smalle Pennen of Veeren, die als Stroohalmen in zyn Stuit of in de Staart steeken; zo dat men hem, volgens die benaaming, *Stroo in de Staart* zou mogen noemen. De Spaansche Naam *Rabos di Junco* heeft daar op ook Zinspeeling, en oudtyds werden zy *Rabos forcados* geheten.

Deeze

(1) Phaëthon Rectricibus duabus longissimis, Rostro serrato, Digito postico adnato. *Syst. Nat* X. Gen. 67. Avis Tropicorum. CATESB. *Car.* III. p. 14. T. 14. RAJ. *Av.* 123. WILL. *Ornith.* 250. T. 76. EDW. *Av.* 149. T. 149. f. 1. SLOAN *Jam.* 1 p. 22 KALM. *Iter.* 2 p. 149. OSB. *Iter.* 291. Avis Rabos forcados. ALDR. *Orn.* L. 20. p. 544.

II. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK.

Eigenschappen.

Deeze Vogelen onthouden zig in Zee tusschen de Keerkringen, en op die zelfde Kusten, daar de Fregat-Vogelen en Gekken gemeen zyn, worden zy ook in menigte gevonden. Op 't Eiland Rodriguez werden LEGUAT en zyne Medgezellen door hun op eene zonderlinge manier geplaagd. Zy kwamen van agteren, en namen hun de Mutsen van 't Hoofd, vliegende daar mede weg, zonder dat zy ooit hebben geweten, waar toe hun die Mutsen dienen mogten, of waar dezelven van hun gebragt werden. Deeze Menschen moesten altyd een Stok in de Hand hebben, om zulks te beletten; en wierden het dikwils niet gewaar voor dat zy aan de schaduw ontdekten, dat die Vogelen gereed waren tot hunne Kaapery. Derhalve zou men deeze, in plaats van Gekken, wel Potzemaakers mogen noemen.

Gestalte.

De grootte is als een Eend, zegt LINNÆUS; de kleur wit, van boven met zwarte streepjes Golfswyze getekend, van onderen ongevlakt. Een zwarte band loopt door de Oogen. De Bek is bloedkleurig, samengedrukt, regter dan in de Gekken, agterwaards Zaagswyze getand. De Pooten zyn bleek, aan de buitenzyde zwart; zynde de vierde Vinger ook met een Vlies aangehegt. De Slagpennen altemaal van onderen wit; die van den eersten rang van boven aan de buitenzyde zwart; die van den tweeden rang van boven met een overlangse zwarte Streep. De Staartpennen van de Wigswyze Staart wit,

wit, doch naar de tippen toe met een Pyls-wyze bruin ſtreepje, altemaal van boven met Sneeuw-witte Schaften.

II. AFDEEL. XXXI. HOOFD-STUK. Verſcheidenheden.

De Heer BRISSON hadt drie zodanige Keerkring-Vogelen in het Kabinet van REAUMUR, die niet alleen in kleur maar ook in grootte verſchilden. Allen hadden zy den Bek een weinig naar onderen gekromd en ſpits; de Staart kort en boven dezelve twee zeer lange ſmalle Veeren. De eerſte, die de grootte hadt van een gewoonen Hok-Eend, hier voor afgebeeld, hadt deeze Veeren vyftien Duimen en negen Liniën buiten de Staart uitſteekende. De Schaften der Staartpennen waren ten grootſten deele van de langte zwart; voor 't overige was de Vogel Zilverwit, doch met zwartagtig Aſchgraauwe Streepjes op de Rug getekend en met een glimmend zwarten Band boven de Oogen. De Bek was rood, de Pooten geelagtig. De andere, dien hy de witte noemt, was van grootte als een tamme Duif, en hadt boven op de Wieken een zwarten Band: de Bek was geelagtig. Den derden, nog kleiner, noemt hy de vaale Stroo-Staart, en deze hadt de Staartpennen geelagtig, gelyk ook de Pooten, doch den Bek rood.

(2) *Keerkring-Vogel met ongevederde Vlerken, de Zuider-Penguyn.*

II. *Demerſus.* PLAAT XXXVIII. *Fig.* 4.

(2) Phaëthon Alis impennibus, Roſtro mandibulis edentulis, Digito poſtico diſtincto. *Syſt. Nat.* X. Penguin. EDW. *Av.* 49. T. 49.

II. AFDEEL. XXXI. HOOFDSTUK.

de Kaaken ongetand, den agter-Vinger afgezonderd.

't Valt eenigzins moeielyk te begrypen, hoe de Heer LINNÆUS eenen Vogel, die in zo veele opzigten, en zo geweldig, van den voorgaanden verschilt, in een zelfde Geslagt heeft kunnen plaatzen. BRISSON maakt 'er een geheel byzonder Geslagt van, onder den willekeurigen naam van *Catarractes* of *Gorfou.* Men zou hem, met reden, *Zuider-Penguyn* kunnen noemen, of liever, om dat hy in dit Geslagt geplaatst is, *duikende* Keerkring-Vogel.

De Verblyfplaats is in de Zuider Zee-en, omtrent den Keerkring van den Steenbok. Hy heeft, zo 't schynt, de Eigenschappen van de Penguyns, en de gestalte is nagenoeg de zelfde; maar hy verschilt van den Noordschen daar in, dat deeze maar drie Vingeren heeft; van den Magellanischen voornaamelyk door den Bek, wiens onderste gedeelte niet als geknot of afgebroken maar rondagtig is, doch de Bovenkaak heeft een scherpe haakswyze punt. De grootte is als een Gans en derhalve overtreft hy den laatsten. Zyn kleur is, van boven, Purperagtig bruin, van onderen wit; de Kop van vooren en de Keel bruin, de Staartpennen zwart, de Bek en Pooten rood. De Wieken zyn, in plaats van Vederen, als met een soort van Schubben gedekt, bruin van kleur, doch met witte randen. De Staart is ook zeer kort en styf. De Afbeelding heb ik van EDWARDS ontleend.

XXXII. HOOFD-

PLAAT XL.

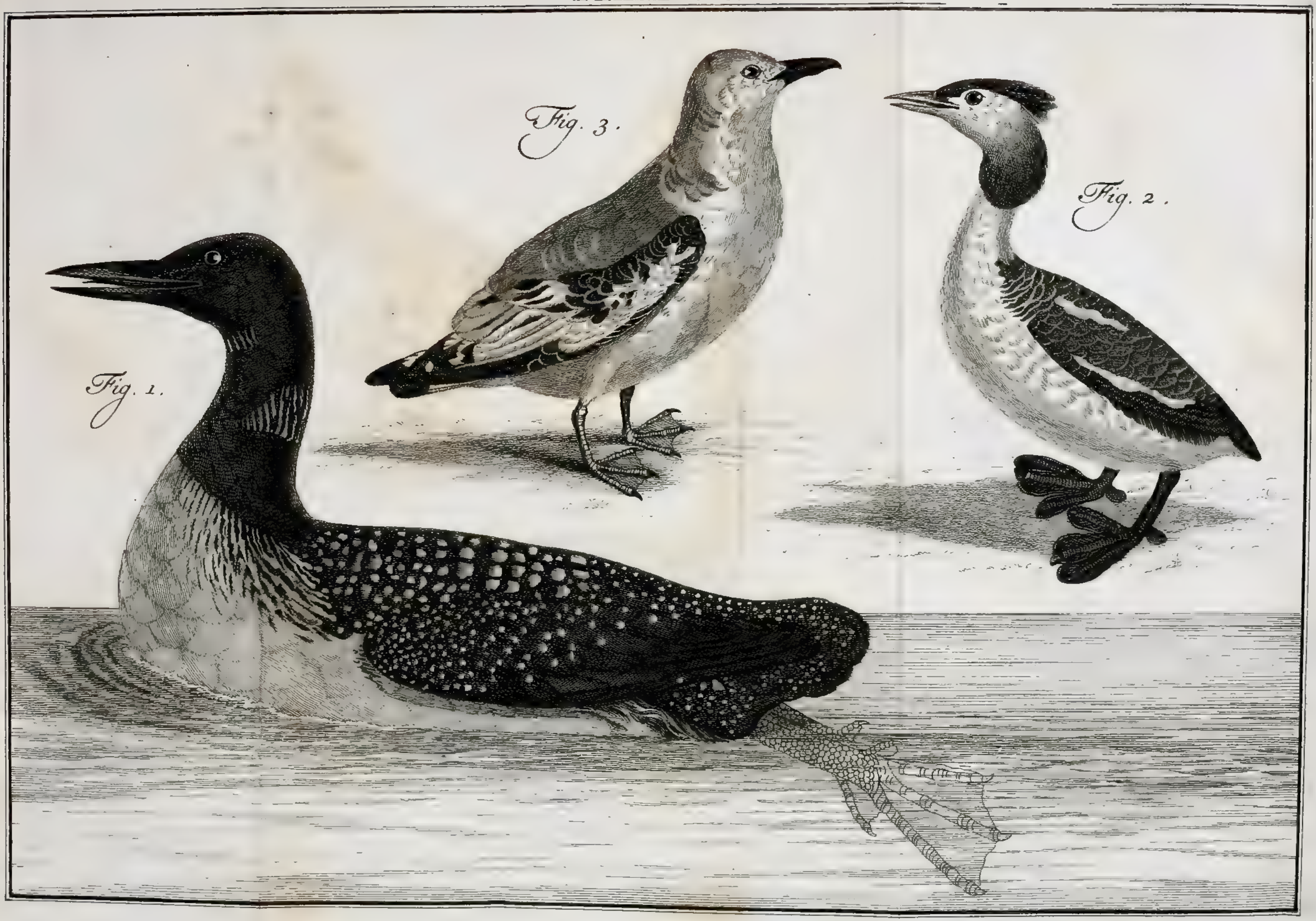

Fig. 1.

II. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK.

XXXII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* DUIKEREN, *'t welk de* Lom, Ember-Vogel, Fuut *en* kleine Duikertjes *of* Aarsvoeten *bevat. Vangst der* Lommen *op* Ysland. *Gebruik van de* Borstvelletjes *der Futen.*

Naam.

DE Latynsche Geslagtnaam *Colymbus* kan te regt, in 't Neerduitsch, DUIKER vertaald worden. Ook heeft de Heer BRISSON eenigen deezer Vogelen begreepen in een Geslagt, daar hy den Latynschen naam *Mergus* en den Franschen *Plongeon*, die het zelfde betekenen, en de algemeene Eigenschap deezer Vogelen uitdrukken, aan geeft; hoewel 't waar is, dat zy dezelve gemeen hebben met veele andere Zwemvogelen. De Duikers worden, in de Nederlanden, ook *Scholvaars* geheten, volgens ALDROVANDUS.

Kenmerken.

De Kenmerken zyn; een tandelooze, Elsvormige, regte, scherpe Bek; de Pooten agterlyker dan het punt van Evenwigt. BRISSON onderscheidt zyne *Colymbi*, die hy in 't Fransch *Grebes* noemt, van de *Mergi* of *Plongeons*, doordien de Vingers in de eersten half, in de laatsten geheel gewebd of met een Vlies vereenigd zyn: in allen is de agterste van de drie voorsten afgezonderd en niet met een Vlies aangehegt.

II. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK.

Hy heeft in zyn Geslagt van *Colymbi* elf, in dat der *Mergi* zes Verscheidenheden, waar onder de vier soorten van LINNÆUS zyn begreepen, als volgt.

Soorten. I. *Arcticus.* Lumme.

(1) *Duiker met onverdeelde Palmpooten, de Keel purperagtig zwart.*

Deeze Vogel wordt van de Schryvers *Colymbus Arcticus* geheten. De Engelschen geeven 'er den naam van *Diver* of *Loon* aan, de Sweeden noemen hem *Lom* of *Lomm*, die van Noorwegen en Ysland *Lumme*, welke naam van sommigen ook aan de Zee-Hen toegepast wordt, die onder de Pappegaay-Duikers behoort, als gemeld is. Sommigen willen, dat deeze Naam wegens den waggelenden gang, dewyl zy van agteren als verlamd schynen, aan deeze Vogelen zou gegeven zyn; doch zy hebben dit met veele anderen gemeen.

De Lom is zeer gemeen op de Meiren en Moerassen van Sweeden, en hy wordt ook in Noorwegen, op de Faro-Eilanden en op Ysland, ja ook in Groenland veel gevonden, zynde somtyds wel twee-en-dertig Ponden zwaar. Hoewel hy zig

(1) Colymbus Pedibus palmatis indivisis, Gutture nigro-purpurascente. *Syst. Nat.* X. Gen. 68. *Faun. Suec.* 121. *It. Gohtl.* 341. Colymbus Arcticus, Lumme. WORM. *Mus.* 304. T. 305. WILL. *Orn.* 259 T. 62. RAJ. *Av.* 125. OLIG. *Mus.* I f 11. T. I. f. 2. Mergus maximus Ferroënsis s. Arcticus. CLUS. *Exot.* 102. Colymbus Collo rubro. EDW. *Av.* 97. T. 97. & 146. T. 140.

zig meest op versch Water onthoudt, zo komt hy ook wel aan Zee, tot het zoeken van zyn Voedzel, dat in kleine Vischjes, Wormen en dergelyk Aas bestaat, duikende ten dien einde wel twaalf of zestien Vademen diep. Hy maakt zyn Nest aan den Oever, in het Riet of andere Ruigte, zeer digt boven 't Water, en schoon hetzelve tot in het Nest komt, blyven zy doch zitten te broeden. Het Wyfje legt een paar bruine Eijeren, en zy houdt beurtwisseling met het Mannetje, geduurende de vier Weeken, dat de Broedtyd duurt. Onder 't Eijer-leggen maakt deeze Vogel een naar Geluid, even als dat van een Mensch, die in Levensgevaar is; en, in tegendeel, schreeuwt hy somtyds op een gantsch anderen Toon, vliegende hoog boven 't Nest in de Lugt, en roepende *Turckeraff*. Uit dit laatste voorspelt het Landvolk droogte en mooy Weer, na langduurige Wind en Regen: het andere is hun een Voorteken van slegt Weer.

II. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Lomme.*

De Noorwegers leggen zig zelden op het vangen of dooden van de Lommen toe, om dat zy derzelver Vleesch veragten; maar de Yslanders zo veel te meer, die van het Vel met de Veeren gebruik maaken om zekere Mutsen te vervaardigen, welke zeer warm zyn, genaamd Lommen-Kappen, of *Kabbutz* in hunne Taal, waar van mooglyk de benaaming van *Karpoets*, een soort van Reismuts onder ons bekend, haaren oorsprong heeft. Ook wordt het bereide Vel met veel

Vangst op Ysland.

II. AFDEEL XXXII. HOOFDSTUK. *Lomme.*

veel vrugt gebruikt tot beſchutting van de Borſt tegen de Koude. Zy vangenze op tweederley manier; of met ſtrikken over 't Neſt te ſpannen, of met een Touw, waar in een Strik is, langs het Water te ſleepen, en, dewyl zy uit het borrelen kunnen zien, waar de Lom boven komen zal, weeten zy hem, zo dra hy den Kop buiten 't Water ſteekt, dien Strik om den Hals toe te haalen, en worden dus van den Vogel meeſter.

Groote gevlakte Duiker. PLAAT XL. *Fig.* 1.

De geſtalte en grootte der gemeene Lommen is omtrent als die van de Zee-Hen, hier voor afgebeeld, doch men vindt 'er zo wel die rood als zwart van Keel zyn. De Staart is in eenigen ook grooter dan in anderen, zo dat zy geſtaarte Duikers worden genoemd, in vergelyking met de anderen, die naauwlyks een Staart ſchynen te hebben. De Bek en Pooten van deeze Vogelen zyn meeſtal zwart. Veelen zyn grooter dan een Eend en men vindt 'er onder, die in grootte een Gans evenaaren of zelfs overtreffen, gelyk die fraay gekleurde, waar van de Heer BRISSON, uit het Kabinet van REAUMUR, de Afbeelding geeft, als hier nevens.

Deeze wordt van de Schotten en inzonderheid van de ingezetenen der Orkades, *Embergoofe* en van die der Faro-Eilanden *Imbrine* of *Ildbrimel* genoemd: de Yslanders geeven 'er den naam van *Hunbryre* of *Himbryne* (*) aan, en de Engel-

(*) Die naam is, zo men wil, van de ſchoonheid zyner kleuren afkomſtig, als of hy met een Rok uit den Hemel aan

gelſchen noemen hem, grootſte gevlakte Duiker van Newfoundland. Zyn kleur is van boven zwart, met witte Vlakken, van onderen wit; de Kop en Hals groenagtig zwart, met een weerſchyn van Violetkleur, met zwarte banden om den Keel, en aan de zyden van den Hals wit en zwart overlangs geſtreept. De Staartpennen zwartagtig; de Bek zwart, aan 't end witagtig; de Pooten zwartagtig, doch met een weinig rood.

II. Afdeel. XXXII. Hoofd-stuk.

Ember-Vogel.

't Schynt nog een andere te zyn, dien men in Noorwegen *Imber* noemt, en welke, by de Duitſchers, den naam voert van *groſſer Zee-Fluder*. Ik noem hem Ember-Vogel. Deeze is ruim zo groot als een Gans: van boven zwartagtig bruin, van onderen wit, met een zwarten ringswyzen Band om den Hals: de Staartpennen wit getipt. Hunne Vleugelen zyn zo klein, dat zy hun logge Lighaam daar mede niet kunnen opheffen. In Noorwegen wil men dat zy nooit op 't Land gezien worden, dan alleenlyk in de Week voor Kerstyd, en daarom wordt de vierde Advents-Zondag, daar te Lande, onder den gemeenen Man *Immer-*, of, door verbaſtering, *Ommer-Sonntagh* geheten. Onder de Vleugels hebben zy twee taamelyk diepe holligheden, waar in men wil dat zy hunne Eijeren verbergen en die uitbroeden zouden. Zy zyn, wegens hun Dons, be-

aangedaan ware: want *Brynia* betekent, by de Yslanders, een Wambuis of Rokje.

II. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK.

begeerd en worden daarom gejaagd, doch weinig gevangen, dewyl zy den Schoot weeten te ontduiken, komende zeer verre van de plaats, daar men ze gezien hadt, weder boven. Van vooren kan menze ook, zo 't zeggen is, wegens de digtheid hunner Veeren, met geen Hagel, ja zelfs naauwlyks met een Kogel treffen.

II. *Cristatus.* Fuut. PLAAT XL. *Fig.* 2.

(2) *Duiker met de Voeten lobswyze gespleeten; den Kop ros, een zwarte Halskraag, de Slagpennen van den tweeden rang wit.*

Onder den naam van *grooten gekuifden of gehoornden Duiker*, wordt deeze van de Schryvers voorgesteld. Sommigen hebben hem ook *gekapten* Water-Vogel geheten, en by eenigen voert hy, dat zonderling is, den naam van *Water-Haas.* De Italiaanen, in 't Milaneesche, noemen hem *Jurar*, de Venetiaanen *Sperga*, de Savojaarden *Loere*, en de Duitschers *Ducchel* of *gehornter Taucher.* Hy behoort, by de Franschen, onder de Vogelen, die zy *Grebes* noemen; de Engelschen geeven 'er wel den naam van *Nasse* aan, en wy noemen hem *Aarsvoet*, *Foet* of *Fuut.*

De Heer BRISSON, die deezen als de vierde soort van zyne *Grebes* of *Colymbi* heeft opgete-

te-

(2) Colymbus Pedibus lobato-fissis, Capite rufo, Collari nigro, Remigibus secundariis albis. *Faun. Suec.* 122. Colymbus major cristatus, seu cornutus. GESN. *Av.* 139. ALDR. *Ornith.* l. 19. c. 52. WILL. *Orn.* 257. T. 61. RAJ. *Av.* 124. MARSIGL. *Danub.* 80. T. 38.

tekend, vergelykt hem, in lyvigheid, by de gewoone *Grebe*, die een weinig kleiner is, en omtrent de grootte heeft van een Hoen. De Vogel maakt, door zyne dikke krans om den Hals en zyne Kuif op 't Hoofd, een zonderlinge figuur, gelyk uit de Afbeelding blykt. Zyn kleur is van boven donker-bruin, van onderen Zilver-wit; de Kop van boven zwartagtig, aan de zyden en Keel bleek-vaal; het bovenste van den Hals ros, doch in 't midden met lange zwarte Veeren omringd. De Vederen der Wieken en de Pennen van de Staart, die zeer kort is, zyn ten deele wit. De Kuif op 't Hoofd is in tweeën verdeeld. Hy onthoudt zig in de Meiren van Europa en ook in Zee.

II. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Fuut.*

III. *Auritus.* Ge-oorde.

(3) *Duiker met gelobde Voeten, den Kop zwart, de Ooren roestkleurig gekuifd.*

Onder de Fuuten of Aarsvoeten, gelyk zy genoemd worden wegens den zeer agterlyken stand der Pooten, voert deeze den naam van *kleinere*, en, by sommigen, van *ge-oorde* of Oor-Fuut, om dat hy aan den Kop als twee Ooren heeft. De gang is immer zo gebrekkelyk als die der andere Vogelen van dit Geslagt. Zy woonen in de

(3) Colymbus Pedibus lobatis, Capite nigro, Auribus cristato-ferrugineis. *Faun. Suec.* 123. Colymbus sive Podiceps minor. ALDR. *Orn.* l. 19. c. 52. WILL. *Orn.* 258. T. 61. SLOAN. *Jam.* II. p. 322. T. 271. f. 1. RAJ. *Av.* 125. MARS. *Danub.* 82. T. 39. ALB. *Av.* II. p. 70. T. 76. EDW. *Av.* 145. T. 145. & 96. T. 96.

II. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK. *Fuut.*

de hooge Meiren van Europa en Amerika, en maaken 'er een dryvend Neſt in de Inhammen van de Zee, waar op zy te broeden zitten; zegt LINNÆUS dat hem verzekerd is. Zie hier zyne beſchryving van deezen Oor-Fuut, die, zo RAJUS zegt, omtrent een derde kleiner is dan een Taling.

In 't Mannetje is de Kop en Hals zwart: van de Oogen nederwaards loopt een roeſtkleurige ſtreep, beſtaande uit langer Vederen. De Rug is zwartagtig; de Slagpennen van den eerſten rang zyn zwart, die van den tweeden wit; het Lyf onder de Wieken vaal, de Bek zwart. Het Wyfje is byna geheel graauw, met de Slagpennen een weinig zwartagtiger; doch een andere vondt men weder van andere kleuren. In beiden is de Staart zeer kort; de Kop met bruine Ooren gewapend, de Bek ſpits en ſcherp.

IV. *Podiceps.* Klein Duikertje.

(4) *Duiker met gelobde Voeten, het Lyf bruin, de Bek met anderhalven Band.*

Deeze Duiker, welken CATESBY noemt *kleine Aarsvoet met een bonten Bek*, wordt van KLEIN *Colymbus fuscus* en van BRISSON Karoliniſche Rivier-*Grebe* geheten. Ik noem hem *klein Duikertje*, om dat hy zo klein is, in vergelyking van de anderen, hebbende naauwlyks de grootte van een

(4) Colymbus Pedibus lobatis, Corpore fusco, Roſtro faſciâ ſesqui-alterâ. *Syſt. Nat.* X. Podiceps minor, Roſtro vario. CATESB. *Car.* I. p. 91. T. 91.

een klein Hoender-Kuiken. Zyn kleur is bruin, van boven donkerer, van onderen bleeker; de Borst naar Olyfkleur trekkende; de Keel zwart; de Onderbuik vuil-wit; de Slagpennen bruin. De Bek is graauw, doch omgeven met een zwarten Band, in 't midden zyner langte, en de wortel van de Onderkaak is ook zwart.

II. AFDEEL. XXXII. HOOFDSTUK.

Rivier-Fuut.

Behalve deezen, die zig op Vischryke Meiren in Karolina onthoudt, heeft de Heer BRISSON eenen Rivier-Fuut van *St. Domingo* beschreeven en afgebeeld, die nog kleiner is, van boven zwartagtig, van onderen Zilverkleurig wit met bruine Vlakken; de Slagpennen witagtig: de Bek en Pooten zwart. Een anderen Rivier-Fuut heeft hy, die in Vrankryk gemeen is, en aldaar *le Castagneux* genoemd wordt wegens zyne bruin-rosse kleur van boven, doch van onderen ook wit is, hebbende den Bek en Pooten roodagtig. Deeze is van grootte als het Karolinisch Duikertje, doch men vindt 'er ook een die zwartagtig is. De Katalogners, in Spanje, noemen hem *Cabusset* of *Cabuzzo* en de Franschen somtyds *Souchet.*

De bereide Borstvelletjes der Fuuten leveren een zeer kostbaar Bont uit, dat in het Fransch, naar derzelver naam, *Grebe* of *Greve* genoemd wordt.

II. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

XXXIII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* MEEUWEN, *waar onder de* Kok- en Mantel-*Meeuw*, *de* Kutke-Gaap, Burgemeester, Raadsheer, Spotter *of* Lachende *Meeuw*, Malmokke *en* Strontjaager; *meest* Groenlandsche *Vogelen*.

Naam. DE Naam van MEEUW wordt by ons gegeven aan zekere bekende Vogelen, die men in 't Latyn noemt *Larus*, in 't Fransch *Goiland* of *Mouette*, in 't Engelsch *Mew* of *Gull*, in 't Hoogduitsch *Mewe* of *Mow*. De Noorwegers geeven 'er den naam van *Maage* of *Maase* aan, die van Marseille noemen hem *Gabian*, sommige Italiaanen *Oca*, en de Venetiaanen *Crocalo*.

Kenmerken. De Kenmerken der Meeuwen zyn: een ongetande, regte, Meswyze Bek, aan de punt schuins afloopende: de Onderkaak beneden de punt bultig: streepswyze Neusgaten, die naar vooren toe wyder zyn dan agter. Volgens BRISSON is de Bek haakswyze aan de punt; de Onderkaak van onderen hoekig. De Pooten, welker Schenkels in alle deeze Vogelen van Veeren zyn ontbloot, staan omtrent het midden des Lighaams en zyn korter dan hetzelve.

Soorten. De laatstgemelde Heer heeft vyftien Verscheidenheden van Meeuwen, waar onder zes Soor-

Scorten van LINNÆUS begreepen zyn, als volgt.

II. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

(1) *Meeuw, die witagtig is, met een grysagtige Rug, de Staartpennen uitgenomen de buitensten zwart, de Voeten drie-Vingerig.*

I. *Tridactylus* Winter-Meeuwtje.

Deeze wordt van de Engelschen *Winter-Mew* geheten, welken naam hy ook by sommige Schryvers heeft, inzonderheid by KLEIN; anderen noemen hem de *bruine*, doch zyne bruinheid heeft alleen plaats aan de Keel, en in eenige Vlakken op den Kop; voor 't overige is hy van onderen wit en van boven Aschgraauw. De Brasiliaanen noemen hem *Guaca*, *Guacu*, de Engelschen, in de Provincie van Cambridge, *Coddy Moddy*.

Kutke-Gaap. PL. XL. *Fig.* 3.

Deeze, die de gewoone Meeuw der Binnenwateren in geheel Europa is, heeft omtrent de grootte van een wilde Duif, en verschilt in kleur niet veel van de *Kutke-Gaap* van MARTENS, een Groenlandsche Vogel; ook onder den naam van *Galetra* en *Galedor* in Italie bekend, welken de Heer BRISSON noemt Aschgraauwe gevlakte *Mouette*, hier voor afgebeeld. Hy heeft van zyn Geluid, dat naar *Kudge Chef* zweemt, zyn naam gekreegen. Van deszelfs Slagpennen, de zes van den eersten rang aan 't end, zyn de vier bui-

(1) Larus albicans Dorso canescente, Rectricibus excepto extimo nigris, Pedibus tridactylis. *Syst. Nat.* X. Gen. 69. Larus hybernus. ALB. *Av.* II. p. 80. T. 87. Larus cinereus. BELL. *Av.* RAJ. *Av.* 128. n. 4.

II. AFDEEL. XXXIII. HOOFD-STUK. buitenſten uitwaards zwart, de vyfde en zesde aan de tip met een witte Vlak getekend: dit en de kleur der dek-Vederen maakt de Wieken fraay zwart bont; ook hebben de Staartpennen zwarte tippen. De Bek is zwart, de Pooten geelagtig.

II. *Canus.* Gryſe. (2) *Meeuw, die wit is met een gryze Rug.*

Deeze wordt gemeenlyk de *witte* Meeuw genoemd, hoewel de kleur op de Rug eigentlyk grys is of Aſchgraauw, en de witte kleur op de Borſt heeft hy gemeen met de overige Meeuwen. 't Is deeze, welken men gemeenlyk in Sweeden vindt, alwaar hy *Homaoka* en van de Laplanders *Straule* geheten wordt. Zyn grootte is omtrent als een Hoen: de Bek en Pooten geel.

Zee-Meeuwen. Van den Heer BRISSON worden nog twee of drie Soorten van Aſchgraauwe Meeuwen beſchreeven en afgebeeld, de een wat grooter zynde, de ander een weinig kleiner dan de zo even gemelde. Volgens de grootte ſchynt het my veeleer toe, dat het de *Goiland cendré* of Aſchgraauwe *Zee-Meeuw* van BRISSON zy, die de grootte van een Eend heeft, en zig onthoudt aan de Stranden van ons Wereldsdeel.

De Meeuwen zyn, in de Noorder deelen van Europa, gemeen en zeer bekende Zee-Vogels, die

(2) Larus albus, Dorſo cano. *Faun. Suec.* 125. Larus albus. ALB. *Av.* II. p. 77. T. 84.

die zig geneeren met Haring of andere kleine Vischjes uit het Water te haalen. Zulks doen zy op een geheel andere wyze dan de Duikers en zyn tot duiken niet bekwaam; ook ziet men ze zelden zwemmen. Zy vallen, gelyk iedereen weet, plotsling uit de Lugt op het Water neer, en ftygen met hunne Prooy weder naar om hoog. Wanneer zy in menigte over zekere Inhammen van de Zee, in Noorwegen, zweeven, zo ontdekt het Strandvolk, dat het tyd zy, om de Netten of Hoeken naar Zee-Visch uit te werpen. Aan die Hoeken worden de Meeuwen zelf gevangen; niet om het Vleesch te eeten, maar om de Veeren, welken men hun, te gelyk met de Huid, van 't Lyf haalt.

II. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

Deeze Vogels maaken hun Nest niet ver van Zee, inzonderheid op de uitsteekende hoeken Lands en drooge Zandbanken aan den Oever, de *Scheeren* genaamd, die somtyds bedekt zyn met zulk een menigte van Meeuwen, dat zy zig van verre geheel wit vertoonen. Ook blykt zulks uit de menigte van Eijeren, welken men aldaar inzamelt: want ieder Vogel legt op 't hoogste drie Eijeren, welken van 't Mannetje en Wyfje, beurtlings, den tyd van veertien Dagen, worden gebroed. De Jongen zyn, het eerste Jaar, doorgaans graauwagtig, en zulks kan aanleiding gegeven hebben tot de vermenigvuldiging der Soorten.

Onder deeze Meeuwen worden sommigen *graauwe Meeuwen* genoemd, die een geelen Bek

II. AFDEELING. XXXIII. HOOFDSTUK.

en roode Pooten hebben, van grootte zynde als een Hoen: anderen zyn blaauw en wit, hebbende van agteren eenige zwarte Veeren; eenigen zyn op de Vleugels en de Rug zwart, weshalve men ze noemt *Mantel-Meeuw*, gelyk de volgende.

III. *Marinus.* Mantel-Meeuw.

(3) *Meeuw die wit is, met een zwarte Rug.*

Dit is de gewoone Zee-Meeuw van Europa, en de grootſte onder de Meeuwen. Men vindt 'er inzonderheid op 't Eiland dat aan Teſſel vaſt is, meeſt uit Duinen en Zandvlakten beſtaande, een groote menigte van, dermaate, dat hetzelve, van wegen de Eijeren deezer Meeuwen, *Eijerland* genoemd wordt. De Kaſtelein, die 'er door onze Provincie wordt onderhouden, trekt veel voordeel van 't verkoopen deezer Eijeren, welken niemand dan hy, of zyne Dienaars, en die hy daar toe verlof geeft, opraapen mag.

Deeze Meeuwen zyn het, waar van men zegt, dat, in hunne Maag, wel eens zeven Haringen te gelyk gevonden zyn. Immers zy hebben byna de grootte van een Gans. De kleur van den Kop, Hals, Keel, Borſt en Buik, is ſpierwit, die van de Rug en de Slagpennen gitzwart; waar tegen wederom de Staartpennen wit zyn, en de Slagpennen witte tippen hebben. De

Bek

(3) Larus albus, Dorſo nigro, *It. Gottl.* 214. *It. Wgot.* 156. Larus nigrescens marinus. CLUS. *Exot.* 104. ALB. *Av.* III. p. 89. T. 94.

PLAAT XLI.

Bek is geel, doch aan de Onderkaak met een roode en zwarte Vlak getekend; de Pooten zyn witagtig, de Nagelen zwart.

II. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

(4) *Meeuw, die wit is met een bruine Rug.*

IV. *Fuscus.* Kok-Meeuw of Burgemeester.

Deeze wordt de grootste Aschgraauwe Meeuw geheten van SLOANE, en van RAJUS, die hem in 't Engelsch noemt *Herring-Gull*, dat is Haring-Meeuw, en het zal waarschynlyk de graauwe Meeuw zyn, die men in Noorwegen zo menigvuldig vindt, als ook aan de Kust van Cornwall en elders, onder den Mantel-Meeuw gemengd. CHARLETON zegt, dat de Engelschen hem *Gannet* en de Franschen *Grison* noemen, doch de eerstgemelde zou de bruine, de andere de bonte Meeuw zyn, waar van ik straks zal spreeken. KLEIN noemt hem *Plautus præconsul*, om dat hy voor den Vogel, dien MARTENS *Burgemeester* noemde, gehouden wordt, en hy komt 'er volmaakt mede overeen, zegt RAY, uitgenomen dat deeze geen agter-Vinger heeft. De grootte is omtrent als die van een tamme Eendvogel.

Raadsheer.

Onder de Groenlandsche of Spitzbergsche Vogelen, maakt MARTENS van eenen gewag, dien hy den Raadsheer noemt, schynende ook tot de Meeuwen te behooren. Immers deeze heeft het geheele Lyf Sneeuw-wit, den Bek dun en smal, scherp, zwart van kleur, gelyk ook de Poo-

(4) Larus albus, Dorso fusco. *Faun. Suec.* 126.

II. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

Pooten, welke drie-Vingerig zyn: de Wieken lang; de Staart langagtig en breed, als die van een Meeuw. Het is een zeer aanzienlyke Vogel, die meer zyn verblyf op 't drooge houdt, dan zwemt op 't Water; zynde doorgaans alleen, doch op den Roof komen zy, met groote troepen, te famen aanvallen.

Bruine Meeuw.

Een Vogel, die van de Schryvers *Cataractes* of *Cataracta* genoemd wordt, om dat hy zo plotsling neervalt op zyne Prooy, voert in Engeland den naam van *bruine Meeuw*, en hy is de *Gannet* van Cornwall, zo RAY zig verbeeldt; hoewel men hem in Engeland ook *Plongeon*, dat is Duiker, noemt. In grootte verfchilt hy van den Kok-Meeuw of Burgemeefter weinig; maar de kleur op de Rug is donker-bruin, als ook die van den Kop en Hals; van onderen is hy graauwagtig met bruine dwarsftreepen: de Slag- en Staartpennen zyn zwart. Hy heeft den Bek fterker en dikker, doch tevens korter dan de andere Meeuwen, zwart, aan 't end haakswyze omgekromd, gelyk in de Havikken, en de geheele gedaante zweemt naar een Roofvogel. Ook zyn de Pooten met zulke groote kromme Nagelen gewapend, als men ze naauwlyks in eenige Zwemvogel vindt.

Bonte Meeuw of Malmokke. PLAAT XLI. Fig. 1.

Onder de Meeuwen zyn 'er geheel bont van kleur, die men in Groenland *Mallemokken* noemt, hoewel 'er door de Amfterdammers, zegt RAY, de naam aan gegeven wordt van *Groenlandfche Burgemeefter*. De Cornwallers noemen hun *Wa-*

Wagell en de Ingezetenen der Faro Eilanden *Skua*; de Franſchen *Caniar*, *Colin*, of *Griſard*, de Venetiaanen *Martinazzo*. De Afbeelding daar van is uit het Kabinet van REAUMUR ontleend. Hy heeft den Kop naar evenredigheid grooter dan de andere Meeuwen, dien hy, gelyk dezelven, zittende tuſſchen de Schouders inhaalt en dan maakt hy een zeer grappig poſtuur. Hy is een weinig kleiner dan de Zee-Meeuwen. Zyn kleur is, over 't geheele Lyf, bleekagtig Aſchgraauw, met bruine vlakken; de Slagpennen donker-bruin, de Staartpennen bont; de Bek zwart, de Staartpennen geelagtig.

II. AFDEEL. XXXIII. HOOFD-STUK.

(5) *Meeuw die wit is, met den Kop en de tippen der Wieken zwart, den Bek rood.*

V. *Atricilla.* Spotter.

Van CATESBY wordt deeze de *groote* Meeuw genoemd, hoewel hy weezentlyk onder de kleinen behoort, als niet grooter zynde dan een Duif. KLEIN noemt hem ook de kleine, met een zwarten Kop en rooden Bek, waar door hy van de andere Meeuwen genoegzaam is onderſcheiden. Hy wordt van BRISSON *Mouette rieuſe*, dat is lachend Meeuwtje of *Spotter*, geheten, om dat hy een ſoort van Lachend Geluid maakt. Ook was hem de naam van *Laughing Gull* door de Engelſchen reeds gegeven. De Woonplaats is

(5) Larus albus, Capite Alarumque apicibus nigris, Roſtro rubro. *Syſt. Nat.* X. Larus major. CATESB. *Car.* I. p. 89. T. 89.

II. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK. VI. *Parasiticus.* Strontjaager.

is in Amerika en op de Westindische Eilanden.

(6) *Meeuw met de twee middelste Staartpennen zeer lang.*

De Heer BRISSON maakt een byzonder Geslagt van Vogelen, 't welk door de gedaante van den Bek, dien zy bykans rolrond hebben, van de Meeuwen is onderscheiden. Hier in heeft hy, als zyne derde Soort, geplaatst een Vogel, die van LINNÆUS te vooren onder de Sternen was t'huis gebragt geweest, maar thans in het Geslagt der Meeuwen komt. De Engelschen noemen hem *Arctick Bird* of Noordpools Vogel, doch hy was door MARTENS reeds met den onbevalligen naam van *Strontjaager* getyteld; om dat hy den Meeuw, die Kutke-Gaap genoemd wordt, zo lang vervolgt, tot dat dezelve, uit benaauwdheid, zynen Afgang looft, welke dan van hem opgevangen en gegeten wordt. Dit zegt MARTENS dat hy met eigen Oogen heeft gezien, en RAY voegt 'er by, dat de Cornwallers even 't zelfde verhaalen. Hoe 't zy, om die reden behoudt hy thans in 't algemeen deezen naam, en BRISSON heeft 'er den Ge-

(6) Larus Rectricibus duabus intermediis longissimis. *Syst. Nat.* X. Sterna Rectricibus maximis, nigris. *Faun. Suec.* 129 *It. Wgoth.* 182. *Act. Stockh.* 1753. p. 291. Avis Norvegica. Kyuffa. OLIG. *Mus.* I. f. II. n. 20. Truen f. Fur. BARTH. *Act.* I. p. 91. Coprotheres. RAJ. *Av.* 127. n. 2. MARTENS. *Spitzb.* 63. T. L. f. D. Avis arctica. EDW. *Av.* 148. T. 148. & T. 149. f. 2.

Geſlagt-naam van *Stercorarius* aan gegeven, die het zelfde zal willen betekenen. II. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

De Noorwegers, die hem *Jo-Tyf*, dat is Vogel-Dief, of enkel *Kyuffa* noemen, verzekeren, dat het hem niet alleen te doen is om de Vuiligheid der Meeuwen, maar dat hy dezelven, als 't hem doenlyk is, ook hunne Prooy afhandig maakt. In Sweeden heet hy *Labben* en men heeft 'er dikwils gezien, hoe hy de Meeuwen dwingt, om hunne Prooy aan hem over te geeven. Hy ſlaat den een voor, den anderen na, met zyne Vleugelen, tot dat zy de Viſchjes, die zy gevangen hebben, weder uitbraaken of hunne Stront laaten vallen: dit wordt van hem gretig ingeſlokt. De Meeuwen zyn ook ten uiterſte verſchrikt, als zy deezen Vogel gewaar worden, en ſchreeuwen yzelyk, doch zulks baat hun weinig. By die gelegenheid ontſtaat ſomtyds een hevig Gevegt tuſſchen de Labben en de Meeuwen, doch één Labbe kan wel drie Meeuwen ſpits bieden, want het is een zeer ſtoute Vogel. De Laplanders noemen hem *Chibu*, de Finnen *Merito*.

Het Strandvolk heeft ten deele zyn vermaak, ten deele nuttigheid van de Labben. Men ziet 'er zelden meer dan twee of drie te gelyk: want deeze Vogels komen, zo 't ſchynt, niet uit Zee, dan om de Schoolen van Haring en Sprot te volgen, en dus ſtrekken zy aan de Viſſchers tot een teken, dat dezelven het Land naderen. Zeer gretig is hy, om de genen, die hem toe-

II. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

geworpen worden, in te flokken, en behendig om ze met zynen Bek te vangen. Hy laat zig lokken, wanneer men hem roept by den naam *Labb Labb*, *Labbbier*, en dan eet hy ook andere Spyze, die hem ſtukswyze wordt toe geſmeeten, gelyk Brood, Kaas, Vleeſch en zelfs gezouten Sprot; doch deeze wordt eerſt van hem afgeſpoeld, eer hy ze inzwelgt; en, zo men hem een Stukje Tabak toe werpt, vliegt hy aanſtonds weg. Als 'er in 't geheel geen Labben verſchynen, zo wordt het een ſlegt Viſchjaar, en daarom wagten de Viſſchers zig wel, van deeze Vogels te ſchieten of te dooden.

De Strontjaager gelykt in geſtalte naar een Duif, doch in grootte naar een Kraay. De Mannetjes zyn zwart van Kop en een weinig grooter dan de Wyfjes: zy leggen haare Eijeren gelyk de Meeuwen op kleine Eilandjes en Klippen, doch onthouden zig meeſt midden in Zee. Hunne Oogen zyn zwart, de Tong van vooren ſpits, dun en geſpleeten, van agteren met dunne Haakjes voorzien. Zy vliegen zeer gezwind en zweeven door de Lugt gelyk de Sperwers of Kuikendieven. De Rug is bruin, de Keel, Borſt en Buik, wit. Zy onthouden zig benoorden den Keerkring van de Kreeft in alle de Wereldsdeelen.

Geſtreepte Strontjaager Pl. XLI. *Fig.* 2.

De Heer BRISSON geeft ons de beſchryving en Afbeelding van een Vogel, dien hy de *geſtreepte* Strontjaager noemt, en welke ook in de Noor-

Noordelyke Landen huisveſt, zynde van EDWARDS insgelyks afgebeeld, onder den naam van *Arctick Bird.* Deeze is een weinig grooter dan de voorgaande, anderhalf Voet lang en ruim twintig Duimen hoog. De Bek, die uit verſcheide ſtukken, aan elkander gewricht, ſchynt ſamengeſteld te zyn, heeft de langte van twee Duimen en de Neusgaten leggen zeer zigtbaar op het bovenſte gedeelte. De Staart is zes Duimen lang; de Wieken ſlaan vierdhalf Voet uit. De Kop is bruin van kleur, gelyk ook de Rug, doch de tippen der Vederen hebben roodagtige randen. Van onderen is de kleur van den Vogel vuil-wit, met bruin overdwars geſtreept. De Staartpennen zyn aan den wortel wit, voor 't overige donker-bruin: de Bek Hoornagtig, aan 't end zwart, de Pooten geel. Deeze Strontjaager heeft geene lang uitſteekende Pennen in de Staart.

II. AFDEEL. XXXIII. HOOFDSTUK.

XXXIV. HOOFDSTUK.

Beſchryving van 't Geſlagt *der* STERNEN *of* Zee-Zwaluwen, *zo de* Amerikaanſche als Europiſche, *groote en kleine; als ook de* zwarte *Stern.*

DE Geſlagtnaam van *Sterna*, dien wy, in 't Nederduitſch, STERN vertaalen, wordt aan Vogelen gegeven, die men gemeenlyk noemt *Zee Zwaluwen.* Naam.

II. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK.

Kenmerken. Soorten.

Hunne Kenmerken zyn; de Bek Tandeloos, Elswyze, regt, ſcherp en aan de punt een weinig ſamengedrukt: de Neusgaten ſtreepswyze. Volgens BRISSON is de Bek aan de zyden plat en de Staart gevorkt.

Dit laatſte onderſcheidt hun genoegzaam van de Meeuwen, doch dan zou de eerſte Soort der Sternen van LINNÆUS tot de Meeuwen behooren, gelyk BRISSON die daar toe betrekt: de twee andere Soorten zyn onder zyne zeven Verſcheidenheden van Zee-Zwaluwen begreepen.

I. *Stolida.* Amerikaanſche.

(1) *Stern met eene Wigswyze Staart, het Lyf zwart, het Voorhoofd witagtig.*

Van veele Schryvers wordt deeze de *malle Moſch* geheten, om dat zy zig met de Handen laat grypen; doch RAY merkt aan, hoe het niet te verwonderen is, dat, op woeſte of onbewoonde Eilanden de Vogelen, op 't eerſte Gezigt, niet ſchuuw zyn voor de Menſchen, van welken zy nog nooit zyn gejaagd of vervolgd geworden, of eenig nadeel geleeden hebben. Het zelfde is inzonderheid waar van de Vogelen, die op Zee zwerven, gelyk LINNÆUS aantekent. De Engelſchen noemen hem *Noddy* en

(1) Sterna Caudâ cuneiformi, Corpore nigro, Fronte albicante. *Amœn. Acad.* IV. p. 240. *Syſt. Nat.* X Gen. 70. Hirundo marina major. Capite albo. SLOAN. *Jam.* I. p. 31. T. 6. f. 2. CATESB. *Carol.* I. p. 88. T. 88. Anæthetus minor fuſcus, Vertice cinereo, Roſtro glabro. BROWN. *Jam.* 481.

en de Franschen *Diable* of *Diablotin*. SLOANE geeft 'er den naam van kleine Zee-Zwaluw met een witten Kop aan, en anderen heeten hem de *bruine* Amerikaansche *Meeuw*. BRISSON brengt hem, als gezegd is, onder het Geslagt der Meeuwen, en noemt hem *la Mouette brune*. Hy wordt van de Guajaners *Thouarou* geheten.

II. AFDEEL. XXXIV. HOOFD-STUK.

Deeze Vogel onthoudt zig aan de Kusten en Eilanden van Amerika, leevende van Vischjes, die hy gelyk de Meeuwen vangt. Zyn Stem zweemt veel naar 't Geluid van een Kaauw. Hy heeft de grootte van een Aakster, en is van kleur bruin over 't geheele Lyf, behalve het bovenste van den Kop, tot aan den Bek toe, waar van de kleur bleek Aschgraauw is, met een zwartagtigen band, wederzyds, boven de Oogen bepaald. De Slag- en Staartpennen zyn zwart, doch de zydelingse een weinig korter dan de middelsten, 't welk de Staart eene Wigswyze gedaante geeft. De Bek en Pooten zyn zwartagtig bruin.

(2) *Stern met een gevorkte Staart, de twee buitenste Pennen half wit half zwart.*

II. *Hirundo.* Groote Europische. Pl. XLI. *Fig.* 3.

Deeze wordt gemeenlyk de *Zee-Zwaluw* en van BRISSON de *groote* geheten, in vergelyking met

(2) Sterna Caudâ forficatâ, Rectricibus duabus extimis albo nigroque dimidiatis. *Faun. Suec.* 127. Sterna GESN. *Av.* 53 ALDR. *Orn.* L. 19 c. 7. JONST. *Av.* 130. T. 46. Hirundo marina. WILL. *Orn.* 268. T. 68. RAJ. *Av.* 131. ALB. *Av.* II. p. 79. T. 90.

II. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK.

met de volgende. De Switzers noemen hem *Schnirring*, de Duitſchers, by Straatsburg, *Spyrer* of *Speurer*, en de Engelſchen, op ſommige plaatſen, *Spurre* of *Scraye*, de Schotten *Pictarne*, de Sweeden *Tarna*. Den laatſtgemelden Engelſchen naam heeft hy van wegen zyn yzelyk ſchreeuwen.

't Is een Vogel, die omtrent de grootte van een Poelsnep heeft, met een dun en lang Lighaam, en de ſtaart als die van een Zwaluw gevorkt. Van onderen is de kleur ſpierwit, van boven bleek Aſchgraauw: de top van 't Hoofd zwart. De Bek is lang, regt, rood, doch aan 't end zwartagtig; de Pooten zyn rood. Hy is, zelfs in de Noordelyke deelen van Europa, aan de ſtaande Wateren gemeen.

De *Zee-Zwaluw*, die van OVIEDO beſchreeven wordt, was grooter dan een gewoone Duif; van kleur, op de Rug, donker Aſchgraauw, of grys, zo men 't noemt; van onderen wit: de Wieken ſpits: ſnel van vlugt. Hy ſchynt als de Zwaluw langs de Oppervlakte van 't Water te ſtryken, tot het bejaagen van zyn Prooy. Tegen den avond vergaderen zy zig, door 't geduurig vliegen vermoeid zynde, veelen by een en zitten op de Oppervlakte van het Water. In de diepe Zee komen zy omtrent vyftig Mylen van den Zuidelyken Uithoek van Engeland, het *Lands End* genaamd, of van Kaap Lezard, het eerſtevoor, en van daar door den geheelen Oceaan, tot aan 't Eiland Madéra, worden zy dikwils gezien.

zien. Niet verre van daar, naby de Kanariën, leggen zekere woeste Eilandjes of Klippen, waar op men wil dat zy voortteelen zouden. Die men te Lande vindt maaken hun Nest van Riet, en leggen drie of vier Eijeren. II. AFDEEL. XXXIV. HOOFD-STUK.

(3) *Stern met de Staart Vorkswyze, het Ligbaam grys, den Kop en Bek zwart, de Pooten rood.* III. *Nigra.* Zee-Zwaluw.

Deeze kan men met meer reden de *Zee-Zwaluw* noemen, om dat hy veel kleiner dan de voorgaande is. Hy wordt van de Ouden *Larus Piscator*, dat is de Visscher-Meeuw, geheten, en dus noemen de Duitschers by Straatsburg hem ook *Fisherlin*, de Engelschen Visscher- of Duik-Meeuw, om dat hy onder Water duikt, om Visch te vangen. Anders is de gewoone Naam kleine Zee-Zwaluw, Riet-Zwaluw, *Fish-Weyher*, *Fel*, en, by de Italiaanen, *Gavia Marina.* KLEIN noemt hem de kleine Aschgraauwe Meeuw.

Deeze Zee-Zwaluwen houden zig niet by enkele Paaren, Mannetje en Wyfje, gelyk van de voorgaande soort gezegd wordt, maar leeven troepswyze. Hunne vlugheid is niet minder dan die der anderen. De kleur verschilt ook weinig, dan dat de Vlerken bruiner zyn, doch op

(3) Sterna Caudâ subforficatâ, Corpore cano, Capite Rostroque nigro, Pedibus rubris. *Faun. Suec.* 128. Hirundo marina minor. ALB. *Av.* II. p. 82. T. 89. Sterna fusca. RAJ. *Av.* 131. Larus cinereus minor. ALDR. *Orn.*

II. AFDEEL. XXXIV. HOOFDSTUK.

op ver na zodanig niet, om 'er den naam aan te geeven van *zwarte* Stern.

Zwarte Stern. PL XLI. *Fig.* 4.

Die, welke by BRISSON deezen Naam, of ook dien van *l' Epouvantail* voert, is van de Ouden *zwarte Meeuw* genoemd geweest, en wordt van de Straatsburgers geheten *Meyvogel*, by Gent in Vlaanderen *Brandvogel*. De Engelschen noemen hem kleine zwarte Zee-Zwaluw met *gespleeten Voeten*, om dat de Vliezen, die de Vingeren samenvoegen, zeer diep ingesneeden zyn. Hy is een weinig grooter dan de voorgaande: de kleur van boven Aschgraauw, doch die van den Kop en Hals, als ook van 't geheele Lyf, zwartagtig; aan 't onderste van den Buik Sneeuw-wit. Men vindt hem op de Rivieren en staande Wateren van Europa, daar hy zyn Nest, even als de anderen, in het Riet maakt, leggende drie of vier Eijeren, die vuil-groen zyn, met zwartagtige Vlakken, in 't midden met een breede zwarte streep omringd.

XXXV. HOOFD-

II. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK.

XXXV. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* VERKEERD-SNAVELEN, *dus wegens de zonderlinge gedaante van den Bek, anders* Watersnyders *genaamd.*

Naam.

ONder de zonderlingste Vogelen, waarlyk, mag men die van dit Geslagt tellen, en hoe vreemd ook de Geslagtnaam is, zo wel de Latynsche *Rynchops*, als de Nederduitsche, *Verkeerd-Snavel*, de gedaante is nog misselyker. De Bovenkaak naamelyk, tegen de gewoonte van den grooten Werkmeester, die dezelve, in alle Vogelen byna, langer of even lang als de onderste gemaakt heeft, komt 'er veel by te kort. Ook geeft BRISSON 'er, in 't Fransch, den naam van *Bec en Ciseaux*, dat is Bek als een Schaar, en *Rygchopsalia* aan; doch in 't Engelsch noemt menze *Cut-Water*, dat is Watersnyder. De Bek, voegt hy 'er by, is Tandeloos, regt, aan de zyden plat.

Kenmerken.

Soorten.

Van dit Geslagt heeft LINNÆUS twee Soorten, doch BRISSON merkt de laatste als eene Verscheidenheid van de eerste aan.

I. *Rynchops nigra.*

(1) *Verkeerd Snavel die zwart is, van onderen*

(1) Rynchops nigra subtus alba, Rostro basi rubro. *Syst. Nat.* X. Gen. 71 Ryngchopsalia Dorso nigro, Ventre albo BARR. *Av.* 20. Larus major, Rostro inæquali. CATESB. *Carol.* I. p. 90 T 90. Plautus Rostro conico inæquali. KLEIN. *Av.* 142.

III. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK.

ren wit, met den Bek aan 't Grondstuk rood.

Zwarte. Pl. XLI. *Fig.* 5.

RAY noemt deezen, een Vogel van Madrass, met den Bek gelyk een Scheermes; om dat de Bovenkaak, even als een Scheermes in zyn Handvatzel, in de Onderkaak sluit. Hy zegt, dat de Malabaaren hem *Coddel Kauka* of *Suenmoodra Cavky* noemen. KLEIN noemt hem *Plotus*; MOEHRING *Phalacrocorax;* BARRIERE de zwarte Visscher-Meeuw, met een neergedrukten Bek, gelykende naar een Schaar.

BRISSON, die 'er de Afbeelding van geeft uit het Kabinet van REAUMUR, verhaalt, dat deeze Vogel omtrent de grootte heeft van het gevlakte te Aschgraauwe Meeuwtje, zynde de kleur van boven zwartagtig bruin, van onderen wit, zo wel op 't Lyf als aan den Kop; de vier buitenste Staartpennen wederzyds wit, maar, volgens de langte van de Schaft met bruin getekend. De Bovenkaak sluit niet, gelyk RAY zegt, in de Onderkaak: maar de randen van deeze laatste zyn scherp als een Mes, en haar bovenste rand wordt, terwyl de Vogel zyn Bek sluit, ingenomen van een groef, die in het onderste van de Bovenkaak is. Deeze laatste is aan 't end stomp en de andere als dwars afgesneeden; de Pooten rood, gelyk ook de Bek aan den wortel, doch voor 't overige zwart.

Deeze Vogel zweeft langs de Oppervlakte van 't Water, en steekt 'er middelerwyl het onderste van den Bek al vliegende in, om 'er dus

zyn

Fig. 1.
Fig. 2.
Fig. 3.

Fig. 1.

zyn Voedzel uit te haalen, dat in Vischjes en Water-Insekten schynt te bestaan. Om die reden hebben de Engelschen hem Watersnyder geheten. Hy onthoudt zig zo wel in de West- als in de Oostindiën. II. AFDEEL. XXXV. HOOFDSTUK.

(2) *Verkeerd-Snavel die vaal is, met een zwarten Bek.* II. *Fulva.* Vaale Water-snyder.

LINNÆUS geeft deeze op, als een Soort van welke hy geen regte kennis had. BRISSON zegt, dat dezelve in grootte en dikte met den voorgaanden overeenkomt, verschillende daar van niet, dan alleen door de kleur zyns Lighaams van boven, 't welk overal vaal is, daar dat van den anderen een zwartagtig bruine kleur heeft; en door den Bek, die t'eenemaal zwart is. Hy onthoudt zig in Guajana.

LINNÆUS merkt aan, dat dit Geslagt van Vogelen zeer naa vermaagschapt zy met de Meeuwen.

XXXVI. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* FLAMINGO'S, *waar in reden van derzelver verschillendheid van kleur gegeven wordt.*

IK gaa nu over tot den Vierden Rang van Vogelen in ons Samenstel, welke de genen bevat, Naam.

(2) Rynchops fulva, Rostro nigro. † *Syst. Nat.* X. Ryngchopsalia fulva, Rostro nigro. BARR. *Av.* 20.

II. AFDEEL XXXVI HOOFDSTUK. vat, die, wegens de langte hunner Pooten, *Grallæ*, dat is STELTLOOPERS, getyteld worden. Deeze hebben, in 't algemeen, den Bek omtrent rolrond en ſtompagtig; de Tong geheel van rand en Vleezig: de Dyën zyn, tot boven de Kniejen, kaal. Het eerſte Geſlagt, onder dezelven, maakt een Vogel uit, die, van wegen de hoogroode kleur zyner Wieken, *Phœnicopterus*, dat is Roodvlerk, geheten wordt by de Schryveren, doch men geeft 'er, in de Europeaanſche Taalen, een Naam aan, die van het Spaanſch *Flamenco* afkomſtig ſchynt te zyn. Dus noemen de Franſchen hem *Flamant*, de Engelſchen en Portugeezen *Flamingo*, en wy volgen die benaaming.

Kenmerken. De Kenmerken, volgens LINNÆUS, zyn: een naakte Bek, die als geknakt is en omgekromd: de Voeten vier-Vingerig en als Zwempooten gepalmd. BRISSON merkt aan, dat de Flamingo den Bek getand heeft, in 't midden der langte neerwaards omgeboogen; de Onderkaak breeder dan de Bovenkaak.

Soorten. Beiden hebben zy maar ééne Soort van dit Geſlagt, te weeten.

I. *Ruber.* Roode. Pl XLII. Fig 1. (1) *Flamingo die rood is, met de Slagpennen van den eerſten rang zwart.*

Deeze

(1) Phœnicopterus ruber, Remigibus primoribus nigris. *Syſt. Nat.* Gen. 72. Phœnicopterus. BELL. *Av.* L. 8. c. 8. GESN. *Av.* ALDR. *Orn.* II. T. 20. c. 4. WILL. *Orn.* 360. T. 60. RAJ. *Av.* 117. TETR. *Itin.* 300. WORM. *Mus.* 200. GREW. *Mus.* 67. T. 5. SLOAN. *Jam.* II.

Deeze Vogel is, by KLEIN, begreepen in het negentiende Geflagt van zyne vierde Familie van Vogelen; welk Geflagt de zodanigen begrypt, die hy *Hamiotæ* noemt, verdeeld in drie Stammen, waar van de eerfte die der Reigeren is, de tweede die der Oijevaaren, de derde beftaat uit Vogelen met een onregelmaatigen Bek, naamelyk de Lepelaar, Flamingo, en Tantalus of Boom-Pelikaan. By MOEHRING is hy onder de Tandbekken, in de Bende der Waterminnaaren geplaatft. Hy is, door den Heer PERRAULT, onder den naam van *Besharu* befchreeven, en de Indiaanen van Cayenne noemen hem *Tococo*.

II. AFDEEL. XXXVI. HOOFD-STUK.

De Flamingo's zyn, in verfcheide deelen van Afrika en Amerika, zo gemeen als by ons de Zwaanen en Ganzen. Men vindtze ook op de Weftindifche en andere Eilanden in de Oceaan, en fomtyds op de Zuidelyke Kuften van Vrankryk. Zy onthouden zig over dag op de Meiren of Rivieren en des nagts op de Gebergten. Pater LABAT verhaalt ons, dat zy, om de Koft te zoeken, gebruik maaken van hunnen langen krommen Bek, waar mede zy Schulpvifchjes, Wormen en Infekten, opwroeten uit het natte Zand en Slyk. Zy drinken ook zout Water.

Zon-

II. p. 321. *Act. Angl.* 350. p. 523. SEB. *Mus.* I. p. 123. T. 67. f. 1. CATESB. *Carol.* I. p. 73. T. 73, 74. ALB. *Av.* II. p. 71. T. 77.

II. AFDEEL. XXXVI. HOOFDSTUK.

Hunne Neſten.

Zonderling is de manier, op welke zy hunne Neſten maaken, die de figuur hebben van een Suikerbrood, ſtomp van boven en ongevaar twee Voeten hoog. Ten dien einde ſchraapen zy Modder of Kley by een, zodanig dat de hoop vry veel boven 't Water uitſteeke; en, als die Aarde van boven eenige vaſtigheid gekreegen heeft, boort de Vogel daar een Kuil in, van bekwaame wydte, tot het leggen zyner Eijeren, gemeenlyk twee in getal. Deze Eijeren worden op de bloote Aarde neergelegd, en van den Vogel zodanig gebroed, dat hy de Pooten buiten 't Neſt laat hangen, in het Water. De Jongen vliegen niet voor dat zy bykans hunne volwaſſenheid gekreegen hebben, doch loopen middelerwyl zo ſnel, dat menze naauwlyks betrappen kan.

Niet minder moeijelyk is dit laatſte ten opzigt van de Ouden, die ongemeen ſchrikagtig zyn; zo dat men ze niet kan naby komen, dan zig in ruigte of Rietboſſchen verbergende. Gemakkelykſt worden zy gevangen, door Strikken te ſpannen rondom of by hunne Neſten, en, wanneer zy daar in vaſt raaken, is 't verwonderlyk te zien, met welk een geweld de Vogel tragt los te komen. Hy verdedigt zig met zynen Bek, en, als men zynen Hals gevat heeft, gebruikt hy zyne Pooten, die met ſcherpe Nagelen gewapend zyn. Het is onmooglyk de oude Flamingo's tot bedaaring te brengen: zy willen niet eeten of drinken, wanneer zy ge-

van-

vangen zyn: maar de Jongen laaten zig temmen, en eeten, in vier of vyf Dagen tyds, uit de handen van den Oppasser.

II. AFDEEL. XXXVI. HOOFDSTUK.

Pater LABAT verhaalt, dat de Ingezetenen van een Neger-Dorp, op een der Fransche Eilanden van Amerika, zo veel agting hadden voor de Flamingo's, dat zy niet mogten lyden, dat men dezelven beledigde, veel min om 't leven bragt. Deeze Vogelen waren 'er by duizenden, en onthielden zig op de Boomen, daar het Dorp in lag, maakende een onbeschryflyk Geraas. De Franschen schooten 'er somtyds van, die uit het Bosch kwamen; doch dan moesten zy dezelven zorgvuldig verbergen, op dat de Negers 'er niet van te weeten kwamen, die anders de Wapenen opgevat en wraak genomen zouden hebben van de ingebeelde Heiligschennis.

Gestalte.

De Flamingo is, zo hy aanmerkt, een der schoonste Vogelen, die men met Oogen kan beschouwen. Inderdaad hy heeft het deftige postuur van een Reiger, den langen Hals en blankheid van een Zwaan, en den schitterende gloed der Kakatoes of Westindische Raaven. Regt op staande, heeft hy de hoogte, ongevaar, van vier Voeten. Zyn Lighaam, egter, is zo groot niet als dat van een Oijevaar, maar de Pooten en Hals zyn langer. Men heeft een Flamingo, die in het Kabinet van REAUMUR opgezet bewaard werdt, van den punt des Beks tot aan het end der Klaauwen, op zes Voeten afgemeten. De Bek was maar

II. AFDEEL. XXXVI. HOOFDSTUK.

vier, de Staart vyf Duimen, doch de Voet dertien Duimen lang. De Wieken, toegeslagen zynde, strekken zig tot aan het uiterste van de Staart.

Kleur.

Deeze Vogel verandert van Kleur, naar maate hy ouder wordt. In zyne Jongheid, dat is te zeggen in 't eerste Jaar, is zyn geheele Lyf bedekt met Vederen, die uit wit en grys gemengeld zyn; maar de meeste Slagpennen hebben een zwarte kleur. De Bek is grys, doch aan 't end zwart; zo zyn ook de Pooten, Voeten, Vingeren, derzelver Vliezen, ja de Nagelen zelfs, altemaal graauwagtig. In het tweede Jaar is de Kop, Keel, Hals, en het geheele Lyf, witagtig, met eenig mengzel van Roozekleur, gelyk ook de dek-Vederen van de Staart: die der Schouderen en der Vlerken zyn altemaal hoog Roozekleur; doch de voornaamste Slagpennen zwart, en de Staartpennen bleek Roozekleur: de Bek en Pooten bleek rood, maar het end van den Bek zwart. In het derde Jaar is de Vogel geheelenal Scharlakenrood, met een schitterende Glans, behalven dat de meeste Slagpennen zwart zyn. De Bek is in sommigen rood, in anderen geel, doch altoos zwart aan 't end, en de Pooten rood.

Hier ziet men de zwaarigheid opgelost van de verschillende Kleur, die door verscheiden Schryvers aan den Flammingo gegeven wordt. De gestalte van den Bek vereischt nog een nadere beschouwing. De Bovenkaak is zeer dik aan

II. AFDEEL. XXXVI. HOOFDSTUK.

'T Grondftuk, zy wordt allengs dunner en aan het end horizontaal plat; zynde, buitendien, omtrent het midden der langte nederwaards omgeboogen. De Onderkaak, veel dikker en breeder, vooral omtrent het midden der langte, is geutswyze uitgegroefd. De randen van beiden zyn als een Vyl getand (†). Wanneer de Vogel eeten wil, draait hy den Hals en Kop zo lanig, dat het platte gedeelte van de Bovenkaak den Grond raakt: vervolgens beweegt hy den Kop beurtelings over zyde, en dus vat hy zyn Aas. Men kan daarvan, uit de nevensgaande Afbeelding, een denkbeeld opmaaken.

Gebruik.

Het Vleefch der Flamingo's is eetbaar, hoewel bruin en een weinig taay, inzonderheid dat der Ouden; doch de Tong is een groote Lekkerny geweeft by de Ouden, en plagt voorgediend te worden op de Tafels der Romeinfche Vorften. Behalven hunne groote Pennen, die zeer fierlyk zyn van kleur, hebben zy een zagt Dons, dat niet minder bekwaam is om Bedden te vullen, dan het Zwaanen-Dons. De Indiaanen verfieren zig op 't Hoofd, om den Hals en Middel, met de Veders van zulke Vogelen.

(†) Door deeze naauwkeurige Befchryving van den Heer BRISSON, volgens het Voorwerp opgemaakt, wordt de twyfeling van MOEHRING, of de Bek alleen van boven getand zy, waarfchynlyk opgehelderd.

II. AFDEEL. XXXVII. HOOFDSTUK.

XXXVII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* LEPELAAREN; *waar onder, behalven den gewoonen, de* roode Brasiliaansche, *het* Dwergje, *en anderen, die den Bek Lepelswyze* hol *hebben.*

Naam. De Naam van LEPELAAR wordt oneigentlyk aan een Geslagt van Vogelen gegeven, welks Latynsche Naam is *Platalea* of *Platea*: want zy hebben den Bek aan 't end zeer breed, minder in de gedaante van een Lepel dan van een Spatel, en deswegens geeft BRISSON 'er, in 't Fransch, den Geslagtnaam *Spatule* aan. Hy maakt 'er de zevende Afdeeling van in zyn Zeventiende Rang der Vogelen.

Kenmerken. De Kenmerken zyn: Pooten met vier Vingeren, ongevliesd, drie voorwaards staande, één agterwaards: de Schenkelen ongevederd: de Bek regt, Horizontaal plat, aan de punt verbreed, rondagtig als een Spatel. LINNÆUS merkt aan, dat de Voeten half gepalmd zyn, gelyk ook uit de Afbeelding blykt.

Soorten. De drie Verscheidenheden van BRISSON zyn in de drie eerste soorten van LINNÆUS begrepen, als volgt.

I *Leucorodia.* Witte Europische. (1) *Lepelaar met een wit Lyf.*

Te

(1) Platalea Corpore albo. *Syst. Nat.* X. Gen. 73. Anas Rostro plano apice dilatato rotundatoque. *Faun. Suec.* 87. Platea f. Pelecanus GESN. *Av.* 666. JONST. *Av.* T. 46. WILL. *Orn.*

Te vooren hadt LINNÆUS deezen onder de Eenden geplaatst, van welken hy duidelyk door zyne Voeten onderscheiden is. Men vindt hem, by sommige oude Autheuren, *Pelecanus* genoemd en *Platea*, of ook *Albardeola* en *Leucorodias*, wegens zyne witte kleur. Van sommige Duitschers, als ook in Sweeden en Engeland, wordt hy nog *Pelikaan* geheten, by de Italiaanen *Beccaroveglia*, by de Russen *Calpetra*, en de gewoone naam is *Lepelaar*, *Lepel-Gans*, *Scufler*, *Schofler* of *Schoffelaar*. Ook noemen hem de Franschen, somtyds, *Pallette*, *Pale*, *Poche*, *Cueiller* en *Truble*. KOLBE verhaalt, dat hy van de Nederlanders, aan de Kaap, *Slangenvreeter* wordt getyteld.

II. AFDEEL. XXXVII. HOOFD-STUK.

Deeze Vogels onthouden zig in Europa; zelfs in de Noordelyke deelen worden zy somtyds gezien, doch zelden. In Poolen komen zy menigvuldig voor. Hunne manier van Aazen is als die der Oijevaaren, en hun Voedzel bestaat ook in Kikvorschen, Vischjes, Aalen, Slangen en ander Watergedierte. Zy maaken, volgens BELON, hun Nest in de Boomen en brengen tot vier Jongen voort.

De *Lepelaar* is van grootte als een Reiger, naar welken hy in Gestalte zodanig gelykt, dat sommigen hem onder de Reigers hebben willen tel-

Orn. T. 52. RAJ. *Av.* 102. WORM. *Mus.* 1. f. 2. T. 11. f. 10. Leucorodias. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 13. Platina. s. Cochlearia. OLEAR. *Mus.* 23. T. 13. f. 4. Albardiola. ALB. *Av.* II. p. 61. T. 66.

II. AFDEEL. XXXVII. HOOFDSTUK.

tellen, gelyk de naam *Albardeola* genoegzaam aanwyst. De kleur is over 't geheele Lyf Sneeuw-wit, als die der Zwaanen, uitgenomen de Oogkringen en een kaale plek aan de Keel, die zwart zyn. Zyn Pooten zyn, naar 't Lighaam te rekenen, niet zeer lang; de Wieken hebben over de vier Voeten vlugts. Op het Agterhoofd maaken eenige uitsteekende, zeer smalle Vederen, een Kuif, die zeer fraay is, leggende op den Hals. In sommigen zyn de groote Slagpennen zwart aan 't end. De Bek is in eenigen bruin-grys, in anderen zwart; in anderen aan den wortel bruin-grys, met zwarte stippen, en naar het end toe geelagtig, met roodagtige vlakjes besprengd. Het end van de Bovenkaak is een weinig nederwaards omgebogen, en bedekt dat van de Onderkaak. In de geheele omtrek van de Bovenkaak is een groefje, aan den rand evenwydig. Voorts is het Lepelagtig gedeelte niet hol, maar legt plat op elkander, en heeft kleine Tandjes, om het uitglippen van 't Aas te beletten. De Pooten zyn in het ongevederde gedeelte, gelyk ook de Voeten, in sommigen deezer Vogelen zwart, in anderen bruin-grys en de Nagelen zwart.

II. *Ajaja.* Roode Brasiliaansche. PLAAT XLII. *Fig.* 2.

(2) *Lepelaar met het Lyf Bloedrood.*

Deeze

(2) Platalea Corpore Sanguineo. *Syst. Nat.* X. Platea incarnata. SLOAN. *Jam.* 2. p. 316 Platea Brasiliensis Ajaja dicta. MARCGR. *Bras.* 204. RAJ. *Av.* 102. B. Tlauhquechul s. Platea Mexicana. HERN. *Mex.* 49. RAJ. *Av.* 102.

Deeze wordt, van BRISSON, de *Roozekleurige Lepelaar*, en van fommigen de Brafiliaanfche geheten, om dat hy veel in Brafil gevonden wordt, alwaar hem de Ingezetenen *Ayaya*, of *Ajaja*, en de Portugeezen *Colberado* noemen. De nevensgaande Afbeelding is gemaakt naar een Vogel, die van Cayenne aan den Heer REAUMUR toegezonden was. II. AFDEEL. XXXVII. HOOFDSTUK.

Hy hadt de grootte van den voorgaanden niet, zynde, van 't end des Beks tot aan dat van de Staart, maar twee Voeten en omtrent vier Duimen lang, en tot aan 't end der Klaauwen nog geen drie Voeten hoog. De Wieken flaan egter ook omtrent vier Voeten uit. Het Lyf was Roozekleur, doch de Kop van vooren en de Keel kaal, witagtig; de Hals van boven wit; de Staart met hoog-roode Vederen gedekt, de Pennen Roozekleur: de Bek van figuur als in de voorgaande, bleek-Afchgraauw; de Pooten grys, de Nagelen zwartagtig.

Eene Verfcheidenheid van deeze tweede foort, die in Mexiko *Thaubquechul* genoemd wordt, volgens HERNANDEZ, draagt by BRISSON den naam van de *roode* Lepelaar. Hy verfchilt van den voorgaanden zeer weinig, dan alleen doordien de kleur van het Lyf hoog-rood is, en dat hy een zwarte kraag heeft om den Hals. NIEREMBERG geeft 'er, in 't byzonder, den naam van *Avis vivivora* aan. Mexikaanfche.

II. AFDEEL. XXXVII. HOOFDSTUK. III. *Pygmea.* Dwergje.

(3) *Lepelaar met het Lyf van boven bruin, van onderen wit.*

Dit is een Surinaamſche, die maar de grootte van een Moſch heeft.

Andere Lepelaars.

De Heer BRISSON heeft een eigentlyke *Lepelaar*, waar van hy een ander Geſlagt maakt, onder den naam van *Cochlearius*, in 't Franſch *Cueillere.* 't Verſchil der Kenmerken van deezen met onzen Lepelaar is; dat de Bek niet lang is en Spatelswyze plat aan 't end, maar dik en kort; de Bovenkaak de gedaante hebbende van een Lepel, aan 't end genageld. Men vindt 'er twee Soorten van, die beiden in Amerika huisveſten, en de grootte ongevaar hebben van een jong Hoen. De eene is van boven witagtig, van onderen ros, met een zwarten Kop, het Voorhoofd, de Wangen en Keel wit. Deeze wordt van de Franſchen, in Guajana, *Saouakou* geheeten, en eene Verſcheidenheid daar van, die gevlakt is, van de Indiaanen *Arapapa.* De tweede Soort, die hy de *bruine* Lepelaar noemt, heet *Tamatia* by de Braſiliaanen en *Cancrofagus* by BARRIERE, die den eerſten *Onocrotalus* of Pelikaan genoemd hadt. RAY geeft 'er den naam van *Waterhoentje* aan.

XXXVIII.

(3) Platea Corpore ſupra fuſco, ſubtus albo. *Muſ. Ad. Fr.* II.

II. AFDEEL. XXXVIII. HOOFDSTUK.

XXXVIII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* SCURVOGELEN, *bevattende den Amerikaanschen Reiger, die in Amerika* Jabiru guacu *geheten wordt.*

Onder den Latynschen Geslagtnaam *Mycteria* wordt van LINNÆUS een Vogel begreepen, die van anderen onder de Reigers geplaatst is. De Nederlanders noemen hem SCURVOGEL. In Zuid-Amerika, alwaar zyne Woonplaats is in de heetste Landstreeken, wordt hy van sommige Indiaanen *Jabiru guacu*, van anderen *Nhandu apoa* geheten. BRISSON geeft 'er den naam aan van *Brasiliaansche Reiger.* Naam.

De Kenmerken zyn: een Bek, die scherp is, een weinig opklimmende, met de Bovenkaak driehoekig, scherp, opklimmende: de Neusgaten streepswyze; geen Tong volgens MARKGRAAF; de Pooten vier-Vingerig. Kenmerken.

Van dit Geslagt geeft LINNÆUS maar ééne Soort op, naamelyk Soorten.

(1) *Scurvogel.* I. *Americana.* Amerikaansche.

De grootte is omtrent als een Oijevaar, doch de Beenen zyn maar agt Duimen lang en de

De

(1) Mycteria. *Syst. Nat.* X. Gen. 74. Jabiru guacu. MARCGR. *Bras.* 201. PIS. *Bras.* 87. RAJ. *Av.* 96. WILL. *Orn.* 202. Tab. 47. f. 2, 4.

II. AFDEEL. XXXVIII. HOOFD-STUK.

Voeten dertien en een half Duim. De kleur van 't Lyf is wit, de Slagpennen zyn roodagtig zwart, de Staartpennen zwart. Van den Bek, die dik is en dertien Duimen lang, schynt de Onderkaak opwaards omgekromd te zyn. De Kop is van vooren kaal, en alleen bedekt met een geschubde Huid, Aschgraauw van kleur. Dit zal waarschynlyk de Beenige Myter zyn, dien deeze Vogel, zo sommige melden, op den Kop draagt. Men vilt hem en kookt het Vleesch, 't welk taamelyk goed is om te eeten, inzonderheid als het in Boter is gefruit, zegt RUISCH.

Een andere Vogel, die slegts een Verscheidenheid van deezen schynt te zyn, wordt van BRISSON de *Guajaansche* Reiger geheten. Men vindt hem ook in Brasil en andere deelen van Zuid-Amerika, daar hy den naam voert van *Jabiru*, en van de Nederlanders gemeenlyk *Negro* genoemd wordt. De Indiaanen van Guajana geeven hem den naam van *Aouarou*. Hy is grooter dan een Zwaan, ook kaal en rimpelig op den top van 't Hoofd en aan den Hals, welker Huid zwart is. Voor 't overige is de Vogel wit over 't geheele Lyf. De Pooten zyn wel twee Voeten lang en zwart, gelyk ook de Bek, die rood is van kleur in de voorgaande. Van deeze Vogelen worden de Bekken, om de zeldzaamheid, in de Kabinetten bewaard; doch opgezet ziet menze zelden.

XXXIX. HOOFD-

II. AFDEEL. XXXIX. HOOFDSTUK.

XXXIX. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* NIMMERZATTEN, *'t welk den Amerikaanschen Pelikaan,* Curicaca *genaamd, begrypt.*

DEn zonderlingen Naam van *Tantalus*, dien wy, om by de zinspeeling te blyven, NIMMERZAT vertaald behouden, voert een Geslagt van Vogelen, daar de *Amerikaansche Pelikaan* van CATESBY toe behoort, die van de Brasiliaanen *Curicaca* wordt geheten. De Portugeezen noemen hem *Masarino*, de Engelschen *Wood-Pelican.* BRISSON brengt hem onder de Wulpen, noemende hem *le Grand Courly d'Amerique.* Naam.

De Kenmerken van dit Geslagt zyn: een lange Bek, als een Els, doch stomp aan de punt, eenigermaate Boogswyze en rondagtig: een kaale Zak aan de Keel; de Neusgaten ovaal; de Pooten vier-Vingerig. Kenmerken.

Van deeze staat wederom maar ééne Soort by LINNÆUS bekend, te weeten Soorten.

(1) *Nimmerzat.* I. *Loculator.*

Deeze Vogel is opgezet gezonden in het Kabinet Groote.

(1) Tantalus KLEIN. *Av.* 127 Pelicanus Americanus. CATESB. *Carol.* I. p. 81. T. 81. Tacab mise Persis CHARD. *Itin.* III. p. 40.

II. AFDEEL. XXXIX. HOOFD-STUK.

binet van den Heer REAUMUR, van Cayenne, alwaar hy zig, gelyk ook in Karolina en Brasil, onthoudt. Hy heeft de grootte ongevaar van een Gans, een Bek van negen en een half Duim lang, en ſtaat hoog op zyn Pooten. De kleur is witagtig over 't Lyf; de Kop van vooren kaal en blaauwagtig zwart; het Agterhoofd en de Hals grys, de Stuit groenagtig zwart, gelyk ook de Slag- en Staartpennen van boven; de Bek roodagtig bruin, de Pooten zwart. Van de vier Vingeren zyn de drie voorſten alleenlyk met een Vlies ten halven ſamen gehegt.

De Nimmerzat, die mooglyk van wegen zynen Zak of Beurs aan den Hals dien naam van KLEIN gekreegen heeft, onthoudt zig, naar 't ſchynt, zo wel in Aſia als in Amerika. Hy maakt zyn Neſt in de Boomen, en leeft van Viſchjes en Water-Dieren, gelyk de Oijevaars. 't Is een zeer domme Vogel, die zo wyd gaapt of hy een Lam wilde inſlokken, en als of hy niet te verzadigen ware.

Kleine.

BRISSON maakt van een *kleine* Amerikaanſche *Courly* gewag, die een andere Soort is van de Curicaca, *Matuicui* genaamd, volgens MARKGRAAF. Deeze heeft maar de grootte van een Hoen, doch is in kleur, en de meeſte andere opzigten, den grooten Nimmerzat gelyk.

XL. HOOFD-

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

XL. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* REIGEREN, *waar onder de* Kraanvogelen, Oijevaaren en Butooren, *gelyk ook de* Krabben-Eeters *en de Egyptische Vogel* Ibis, *als mede de* Kroonvogel *en het* Juffertje van Numidie, *begreepen zyn.* Lyst *der Oijevaaren en Reigeren volgens* BRISSON. *Hunne* Verhuizing *bevestigd, enz.*

Naam.

DE Latynsche Geslagtnaam, *Ardea*, dien wy REIGER vertaalen, zou, naar sommigen zig verbeelden, zo van de dapperheid en drift, waar mede deeze Vogel zig tegen de Roofvogelen verdedigt; als van de scherpheid zynes Afgangs, die het Geboomte doet verdorren, waar op dezelve valt en deszelfs Bladeren als verschroeit; afkomstig kunnen zyn. Dit Geslagt begrypt, behalve de Reigers, ook de Kraanvogelen, Oijevaars, Butooren en Krabben-eeters, enz.

Kenmerken.

De Kenmerken van dit Geslagt zyn, volgens LINNÆUS: een Bek die regt is, scherp, lang, eenigermaate samengedrukt of plat op zyde, met een groef, die van de Neusgaten naar de punt loopt: de Pooten (welker langte uitmunt) met vier Vingeren. BRISSON onderscheidt de Oijevaaren, door een ongegroefden Bek, van de Reigers, gelyk KLEIN die beiden ook onderscheiden hadt.

II. AFDEEL. XL. HOOFD-STUK.

Soorten.

't Geslagt der Reigeren bevat, by onzen Autheur, negentien Soorten, welken hy onderscheidt in *Gekuifden* waar van twee, naamelyk de Kroonvogel en het Numidisch Juffertje: in *Kaalkoppen*, genaamd Kraanen, waar van vier: in *Oijevaars*, waar van twee: en in *Reigers*, eigentlyk zo genaamd, waar van de overige elf Soorten. Onder deeze laatsten zyn ook de Butooren, de Egyptische Vogel *Ibis*, en anderen, begreepen. De Heer BRISSON, die van den Kroonvogel een byzonder Geslagt gemaakt en de Ibis, zo den witten als den zwarten, tot de Wulpen betrokken heeft, geeft ons van de Oijevaaren twaalf, van de Reigers zeven-en-veertig Verscheidenheden op, als volgt.

OIJEVAAREN.

1. Bruine Oijevaar. (8)
2. Witte. (7)
3. Amerikaansche.
4. Brasiliaansche.
5. Guajaansche.
6. Kraanvogel. (4)
7. Oostindische Kraan. (6)
8. Mexikaansche.
9. Japansche.
10. Amerikaansche Kraan. (5)
11. Kraan van de Hudsons-Baay. (3)
12. 't Juffertje van Numidie. (2)

REIGERS.

1. Gewoone Europische. (10)
2. Gekuifde Reiger.
3. Gekuifde van Caijenne.
4. Aschgraauwe.
5. Aschgr. van Mexiko.
6. Amerikaansche Aschgraauwe.

7. Rei-

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

7. Reiger van de Hudsons-Baay.
8. Gevlakte Reiger.
9. Gryze.
10. Gekuifde van Virginie. (11)
11. Gekuifde van Mexiko.
12. Purperkleurige.
13. PurpereMexikaansche.
14. Purpere gekuifde.
15. Witte Reiger. (17)
16. *l'Aigrette.*
17. Witte van Brasil.
18. Witte van Karolina.
19. Witte van Mexiko.
20. Kleine witte.
21. Zwarte Reiger.
22. Zwarte gekraagde.
23. Brasiliaansche Reiger.
24 De Butoor. (16)
25. Butoor van de Hudsons-Baay.
26. Kleine Butoor.
27. Gestreepte.
28. Groote Butoor.
29. Rosse of bruinroode.
30. Brasiliaansche.
31. Gevlakte of *Pouacre.*
32. Amerikaansche gevlakte.
33. Krabben-eeter.
34. Kastanie-bruine.
35. Rosse Krabben-eeter.
36 Rosse gevlakte.
37. GeeleKrabben-eeter.
38. Die van de Philippynsche Eilanden,
39. AmerikaanscheKrabben-eeter.
40. Brasiliaansche.
41. Die van de Bahama. (12)
42. De blaauwe Krabben-eeter. (13)
43. De groene. (15)
44. De groene gevlakte.
45. De *Bihoreau* of Nagt-Raaf. (9)
46. De *Blongios.*
47. Gevlakte *Blongios.*

Dus ziet men, dat onder de Oijevaaren van BRISSON zeven zyn, die gemeenlyk *Kraanvogelen* heeten: onder de Reigers negen *Butooren*, tien *Krabben-Eeters* en nog drie anderen. Voorts heeft hy een byzonder Geslagt gemaakt van

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK. eenen Vogel uit Senegal, die den Bek aan de punt haakswyze heeft, en daar door alleenlyk van de Reigers verschilt; geevende 'er den naam aan van *Scopus* of *l'Ombrette*, om dat dezelve van Omber-kleur is.

Ik heb de Soorten van LINNÆUS, waar mede de zynen overeenkomstig zyn, tusschen ( ) aangeweezen, en gaa nu tot de beschryving over.

I. *Pavonina.* Kroonvogel. (1) *Reiger met een borstelige opstaande Kuif, de Wangen en twee Keelkwabben kaal.*

Pl. XLII. *Fig.* 3. Gemeenlyk wordt deeze de *Balearische Kraan* geheten, als of hy een Inboorling ware van de Balearische Eilanden in de Middellandsche Zee aan de Kust van Spanje, thans Majorka, Minorka en Yvika genaamd. Anderen noemen hem de *Kaapsche* Kraanvogel, en sommigen de *Chineesche Paauw* zonder Staart, onder welken naam hy van JOHNSTON taamelyk wel is afgebeeld op Tab. XXI, behalve de Kop en Kuif. De Franschen noemen hem *Konings-Vogel*, wegens zyne schoonheid; de Engelschen *gekroonde* Afrikaansche Kraan, doch de gewoone Naam, aan de Kaap, is *Kroonvogel.*

De

(1) Ardea Cristâ setosâ erectâ, Temporibus Palearibusque binis nudis. *Syst. Nat.* X. Gen. 76. Grus Balearica. ALDR. *Orn.* L. 20. c. 6. WILL. *Orn.* 201. T. 48. RAJ. *Av.* 95. DODART. *Mem.* III. p. 199. Grus Balearica Africana. EDW. *Av.* 192. T. 192. Pavo marinus. CLUS. *Exot.* 105. Grus Capensis fusca, Capite aureo galeato. PET. *Gaz.* T. 76. f. 9.

De Woonplaats deezer Vogelen is in Afrika: men vindtze, naamelyk, zo wel op de Kust van Guinée, als aan de Kaap der Goede Hope. Hunne grootte is omtrent als die van den gekuifden Reiger, zegt BRISSON, die een Wyfje voor zig hadt, zynde over 't geheele Lyf groenagtig zwart, hebbende een Kuif op 't Hoofd van zekere Pluimen, die zig vertoonen als de Worteltjes van Gras, roodagtig, met zeer fyne baardjes; en aan de Keel roode Kwabben of Lellen; de zyden van den Kop met een kaal wit Vlies gedekt, dat als met rood geschaduwd was: de dek-Vederen der Wieken wit, de kleine Slagpennen Kastanie-bruin; de grooten, als ook de Staartpennen en Pooten, zwartagtig; den Bek grys bruin.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

Het Mannetje is blaauwagtig Aschgraauw, zegt BRISSON, en 't schynt dat 'er een aanmerkelyk verschil in de kleur deezer Vogelen plaats heeft, naar dat zy in 't een of ander gedeelte van Afrika gevonden worden. Immers, sommigen verzekeren, dat hunne Pluimagie een wonderbaare mengeling heeft van byna alle bekende kleuren, en dat de Kuif, die zy op 't Hoofd draagen, somtyds Goudgeel is, somtyds Hemelsch-blaauw. Ook wordt gezegd, dat de Negers tot hun Hoofdsiersel gebruik maaken van de Pennen uit de Staart.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK. II. *Virgo.* 't Juffertje.

(2) *Reiger met wit gevederde Wenkbraauwen, die agterwaards eene lang neerhangende Kuif maaken.*

De Ouden hadden, zo 't waarschynlyk is, onder de benaaming van *Otus* en *Scops* deezen Vogel op 't oog, en deswegens geeft MOEHRING 'er den laatstgemelden Naam aan. Anderen noemen hem de *Numidische* Kraan, naar zyne Woonplaats, en 't *Juffertje* van Numidie, wegens de fraaiheid van zyne gestalte.

Het is de twaalfde en laatste Soort in 't Geslagt der Oijevaaren by den Heer BRISSON, die zegt, dat dezelve kleiner is dan een gewoone Kraanvogel. LINNÆUS geeft 'er de grootte aan van een Oijevaar; het Lighaam blaauwagtig Aschgraauw; de Kop, Hals en Slagpennen van den eersten rang zwart, gelyk ook de Vederen die aan de Keel nederwaards hangen: doch die Vederen, welken wederzyds, agter de Oogen, een omgekrulde Kuif maaken, zyn wit, en de Oogen rood met Aschgraauwe appelen. De Bek is aan den wortel groen, in 't midden geel, aan 't end rood; de Pooten zyn zwart.

't Is een zeldzaame Vogel, die zig in de Oostelyke Landen, en misschien ook in Barbarie, of in dat gedeelte van Afrika, 't welk men eer-

(2) Ardea Superciliis albis retrorsum longe cristatis. *Syst. Nat.* X. Virgo Numidica. EDW. *Av.* 134. T. 134. DODART. *Mem.* III. p. 1. Grus Numidica. ALB. *Av.* III. p. 78. T. 83.

eertyds Numidie noemde, onthoudt. Men heeft 'er, omtrent den aanvang deezer Eeuw, eenigen levendig gehad te Versailles.

II. AFDEEL. XL. HOOFD-STUK.

(3) *Reiger met het Hoofd van boven kaal en Wrattig, het Lyf Aschgraauw, de Wieken van buiten bleek-rood.*

III. *Canadensis.* Kanada-sche Kraan.

EDWARDS, door wien hy alleen beschreeven is en afgebeeld, noemt deezen de *bruine en Aschkleurige Kraan*; BRISSON de Kraanvogel van de *Hudsons-Baay*, alwaar men hem by Zomer vindt. De grootte is omtrent als die van den gewoonen Kraan: de kleur van boven rosagtig, met de Vederen bruin gerand; van onderen rosagtig Aschgraauw; die van den top van 't Hoofd roodagtig, met zwarte Hairagtige Veertjes of Pluimpjes bezet: de Wangen en Keel wit, het Agterhoofd en de Stuit Aschgraauw: een dwarsen witagtigen band op de Wieken; de groote Slagpennen zwartagtig bruin met witte Schaften; de Staartpennen donker Aschgraauw; de Pooten zwart; de Bek zwartagtig, doch aan 't end van bleeke Vleeschkleur.

(4) *Reiger met den top van 't Hoofd kaal en Wrat-*

IV. *Grus.* Kraan-vogel.

(3) Ardea Syncipite nudo papilloso, Corpore cinereo, Alis extus testaceis. *Syst. Nat.* X. Grus fusca, Canadensis. EDW. *Av.* 133. T. 133.

(4) Ardea Vertice nudo papilloso, Fronte, Remigibus, Occipiteque nigris, Corpore cinereo. *Syst. Nat.* X. Ardea Vertice papilloso. *Faun. Suec.* 131. Grus. BELL. *Av.*

41.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

Wrattig, het Voor- en Agterhoofd, als ook de Slagpennen zwart, het Lyf Aſchgraauw.

De Latynſche naam van den Kraanvogel is *Grus*, afkomſtig van het Griekſche *Géranos* of *Gérounos;* nog overgebleven in het Italiaanſche *Gru* of *Grua*, het Franſch *Grue*, en het Spaanſche *Grulla* of *Gruz*, hoewel de Katalogners hen ook *Gabilan* heeten. De Portugeeſche naam is *Ema*, de Poolſche *Zoraw*, de Illyriſche *Gerzab*. In de Taalen der Noordelyke en middelſte deelen van Europa, wordt de Hoogduitſche naam *Kran*, *Krane* of *Kranich* gevolgd. De Switzers noemen hem *Krye*, de Sweeden *Trana* en wy Hollanders *Kraan* of *Kraanvogel*. Buiten twyfel zyn de meeſten dier naamen van zyn Geſchreeuw afkomſtig. By de oude Poëten heet hy de *Vogel van Palamedes*, dewyl men voorgegeven heeft, dat, geduurende het Beleg van Troje, Palamedes van hun vier Griekſche Letteren, als ook de Slagorde en het Wagtwoord, geleerd hebbe.

Hunne Verhuizing.

Verſcheide Byzonderheden zyn ons, door de Ouden, ten opzigt van de Kraanvogelen aangetekend; waar onder derzelver Verhuizing, uit Aſia in Afrika, en uit Afrika in Europa, eene der aanmerklykſten is. ARISTOTELES en an-

41, 6. GESN. *Av.* 529. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 5. JONST. *Av.* 166. T. 44. WILL. *Orn.* 200. T. 48. RAJ. *Av.* 95. MARS. *Danub.* 5. p. 6. T. 1. ALB. *Av.* II p. 60 T. 65.

andere Griekën willen, dat zy uit Scythie naar den oorſprong van de Nyl vertrekken, en VIRGILIUS maakt tevens gewag van 't oogmerk waar toe, naamelyk om in de open Velden te vallen (*). Hier door wordt eenige opheldering toegebragt aan de Hiſtorie, die men thans gemeenlyk voor een Verdigtzel houdt; dat zy naamelyk aldaar tegen de Pygmeên zouden vegten. Dit is geen Fabel; want zulk een Natie vindt men 'er zekerlyk, zegt ARISTOTELES (†). En, inderdaad, de hedendaagſche Waarneemingen beveſtigen, dat in de middelſte of binnenſte deelen van Afrika, alwaar de Bronnen van den Nyl ſchynen te moeten zyn, een Volk van kleine Statuur woont (‡), welke Menſchjes miſſchien hunne Velden tegen de berooving van dergelyke Vogelen moeten beſchutten. Daarenboven heeft onlangs de Heer HASSELQUIST met eigen Oogen gezien, dat de Kraanvogelen, in de Maand Oktober, in menigte uit Turkye in Egypte aankomen (§).

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

Niet minder zeker is de Verhuizing der Kraanen, tegen den Winter, over Europa naar 't Noorden. BELON heeft reeds opgemerkt, dat zy

(*) *Trans Pontum fugat & Terris immittit apricis.*

(†) Zie het V. DEEL der *Uitgezogte Verhandelingen*, bladz. 63, 64.

(‡) Zie de *Tegenw. Staat van Afrika.* Amſterd. 1763. bladz. 569.

(§) Zie bladz. 22, in 't IV. STUK deezer *Natuurlyke Hiſtorie.*

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

zy, regt tegenſtrydig met de Oijevaaren, in 't koude Saizoen Vrankryk komen bezoeken, en RAY getuigt, dat men 'er, des Winters, groote Vlugten van ziet in de Broekige Landen van Lincoln en Kambridge, aan de Ooſtzyde van Engeland. 't Is blykbaar, dat zulks door een ingeeving der Natuur geſchiede, om op de Akkers de overgebleevene en gevallen Aairen, of het pas gezaaide Winter-Graan, op te zoeken tot hunne Spyze: want hunne Maag is tot het verteeren van Koorn geſchikt.

Veelen, ondertuſſchen, hebben gemeend, dat deeze Vogelen tegen den Winter ook naar het Zuiden vertrekken; om dat zy, als 't ware, geen Voedzel in de Noordelyke Landen zouden kunnen vinden, noch aldaar beſtaan wegens de Koude (*). Dit verkeerde denkbeeld vervalt thans t'eenemaal, nu men verzekerd is, dat de meeſte Watervogelen Noordwaards aan trekken om open Water te vinden; wanneer alles omſtreeks de Ooſtzee is toegevroozen (†). Uit het voorgemelde blykt zulks niet alleen, maar men weet ook, dat zy al vroeg in 't Voorjaar in Sweeden zyn, en, daar voortgeteeld hebbende, zig hier en derwaards verſpreiden. Zy weeten zelfs die plaatſen weder te vinden, daar zy veele Jaaren agtereen geneſteld hebben

(*) *Hiſt. Nat. des Animaux par les Medecins d'Orleans.* Paris 1756. Tom. III. p. 124.

(†) Zie bladz 31, hier voor.

ben (*). Op even gelyke wyze kan men verſtaan, het gene KLEIN, hoewel met een tegenſtrydig oogmerk, van hun Verblyf, het geheele Jaar door, in Litthauwen en Poolen en verder Ooſtwaards, zegt.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

Waarſchynlyk is 't, dat deeze Vogelen van hunne Maagſchap hebben in alle de drie Wereldsdeelen. Immers, men verzekert, dat aan de Kaap der Goede Hope Kraanen in menigte zyn, die, in grootte, kleur of geſtalte, niets van de Europiſchen verſchillen. Hunne hooge Vlugt ſteltze in ſtaat om een toer te doen van grôote uitgeſtrektheid, als niet opgehouden wordende door Huizen of Geboomte; hun Winter-Verblyf en Neſtelen in de Noordelyke Landen toont, dat het geene Vogelen van de heete Lugtſtreek zyn.

Kraanen-Jagt.

Het is dan uitgemaakt, dat men de Kraanen weezentlyk houden moet voor Trekvogelen. Hunne overige Eigenſchappen zal ik maar met een Vinger aanroeren. Zy houden, zo men wil, zeer ſtipt de Wagt, en dit maakt, dat zy op 't Land naauwlyks te betrappen zyn. Zy vliegen zo hoog, dat menze dikwils naauwlyks onderſcheiden kan dan aan hun Geluid, 't welk zeer grof en ſterk is. Ook maakt de Vogelaary of Jagt der Kraanen, wegens derzelver moeielykheid, een byzonder vermaak der Vorſtelyke Perſonagiën uit. Verſcheide Havikken of

(*) *Amœn. Acad.* Vol. IV. p. 588.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

of andere Roofvogelen, op de Vogel-Jagt afgerigt, zyn 'er noodig, om éénen Kraanvogel neer te ſtooten en te overmeeſteren; waar uit dan een Gevegt in de Lugt ontſtaat, dat niet onaangenaam te beſchouwen is. Men vindt de Kraanen, in de Plakkaaten van ons Land, ook geteld onder het vliegend Wild of Edel Gevogelte, dat men niet ſchieten mag of vangen, noch de Neſten berooven (*).

De jonge Kraanen zyn tembaar: men noemtze in 't Latyn *Vipiones*, en door dezelven op te voeden heeft men ontdekt, dat deeze Vogelen wel veertig Jaaren kunnen leeven. De Edellieden in Poolen, zegt men, trekken hun de Pennen uit de Staart, en, die plaats met Olie begietende, zo groeijen 'er witte Penne-Veeren in de plaats, die by hun zeer in agting zyn, alzo zy 'er hunne Mutzen mede verſieren. Het zelfde wordt, met meer waarſchynlykheid, aangaande de Tarters verzekerd. Eertyds werden zy, gelyk de Ganzen, gemeſt om te eeten, en van de Jongen kan men zeggen, dat zy niet onſmaakelyk zyn. Zelfs is het gebruik deezer Vogelen, tot Spyze, aangemerkt geweeſt als een goed Middel tegen het Winderig Kolyk, en om het Zenuwgeſtel te verſterken. Het Vet heeft niet minder kragt dan dat der Ganzen en wilde Eendvogelen.

Het

(*) Zie *Art.* 36 van 't Plakkaat op de Houtveſtery en Jagt, in Holland en Weſtvriesland. *Gr. Plakkaatb.* IV. D. bl. 526. en *Nederl. Jaarb.* van 1750, bl. 1080.

Het zeggen der Ouden, dat de Kraanen een Steentje in den Bek neemen, wanneer zy op de Vlugt gaan, heeft het Verſtand van eenige Geleerden gepynigd. BOCHART zelfs oordeelde dit zo ongeloofbaar, dat hy deswegens een fout onderſtelde in de Text van ÆLIANUS: doch die vermaarde Natuurkenner REDI agt het veel waarſchynlyker, dat de Zaak in zeker opzigt waar zy. Hy wil, dat deeze Vogelen zo wel Steentjes noodig hebben tot Verteering van de harde Spys, die van hun genuttigd wordt, als de Eenden, Ganzen, Hoenders en Struisvogelen. Inderdaad, by 't openen van eenige Kraanen, vondt hy dat Gevoelen beveſtigd; doch tevens bleek hem, dat zy, behalve het Graan, ook Kruiden en Inſekten inſlokken, en waarom zouden zy dit zo wel niet als de gemelde Graan-eeters doen.

II. AFDEEL. XL. HOOFD-STUK. Hun Aas.

De Krop van eenen Kraan vondt REDI vol Gras; in een ander was dezelve met Boonen gevuld: een derde hadt in de Maag veel gekneusd Kruid, dat hem toeſcheen Klaver te zyn: twee anderen waren met Torren en eenigen met Aardwormen geſtoffeerd. In de Krop van een zodanigen Vogel heeft hy gezien vier Zee-Schulpjes, twee Haagdiſſen en vier Eikels: in de Maag van een anderen eenige Slakhoorens en een Zee-Hoorentje, benevens veel Kruiden, gemengd met zulk een veelheid kleine Steentjes, dat die meer dan twee Oncen woogen. In de Maa-

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK. Geſtalte.

Maagen der meeſte anderen waren 'er niet half zo veel geweeſt.

Van het zonderlinge maakzel der Lugt-pyp tot vorming van het zwaar en ſterk Geluid der Kraanvogelen, ſprak ik hier voor (*) omſtandig. Wy gaan derhalve tot de Geſtalte over, die omtrent is als van een Reiger en de grootte verſchilt ook niet veel; doch zy hebben den Bek veel korter dan die van den Oijevaar, en zyn ook kleiner van Lyf. Men rekent de zwaarte van een Kraan op tien of twaalf Ponden. De kleur is als boven gemeld; Aſchgraauw, naamelyk over 't Lyf, de top van 't Hoofd zwart en met yl geplaatſte Veertjes, als Hair; het Agterhoofd met roode Wratten of tepeltjes bezet; de Wangen en 't bovenſte van den Hals wit; de Slagpennen zwart, gelyk ook de Pooten, die tot de helft der Dyën gevederd zyn: de Staartpennen half Aſchgraauw, half zwart: de Bek groenagtig. Men merkt aan, dat deeze Vogel een driehoekige Aſchgraauwe Vlak heeft, in 't bovenſte van de Nek, van waar dergelyke Streepen loopen naar de Oogen en naar de Borſt. Het Mannetje heeft den Kop veel rooder dan het Wyfje.

V. *Americana.* Amerikaanſche Kraan.

(5) *Reiger, die den top van 't Hoofd en de zyden*

(5) Ardea Vertice Temporibusque nudis papilloſis, Fronte Nuchâ Remigibusque primariis nigris, Corpore albo. *Syſt. Nat.* X. Grus Americana alba. CATESB. *Carol.* I P. 75. T. 75. EDW. *Av.* 132. T. 132.

(*) IV. STUK. Bladz. 28.

den kaal en Wrattig heeft; het Voorhoofd, den Nek en de Slagpennen van den eersten rang zwart, het Lyf wit. II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

Deeze voert den naam van de *Amerikaansche Kraan*, of eigentlyk van de *witte* Amerikaansche by CATESBY, die een fraaije Afbeelding van den Kop en Hals geeft. EDWARDS noemt hem de *groote* Kraanvogel van de *Hudsons-Baay*, en van de Engelschen, in 't algemeen, wordt hy *Hooping-Crane* geheten. Hy onthoudt zig in Noord-Amerika.

Hy is veel grooter dan onze gewoone Kraanvogel, en heeft de randen der Vlerken bleek Roozekleur, de groote Slagpennen zwart, de Staartpennen wit, gelyk het geheele Lyf, behalve den Kop; zynde die met zwarte Veertjes als Hair zeer yl bezet, op een roode Huid, welke byna kaal is en zeer zigtbaar op het Agterhoofd en in de Nek. De Bek is uit den bruinen geelagtig: het end van ieder Kaak met tandjes als een Zaag. De Pooten zyn, gelyk in de gewoone Kraanen, zwart.

(6) *Reiger met den kaalen Kop en Halskraag Wrattig; het Lyf Aschgraauw, de Slagpennen zwart.* VI. *Antigone.* Oostindische.

De

(6) Ardea Capite nudo Collarique papilloso, Corpore cinereo, Remigibus nigris. *Syst. Nat.* X. Grus major Indica. EDW. *Av.* 45. T. 45.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

De *groote Indiaansche* Kraan wordt deeze van EDWARDS getyteld, en van BRISSON de *Oost-indische*. Hy verschilt van de voorgaanden meest door zyne kaale witte plekken by de Ooren en boven op 't Hoofd. Men vindt hem in Oostindie, of liever in India en andere deelen van Asie.

Mexikaansche.

De Heer BRISSON beschryft nog een *Mexikaanschen* en een *Japanschen* Kraanvogel. De Japansche verschilt weinig van onze gewoone Kraanen, dan door zyne witte kleur van 't Lyf en van de Staartpennen. De Mexikaansche, die veel kleiner is, en van de Indiaanen *Toquil-Coyotl* genoemd wordt, heeft de Staartpennen, als ook het Lyf, Aschgraauw.

Men kan ten opzigt van de Kraanvogelen in 't algemeen aanmerken, dat eenige der Slagpennen van den tweeden rang, dat is die nader zyn aan 't Lighaam dan de buitensten, zeer lang en spits zynde, zig, wanneer de Vleugels toegeslagen zyn, tot aan 't end der grooteren, of daar voorby en tot over de Staart uitstrekken, gelyk in de gewoone Kraanen. Ik gaa nu over tot de derde Afdeeling van dit Geslagt, die de Oijevaaren bevat, waar in iets dergelyks plaats heeft.

VII. *Ciconia.* Oijevaar.

(7) *Reiger, die wit is, met de Slagpennen zwart, en de Huid Bloedkleurig.*

Van

(7) Ardea alba. Remigibus nigris, Cute Sanguineâ. *Syst. Nat.* X. Ardea alba, Remigibus nigris. *Faun. Suec.* 136. Ciconia. BELL. *Av.* 45, a. GESN. *Av.* 262. ALDR. *Orn.* l. 20.

Van den Latynſchen naam *Ciconia*, zyn de Spaanſche, Italiaanſche en Franſche naamen van deezen Vogel af komſtig. De Hebreen noemden hem *Chaſida*, de Arabieren *Zakid*, de Turken *Leglek* en de Grieken *Pelargos*. Van den Hoogduitſchen naam *Storch* of *Storck* heeft de Engelſche *Stork*, buiten twyfel, zynen oorſprong. De Saxers geeven 'er den naam aan van *Ebeher*, en de Neder-Saxers, omſtreeks Roſtok, van *Adebar* of *Odeboer*, waar van wy ons *Ouwevaar* of *Oijevaar* met reden kunnen afleiden.

II. AFDEEL. XL. HOOFD-STUK. *Oijevaar.*

Deeze Vogels zyn overal niet zo gemeen als in onze Provintiën: men vindtze in Engeland zeldzaam en in Italie zodanig, dat iemand, die agtentwintig Jaaren te Rome hadt gewoond, verzekerde, hoe hy aldaar maar eenmaal een witten Oijevaar had gezien. ALDROVANDUS, zelf, bekende in 't laatſte van zyn Leeftyd, dat hy nimmer den Oijevaar gezien had, om dat die van Bononie 'er geen opvoedden. Ondertuſſchen is dit te verwonderen, daar de Ouden zo veel gewag maaken van de Verhuizing deezer Vogelen. BELON verzekert als een Ooggetuige, dat de Oijevaars, tegen den Winter, in Afrika overgaan; aangezien men 'er een groote menigte van in Egypte vindt, in de Maanden Sep-

Zyne Verhuizing.

l. 20. c. 1. JONST. *Av.* 147. T. 50. MARSIL. *Danub.* 5. p. 26. T. 11. Ciconia alba. WILL. *Orn.* 210. RAJ. *Av.* 97. ALB. *Av.* II. p. 59. T 64.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK. *Oijevaar.*

September en Oktober. In 't laatst van Augustus zag hy 'er eenige duizenden over Konstantinopolen vliegen, die uit Rusland of Tartarie scheenen te komen. Ook heeft de Heer SHAW, omtrent het midden van April onder den Berg Carmel ten anker leggende, groote Vlugten van deeze Vogelen Noordoostwaards zien trekken. Anderen stellen de plaats van hun Winter-Verblyf in zekere Landstreek van Asie.

Alle deeze Getuigenissen komen den Heer KLEIN onvoldoende voor. Hy meent, dat het onze Oijevaars niet kunnen geweest zyn, welken SHAW zag; om dat wy dezelven gewoonlyk reeds voor 't end van Maart, als boden van de Lente, verneemen, en dat zy zelden voor September vertrekken. Hy stelt de verdwyning der Oijevaaren buiten Geschil; doch hy agt het waarschynlyk, dat zy niet uit het Land hunner Geboorte verhuizen, en zou veeleer gelooven, dat zy tegen den Winter in Poelen en Moerassen onder Water kroopen, om in 't Voorjaar daar uit wederom levendig voor den dag te komen (*): een Gevoelen, waar van ik de ongerymdheid reeds omstandig heb aangetoond (†). LINNÆUS verzekert, dat zy, over de Middellandsche Zee, naar Egypte en Ethiopie vertrekken; houdende by Zomer huis in de middelste deelen van Europa.

De

(*) Zie het Vertoog, genaamd *Onderzoek waar de Oijevaaren overwinteren*, in het II DEEL der *Uitgez. Verhand.* bl. 260.

(†) In het IV. STUK deezer *Nat. Historie*, bladz. 12.

De Oijevaars maaken in dat gedeelte van Sweeden, welk Schonen genoemd wordt, zynde 't Zuidelykfte van Gothland, aan de Ooftzee; hun Neft op Daken, Toorens en op de Stammen van oude afgehouwen Boomen. In Noorwegen, inzonderheid in de Ooftelyke deelen, worden zy naauwlyks ooit gezien. In onze Provintiën maaken zy, gelyk ook in Duitfchland en Vrankryk, hun Neft op Schoorfteenen of op de Vorft der Huizen, daar men dikwils zekere Bakken of Wagen-Wielen plaatft, om hun daar toe gelegenheid te geeven. Immers het is van ouds, en wordt nog heden, van veelen als een Geluk aangemerkt, zulk een Neft op 't Huis te hebben, en voor een Ongeluk gehouden, wanneer de Oijevaars dit Neft verlaaten. Niemand befchadigt, willens en weetens, deeze Beeften; veeleer uit een foort van Bygeloof, dan om reden van gewigt: want het voordeel dat zy aan ons Land toebrengen, door het vernielen van eenige Kikvorfchen, Haagdiffen of ander Ongediert, is waarlyk gering; in tegendeel doen zy, door 't vangen van Aalen, miffchien meer fchade aan 't algemeen, en de bewoonders der nabuurige Huizen hebben niet weinig laft van hunne Vuiligheid, en 't klapperen, by Nagt, met hunnen Bek. Men wil dat in Theffalie, alwaar de Slangen fterk vermenigvuldigen, zelfs op Levens-ftraffe verbooden ware, eenig kwaad te doen aan deeze Vogelen.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

Oijevaar.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK. *Oijevaar.*

De Slangen, naamelyk, worden gezegd hunne Spyze te zyn, zo wel als Visschjes, Aalen en kleine Vogeltjes, ja zelfs Vleesch en Brood, wanneer het hun gegeven wordt. Kikvorschen zyn, in de Moerassige Landsdouwen van ons Gewest, hun gewoone Aas: doch van Padden en Vledermuizen hebben zy een afkeer. 't Is opmerkelyk, dat zy dikwils op één Been staan te loeren in ondiepe Slooten; ja zelfs in hunne Slaap: misschien hebben zy dus een duidelyker Gevoel. Hunne Eijeren zyn van grootte als die der Ganzen; zy leggen 'er twee, drie of vier; het Mannetje 'en Wyfje broeden beurtelings, en de Broedtyd duurt een Maand.

Deeze Vogels worden als een voorbeeld aangezien van tedere Liefde; dewyl 't gebleeken is, dat, wanneer een Huis verbrandde, op 't welke een Nest met jonge Oijevaaren was, de Ouden zo lang in 't ronde daar om heen vloogen, tot dat zy zelf door de Vlam verteerd werden (*). Men plagt zig te verbeelden, dat de Ouden, onmagtig zynde, van de Jongen werden gespyzigd en gekoesterd: waar van het Woord *Antipelargia*, 't welk een groote ondankbaarheid der Kinderen jegens hunne Ouders uitdrukt, zynen oorsprong heeft.

De

(*) Men heeft, dienaangaande, het onwraakbaare getuigenis van den vermaarden HADRIANUS JUNIUS, die zegt, hoe in de zwaare Brand van Delft, in 't Jaar 1536, wanneer die Stad, op driehonderd Huizen naa, geheel in de Assche gelegd werdt, zulks waargenomen zy. Zie *Batav.* Cap. XVII. p. 438. & CHARLET. *Onomast.* p. 102.

De Geſtalte der Oijevaaren is iedereen bekend, gelyk ook hunne kleur. Onder de Veeren is hunne Huid Bloedrood. Sommigen hebben verzekerd, dat zy geen Tong zouden hebben, doch de Ontleding heeft aangetoond, dat hunne Tong Kraakbeenig is, met een Vleezig Vlies bedekt, omtrent een Duim lang en aan den Wortel breed, doch ſmal en ſpits aan 't end. Doktor SCHELHAMMER merkt aan, dat de Beenderen van deezen Vogel ſamengeſteld zyn uit zeer teere plaatjes en altemaal hol van binnen; ſchoon ſommigen dikker zyn, gelyk aan de Ruggegraat, en de anderen zo yl als Honigraaten: allen, om kort te gaan zo wel geſchikt tot de ligtheid, dat men zig over 't beleid van de Natuur niet genoegzaam kan verwonderen. Onder anderen vertoont zig een onnavolgbaare Konſt in de derde Geleding van de Wiek, alwaar de twee Beenderen, die de plaats der groote en kleine Ellepypen in de Menſch vervullen, zig, om 'er maar één te maaken, met twee anderen ſamenvoegen door middel van twee Beentjes, welke naar 't Aambeeld in 't Oor gelyken; alles dermaate met Kraakbeenderen bekleed, dat de Vogel, de Wiek uitſtrekkende, die op een zelfden tyd kan opheffen en vervolgens neerdrukken; 't welk dienſtig is om op te ſtygen en neer te daalen in de Lugt, naar zyn believen.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK. *Oijevaar.*

Doktor PEIJERUS heeft waargenomen, dat de Maag der Oijevaaren eenige overeenkomſt met

Gebruik.

II. AFDEEL. XL HOOFDSTUK. *Oijevaar.*

met die der Herkaauwende Dieren heeft. SCHWENKFELD heeft 'er Beendertjes van Vogelen in gevonden. De Krop plagt dienſtig geoordeeld te worden tegen Vergift. Men heeft ook veel op gehad met de kragten, zo van het gedeſtilleerde Water, als van het Afkookzel van geheele Oijevaaren, als ook van de Olie en het vlugge Zout, door de Scheykunde uit deeze Dieren gehaald: zelfs is 'er nog een Tegengiftige Bereiding in eenige Apotheeken bekend, die uit het gedroogde Bloed der Oijevaaren en het vaſte Zout van derzelver Maag, met eenige andere Ingredienten, onder anderen Beſoar-Steen en Theriaak, door middel van uitgeperſte Olie van Pynappel-Pitten, tot een weeke Konſerf gemaakt wordt (*); doch hedendaags is men, ten minſten hier te Lande, byna geneezen van het Bygeloof, om te vertrouwen op bygevoegde Middelen, waar van de kragteloosheid blykbaar is. Het gebruik van den Drek tegen de Vallende Ziekte, of tegen de Jigt, wanneer dezelve met Eenden-Vet of Varkens-Reuzel tot een Smeering is gemaakt of ingenomen wordt; of van de Eijeren, gekneusd en in Wyn afgetrokken, om het Hair zwart te maaken: ſchynt niet minder belachlyk.

(8)

(*) *Electuarium de Ciconia Alexipharmacum, Crollii: vide Pharmacopœam Scroderi.*

Fig. 1.
Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 4.
Fig. 5.

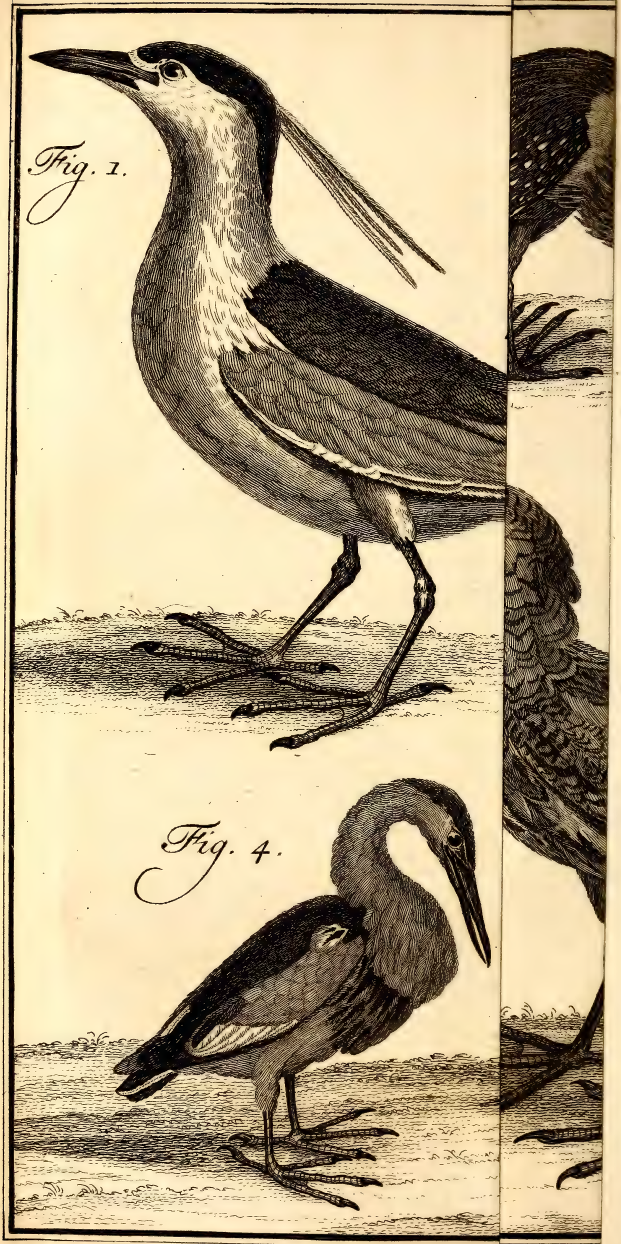
Fig. 1.
Fig. 4.

(8) *Reiger, die zwart is, met de Borst en Buik wit.*

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK. VIII. *Nigra.* Zwarte Stork.

Men is deezen, volgens den Hoogduitschen naam, gewoon *Zwarte Stork* te noemen; hoewel hy, by de oude Schryvers, den naam van *zwarten Oijevaar* voert: doch BRISSON noemt hem *la Cigogne brune*, dat is *bruine Oijevaar.* In Sweeden wordt hy *Odensvala* geheten.

Men vindt deezen, doch zeldzaam, in dat gedeelte, 't welk Smaland heet; en hy trekt over Sweeden heen in de Zomer. Ook heeft RAY 'er een te Frankfort gezien en afgetekend. De Levensmanier is gelyk die der witte Oijevaaren: de grootte een weinig kleiner: de kleur van boven bruin, met een weerschyn van Violet en Goud-groen: aan den Hals met witagtige Vlakken; van onderen wit: de Staartpennen bruin, met dergelyk een weerschyn. De Bek en Pooten niet rood, gelyk in de gewoone Oijevaaren, maar groenagtig.

Amerikaansche.

Door RAJUS wordt nog gewag gemaakt van een *Amerikaanschen* Oijevaar, die in Brasil *Maguari* heet, en in gestalte, grootte of kleur, zeer weinig verschilt van onzen gewoonen witten Oijevaar. De Bek, alleen, is van den wortel tot aan het midden groenagtig geel, voor 't overige blaauwagtig Aschgraauw. Het klapperen

(8) Ardea nigra, Pectore Abdomineque albo. *Faun. Suec.* 135. Ciconia nigra. GESN. *Av.* 97. ALDR *Orn.* l. 20. c. 2. WILL. *Orn.* 211. ALB. *Av.* III. p. 77. T. 82.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

ren met den Bek heeft deeze met beide de voorgaanden gemeen.

Nycticorax. Kwak. Pl. XLIII, *Fig.* 1.

(9) *Reiger met een drie-Vederige afhangende Kuif aan 't Agterhoofd, de Rug zwart, den Buik geelagtig.*

Wy komen thans tot de eigentlyke *Reigers*, waar onder deeze een der kleinſten is; ſtaande by de Schryvers bekend onder den naam van *kleine Aſchgrauwe Reiger.* Andere hebben hem *Nycticorax* geheten, dat is *Nagtraaf*, gelyk men hem in Duitſchland ſchynt te noemen, en de Engelſchen geeven 'er ook den naam van *Night-Raven* aan; doch wy noemen hem *Kwak*, volgens CHARLETON, en de Franſchen *Biboreau* of *Roupeau.* Deeze benaamingen zyn daar van afkomſtig, dat hy by Nagt roept of ſchreeuwt met een zeer onbevallig Geluid, even als van iemand die braaken moet. Van ſommige Duitſchers wordt hy ook *Bundter Reger* en *Schildreger* getyteld.

Deeze Vogel onthoudt zig meeſt in de Zuidelyke deelen van Europa. Hy heeft ongevaar de grootte of lyvigheid van een Kraay: de kleur is van boven donker-groen, van onderen wit; aan

(9) Ardea criſtâ Occipitis tripenni dependente, Dorſo nigro, Abdomine flaveſcente. *Syſt. Nat.* X. Nycticorax GESN. *Av.* 628. ALDR. *Orn.* l. 19. c. 57. p. 272. Ardea cinerea minor. WILL. *Orn* 204. T. 49. RAJ. *Av.* 99. n. 3. MARS. *Danub.* 5. T. 3. ALB. *Av.* II. p. 62. T. 67. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 10.

aan den top van 't Hoofd groenagtig zwart, met een witten band aan 't Voorhoofd en boven de Oogen, drie zeer ſmalle lange Veders aan 't Agterhoofd; het bovenſte van den Hals graauwagtig wit, de Stuit bleek Aſchgraauw; de Slag- en Staartpennen Aſchgraauw; den Bek zwartagtig, de Pooten geelagtig groen. Van de Geſtalte kan men beſt uit de nevensgaande Afbeelding oordeel vellen.

II. AFDEEL. XL. HOOFD-STUK.

(10) *Reiger met een hangende Kuif aan 't Agterhoofd, de Rug blaauwagtig, van onderen wit, de Borſt met langwerpige zwarte Vlakken getekend.*

X. *Cinerea.* Blaauwe Reiger.

Gekuifde Reiger kan deeze genoemd worden in onderſcheiding van den Witten; doch het is eigentlyk maar de gewoone *blaauwe Reiger*, die by de Autheuren de *groote Aſchgraauwe* heet. BRISSON geeft 'er, eenvoudig, den naam van *Heron*, dat is Reiger, aan; die in 't Hebreeuwſch *Schalach*, in 't Arabiſch *Bargach* en van de Turken *Balakzel* genoemd wordt. De Griekſche naam is *Herodias*, de Italiaanſche *Airou* of *Anghirou*, de Spaanſche *Garza*. De Engelſchen noemen hem, zo wel als de Franſchen, *Heron*, de

(10) Ardea Occipite criſtâ pendulâ, Dorſo cœruleſcente, ſubtus albidâ, Pectore maculis oblongis nigris. *Syſt. Nat.* X. Ardea criſtâ dependente. *Faun. Suec.* 133. Ardea cinerea major. ALDR. *Orn.* 203. T. 49. RAJ. *Av.* 94. MARS. *Danub.* 5. p. 8. T. 2. ALB. *Av.* I. p. 64. T. 67. & III. T. 78.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

de Sweeden *Haeger*, die van Noorwegen *Heire*, en de Duitſchers, in 't algemeen, *Reiger*, *Rayer* of *Herrgans*.

De blaauwe Reigers zyn door geheel Europa gemeen: zy maaken hunne Neſten in hooge Boomen, met zulke menigten by elkander, dat 'er die Boomen eerlang door ſterven moeten. In ſommige Landen brengen die Neſten, door het verkoopen der Jongen, den Eigenaar van het Boſch veel voordeel aan; doch in onze Provintie van Holland, alwaar de Reigers nog, volgens de Plakkaaten, geteld worden onder het Edel Gevogelte, welks Neſten men niet mag berooven; zyn zy zo welkom niet. Men zegt gemeenlyk dat het een Koninglyke Spyze is, en wordt, derhalven, door den Franſchen Adel veel werks daar van gemaakt, hoewel 'er andere Natiën weinig Smaaks in vinden.

Oudtyds werden zelfs, in Vrankryk, zeke-Huisjes gemaakt langs Rivieren, ſtaande hoog op Paalen, als Duivehokken, waar in de Reigers van zelf kwamen neſtelen, gelyk de wilde Duiven, en daarom noemde men dezelven *Heronniéres*. Het voordeel, dat deeze Huisjes door het verkoopen der Jongen gaven, was zeer aanmerkelyk. Hedendaags worden, in Neder-Bretagne, nog Reigers in menigte gevonden, die 'er in Boomen neſtelen, en dewyl deeze, hunne Jongen eeten geevende, veel Viſch vallen laaten; zo hebben ſommigen daar door gelegenheid gekreegen, om Spottende te zeg-

zeggen; hoe in dat Land de Varkens gemest worden door Visch, die van de Boomen valt: 't welk, hoe vreemd ook, volkomen waar is.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

Reiger-Jagt.

De Jagt der Reigeren maakt, in Duitschland, de Verlustiging van Vorsten en groote Heeren uit. Men moet 'er Valken toe hebben, die op deeze Jagt, in 't byzonder, zyn afgerigt; want zo dra een Reiger, in de Lugt vliegende, de Roofvogelen gewaar wordt, stygt hy zo ver in de hoogte, dat men hem naauwlyks kan zien. De Valken zetten hem naa en weeten eindelyk hem de hoogte af te winnen: doch dan hebben zy een byzonder beleid noodig om van den scherpen Bek des Reigers, die zig dapperlyk verweert, niet doorstooten te worden. Somwylen keert hy zig geheel om, en zweeft op zyne uitgespanne Vlerken, wagtende dus zynen Vyand af: gemeenlyk egter wordt hy allengs naar den Grond gedreeven, zo dat hy levendig in de magt van den Vogelaar komt, die hem dan, met een Ring om de Poot, weder vliegen laat. Deeze Jagt is kostbaar, om dat 'er menig Valk op denzelven sneuvelt.

De blaauwe Reigers zoeken hunne Spyze zo wel aan de Zee-Stranden, als in de Rivieren en staande Wateren, gelyk de Oijevaaren. Men wil dat de Vischjes, en de Aalen inzonderheid, worden verlokt door de Vingers hunner Pooten, en dit gaat zo ver, dat de Visschers dezelven, afgesneeden zynde, somtyds in plaats van Wormen aan den Hoek doen, of anders hun Aas be-

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

bereiden met Reiger-Vet. Aan de gesteldheid van hun Gedarmte, 't gene van dat der andere Vogelen verschilt, doordien zy maar een enkelen Blinden Darm hebben; is 't buiten twyfel toe te schryven, dat de Reiger een Aal of Slang zomtyds wel driemaal moet inslokken; dewyl die Dieren hun aanstonds weer van agteren uit het Lyf kruipen. Hunne Eijeren zyn groenagtig met graauwe Vlakken: zy leggen 'er drie en de Broedtyd duurt drie Weeken.

Gestalte en gebruik.

De Reiger is kleiner dan een Oijevaar, ja zelfs dan een Kraanvogel: van kleur als boven gemeld is; waar wy byvoegen, dat hy de Staartpennen Aschgraauw heeft, naar de tippen bruinagtig; den Bek van boven groenagtig geel, van onderen geelagtig, aan 't end zwart, de Pooten groenagtig. Zyn gewoon postuur is, den Kop ingestoken te hebben tusschen de Schouderen, met den Hals omgedraaid. Hy is een ongemeene Vischvraat en vernielt zelfs veelen, die hy met zynen Bek dood steekt, zonder ze te kunnen mede neemen, om dat zy te groot en zwaar voor hem zyn. De Jongen worden met de Ingewanden van Visch of met Vleesch vet gemaakt, als wanneer men 'er Geregten van bereidt voor de Tafels der Grooten, die zeer smaakelyk zyn. Het Vet wordt gehouden voor een goed verzagtend en oplossend Middel, inzonderheid tegen het Voet-Euvel, als ook tot opheldering van 't Gezigt en om de Doofheid te geneezen.

De

De Heer BRISSON, die den gekuifden blaauwen Reiger, welken fommigen voor 't Mannetje houden, van den ongekuifden onderfcheidt, heeft nog verfcheide anderen, zo Europifche als Amerikaanfche, blaauwagtige, bonte en gryze Reigers; waar onder ook die een weinig kleiner zyn dan de gewoone Europifche. De gryze, by voorbeeld, heeft maar de grootte van een Kraay; de bonte onthoudt zig in Italie, en heeft de grootte van onzen blaauwen Reiger. Zyn tiende Soort is de *groote Kuif-Reiger* van Virginie, die volgt. II. AFDEEL. XL. HOOFD-STUK.

(11) *Reiger met het Agterhoofd gekuifd, de Rug Afchgraauw, de Dyën ros, de Borft met langwerpige zwarte Vlakken.* XI. *Herodias.* Groote Kuif-Reiger.

De Vogel, dien EDWARDS *bruine Kanadafche Reiger* noemt, wordt door den Heer BRISSON afgezonderd van deezen, dien CATESBY de *allergrootfte* Amerikaanfche gekuifde Reiger heeft geheten. Ik denk, dat de Heer LINNÆUS 'er den Griekfchen naam, *Herodias*, welke de algemeene Naam der Reigeren is, by uitmuntendheid aan toepaft.

't Is inderdaad de allergrootfte onder de eigentlyk zo genaamde Reigers. Hy heeft, van 't end

(11) Ardea Occipite criftato, Dorfo cinereo, Femoribus rufis, Pectore maculis oblongis nigris. *Syft. Nat.* X. Ardea fufca Canadenfis. EDW. *Av.* 135. T. 135. Ardea criftata maxima Americana. CATESB. *Carol.* 3. p. 10. T. 10?

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

't end des Beks tot aan dat der Klaauwen, een langte van vyf Voeten: de Bek is byna agt Duimen lang. De Kop is bedekt met bruine Vederen, waar onder de genen, die uit het Agterhoofd komen, zeer ſmal zynde en ſommigen wel vyf Duimen lang, een fraaïje Kuif maaken, die deeze Vogel, naar welgevallen, kan opzetten of laaten zakken. Tuſſchen den Bek en de Oogen, wederzyds, is een kaale bruinagtig geele Huid. Het geheele Lyf is bruin, doch de Keel en Borſt rosagtig, met langwerpige bruine Vlakken. De Slagpennen zyn zwart, de Staartpennen bruin, gelyk ook de Bek van boven en onderen, doch aan de zyden geelagtig: de Pooten bruin. Men vindt hem in Virginie, alwaar hy zig aan de Oevers der Rivieren en Meiren onthoudt, leevende van Viſch, Kikvorſchen, Haagdiſſen, enz.

Purperkleurige. Pl. XLIII. *Fig.* 2.

Onder de Purperkleurige Reigers van BRISSON, waar van 'er één, dien hy de *Mexikaanſche* noemt, by SEBA onder den naam van *Xoxouquibaaćtli* afgebeeld, van MOEHRING *Crex* geheten wordt, hebbende maar de grootte van Kraay: onder deeze, zeg ik, is een *Purpere gekuifde*, dien ik, wegens zyne fraaiheid, heb doen aftekenen, naar de Uitbeelding van BRISSON, welke uit het Kabinet van Madame DE BANDEVILLE was ontleend.

Deeze is veel kleiner dan de blaauwe Reiger, als zynde van 't end des Beks tot aan dat der Klaauwen nog geen vierdhalf Voeten lang: het

Lyf

Lyf van boven donker Olyfkleur, van onderen Purperagtig Kaſtaniebruin; de top des Hoofds en de Kuif glimmend zwart: het bovenſte van den Hals ros, met een drievoudigen zwarten Band; het onderſte van de Keel met langwerpige zwarte Vlakken: de Veeren aan dezelve zeer lang en ſmal: een zwarte Streep, overlangs, van de Borſt tot aan den Aars; de Staartpennen donker Aſchgraauw, van boven naar Olyfkleur, van onderen naar blaauwagtig trekkende: de Bek van boven bleekbruin, van onderen geelagtig, met een zwarte punt; de Pooten groenagtig.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

(12) *Reiger met een geele Kuif, het Lyf blaauwagtig zwart; maar een zwarten band om de zyden van den Kop hebbende.*

XII. *Violacea.* Krabbeneeter of gekuifde Butoor.

Deeze, die van CATESBY de Amerikaanſche *gekuifde Butoor* geheten is en van SLOANE de blaauwe Reiger, wordt van den Heer BRISSON geplaatſt onder die ſoorten van dit Geſlagt, welken hy noemt *Crabiers* of Krabben-eeters, in 't Latyn *Cancrofagus*, en deeze voert den bynaam van *Bahamenſis*, als van 't Eiland Bahama afkomſtig zynde, hoewel hy ook op Jamaika en in Karolina wordt gevonden. Hy maakt zyn Neſt in ſtruiken, die tuſſchen de Rotſen groeijen, en ſchynt zyn Leeftogt meeſt te

(12) Ardea criſtâ flavâ, Corpore nigro cœruleſcente, faſciâ Temporali albâ. *Syſt. Nat.* X. Ardea Stellaris criſtata Americana. CATESB. *Car.* I. p. 79. T. 79.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

te hebben van Krabben en andere Schulpvisschen of Zee-Wormen.

De grootte is ongevaar als een Kraay: de kleur van boven wit en zwart gestreept, van onderen donker-blaauw; de Kop zwartagtig, met een Kuif van lange witte Veeren; een kaale groene plek tusschen de Oogen en den Bek, die zwart is, de Pooten geel.

Onder de andere Amerikaansche Krabben-eeters, welken de Heer BRISSON beschryft, heeft de Brasiliaansche, die *Cocoi* genoemd wordt, naauwlyks de grootte van een Duif: een andere; die ook in Chili wordt gevonden, en op de Karibische Eilanden den naam voert van *Jaboutra*, heet by de Franschen van Guajana *Cra-Cra*, en is wat grooter dan een Krabben-eeter, die van de Philippynsche Eilanden in 't Kabinet van den Abt AUBRY was gebragt, hebbende maar de grootte van een jong Hoentje, van boven Kastaniebruin met zwartagtige golfjes en dwarsstreepen, van onderen rosagtig grys van kleur: de Bek van boven zwartagtig, van onderen geel, de Pooten grys-bruin.

XIII. *Cœrulea.* Blaauwe Krabben-eeter.

(13) *Reiger met het Agterhoofd gekuifd, het Lyf blaauw.*

De

(13) Ardea Occipite cristato, Corpore cœruleo. *Syst. Nat.* X. Ardea major grisea cristata, Capite nigro, Vertice & Alis albicantibus, BROWN. *Jam.* 478. Ardea cœrulea. CATESB. *Car.* I. p. 76. T. 76. ALB. *Av.* 3. p. 74. T. 79. SLOAN. *Jam.* II. p. 314. T. 264. f. 5. RAJ. *Av.* 189.

De Engelsche Schryvers noemen deezen *blaauwe* Reiger, en EDWARDS *zwart-blaauwe*; zo dat KLEIN hem t' onregte den naam van *Hemelschblaauwe* geeft. De Engelschen van Jamaika noemen hem, zelfs, *black* of *blew Gaulding*, en hy wordt, van BROWNE, Loodkleurige Kuif-Reiger getyteld, met een zwarten Kop, die wit getopt is. De grootte onderscheidt hem van de Reigers genoegzaam; dewyl hy zo groot niet is als een Kraay. Beide deeze laatste Soorten worden in Noord-Amerika gevonden, zegt LINNÆUS.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

XIV. *Striata.* Gestreepte.

(14) *Reiger met het Agterhoofd eenigermaate gekuifd, de Rug grys gestreept, de Hals van onderen Roestkleurig, de Slagpennen van den tweeden rang aan de tippen wit.*

De Heer ROLANDER heeft deezen te Suriname waargenomen en dus beschreeven. De top van 't Hoofd is zwart, met een Kuifje in de Nek. De Slagpennen zyn bruin, en die van den tweeden rang alleen aan de tippen wit gerand.

XV. *Virescens.* Groene Krabbeneeter.

(15) *Reiger met het Agterhoofd eenigermaate gekuifd, de Rug groen, de Borst rosagtig.*

Van

(14) Ardea Occipite subcristato, Dorso cano striato, Collo subtus ferrugineo, Remigibus secundariis apice albis. ROLANDER.

(15) Ardea Occipite subcristato, Dorso viridi, Pectore rufescente. *Syst. Nat.* X. Ardea Stellaris minor. SLOAN. *Jam.* 3. p. 315. T. 263. RAJ. *Av.* 119. n. 2. CATESB. *Cat.* I. p. 80. T. 80.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

Van CATESBY wordt deeze, die ook in Amerika huisvest, de *kleine Butoor* geheten, doch BRISSON noemt hem de *groene Krabben-eeter.* Hy is niet grooter dan een Hoender-Kuiken, van boven Goudgroen met eenen weerschyn van zuiver Koper, van onderen Kastanie-bruin; aan den Keel wit met bruine Vlakken; de Veeren aan 't onderste van den Hals zeer smal en lang: de Staartpennen als het Lyf van boven; de Bek bruin, van onderen geelagtig: de Pooten grys-bruin.

Gevlakte. Pl. XLIII. *Fig.* 3.

Een gevlakten groenen Krabben-eeter, die van 't Eiland Martinique is gekomen, hebben wy de Afbeelding van ontleend. Deeze was een weinig kleiner dan de voorgaande, verschillende in kleur ook niet zeer veel, uitgenomen de witte stippen, waar mede de Wieken van boven getekend waren, gelyk de Figuur uitwyst.

Kleine Butoor of Woud-Aapje. Pl. XLIII. *Fig.* 4.

Onder de kleine Butooren kan ik hier bekwaamlyk plaatzen die soort van Reiger, welke door den Heer BRISSON *Blongios* getyteld en in Barbarie *Boo-onk* geheten wordt. Dezelve, naamlyk, is niet veel grooter dan een Lyster, en het zal waarschynlyk die zyn, welke men, hier te Lande, wegens zyne kleinheid en gestalte het *Woud-Aapje* noemt. De kleur is van boven groenagtig zwart, van onderen bleek-vaal; het bovenste van den Hals grys-vaal, naar Kastanie-bruin trekkende. Hy heeft de Vederen onder aan de Keel zeer lang, de Borst met lang-

wer-

werpige zwarte Vlakken getekend; de Staart-pennen groenagtig zwart; den Bek geelagtig groen, de tip van boven zwart; de Pooten groenagtig.

II. AFDEEL. XL. HOOFD-STUK.

(16) *Reiger met een gladagtigen Kop; het Lyf van boven roodagtig met dwarse, van onderen bleeker, met langwerpige bruine Vlakken.*

XVI. *Stellaris.* Butoor of Roerdomp. Pl. XLIII. *Fig.* 5.

Een groote verscheidenheid van naamen heeft deeze Vogel, om dat hy gemeen is door geheel Europa, 't welk aanleiding geeft om de Dieren naar deeze of gene Eigenschap te noemen. By de Ouden is de naam van *Ardea Stellaris*, dat is gesternde Reiger, in gebruik geweest, of *Asterias*: misschien, om dat hy zo fraay gestippeld is en gevlakt: doch de Hedendaagschen noemen hem *Butio*, *Botaurus* of *Butorius*, naar zyn Geluid, 't welk zeer grof is en eenigermaate zweemt naar 't loeijen van een Stier. Hier van is de Fransche naam, *Butor*, de Engelsche *Bittern* of *Bittour*, en de Nederlandsche, *Butoor*, afgeleid. Wy noemen hem, egter, ook wel *Roerdomp*, naar den Hoogduitschen naam *Rohr-Drummel* of *Rohr-Trummel*, die tevens ziet

(16) Ardea Capite læviusculo, supra testaceo maculis transversis, subtus pallidior, maculis oblongis fuscis. Ardea Vertice nigro, Pectore pallido maculis longitudinalibus nigricantibus. *Faun. Suec.* 134. Ardea Stellaris minor. GESN. *Av.* 215. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 16. WILL. *Orn.* 207. T. 50. 52. RAJ. *Av.* 100. n. 11. MARS. *Danub.* 5. p. 16. T. 6. ALB. *Av.* 1. p. 65. T. 68.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK. *Butoor.*

ziet op zyne Verblyfplaats in het Riet, waar hy zig meest onthoudt. De Saxen, egter, noemen hem *Wasser-Ochsz*, de Oostenrykers *Erdboull*, de Beijerschen *Hortybel*, de Polakken *Bak* of *Bunck*, de Turken *Gelve*, de Portugeezen *Gazola*, en die van Bretagne *Galerand*. De Italiaanen geeven 'er den naam aan van *Trumbotto* of *Terrabuso*. Verscheide andere Hoogduitsche Naamen gaa ik voorby; waar onder die van *Moss-Kou*, by welken hem JOHNSTON afbeeldt.

De Roerdomp heeft den aart der Reigeren: hy leeft, naamlyk, van Visch, Kikvorschen en ander Water-Gedierte. Zy maaken hun Nest gemeenlyk in het Riet; alwaar zy te loeren zitten, zo wel op hun Aas, als om zig te verdedigen, wanneer zy aangetast worden; waar in een Jaager ten uiterste voorzigtig moet zyn, wegens de scherpte van hun Bek. Dit zelfde maaktze gewild tot de Jagt voor de Grooten, die gaarn derzelver Gevegt met de Valken aanschouwen. Verschrikt zynde stygen zy, in een Slangetrek, opwaards, in de hoogte.

Deeze Vogel is niet zo groot als de gewoone Reiger: hy heeft den Kop en Hals van boven zwartagtig; de Veeren aan de Keel zeer lang: de Staartpennen ten deele zwart, ten deele ros of vaal; den Bek bruin, van onderen groenagtig; de Pooten geelagtig groen. Hy legt t' eener broed vyf Eijeren, die witagtig zyn, naar Aschgraauw of groen trekkende. In

som-

fommige Landen wordt het Vleefch deezer Vogelen gegeten. II. AFDEEL. XL. HOOFD-STUK.

De Heer BRISSON heeft nog agt Verfcheidenheden van Butooren, die in grootte en kleuren eenigermaate verfchillen, hier voor opgeteld.

(17) *Reiger met een gladden Kop, het Lyf wit, den Bek rood.* XVII. *Alba.* Witte Reiger.

Deeze Vogel wordt, in de meefte Taalen van Europa, door zyne kleur onderfcheiden, met den bynaam van *witten* Reiger. Hy is ongevaar van grootte als de Kuif-Reiger: hebbende het Lyf geheel wit, een plek tusfchen den Bek en de Oogen kaal en groen; den Bek Saffraankleurig, de Pooten zwart. Men vindt hem niet alleen in Europa, maar ook in Amerika, alwaar hy *Guira-tinga* van de Brafiliaanen wordt geheten en de Mexikanen noemen hem *Aztatl.*

(18) *Reiger met een gladden Kop, het Lyf wit, den Bek geelagtig, doch de tip zwart, gelyk ook de Pooten.* XVIII. *Ibis.* Egyptifche.

De

(17) Ardea Capite lævi, Corpore albo, Roftro rubro *Syft. Nat.* X. Ardea tota alba, Capite lævi. *Faun. Suec.* 132. Ardea alba major. WILL. *Orn.* 205. T. 43. RAJ. *Av.* 99. n. 4.

(18) Ardea Capite lævi, Corpore albo, Roftro flavefcente, apice Pedibusque nigris *Syft. Nat.* X. Ardea Ibis tota alba, Pedibus atris, Unguibus arcuatis maximis. HASSELQ. *Itin.* 248. B. Ibis nigra. RAJ. *Av.* 98.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK. *Ibis.*

Deeze is, van alle de oude Schryvers, voorgesteld onder den naam van *Ibis*, een soort van Oijevaar, die het Land van Egypte, na de Overstroomingen van den Nyl, zuivert van Slangen, Kikvorschen, Haagdissen en ander Ongedierte. De Egyptenaaren deeden derhalve dien Vogel een byna Goddelyke Eere aan, en hunne Priesters gingen zig wasschen in het Water daar hy uit gedronken hadt. De Heer HASSELQUIST heeft bevonden, dat 'er wezentlyk zulk een Vogel in Egypte is, dien hy noemt, *Reiger* Ibis, *geheel wit van Lyf, met zwarte Pooten en groote kromme Nagelen.*

Een aanmerkelyk verschil, egter, is 'er over de kleur en grootte. BELLONIUS, naamelyk, getuigt, dat de Ibis zwart zy: doch PLINIUS zegt; „ de Ibis is alleen maar zwart omstreeks „ *Pelusium*, [een toenmaalige Stad in Neder- „ Egypte, by de Middellandsche Zee, daar nu „ Damiate legt,] op alle andere plaatsen wit". Om die reden heeft de Heer LINNÆUS den zwarten Ibis, als eene Verscheidenheid, aan den witten ondergeschikt; hoewel de Heer BRISSON denzelven, wegens 't aanmerkelyk verschil in grootte, daar van afzondert.

Zwarte.

De zwarte Ibis heeft nog de grootte niet van een Wulp, en wordt van de Egyptenaaren *Leheras* of *Jeheras* geheten. Zyn Kop van vooren is, van den wortel des Beks af tot agter de Oogen, ongevederd en alleen bekleed met een roode Huid. Alle de Veeren, van 't geheele

Lyf,

Lyf, ook die van de Wieken en Staart, zyn zwart: de Bek en Pooten rood. ALDROVANDUS getuigt, dat zyn Vleesch zo rood zy als Zalm.

II. AFDEEL. XL. HOOFDSTUK.

(19) *Reiger met een gladden Kop, het Lighaam wit, de twee eerste Slagpennen aan den buiten-rand bruin.*

XIX. *Æquinoctialis.* Witte.

Deeze wordt van den Heer BRISSON als de zelfde met den voorgemelden *witten Ibis* aangemerkt, waar van een naauwkeurige Afbeelding, zegt hy, door de Fransche Akademisten is gegeven (*). PROSPER ALPINUS noemt hem, *Ibis, die niet geheel zwart is.* ROLANDER, een Sweedsch Heer, die deezen Vogel in Amerika heeft waargenomen, beschryft hem, als in 't geheel zeer gelyk zynde aan den Egyptischen Ibis; doch de Slagpennen van den eersten rang altemaal aan de tippen bruinagtig hebbende, en de twee eersten aan den buiten-rand overlangs bruin.

De witte Ibis, dien BRISSON ook onder de Wulpen t'huis brengt, is nagenoeg van grootte als de witte of gewoone Oijevaar, doch vuil rosagtig wit van kleur; de Kop van vooren kaal en rood, aan de zyden bleekrood met paarsche Vlakken; de groote Slagpennen zwart, de Staartpennen als het Lyf: de Bek aan den wortel bleek-geel, aan 't end Oranje-kleur; de Pooten grys. Hy onthoudt zig in Egypte.

XLI.

(19) Ardea Capite lævi, Corpore albo, Remigibus duabus primis margine exteriore fuscis. ROLANDER.

(*) *Hist. de l'Acad.* Tom. III. P. III. pag. 61. Pl. 13.

II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

XLI. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* SNEPPEN, *waar onder de* Wulpen, Hout- *en* Poelsneppen, *de* Tjerk, Glut, *enz. Aankomst, Vertrek, Vangst en Gebruik der Sneppen.*

Naam.

DOOR SNEPPEN verstaat men zekere Vogelen, die hunnen naam hebben van hunnen Sneb of Snavel, welke lang en dik naar 't end uitloopt, zo dat zy wel *gesnebd* zyn. Om die zelfde reden, gaven 'er de Grieken den naam van *Skolópax* aan, welke als een Geslagtnaam van de Hedendaagschen gebruikt wordt. De Fransche naam *Beccasse* heeft daar van ook zyne afleiding, en wordt van de Italiaanen gevolgd met *Beccassa*, gelyk de Engelschen het Hoogduitsch *Schnepff*, met hun *Snipe* of *Snite* naabootzen; hoewel zy deeze Vogelen ook *Wood-Cock*, dat is Bosch-Haan noemen, gelyk sommige Italiaanen. De hedendaagsche Grieken noemenze *Chilornita*, de Turken *Tcheluk*, de Polakken *Slomka* en de Sweeden *Morkulla.*

Kenmerken.

LINNÆUS stelt tot Kenmerken, behalve die der Steltlooperen of Langpooten in 't algemeen, den Bek rolrondagtig, stomp en langer dan de Kop; de Pooten met vier Vingeren, waar van de agterste verscheide Geledingen heeft. BRISSON heeft de Wulpen en Poelsneppen van de Sneppen onderscheiden. Hy maakt, in zyn Zeven-

Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 4.

ventiende Rang, een Afdeeling van de genen die den Bek dun hebben, en deze ſmaldeelt hy in drie Geſlagten, te weeten, dat van de *Tringa* of *Beccaſſeau*, welker Bek van middelbaare langte, regt, aan de punt ſtomp en glad is: dat van de *Limoſa* of *Barge*, welker Bek zeer lang is, omtrent regt en eenigermaate opgewipt, doch ook aan de punt ſtomp en glad: dat van de *Scolopax* of *Beccaſſe*, die den Bek geheel regt en tevens zeer lang, aan de punt ſtomp en ruuw hebben. De *Numenius* of Wulp, in 't Franſch *Courly*, komt in de volgende Afdeeling, beſtaande uit zodanigen, welker Bek boogswyze nederwaards is gekromd. II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

Soorten. Dus heeft de Heer BRISSON van den Poelſnep agt, van de eigentlyke Sneppen maar vyf en van de Wulpen veertien Verſcheidenheden: waar in de veertien Soorten van LINNÆUS zyn begreepen. De zes eerſte Soorten, behalven de vierde, welke een *Tringa* is, behooren tot de Wulpen; als volgt

I. *Rubra.* Roode Wulp van Braſil. (1) *Snep met den Bek boogswyze, de Pooten rood, het Lyf bloedkeurig, de tippen der Wieken zwart.*

Deeze

(1) Scolopax Roſtro arcuato, Pedibus rubris, Corpore ſanguineo, Alarum apicibus nigris *Syſt. Nat* X Porphyrio Amboinenſis. ſ. Ardea rubra Corallina. SEB. *Muſ* I. p 98. T. 62 f. 3. Numenius ruber. CATESB. *Car.* I p. 84. T. 84. Numenius Indicus. CLUS. *Exot.* 366 Guara. MARCGR. *Braſ.* 203. WILL. *Orn.* 239. RAJ. *Av.* 104. n. 6.

II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK. *Wulp.*

Deeze is de *roode Brasiliaansche Wulp* van BRISSON, die van KLEIN *Ardea Porphyrio*, van MOEHRING *Ibis* en van SEBA de *Amboineesche* Porphyrio, of *Kraal-roode Reiger, een soort van* Ibis, geheten wordt. *Porphyrion* noemde men oudtyds een Vogel, die Hemelsch-blaauw van kleur, doch wiens Bek Purper-rood was, en de Ibis is, gelyk wy gezien hebben, een andere Vogel, hoewel BRISSON hem ook t' huis brengt in 't Geslagt der Wulpen en naast op deezen volgen laat, die van de Brasiliaanen *Guara* geheten wordt.

De roode Wulp onthoudt zig in verscheide plaatsen van Amerika, tusschen de Keerkringen. Hy nestelt in de Huizen; leeft van Visch, Vleesch en andere Spyze, wanneer die in Water zyn geweekt. Zy vliegen troepswyze, en het geeft een verrukkelyk Gezigt, wanneer de Zonnestraalen op hun vallen. Ook maaken de Indiaanen veel werks van hunne schoone Veeren, tot Kroonen en andere Hoofdsierzelen.

De grootte is als die van een Aakster, zynde de Pooten dun, de Bek krom en lang als een Turksche Sabel. De kleur verandert naar den ouderdom grootelyks: eerst uitkomende zyn zy over 't geheele Lyf donker bruin, vervolgens worden zy grys, daar na wit en eindelyk krygen zy allengs die hoog-roode kleur, welke den Flamingo tart. In het tweede Jaar hunnes Leeftyds zyn zy nog grys-, wit- en rood-bont. De

Bek

Bek en Pooten blyven altoos bleek rood en de twee grootste Slagpennen zyn, aan de tippen, zwart. II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK. *Wulp.*

(2) *Snep met den Bek boogswyze, de Pooten rood, het Lyf wit, de tippen der Vleugelen groen.* II. *Alba* Witte.

Deeze voert den naam van *witte* Wulp van Brasil, alwaar hy ook gevonden wordt, zynde een weinig grooter dan de roode, van kleur als gemeld is. Het Wyfje verschilt in geenen deele van het Mannetje.

(3) *Snep met den Bek boogswyze, de Pooten rood, het Lyf bruin, de Staart aan 't begin wit.* III. *Fusca.* Bruine.

De *bruine* Wulp van Brasil, die door de Franschen van Guajana *gryze Flamingo* geheeten wordt, verschilt ook van de twee anderen naauwlyks dan in kleur. Zy onthouden zig alle drie in verscheide Landstreeken van Amerika.

(4)

(2) Scolopax Rostro arcuato, Pedibus rubris, Corpore albo, Alarum apicibus viridibus. *Syst. Nat.* X. Numenius albus. CATESB. *Car.* I. p. 82. T. 82.

(3) Scolopax Rostro arcuato, Pedibus rubris, Corpore fusco, Caudâ basi alba. *Syst. Nat.* X. Numenius fuscus. CATESB. *Car.* I. p. 83. T. 83.

II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK. IV. *Totanus.* Poelsnep.

(4) *Snep met een regten Bek, die het grondstuk rood heeft; de Pooten hoog-rood, de Slagpennen van den tweeden rang wit.*

Deeze is van BRISSON in 't Geslagt der *Tringæ* gebragt, onder den Franschen naam van *Chevalier*, dat is Ruiter; dewyl zyn Pooten zo lang zyn, dat hy als te Paard schynt te zitten. GESNERUS beschryft hem onder den naam van *Waterhoentje*, de eerste Soort, welke van de Duitschers genoemd wordt *Rothein*, dat is, Roodbeen. Ook geven 'er de Engelschen den naam van *Red-Shank* aan en somtyds dien van *Pool-Snipe*, dat is Poelsnep. De Grieksche naam *Kalidris*, wordt by sommige Schryvers gebruikt, gelyk ook *Glareola* en *Totanus*.

Deeze Vogel is zeer gemeen op de Zee-stranden van Europa. Hy is veel kleiner dan de Kievit, en komt den Plevier naby. Het Lyf is van boven gedekt met Veeren, die in 't midden bruin, aan de randen grys zyn; van onderen wit. De Veeren, aan den onder-Hals, zyn grys met witte randen. De Staartpennen zyn bruin-grys, met witagtige tippen, de vier middelsten en twee buitensten wederzyds met zwart overdwars gestreept. De Pooten bleek,

(4) Scolopax Rostro recto basi rubro, Pedibus Coccineis Remigibus secundariis albis. *Faun. Suec.* 149. Totanus. GESN. *Av.* 518. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 24. WILL. *Orn.* 220. T. 53. f. 4. RAJ. *Av.* 107. ALB. *Av.* III. p. 82. T. 87.

bleek of helder rood, zegt BRISSON, schoon rood, zegt RAY, en LINNÆUS hoog of scharlaken-rood.

II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK. V. *Arquata.* Gemeene Wulp.

(3) *Snep met den Bek boogswyze, de Pooten blaauwagtig, de Wieken zwart met Sneeuwwitte vlakken.*

De algemeene naam van deezen, by de Schryvers, is *Numenius*, misschien afleidelyk van *Neomenia* zegt CHARLETON, om dat zyn Bek de Zeissenswyze figuur van de nieuw te voorschyn komende Maan uitdrukt. Om die zelfde reden noemen zy hem *Arquata* of *Arcuata avis*; de Franschen *Corly* of *Corlieu*, de Engelschen *Curlew*, de Italiaanen *Torquato*, *Arcase* of *Charlot*. In 't Milaneesch noemt men hem *Caroli*, welke naam, zo wel als de Engelsche en Fransche, van zyn Gezang of Roepen afkomstig is. De Oostfriezen heetenze *Wallop*, de Friesen *Schrye* en wy *Wulp*.

De Wulpen vindt men zo wel aan 't Strand, als op de Oevers der Rivieren en Meiren van ons Wereldsdeel. Zy vliegen troepswyze en aazen op kleine Wormpjes die 'er in de vogtige Weidlanden zyn, welken zy uit den Grond haalen,

(5) Scolopax Rostro arcuato, Pedibus cœrulescentibus Alis nigris maculis niveis. *Faun. Suec.* 139. Numenius s. arquata GESN. *Av.* 122. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 21. WILL. *Orn.* 216. T. 54. f. 1. 2. RAJ. *Av.* 103. ALB. *Av.* I. p. 75. T. 79. MARSIGL. *Danub.* T. 17.

II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK. *Wulp.*

len, met hunnen langen krommen Bek. Zy leggen vier Eijeren en broeden in de Maand April. Hun Vleesch is niet onaangenaam van smaak, en was by de Ouden, van wegen de zeldzaamheid, meer in agting dan dat der Kieviten.

Geen Vogel is 'er, zegt BELON, die, naar evenredigheid van het Lyf, den Bek zo lang heeft, als de Wulp. In grootte evenaart hy een Kapoen, ten naasten by. De langte des Beks is nagenoeg zes Duimen, en dus omtrent een derde van die des Lighaams, van den Kop tot aan 't end der Staart. De kleur der Veeren, over 't geheele Lyf, is zwartagtig, doch met vaale randen op de Rug, witagtig op de Borst, en rosagtig wit aan de Keel. De Buik en Stuit zyn wit: de voorste Slagpennen zwart, de volgende met wit gevlakt. 't Schynt dat de gene, dien BRISSON bybrengt, het Wyfje zy; dewyl hetzelve, aan de Kop, Hals en Borst, bleek-grys is, met overlangse bruine vlakken getekend, en op de Rug zwartagtig met gryze vlakken, volgens LINNÆUS. Misschien dat de Kleur, in verschillende Gewesten, merkelyk verschille. Ook heeft BRISSON een *witten* Wulp, met geelagtige Pooten.

VI. *Phæopus.* Kleine.

(6) *Snep met den Bek boogswyze, de Pooten blaauw-*

(6) Scolopax Rostro arcuato, Pedibus cœrulescentibus, maculis Dorsalibus fuscis rhomboidalibus. *Faun. Suec.* 140. Phæopus altera s. Arquata minor. GESN. *Av.* 500. ALDR. *Orn.*

blaauwagtig en ruitswyze bruine Vlakken op de Rug.

II. AFDEEL. XLI. HOOFD. STUK. *Wulp.*

Deeze heet, by BRISSON, de kleine Wulp, of de *Corlieu*, in onderfcheiding van de andere die *Courly* wordt genoemd. De Griekfche naam *Helôrioś* of *Helorius*, is toepaffelyk op beiden. De Duitfchers noemen deezen *Regenvogel*, daar zy aan den grooten Wulp den naam geeven van *Wind-*, *Weder-*, *Jut-Vogel*, en *Braakvogel* of *Braakhoen*. Den kleinen noemen de Italiaanen *Tarangolo*, de Engelfchen *Whimbrell*, de Milaneezen *Girardello*. Men vindt hem van de Schryvers *Phæopus* of blaauwpootig Hoentje getyteld, en hy verdiende zo wel den naam van *Pardalus* of Luipaard-Vogel, als de andere, wegens zyne Vlakken.

De kleine Wulp onthoudt zig menigvuldig op de Zanden aan den Mond der *Tefa*, zegt RAY. Men noemt hem in Engeland ook wel *Blaffer*, om dat hy een dergelyk Geluid maakt als de Honden; anderen zeggen, dat zyn Stem naar die van een Geit zweemt. Door hun fchreeuwen, terwyl zy regt opwaards in de Lugt ftygen, kondigen zy het Onweer aan, zegt LINNÆUS.

Deeze Vogel is wel de helft kleiner dan de voorgaande, zegt RAY. LINNÆUS heeft een Wyf-

Orn. l. 20. c. 11. Arquata minor noftras. RAJ *Av.* 103. n. 2, WILL. *Orn.* 217.

II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

Wyfje gehad, welks kleuren hy naauwkeurig beschryft. Die, welke BRISSON in 't Kabinet van REAUMUR hadt, was op 't Lyf gedekt met donker-rosse Veeren, aan de randen grys; van onderen wit; den Kop bruin, witagtig gevlakt en een witte plek wederzyds, tusschen den Bek en Oogen: de Borst en Zyden met bruine Vlakken getekend: de Stuit wit: alle de Staartpennen overdwars met bruin gestreept.

Wulp van Madagaskar. Pl. XLIV. *Fig.* 1.

Op deeze laat BRISSON de beschryving volgen van eenen Wulp van *Madagaskar*; waar van ik de Afbeelding uit hem heb overgenomen. Dezelve is van grootte als onze groote Wulp: de kleur der Veeren, boven op 't Lyf, donkerbruin met gryze randen; van onderen wit, doch de Borst en Zyden naar 't vaale trekkende, met overlangse bruine Vlakken op de Borst en overdwarse aan de Zyden; even als onze kleine Wulp. De Staartpennen zyn met bruine dwars-streepen, 't welk ook zo wel in de groote als in de kleine Europische Wulpen plaats heeft; de Bek boven roodagtig, onder wit, aan 't end zwart; de Pooten bruin-rood. Hy is van 't gemelde Eiland overgebragt.

Groene Wulp.

Behalve de gemelden heeft de Heer BRISSON een *groenen* Wulp, dien ik by LINNÆUS niet aangetekend vind, hoewel hy een Inboorling is van Europa. De Ouden noemden hem *Falcinellus* of *Falcata*, waar van de Heer KLEIN, buiten twyfel, den bynaam van *Falcatores* ontleend heeft, dien hy aan de Wulpen, Byëneе-

teters en Hoppen geeft, wegens de figuur van derzelver Bek, die in deeze nader aan de Zeissenswyze komt, dan in de overige Wulpen. Van de Italiaanen wordt hy ook *Falcinello*, van de Duitschers *Sichler* of *Sagiser* en *Weltscher-Fogel*, van de Engelschen *Scythe-bill'd Heron* geheten, zegt CHARLETON, die 'er by voegt, dat deeze Vogel in grootte en gedaante volmaakt naar een Reiger gelykt, uitgenomen den Bek, en van kleur ongemeen sierlyk groen is, met eenig hoog-rood 'er onder gemengd. Volgens BRISSON is de kleur van zyn Pluimagie, op de Rug, Goud-groen, met eenen weerschyn van zuiver Koper, van onderen bruinagtig: de Keel Kastanie-bruin; de grootte als die van onzen kleinen Wulp. Ik spreek niet van de *bruine* en *bonte* Amerikaansche Wulpen, die hy beschryft; maar gaa met LINNÆUS tot de eigentlyke *Sneppen* over.

II. AFDEEL. XLI. HOOFD-STUK. *Wulp.*

(7) *Snep met een regten gladden Bek, de Pooten Aschgraauw, de Dyën gedekt, een zwarte streep op 't Voorhoofd.*

VII. *Rusticola.* Houtsnep.

Te vooren hadt LINNÆUS deezen onder de Wulpen betrokken. Hy heet by de Schryvers, in

(7) Scolopax Rostro recto lævi, Pedibus cinereis, Femoribus tectis, fasciâ Frontis nigrâ. *Syst. Nat.* X. Numenius Rostri apice lævi, Capite lineâ utrinque nigra, Rectricibus nigris apice albis. *Faun. Suec.* 141. Scolopax f. Perdix rustica. GESN. *Av.* 502 Scolopax ALDR. *Orn.* l. 20. c. 51. WILL, *Orn.* 213. RAJ. *Av.* 104. N, 1. ALB. *Av.* I. p. 67, 70.

II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

in 't algemeen, *Scolopax* en wordt van sommigen ook *Rusticola* of *Perdrix Rustica*, dat is Boeren-Patrys, getyteld. 't Is die Vogel, welken de Franschen, in 't algemeen, *Becasse*, de Engelschen *Snipe*, de Duitschers *Schnepff* en wy Nederlanders *Snep*, of, tot onderscheiding van den Poelsnep, *Hout Snep* heeten.

Komst en Vertrek der Sneppen.

De Sneppen zyn in Sweeden, Duitschland, Vrankryk, Engeland, om kort te gaan in geheel Europa gemeen, doch zy hebben hun Saizoen: want het zyn Trekvogelen. Zy komen in 't Voorjaar, by ongelooflyke menigten, hun Aas zoeken op de Moerassige Landen van Pruissen, en, na dat zy aldaar genesteld en gebroed hebben, vertrekken zy, in de Herfst, of Zuid- of Westwaards. Immers, in de na-Herfst komen zy eerst in Engeland en blyven 'er den Winter over, gaande in 't Voorjaar weder weg: hoewel ook eenigen, van de anderen afgedwaald, 'er blyven en voortteelen. Sommigen willen, dat zy in de Zomer haare wykplaats neemen op de toppen der Alpen en Pyreneesche Bergen. Hunnen Overtogt, als mede dien der Wulpen, over de Middellandsche Zee, en den terug-Togt, zagen wy hier voor omstandig (*); en daar uit blykt, dat sommigen hunner, in de Zomer, ook Afrika met hun Bezoek vereeren. In Vrankryk vertoonen zy zig zelden voor de Maand Oktober, en gaan, waarschynlyk, van daar

(*) In het IV. STUK deezer *Natuurlyke Hist.* bl. 17.

daar voort naar Engeland, de Nederlanden en de Noordelyke deelen van Europa. Zeker Schryver wil, dat zy voor hun Vertrek uit Engeland met elkander paaren; dewyl menze niet, dan twee aan twee, ziet wegvliegen. II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

'tZyn Vogelen, die in 't Kreupelbosch of aan de kanten van Slooten en in de Tuinen op Wormen aazen, welken zy dikwils uit den Grond wroeten met hunnen langen regten Bek. Tegen den avond komen zy uit de Bosschagie, en begeeven zig in de Weidlanden om te drinken en haaren Bek te spoelen, die door zulk een manier van Aazen zeer vuil wordt. Zy vliegen niet gaarn zeer hoog, en myden het Geboomte in hunne Vlugt, als ook den Wind; doch eenige opening in 't Kreupelbosch of Ruigte ziende, stuiven zy zeer onbesuisd daar door, en loopen dus, als 't ware moedwillig, in de Netten, die door 't Landvolk voor hun gespannen zyn. Men kan, door te letten op den koers, dien zy tegen den Avond neemen, hun gemakkelyk vangen: want, zonder fout, keeren zy langs den zelfden weg te rug. Om reden hunner domheid en onvoorzigtigheid in deezen, zyn de Engelschen gewoon den naam deezer Vogelen op iemand, die zig als een Gek gedraagt, toe te passen. Ook worden 'er somtyds Strikken voor gespannen, aan de kant van Vyvers of Slooten. Anders zyn zy, hoe log ook van Vlugt, wegens het snel voortschieten, gelyk de Patryzen, niet wel te betrappen.

II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

De Sneppen zyn wat kleiner dan een Patrys en lang van Pooten, met den Bek vry lang en regt. De kleur is, op de Rug, zeer fraay, uit ros, zwart en Aſchgraauw gemengeld: de Borſt en Buik met bruine dwarsſtreepen : de Keel witagtig: de Staart zwart, doch met de tippen der Pennen grys, gelyk ook de Pooten, en de Bek trekt een weinig naar bleek-rood. Zy geeven een ligt verteerbaar Voedzel, 't welk inzonderheid dienſtig is voor Menſchen van een zwak Geſtel. Verſcheide ſmaakelyke Geregten worden 'er, in Vrankryk, van gereed gemaakt. In de Geneeskunde heeft hunne Aſch den naam van dienſtig te zyn tot vergruizing van den Steen.

Van een Snep die geheel wit is, welke in Engeland gevangen was, wordt door ALBIN de Afbeelding gegeven: doch LINNÆUS merkt aan, dat de kleur een bedrieglyk Kenmerk zy in dit Geſlagt van Vogelen, als veranderende zeer door Ouderdom en Sexe, uitgenomen die der Pooten, welke altoos de zelfde is in eene zelfde Soort.

VIII. *Fedoa.* Tjerk.

(8) *Snep met een langen regten Bek, de Pooten bruin, de Slagpennen van den tweeden rang ros, met bruine ſtippen.*

De

(8) Scolopax Roſtro recto longo, Pedibus fuſcis, Remigibus ſecundariis rufis punctatis. *Syſt. Nat.* X. Fedoa Americana. EDW. *Av.* 137. T. 137.

De naam van *Fedoa* is, by ſommigen, ten opzigt van de Poelſneppen in gebruik. Deezen vind ik *Tjerk* getyteld. EDWARDS noemt hem de *groote Francolin* van Amerika, BRISSON de Amerikaanſche *roode Poelſnep*. II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

Hy is grooter dan de gewoone Poelſneppen, hebbende het Lyf omtrent tien Duimen lang, den Kop omtrent vier, de Staart twee en een half Duim. De kleur is van boven rosagtig bruin, van onderen witagtig, de Wangen en Keel, benevens een ſtreep boven de Oogen, wit: de Stuit ros met zwarte dwars-ſtreepen; de Keel en Borſt rosagtig, doch de eerſte met langwerpige zwarte, de andere met dwarſe bruine Vlakken getekend: de Staartpennen ros, met zwarte dwars-ſtreepen: de Bek geel, aan 't end zwart; de Pooten zwartagtig. Men vindt hem in Noord-Amerika.

De Heer EDWARDS heeft een witte Francolin van de *Hudſons-Baay*, die van den rooden niet verſchilt, dan in de kleur van de Pluimagie, welke over 't geheele Lyf wit is, uitgenomen dat de randen der Wieken, de groote Slag- en de Staartpennen geelagtig zyn: de Bek Oranjekleur, met een zwarte punt; de Pooten donkerbruin.

(9) *Snep met een regten Bek, die van onderen rood is aan den wortel, de Pooten groenagtig.* IX. *Glottis.*

Dee-

(9) Scolopax Roſtro recto, Baſi inferiori rubro, Pedibus

II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

Deeze maakt de derde Soort van BRISSON, onder den naam van *groote gryze* Poelſnep. De Ouden hadden hem *Glottis* of *Pluvialis major*, dat is groote Plevier, geheten. De Griekſche naam wordt in 't Sweedſche *Glutt* en 't Hollandſch *Glut*, nagevolgd. De Engelſchen noemen hem *groenpootige Ruiter*, de Duitſchers *Meer-Hoen*, de Napolitanen *Leverſina*, de Bolonneezen *Pluiero*, die van Venetie *Totano*, en omſtreeks het groote Meir, in 't Milaneeſch, *Girardel*.

Hy is merkelyk kleiner dan de voorgaande, zynde het Lyf geen agt Duimen lang, de Bek ruim drie, de Staart twee en een derde Duims. De kleur is van boven donker-bruin, met de randen der Pennen witagtig; van onderen wit, de Keel rosagtig; de Hals wit, met bruine vlakken overlangs getekend; de Stuit bruin, met de Veders wit gerand, de Staartpennen wit, met zwarte dwarsſtreepen: de Bek bruin; de Pooten, die zeer lang zyn, groenagtig zwart. Men vindt hem in Europa, alwaar hy zig onthoudt aan de kanten der Rivieren, Slooten en Moeraſſen. Zyn Vleeſch wordt zeer ſmaakelyk geagt.

(10)

bus vireſcentibus. *Syſt. Nat.* X. Numenius Pedibus vireſcentibus, Uropygio albo, Remigibus lineis albis fuſcisque undulatis. *Faun. Suec.* 142. Pluvialis major. ALDR. *Orn.* L. 20. c. 65. WILL. *Orn.* 220. Tab. 55. RAJ. *Av.* 106. Glottis. GESN. *Av.* 520.

II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTOK. X. *Limosa.* Poelsnep.

(10) *Snep met een regten gladden Bek, de Pooten bruin, de Slagpennen met een witte Vlak, de vier eersten ongevlakt.*

Deeze is onder den algemeenen naam van *Godwitt* by de Engelschen, en van *Barge* onder de Franschen bekend. De Engelschen noemen hem, egter, ook *Goat-Head*, dat is Geiten-Kop, naar 't Grieksch *Aigo-kephalos*, 't welk de Ouden gebruikten. ALDROVANDUS beschryft deezen, niettemin, onder den naam van *Totanus*, en zegt, dat de Franschen deeze Vogelen *Chevaliers* noemen, wegens de langte hunner Pooten.

BRISSON zegt, dat hy veel grooter is dan de *Chevalier* of *Totanus*, die van hem betrokken wordt onder de *Tringæ* of Strandloopers en hier voor reeds is beschreeven. De Bek is vierdhalf Duim lang, het Lyf negen, de Staart twee Duimen en vyf Liniën. Van boven is de kleur bruin-grys, van onderen wit, aan de Keel rosagtig: de Borst witagtig grys met bruine dwarsstreepen; de Stuit bruin; de Staartpennen wit met zwarte tippen: de Bek geelagtig rood, aan 't end zwartagtig; de Pooten zwart. Men vindt hem aan de Zeekust van Europa.

(11)

(10) Scolopax Rostro recto lævi, Pedibus fuscis, Remigibus maculâ albâ: quatuor primis immaculatis. *Syst. Nat.* X. Numenius Uropygio albo, Rectricibus nigris basi albis, Remigibus transversâ albâ maculâ: exceptis quatuor primis. *Faun. Suec.* 144.

II. Afdeel. XLI. Hoofdstuk.

(11) *Snep met een regten aan de punt knobbeligen Bek, de Pooten bruin, vier bruine streepen op 't Voorhoofd.*

XI Gallinago. Snepje.

De Franschen noemen deezen, die van BRISSON in 't Geslagt der Sneppen geplaatst wordt, by verkleining *Beccassine*, hoewel men hem ook *Beccasseau*, *Becasson* en *petite Becasse* getyteld vindt. KLEIN noemt hem *Scolopax* of *Capella Cœlestis Authorum*, en CHARLETON *Molliceps Aristotelis.* De Turken noemen deeze Vogelen *Jelvé*, de Italiaanen *Pizzardella*, de Polakken *Bekas* of *Baranek*, de Sweeden *Waldsnaeppa* of *Mall-snaeppa.* By de Duitschers hebben zy verscheiderley naamen, waar onder Water-Snep en Gras-Snep, als ook *Schnepfflein*, 't welk *Snepje* betekent, en onder deezen naam zyn ze by ons zeer bekend.

Men vindtze menigvuldig door geheel Europa, doch zy hebben hunnen komst- en trek-tyd gelyk de Sneppen (*). In 't midden van den Zomer komen zy, zo 't schynt, uit Asie over, en vertoonen zig, in de Herfst, in de Zuidelyke deelen van Vrankryk, vertrekkende voorts naar de

(11) Scolopax Rostro recto apice tuberculato, Pedibus fuscis, lineis Frontis fuscis quaternis. *Syst. Nat.* X. Numenius Capite lineis quatuor fuscis longitudinalibus, Rostri apice tuberculoso, Femoribus seminudis. *Faun. Suec.* 143. Gallinago minor. GESN. *Av.* 50. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 53. WILL. *Orn.* 214. RAJ. *Av.* 105. n. 2. ALB. *Av.* I. p. 68. T. 71.

(*) Zie 't IV. STUK, bladz. 17.

de Nederlanden en Noordelyker. De Vlugt van 't Mannetje is zo hoog en ſnel, dat men zyn Geluid wel hoort, doch hem naauwlyks in 't Gezigt kan krygen. Hunne Verblyfplaats is in broekige Landen of in 't Riet, alwaar zy hun Voedzel haalen, 't zy uit eenige vettigheid der Aarde, of van Wormpjes en Inſekten. Hun Geſchreeuw, gelykende, eenigermaate, naar dat der Kieviten, wil men, dat een voorteken zy van Regenbuijen of Onweer. II. AFDEEL. XLI. HOOFD-STUK.

De grootte deezer Vogeltjes is genoegzaam bekend, overtreffende niet veel die van een Kwartel. De Bek en Staart zyn ieder derdhalf Duim lang en 't Lyf maar drie Duimen; waar uit blykt dat zy den Bek zeer groot hebben en daar van met niet minder regt den naam voeren dan de Sneppen. Zy hebben een zeer fraaije mengeling van kleuren, van boven zwartagtig en bleekvaal: van onderen wit, aan de Keel vaal: de Kop met drie, de Rug met vier bleekvaale ſtreepen overlangs: de Stuit zwartagtig met wit overdwars geſtreept: de Staartpennen zwartagtig, aan 't end vaal, met zwarte dwarsſtreepen: de Bek bruin, de Pooten groenagtig.

Nog een Snepje is 'er, maar half zo groot, en van kleur ruim zo fraay, 't welk van de Franſchen *twee voor één*, van de Engelſchen *half-Snepje* en ook *Jack-ſnipe* of *Jud Cock* geheten wordt. Sommige Franſchen noemen het *Fouton* en de Katalogners, in Spanje, *Becadell*,

II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK. XII. *Lapponica.* Laplandsche. Pl. XLIV. Fig. 2.

de Schryvers *Cinclus* of allerkleinste Poelsnep. Daar zyn 'er, die zig verbeelden, dat dit het Mannetje der Snepjes zy, doch 't verschilt wat veel in grootte. De hoofdkleur is uit den vaalen Kastanie-bruin gevlakt.

(12) *Snep met den Bek een weinig opwaards gebogen en de Pooten zwart, de Borst Roestkleurig.*

De Heer BRISSON, die deezen onder den naam van *rossen Poelsnep* beschryft, meent dat het de zelfde zy als de *roodborstige Snep* van Amerika, welke de veertiende Soort uitmaakt van LINNÆUS. Onze Autheur hadt in de Beschryving der Sweedsche Dieren opgemerkt, hoe de kromte des Beks van deezen, dien hy aldaar onder de Kluiten betrekt, zo weinig ware, dat men hem gevoeglyk by de Sneppen kon plaatzen. Dezelve hadt de Keel en Borst Saffraankleur, tot aan de Dyën toe: hy was door RUDBECK geschilderd met een rosagtige Borst, en BRISSON vondt dien in de gene, welken hy uit het Kabinet van den Heer MAUDUYT afbeeldt, Roestkleurig of Yzergraauw. De Kleur is van boven zwartagtig, aan den Stuit rosagtig wit; de Staartpennen bruin met witte dwarsstreepen. De Bek is geelagtig rood, aan 't begin; aan 't end, gelyk de Pooten, zwartagtig.

(13)

(12) Scolopax Rostro subrecurvato, Pedibusque nigris, Pectore ferrugineo. *Syst. Nat.* X. Recurvirostra Pectore croceo. *Faun. Suec.* 138.

II. Afdeel. XLI. Hoofdstuk.

(13) *Snep met een regten Bek, de Pooten groenagtig, den Kop en Hals rosagtig, drie Slagpennen zwart, maar wit aan 't begin.*

XIII. *Ægocephala.* Roodhals.

De Griekfche naam *Ægocephala* wordt van Linnæus op deezen Vogel toegepaft, dien Belon dergelyken naam toe-eigende en Klein noemt *Glareola Ægocephalus.* Doch waarom geeft men 'er dien naam aan? Sommige Engelfchen noemen hem *Yar-Whelp* of *Yarwip*, anderen *Steen-Plevier*; de Franfchen groote roffe Poelfnep. Hy heeft de grootte der gewoone Sneppen, en is alleen aan den Hals roodagtig, voorts zwartagtig van onder en van boven, doch aan den Stuit wit: de Staartpennen zwartagtig met witte dwarsftreepen. Hy onthoudt zig meeft in de Zuidelyke deelen van Europa, zoekende zyn Aas in de Zandige Zee-Oevers.

XIV. *Hæmaftica.* Roodborft.

(14) *Snep met een regten geelagtigen Bek, de Pooten bruin, het Lyf van onderen vaal met bruin gegolfd.*

Deeze, die in Noord-Amerika huisveft, fchynt de zelfde te zyn of naverwant aan den Lapland-

(13) Scolopax Roftro recto, Pedibus virefcentibus, Capite Colloque rufefcentibus, Remigibus tribus nigris bafi albis. *Syft. Nat.* X. Barge f. Ægocephalns Will. *Orn.* 215. Raj. *Av.* 105. n. 4. Alb. *Av.* II. pag. 64. T. 70.

(14) Scolopax Roftro recto flavescente, Pedibus fufcis, Corpore fubtus fulvo fufco undato. *Syft. Nat.* X. Fedoa Americana, Pectore rufo. Edw. *Av.* 138. T. 138.

II. AFDEEL. XLI. HOOFDSTUK.

landſchen, als gemeld is. LINNÆUS merkt aan, dat het Lighaam grys zy, van onderen vaalagtig rood: de Slagpennen van den eerſten rang zwart met witte tippen.

XLII. HOOFDSTUK.

Beſchryving van 't Geſlagt *der* STRANDLOOPEREN, *of* Moeras-looperen; *'t welk den* Kemphaan, Kievit, Tolk, Koet-Plevier, *als ook den* gewoonen, graauwen, geſtippelden *en andere ſoorten van* Plevieren, *bevat. Het zoeken der Kievits*-Eijeren, *enz.*

Naam.

Het Griekſch Woord *Tryngas* of *Tringa*, 't welk men thans tot een Geſlagtnaam gebruikt, kan ik niet beter vertaalen dan door STRAND- of MOERASLOOPER; hoewel die naamen niet op alle Soorten, daar in begreepen, even toepaſſelyk zyn. BRISSON vertaalt het, in 't Franſch, *Beccaſſeau*; waarſchynlyk, om dat zy naar de Sneppen gelyken.

Kenmerken.

De Kenmerken, volgens LINNÆUS, zyn: een rondagtige Bek, van langte als de Kop: de Pooten vier-Vingerig, de agterſte Vinger met één Gewricht en van den grond opgeligt. De *Tringæ* loopen door de Velden en Oevers, ſteunende naauwlyks op den agter-Vinger, daar de Sneppen al de vier Vingeren neerzetten: gelyk KLEIN zeer wel heeft aangemerkt. De Bek is vol-

volgens BRISSON, ſchraal, van middelbaare langte, regt; aan de punt ſtomp en glad. Dewyl de gedaante van den Bek, alleen, het onderſcheidend Kenmerk is der twaalf *Afdeelingen*, welken de Heer BRISSON in zyn Zeventiende Rang maakt, die agttien Geſlagten bevat, als gemeld is; zo zal ik hier, daar van, kortelyk ſpreeken. Die van de *eerſte* Afdeeling hebben den Bek regt en dikker aan 't end; de *Kievit* en *Jacana*: van de *tweede*, den Bek veeleer opwaards gekromd dan regt, en platagtig; de *Tolk*: van de *derde*, den Bek van boven verhevenrond, aan 't end op de zyden plat; de *Zee-Patrys*: van de *vierde*, den Bek regt, en aan de zyden plat, zo wel als 't Lyf; de *Rall*: van de *vyfde* den Bek ſchraal of dun: de *Strandlooper*, *Poelſnep* en *Snep*: van de *zesde* den Bek neerwaards gekromd; de *Wulp*: van de *zevende* Spatelswyze; de *Lepelaar*: van de *agtſte* dik en rond; de *Oijevaar*, *Reiger*, enz. Deeze laatſten, en de verdere Geſlagten, heb ik reeds beſchreeven.

II. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

De meeſte Soorten van Strandloopers, die LINNÆUS heeft, zyn in dat zelfde Geſlagt by BRISSON begreepen, als volgt.

Soorten.

(1)

(*) Vergelyk het IV. STUK, deezer *Nat. Hiſtorie*, bladz. 76.

II. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. I. *Pugnax* Kemphaan.

(1) *Strandlooper met roode Pooten, de drie zydelingse Staartpennen ongevlakt, het Aangezigt met korrelagtige Vleeschbheuveltjes.*

Van de Franschen wordt deeze Vogel, die zeer bekend is in de middelste deelen van Europa, *Combattant* of *Paon de Mer*, dat is Zee-Paauw, geheeten; van de Engelschen *Ruffe* of *Reeve*; van de Duitschers *Haus-teuffel*; van de Polakken *Ptak bitny*; van de Sweeden *Brushane*. Wy geeven 'er den naam van *Kemphaan* aan, en weleer plagt men ze, in 't Nederduitsch, *Kemperkens* te noemen, 't welk overeenkomt met den tytel van *Avis pugnax* by de Schryveren, waar van MOEHRING zyn *Philomachus* gesmeed heeft.

Deeze Vogel draagt dien naam te regt: want in geneigdheid tot vegten overtreft hy alle bekende Vogelen. Eenige Mannetjes, in een Hok of Korf by elkander gezet, raaken aanstonds aan den gang, en vegten zo verwoed, dat de meesten sneuvelen; zo dat men 'er dikwils, op 't laatst, maar één overhoudt. In vryheid zynde, in 't open Veld, ziet menze ook somtyds, twee aan twee, Kampen, en met zo veel

(1) Tringa Pedibus rubris, Rectricibus tribus lateralibus immaculatis, Facie papillis granulatis carneis. *Faun. Suec.* 145. Avis pugnax. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 19. f. 18. JONST. *Av.* 152. T. 57. 52. WILL. *Orn.* 224. T. 56. RAJ. *Av.* 107. MARS. *Danub.* 52. T. 24. ALB. *Av.* I. p. 69. T. 72. 73.

veel drift, dat zy den Vogelaar niet zien, die hun dan, met gemak, een Sleepnet over 't hoofd haalt. De Mannetjes of Haantjes, egter, hebben alleen maar die hoedanigheid. Het opzetten van de Vederen om den Hals, die zeer lang zyn, geeft hun, in dit geval, een zeer aardige Kraag, veel gelykende naar de Halskraagen van den ouden tyd.

II. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. *Kemphaan.*

't Is niet te verwonderen, dat ALDROVANDUS agt verschillende Afbeeldingen van deezen Vogel geeft: want men vindt naauwlyks twee, die eveneens zyn, inzonderheid ten opzigt van de kleur, onder de Mannetjes: even of de Natuur deezen Vogel genoegzaam kenbaar oordeelde door zyne Kraag. Egter zegt men, dat zy, in 't midden van den Zomer, na het verwisselen van Veeren, allen eveneens zyn gekleurd. In de Wyfjes is het Lyf van boven Aschgraauw, zwart en wit, bont, van onderen geheel wit. Men kan niet zeggen, dat zy van grootte als een Duif zyn: zy zyn waarlyk veel kleiner, doch langer van Pooten. In grootte en gestalte zweemen zy veel naar den Poelsnep, welken de Franschen *Chevalier* of Ruiter noemen, in 't Latyn genaamd *Totanus* (*).

't Zyn Trekvogelen, die men, als 't in de tyd is, overvloedig, zelfs in de Zuidelyke deelen van Sweeden vindt. Jaarlyks komen zy, in onverbeeldelyke menigte, uit het Noorden overvlie-

(*) Zie bladz. 220.

II. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

Kemphaan.

vliegen in de Moerassige Landstreeken van 't Graafschap Lincoln, en vertrekken na drie Maanden weder; werwaards is onzeker, zegt CHARLETON. Daar te Lande worden zy van sommigen voor een groote lekkerny gehouden; doch men moetze eenigen tyd mesten, na dat zy in 't wild gevangen zyn.

II. *Vanellus.* Kievit.

(2) *Strandlooper met roode Pooten, een afhangende Kuif, de Borst zwart.*

Van deezen heeft BRISSON, uit de gedagte Kenmerken, een byzonder Geslagt gemaakt, 't welk hy, door de kort genagelde Pooten, van den Jacana onderscheidt. De Ouden hebben hem *Vanellus* geheeten, waar van de Fransche naam *Vanneau* afkomstig is, doch zy noemden hem ook *Capra* of *Capella Avis*, dat is Geit-Vogel, waarschynlyk wegens de Kuif, die eenigermaate naar een Geitenbaard zweemt. Sommigen, egter, onderscheiden de *Capella* van den *Vanellus* (*). Onder de Franschen noemt men hem *Dixhuit*, anderen *Papechieu*, de Italiaanen *Pavoncello* of Paauwtje, de Engelschen *Lapwing*, wegens het klapperen met zyn Vlerken. De Sweedsche naam is *Wipa*, de Switzersche *Gyfitz* of

(2) Tringa Pedibus rubris, Cristâ dependente, Pectore nigro. *Faun. Suec.* 148. Capella f. Vanellus. BELL. *Av.* 49. a. GESN. *Av.* 764. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 63. WILL. *Orn.* 228. T. 57. JONST. *Av.* 164. T. 53. 27. RAJ. *Av.* 110. ALB. *Av.* I. p. 70. T. 74.

(*) CHARLET. *Onomast.* p. 109.

of *Gywit*, de Hoogduitsche *Gyvit*, *Kyuutz* of *Kiwit*, waar van de onze, *Kievit*, buiten twyfel afdaalt. II. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK. *Kievit.*

Deeze Vogel is zeer bekend wegens het Geluid, dat hy maakt, 't welk aanleiding tot de laatstgemelde benaamingen gegeven heeft. Dit Geluid dient zekerlyk, in zommige gevallen, om zyne aandoeningen, van vreeze, spyt of woede, uit te drukken. Men wil dat zy, hoe verder van hun Nest, hoe sterker schreeuwen, om den genen, die naar 't zelve zoekt, te misleiden. Wat hier van zy, hunne manier van Vliegen, of dit Geluid, verraadtze. Gemeenlyk bestaat hun Voedzel in Aardwormen of andere Insekten, 't zy kruipende 't zy vliegende. Men zietze, by groote troepen, in de uitgestrekte Moeras-Landen van Litthauwen, en in de akelige Wildernissen aan de Grenzen van Pruissen, overwinteren. Van daar komen zy, zo 't schynt, tegen 't Voorjaar Westwaards, om te broeden in de Grazige Weiden van de Nederlanden, Vrankryk en Engeland, alwaar hunne Eijeren, die men 'er in Maart en April vindt, een groote Lekkerny zyn.

Op dat nu, onder 't voorwendzel van Kievits-Eijeren te zoeken, de Nesten van Patryzen en dergelyk Edel Gevogelte niet gestoord of beroofd mogten worden, zo is daar omtrent bepaaling gemaakt. In Vriesland is het, volgens het Reglement wylen zyner Doorlugtige Hoogheid op de Jagt, van den 30 January 1750, 't Zoeken der Eijeren.

II. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. *Kievit.*

verbooden, eenige Endvogels, Kievits of dergelyke Vogelen Eijeren op te raapen, of die te verkoopen, van den 1 Mey tot den 5 Augustus, op de verbeurte van tien Guldens. In 't Stigt van Utrecht werdt, door de nieuwe Ordonnantie op de Jagt, van den 18 September des zelfden Jaars, het zoeken, rooven of verkoopen, van Kievits, Maarlen, Wulpen, of dergelyker Vogelen Eijeren, na *primo* Mey verbooden, op een boete van 12 Guldens, zo wel by den kooper, als zoeker, roover of verkooper, te verbeuren. Volgens het 42. Artikel van het Plakkaat op de Houtvestery en Jagt, in Holland en Westfriesland, van den Jaare 1684, mogen geen Kievits, Maarlen, Wulpen of andere Vogelen Eijeren, gezogt of verkogt worden, op de Boete van 3 Pond, zo voor kooper als verkooper. Ook staat in de Ordonnantie op de Houtvestery en Jagt, van den Prins Erfstadhouder den 3 Augustus 1750 gearresteerd, dat men niet, *dan met verlof van den Houtvester*, Patrys-, Faisant-, Kievits- en andere Eijeren zoeken mag (*). De Boeren egter, in Westfriesland, zoeken de Kievits-Eijeren onbeschroomd en brengenze, als 't in de tyd is, by honderden ter Markt; doch wy hebben hier voor gezien, dat de Westfriezen zig aan 't Gezag van den Houtvester niet onderworpen agten.

De

(*) *Nederl. Jaarboeken* van 1750, bladz. 1080, 1411, 473.

II. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. *Kievit.* Gestalte.

De Kievit is een der fraaiſte Vogelen van ons Land. Hy heeft omtrent de grootte van een Duif, maar zyn Pooten zyn veel langer. De kleur is van boven groenagtig, met een weerſchyn van Purper en Goud, van onderen wit: de Staartpennen zyn ten deele wit, ten deele zwart: de Kop is zwartagtig groen, met een zwarte ſtreep onder de Oogen en een afhangende zwarte Kuif, die veel korter is in 't Wyfje, dat ook kleinder is, doch voor 't overige naauwlyks van 't Mannetje verſchilt. Hy vliegt zeer gezwind, en alles zweemt naar vlugheid.

Op ſommige plaatſen maaken de Vogelaars hun werk van de Kieviten met Slagnetten te vangen, om die tot Spyze te verkoopen. Jong vindt men ze, inderdaad, niet onſmaakelyk, vet en welgevoed in 't Najaar, geevende een Voedzel dat gemakkelyk te verteeren, doch niet zeer voedzaam is. Sommigen hebben hetzelve tot verſterking der Zenuwen en Herſenen aangepreezen.

III. *Gambetta.* Roode Ruiter.

(3) *Strandlooper met den Bek en Pooten rood, het Lighaam geel en Aſchgraauw gemengeld, van onderen wit.*

De *roode Ruiter* wordt deeze van BRISSON ge-

(3) Tringa Roſtro Pedibusque rubris, Corpore luteo cinereoque variegato, ſubtus albo. *Faun. Suec.* 153. Gambetta. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 26. RAJ. *Av.* 107.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. *Ruiter.*

getyteld, die hem, in 't Geslagt der *Tringæ*, op den *Chevalier*, (*Totanus*,) volgen laat. Ook zie ik niet, waarom hy meer den naam van *Roodbeen* voeren zoude, dan de Kievit, die ook roode Pooten heeft. De Engelschen, egter, noemen hem *roodbeenige* Ruiter.

't Is een Vogel wat kleiner dan een Kievit, die zig op dergelyke plaatsen onthoudt, hebbende van boven de Veders bruin, met Aschgraauw gerand, van onderen het Lyf wit, met rosse vlakken; de Stuit wit; de Staartpennen graauwagtig met zwarte dwars-streepen en witte tippen; de Pooten rood, of geelagtig rood volgens KLEIN, of geel volgens RAY: de Bek half rood, aan 't end zwart.

IV. *Interpres.* Tolk.

(4) *Strandlooper met roode Pooten, het Lighaam zwart, wit en Roestkleurig bont, de Borst en Buik wit.*

De Heer BRISSON maakt hier een byzonder Geslagt van, onder den naam van *Arenaria*, in 't Fransch *Coulon-chaud*. KLEIN, die hem *Gavia* noemt, meende, dat het de *Zand Plevier* was van RAY; doch deeze Autheur maakt 'er gewag van onder den naam van *Morinellus*, in 't Engelsch *Turn-stone* of *Sea-Dottrell*, hoedanig eenen hy aan de Zee-Kust van Cornwall hadt ge-

(4) Tringa Pedibus rubris, Corpore nigro, albo, ferrugineoque vario, Pectore Abdomineque albo. *It Gothl.* 217. *Faun. Suec.* 154. Morinellus Canadensis. EDW. *Av.* 141. T. 141.

gezien. In Gothland, alwaar hy zig op de Eilanden *Heiligholm* en *Clasen* onthoudt, noemen de Inwooners hem *Tolck*, zegt LINNÆUS. MOEHRING hadt 'er den naam van *Cinclus* aan gegeven.

II. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. *Tolk.*

't Schynt een Kanadasche Vogel te zyn, die de grootte, ongevaar, van een Lyster heeft; den Bek eer een weinig opwaards gekromd dan regt: de kleur van boven bont, als gemeld is, van onderen wit, gelyk ook die van den Hals en Stuit: de Staartpennen ten deele wit, ten deele bruin: den Bek zwart, de Pooten Oranjekleur.

V. *Lobata.* Koet-Plevier.

(5) *Strandlooper, hebbende den Bek Elsvormig aan de punt geboogen, de Pooten groenagtig met gelobde Vingeren, den Buik witagtig van kleur.*

De Heer BRISSON heeft, in zyn agttiende Rang, een byzonder Geslagt gemaakt van een Vogel, waar aan hy den naam van *Phalaropus* toe-eigent, om dat dezelve Voeten heeft, welker Vingeren bezet zyn met Vliezen, van ongelyke breedte, aan de zyden hier en daar uitgesneeden, gelyk die van den Koet, welke in 't Griekſch *Phalaris* heet. Tot dit Geslagt is betrekkelyk deeze en de volgende Soort van LIN-

(5) Tringa Rostro subulato apice inflexo, Pedibus virescentibus lobatis, Abdomine albido. *Syst. Nat.* X. Tringa fusca, Pedibus Fulicæ. EDW. *Av.* 143. T. 143. & 46. T. 46.

II. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. *Koet-Plevier.*

LINNÆUS: doch hy merkt in deeze een Verscheidenheid aan; zynde de een *Aschgraauwe*, de ander *bruine* Phalaropus van hem getyteld. Dat de *Hegschaar* een andere Vogel zy, zal in 't vervolg blyken. De Engelschen geeven aan beiden den naam van *Coot-footed Tringa*, en wy noemenze *Koet-Plevier.*

't Zyn Vogelen, die in Noord-Amerika en Lapland huisvesten, zwemmende, in stormig Weer, troepswyze by een. Hunne Bek is zeer dun, zwart van kleur, en 't Lyf als wy gemeld hebben: de grootte gelyk een Snep.

VI. *Fulicaria.* Roode.

(6) *Strandlooper met een regten Bek, de Pooten gelobd en bruinagtig, den Buik Roestkleurig.*

Roode *Tringa*, met de Pooten van een Koet, wordt deeze in 't Fransch door EDWARDS geheeten, en BRISSON noemt hem *rosagtige* Phalaropus, zeggende dat hy, van onderen, de kleur heeft van Roodaarde, van boven rosagtig is met de Vederen in 't midden zwartagtig. Ook heeft hy, boven de Oogen, eene bleek rosagtige streep en een witte dwars-streep op de Vlerken; de Stuit wit, met zwart gevlakt; de Staartpennen in 't midden zwart, aan de randen rosagtig: den Bek Oranje-kleur, aan 't end zwart; de Pooten groenagtig bruin. Hy is

(6) Tringa Rostro recto, Pedibus lobatis subfuscis, Abdomine ferrugineo. *Syst. Nat* X. Tringa fusca Canadensis. membranis ad Digitorum articulos. EDW. *Av.* 142. T. 142

is een weinig grooter dan de voorgaande en onthoudt zig aan de Hudsons-Baay.

II. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. *Koet-Plevier.* Gryze. Pl. XLIV. *Fig.* 3.

Nog een Koet-Plevier is 'er thans bekend, die in kleur merkelyk verschilt van de voorgaanden, weshalve hy de *gryze* genoemd wordt. Zodanig een werdt 'er, voor zes of zeven Jaaren, geschooten in het Graafschap York in Engeland, naar welken de nevensgaande Afbeelding is gemaakt; waaruit men de gedaante der Pooten duidelyk ontdekt. Hy werdt aangemerkt als een nieuwlings ontdekte Soort van Snep of Strandlooper. Men bevondt hem, versch gedood zynde, maar twee Loot zwaar. De kleur was van boven blaauwagtig Aschgraauw of als Ley, met eenig mengzel van zwartagtig of donker; van onderen wit, tot op het voorste van den Kop, die van boven en van agteren zwart was: de Vlerken met witte dwars-streepen gegolfd: de Pooten Aschgraauw. De Bek was zwart en aan beide zyden van de Bovenkaak gegroefd, zynde een weinig platagtig, gelyk die van een Eend, en met een richel van boven (*).

(7) *Strandlooper die bleekroodagtig bruin is, met den Borst zwartagtig, de Staartpennen witagtig Aschgraauw, de Pooten bruinagtig.* VII. *Alpina.* Laplandsche.

Van

(7) Tringa testaceo-fusca, Pectore nigricante, Rectricibus cinereo albidis, Pedibus fuscescentibus *Syst. Nat.* X.

(*) *Phil. Transact.* Vol. L. Part, I. for 1757. p. 255.

II. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. VIII. *Ochropus.* Plevier.

Van deezen weet ik niets meer, dan dat hy de grootte van een Spreeuw heeft en den Buik wit, onthoudende zig in Lapland.

(8) *Strandlooper, die de punt des Beks gestippeld heeft, de Pooten groenagtig, de Rug glanzig bruin-groen.*

't Schynt dat dit de Vogel zy, dien men gemeenlyk *Plevier* noemt, en by de Franschen, in de wandeling, *Cul-blanc* of Witgat, om dat hy boven de Stuit wit is, anders *Beccasseau.* Van eenige Schryvers wordt hy *Trynga* of *Tringa*, van anderen *Cinclus* geheten, naar het Grieksch. De Italiaanen noemen hem *Giarolo*, *Pinirolo* of *Sgainolo*, de Sweeden *Horsgjoek*, de Straatsburgers *Mattknillis*. De Duitschers, in 't algemeen. noemen hem *Steingallell*, *Bont Waterhoentje* of *Groenpoot*, welke laatste naam weinig overeenstemt met *Rhodopus* en *Ochropus*, die roodagtige of bruine Pooten aanduiden.

De Plevieren zyn zeer geagte en smaakelyke Vogelen; die by groote schoolen komen en gaan, zo dat men 'er, als 't in de tyd is, by honderden van vangt. In Vrankryk maaken de Vogelaars daar toe een grooten Toestel van Netten, en die Vangst heeft een zonderlinge handig-

(8) Tringa Rostri apice punctato, Pedibus virescentibus, Dorso fusco-viridi nitido. *Faun. Suec.* 146 Tringa. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 54. WILL. *Orn.* 222. T. 55. RAJ. *Av.* 108. Rhodopus s. Ochropus. GESN. *Av.* 508. 511. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 39.

digheid en veel overlegs noodig; dewyl deeze Vogelen den Wind waarneemen, moetende op verſcheide wyzen in de Netten gelokt worden. Deeze ſoort, egter, die de Oevers der Beeken veel bezoekt, wordt gemeenlyk door middel van Lymſtokjes gevangen, die men aan de kant van 't Water ſteekt.

II. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK. *Plevier*

Hy heeft de grootte ongevaar van een Merel of zwarten Lyſter: de kleur is van boven bruin; de Wieken zyn van onderen zwart, met witte gegolfde Steepen: de Buik wit, de Hals gevlakt. Van de Staartpennen zyn ſommigen geheel, anderen ten deele wit of met witte Vlakken getekend.

IX. *Hypoleucos.* Haairſnepje.

(9) *Strandlooper met een gladden Bek, de Pooten Loodkleurig, het Lyf Aſchgraauw met zwarte ſtreepen, van onderen wit.*

Deeze wordt de *kleine Tringa* geheten, om dat hy kleiner is dan de voorgaande, en *Hypoleucos*, om dat hy geheel wit is van onderen. De Duitſchers noemen hen *Pfiſterlein*, de Sweeden *Snaeppa*, en wy Haairſnepje. Onder de Engelſchen is hy by den naam van *Sandpiper*, onder de Franſchen by dien van *Guignette* bekend.

In grootte overtreft hy de Zee-Zwaluw een weinig. De langte van 't Lyf is maar vier, die van

(9) Tringa Roſtro lævi, Pedibus lividis, Corpore cinereo, lituris nigris: ſubtus albo. *Faun. Suec.* 147. Tringa minor. WILL. *Orn.* 223. T. 35. RAJ. *Av.* 108, Gallinula hypoleucos. GESN. *Av.* 509. ALDR. *Orn.* III. p. 469.

II. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK.

van den Bek één en die van de Staart twee Duimen. Veel zwerven deeze Haairſnepjes onder de Plevieren, en verhinderen derzelver Vangſt zeer.

X. *Canutus.* Zaagpen.

(10) *Strandlooper met een gladden Bek, de Pooten Aſchgraauwagtig, de Slagpennen van den eerſten rang zaagswyze.*

De *Canuts* Vogel, die van de Engelſchen, in 't Graafſchap Lincoln, *Knot* genoemd wordt, heeft mooglyk van wegen zyne lekkerheid dien naam, als zynde een Koninglyke Spyze. Zyn grootte is omtrent als die van een Spreeuw. Hy onthoudt zig aan den Waterkant, en beweegt, loopende, onophoudelyk zyne Staart, gelyk de Kwikſtaarten. 't Schynt dat hy ook in Sweeden gevonden worde. RAY zegt, dat zyne zwaarte vyf Loot is, en die van den naaſtvoorgaanden vier Loot: de kleur van de Kop en Rug bruinagtig Aſchgraauw, met een witte dwarsſtreep op de Vlerken: de Bek zwart, de Pooten groenagtig.

XI. *Glareola.* Geſtippelde Plevier. Pl. XLIV. *Fig.* 4.

(11) *Strandlooper met een gladden Bek, de Pooten groenagtig, het Lighaam wit geſtippeld, de Borſt witagtig.*

On-

(10) Tringa roſtro lævi, Pedibus cineraſcentibus, Remigibus primoribusſerratis. *Syſt. Nat.* X. Tringa Cinerea, Remigibus ſecundariis baſi albis, Rectricibus quatuor mediis immaculatis. *Faun. Suec.* 150. Canuti Avis. RAJ. *Av.* 108.

(11) Tringa Roſtro lævi, Pedibus vireſcentibus, Corpore albo punctato, Pectore ſubalbido. *Faun. Suec.* 152.

Onder den tytel van klein Waterhoentje, met de Pooten vuilgroen, was deeze van RUDBECK, onder de Sweedſche Vogelen, afgeſchilderd. De Heer BRISSON verbeeldt zig, dat het de zelfde Vogel zy als de voorgemelde Plevier, dien de Franſchen *Witgat* noemen: alzo hy het Lyf wit geſtippeld heeft.

II. AFDEEL. XLII. HOOFD-STUK. *Plevier.*

(12) *Strandlooper met een gladden Bek, de Pooten bruin, de Slagpennen bruin, de eerſte met een witte Schaft.*

XII. *Littorea.* Bruine Ruiter.

Deeze wordt, van ſommigen, de *zwarte Chalidris*, van anderen de *zwartagtige* en van BRISSON *Chevalier cendré* geheten; des ik hem *bruine* Ruiter noem, tot onderſcheiding van den rooden, hier voor beſchreeven, waar mede hy, in grootte, nagenoeg overeenkomt. Van boven is hy bruin, van onderen rosagtig wit: de Bek zwartagtig blaauw, de Pooten donker Aſchgraauw. Hy onthoudt zig, gelyk de meeſten van dit Geſlagt, aan de Zee-Oevers en in de Moeraſſen ven Europa.

(13) *Strandlooper met een zwarten Bek, de Pooten groenagtig, het Lighaam grys, van onderen wit.*

XIII. *Squatarola* Graauwe Plevier,

LIN-

(12) Tringa Roſtro lævi, Pedibus fuscis, Remigibus; fuscis Rachi primæ niveâ. *Faun. Suec.* 151.

(13) Tringa Roſtro nigro, Pedibus vireſcentibus, Corpore griſeo ſubtus albido. *Faun. Suec.* Pluvialis cinerea. RAJ. *Av.* 1. p. 72. T. 76.

II. AFDEEL. XLII. HOOFDSTUK. *Plevier.* LINNÆUS geeft aan deezen den Venetiaanſchen naam: BRISSON brengt hem in 't Geſlagt der Kieviten, hem noemende *gryze Kievit.* Gemeenlyk is hy, by de Autheuren, onder den naam van *Aſchgraauwe Plevier* bekend, en de Engelſchen noemen hem *grey Plover*, die van Jamaika *Wag-Tail.* In 't Hoogduitſch geeft men 'er den naam aan van *grawer Keuwit* of *groſſer Brachfogel*, dat is groote Braakvogel.

Men vindt hem ook aan de Stranden van Europa. Hy is van grootte omtrent als de Goud-Plevier; de kleur van boven grys-bruin met de Vederen wit gerand; van onderen uit wit en zwart-bruin gemengeld: de Keel, Buik en Staartpennen wit, de laatſten met bruine dwars-ſtreepen: de Bek en Pooten zwartagtig.

XLIII. HOOFDSTUK.

Beſchryving van 't Geſlagt *der* PLEVIEREN; *waar in, behalve den* Goud-Plevier, *zo der Noordſche als Zuidelyke Landen, de* gekuifde, gedoornde, *en anderen, als ook de* Piepert, Schreeuwer, *de* Mornel, Griel *en het* Mathoen, *zyn begreepen.*

Naam. DEn Geſlagtnaam *Charadrius*, dien de Heer LINNÆUS gebruikt, vertaal ik PLEVIER, om dat de meeſte Vogelen van dit Geſlagt Plevieren zyn. Die naam is van 't Latynſche *Pluvialis* afkomſtig, 't welk BRISSON gebruikt, en

en zyne zinspeeling daar op heeft, dat zy veel in natte plaatsen en Moerassen zig onthouden, zegt CHARLETON. De Italiaanen noemenze *Pluiero*, de Franschen *Pluvier* of *Plevier*, de Duitschers *Pulver*, de Engelschen *Plover*. II. AFDEEL. XLIII. HOOFD-STUK.

De Kenmerken zyn, een rolrondagtige stompe Bek, de Pooten drie-Vingerig. BRISSON maakt, in zyn Zestiende Rang, drie Afdeelingen, waar van de eerste de genen bevat, die den Bek krom Kegelagtig hebben, gelyk de *Trapgans*; de tweede de zulken, wier Bek regt en uitermaate lang is, gelyk het *Matboen* en de *Schol-Aakster*; de derde die, welker Bek regt en zeer kort is, doch evenwel aan 't end dikker, als in de voorigen. Deeze derde Afdeeling begrypt het Geslagt der *Plevieren*. Kenmerken.

't Getal der Soorten is by LINNÆUS elf, die meestal onder de vyftien Plevieren van BRISSON begreepen zyn. Soorten.

(1) *Plevier met de Keel, den top van 't Hoofd en Borst zwart, het Agterhoofd gekuifd, de Rug roodagtig, de Pooten zwart.* I. *Cristatus.* Gekuifde.

KLEIN noemt deezen de Indiaansche *Kievit*, EDWARDS de Indiaansche *Plevier*, met een zwarte Keel, en BRISSON, de *gekuifde Persiaansche*. Hy wordt, inderdaad, in Persie gevon-

(1) Charadrius Gulâ, Pileo, Pectoreque nigris, Occipite cristato, Dorso testaceo, Pedibus nigris. *Syst. Nat.* X. Gen. 79. Pluvialis Indicus, Pectore nigro. EDW. *Av.* 47. T. 47.

II. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

vonden, en de gestalte is nagenoeg als die van onze Kieviten, hoewel een weinigje grooter. De kleur is van boven Kastanie-bruin, van onderen zwart; aan de Borst naar Violet trekkende; aan den Buik wit, de Kop groenagtig zwart; de Wangen, 't Agterhoofd en de Hals aan de zyden wit, gelyk ook de Staartpennen, die zwarte tippen hebben: de Bek zwart, de Pooten bruin.

II. *Hiaticula.* Piepert.

(2) *Plevier met een zwarte Borst, het Voorhoofd zwartagtig wit gebandeerd, de top van 't Hoofd bruin, de Pooten geel.*

De gemeene naam van deezen is *Charadrius* of *Hiaticula*, om dat hy veel voorkomt, zegt CHARLETON, by de openingen der Beeken in de Rivieren; doch LINNÆUS meldt, dat hy aan de Zee-Oevers in Europa en Amerika gevonden worde. Hy maakt zyn Nest in de Rotsen, zegt zelfs BRISSON, en legt Eijeren die groenagtig zyn, bruin gevlakt, aan 't dikke end geheel bruin. In de Gebergten van Lapland ontmoet men hem zeer veel, wordende van de Laplanders *Pago*, van de Sweeden Strand-*Pipare* of *Piepert* geheten. De Engelschen noemen

(2) Charadrius Pectore nigro, Fronte nigricante fasciolâ albâ, Vertice fusco, Pedibus luteis. *Faun. Suec.* 159. Charadrios f. Hiaticula. ALDROV. *Orn.* l. 20. c. 67 JONST. *Av.* 166. T. 53. WILL. *Orn* 230. T. 57. RAJ. *Av.* 122. SLOAN. *Jam.* II. p. 314 T. 169. f. 2. ALB, *Av.* I. p. 76. T. 80.

men hem *Sea-Lark*, de Brasiliaanen *Matuitui*; zo dit de zelfde is, gelyk RAY verzekert. II. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

Hy is maar weinig grooter dan een Leeurik: zyn kleur is van boven grys-bruin, zo BRISSON zegt, van wien hy de *kleine gebandeerde* Plevier geheten wordt.

(3) *Plevier die bruin is, met het Voorhoofd, een band op de Rug en den Buik wit, gelyk ook de zydelingse Staartpennen wederzyds; de Pooten zwart.* III. *Alexandrinus.* Alexandrynsche.

Onder den naam van *Alexandrynsche* wordt deeze voorgesteld, die door HASSELQUIST in Egypte, aan het Kanaal van den Nyl, is waargenomen.

(4) *Plevier, die zwart gebandeerd is aan de Borst, Hals, 't Voorhoofd en Wangen, als ook de Staart, die geel is; de Pooten bleek.* IV. *Vociferus.* Schreeuwer.

BRISSON noemt deezen de *gebandeerde Virginische* Plevier, doch de Engelschen geeven 'er den naam van *Schreeuwer* aan, en die van Virginie noemen hem *Kill-Deer.*

Hy onthoudt zig in Noord-Amerika. Op *St. Domingo* vindt men ook een zeer fraay gebandeer-

(3) Charadrius fuscus, Fronte, Collarique Dorsali, Abdomineque albis, Rectricibus lateralibus utrimque candidis, Pedibus nigris. *Syst. Nat.* X. Charadrius Alexandrinus. HASSELQ. *It.* 255 n. 30.

(4) Charadrius fasciis Pectoris Colli Frontis Genarumque nigris, Cauda luteâ fasciâ nigrâ, Pedibus pallidis. *Syst. Nat.* X. Pluvialis Vociferus. CATESB. *Car.* I. p. 71. T. 71.

II. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

deerde en gekleurde Plevier, die van BRISSON wordt afgebeeld.

V. *Ægyptius.* Egyptische.

(5) *Plevier met een zwarte Borst-streep, de Wenkbraauwen wit, de Staartpennen wit getipt en zwart gebandeerd, de Pooten blaauw.*

In de open Velden van Egypte is deeze door den Heer HASSELQUIST gevonden. BRISSON twyfelt, of deeze niet, zo wel als de voorgemelde Alexandrynsche, de gene zy, dien hy de *gebandeerde* Plevier noemt, en als zyne zevende Soort uit het Kabinet van REAUMUR beschryft.

Dezelve is weinig grooter dan een Lyster: van kleur boven op 't Lyf grys-bruin, onder wit: met een rosagtige streep boven de Oogen; een dubbelen Halsband, de een wit, de ander zwart; de agt middelste Staartpennen bruin-grys, naar 't end toe zwart, aan de tippen wit; de twee buitensten wederzyds wit: den Bek zwart, de Pooten rood.

VI. *Morinellus.* Mornel.

(6) *Plevier met de Borst Roestkleurig, een witte streep over de Wenkbraauwen en Borst, de Pooten zwart.*

De

(5) Charadrius fasciâ Pectorali nigrâ, Superciliis albis. Rectricibus apice albis fasciâ nigrâ, Pedibus cœruleis. *Syst. Nat.* X. Charadrius Ægyptius. HASSELQ. *It.* 256. n. 31.

(6) Charadrius Pectore ferrugineo fasciâ Superciliorum Pectorisque lineari albâ, Pedibus nigris. *Faun. Suec.* 158. 160. Morinellus. ALB. *Av.* II. p. 57. T. 61. 62. RAJ. *Av.* 111.

II. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

De naam van *Morinellus*, in 't Engelſch *Dottrel* of *Dotterel*, wordt aan deeze Vogels gegeven wegens hunne zotte Gebaarden. Zy aapen, naamelyk, alles naa, wat de Vogelaar doet, zonder zig over hun behoud te bekommeren, eer dat zy met het Net overdekt zyn. Zo hy zyn Arm uitſteekt, breiden zy hunne Wiek uit; zet hy zyn Been voort, zy doen het ook; gelyk CAMBDEN, in zyn beſchryving van 't Engelſche Landſchap Lincoln, meldt. Men kan 'er des nagts, by Fakkel- of Toortslicht, zo veel men wil vangen. Op zekere tyden des Jaars zyn zy op eenige plaatſen van Engeland gemeen, doch inzonderheid in de Moeraſſen van dat Landſchap. Men vindtze ook in Sweeden, en zy vertrekken gemeenlyk in 't Voorjaar, over Upsal noordwaards, naar de Laplandſche Bergen, wordende van de Laplanders *Labul* geheten.

Deeze Vogelen verlaaten tweemaal 's Jaars; in April, naamelyk, en Auguſtus, de Moerasſige plaatſen, en verzamelen zig troepswyze op de Bergen. De reden dier Verhuizing hangt af van hun Aas. Diestyds is daar iets te vinden, 't welk hun behaagt, en, om zulks met zekerheid te weeten, heb ik de Maagen van veelen open geſneeden, en daar in, meeſtendeels, eenige kleine zwartagtige Torretjes gevonden, onder anderen ook Rupſen of Houtwormen (*Coſſi*) en kleine Aardſlekken; zegt D. LISTER (*).

In

(*) RAJ. *Synops. Avium*. p. 112.

II. AFDEEL. XLIII. HOOFD-STUK.

In Vrankryk worden zy voor kleine Plevieren gehouden en *Guignards* geheten. Zy vliegen troepswyze en bezoeken de geploegde Landen veel. Ook komen zy tegen den tyd van den Wyn-Oogſt en doen aan de Druiven veel ſchade. Men vindt 'er, jaarlyks, groote menigten van in Beauce, vooral omſtreeks *Chartres*: zy worden zo vet, dat menze naauwlyks kan vervoeren, zonder te bederven. De Franſche naam is van dergelyk een zot gedrag als de Engelſche afkomſtig: hunne nieuwsgierigheid, om te zien wat de Vogelaar doet, brengt hun in de knip. Bovendien, als men 'er gedood heeft met Schietgeweer, verzamelen de overigen zig rondom de geſchootene, en geeven den Landman gelegenheid, om op nieuws een goeden Scheut te doen.

De grootte is omtrent als een Lyſter of Spreeuw; de kleur van boven bruin-grys, met de randen der Veeren, gelyk ook het Lyf van onderen, rosagtig, zegt BRISSON, doch aan den Buik wit, alwaar het Mannetje een zwarte plek heeft. Agter de Oogen loopt een wit-rosagtige ſtreep. De Staartpennen zyn grys, aan de tippen bruin, doch de vier buitenſten, wederzyds, wit aan 't end: de Bek zwart, de Pooten bruin.

VII. *Apricarius.* Noordſche Goud-Plevier.

(7) *Plevier met een zwarte Borſt, den Bek aan 't grondſtuk bultig, de Pooten Aſchgraauw.*

Groe-

(7) Charadrius Pectore nigro, Roſtro baſi gibbo, Pedibus ci-

Groene gevlakte Plevier met een zwarten Buik wordt deeze van EDWARDS geheten. LINNÆUS hadt hem, in de befchryving der Sweedfche Vogelen, *zwart-geele* Plevier getyteld; thans noemt hy denzelven *Apricarius*, om dat hy veel in de dorre Velden huisveft. De Oelanlanders, zegt hy, noemen hen *Alwargrin*, de Smolanders *Myrpitta* en de Sweeden *Ackerhoens*. De Engelfchen, aan de Hudfons-Baay, geeven 'er den naam van *Hawks-Eye* of Haviks-Oog aan. BRISSON noemt hem *Goud-Plevier* van de Hudfons-Baay.

II. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

Deeze Vogel onthoudt zig zo wel in 't Noordelyk deel van Amerika als van Europa. Hy heeft de grootte van een Tortelduif: zyn kleur is van boven zwartagtig met Oranje-geele vlakken, van onderen zwart. Op 't voorfte van den Kop heeft hy een witte ftreep, die boven de Oogen en langs de zyden van den Hals zig uitftrekt, omvangende den Onderhals. De Staartpennen zyn met bruin en zwart overdwars geftreept: de Bek en Pooten zwart.

VIII. *Pluvialis.* Goud-Plevier.

(8) *Plevier met de Pooten Afchgraauw, het Lighaam zwart en groen gevlakt, van onderen witagtig.*

Van

cinereis. *Syft. Nat.* X. Charadrius nigro lutefcente variegatus. Pectore nigro. *Faun Suec.* 156 *Iter Oel.* 72. Pluvialis viridis maculatus, Ventre nigro. EDW. *Av.* 140. T. 140.

(8) Charadrius Pedibus cinereis, Corpore nigro viridique maculato, fubtus albido. *Faun. Suec.* 157. Pluvialis viridis. WILL. *Orn.* 229. T 57. RAJ. *Av.* 111. SLOAN. *Jam.* II. p. 113. T. 269. f. 1. ALB. *Av.* I. p. 71 T. 75.

II. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

Van veelen wordt deeze de *groene* Plevier genoemd, gelyk de Engelſchen ook doen, doch de Franſchen noemen hem *Goud-Plevier*, wegens de geele vlakken, waar mede hy getekend is, en de Spanjaarden *Dorada*. In Italie en Duitſchland is hy, in 't algemeen, by den naam van *Plevier* bekend; hoewel de Duitſchers hem ook groote Braakvogel of *Brachfogel*, en groene *Kievit* noemen. 't Schynt dat de kleur in 't eene Land geeler, in 't andere groener zy: ook verſchilt die, waarſchynlyk, naar den Ouderdom en 't Saizoen.

RAY vergelykt hem, in grootte, by een Kievit, anderen by een Duif. De kleur is, volgens BRISSON, van boven zwartagtig met geele vlakken, hoedanig eenen LINNÆUS 'er ook in Sweeden vondt; doch in een ander was de kleur groenagtig geel. RAY geeft 'er een zwarte kleur aan, met geelagtig groene vlakken daar door verſpreid. Het Lyf is van onderen grys met geele vlakken: de Staartpennen zyn zwart, met geelagtige dwars-ſtreepen: de Bek en Pooten zwartagtig.

Het Vleeſch van deezen wordt, zo wel als dat van den Aſchgraauwen of graauwen Plevier, voor ongemeen ſmaakelyk gehouden.

IX. *Oedicnemus.* Griel. PL. XLIV. *Fig.* 5.

(9) *Plevier die grys is, met twee Slagpennen van den eerſten rang zwart, in 't midden wit; den Bek ſcherp, de Pooten Aſchgraauw.*

De

(9) Charadrius griſeus, Remigibus primoribus duabus nigris, medio albis, Roſtro acuto, Pedibus cinereis. *Syſt. Nat.*

De naam *Oedicnemus*, die door de Ouden aan deezen Vogel gegeven wordt, ziet op de dikte zyner Pooten effen onder de Kniejen. In 't Fransch heeft men hem ook *Ostarde* of *Ostardeau* en *Bitarde* geheten, doch hedendaags is aldaar zyn naam *Courly de Terre* of Land-Wulp, gelyk hy, by de Engelschen, Berg- of Steen-Wulp, *Stone-Curlew*, getyteld wordt. De Italiaanen noemen hem *Coruz*, de Duitschers *Triel* of *Griel*, en wy somtyds *Doornsluiper*. II. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

In grootte overtreft hy zelfs de Goud-Plevieren. Van boven is de kleur vaal-grys, van onderen vaal; de Veeren overal in 't midden bruin: een vaalagtig witte band boven en onder de Oogen, welker kringen geel zyn; de Bek geelagtig, aan 't end zwart; de Pooten groenagtig geel, zegt BRISSON. Men vindt hem zo wel in de Nederlanden als in Engeland.

(10) *Plevier die van boven zwart is, van onderen wit, de Bek zwart en langer dan de Kop, met zeer lange roode Pooten.* X. *Himantopus*, Mathoen. Pl. XLIV. *Fig.* 6.

Zeer veel is deeze in gestalte verschillende van de Plevieren; weshalve de Heer BRISSON 'er ook

Nat. X. Oedicnemus. BELL. *Av.* ... RAJ. *Av.* 108. n. 4 ALB. *Av.* I p. 66. T. 69. Charadrius. GESN. *Av.* 256. Charadrius Kervari. HASSELQUIST. *It.* 210. n. 32. an?

(10) Charadrius supra niger, subtus albus, Rostro nigro Capite longiore, Pedibus rubris longissimis. *Syst Nat.* X. Charadrius Autumnalis. HASSELQ. *Iter*. 253. n. 29. Himantopus. SIBB. *Scot.* .. T. 11. 13. RAJ. *Av.* 106. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 30.

II. AFDEEL. XLIII. HOOFD-STUK.

ook een byzonder Geslagt van gemaakt heeft, onder den naam van *Himantopus*, waar by hy den Ouden bekend was, uit hoofde van de buigzaamheid zyner Pooten; en hy noemt hem, wegens de ongemeene langte derzelven, in 't Fransch *Echasse*. De Engelschen heeten hem ook *Langpoot*, en die van Jamaika *roodbeenige* Kraanvogel. Wy geeven 'er den naam van *Matboen* aan.

Deeze Vogel onthoudt zig in 't Zuiderdeel van Europa, en hierom hebben sommigen hem de groote *Ruiter van Italie* geheten. Zyn kleur is wit, de Rug en Wieken zwartagtig groen, het Agterhoofd zwart; de tien middelste Staartpennen wit Aschgraauw, de buitensten byna geheel wit: de Bek zwart, de Pooten Bloedrood. Hy onthoudt zig aan den Oever der Zee, en 't schynt dat hy ook op de Kust van Koromandel gevonden worde; ja zelfs in Mexiko des Winters, alwaar hy *Comaltecatl* geheten wordt.

XI. *Spinosus.* Doorn-Wiek. Pl. XLIV. *Fig.* 7.

(11) *Plevier met de Slagpennen, Borst, Buik en Pooten zwart, de Staartpennen half wit, de Schouderen gedoornd.*

Deeze laatste byzonderheid verstrekt tot een zeer duidelyk Kenmerk van deezen Vogel, dien HASSELQUIST in Egypten waargenomen hadt.

De

(11) Charadrius Remigibus Pectore Abdomine Pedibusque atris, Rectricibus dimidiato albis, Humeris spinosis *Syst. Nat.* X. Charadrius spinosus. HASSELQ. *Itin.* 260. 270.

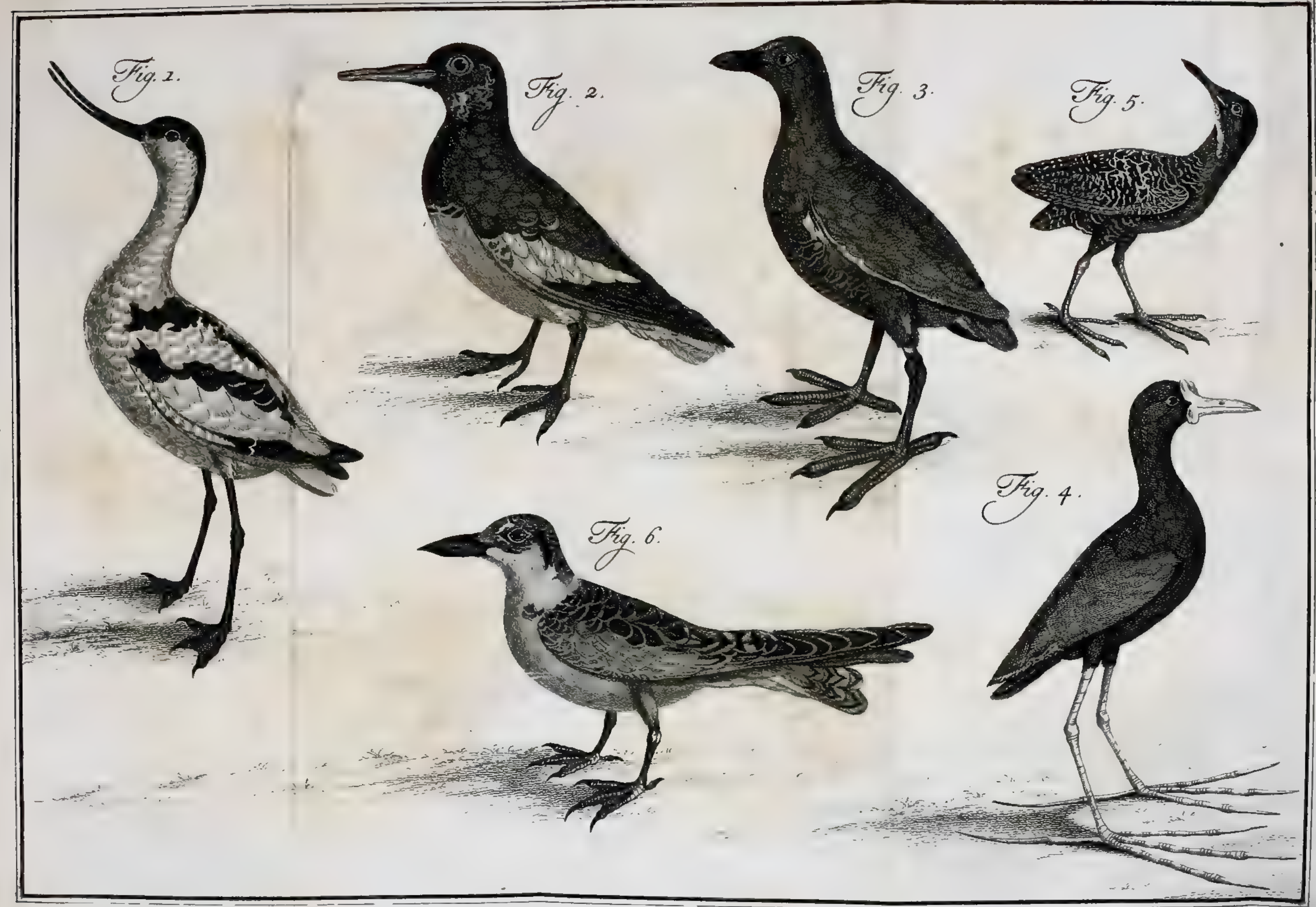
Fig. 1.
Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 5.
Fig. 4.
Fig. 6.

Fig. 1.
Fig

De Heer BRISSON vergelykt 'er mede, zynen gedoornde of *gewapende Plevier van Senegal*, door ADANSON aan REAUMUR gezonden, waar van hy de Afbeelding en beschryving geeft, als volgt. II. AFDEEL. XLIII. HOOFDSTUK.

De grootte is omtrent als die van den Goud-Plevier, doch hy is gekuifd, gelyk de Persiaansche. Van boven is de kleur grys, van onderen vaal-wit; die van den Kop en Kuif, als ook van de Keel zwart: hy heeft een vlak van die kleur, als een Hoefyzer, op 't midden van den Buik: de Staartpennen zyn vaal-wit met zwarte tippen: de Bek en Pooten zwart. Op de kant der Wieken heeft hy een scherpe Doorn of Spoor, van een half Duim lang. Men vindt hem in 't Land aan de Rivier van Senegal.

XLIV. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* KLUITEN, *genaamd* Recurvirostræ, *om dat hunne Bek opwaards is gekromd.*

Onder den Geslagtnaam *Recurvirostra* betrekt LINNÆUS zekere Vogelen, die de Italiaanen *Avosetta* noemen, en waar aan wy den naam van KLUIT geeven. De Latynsche naam drukt zeer wel hun voornaame Kenmerk uit, 't welk bestaat in de kromte van den Bek opwaards, zodanig dat dezelve naar een Gieter gelykt, waar mede de Matroozen het Zeil nat maa- Naam.

II. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

maaken, zynde een soort van geutswyze kromme Schepper, en deswegens geeven de Engelschen den naam van *Scooper* aan deezen Vogel, dien de Sweeden *Skjaerflaecka* heeten.

Kenmerken.

BRISSON heeft hem in zyn laatste Rang geplaatst, en het is by hem, op één naa, de allerlaatste onder de Watervogelen, tot welken deze, wegens zyne Palmpooten, schynt te behooren. De drie voorste Vingeren, naamelyk, van zyne Pooten, zyn door Vliezen geheel vereenigd, de vierde en agterste is 'er van afgescheiden. Zyn Pooten staan omtrent het midden, en zyn langer dan het Lyf. De Bek is ongetand, dun, zeer lang, horizontaal plat en opwaards gekromd.

Soorten.

Men kent van dit Geslagt maar ééne Soort; als

I. *Avosetta.* Kluit. Pl. XLV. Fig. 1.

(1) *Kluit die wit en zwart bont is.*

Geheele troepen van deeze Vogelen komen tegen den Winter op de Zee-Oevers van Engeland by een, en vertrekken van daar na een verblyf van een of anderhalve Maand. 't Schynt dat zy hun Voedzel aan 't Strand, of in Moerassige Valeijen, hebben van Insekten of Schulpvisschen. Men vindtze ook, doch zeer zelden, op 't allerzuidelykste end van 't Eiland *Oeland*, aan

(1) Recurvirostra albo nigroque varia. *Syst. Nat.* X. Gen. 80. *It Oel.* 89 *Faun. Suec.* 137. Avosetta f. Recurvirostra. GESN. *Av.* 232. ALDR. *Orn.* l. 19. c. 64. WILL. *Orn.* 240 T 60. RAJ. *Av.* 117. MARS. *Danub.* 5 p. 72. T. 34. ALB. *Av.* I p 96 T. 101.

aan de Kust van Sweeden, in de Oostzee, gegen. Zy broeden zelfs in de Nederlandsche Duinen, en vertrekken naar Italie, zo LINNÆUS meldt. II. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK.

Het Lighaam is veel grooter dan dat van een Kievit, zynde, van 't end des Beks tot aan 't end van de Staart, omtrent anderhalf Voet lang, de Bek vierdhalf Duim. De kleur van 't Lyf en de Staartpennen is wit, doch zy hebben het bovenste van den Kop en Hals, een streep van de Schouderen tot aan de Stuit, en een schuinssen band op de Wieken, zwart. De Bek, die in een zeer dunne, scherpe, doch buigzaame punt uitloopt, en opwaards scheppende staat, is zwart: de Pooten zyn blaauwagtig.

Men heeft uit het zeggen van RAY, dat hy geen anderen Vogel ooit gezien had, in welke de Bek dus opwaards was gekromd, al te vaardig besslooten; „ dat de Kluit de eenigste bekende Vogel in de Wereld zy, wiens Bek „ krom omgeboogen na boven staat (*).” Immers men vindt niet alleen een Laplandschen Snep, die zeer duidelyk een dergelyken Bek heeft, en door de Pooten t' eenemaal van den Kluit verschilt; weshalven hy ook voorheen, van LINNÆUS, onder de Sweedsche Vogelen, met den zelfden Geslagtnaam was benoemd geweest

(*) WATSONS *Dierlyke Wereld.* Amsterd. 1761. bladz. 236.

II. AFDEEL. XLIV. HOOFDSTUK. weeſt (†): maar bovendien is 'er thans een Vogel bekend, dien men de Tolk noemt, onder de Strandloopers behoorende, wiens Bek, zo BRISSON aanmerkt, eer een weinig naar boven omgekromd is, dan regt (‡).

Looper. De Heer MOEHRING geeft aan den Kluit den Geſlagtnaam van *Trochilus*, maar die naam is van de Ouden gegeven aan een Vogel, die den Bek kort en regt heeft, de Pooten of Voeten zeer gelyk aan die van den Kluit. BRISSON heeft deezen 'er, onder den Geſlagtnaam van *Corrira*, *Coureur* of Looper, op laaten volgen, als de laatſte Vogel in zyn Samenſtel. ALDROVANDUS hadt hem *Tabellaria* of Briefpoſt geheten. Hy is van boven ros, van onderen wit, hebbende een geelen Bek en loopt zeer ſnel. Men vindt hem in Italie.

XLV. HOOFDSTUK.

Beſchryving van 't Geſlagt *der* SCHOL-AAKSTETEREN, *in 't Griekſch* Hæmatopi, *om dat hunne Pooten bloedrood zyn, anders* Oeſtervangers *genaamd.*

Naam. LINNÆUS geeft den Geſlagtnaam van *Hæmatopus* aan Vogelen, die men by de Ouden reeds, wegens de roodheid hunner Pooten, dus

(†) *Recurviroſtra Pectore Croceo. Faun. Suec.* 138. Zie bladz. 234, hier voor.

(‡) *Tringa Interpres.* Zie bladz. 244.

dus genoemd vindt, en die grootelyks verschillen van het Mathoen, door hun genaamd *Himantopus*, gelyk onze Afbeeldingen aanwyzen. Men geeft hun, in 't Fransch en Engelsch, gemeenlyk den naam van *Zee-Aaksters*, doch wy noemen hun, ik weet niet om wat reden, *Schol-Aaksters*. BRISSON geeft 'er den Geslagtnaam *Ostralega* of *Huitrier*, dat is Oestervanger aan. De Gothlanders noemenze *Marspitt*, de Oelanders *Strandskjura*, zegt LINNÆUS. II. AFDEEL. XLV. HOOFD-STUK.

Hunne Kenmerken zyn, volgens deezen Autheur; de Bek samengedrukt, aan de punt egaal gewigd: de Pooten drie-Vingerig, niet gepalmd. Volgens BRISSON is de Bek regt, zeer lang, aan de zyden plat, aan de punt dik uitloopende. Kenmerken.

Men vindt 'er maar éène Soort van; naamelyk Soorten.

(1) *Schol-Aakster.* I. *Ostralegus.* Oestervanger.

Deeze Vogel wordt aan de West-Kust van Engeland in menigte gevonden. Hy komt ook aan de Stranden van Sweeden en Noorwegen voor; ja men vindt hem niet alleen in Vrankryk en Italie, maar zelfs in Noord-Amerika, en het Pl. XLV. *Fig.* 2.

(1) Hæmatopus. *Syst. Nat.* X. Gen. 81. *It. Oel.* 83. *Faun. Suec.* 161. BELL. *Av.* 18. *Orn.* I. 20. c 31. WILL. *Orn.* 220. T. 56. RAJ. *Av.* 105. ALB. *Av.* I. p. 74. T. 78. CATESB. *Car.* I. p. 85. T. 85.

II. AFDEEL. XLV. HOOFDSTUK.

het schynt de zelfde te zyn, welken FEUILLE'E in Zuid-Amerika waarnam en beschreef, onder den naam van Zee-Vogel, genaamd *Hæmatopus*. Oesters, Mosselen en Zee-Slakken zyn het Aas, 't welk hy aan de Stranden vindt, en zyn Bek is zeer bekwaam om de Schulpen, hoe digt ook sluitende, te openen of aan stukken te breeken. Ik vind aangemerkt, dat hy niet eetbaar zy, om dat zyn Vleesch te wild van smaak is.

De gestalte is, gelyk de nevensgaande Afbeelding toont, omtrent als die van een Aakster: de grootte en kleur als een Bontekraay. De langte van den Bek is drie, die van 't Lyf agt en een half, die van de Staart tusschen de vier en vyf Duimen. Hy heeft de Pooten veel korter en dikker dan de Steltloopers in 't algemeen. De Kop, Hals, Rug en 't end van de Staart, zyn zwart; doch de Borst en Buik, het midden der Wieken en de Stuit, zyn wit: de Oogkringen geel, de Oogleden, Bek en Pooten, rood.

XLVI.

II. AFDEEL. XLVI. HOOFDSTUK.

XLVI. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* WATERHOENTJES, *'t welk de* Koeten, *de* Poule Sultane *of* Purpervogel, *en de* Scherpwieken, *genaamd* Chirurgyns, *bevat.*

Een Geslagt van Vogelen, dat LINNÆUS met den naam van *Fulicæ* of Koeten doopt, geeven wy den tytel van WATERHOENTJES aan, om dat de meesten van dit Geslagt dien naam draagen. In de Samenstelling, naamelyk, van hetzelve, is zo zeer niet gelet op de Pooten, als op den Bek, en dit maakt, dat 'er, behalve de Koeten, die BRISSON tot de Zwemvogelen betrekt, ook zodanigen, welker Pooten geheel onbekwaam tot zwemmen zyn, en die hy *Jacana* noemt, in zyn begreepen. Naam.

De Kenmerken dan, der Waterhoentjes, bestaan, volgens LINNÆUS; in een Bek die verhevenrond is; hebbende de Bovenkaak met een rand over de Onderkaak gewelfd, de Onderkaak agter de punt bultig: den Kop van vooren kaal; de Pooten met vier Vingeren, die min of meer gelobd zyn; dat is, in sommigen met ingesneden Vliezen aan de kanten bezet. Kenmerken.

BRISSON maakt, in zyn Agttiende Rang, twee Afdeelingen, waar van de eerste de zodanigen bevat, welker Vingeren met enkele gespleeten

 Vlie-

II. AFDEEL. XLVI. HOOFDSTUK.

Vliezen bezet zyn; de tweede zodanigen, die uitgerande Vliezen aan de Vingers hebben. In de eerste Afdeeling is alleenlyk het Geslagt der Waterhoentjes begreepen; in de andere dat der Strandlooperen met Koete-Pooten, hier voor gemeld (*), en dat der Koeten.

Soorten.

LINNÆUS heeft in dit Geslagt vier Soorten, waar van de eene door BRISSON onder zyn Waterhoentjes, de andere onder de Koeten gebragt is; aan de derde geeft hy, onder den naam van *Porphyrio*, een byzonder Geslagt; de vier- is onder de Jacana's geplaatst.

I. *Fulica atra.* Koet.

(1) *Waterhoen met het Voorhoofd kaal, het Lyf zwart, de Vingeren gelobd..*

Dit is onze gemeene *Koet*, die van de Schryvers, in 't algemeen, *Fulica* geheten wordt, wegens zyne Roetagtige kleur, of men geeft 'er den Griekschen naam *Phalaris* aan; maar de hedendaagsche Grieken noemen hem *Loupha*, de Italianen *Folega*, de Switzers *Belchinen* of *Belch*, de Duitschers *Water-* of *Riethoentje*, en sommigen *Florn*, *Pfaffe*, *Zapp* of *Blessing*; de Sweeden *Blaos-Klacka*, de Deenen *Bles-aand.* In

(1) Fulica fronte calvâ, Corpore nigro, Digitis lobatis. *Syst. Nat.* X. Gen. 82. Fulica Fronte calvâ æquali. *Faun. Suec.* 130. Fulica BELL. *Av.* 36. b. GESN. *Av.* 390. ALDR. *Orn.* l. 19. c. 13. WILL. *Orn.* 239. T. 59. RAJ. *Av.* 116. MARS. *Danub.* 70. T. 33. ALB. *Av.* I. p. 79. T. 83. HASSELQ. *Act. Upf.* 1751. p. 22. *Itin.* 262.

(*) Zie bladz. 245.

In 't Engelſch noemt men hem *Coot* : in 't Franſch *Foulque*, *Morelle* of *Judelle*. II. AFDEEL. XLVI. HOOFDSTUK.

De Koeten zyn in de Noordelyke deelen van Europa zeldzaam, doch gemeener in Vrankryk, alwaar zy overwinteren. Zy onthouden zig op Rivieren, Meiren en Slooten, eetende Zaad en Kruiden, en zwemmende byna altoos of loopende langs het Water. Men vindtze byna nooit op 't Land, en hun Neſt zelfs, dat uit de Bladen van Gras of Riet is ſamengeſteld, heeft geen andere vaſtigheid dan het Riet, waar in het gemaakt wordt, om niet met den Stroom weg te dryven.

De grootte van den Koet is ongevaar als een middelmaatig Hoen, waar van de geſtalte ook niet veel verſchilt. RAY ſchryft hem de zwaarte van vier-en-twintig Oncen toe. De kleur, zegt hy, is overal zwart, doch aan de Borſt en Buik bleeker en Loodkleurig. BRISSON zegt, dat hy van boven donkerer, van onderen bleeker Aſchgraauw is, de Kop en Hals zwartagtig, de randen der Wieken wit. Boven den Bek, die anderhalf Duim lang en witagtig blaauw is, verheft zig een Vleezige, zagte, gladde bult, die men hunnen Kaalkop noemt. De Pooten zyn bruinagtig, en hebben, aan ieder Lid der Vingeren, een ſoort van rond Vlies, aan beide zyden.

Een grooter Soort van Koet, die door LINNÆUS te vooren onder den naam van *allerzwartſte* Groote Koet.

II. AFDEEL. XLVI. HOOFDSTUK.

ſte was te boek geſteld (*), wordt van de Franſchen *Macroule*, en door die van Parys *Diable de Mer* geheeten. De Engelſchen noemen hem eenvoudig groote Koet of *Bald-Coot*, wegens zyne ſtoutheid. Dit ſchynt de geen te zyn, dien FEUILLE'E aan *Rio de la Plata* vondt, en waar van hy een omſtandige beſchryving geeft, zeggende, dat dezelve zeldzaam is in dat Land, en zeer gelykt naar de Europiſche, uitgenomen den Kop (†), wiens Kaalheid wit is. Men vindt egter zodanigen ook, in Europa.

RAY maakt gewag (‡) van een *Mexikaanſchen* Koet, dien BRISSON voorſtelt als eene derde Soort. De Mexikaanen noemen denzelven *Yobo alcoachillin.* Hy komt in alles overeen met den voorgaanden, behalven de kleur, die van onderen, als ook aan den Kop en Hals, paarſch is, van boven bleekgroen, met Hemelſchblaauw en vaal gemengeld: de Bek ſneeuw-wit, doch aan 't end geel.

II. *Chloropus.* Waterhoentje. Pl. XLV. *Fig.* 3.

(2) *Waterhoen met het Voorhoofd kaal, het Lyf zwart, de Vingeren eenvoudig.*

Deeze is 't, waar van BRISSON zyn Geſlagt van

(*) LINN. *Syſt. Nat.* Ed. VI. Gen. 71. Spec. 2.

(†) FEUILLE'E. *Obſ. Phyſiq.* p. 276.

(‡) *Synopſ. Av.* p. 117.

(2) Fulica Fronte calvâ, Corpore nigro, Digitis ſimplicibus. *Syſt. Nat.* X. Gallinula Chloropus. ALB. *Av.* II. p. 66. T. 72. & III. p. 86, T. 91. RAJ. *Av.* 113.

van *Waterhoentjes* maakt, gelyk de Schryvers hem ook genoemd hadden *Gallinula Chloropus*, dat is Groenpoot. De Duitſchers noemen hem *Rohrblaſchen*; de Poolen *Kohoſska*: de Engelſchen gemeene *Water-*, *Meir-*, of *Moeras-Hen*.

II. AFDEEL. XLVI. HOOFDSTUK.

Deeze Vogels zoeken, gelyk de Koeten, hun Voedzel in het Kroos en Kruid, dat in de Rivieren en Meiren van Europa groeit. Zy maaken hunne Neſten in Geboomte of ruigte aan de kant van 't Water. Hunne Eijeren zyn aan 't eene end ſcherp, groenagtig wit, met roode Vlakken getekend. Zy roeſten op de takken van Geboomte of op dikke Rietſtaven: zy vliegen met hangende Pooten: onder 't zwemmen ligten zy de Staart op, zo dat derzelver witheid zig vertoont. Zy worden zeer vet en zyn een ſmaakelyke Spyze, niet minder geagt dan de Winter-Talingen.

De Waterhoentjes zyn veel kleiner dan de Koeten: RAY geeft vyftien Oncen gewigts aan 't Mannetje en twaalf aan 't Wyfje. De kleur van 't eerſtgemelde, hier voor afgebeeld, is van boven bruinagtig, van onderen donker Aſchgraauw, met witte Streepjes gegolfd: de Kop, Hals en Borſt, zwartagtig, de randen der Wieken wit: een rood Vliesje boven op den Kop; de Staartpennen donker bruin: de Bek rood, aan 't end geelagtig: de Pooten groen, met een rooden Band boven de Knie. Het Wyfje verſchilt alleen, doordien het de Keel wit en de golfswyze ſtreepjes van onderen zigtbaarer

II. AFDEEL. XLVI. HOOFDSTUK.

rer heeft, hoewel zy ook, over 't geheel, bleeker is.

Nog twee andere Waterhoentjes heeft BRISSON, waar vàn de eene kleiner, de andere grooter is dan deeze. De kleine wordt in Vrankryk, de groote by Bononie, in Italie, gevonden; alwaar de Ingezetenen 'er den naam van *Porzana* aan geeven. Ik geloof dat men ze, op 't hoogſt, als Verſcheidenheden kan aanmerken van deeze Soort.

III. *Porphyrio.* Poule Sultane.

(3) *Waterhoen met het Voorhoofd kaal, het Lyf Violetkleur, de Vingeren eenvoudig.*

Deeze Vogel wordt van de Ouden beſchreeven onder den naam van *Porphyrio*, die van de Kleur afkomſtig is; doch men noemt hem, hedendaags, gemeenlyk *Poule Sultane.* De Spaanſchen geeven 'er den naam aan van *Telamon*, de Mexikaanen noemen hem *Quachilton* en ſommigen *Yacaciutli.* In Duitſchland wordt hy, niet oneigen, *Purpervogel* geheeten.

Met weinig zekerheid ſprak men nog onlangs van den *Porphyrio*, dien GESNERUS en ALDROVANDUS bekennen nooit gezien te hebben, en RAY twyfelde of 'er zulk een Vogel ware. De Heer PERRAULT verzekert, ondertuſſchen, dat

(3) Fulica Fronte calvâ, Corpore violaceo, Digitis ſimplicibus. *Syſt. Nat.* X. Fulica major, pulla, Fronte Cerâ coccineâ oblongo-quadratâ. BROWN. *Jam.* 479. Porphyrio. ALB. *Av.* III. p. 79. T 84. RAJ. *Av.* 116. n. 13. EDW. *Av.* 87. T. 87. DODART. *Act.* III. p. 30?

dat de thans bekende *Poule Sultane* die Vogel zy, waar van de Schoonheid door de Ouden zeer geroemd werdt en gebruikt tot verfiering van hunne Tempels en Paleizen. Men vindt hem zo wel in Ooftindie, als in Zuid-Amerika, zynde 'er van *Cayenne* aan den Heer REAUMUR gezonden.

II. AFDEEL. XLVI. HOOFD-STUK. *Poule Sultane.*

De grootte is ongevaar als die van een Hoen; doch de geftalte zweemt meer naar een Gans. Hy heeft den Bek Kegelvormig, dik en aan de zyden plat; een kaale plek op 't Voorhoofd, die donker-rood is. De kleur is van boven donker-groen, van onderen, gelyk ook de Kop en Hals, glanzig Violet; de Keel blaauwagtig; de Staartpennen donker-groen, doch de Stuit wit. De Bek is rood gelyk ook de Pooten, welker Vingeren t'eenemaal zonder Vliezen zyn.

Plinius meldt, dat de *Porphyrio*, gelyk de Pappegaaijen, het Eeten met zyne Pooten aan den Bek brengt. Sommigen der Ouden hebben hem blaauw genoemd, anderen groen. Men vindt 'er in Amerika één, die van den voorgaanden alleen verfchilt, doordien hy den Kop zwart heeft. Een is 'er aan REAUMUR gezonden, van even de zelfde kleur, doch niet grooter dan een Poelfnep zynde; als ook een groene, van onderen wit, met de kaale plek op den Kop geelagtig, zo wel als de Kop en Pooten.

Behalve deeze Amerikaanfche heeft BRISSON in dit Geflagt van Vogelen verfcheide Europifchen gebragt: naamelyk, een bruinePoule Sulta-

II. AFDEEL. XLVI. HOOFDSTUK. *Poule Sultane.*

ne, die van de Duitſchers *Glutt*; een roſagtige, die *Heggeſchaar* geheeten wordt; een roſſe, genaamd *Schmirring*; een geſtippelde die zy *Mattkern*, en een gevlakte die zy *Deffyt* noemen. Deeze allen hebben omtrent de grootte van een Poelſnep, of zyn wat kleinder, en hunne Levensmanier is nagenoeg de zelfde. Zyn negende Soort, van de Hudſons-Baay, behoort tot de Rallen, gelyk wy ſtraks zien zullen.

IV. *Spinoſa.* Scherpwiek.

(4) *Waterhoen met het Voorhoofd Wrattig, het Lyf bont, de Schouderen met Doornen gewapend, de Vingers eenvoudig, de agterſte met een zeer lange Nagel.*

Deeze Amerikaanſche Vogel, die van EDWARDS, onder den naam van Waterhoentje met geſpoorde Wieken, afgebeeld wordt, is van den Heer BRISSON gebragt in een Geſlagt, waar aan hy den Braſiliaanſchen naam van *Jacana* geeft, en waar van de onderſcheidende Kenmerken in zyn zeventiende Rang zyn, een regte Bek, die naar de punt toe dik uitloopt, en zeer lange Nagelen. De zodanigen, van dit Geſlagt, welker Wieken met Spooren zyn gewapend, noemt hy *Chirurgyns*, en dus heet deeze, die zyn vyfde Soort is, de *bonte* Chirurgyn.

In grootte en geſtalte komt hy omtrent met den

(4) Fulica Fronte carunculatâ, Corpore variegato, Humeris ſpinoſis, Digitis ſimplicibus, Ungue poſtico longiſſimo. *Syſt. Nat.* X. Gallinula Alis Cornubus donatis. EDW. *Av.* 48. T. 48.

den Mornel overeen. De kleur is van boven bruin-paarſch, van onderen wit: het Voorhoofd met een drievoudig Oranje-rood Vlies bekleed; een witte Streep boven de Oogen: een zwarte Band door de Oogen en langs den Hals uitgeſtrekt: de Slagpennen groen, aan de tippen zwart gerand; de Staartpennen bruin-paarſch: de Bek Oranje-geel, de Pooten blaauwagtig.

II. AFDEEL. XLVI. HOOFDSTUK.

Bruine Chirurgyn. Pl. XLV. *Fig.* 4.

Ik geef de Afbeelding van een Vogel uit het Geſlagt der *Jacana's*, die de *bruine* Chirurgyn geheeten wordt, zynde van 't Eiland St. Domingo afkomſtig, hoewel hy zig ook in Mexiko en Braſil onthoudt. RAY hadt 'er reeds, onder den naam van *Yohualcuachili* of *Caput Chili nocturnum*, uit HERNANDEZ melding van gemaakt, en CHARLETON noemt hem *Gans van Chili* of *Nagt-Kop*: een Vogel, zegt hy, van een verwonderlyk maakzel. „ Aan het grondſtuk of „ den wortel des Beks, naamelyk, heeft dezelve „ zekere Krans of Kraag; die in drie punten is „ verdeeld, maatig dik in het bovenſte gedeelte „ en roodagtig geel van kleur. Uit den voor„ kant der Wieken ſpruiten twee gedraaide „ Stekels, waar mede deeze Vogel zig tegen „ anderen, die grooter en ſterker zyn, kan „ verdedigen. De onzen noemen hem, de „ geſpoorwiekte Gans van Amerika. Zulk een „ leeft 'er tegenwoordig in St. James Park, „ die zeer tam is en gemeenzaam met de Men„ ſchen." Deeze is, egter, zo groot niet als de Mornel, naar BRISSON getuigt; en hy heeft

II. AFDEEL. XLVI. HOOFDSTUK.

flegts de grootte van een Spreeuw, volgens RAY, die zegt, dat zyne woonplaats is in de zoute Meiren van Amerika.

XLVII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* RALLEN, *zo* Water- *als* Landvogelen, *tot welken de* Kirr-Meeuw *behoort.*

Naam.

De Geslagtnaam *Rallus* of RALL, in 't Fransch *Rasle* of *Râle*, in 't Engelsch *Rail*, heeft zynen oorsprong van het snel loopen eeniger Vogelen, daar men anders den naam aan geeft van Kwartel-Koning. Men onderscheidtze in Land- en Water-Rallen, waar by LINNÆUS nog eenige Soorten gevoegd heeft, die door BRISSON onder andere Geslagten zyn t' huis gebragt.

Kenmerken.

De Kenmerken zyn: een Bek aan den Wortel dikst, samengedrukt, boven op dunner uitloopende naar de punt toe, zonder oneffenheden, spits: de Pooten vier-Vingerig gespleeten: het Lyf samengedrukt. De Bek en 't Lyf zyn op zyde plat, zegt BRISSON, 't welk tot verklaaring strekt (*).

Soorten.

't Getal der Soorten van Rallen, die LINNÆUS opgeeft, is vyf: BRISSON heeft agt Verscheidenheden,

(*) Te weeten, LINNÆUS verstaat door samengedrukt (*compressum*) eene platheid op zyde, en door neergedrukt (*depressum*), eene platheid van boven. *Qui bene distinguit bene docet*, is het Spreekwoord.

heden, waar onder maar de twee eersten van Linnæus begreepen zyn: van de drie overigen heeft hy 'er één onder de Sternen, één onder de Strandloopers, één onder de Poule Sultanen geplaatst; gelyk blyken zal.

II. Afdeel. XLVII. Hoofdstuk.

(1) *Rall met de Wieken ros-Roestkleurig.*

I. *Crex.* Kwartel-Koning.

Deeze Vogel is 't, dien men in 't Grieksch *Ortygometra*, dat is Moeder der Kwartelen noemt, om dat Aristoteles verhaald heeft, dat hy derzelver Geleider was, wanneer die naar andere Landstreeken verhuisden. Hier van heeft men *Kwartel-Koning* gemaakt, schoon hy niets gemeens heeft met de Kwartelen; uitgenomen, misschien, de Smaak en Vetheid. De Duitschers noemen hem niet alleen *Wachteln-Koenig*, maar ook *Schriek*, welke naam zekerlyk van *Crex*, gelyk hy, wegens zyn scherp Geluid, in 't Latyn genoemd wordt, afkomstig is. *Schernkner* noemen hem die van Silezie, de Polakken *Chrosciel*, de Sweeden *Korn-knarren* en de Schotten *Corn-Crek*. In 't Engelsch is hy by den naam van *Daker-Hen* of *Rail* bekend, en van de Franschen wordt hy *Rasle de Genet* of *Roi des Cailles* geheten.

De oorsprong van den Franschen naam, die *Brem-Rall* betekent, is niet duister. De Vogel,

(1) Rallus Alis rufo-ferrugineis. *Syst. Nat.* X. Gen. 83. Ortygometra Alis rufo-ferrugineis. *Faun. Suec.* 162. Ortygometra. Aldr. *Orn.* l, 13. c. 23. Will. *Orn.* 522. T. 29. Raj. *Av.* 58. Alb. I. p. 30. T. 32.

II. AFDEEL. XLVII. HOOFDSTUK.

gel, naamelyk, onthoudt zig, in Vrankryk, veelal in de ruigte der Heijen, die meeſt uit Brem beſtaan, hoewel hy ook dikwils de Wyngaarden en Kreupelboſch bezoekt. Hy maakt zyn Neſt op den Grond in de Hey, leggende zeſtien of agttien Eijeren, en de Jongen, uitkomende, zyn met een pekzwarte Wolligheid bekleed. Volgens ſommigen eet hy het Zaad der Brem: volgens anderen leeft hy van Wormen. Hoe 't zy; in de Herſt is hy zeer vet, en wordt van het Landvolk met Strikken gevangen, die zy aan de kant der Beekjes zetten. Ook kan men hem met den Sperwer Jaagen: hy is zwaar van vlugt, doch ſnel ter been, en wordt in 't open Veld niet gemaklyk gevangen. De lekkerheid van zyn Vleeſch, 't welk byna gelyk de Waterhoentjes ſmaakt, geeft 'er aanleiding toe. By herhaaling roept hy, des avonds en des nagts, met een Geluid, dat naar *Crex* zweemt. In Ierland is hy menigvuldig, doch in Engeland zeer zeldzaam, zegt RAY: ondertuſſchen blykt, dat hy in 't Noorden van Engeland niet ongemeen zy in zyn Saizoen (*), en omtrent Upſal in Sweeden komt hy, in de Zomer, menigvuldig voor, verſchuilende zig tuſſchen 't Gras (†).

De Kwartel-Koning, dien men ook de *roode* Rall noemt, is maar weinig grooter dan een Kwar-

(*) Zie het V. DEEL der *Uitgezogte Verhandelingen*, bladz. 62.

(†) *Faun. Suecica.* p. 59.

Kwartel, zegt BRISSON, doch LINNÆUS vergelykt hem, in grootte, by een Aakſter. De geſtalte zweemt veel naar die van een Hoentje: de Kop is klein naar 't Lyf, en het Lyf op zyde zeer plat, maar hoog van Rug. De kleur der Veeren is, boven op 't Lyf, in 't midden zwartagtig, aan de randen bleek-ros, 't welk maakt, dat hy zig met zwarte Vlakken zeer fraay getekend vertoont. Van onderen is hy rosagtig wit: de Keel en Borſt bleek Aſchgraauw: de Zyden ros met witte dwarsſtreepen: de Staartpennen als het Lyf van boven: de Bek en Pooten graauwagtig grys, doch, volgens LINNÆUS, blaauwagtig. II. AFDEEL. XLVII. HOOFDSTUK.

(2) *Rall, die de Wieken grys met bruine Vlakken heeft, de Buikzyden wit gevlakt, den Bek geel.* II. *Aquaticus.* Water-Rall.

Deeze wordt gemeenlyk de *Water-Rall* of zwarte Rall geheten, en van ſommigen het *Zyde* of *Fluweel-Hoentje*, om dat het een kleur heeft, als zwarte Zyde of Fluweel; weshalve de Engelſchen het ook *Velvet Runner*, dat is Fluweelen Looper noemen, en ſomtyds *Bill Cock* of *Brook-Ouzell.* De Franſchen geeven 'er den naam aan van *Rasle d'Eau*; de Spaanſchen van *Galla*

(2) Rallus Alis griſeis fusco-maculatis, Hypochondriis albo maculatis, Roſtro luteo. *Syſt. Nat.* X. Rallus Aquaticus. ALB. *Av* I. p. 73. T. 77. WILL. *Orn.* 234. ALDR. *Orn.* RAJ. *Av.* 113. n. 2. Ortygometra Alis fuscis. *Syſt. Nat.* ED. VI. p 25.

II. AFDEEL. XLVII. HOOFDSTUK.

Galla Mareza, de Venetiaanen van *Forzane* of *Porzana*. Onder de Duitſchers is het *Sametbounle*, *Aeſch-Heunlin* of *Mott-Heunlin*, anders zwart Water-Hoentje, getyteld.

De Eigenſchappen van deezen Rall komen, in veele opzigten, met die van den voorgaanden overeen. Hy loopt zeer ſnel en verſchuilt zig aan de kanten der Wateren, waar over hy eer ſchynt te loopen dan te vliegen. Zyn grootte is maar weinig minder dan die van den Kwartel-Koning, doch de kleur verſchilt zeer veel; hoewel hy de zwarte Vlakken ook op de Rug heeft: want de randen der Vederen zyn Olyfkleurig bruin-ros, gelyk ook die der Staartpennen, en dit doet hem zig byna zwart vertoonen. Het voornaamſte onderſcheidend Kenmerk is de zwarte kleur der Zyden en Dyën, met witte dwarsſtreepjes fraay geſchakeerd, zegt RAY.

Kleine Water-Rall.

BRISSON geeft de Afbeelding van een *kleinen* Water-Rall, die in Vrankryk *Marouette* en op ſommige plaatſen *Cocouan* geheten wordt; dien de Engelſchen *Girardin* en de Duitſchers, by Straatsburg, *Wynkernell* noemen. Deeze is byna de helft kleiner, met witte ſtippen zeer ſierlyk geſprenkeld en geſtreept. Men vindt hem, gelyk den anderen Water-Rall, meeſt in de Zuidelyke deelen van Europa.

Rall van de Philippynſche Eilanden. Pl. XLV. *Fig.* 5.

Vierderley Rallen heeft BRISSON, van de Philippynſche Eilanden afkomſtig, alwaar deeze Vogelen *Tiklin* genoemd worden. De eene is bruin van kleur, de andere gebandeerd, een der-

derde zeer aardig geſtreept. Van deezen geef ik de Afbeelding. Hy heeft de grootte omtrent van den laatſtgemelden: zyn kleur is van boven zwartagtig bruin, met witte dwars-ſtreepjes, van onderen Olyfkleurig: het bovenſte van den Hals Kaſtanie-bruin, de Keel rosagtig wit; de Buik, Zyden en Staartpennen, zwartagtig bruin, met witte dwars-ſtreepen: de Bek bleek, de Pooten bruinagtig.

II. AFDEEL. XLVII. HOOFD-STUK.

(3) *Rall, die van onderen geelagtig wit is, met den Bek blaauwagtig gevlakt, de Vingeren gerand.*

III. *Lariformis.* Kirr-Meeuw. Pl. XLV. *Fig.* 6.

Meeuw *met geſpleeten Pooten* wordt deeze van de Engelſchen genoemd. KLEIN geeft 'er den naam aan, van *Aſchgraauwe Rall* in de gedaante van een Meeuw, in 't Hoogduitſch *Kirr-Meeuw*. Van BRISSON wordt hy gebragt onder de Sternen, met den naam van *gevlakte Zee-Zwaluw*. De Afbeelding, welke ALBIN 'er van geeft, zegt hy, is zeer ſlegt en kwaalyk gekleurd; weshalve ik die van BRISSON gebruikt heb.

De Vogel onthoudt zig in Europa, aan de Oevers van de Zee, van Rivieren en Meiren. Zyn grootte is, omtrent, als die van de kleine Stern: de kleur van boven bruin, met de randen

(3) Rallus ſubtus albido-flaveſcens, Cervice cœruleſcente maculato, Digitis marginatis † *Syſt. Nat.* X. Larus fiſſipes. ALB. *Av.* II. p. 75. T, 82. Rallus cinereus facie Lari. KLEIN. *Av.* 103.

II. AFDEEL. XLVII. HOOFDSTUK.

den der Veeren rosagtig; van onderen wit, aan de zyden met ros geſchaduwd: een zwartagtige Vlak agter de Oogen; de Stuit bleek Aſchgraauw, gelyk ook de Staartpennen, doch aan de tippen donkerer, en de twee buitenſten wit; de Bek zwart, de Pooten groenagtig.

IV. *Benghalenſis.* Bengaalſche.

(4) *Rall met het Lyf, den top van 't Hoofd en de Oogen wit, den Kop en Hals zwart, de Rug en Wieken groen, de Slagpennen van den eerſten rang rood gevlakt.*

Onder den naam van Bengaalſchen Rall is deeze by ALBIN en KLEIN beſchreeven. BRISSON heeft hem geplaatſt onder de Strandloopers, en noemt hem *Chevalier de Bengale* of Bengaalſche Ruiter.

In grootte komt hy nagenoeg met den Plevier overeen: de kleur is van boven groen, van onderen wit; de Kop aan de zyden, de Keel en Hals, donker-bruin; de top van 't Hoofd, de omtrek der Oogen en Stuit wit; de Staartpennen paarſch met Oranje-kleurige Vlakken; de Pooten groenagtig geel. Hy woont in Aſie.

V. *Carolinus.* Karoliniſche.

(5) *Rall die grys is, met het Voorhoofd zwart, de*

(4) Rallus Corpore Vertice Oculis-que albis, Capite Colloque nigris, Alis Dorſoque viridibus, Remigibus primariis rubro-maculatis. *Syſt. Nat.* X. Rallus Benghalenſis. ALB. *Av.* III. p. 85. T. 90.

(5) Rallus griſea, Fronte nigrâ, Pectore plumbeo, Roſtro flavo, Pedibus viresccntibus. *Syſt. Nat.* X. Gallinula

de Borst Loodkleurig, den Bek geel, de Pooten groenagteg. II. AFDEEL. XLVII. HOOFDSTUK.

Van deezen, die *klein* Amerikaansch *Waterhoentje* of Koet geheten wordt by EDWARDS, wiens Afbeelding zeer naauwkeurig is, naar BRISSON getuigt; maakt deeze Autheur een soort van Poule Sultanen, noemende hem *Porphyrio Freti Hudsonis*, om dat hy aan de Hudsons-Baay gevonden is. Hy komt, in grootte, byna met den Water-Rall overeen.

XLVIII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* KNARSHOENDEREN, *van wegen het Geluid, dat zy maaken, dus genaamd.*

DE Grieksche naam, *Psophia*, wordt gegeven aan zekere Vogelen, die wy, om het zonderling Geluid, dat zy maaken, en wegens hunne Gestalte, niet oneigentlyk KNARSHOENDEREN kunnen noemen. Naam.

De Kenmerken zyn; een Bek die Kegelagtig Cylindrisch is, scherpagtig, met de Bovenkaak wat langer: de Neusgaten ovaal en wyd open staande. Kenmerken.

Hier van is maar ééne soort bekend, naamelyk.

(1) *Knarshoen.* I. *Psophia Crepitans.* Poepert.

BRISnula minor Canadensis. EDW. *Av.* 144. T. 144. CATESB. *Car.* I. p. 70. T. 70.

(1) Psophia. *Syst. Nat.* X, Gen. 84. Psophia crepitans ni-

II. AFDEEL. XLVIII. HOOFDSTUK.

BRISSON heeft deezen onder de Patryzen betrokken, hem noemende de *groote Patrys* van Brasil (*). Men kan 'er gevoeglyk den bynaam van *Poepert* aan geeven, om dat hy met den Bek knarsende zulks door den Aars beantwoordt, Om die reden, naamelyk, wordt hy het poepende *wild- of Bosch-Hoen* geheten, dat de Brasiliaanen *Macucagua* noemen. RAY geeft daar van de volgende Beschryving.

De grootte is als die van onze Hoenderen: de Bek zwart; het Lyf dik, geen Staart; een ronde Hiel als in de Struisvogel: de Nagels stomp, grys. De geheele Kop en Hals is gestippeld donker geel en zwart, witagtig onder aan de Keel. De Borst, Buik en Rug, zyn donker Aschgraauw: de Wieken over 't geheel Omberkleur, met zwart geschaduwd, doch de Slagpennen t'eenemaal zwart: de Pooten blaauw. Deeze Vogel is zeer Vleezig: hy loopt langs den Grond, dewyl de Pooten tot het beklimmen der Boomen onbekwaam zyn.

nigra, Pectore Columbino. BARR. *Av.* 62. Gallina sylvatica crepitans, Pectore Columbino. BARR. *Æquin*, 132. Gallina sylvestris Macucagua. RAJ. *Av.* 53. Macucagua MARCGR *Bras.* 213. PIS. *Bras.* 88.

(*) *Suppl. d'Ornithologie.* p. 12.

XLIX. HOOFD-

II. AFDEEL. XLIX. HOOFDSTUK.

XLIX. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* TRAPGANZEN: *waar in een Omstandig berigt van derzelver Eigenschappen: de Ontleedkundige beschryving en 't Gebruik der* gewoonen: *voorts van de* kleine *Fransche*, Arabische *en* Ethiopische.

Naam.

HEt Grieksch woord *Otis*, dat tot een Geslagtnaam der *Trapganzen* strekt, is, volgens sommigen, van de wydte hunner Ooren afkomstig. In 't Latyn heet deeze Vogel *Avis tarda & bistarda*, als zynde, wegens de zwaarlyvigheid, zeer traag van Vlugt. Ook noemen hem de Italiaanen *Starda*, de Engelschen *Bustard* of *Bistard*, de Schotten *Gustard*, de Franschen *Outarde*, *Ostarde* of *Otarde*. De Nederduitsche naam is van den Hoogduitschen Trapp, of *Trappe*, af te leiden.

Kenmerken.

De Kenmerken zyn, volgens LINNÆUS; een Bek waar van de Bovenkaak gewelfd is: de Tong in tweeën gespleeten: de Pooten drie-Vingerig zonder agter-Vinger. BRISSON schryft hun een Kegelagtig krommen Bek toe.

Soorten.

In 't getal der Soorten stemmen zy beiden overeen, dat die, naamelyk, drie zyn, behalve een Afrikaanschen, welke de vierde Soort van LINNÆUS uitmaakt.

II. AFDEEL. XLIX. HOOFDSTUK. I. *Tarda.* Gewoone.

(1) *Trapgans met de Strot wederzyds gebaard.*

Men zou deezen de groote Trapgans mogen noemen, om dat hy de grootste is van dit Geslagt. Hy woont in de Velden van Poolen en van de Oosterſche Landen, zegt LINNÆUS, van waar hy door de Nederlanden en Engeland verhuist. Ook wordt van de Engelſchen verzekert, dat deeze Vogelen in de middelste deelen van Engeland gemeen zyn. In onze Provinciën ontmoet men hun zeer zelden, niettegenstaande 'er, in het Hollandſche Plakkaat op de Houtvestery en Jagt, onder het vliegend Wild of Edel Gevogelte; dat niemand, die niet tot de Jagt geregtigd is, vangen, Schieten of dooden mag; uitdrukkelyk melding van wordt gemaakt. In Italie komen deeze Vogels ook niet veel voor, doch in Vrankryk ſchynen zy gemeener te zyn op zekere tyden des Jaars. Zie hier wat de Heer *Navier*, Geneeskundige te *Chalons* op de Marne, en Korrespondent van de Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys, dien aangaande zegge (*).

Eigenſchappen.

„ De Trapganzen bewoonen dit Land (om-„ streeks Chalons) by Zomer en Winter. Des „ Winters zyn deeze Vogelen, by groote troe-„ pen,

(1) Otis Jugulo utrimque Cristato. *Syst. Nat.* X. Gen. 85. Tarda. DODART. *Mem.* III. p. 309. EDW. *Av.* 73. T. 73, 74. ALB. *Av.* 38 ALDR. *Orn.* l. 13. c. 12.

(*) *Suite de la Mat. Medicale de* Mr. GEOFFROY. Paris 1756, Tom. III. p. 373.

„ pen, in onze Vlakten verſpreid. Als zy zig „ op 't Land bevinden, is 'er altoos ten minſte „ één van de Troep, een weinig van de andeen „ ren af, die de Wagt houdt met een opge- „ ſtoken Kop, om kennis te geeven, wanneer „ hy een Menſch verneemt, en, dewyl zy „ veel moeite hebben om zig op te beuren, „ moetende, ten dien einde, Klapwiekende „ een goed end wegs voortloopen, zo ſtellen „ zy zig daar toe in tyds ſchrap. Men vangt- „ ze met een Hoek, maakende daar aan Appe- „ len of Vleeſch vaſt; of ſchietze met den „ Snaphaan, verbergende zig, ten dien einde, „ agter eenige Hoogte of Boſſchagie, of in „ een Wagen, met Hooy of Strooy gedekt, zit- „ tende. Met goede Windhonden kan menze „ ook ſomtyds vangen, die deeze Vogelen „ dikwils betrappen, voor dat zy zig van den „ Grond hebben opgeheven, of terwyl zy 'er „ nog maar weinig af zyn.

II. AFDEEL. XLIX. HOOFD-STUK.

„ In de Zomer paaren deeze Vogelen, heb- „ bende maar één Mannetje, *Rond* genaamd, „ voor één Wyfje, en by aldien 'er een te „ kort komt, dan vegten zy zo lang, tot dat „ de zwakſte op de plaats dood blyve. Van „ tyd tot tyd worden 'er zodanige ſlagtoffers „ der Minnenyd op 't Veld gevonden. Zy „ maaken hun Neſt op de braak leggende Lan- „ den, en vergenoegen zig, met een klein „ Kuiltje in den Grond te graaven, leggende „ daar in niet boven de twee Eijeren. Som-

II. AFDEEL. XLIX. HOOFDSTUK.

„ tyds doen zy 'er een weinig Stoppelen of „ oud Stroo in. Zy leggen maar eenmaal 's „ Jaars. De Eijeren zyn van grootte als die „ der Zwaanen; wit met eenige roode vlakken „ aan het dikfte end. Het leggen gefchiedt op „ 't end van Mey of Juny: de Broedtyd duurt „ omtrent vyf Weeken; nagenoeg als die der „ Kalkoenen. De Jongen loopen, zo dra zy „ uitgekomen zyn, even als de Hoender-Pullen.

„ De Trapganzen verzamelen zig in de Maand „ Oktober, en leeven troepswyze tot aan de „ Maand April. Hun Voedzel beftaat in Kik- „ vorfchen, Muizen of Mollen, kleine Vogelt- „ jes en veelerley Infekten. Zy houden veel „ van Vleefch; doch 's Winters, niettemin, „ eeten zy Wortelen, Koolsbladen, en derge- „ lyke Spyze (*). Hun Leven duurt omtrent „ vyftien Jaaren. Zy hebben geen gewoon „ Geluid, uitgenomen iets, 't gene zweemt „ naar dat van den Raave. Hun Vleefch is „ tweederley, nagenoeg als dat der Kalkoenen: „ het eene, naamelyk wit; het andere een wei- „ nig bruin en korter van Vezeldraaden, 't „ welk men aan de Dyën en aan 't Gebeente „ vindt, zynde het lekkerfte. Ook verfchillen „ zy in fmaak zeer weinig, gelyk alle de ge- „ nen, die 'er van gegeten hebben, toeftem-

„ men

(*) In de Maag van een Trapgans, die geopend werdt, zelfs ten tyde van den Oogft, vondt men een menigte Zaad van Dolle Kervel met drie of vier Garftkoorentjes, daar onder gemengd.

„ men. Wy maaken 'er niet meer werks van, „ dan van een Kalkoen, uitgenomen, als 'er „ een Paſtey van is bereid". II. AFDEEL. XLIX. HOOFD-STUK.

In andere deelen van Vrankryk zyn die Vogelen niet minder gemeen. Een Ingezeten van Poitou verhaalde, dat op zekeren Winterſchen dag, wanneer het Land geheel met Sneeuw en Ryp bedekt was, een zyner Huisgenooten des morgens wel dertig half bevroozen Trapganzen vondt, welken hy in huis bragt, meenende dat het Kalkoenen waren, die men, by verzuim, 's nagts buiten had laaten blyven. Dit is meer dan eenmaal gebeurd.

KLEIN merkt aan, dat de Trapganzen, die men in Poolen heeft, eenigermaate van de Engelſchen en Franſchen verſchillen. De Afbeelding, egter, van FRISCH, drukt volmaakt derzelver geſtalte uit. Zy doen, in de Herfſt en Winter, aan de Aardvrugten veel ſchade. Tot het broeden, merkt hy aan, kieſt het Wyfje een plaats uit, alwaar zy den Kop boven 't Koorn kan uitſteeken, terwyl zy op de Eijeren zit; gemeenlyk een Haver-Akker; en, onraad verneemende, draagt zy de Eijeren, onder haare Wieken, naar elders. Zy hebben in 't geheel geen ſchrik voor Paarden, maar voor Honden zyn zy ten uiterſte bevreeſd. De Viſſchers zoeken het Dons van deezen Vogel, zegt men, om den Viſch te lokken: alzo hetzelve, op 't Water geworpen, als Muggen of Vliegen zig vertoont, door zyne beweeging en gedaante:

II. AFDEEL. XLIX. HOOFDSTUK.

te. Ook kan men de Pennen, om te fchryven, gebruiken, even als die der Ganzen en Zwaanen.

Ontleedkundige befchryving.

De Franfche Akademiften geeven, in hun Werk over de *Natuurlyke Hiftorie der Dieren*, de Ontleedkundige befchryving van zes Trapganzen (*), daar ik het hoofdzaakelyke zal uittrekken. Het Oorgat, 't welke, zo men wil, den naam gegeven heeft aan deezen Vogel, hadt niets buitengewoons: in fommigen was het met een weinig langer Veeren gedekt; doch de Vogel hadt, op ver naa, zulke lange Ooren niet, als het Juffertje van Numidie, dat, zo zy giffen, voor den waaren *Otus* der Ouden te houden zy. De Lever was zeer groot en hadt een aanmerkelyke Galblaas, welker Buis, die in fommigen korter in anderen langer was, naar dat zy uit den bodem of hals van de Galblaas kwam, in eenigen twee Duim hooger in den Nugteren Darm uitliep, dan de Leverbuis, in anderen onmiddelyk daar boven, gelyk gemeen is aan de meefte Vogelen.

De Krop en Maag.

ARISTOTELES, zeggen zy, merkt aan, dat de Trapgans geen Krop heeft. In onze Onderwerpen was de Zwelgpyp overal naauw, verwydende zig alleenlyk, en een weinig dikker van Wanden wordende, effen voor haare famenvoeging met de Maag, ter langte van omtrent twee Duimen. Op die plaats waren een menigte Klieren,

(*) *Mem. pour fervir a l'Hift. Natur. des Animaux*, Tom. III. P. II. p. 110. *Ouvrages adoptéz*, p. 312.

ren, als de holletjes der Honigraaten, tusschen de verdubbeling der Vliezen van de Zwelgpyp geplaatst, welker Loosbuisje zeer zigtbaar was. Men zagze door het binnenste Vlies heen, en gedrukt zynde gaven zy Vogt uit in de Keel; zynde die geheele Toestel veel duidelyker dan in de meeste Vogelen (*). De Maag vertoonde zig, in de eerste opslag, als die der Hoenderen; doch, geopend zynde, bevondt men dat haare hardheid alleenlyk uit die van het binnenste Vlies sproot, zynde het Vleezig gedeelte zeer dun. Het binnenste Vlies, naamelyk, was niet alleen dik en hard, maar op verscheide wyzen geplooid, gefronseld en gedraaid, geelagtig van kleur, en in zyn samenhang niet vereenigd met het binnenste dunne Witte Vlies van de Krop, daar het als tegen aan gevoegd was. De Maag vondt men, in eenigen deezer Vogelen, gevuld met Steentjes, en met Penningjes, die 'er, in een, ten getale van negentig waren, zynde, door de wryving, grootelyks afgesleeten, doch zonder eenig teken van verbeten te zyn door eenig scherp Vogt. II. AFDEEL. XLIX. HOOFDSTUK.

't Gene ATHENEÜS van de Herkaauwing der Trap. 't Gedarmte.

(*) De Heer EDWARDS merkt op, dat voor aan de Keel der Trapganzen een Zak of Blaas ontdekt zy, die haaren Mond of Ingang by de Tong heeft en welke schynt te dienen om eenen Voorraad van Water voor deeze Beesten te bewaaren. Die Zak hieldt wel zeven Wyn-Pintjes ieder van een Pond; doch in het Wyfje vondt men zulk een Zak niet. *Av.* p. 73.

II. AFDEEL. XLIX. HOOFDSTUK.

Trapganzen zegt, is onwaarſchynlyk om dat zy daar toe geen bekwaamen Toeſtel hebben. Nog ruim zo ongerymd bevondt men 't zeggen van ARISTOTELES, dat deeze Vogel minder byhangzels heeft aan 't uiterſte end der Darmen, dan gewoonlyk. 't Gedarmte was vier Voeten lang, zonder de twee blinde Darmen te tellen, waar van de regter een Voet, de ſlinker elf Duim langte hadt; 't welk niet veel is voor een Dier dat Gras eet (*). De twee blinde Darmen kwamen, als gewoonlyk, uit de plaats voort, daar het *Colon* zig aan het *Ileum* voegt, op zeven Duimen afſtands van het Fondament. Zy ſtrekten niet van boven naar beneden, gelyk ARANTIUS zegt; maar van beneden opwaards, even als in de andere Vogelen. Byna een Duim van den Aars af maakte de Endeldam een Beurs, van grootte als een Ey, waar in de Pisleiders uitliepen. Omtrent het midden van de holligheid vondt men een klein gaatje, 't welk toegang gaf naar een Zak, die als een derde blinde Darm was, welken men gemeenlyk de *Beurs van Fabricius* noemt, naar den naam van den Autheur, dieze eerſt beſchreeven heeft. Deezen derden blinden Darm heeft de Trapgans meer dan andere Vogelen.

Ge-

(*) Want men merkt aan, dat de blinde Darm veel kleiner zy in de Menſch en de Vleeſch-eetende Dieren, dan in de genen die niet dan van Gras of Kruiden en Graanen of Zaad leeven. *Vide* DU VERNEY *Oeuvres Anatom.* Tom. II. p. 544.

II. AFDEEL. XLIX. HOOFDSTUK.

Gestalte.

Gedagte Akademisten merkten als iets byzonders aan, dat onder hunne zes Onderwerpen geen één Wyfje ware. Dat sommige Ouden, waar onder BELLONIUS, den Trapgans voor den grootsten houden na den Vogel-Struis, is, waarschynlyk, uit een misvatting van PLINIUS woorden gesprooten. Wy weeten, naamelyk, dat de Gieren en Kasuaris veel grooter zyn dan deeze Vogel, die de grootte, ongevaar, heeft van een Kalkoen. De kleur is van boven zwartagtig, met vaal en rosagtig overdwars gestreept: van onderen wit, met een zeer flaauw mengzel van vaal: de Slagpennen met zwarte banden overdwars, naar de tippen toe, getekend. Het Mannetje heeft den Kop, Keel en Hals, Aschgraauw, gelyk de Pooten zyn; doch den Bek bruin-grys, en de Oogkringen fierlyk Oranjekleur. Het Wyfje verschilt van 't Mannetje, doordien het veel kleiner is, en aan de zyden van de Onderkaak geen Baard heeft van lange Veeren. Daarenboven zyn deszelfs Keel en Wangen bruin; het bovenste van den Hals en Kop even als de Rug, die op ver naa niet zo levendig gekleurd is als in 't Mannetje: de Hals van onderen Aschgraauw: de randen der Wieken zwart.

Gebruik.

Van 't gebruik der Trapganzen is reeds gesproken. Men houdtze, op veele plaatsen, voor een groote lekkerny, inzonderheid Jong zynde, wanneer zy, in Volkryke Steden, geen Spyze zyn voor den gemeenen Man. Hun

II. AFDEEL. XLIX. HOOFDSTUK.

Vleesch, ondertusschen, verschaft een Voedzel, dat zwaar om te verduuwen is. Van den Drek wordt tegen de Kraauwagie, of drooge Schurft, veel werks gemaakt. Het Vet is, gelyk dat der Ganzen en Eenden, tot veelerley oogmerken dienstig, en in de Aambeijen zeer verzagtende.

II. *Arabs.* Arabische.

(2) *Trapgans, wiens Ooren met opstaande Veeren gekuifd zyn.*

Door BRISSON wordt deeze, op 't voetspoor van EDWARDS en LINNÆUS, de *Arabische* Trapgans geheten. Hy voert te Mocha, in gelukkig Arabie, den naam van *Lohong*. Het Kenmerk der Ooren, die aanleiding tot den Griekschen naam *Otis* schynen gegeven te hebben, vindt men zeer duidelyk in deeze Kuif-Oor Trappe, gelyk sommigen hem willen getyteld hebben.

De grootte is omtrent als die van den onzen, maar hy heeft de Beenen en Bek langer, den Hals veel dunner. De kleur is van boven rosagtig met zwarte dwarsstreepen, van onderen wit: de Kuif en een band boven de Oogen zwart: de Keel en 't onderste van den Hals Aschgraauw, met bruine dwars-streepen: de Staartpennen even als in onze Trapganzen: de Bek bleek Hoornkleur: de Oogkringen en Pooten bruin. Men vindt hem in de Oostersche Landen.

(3) *Trap-*

(2) Otis Auribus erecto-cristatis. *Syst. Nat.* X. Otis Arabica. EDW. *Av.* 12. T. 12.

PLAAT XLVI.

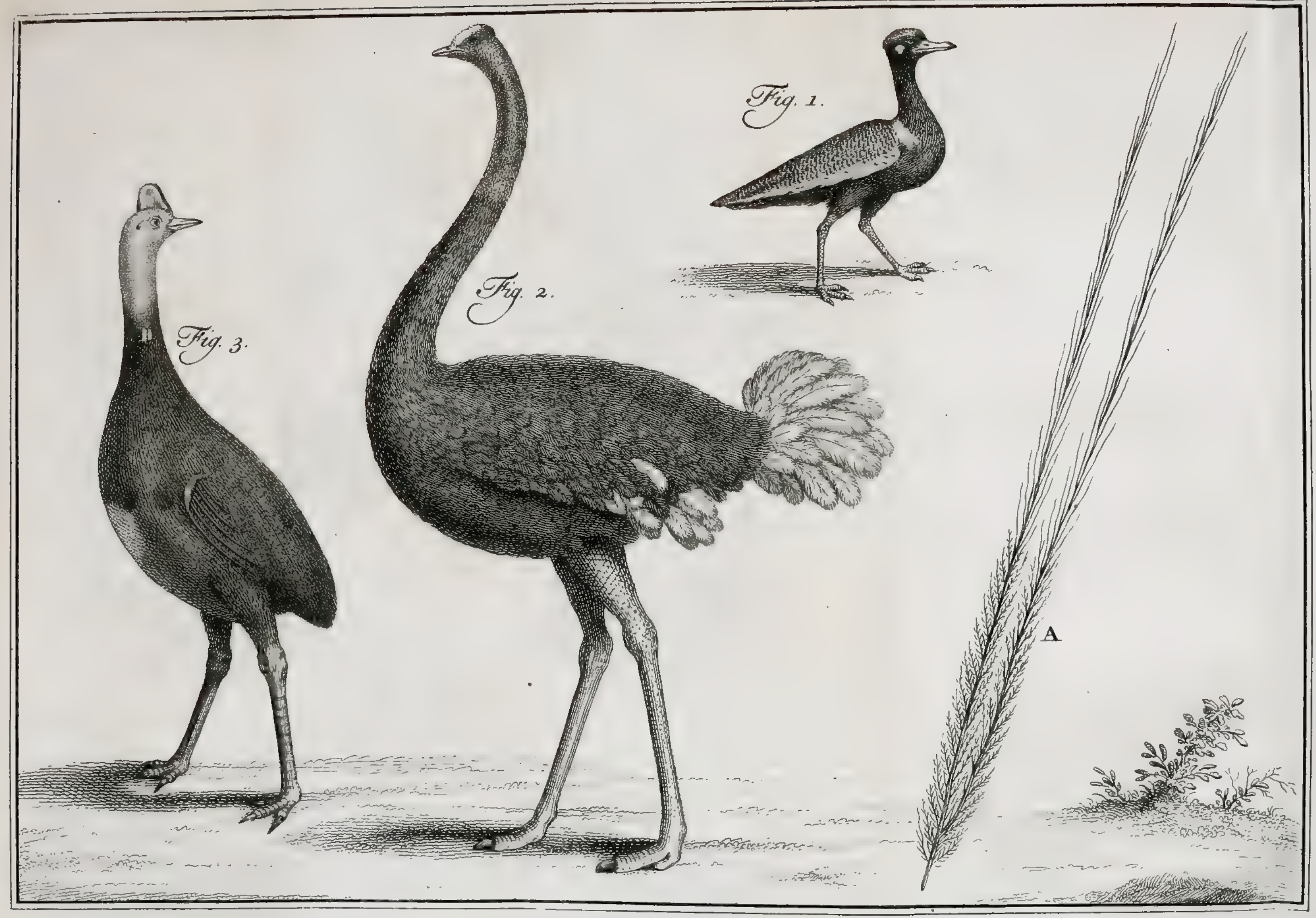

Fig. 1.
Fig. 3.

(3) *Trapgans zonder Kuif of Baarden.*

II. AFDEEL. XLIX. HOOFDSTUK. III. *Tetrax.* Kleine.

Deeze, die in 't Fransch gemeenlyk *Canne Petiére* genoemd wordt, voert, by sommige Autheuren, den naam van *Anas Campestris* of Veld-Eend, of ook van *Stella avis* en *Tetrax*. De Italiaanen noemen hem *Fasanella*, de Barbaaren *Rhaad* of *Saf-Saf*, de Engelschen *little Bustard*, en wy kleine Trapgans.

Deeze Vogels worden meest in Vrankryk gevonden, alwaar zy zig, even als de grooten, met Kruid en Zaad geneeren. Zy zyn ongevaar van grootte als een Faisant of Endvogel. Hunne kleur bestaat, van boven, uit eene fierlyke mengeling van zwart, vaal rosagtig en wit: de Staartpennen met zwarte dwarsstreepen. Het Mannetje heeft den Hals zwart, met een witten band omgeven. In het Wyfje zyn de zyden des Lighaams met zwarte dwarsstreepen, gelyk ook de Borst, welker grondkleur rosagtig wit is. De Slagpennen en bovenste dek-Vederen der Vlerken, die in 't Mannetje wit zyn; zyn in 't Wyfje, op een witten grond, overdwars met zwart gestreept.

(4) *Trapgans die zwart is, met de Rug Aschgraauw en de Ooren wit.*

IV. *Afra.* Van Ethiopische Pl. XLVI. Fig. 1.

(3) Otis Capite Juguloque lævi. *Syst. Nat* X. Anas Campestris. ALB. *Av.* III. p. 33. T. 41. RAJ. *Av.* 59. Tetrax BELL. *Av.* .. ALDR. *Orn.* l. 13. c. 13.

(4) Otis nigra, Dorso cinereo, Auribus albis. *Syst. Nat.* X.

II. AFDEEL. XLIX. HOOFDSTUK.

Van deezen Trapgans, die, volgens de Verzameling der getekende Vogelen van den Heer Professor JOHANNES BURMANNUS, in Afrika huisvest, heeft de Heer BRISSON geene beschryving noch Afbeelding.

De Bek en Pooten van het Mannetje zyn geel: de top van 't Hoofd Aschgraauw: de buitenste rand der Wieken wit. Het Wyfje is geheel Aschgraauw, uitgenomen de Buik en Dyën, die zwart zyn.

L. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* STRUISVOGELEN, *derzelver zonderlinge Eigenschappen, Veeren, Eijeren, inwendige Deelen; als ook die van den* Kasuaris, *den Amerikaanschen* Thouyou, *en den Oostindischen*, Dod-Aars *of* Eenzaame Vogel *genaamd.*

Naam.

Het laatste Geslagt, in de Rang der Steltlooperen, geeft LINNÆUS aan de grootste Vogelen, die 'er, ten minste wat de hoogte betreft, wanneer zy op de Pooten staan, op den Aardbodem bekend zyn. Ik meen de zodanigen, die men 't in Latyn *Struthio*, in 't Nederduitsch STRUISVOGEL of Vogelstruis noemt: in welker Geslagt hy ook den *Kasuaris* en andere Vogelen, daar de Heer BRISSON byzondere Geslagten van maakt, heeft begreepen.

De

De Kenmerken van dit Geslagt zyn eenvoudig: de Bek Kegelvormig en Wieken tot Vliegen onbekwaam. De Penguyns, die ook in 't geheel niet kunnen Vliegen, hebben een ander slag van Bekken, gelyk boven gemeld is: ook zyn de Vingers van hunne Pooten met Vliezen te samen gevoegd of gepalmd, (weshalven zy tot den Rang der Zwemvogelen behooren,) en de Pooten niet langer dan gewoonlyk. Het tegendeel heeft in de Struisvogelen plaats.

II. AFDEEL. L. HOOFDSTUK. Kenmerken.

LINNÆUS heeft tot dit Geslagt vier Soorten betrokken, waar van de eerste de gewoone *Vogelstruis* is, de tweede, de *Kasuaris*, zoo genaamd; de derde een Amerikaansche Struis, dien MOEHRING *Rhea* noemt: de vierde een Oostindische Vogel, genaamd *Dronte*. BRISSON onderscheidtze in drie Afdeelingen, naar het getal der Vingeren, 't welk in de Vogelstruis twee, in de laatstgemelde vier, en in de twee anderen drie is; maakende 'er vier byzondere Geslagten van.

Soorten.

(1) *Struisvogel met de Pooten twee-Vingerig.*

I. *Struthio-Camelus.* Vogelstruis. Pl. XLVI. *Fig.* 2.

De Latynsche naam van deezen is afkomstig van het Grieksch, *Strouthos* of liever *Strouthos-Kamelos*: want *Strouthos*, op zig zelve, betekende by de oude Grieken een Moschje. 't Is der-

(1) Struthio Pedibus didactylis. *Syst. Nat.* X. Gen. 86. Struthio Camelus. ALDR. *Orn.* l. 9. c. 2. DODART. *Mem.* 335. SEB. *Mus.* I. T. 51. f. 6. WILL. *Orn* 104. T. 25. RAJ. *Av.* 36. ALB. *Av.* III. p. 30. T. 31.

II. AFDEEL. L. HOOFDSTUK.

dierhalven duister, hoe zy dien zelfden naam op den Vogelstruis hebben kunnen toepassen; niettegenstaande zy 'er, somtyds, 't woord *groote*, of Kemel, wegens zyne gelykheid naar dit Lastdier, byvoegden. De hedendaagsche Grieken noemen hem *Striphokamilos*. In 't Hebreeusch vindt men hem *Jacuah* genaamd, in 't Chaldeeuwsch *Namitha*, in 't Arabisch *Neamah*, en de Portugeezen geven 'er den naam van *Ema* of *Ema di Gei* aan. De Europeaansche naamen zyn grootendeels afleidelyk van het Latyn of Grieksch. De Italiaanen heeten hem *Strutza* of *Struzzo*, de Spanjaarden *Avestrusz*, de Franschen *Autruche*, de Engelschen *Ostrich* of *Ostridge*, de Duitschers *Strauss* of *Strauss-Vogel*, en wy, gemeenlyk, Vogelstruis.

Woonplaats.

Deeze Vogel onthoudt zich natuurlyk in Afrika en Arabie; doch men vindt hem ook wel in Syrie en andere Oostersche Landen, ja in Europa wordt hy, dikwils, in de Diergaarden van Koningen en Vorsten opgevoed, en kan zig schikken naar 't Klimaat. De Fransche Akademisten hebben 'er, in de voorgaande Eeuw, agt ontleed te Versailles. Onder de Regeering van Karel den II. voudt men 'er te Londen één, benevens een Kasuaris, in de Koninglyke Menagerie. Ook is, in 't jaar 1620, een Vogelstruis in Holland te kyken geweest, wiens Kop tiendhalf Voeten van den Grond kwam, weegende honderdzeventig Pond: de Eigenaar hadt hem,

hem, zo hy zeid', gekogt voor negenhonderd Guldens (*).

II. AFDEEL. L. HOOFDSTUK.

Niettegenstaande men deeze Vogels door geheel Afrika ontmoet, zyn zy doch in de onbewoondste deelen, in woeste Wildernissen, in dorre Zand-Woestynen, zo 't schynt het allermenigvuldigst. De Karavaanen, immers, die uit het Ryk van Marokko, uit Tunis, Tripoli, en uit Egypte, naar 't Land der Negeren reizen, ontmoeten geheele Troepen van deeze Beesten op den Togt, en de Jagt derzelven maakt het voornaamste deel uit van het tydverdryf der Reisgenooten, strekkende tevens hun tot voordeel: dewyl het Vleesch der Vogelen gegeten wordt, en de Vederen als Koopwaaren mede gevoerd, die zy, zo onder de Negers, als in Barbarie, kunnen slyten of verruilen.

Voortteeling.

Onder de Eigenschappen der Struisvogelen vindt men, als een groote Byzonderheid, aangetekend, dat zy hunne Eijeren, die byster groot en hard van Dop zyn, slegts in het Zand neerleggen en verbergen, laatende die ter uitbroeding aan de Zonneschyn over, zonder verder eenige zorg te dragen voor de voortteeling en opvoeding van hun Kroost. Uit het Boek Jobs blykt, dat men daar oudtyds, in die Landen, ook zodanige gedagten van had (†), en op deezen grondslag werdt, van ouds her, een Moe-

(*) *Kronyk van Medenblik*, bladz. 171.
(†) Job, Kap. XXXIX. Vers 16 29.

II. AFDEEL. L. HOOFDSTOK.

Moeder, die voor haar Kind geen behoorlyke zorge droeg, by den Vogelstruis vergeleeken. De Heer REAUMUR scheen wel 't Berigt van KOLBE, dat deeze Vogelen hunne Eijeren op de gewoone wyze broedden en zorg voor de Jongen droegen, (ten minste wat de Landen by de Kaap der Goede Hope betreft,) te begunstigen: maar in de heete Zandwoestynen agtte hy 't niet onwaarschynlyk, dat deeze Eijeren door de enkele Zonneschyn worden uitgebroed: en giste, dat by nagt mooglyk de Vogels op dezelven zitten zouden. Deeze gissing werdt hem bevestigd door een Berigt, dat hy van den Heer ADANSON uit Senegal kreeg, den 15 Augustus des jaars 1749 gedagtekend zynde. Want deeze schreef hem, hoe het zeer zeker was, dat de Vogelstruisen, te Senegal, op hunne Eijeren te broeden zaten, doch alleenlyk des nagts. Op dien grondslag wordt dit zelfde thans, in 't algemeen, door den Heer BRISSON verzekerd.

Eijeren. 't Getal der Eijeren, die deeze Vogels by elkanderen leggen, schynt ondertusschen wat groot, om van hun bezeten worden. ÆLIANUS zegt van tagtig en LINNÆUS van vyftig: doch 't is zekerer dat zy zeer groot en zwaar zyn, weegende somwylen wel twaalf of vyftien Pond, en sterk genoeg van Dop, om geen gevaar te hebben, van door de zwaarte des Vogels te breeken, noch ook door het trappen van Dieren, (ten ware het Olyphanten mogten zyn

of

of Rhinoceroffen,) ligtelyk aan ftukken te raaken. II. AFDEEL. I. HOOFDSTUK.

Een andere Eigenfchap, om welke men de Struisvogelen niet minder gelaakt heeft, was hunne domheid. *Haare arbeid is te vergeefs, om dat zy zonder vreeze is: want God heeft haar van Wysheid ontbloot ende haar des Verftands niet mede gedeeld:* ftaat 'er in 't Boek van Job (*). Dit fchynt toegepaft te kunnen worden op het verbergen van den Kop en Hals, terwyl zy het geheele Lyf, zegt men, aan den Jaager ten buit laaten. Men wil, egter, dat zy, vlugtende, de genen, die hun vervolgen, door middel der Pooten met Steenen fmyten, en fommigen zyn 'er die verzekeren, dat zy zig, door met de Pooten te fchoppen en te flaan, zo wel als een Paard kunnen verdedigen. Ook vindt men 'er die aan deeze Beeften zulk een fnedig Vernuft, en Beleid, toefchryven, dat zy van hunne Eijeren alleenlyk vier behouden en de overigen aan ftukken flaan zouden, ten einde de Wormen, daar in voortkomende, tot Voedzel van de Jongen mogten ftrekken. Domheid.

De Vogelftruis verflindt, onverfchillig, Brood, Kruiden, Leder, Wol, Hair, om kort te gaan, alles byna wat men hem aanbiedt. Eenen, dien men te Bruffel hadt, werdt, tot zyn dagelyks Voedzel, Brood met Hair gemengd gegeven. Men kan hem ook, zeer gemakkelyk, brok- Voedzel.

(*) Cap. XXXIX. Vers. 19, 20.

II. AFDEEL. L. HOOFDSTUK.

brokjes Yzer en andere harde dingen doen inslokken, welken hy, wel is waar, niet verteert, maar wederom van agteren loost (*). Zy strekken hem, buiten twyfel, even als de Steentjes, Schulpen en Kalkgruis, aan de Hoenderen en Ganzen, om door de wryving in de Maag de Verteering der Spyzen te bevorderen. Hierom, egter, behoorde men niet voor een Fabel uit te maaken, dat de Vogelstruis Yzer eet: want wie heeft ooit gedagt dat daar in zyn Voedzel bestaan zoude. STRABO meldt reeds, dat Vrugten van Geboomte zyne Spyze waren (†). Misschien eet hy ook Slangen en andere kruipende Dieren: immers hoe zal men 'er anders, in de dorre Zandwoestynen, genoegzaamen Leeftogt voor vinden.

Sterkte en snelheid.

De sterkte en snelheid van deeze Beesten is zonderling. De Heer ADANSON verhaalt, dat hy te *Podor*, een Fransch Fort hoog op aan de Rivier van Senegal, twee jonge Struisvogels zag, die men sedert omtrent twee Jaaren aan dat Komptoir hadt opgevoed. Op den grootsten derzelven deedt hy een volwassen Neger gaan zitten, op den kleinsten twee anderen te gelyk. Deeze last scheen hun niet te zwaar: zy draafden eerst op een kleine Galop, en, toen men ze een weinig hadt aangespoord, spreidden

zy

(*) Hy at Yzer of Staal en Spykers, die hy onbeschadigd wederom uit zyn Fondament liet vallen. *Kron. van Medenblik*, als boven.

(†) STRABO, naamelyk, noemt hem *Carpophagos*.

zy hunne Wieken als om te vliegen uit, en liepen zo ſnel in 't ronde binnen het Fort, dat hunne Pooten geen Grond ſcheenen te raaken, ongelyk ſneller dan een der vlugſte Paarden. Hier op ziet, mooglyk, 't gene in 't Boek Jobs gemeld wordt (*): „ *als het tyd is verheft* „ *zy haar in de hoogte: zy belacht het Paard ende* „ *zynen Ryder* ".

II. AFDEEL. L. HOOFD-STUK.

Geſtalte.

Brisson zegt, dat dit de grootſte en lyvigſte zy van alle Vogelen. De Afbeelding, welke hy 'er van geeft, hier voor nagevolgd, is uit het Kabinet van Reaumur ontleend, naar een Onderwerp, 't welk, van 't end des Beks tot aan dat der Klaauwen, de hoogte van agt Voeten en vier Duimen hadt. Men ziet daar uit, dat in de meeſte Afbeeldingen de Kop veel te groot en de Hals te dik gemaakt wordt, naar het Lyf te rekenen. De Kop is van boven geheel kaal: het overige, tot de helft der langte van den Hals, bekleed zynde met een Huid van blaauwagtige Vleeſchkleur, is met een witte, glanzige Wolligheid, als dun Haair, bezet. Het verdere van den Hals, en het geheele Lyf, is bedekt met zwarte Veeren, waar onder ſomwylen eenige witte en gryze gemengd zyn, en waar by de groote Slag- en de Staartpennen, door haare witheid, zeer uitmunten. Deeze hebben, gelyk alle de Veeren van den Vogel, eene Donsagtige gedaante; want de Baardjes, daar zy uit be-

(*) Cap. XXXIX. Vers 21.

II. AFDEEL. L. HOOFDSTUK.

bestaan, zyn van elkander afgezonderd. Aan 't onderste van het Borstbeen is een Eeltagtigheid, daar hy zittende of neerhurkende op rust. Ook zyn, aan ieder Wiek, twee Spooren, ongevaar een Duim lang, van Hoornagtige zelfstandigheid, de eene aan 't end van de Vlerk, de andere aan 't end van de Bastaard-Vlerk. De Oogkringen zyn Hazelnooten-kleur: de Bek Hoornkleurig, aan 't end zwart; de Pooten grys met een zwarten Nagel aan den inwaardsen Vinger; de uitwaardse is ongenageld. Zy zyn, tot aan het eerste Gewricht, door middel van een sterk Vlies te samen gevoegd. De Pooten zyn, zo wel als de zyden des Lighaams en het onderste der Vlerken, geheel Vederloos, en bekleed met een bleekroode Huid, welke aan de Beenen rimpels heeft, die elkander kruisen en vierkante ruitjes maaken. Het geheele Lyf is, in de jonge Vogelstruisen, gedekt met bruin-gryze Vederen.

De Oogen. De Fransche Akademisten geeven, in hunne Ontleedkundige beschryving, onder anderen agt op de Oogen van deezen Vogel. De uitwendige gedaante derzelven, zeggen zy, kwam zeer naby aan die der Menschen, en was grootelyks verschillende van de gewoone gedaante der Oogen in de Vogelen; die de opening van 't Oog rond hebben, het bovenste Ooglid onbeweeglyk en zonder Haairtjes, en de lyn, die van den eenen hoek naar den anderen loopt, altoos schuins. Onze Vogelstruisen hadden de opening

van

van het Oog ovaal; een groot Ooglid van boven, dat op gelyke wyze neergelaaten wordt als het onderfte opgeheven. Beiden zyn zy met Haairtjes bezet, die, even als in ons Menfchen, veel langer aan het bovenfte dan aan het onderfte Ooglid waren. De lyn, van den eenen Ooghoek naar den anderen getoogen, liep volgens de ftrekking van den Bek. Van binnen vondt men een derde Ooglid, of Oogluikend Vlies, even als in de meefte Viervoetige Dieren en Vogelen.

II. AFDEEL. L. HOOFDSTUK.

Omtrent het Gedarmte zal ik liever de Waarneemingen gebruiken, welken de Heer HERISSANT, by gelegenheid van 't ontleeden eener Vogelftruis, onlangs daar op deedt (*). Hy bevondt, dat van den flinker mond der Maag tot aan de twee blinde Darmen *, welken deeze Vogel heeft, het Gedarmte flegts vyftien Voeten lang ware, daar de Karteldarm † een langte van vyfendertig Voeten hadt. De ingang van deezen laatften was zeer naauw, en maakte een elleboog; 't welk de Lugt, en de Stoffen, die 'er in beflooten zyn, moet noodzaaken te rug te vloeijen, en dezelven gemakkelyker doen overgaan in de blinde Darmen, welker ingang zeer wyd is, dan in den Karteldarm zelf. In het agterfte des ingangs van deezen opende de Krinkeldarm ‡ zig, omtrent de plaats, alwaar de eerfte draay van den Slangetrek begint. De ne-

't Gedarmte.

* *Cæca*

† *Colon*

‡ *Ileon*

(*) *Hift. de l'Acad. Royale des Sciences de Paris*, pour l'Année 1754. p. 74.

II. AFDEEL. L. HOOFDSTUK.

negen eerfte Voeten van den Karteldarm waren voorzien met dergelyke blaadjes, byna, als de Oogluikende Klapvliezen, die men in de dikke Darmen van den Menfch waarneemt. Al het overige van dit Kanaal, beflaande zesentwintig Voeten langte, was effen van binnen, en liep uit in een zeer korten Endeldarm *, wiens opening uitkwam in het agterfte gedeelte van een foort van Blaas of Beurs, die zig ontlaftte in 't Fondament. Deeze opening van den Endeldarm was zeer fchuins, en vertoonde, taamelyk wel, de aanvoeging van den hals aan den Helm van een Deftilleer-glas.

* *Rectum*

De Maag. Voorts heeft de Heer HERISSANT opgemerkt, dat 'er drie Voeten afftands ware van de eerfte Leverbuis tot aan de Alvleesbuis. By het openen des Onderbuiks zag men de bogten der dikke Darmen geheel door de krinkels der dunne Darmen bedekt. Het begin der blinde Darmen was, ter regter zyde van de Maag, ruim vier Vingerbreedten onder den regter Mond geplaatft. In de holligheid der Maag werdt één Pond en negen Oncen Keyfteentjes gevonden, die zeer glad gefleeten waren; fommigen van grootte als een Hazelnoot; de kleinften als een Boontje of groote Erwt.

De Borftfpieren. Omtrent de Borftfpieren nam hy waar, dat dezelve zeer klein waren en het Borftbeen by uitftek breed; waar door het denkbeeld van den Heer PERRAULT volftrekt omver geworpen wordt, die van Gevoelen was, dat het Borftbeen in dee-

deeze Vogelen niet tot aan het onderste van den Buik nederdaalt, uit hoofde dat de Spieren, die de Wieken beweegen, en in het Borstbeen worden ingeplant, niet behoeven zo groot te zyn, als in de Vogelen die vliegen. De groote Borstspieren zyn in de Vogelstruis klein, om dat de Wieken klein zyn; doch het is niet waar, dat het Borstbeen klein zy, wegens de kleinte der Vleugelspieren: want, indien deeze Spieren het geheele Borstbeen bedekten, gelyk in de meeste Vogelen, zo zouden zy uitermaate groot zyn.

II. AFDEEL. L. HOOFDSTUK.

Gebruik.

Het Vleesch der Vogelstruisen wordt, als gezegd is, in Afrika gegeten, gelyk ook de Eijeren aan de Kaap der Goede Hope. Van de Veders plagt men, oudtyds, op de Helmen der Veldheeren gebruik te maaken, en zy worden, nog hedendaags, tot versiering gebezigd, ten minste onder de Oosterscha Volkeren. In Italie worden 'er ook nog wel Waaijers van gemaakt, tot verkoeling van de Dames in het heetste van den Zomer. De ledige Doppen der Eijeren, die men voor een zeldzaamheid bewaart, worden gezegd somwylen van Krokodillen te zyn. Wat derzelver kragten aanbelangt tegen den Steen, of om 't Graveel te verdryven; als ook die van het inwendige Vlies der Maag om de Maag te versterken; wanneer, des morgens, van deszelfs Poeijer een vierde Loots, met rooden Wyn, ingenomen wordt; daar van laat ik het oordeel aan den Leezer over.

II. AFDEEL. I. HOOFDSTUK. II. *Casuarius.* Kasuaris. Pl. XLVI. *Fig.* 3.

(2) *Struisvogel met drie-Vingerige Pooten, den top van 't Hoofd en de Keelkwabben kaal.*

De gewoone naam van deezen Vogel is *Casuarius*, of, zo KLEIN schryft, *Casearius*, in 't Fransch *Casoar*, in 't Engelsch *Cassawar* of *Cassowary*, en, volgens onze Uitspraak, *Kasuaris*. Men noemt hem, in 't Fransch, ook wel *Casuel* of *Gasuel*, zonder dat de reden van deeze benaaming blykbaar is. MOEHRING geeft 'er den naam van *Cela* aan. De Ouden, gelyk CLUSIUS en ALDROVANDUS, hadden hem *Emeu* of *Eme* geheten.

Hy onthoudt zig in Asie, op Sumatra en eenigen der Molukkische Eilanden. In Europa was hy niet bekend voor den jaare 1597: immers geen Schryver hadt 'er melding van gemaakt. De onzen bragten 'er, op de terugkomst van hunnen eersten Togt naar Oostindie, één mede, die hun, als iets zeldzaams, door een Vorst van Java geschonken was. Zes Jaaren daarna, bragten zy nog twee anderen mede; doch deeze zyn op de Reis gestorven. De eerste, dien de Heer PERRAULT ontleede, was, in 't jaar 1671, aan Lodewyk den XIV. gezonden door den Gouverneur op Madagaskar, die

(2) Struthio Pedibus tridactylis, Vertice Palearibusque nudis. *Syst. Nat.* X. Casuarius. OLEAR. *Mus.* 23. T. 13. *f.* 2. ALB. *Av.* II. p. 56. T 60. Emeu. DODART. *Mem.* 377. RAJ. *Av.* CLUS. *Exot.* 95. BONT. *Jav.* 71. WILL. *Orn.* 105 T. 25. WORM. *Mus.* JONST. *Av.* 172. T. 56. ALDR. *Orn.* L. 20. T. 541.

die denzelven van Kooplieden, uit Indie terug komende, gekogt hadt. Hy heeft vier Jaaren te Verfailles geleefd.

II. AFDEEL. L. HOOFD-STUK.

Eigenschappen.

Van de Eigenfchappen deezes Vogels is weinig bekend, dan dat hy gemakkelyk te temmen zy. Hy verweert zig met den Nagel van zyn middelften Vinger, die langer dan de anderen is. Zyn Voedzel fchynt, gelyk dat der Vogelftruifen, meeft in Vrugten te beftaan. Hy flokte ook byna alles in, zelfs geheele Sinaas-Appelen en Hoender-Eijeren met Dop en al, die hy fomtyds ongefchonden weder van agteren loosde. Zyn gewoone Spyze was Wittebrood, 't welk men hem by brokken toewierp. Zyn Eijeren zyn niet veel kleiner dan die der Vogelftruifen, maar eenigermaate groenagtig Afchgraauw, met kleine groene pukkeltjes of uitgeholde Kuiltjes.

In de befchryving welke van deezen Vogel, in het Berigt van den eerften Ooftindifchen Togt der Hollanderen, gegeven wordt, zegt men, dat hy inzonderheid verwonderlyk is, om dat hy geen Vleugels heeft noch Tong. De Heer PERRAULT bevondt, dat de Kafuaris, die door hem ontleed werdt, van beiden was voorzien. De voornaamfte byzonderheid, welke hy 'er in aanmerkte, beftondt in de Veeren, welke niet alleen, gelyk die van den Vogelftruis, Donsagtig gebaard zyn, maar bovendien nog iets aanmerkelyks hebben.

De Veeren.

Ten opzigt van de Vederen der Vogelftrui-

II. AFDEEL. L. HOOFD-STUK. *Kasuaris.*

ſen hadt hy opgemerkt, hoe de Wysheid van den Schepper doorſtraalde in het verſchil, 't welk God de Heer aan JOB voorſtelde dat 'er plaats had, tuſſchen die en de Veders der Reigeren en Valken (*): aangezien de Vogelſtruis zyne Veeren niet tot vliegen noodig heeft. Die van den Kaſuaris gelyken meer naar 't ruige Haair van een Beer of Varken dan naar Veeren. De gehéele Vogel is niet dan met Dons gedekt, of met zodanige Pluimpjes die enkel tot bekleedzel van het Lighaam dienen. In ons Onderwerp, zegt hy, waren de meeſten dubbeld, beſtaande uit twee Buisjes, die uit een ander dat zeer kort was, en in de Huid geplant, ſprooten. Men vondt 'er egter ook enkelde; niet-

(*) Men zoude dit te vergeefs in onze Dortſche Overzetting van den Bybel zoeken. In plaats van de Vertaaling, die wy van JOB XXXIX. v. 16. gebruiken, heeft de *Vulgata* deeze Woorden. *Penna Struthionis ſimilis eſt pennis Herodii et Accipitris.* Dat men Vraagswyze zal begreepen hebben. *Zyn de Veeren des Struisvogels gelyk aan de Veeren van den Reiger en Valk?* een Neerduitſche Overzetting heeft dit Vers aldus: *De Vederen der Paauwen zyn ſchooner dan de Vleugelen en Vederen des Oijevaars:* zonder van den Struisvogel te ſpreeken. Inderdaad het Hebreeuſch woord *Nootzah*, dat het laatſte van dit Vers is, betekent ſomtyds enkel een Veder of Vleugel; ſchoon men het, uit den ſamenhang hier, niet ten onregte, zo 't ſchynt, voor den Vogelſtruis genomen heeft: doch van het verſchil tuſſchen deszelfs Vederen en die der vliegende Vogelen, daar de Heer PERRAULT zyne Aanmerking mede bekragtigt, vind ik nergens, uitgenomen in de *Vulgata*, die van de Paauwen niet ſpreekt, eenig blyk. Zie *Ouvrages adoptez.* Tom. I. p. 349.

niettegenſtaande van CLUSIUS gezegd wordt, dat zy altemaal dubbeld zyn. De dubbelde waren ongelyk van langte, die in ſommigen veertien Duimen bedroeg. In andere Vogelen vindt men ook wel dergelyke Pluimpjes van Dons: doch die van den Kaſuaris hadden de drie volgende byzonderheden. Zie Letter A, op PLAAT XLVI.

II. AFDEEL. L. HOOFD-STUK. *Kaſuaris.*

Baardjes.

Vooreerſt: de Baardjes, daar het Buisje, van de helft tot aan het end, mede bezet was, waren lang en van dikte als Paarde-Haair, zonder eenige Vezels ter zyden uit te geeven; verſchillende dus van de Pluimen der *Aigretten*, welker lange dunne Baarden met kleine, hoewel naauwlyks zigtbaare Vezeltjes, zyn voorzien. Ten anderen: het Buisje was, in deeze helft, niet verſchillende van de Baardjes, noch in dikte, noch in kleur: waar van het tegendeel, gelyk men weet, in andere Vogelen plaats heeft. Ten derden: deeze Baardjes waren volkomen zwart, en die van de andere of onderſte helft bruingrys, korter, zagter, en met dunne Vezeltjes als Dons. Het eerſtgemelde gedeelte, nu, dat uit zwarte Vezelen beſtondt, was het eenigſte 't welk in 't Gezigt kwam, zynde het andere daar mede bedekt.

De Maag.

't Is iets aanmerkelyks, vervolgt PERRAULT, dat dit Dier, 't welk geen Vleeſch eet maar Kruiden en Brood, geen Vleezige en Spieragtige Maag had, gelyk de Graan-eetende Vogelen: daar het, in andere opzigten, zo veel o-

II. AFDEEL. L. HOOFDSTUK. *Kasuaris.*

vereenkomst met den Vogelstruis heeft; in zo verre zelfs, van alles in te slokken dat men hem aanbiedt, zelfs tot gloeijende Kolen toe, zo CLUSIUS verhaalt. Men is genoodzaakt te denken, dat de Natuur het gebrek van dien vergoed heeft door de menigte van Maagen, welken zy aan den Kasuaris heeft gegeven. Dit komt ons geloofbaar voor, uit aanmerking van den toestand, waar in wy de twee Maagen en de Krop vonden. De Maagen waren t'eenemaal ledig: in de Krop bevondt zig slegts eenig Voedzel, dat meer dan half verteerd was. Daar uit kan men oordeelen van de kragt deezer Maagen; terwyl haare Krop zo veel Vermogen had in een stervend Dier.

Spieren van de Long.

In de Borst van den Kasuaris hadt deeze Heer, zo wel als in die van den Vogelstruis, eenige byzonderheden opgemerkt omtrent de Werktuigen van de Ademhaaling, die tot verklaaring dienen kunnen van 't gene de Vogelen, daar in, van de Viervoetige Dieren onderscheidt. Dit waren twee Spieren, die hy *Spieren van de Long* noemt, ieder met een Vleezig beginzel van zes Hoofden afkomende van de Geleding der Ribben, die in de Vogelen dubbeld zyn, niet met Kraakbeenige stukken aan het Borstbeen gehegt, maar onmiddelyk daar aan vast en gewricht met de wederhelft, die 'er mede een Rib uitmaakt. De zes Hoofden loopen te samen uit in een Peezig Vlies, dat de Long be-

dekt

dekt en dezelve affeheidt van de Blaasjes, die tusſchen dit Vlies en het Middelrift beſlooten zyn, gelyk de Long tusſchen dat Vlies en de Ribben. Van dergelyk een maakzel der Long in de Vogelen, en deszelfs nuttigheid, door het ophouden van de Lugt, om beter te kunnen vliegen, is reeds omſtandig geſproken (*). Het zou 'er alleen op aan komen, waarom dat dan de Schepper ook zulk een Geſtel van Blaasjes en Spieren aan den Vogelſtruis en Kaſuaris gegeven had, die 'er tot Vliegen geen gebruik van hebben: doch misſchien is hetzelve tot het ſnel loopen niet minder noodig.

II. AFDEEL. I. HOOFD. STUK. *Kaſuaris.*

Blaasjes.

De Blaasjes van de Long, zegt PERRAULT, die men kon afſcheiden van de Middelriften en Longe-Spieren, hadden elk een eigen Rok, en deeze Rokken waren ſamengeplakt, maakende dubbelde Wanden. Het tweede Blaasje hadt twee Gaten. Het vierde daalde zo laag niet als in andere Vogelen; want, aangezien het Borſtbeen in de Kaſuaris zeer klein, en bygevolg de Spieren des Buiks grooter dan gewoonlyk zyn, was 'er dit vierde Blaasje niet zo noodig. Hier door wordt deszelfs gebruik bevestigd; dat het naamelyk niet in de Inademing, maar in de Uitademing met Lugt gevuld worde; dat is te zeggen, wanneer de bovenſte Blaasjes ſamengeperſt zyn, is het onderſte uitgezet. De

Aka-

(*) Zie 't IV. STUK deezer *Nat. Hiſtorie.* bladz. 33, enz.

II. AFDEEL. L. HOOFD-STUK.

Akademie is daaromtrent, niet alleen in de Vogelſtruiſen, maar zelfs door het openen van den Buik aan levendige Ganzen en Kalkoenen, verzekerd geworden.

Kaſuaris. Hart, Tong, enz.

Het Borſtbeen was veel kleiner dan in de Vogelſtruis, en de Spieren, die tot beweeging der Wieken ſtrekken, naar evenredigheid. Het Hart was anderhalf Duim lang, en aan de baſis een Duim breed (*). De Tong hadt de langte van een Duim en de breedte van agt Liniën: zynde in den omtrek getand als een Haanekam. Het Kryſtallyn, vier Liniën breed, was klein naar reden van den Oogbol, die een middellyn hadt van anderhalven Duim. Men vondt in dezelve een zwarte Beurs, voortkomende uit de Gezigtzenuw, gelyk in andere Vogelen.

Teel. deelen.

Omtrent de deelen der Voortteeling werdt het volgende opgemerkt. De Ballen hadden een Duim langte en een half Duim breedte. Hunne zelfſtandigheid was wit en hard. De Opperbal, in tegendeel, was van binnen week en geelagtig, en van buitengewoone grootte, zynde drie Duimen lang en twee Duimen boven den Bal verheven. De Schaft was, even als in de Vogelſtruis, geplaatſt, en hadt twee Dui-

(*) Welk een verſchil met het Hart van den Vogelſtruis, dat zes Duimen lang was en vyf Duimen breed, en de Vogelen hebben het doorgaans naar evenredigheid nog langer, zegt PERRAULT: zo dat het Hart van den Kaſuaris byſter klein moet zyn geweeſt.

Duimen langte, één Duim breedte aan den wortel en twee Liniën aan de punt. Men vondt hem bekleed met een harde dikke Huid, aan de binnenzyde oneffen wegens verscheide plooijen, die Schroefswyze waren geschikt. Zyn Lighaam was samengesteld uit twee Kraakbeenige banden, die 'er een pyramidaale figuur aan gaven; zynde zeer hard en vast, en boven zeer sterk aan elkander gehegt, van onderen afgezonderd om plaats te geeven aan een Vliezig Kanaal, waar mede het niet scheen dat de Afvoerende Buizen of Pisleiders gemeenschap hadden. Iets dergelyks werdt in de Roede van den Vogelstruis waargenomen, welke geen Hoofdje, noch Voorhuid, noch Kanaal of Holligheid hadt, die doorgang geeven kon aan de Zaadstoffe. De Eijerstokken, in de Wyfjes, verschilden niet veel van die der Hoenderen, waar van ik reeds omstandig heb gesproken (*).

II. AFDEEL. I. HOOFDSTUK. *Kasuaris.*

FRISCH heeft een zeer nette Afbeelding van den Kasuaris gegeven, en die van CLUSIUS is ook geenszins te verwerpen. BRISSON, die de zyne naar een opgezetten Vogel, in 't Kabinet van REAUMUR zynde, heeft laaten vervaardigen; zegt dat de Kasuaris in lyvigheid byna den Vogelstruis evenaart, doch dat hy korter is van Pooten en van Hals, en daarom van minder hoogte. De Afmeeting was vyf en een

Gestalte.

(*) Zie 't IV. STUK. deezer *Nat. Historie.* bl. 49.

II. AFDEEL. L. HOOFDSTUK. *Kasuaris.*

een half Voet, van 't end des Beks tot aan dat der Klaauwen. Op den top des Hoofds heeft de Vogel een Hoornagtig uitſteekzel, als een ſoort van Kam, drie Duimen hoog, van vooren zwart, van agteren en aan de zyden geel als Waſch (*), over 't geheel glad en glinſterende. De Kop, Keel, en het bovenſte gedeelte van den Hals, zyn gedekt met een Huid, die blaauwagtig is aan de zyden van den Kop, voorts Aſchgraauwagtig Violet, en een weinig rood op 't midden van 't bovenſte van den Hals, alwaar de Huid eenigermaate geplooid is of gerimpeld. Onder aan den Hals, omtrent in 't midden der langte, zyn twee Vleezige Vliezen, ten deele rood, ten deele blaauw, anderhalf Duim lang. De gemelde Huid is bezet met eenige dun gezaaide zwarte Haairtjes, zo dat men dezelve niet volſtrekt kaal kan noemen. De Pluimen, die, als gezegd is, meer naar Haair gelyken dan naar Veeren, vertoonen zig zwart over 't gantſche Lighaam. Vleugels heeft de Vogel, doch dezelven zyn van Veeren ontbloot, geen drie Duimen lang, beſtaande uit vyf glanzige zwarte Schaften, zonder Baardjes, die naar de Pennen van het Yzer-Varken zweemen. Hy heeft in 't geheel geen Staart. De Oogkringen zyn van een ſchoone Topaaskleur: de Ooren wyd; de Neusgaten digt aan 't end van de Boven-

(*) Zo zegt men dan ten onregte, dat deeze Kam of Kroon rood is.

venkaak: de Bek bruin-grys; de Pooten geelagtig, met zwarte Nagelen.

II. AFDEEL. L. HOOFDSTUK. II. *Americanus.* Thouyou.

(3) *Struisvogel met een ronden agter-Vinger, die ongenageld is.*

Deeze wordt, van fommigen, de *Amerikaanfche Vogelftruis* geheten, hoewel hy meer naar den Kafuaris zweemt. De Brafiliaanen noemen hem *Nhanda-guacu*, en andere Indiaanen *Yandou*, doch die van Guajana *Thouyouyou*, en daarom heeft de Heer BRISSON hem, in 't Franfch, *Thouyou* genoemd, behoudende, in 't Latyn, den naam van *Rhea*, dien MOEHRING aan dit Geflagt gegeven hadt.

Hy noemt hem drie-Vingerig, merkende den vierden of agterften Vinger flegts als een Eeltagtig Uitwas aan. Behalve de Kam en Keelkwabben, welken deeze Vogel niet heeft, onderfcheidt hy denzelven van den Kafuaris, doordien de Bek niet regt en Kegelvormig, maar regt en Horizontaal platagtig is, aan de punt rondagtig. 't Blykt, dat LINNÆUS het onderfcheidend Kenmerk van dien ftompen, ronden, agter-Vinger heeft genomen.

De Thouyou is wat kleiner en minder lyvig dan de Vogelftruis, hebbende een Hals van ongevaar twee Voeten lang, het geheele Lyf met gryze

(3) Struthio Digito poftico rotundato mutico. *Syft. Nat.* X. Struthio-Camelus Americanus. RAJ. *Av.* 36. Nhandaguacu Brafilienfibus. MARCGR. *Bras.* 190, PIS. *Bras.* 84.

II. AFDEEL. I. HOOFDSTUK.

gryze Veeren bekleed, de Wieken zeer kort en tot Vliegen onbekwaam. Een Staart ontbreekt hem zo wel als den Kasuaris; maar, in derzelver plaats, zyn de Pennen of Veeren van de Stuit zeer lang, hangende nederwaards en bedekkende den Aars. Hy heeft gitzwarte Oogen: de Vingers met dikke, stompe, zwarte Nagelen gewapend; eetende Vrugten en Vleesch. Men vindt hem in eenige deelen van Zuid-Amerika. NIEREMBERG heeft 'er, onder den naam van *Emeu*, een Afbeelding van gegeven, welke, zo wel als die van PISO, niet zeer naauwkeurig is.

IV. *Cucullatus.* Dod-Aars.

(4) *Struisvogel met vier-Vingerige Pooten, die allen genageld zyn.*

Men vindt deezen van CLUSIUS, die 'er een zeer slegte Afbeelding van gegeven heeft, de *uitheemsche Kalkoen* getyteld, en anderen noemen hem de *gekapte* of *gekaperde Zwaan*, of ook de *Monnik-Zwaan* van 't Eiland Mauritius; door de Portugeezen *Dodo*, door de Hollanders *Dronte* of *Dod-Aars* geheten, zegt BONTIUS, die 'er een Afbeelding van geeft. Anderen zeggen, dat de onzen, op dat Eiland, hem *Walgvogel* plagten te noemen. Ik heb den naam van Dod-

(4) Struthio Pedibus tetra-dactylis, omnibus Unguiculatis. *Syst. Nat.* X. Gallus gallinaceus peregrinus. Clus. *Exot.* 99. T. 100 OLEAR. *Mus.* 23. T. 13. f. 5. Cygnus cucullatus. NIEREMB. *Nat.* 231. RAJ. *Av.* 37. Dronte. BONT. *Jav.* 70.

Dod-Aars, om dat de Staartveeren als tot een bol ſamengerold zyn, behouden. II. AFDEEL. L. HOOFD-STUK.

Deeze Vogel is, volgens de beſchryving van BONTIUS, van grootte tuſſchen den Vogelſtruis en een Kalkoenſe Haan: het Lyf dik en rond, *Dod-Aars.* met zagte gryze Veeren bekleed: de Kop groot en met zeker Vlies, dat naar een Kaper zweemt, overdekt: hy heeft groote zwarte Oogen; een lange ſterke Bek, wyd van gaaping: kleine Vlerken die geelagtig zyn, en de Stuit bedekt met een dod van gekrulde Vederen: de Beenen geelagtig, dik, zeer kort, met vier lange als geſchubde Vingeren, die met zwarte Nagelen zyn gewapend. Anderen melden, dat het end des Beks haakig omgekromd zy.

Den Dod-Aars merkt men, in 't algemeen, als een Inwooner van Mauritius aan, doch ik vind onder de Vogelen van dat Eiland, thans *l'Iſle de France*, hem door den Abt DE LA CAILLE niet opgetekend. Miſſchien zal hy 'er, door langheid van tyd en het menigvuldig Jaagen, reeds geheel zyn uitgeroeid: want hy was traag van gang en dom, wordende ligtelyk gevangen, zegt BONTIUS. LEGUAT ſpreekt van een Vogel de *Reus* genaamd, die 'er in 't laatſt der voorgaande Eeuw nog in menigte was, met zeer lange Pooten; wiens Kop zes Voeten van den grond kwam; lyviger dan een Gans, geheel wit van kleur, doch onder de Vleugelen een weinig rood; aazende in Moeraſſige plaatſen, en een zeer ſmaakelyk Wildbraad uitleverende.

II. AFDEEL. L. HOOFD-STUK.

Men zou haast denken, dat dit de Flamingo's waren, welken DE LA CAILLE zegt dat 'er zyn: doch LEGUAT meldt uitdrukkelyk, dat de Vingers der Pooten van elkander afgezonderd zyn.

Dod-Aars. Een andere Vogel, dien hy vondt op Rodriguez, dat in 't zelfde gedeelte der Indische Zee legt, komt, myns oordeels, nader met den Dod-Aars overeen (*).

Eenzaame Vogel.

Hy noemt denzelven de Eenzaame (*le Solitaire*,) om dat men ze zelden by troepen zag, hoewel 'er zeer veelen waren. De Mannetjes zyn (zegt hy) gemeenlyk grysagtig en bruin van Veeren, met Pooten als een Kalkoen, en ook dergelyk een Bek, doch dezelve was een weinig haakig of krom aan 't end. Zy hadden byna geen Staart, en hun agterste, met Pluimen bedekt, was dik en rond, als 't gat van een Paard. Zy stonden hooger op de Pooten dan een Kalkoen, en hunne Hals was ook, naar evenredigheid, wat langer; de Oogen zwart en helder, en de Kop zonder Kam of Kuif. Hunne Vleugels, die te klein waren om te vliegen, aan 't end met een knobbel voorzien, dienden hun niet dan om zig te verdedigen en elkander te roepen, wanneer zy die als een Molentje deeden rond draaijen, en dit maakte een Geluid als dat van den Steensmetzer, 't welk men wel tweehonderd Schreeden ver kon hooren. Het Wyfje was verwonderlyk schoon, hebbende

(*) *Voyage de* FR. LEGUAT. Tom. I. p. 98.

de een ſoort van Kapzel, even als de Rouwflep of Floerſe Kaper van een Weduw, aan 't bovenſte des Beks (*). Men vondt 'er van blond en bruin Pluimagie. Zy waren zeer net op hunne Veeren, die, op de Dyën zeer dik en aan 't end Schulpswyze gerond zynde, haar een fraaije vertooning gaven. Voor 't overige ſchynt het my uit de Afbeelding te blyken, dat het Pluimagie, ten minſte aan den Hals en op de Rug, Haair- of Donsagtig was, gelyk dat der Kaſuariſſen. Zy hadden onder aan de Keel twee ronde uitpuilingen, witter van Veeren dan het overige, die wonderbaarlyk naar een Vrouwe boezem zweemden. Haare Gang was zo deftig en met zo veel bevalligheid gepaard, dat men haar, om die reden, dikwils ontzag te dooden.

II. AFDEEL. I. HOOFD-STUK. *Dod-Aars.*

Als deeze Eenzaame Vogelen hun Neſt willen maaken, vervolgt (LEGUAT) kiezen zy daar toe een zindelyke plaats uit, en verheffen het anderhalf Voet van den Grond, op een hoop Palmbooms-bladeren, welke door hun, ten dien einde, zyn byeengebragt. Zy leggen maar één Ey, veel grooter zynde dan dat van een Gans. Hetzelve wordt van 't Mannetje en Wyfje, beurt om beurt, bezeten, en komt niet uit, dan na zeven Weeken broedens. Zo lang de Broedtyd

Voortteeling.

(*) Buiten twyffel zal dit het gene zyn, 't welk den naam van *gekapte of gekaperde Zwaan* en den bynaam van *Cucullatus* aan deezen Vogel heeft doen geeven; welk woord ſommigen *gekoveld* vertaalen.

II. AFDEEL. I. HOOFDSTUK. *Dod-Aars.*

tyd duurt en de Opvoeding van hun Jong, 't welk verſcheide Maanden noodig heeft om op zig zelf te kunnen beſtaan, laaten zy geen Vogel van hunne Soort, binnen de tweehonderd Schreeden in 't ronde, by hun Neſt komen; en 't is zonderling, dat het Mannetje alleen de Mannetjes en het Wyfje de Wyfjes verjaagt. Wanneer het Jong groot gebragt is, houdt nogtans het Paar zig by een; hoewel zig, ſomtyds, met anderen van hunne Soort Vleeſchelyk vermengende.

Gebruik.

Deeze Vogels waren niet zeer ſchuuw voor de Menſchen; maar men konze niet temmen; welk een moeite ook, daar toe, door LEGUAT en zyne Medgezellen werd aangewend. Zo dra men ze gevangen hadt, lieten zy Traanen vallen, zonder te ſchreeuwen, en wilden geen Voedzel ter wereld nuttigen. Op de Vlakte konden zy hun ter loop inhaalen, en dus gemakkelyk meeſter worden. Men vondt dat zy altoos een Steen in de Maag hadden, bruin van kleur, van grootte als een Hoender-Ey, een weinig robbelig, plat aan de eene en rond aan de andere zyde, zwaar en hard. Hoe jong ook, hadden zy altoos zulk een Steentje, 't welk grooter was, dan dat het door de Keel kon gekomen zyn. Dit ſchynt dan wel een *Vogel-Bezoar* te mogen genoemd worden. Zy maakten 'er geen ander gebruik van, dan om hunne Meſſen te wetten. De Vogels, die van Maart tot September by uitſtek vet waren, dien-

dienden hun tot een smaakelyke Spyze. Men vondt Mannetjes, van vyfenveertig Ponden zwaar. II. AFDEEL. L. HOOFDSTUK.

LI. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* PAAUWEN, *zo de gewoone en witte, als de* Japansche, Chineesche *en die van* Tibet.

In de Vyfde Rang begrypt LINNÆUS, onder den naam van *Hoenderen*, zodanige Vogelen, welker onderscheidend Kenmerk bestaat in de gedaante van den Bek, waar van de Bovenkaak, aan 't end, als een Kraauwel over de Onderkaak heen sluit, en dus zeer bekwaam is om iets van den Grond op te raapen. Deeze Rang vervat de Paauwen, Kalkoenen, Faisanten, Patryzen, tamme en Veldhoenderen van veelerley Soort, als ook de Kwartels; in vyf Geslagten. Rangschikking.

De Heer BRISSON plaatst alle deeze Vogelen in zyne Tweede Rang, welks algemeene Kenmerk is, den Bek te hebben gelyk een omgekromde Kegel. Alle Vogelen van deezen Rang (zegt hy) leeven voornaamelyk van Graanen. Zy broeden veele Eijeren, en maaken hun Nest op den Grond, aangezien de Kuikens naauwlyks van de Ouden gevoed worden, maar, zo dra zy uitgekomen zyn, al her- en derwaards loopende, voor zig de Kost zoeken. Hunne drie

II. AFDEEL. LI. HOOFDSTUK.

drie voorste Vingeren zyn, by den wortel, te samen gevoegd door het beginzel van een Vlies, 't welk zig tot aan het eerste Gewricht, en niet verder, uitstrekt. Sommigen hebben den Kop versierd met zekere Lellen, en Vleezige Uitwassen, die men ook wel Kammen noemt, en deeze zyn vervat in de eerste Afdeeling; naamelyk de drie Geslagten van *Kalkoen*, *Haan* en *Poule Peintade*: in de tweede die deeze Lellen of Kammen niet hebben; naamelyk de *Ourhaan*, *Patrys*, *Faisant*.

Wy zullen zien, dat de Geslagten van LINNÆUS en BRISSON in sommige opzigten overeenkomen, in anderen verschillen: dus is by voorbeeld de PAAUW, die by den eersten een Geslagt uitmaakt, by den laatsten in dat der Faisanten begreepen.

Naam. Zyn Latynsche naam, waarschynlyk van het Grieksch *Taὼς* afkomstig, (immers zo VOSSIUS wil,) is doorgedrongen in byna alle Taalen van Europa, die meer of min naar het Latynsche woord *Pavo* zweemen. De Engelschen noemen hem *Pea-Cock*, de Franschen *Paon*, de Duitschers *Pfaw*. Ondertusschen schynt de Grieksche naam van den Arabischen *Tavas* afgeleid te kunnen worden.

Kenmerken. De Kenmerken van dit Geslagt zyn: de Kop versierd met regte Vedertjes, die agterwaards zyn omgeboogen: de Pennen van de Rug lang uitsteekende die zy overend kunnen zetten, en met een soort van Oogen praalende; 't welk een zeer sierlyke vertooning maakt.

Twee

Twee Soorten heeft LINNÆUS maar in dit Geslagt, als volgt:

II. AFDEEL. LI. HOOFD-STUK.

(1) *Paauw met een opstaande Vederkuif.*

Soorten. I. *Cristatus.* Gewoone Paauw.

De Paauw is thans een bekende Vogel in Eupa, doch hy heeft zyne natuurlyke Woonplaats in Oostindie, en inzonderheid op 't Eiland Ceylon, alwaar men een menigte van wilde Paauwen vindt. De Historie leert ons, dat ALEXANDER de Groote 'er de eerste maal een in Indie ziende, door zyne schoonheid zodanig verrukt werdt, dat hy op zwaare straffe verboodt 'er een te dooden. Van langzaamerhand zyn zy in ons Wereldsdeel overgebragt, en door Voortteeling vermenigvuldigd. PLINIUS zegt, dat de Paauwen veel Inkomen gaven aan MARCUS AUFIDIUS LURCO, die ze te Rome begon vet te maaken om ze te verkoopen, en dat HORTENSIUS de Redenaar eerst dezelven doodde, om 'er van te eeten op Gastmaalen. Ook wordt door eenen Franschman, genaamd JEAN BRUYER, verhaald, dat ten zynen tyde in Normandie, omstreeks *Lizieux*, troepen van Paauwen werden opgevoed, waar van de Eigenaars groot voordeel trokken, door hun te slyten aan de Vogelkoopers, die ze in de groote Steden bragten, om voor te dienen op de Bruilofts-Feesten

(1) Pavo Capite crista erecta. *Syst. Nat.* X. Gen. 87. Pavo Caudâ longâ. *Faun. Suec.* 163. Pavo. GESN. *Av.* 656. ALDR. *Orn.* l. 13. c. 1. JONST. *Av.* 56. T. 22. WILL. *Orn.* 112. T. 27. RAJ. *Av.* 51.

II. AFDEEL. LI. HOOFDSTUK.

ten en Gastmaalen van de Grooten en Luiden van Vermogen.

Aanzienlykheid.

Hy heeft onder het tamme Land-Gevogelte den eersten Rang, gelyk de Zwaan onder de zwemmende en de Arend onder de Roofvogelen. Dus hebben de Ouden, die den Arend aan Jupiter, den Zwaan aan Venus toewydden, aan de Godinne Juno den Paauw geheiligd. Ook koozen de Keizers, in hunne Vergoding, den Arend, de Keizerinnen den Paauw tot zinnebeeld. Het Voorregt van den laatstgemelden Vogel was by de Grieken zo uitmuntende, dat te Athene een vaste Prys gesteld werdt, om hem te laaten zien aan de nieuwsgierigen, ten welken einde veel Volks, uit Lacedemon en Thessalie, zig derwaards begaf: zo dat de Stad groot voordeel van die Vertooning trok. Hier uit kan men afleiden, in welk een Aanzien de Paauwen oudtyds zyn geweest. Zy zyn hedendaags in Europa, en in 't byzonder in de Noordelyke deelen, nog ganſch niet gemeen; wordende meestal in de Diergaarden der Grooten of op de Buitenplaatsen en Hofsteden van vermogende Luiden, uit Liefhebbery gehouden.

Deeze Vogel, inderdaad, overtreft door de sierlykheid van zyn opgezette Staart al de schoonheid van 't Pluimagie der Pappegaaijen, Kakatoes, Westindische Raaven, en, om kort te gaan der Vogelen, die op de Wereld bekend zyn. Nergens straalt de konstige hand des Scheppers klaarder in door: maar hy heeft een

voor-

voornaam gebrek, 't welk hem gemaakt heeft tot het zinnebeeld der Hovaardy: naamelyk, van zig op zyn eigen Schoonheid te verheffen, en men zegt, dat hy beschaamd wordt, wanneer hy ziet dat de bruinheid zyner Pooten niet overeenstemt met dien luister. Ook is het Geluid, 't welk hy maakt, afgryzelyk en verschrikkende. De Italiaanen zeggen voor een Spreekwoord, dat de Paauw het Pluimagie van een Engel, de Stem van den Duivel en den Gang van een Guit heeft.

II. AFDEEL. LI. HOOFDSTUK.

Eigenschappen.

ARISTOTELES meldt, dat de Leeftyd der Paauwen gemeenlyk vyfentwintig Jaaren is; anderen zeggen van honderd Jaaren. Zy zitten gaarn op hooge plaatsen, zelfs op de toppen der Huizen, waar van zy dikwils de Daken beschadigen. Men voedtze met dergelyk Koorn als de Hoenderen, doch zy hebben ook veel Smaak in Vrugten, en, goede Vliegers zynde, weeten zy hunne lust wel te boeten in de Tuinen en Boomgaarden. Zy zyn ook niet minder geil dan de Haanen, en het Mannetje randt somtyds een Wyfje aan, 't welk te broeden zit, breekende deszelfs Eijeren: weshalve het Wyfje haar Nest verbergt. 't Getal der Eijeren, welken zy t' eener broed legt, is vyf of zes; doch men is, van ouds her, gewoon geweest, de Eijeren door Hoenders te laaten uitbroeden. Op het derde Jaar krygt de jonge Paauw eerst de Pennen van zyn Rug, bekwaam tot die heerlyke

II. AFDEEL. LI. HOOFDSTUK.

Vertooning. De Bloemen van Vlier zyn voor deeze Vogelen een Vergift.

De grootte is omtrent als die van een halfjaarige Kalkoen zegt BRISSON: de kleur van boven Goudgroen, met een weerschyn van zuiver Koper, de Vederen zwart gerand; van onderen zwartagtig, met Goud-groen gemengd: de Hals en Borst groen, veranderende in Hemelsblaauw doormengd met Goud: twee witte banden wederzyds aan den Kop: de bovenste dek-Vederen van de Staart in 't midden met een zwarte Vlak, die verder groen is, in Violet en Hemelschblaauw veranderende, met Gouden randen, die een weerschyn van zuiver Koper hebben. Deeze dek-Veeren, veel langer dan de Staartpennen en zelfs dan het Lyf, maaken dien onvergelykelyk schoonen Scherm uit, met welken het Mannetje by wylen paalt en waar het zig in spiegelt. Voorts heeft hy, op den top van 't Hoofd, een Kuif van vierentwintig Pluimpjes, ongevaar twee Duimen lang, welker Stammetjes wit zyn, en zeer dun met Haairtjes bezet. De Oogkringen zyn geel, de Bek witagtig; de Pooten en Nagelen graauw.

Het Wyfje. Een aanmerkelyk verschil heeft 'er in het Wyfje van den Paauw, dat men de Hen noemt, plaats. In hetzelve zyn de dek-Vederen veel korter dan de Staartpennen, zo dat het dien Scherm niet vertoonen kan. De kleur, over 't geheele Lyf, trekt uit den bruinen naar Aschgraauw,

graauw, gelyk ook de Kop en Kuif: doch deeze zyn als met eenige blinkende groene ſtippen geſprenkeld. De twee witte Vlakken aan den Kop zyn veel grooter en de Keel is witagtig. Aan den Hals en Borſt heeft het groene Veeren met witte tippen; de Oogkringen zyn Loodkleurig. Het is een weinig kleiner dan de Haan, en miſt ook die Spooren, van drie vierde Duims lang, welken hy aan ieder Voet één heeft.

II. AFDEEL. LI. HOOFDSTUK.

Gebruik.

Veelen meenen, dat het Paauwen-Vleeſch onbederflyk zy. AUGUSTINUS verhaalt, dat hem hetzelve, te Karthagena, gekookt werdt voorgediend, waar van hy het Borſtvleeſch bewaarde, en 't zelve, na verloop van een Jaar, nog onveranderd vondt, behalven dat het een weinig was uitgedroogd. 't Is minder te verwonderen, dat zulks plaats had in Vleeſch, 't welk uit zyn aart zo hard en vaſt is, en wel, na dat hetzelve door 't kooken van zyn Sappen en Vettigheid ontbloot was, in een heet en droog Klimaat: ontwyfelbaar zou zulks ook met Kalkoenen, ja zelfs met Hoenderen-Vleeſch gebeuren; zegt WILLOUGHBY. ALDROVANDUS verhaalt ook, dat hem, in 't jaar 1598, een ſtuk Paauwen-Vleeſch gegeven werdt, 't welk in 't jaar 1592 was gekookt, zynde zonder eenige kwaade Reuk. Op Bruiloftsfeeſten en pragtige Gaſtmaalen wordt ſomtyds wel een Paauw op Tafel gezet, doch dit geſchiedt ſlegts voor aardigheid en ſieraad: men vilt den Vogel, en, na

II. AFDEEL. LI. HOOFDSTUK.

dat hy gekookt is, wordt 'er de Huid behendig weder over getrokken, zonder de Veeren te beſchadigen, zettende hem in zulk een Poſtuur als of hy leefde. Wanneer hy met Zout is gekookt, en gevuld met Speceryën, kan hy dus, Jaaren lang, bewaard worden, zonder eenig bederf. De jonge Paauwtjes zyn een lekkere Spyze.

De Drek.

In de Geneeskunde heeft men het Vleeſch en daar van gekookte Sop, het Vet en de Gal, tegen verſcheide Kwaalen dienſtig geoordeeld; doch niets is daar van in algemeener aanpryzinge geweeſt en tot onlangs gebleeven, dan de Drek tegen de Vallende Ziekte. Men kan daar van het Poeijer, van een Scrupel tot een Drachme, ingeeven, of laaten het in een Glas rooden Wyn of in Azyn aftrekken: van een half Once tot een Once, wordt hy ſomtyds in de Klyſteeren gemengd: doch niet vermaarder is, ten dien opzigte, dan het Geneesmiddel van de Graavin van Waldek tegen de Duizeligheid, beſtaande uit het aftrekzel van dien Drek in roode Wyn. Dat de Drek voor een Mansperſoon van een Haan en voor een Vrouwsperſoon van een Hen moeſt zyn: als ook, dat men het voor de Nieuwe Maan gebruiken moeſt; maakt egter dit Middel van bygeloovigheid verdagt. Dat de rook der gebrande Veeren tegen de Opſtyging, en de Eijeren tegen de Jigt zouden dienſtig zyn, heeft niet veel byzonders in.

Witte Paauw.

Onder de Paauwen is eenige verſcheidenheid van

PLAAT XLVII.

Fig. 3.

van Kleuren. FRISCH geeft de Afbeelding van eenen, dien hy de *bonte* Paauw noemt, om dat dezelve de Wangen, Keel, het opperste van den Buik en de dek-Vederen der Wieken, wit heeft. Aanmerkelyker zyn de genen, die men noemt *witte* Paauwen, om dat hun geheele Pluimagie van die Kleur is, zodanig zelfs, dat de Oogen op hunne Zonnescherm zig alleen maar door eenige Schaduwing van bruinheid vertoonen. Sommigen willen, dat die verandering van Kleur hun in 't Noorden van Europa aangekomen zy, alwaar men meer Vogelen wit ziet, die elders gekleurd zyn. Anderen verzekeren, dat men een Paauwin te broeden zettende, zodanig, dat zy niets zien kan dan wit, uit de Eijeren witte Paauwen zal bekomen. Het een en andere vind ik nergens door de Ondervinding bevestigd.

II. AFDEEL. LI. HOOFDSTUK.

Japansche.

De *Japansche* Paauw, dien BRISSON op deezen volgen laat, verschilt van den gewoonen in Kleur en tevens in zeldzaamheid, meer dan in grootte. ALBIN heeft Afbeeldingen van 't Mannetje en Wyfje gegeven, die niet zeer naauwkeurig zyn (*). De naam wyst de plaats, daar hy van daan komt, genoegzaam aan. Hy is van boven blaauw en groen bont; de Kuif gelykt naar een Koorn-Aair: de Vlak, die de Oogen in de Zonnescherm maakt, is in 't midden Goud, voorts blaauw, met groen gerand. Het Man-

(*) ALB. *Av.* Tom. II. p. 33, 34.

II. AFDEEL. LI. HOOFDSTUK.

Mannetje is van onderen bruinagtig met zwarte vlakken; het Wyfje zwart. Zy hebben den Bek wat langer en dunner dan onze Paauwen.

II. *Bicalcaratus.* Chineesche.

(2) *Paauw met een gladden Kop en twee Spooren.*

Deeze, die by EDWARDS zeer fraay is afgebeeld, wordt van hem *Paauw-Faisant* geheten. Hy is zekerlyk niet ongekuifd, maar zyne Kuif hangt agterwaards, en dit maakt, dat hy een gladden Kop heeft; hoewel hy de Veders kan opzetten als een Kuif, met de punten een weinig omgekromd, voorwaards. Hy is veel kleiner dan een gewoone Paauw, en weinig grooter dan een Faisant. Het Mannetje is bruin, van boven met bleeker bruin gestippeld, van onderen met zwarte dwarsstreepen, hebbende glanzig purpere Vlakken op de Rug, met een weerschyn van blaauw, groen en Koper-Goudkleur. Twee dek-Vederen van de Staart zyn met dergelyke Oogvlakken als die der Paauwen, en het Wyfje heeft dezelven zo wel als 't Mannetje. Het is ongevaar een derde kleiner, en met blaauwe Vlakken op de Rug getekend. Deeze heeft van zyn Vaderland ook den naam.

Paauw van Tibet.

Een anderen, die wegens de gemelde Oogvlakken ook tot de Paauwen behoort, heeft BRIS-

(2) Pavo Capite lævi, calcaribus duobus. *Syst. Nat.* X. Phasianus Pavonicus Chinensis. EDW. *Av.* 67. T. 67. & T. 69. f. 1.

Brisson, om de zelfde reden, genoemd Paauw van *Tibet*, zeggende, dat de Chineezen hem *Chin-Tchien-Khi* heeten. Deze Afbeelding, welke hy 'er van geeft, is in Indie, naar een levendigen Vogel, gemaakt door den Heer Poivre. In grootte en gestalte komt hy byna met de Poule Peintade overeen. De kleur is Aschgraauw, met zwartagtige streepjes, van boven met zeer kleine witte stippeltjes gesprenkeld. Op de Rug heeft hy glanzig blaauwe Vlakken, met een weerschyn van Violet en Goudkleur. Dergelyke Vlakken zyn 'er ook op de lange Pennen van de Rug, of dek-Vederen van de Staart, naamelyk op ieder Veder vier. De Oogkringen zyn geel, de Bek en Pooten graauwagtig.

II. Afdeel. LI. Hoofdstuk. Pl. XLVII. *Fig.* 1.

LII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* Kalkoenen, *zo de tamme als de wilde en gekuifde, als ook de* Brasiliaansche, *en de* Bengaalsche, *dien men noemt* gehoornde Faisant.

Zekere Vogel, dien men by de Schryvers in 't Grieksch *Meleagris*, in 't Latyn *Gallo-Pavo* genoemd vindt, geeft den Geslagtnaam. Men noemtze, in de meeste Taalen van Europa, Indiaansche Haanen of Hennen, en van *Kalekutische* Hoen, gelyk zy nog wel in 't Hoogduitsch geheten worden, is de Nederlandsche naam,

Naam.

II. AFDEEL. LII. HOOFD-STUK.

KALKOEN, oorfpronglyk. Sommigen hebben hem *Avis Numidica* en *Lybica* getyteld: de Engelfchen noemen hem, gemeenlyk, *Turkey* of *Turky-Cock*, dat is Turkfche Haan; de Franfchen *Dindon* of *Coq d'Inde*; de Spaanfchen *Pavon de las Indias*, dat is Indiaanfche Paauw.

Kenmerken.

Zo even heb ik aangemerkt dat BRISSON, in zyne eerfte Afdeeling van den tweeden Rang, de drie Geflagten plaatft van *Kalkoen*, *Haan* en *Poule Peintade*. Hy onderfcheidt dezelven, doordien de eerfte één Vleezig langwerpig Vlies of Lel, onder aan de Keel heeft hangen; de tweede twee zulke Lellen en een Kam op 't hoofd; de derde twee Lellen ter wederzyde van den Bek en een Kegelvormigen Hoorn op 't Voorhoofd. LINNÆUS ftelt tot Kenmerken van den Kalkoen, den Kop bedekt met Spongieufe Vleefchheuveltjes: hier vóór hadt hy gezegd: het Gelaat met Vleefchheuveltjes wrattig.

Soorten.

BRISSON geeft, behalve den gewoonen en deszelfs Verfcheidenheden, nog maar den Brafiliaanfchen op. LINNÆUS telt drie Soorten van Kalkoenen, als volgt.

I. *Gallopavo.* Gewoone Kalkoen.

(1) *Kalkoen met een Lelletje op 't Voorhoofd, een*

(1) Meleagris Capite Carunculâ Frontali, Criftâque Gulari, Maris Pectore barbato. *Syft. Nat.* X. Gen. 88. Meleagris. *Faun. Suec.* 164. Gallo-Pavo fylveftris novæ Angliæ. RAJ. *Av.* 51. ALB. *Av.* III. p. 33. T. 35. B. Gallopavo. GESN. *Av.* 482. ALDR. *Orn.* l. 13. c. 4. BELL. *Av.* 60. a. JONST. *Av.* 58. T. 24. WILL. *Orn.* 113

een Kuif aan de Keel, de Borst van 't Mannetje gebaard.

II. AFDEEL. LII. HOOFDSTUK.

Veelen hebben gemeend, dat de Kalkoenen uit Oostindie afkomstig waren, en 't algemeen Gevoelen was, dat men ze van daar in Turkye en vervolgens in Italie had overgebragt. Immers uit de Schriften van VARRO, COLUMELLA en PLINIUS, is 't blykbaar, dat de Vogels, welken zy *Meleagrides* noemden en *Gibberæ*, ten hunnen tyde reeds gemeen waren in de Velden van Rome. Schoon, nu, PERRAULT tragt te bewyzen, dat hunne Meleagris de Poule Peintade zy geweest, vind ik egter de Kalkoenen ook opgeteld onder 't Gevogelte van Ceylon. Ondertusschen twyfelt men thans niet, of hun Vaderland is in Amerika. Volgens Pater DU TERTRE zyn zy op de Westindische Eilanden zeer gemeen, en men verzekert dat de Kalkoenen, die in 't wilde vliegen in Virginie, Nieuw Engeland en andere deelen van Noord-Amerika, van 't zelfde Ras als de onzen zyn.

Woonplaats.

LINNÆUS zelfs wil, dat zy uit Noord-Amerika zyn overgebragt: doch men heeft in Louisiana ondervonden, dat de Kalkoenen, uit Vrankryk derwaards gevoerd, niet slaagen in het uitbroeden der Eijeren van wilde Kalkoenen des Lands. Waar, nu, ook deeze Vogel van daan kome;

113. T. 27. RAJ. *Av*, 51. C. Gallopavo cristatus. ALB. *Av*. II. p. 30. T. 33.

II. AFDEEL. LII. HOOFDSTUK.

kome; het blykt dat hy zig kan schikken naar ons Klimaat, mids dat hy niet blootgesteld worde aan de Winterkoude, noch aan die van de Nagt. Uit de Voortteeling der Jongen is bekend, dat dezelven zeer naauw te wagten zyn, en veel koestering behoeven (*). Hunne opkweeking en mesting, ondertusschen, geeft een aanmerkelyk voordeel. Zonderling is het Geluid, dat het Mannetje, vergramd of verschrikt zynde, maakt, en onderscheidelyk van dat van alle andere Vogelen. Alsdan blaast hy de Borst op, zet de Staart overend, als die der Paauwen en zyn Gelaat niet alleen, maar de Lellen inzonderheid, worden Bloedrood: de Voorhoofds-Lel zet uit, wordt langer en hangt nederwaards. De Baard aan de Borst groeit op het derde Jaar eerst uit. Wonderlyk is de afkeer, welke zy hebben van alles dat rood is gekleurd. Hunne Spyze bestaat in Graanen, gelyk die der Hoenderen; doch buitendien eeten zy, even als dezelven, ook Wormpjes, Insekten, en veelerley Kruiden en Vrugten. De Bladen der Brandenetelen zyn zeer van hunne Smaak, en men geeft die aan de Kuikentjes onder wit van Eijeren, dat hard gekookt is, gehakt zynde (†).

Gestalte. De Kalkoenen zyn grooter en lyviger dan alle an-

(*) Vergelyk de *Aantekening* in 't IV. STUK deezer *Nat. Historie*, bladz. 35.

(†) Zie CHOMEL, *Huishoud. Woordenboek*, op KALKOEN.

andere tamme Landvogels, die men in Hokken houdt. Men heeft 'er fomtyds gezien, zo vet gemeft, dat zy twintig Pond ophaalden. De Vleugels zyn niet groot naar het Lighaam te rekenen. Het Vleezig Lelletje op 't Voorhoofd, dat anders maar een Duim op 't hoogfte lang is, zet zig wel tot de langte van drie Duimen uit, en hangt over den Bek heen. Het Bondeltje Veeren op de Borft, zes Duimen lang, dat uitfteekt, gelykende naar Varkensborftels, wordt ook in fommige Wyfjes gevonden, doch dan is het veel korter. De kleur is, gelyk in alle Hok-Vogelen, zeer verfchillende. Veelen zyn zwart, anderen grys, ros, wit; anderen hebben alle de Kleuren ondereen gemengd. De zwarten hebben eenen groenen Glans, hoe digter naar den Stuit hoe zigtbaarer. Veele Veders, die de Rug bedekken, als ook de bovenften der Wieken, zyn aan 't end als dwars afgefneeden. De Staart beftaat uit agttien Beftuurpennen, welken de Vogel byna loodregt kan overend zetten en maaken 'er een Scherm van gelyk de Paauwen, die drie vierden van een Cirkel beflaat: met dit verfchil, egter, dat de Paauwen het niet met de Staart, maar met de Rugpennen doen, gelyk gemeld is: ook vindt men 'er die heerlyke Oogen niet in, als in de Zonnefcherm der Paauwen. De Kalkoenfe Hen doet zulks niet, en haar Lelletje op den Kop is niet alleen veel kleiner, maar zy mift ook de Spooren, welken de Haan zeer dik, doch

II. AFDEEL. LII. HOOFDSTUK.

 kort

II. AFDEEL. LII. HOOFDSTUK.

kort en ſtomp, aan de agterzyde van ieder Poot heeft.

De Krop, die door de uitzetting van de Zwelgpyp, omtrent het midden van den Hals, tot eenen rondagtigen Zak, welke zig tot aan 't Borſtbeen uitſtrekt, in de Hoenderen, Faiſanten, Duiven, enz. gemaakt wordt, ontbreekt in de Kalkoenen en verſcheide andere Vogelen. De Zwe pyp wordt, in dezelven, een weinig dikker by de Maag, wegens een krans van Klieren, die zeer Konſtig geſchikt zyn, inzonderheid fraay om te zien in de Kalkoenen, ſchynende van een dergelyk maakzel als de Klieren van den Vogelſtruis. Ook maaken de kringen van de Zwelgpyp, op deeze plaats, een zeer aardige Vertooning. Deze Klieren leveren een zeer groote veelheid uit van een wit ſlymagtig Vogt, 't welk buiten twyfel dient tot weekmaking der Graankorrelen, gelyk anders in de Krop geſchiedt; en verder in de Maag (*).

Wilde Kalkoen.

De *wilde* Kalkoen van Nieuw Engeland, die als een Verſcheidenheid van den tammen Europiſchen, (zo men hem haaſt mag noemen,) niet als een zelfde, van BRISSON aangemerkt wordt; is veel grooter, (want men vindt 'er die tot veertig ja zestig Pond weegen;) en donkerer zwart van kleur. Zy zyn niet minder ſmaakelyk

(*) DU VERWEY *Oeuvres Anatomiques.* Paris 1762. Tom. II. p. 446.

lyk en veel Sappiger dan de onzen. Wanneer de Inboorlingen van Louisiana, (dat, beweften de Engelfche Volkplantingen, aan de Rivier Miffiffipi legt,) befpeuren dat 'er zodanige Vogels in de nabuurfchap zyn, zo neemen zy een Hond met zig en gaan op plaatfen, alwaar men de meefte Brandenetelen en Zaaden vindt, die van den Smaak der Kalkoenen zyn. Als deeze den Jaager gewaar worden, vlugten zy onverbeeldelyk fnel, zo dat de fterkfte Looper hun niet agterhaalen kan; maar de Hond, dwingtze, eindelyk, op den tak van dezen of genen Boom te gaan zitten, en dus krygt de Jaager gelegenheid, omzë, den een voor, den anderen na, met Schietgeweer te treffen. De Veders van 't Lyf worden door de Indiaanen gebruikt tot het maaken van Manteltjes tegen de Winter-Koude, en van de Staartpennen weeten zy Waaijers en Zonnefchermen toe te ftellen, die zeer fraay zyn.

II. AFDEEL. LII. HOOFD-STUK.

De *gekuifde* Kalkoen, waar van ALBIN ons de Afbeelding geeft, verfchilt naauwlyks van de gewoone Europifche Kalkoenen, dan daar in, dat hy op den Kop een Kuif heeft van witte Veeren. Hy voegt 'er by, dat tegenwoordig in Engeland een groot getal Heeren zyn, die Kalkoenen in 't wilde houden, in Bofchjes daar toe gefchikt.

Gekuifde.

II. AFDEEL. LII. HOOFDSTUK.

(2) *Kalkoen, die den Kop met opstaande Vederen gekuifd heeft, de Wangen Violetkleur.*

II. *Cristata.* Brasiliaansche.

Deeze, die van BRISSON de *Brasiliaansche* genoemd wordt, heet by KLEIN de bruine *Faisant* van Brasil, en RAY hadt hem reeds de Brasiliaansche Faisant getyteld. De Ingezetenen des ands noemen hem *Jacupema*, om dat hy *Jacu Jacu* schreeuwt: anderen *Guan* of *Quan*, en de Vogel der Mexikaanen, genaamd *Coxolitli*, schynt de zelfde te zyn.

Deeze Kuif-Kalkoen heeft een wezentlyk verschil van den voorgaanden, dat hem, naamelyk, het Lelletje voor op den Kop ontbreekt. Hy is ook maar weinig grooter dan een Hoen, hebbende op den Kop een Kuif van lange zwarte Veeren, die hy kan opzetten. De Staart is niet meer dan een Voet lang. De zyden van den Kop zyn bekleed met een kaale Huid, uit den blaauwen naar paarsch trekkende, in welker midden men de Oogen vindt geplaatst. Aan de Keel heeft hy een lange roode Lel, als gewoonlyk. De kleur van 't Lyf is zwart, met een heerlyken Kopergloed. De Oogkringen zyn vuil Oranje, de Pooten hoog-rood. Sommigen hebben geen Kuif, 't welk misschien de Wyfjes of Hennen zyn.

(3)

(2) Meleagris Capite Pennis erectis cristato, Temporibus violaceis. *Syst. Nat.* X. Quan f. Guan EDW. *Av.* 13. T. 13. Jacupema. MARCGR. *Bras.* 198. Coxolitli. HERN. *Mex.* Phasianus Brasiliensis. RAJ. *Av.* 56.

(3) *Kalkoen met twee Hoornen op den Kop; het Lyf rood met zwarte ſtippen, die in 't midden wit zyn.*

II. AFDEEL. LII. HOOFDSTUK. III. *Satyra.* Bengaalſche.

Dit is de zeventiende Soort van Faiſanten by den Heer BRISSON, onder den naam van *gehoornde van Bengale* (†). EDWARDS hadt hem de gehoornde Faiſant getyteld. In grootte komt hy, volgens denzelven, tuſſchen een Hoen en Kalkoen. De Kleur is rosagtig bruin, met langwerpige witte Vlakken, die in zwarte Kringen ſtaan. Hy heeft den Kop van vooren zwart, van boven rood; de Hals en Borſt Oranje met dergelyke Vlakken als op 't Lyf. Twee Eeltagtige, rolronde, blaauwe Hoornen zyn 'er op den Kop. Het kaale Vlies, onder aan de Keel hangende, is blaauw, met Oranje gevlakt, en van boven met een zwartagtig Haairig Vlies gedekt. De Bek is bruin; de Pooten zyn witagtig en geſpoord. Men vindt hem in Bengale.

(3) Meleagris Capite cornubus duobus, Corpore rubro, punctis nigris albo fœtis. † *Syſt. Nat.* X. Phaſianus Cornutus. EDW. *Av.* 116. T. 116.

(†) *Supplem. d'Ornithologie.* p. 14.

LIII. HOOFDSTUK.

Beſchryving van 't Geſlagt *der* PAAUWIESEN, *zwart en rood*, Guajaanſche, Kuraſſauſche *en* Mexikaanſche.

Naam. ONder den Latynſchen Geſlagtnaam *Crax*, die ook van MOEHRING en anderen gebruikt wordt, ſtelt LINNÆUS de Vogelen, die wy PAAUWIESEN noemen, en waar van RAY onder den Braſiliaanſchen naam *Mitu*, *Mutu* of *Mituporanga*, gewag maakt. De Mexikaanen noemenze *Tepetototl* of *Tecuocholli*, die van Jamai *Quirizao* en de Engelſchen *Curacoa-Bird*, Kuraſſauſche Vogel. FRISCH heeft 'er, onder den n am van *Amerikaanſchen Haan*, een goede Afbeelding van gegeven, en die van PERRAULT, onder den naam van *Coq Indien*, is ook niet te veragten. Anders noemen de Franſchen hem *Hocco*.

Kenmerken. De Kenmerken zyn: de Bek aan den Wortel met Waſch gedekt: de Vederen, op den top des Hoofds, omgekruld. BRISSON heeft de *Hocco's*, waar van hy vyf Verſcheidenheden voorſtelt, onder de Faiſanten betrokken.

Soorten. De Soorten van dit Geſlagt zyn by LINNÆUS twee, als volgt.

(1) *Paauwies, die zwart is van kleur.*

II. AFDEEL. LIII. HOOFDSTUK. I. *Crax nigra.* Zwarte Paauwies.

De Paauwiesen worden dus geheeten, om dat zy van gestalte niet alleen veel naar een Paauw zweemen, maar ook de Pennen van hunne Staart kunnen opzetten gelyk de Kalkoenen. Inzonderheid heeft zulks ook plaats ten opzigt van de Veeren, die op den Kop hunne Kuif maaken. Zy vliegen gaarn hoog en springen van den eenen tak op den anderen in de Boomen, gelyk de Paauwen. 't Is een zagtzinnige Vogel en gemeenzaam met den Mensch.

Guajaansche,

De Woonplaats deezer Vogelen is in verschillende deelen van Zuid Amerika, alwaar zy ook een weinig in Kleur en Grootte verschillen. De *Guajaansche*, door SLOANE onder den naam van Indiaansche Haan beschreven, wordt door den Heer BRISSON van den *Kurassauschen* Haan, dien LINNÆUS tot de zelfde Soort betrekt, onderscheiden. Dezelve heeft ongevaar de grootte van een halfjaarigen Kalkoen. Zyn Kleur is zwart aan 't onderste van den Buik, aan het agterste der Beenen en het onderste der Wieken, wit. In sommigen zyn de Borst, Buik, Beenen, en 't bovenste der Vlerken met witte dwars-

(1) Crax nigra *Syst. Nat.* Ed. VI. 27. Ed. X. Gen. 89. Gallus Indicus. SLOAN. *Jam.* II. p. 302. T. 260. DODART. *Mem.* 146. Gallus Indicus alius. ALDR. *Orn.* Mitu. s. Mutu. WILL. *Orn.* T. 28. RAJ. *Av.* 52. MARCGR. *Bras.* 194. 195. Gallus Curassavicus. ALDR. *Orn.* II. p. 29. T. 31. 32.

II. AFDEEL. LIII. HOOFDSTUK.

dwarsstreepjes gebandeerd. De Veeren op den top van 't Hoofd, die zwart zyn, leggen agter over, met de punten omgekruld, doch worden van den Vogel, als hy vergramd is, overend gezet en maaken hem fraay gekuifd. De Bek is met een roodagtige Huid bedekt, die zig zelfs tot voorby de Oogen uitstrekt. Men vindtze in Guajana, Brasil en op Jamaika.

Kurassausche.

De geen, dien hy *Hocco de Curassow* noemt, en van ALBIN onder den naam van *Kurassausche Faisant* is afgetekend, noemen de Guajaners *Hocco des Amazones*. Hy is byna zo groot als een Kalkoen, en ook zwart, met een witten Buik, doch het Wyfje donker-hruin, hebbende de Staart met vier witte Streepen gebandeerd. Ook verschilt deeze Paauwies van den anderen, doordien zyn Kuif zwart en wit is, en dat hy aan den Wortel des Bovenkaaks een rond geel Knobbeltje heeft, van grootte als een Kers. Hy komt meest voor op 't Eiland Kurassau.

Mexikaansche.

De *Mexikaansche*, die maar weinig grooter dan een Haan is, *Pauxi* genoemd wordende van de Indiaanen, heeft het gedagte Knobbeltje blaauw of liever Turkois-kleur. Zyn Kleur is ook in 't Mannetje blaauwagtig zwart, in 't Wyfje bruin. Doch BRISSON heeft nog een *Hocco brun de Mexique*, die van de Mexikaanen *Hoactzin* geheten wordt, om dat hy zodanig een Geluid maakt, als dit woord uitdrukt. Deeze is vaal, naar bruin trekkende, met de Borst geel-

agtig

agtig wit; de Wieken en Staart wit en bleek gevlakt; de Kuif op 't Hoofd uit bleekwitte Veeren bestaande, die van onderen zwart zyn. Hy heeft de grootte byna van een Kalkoense Hen.

II. AFDEEL. LIII. HOOFD-STUK.

(2) *Pauwies die rood is, met den Kop blaauwagtig.*

II. *Rubra.* Roode Paauwies.

Deeze Paauwies is, onder den naam van *roode Persiaansche Hen*, door ALBIN afgebeeld, doch slegt gekleurd, zo BRISSON aanmerkt, die hem noemt *Hocco de Perou.* Het schynt de *Coxolitli* van HERNANDEZ te zyn. Hy heeft de grootte van een Kalkoen, is vaal van kleur over 't Lyf, doch de Kop en 't bovenste van den Hals zyn donker Aschgraauw; de Oogen zwart en derzelver kringen rood. De Kuif, dien hy op 't Hoofd heeft, bestaat uit witte Vederen met zwarte Punten. Men vindt hem in Peru.

(2) Crax rubra, Capite cœrulescente. † *Syst. Nat.* X. Gallina Peruviana rubra. ALB. *Av.* III. p. 37. T. 40.

 LIV.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK.

LIV. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* FAISANTEN, *waar onder de Tamme* Hoenderen *van veelerley Soort, als ook de* Poule Peintades, *of* Guineesche, *zyn begreepen. De zogenaamde* Haanen-Eijeren. *Het* Enten der Kammen. *De konstige Uitbroeding der* Hoender-Eijeren. *Volgens de naauwkeurige Waarneemingen van* REAUMUR, DU HAMEL *en anderen. Verscheidenheden der Hoenderen. De Bonte, Westindische, Chineesche, en Molukkische* gekroonde *Faisant.*

Naam. Onder den Geslagtnaam FAISANT, in 't Latyn *Phasianus*, worden door LINNÆUS, behalve de eigentlyke Faisanten, ook de tamme Hoenderen in 't algemeen begreepen, waar van BRISSON een byzonder Geslagt maakt, met den naam van *Genus Gallinaceum.* Ook is 'er de *Poule Peintade*, of Guineesche Hen, daar hy ook, onder den naam van *Meleagris*, een eigen Geslagt aan geeft, in vervat.

Kenmerken. De Kenmerken der Faisanten zyn derhalven zeer eenvoudig; als bestaande, behalve die van den Rang der Hoenderen, daar in, dat de Wangen een kaale Huid hebben, die glad is of zonder oneffenheden.

Soorten. LINNÆUS heeft in dit Geslagt vyf Soorten, waar onder de Hoenderen de eerste uitmaaken, als volgt.

(I)

(1) *Faisant met de Staart aan de zyden plat en opgeheven.*

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. I. *Gallus.* Haan.

Hier door wordt dat Gevogelte afgeschetst, 't welk men gemeenlyk noemt *Hoenderen*, en waar van het Mannelyke den naam van *Haan*, het Vrouwelyke dien van Hen draagt en het Jong dien van *Kuiken* of *Pul*: in 't Latyn *Gallus*, *Gallina*, *Pullus*; in 't Fransch *Coq*, *Poule*, *Poulsin* of *Poulet*; in 't Engelsch *Cock*, *Hen* en *Chicken* of *Chiek*; in 't Hoogduitsch *Han* of *Hahn*, *Hun* of *Henn* en *Heunlin* of *Keuchlin*. Als de Hen nog geen Eijeren gelegd heeft, wordt zy, in 't Fransch, *Geline* geheten. De Italiaanen en Spanjaarden noemen den Haan *Gallo*, de Hen *Gallina*. In 't Griekfch wordt, gemeenlykst, de Haan *Alektoor* en de Hen *Alektoris* geheten: de Hebreen noemdenze *Sikvi* en *Sakvia*. Een gesneeden of gelubde Haan voert, van den Latynschen naam *Capus*, dien van *Cappon* by de Italiaanen, *Capon* by de Engelschen, *Chapon* by de Franschen en *Kaphun* by de Duitschers. Wy

(1) Phasianus Caudâ compressâ adscendente. *Syst. Nat.* X. Gen. 90. *Faun. Suec.* 165. Gallus gallinaceus seu Gallina. GESN. *Av.* 395, 340. ALDR. *Orn.* l. 14. c. 1. WILL. *Orn.* 109. T. 29. RAJ. *Av.* 51. B. Gallina Cristâ in vertice plumosâ densissimâ. RAJ. *Av.* 51. C. Gallina Caudâ s. Uropygio carens. RAJ. *Av.* 51. D. Gallina Frislandica. WILL. *Orn.* 110. Gallina crispa. RAJ. *Av.* 51, ALDR. *Orn.* l. 14. p. 329. E. Gallus Tibiis pennatis. Gallina. Bentamensis. ALB. *Av.* III. p. 33. T. 33. 34.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK.

Wy noemenze *Kapoenen* en de Abyssiners geeven 'er den naam van *Aroazes* aan.

Hoenderen.

De Hoenderen zyn zeer bekende en gemeene Huis-of Hokvogelen, van welker Eigenschappen ook, om die reden, veel te zeggen valt. Ik zal, in derzelver beschryving, eerst agt geeven op die der Haanen en Kapoenen, dan op die der Hennen, vervolgens op de Kuikens en derzelver Voortteeling of Uitbroeding uit de Eijeren, om eindelyk van de Gestalte en de Verscheidenheden, die 'er in voorkomen, als ook van het Gebruik der Hoenderen, te spreeken.

'tHaanen Gekraay.

In de Haanen komt, inzonderheid, derzelver Waakzaamheid in aanmerking. Het Haanen-Gekraay is, van ouds, een bode van den Dageraad geweest; doch bovendien kraaijen zy ook by nagt. De Haan, zegt BELON, heeft niets uitmuntender in zyn naturel, dan tot een Uurwerk te dienen voor de Landluiden, die op zyn Geluid letten, waar uit zy nagenoeg weeten, hoe laat het zy, by nagt. Om die reden heeft menze, altoos, in de Kryg mede gevoerd, en de verdeeling der Nagtwaaken heeft daar van zynen oorsprong. 't Is zeker dat zy, na middernagt, twee of driemaal kraaijen, met zekere tusschenpoozingen tot dat de Dag aanbreekt; doch dat zy een Etmaal juist in agt gelyke deelen verdeelen zouden door hun Gekraay, gelyk CARDANUS wil, is reeds door SCALIGER wederlegd.

De

De hoedanigheden, die in een goede Haan vereifcht worden, zyn: dat hy groot zy van Statuur, hebbende een hooge, regte, roode Kam, de Oogen zwart, den Bek kort, zwaar en krom; de Lellen, als ook de plaats der Ooren, bleekrood. Zyne Halsvederen, die men Lokken noemt, moeten van verfcheide en hooge kleuren zyn, over de Schouders zweevende; de Borft breed, de Leden niet fchraal, de Wieken wel gevederd, de Staart verheven, met een dubbele ry van omgebogen Pennen. Zy moeten vlug zyn en waakzaam, dikwils kraaijende, gereed om hunne Hennen te befchermen, en wraakzugtig tegens anderen, die haar verongelyken. Zodanige Haanen willen den baas fpeelen en als Koning over de anderen zyn, welken zy in moed en kragten overtreffen: zy houden in 't Vegten niet op, zo lang zy op de Beenen kunnen ftaan, en de Overwinnaar kraait uit al zyn Magt Viktorie, wanneer de Tegenparty ter neder legt of op de vlugt gedreeven is.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

De Ouden hebben gezegd, dat de Leeuwen niet alleen voor het Gekraay, maar zelfs voor het Gezigt der Haanen fchrikken; doch het tegendeel is blykbaar, alzo in St. James Park te Londen een Haan verfcheurd en opgevreten werdt door een Leeuw. Ondertusfchen heeft hunne fierheid al van ouds aanleiding gegeven tot Haanen-Gevegten, die in Engeland thans nog zeer in de mode zyn, en zodanig vereerd wor-

Haanen-Gevegten.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

worden, dat menze in de Steden en Vlekken, byna of het Ridderlyke Renſpelen waren, onder 't Gemeen aankondigt. Op veele plaatſen vindt men een ſoort van Schouwburgen voor de Toekykers, en daar worden Weddenſchappen aangegaan om Geld, welke Haan het Gevegt zal winnen: als 'er een dood is wordt weder een ander in het Perk gebragt, zo dat 'er ſomtyds wel twintig om den Hals raaken, eer het Gezelſchap ſcheidt. In Vrankryk geſchiedt dit ook nog wel, in de Vaſten.

De meeſte Haanen hebben, behalve hunne moedigheid en fierheid, eene ſchoonheid van Kleuren, die hunne Geſtalte zeer verfraait. Men ziet 'er, die Jaarlyks van kleur veranderen, 't welk hun byna onkenbaar maakt. Ook vindt men 'er, die wanſchapen zyn. ALDROVANDUS geeft ons de Afbeelding van verſcheide Monſters van zulk ſoort, in 't byzonder van een Haan met twee Koppen op één Lyf, van een anderen met één Kop op twee Lighaamen, van eenen met drie en van eenen met vier Pooten. De Heer REAUMUR heeft een Haan, van dit laatſte ſlag, levendig gehad, die vlug en vrolyk was, uitgenomen, dat de twee overtollige Pooten in 't gaan merkelyk hinderden, hem belettende de Hennen te treeden. Zy waren bleeker, korter en dunner dan de anderen, hangende van agteren by den Aars.

Het enten der Kammen. Eenige Haanen zyn van Natuure gehoornd en men heeft 'er ook gezien, die door Konſt

zo-

zodanig geworden waren. De Heer DU HAMEL beschryft ons, in zyn Vertoog over de Enting der Boomen (*), de manier om zulks ook te doen op Dieren, en zegt, dat het in de Haanen-Kammen zeer wel gelukt. „ Als men de „ Kam een Vingerbreed boven het Bekkeneel „ afsnydt, zo wyken de randen in 't midden „ van één, en in die opening wordt een klein „ Spoortje gestoken, niet grooter dan een Hennipzaadje zynde, 't welk men van een levendig Kuikens Poot heeft afgesneeden. Ik deed „ zulks, zegt deeze Natuurkundige, met verscheide jonge Haanen, wien ik een stukje „ van hun eigen Spooren op den Kop stak. „ Van veelen vielen zy af, door de beweeging, „ welke zy met hunne Koppen maakten: maar, „ ten einde van veertien Dagen of drie Weeken hadden de Spooren, die niet afgevallen „ waren, zig zo vast vereenigd met de Kammen, dat zy, in de Maand Juny inge-ent „ zynde, op 't end van dat Jaar reeds byna „ een half Duim langte gekreegen hadden. Ik „ heb 'er gehad die ten einde van drie of vier „ Jaaren, onderstellende dat zy waren opgeregt, meer langte hadden dan vier Duimen. „ Zeker Autheur zegt, dat hy dergelyk een „ Hoorn

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

(*) *Recherches sur la reunion des Playes des Arbres, sur la façon dont la Greffe s'unit au Sujet sur lequel on l'applique*, &c. Mem. de l'Acad. Royale des Sciences, de l'An 1746.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

„ Hoorn gezien heeft op den Kop van een „ Kapoen, die negen Duimen lang was.

„ De Ontleding van deeze groote Hoornen „ heeft my verscheide Waarneemingen aan de „ hand gegeven, die meldenswaardig zyn. „ 1. Men bespeurt uitwendig een Eeltagtigen „ Zoom, die den grondsteun van den Hoorn „ omvangt, en, de Huid doorsnydende, ziet „ men dat dezelve eindigt aan deezen Zoom. „ 2. Als de Huid opgeligt en een gedeelte van „ deezen Zoom weggenomen wordt, openbaart „ zig een soort van Kasagtigen Band *, die de „ inplanting, of liever de gewrichting, van den „ Hoorn met het Bekkeneel, belet te zien. „ 3. Als men, voorzigtiglyk, dit soort van „ Band wegneemt, ontdekt men verscheide „ Peesagtige Banden, die, van den Hoorn af„ komende, sommigen uitloopen in de geuts„ wyze holte der Neusgaten, anderen in het „ bovenste der OogholIen, of op verschillen„ plaatsen van het Agterhoofdsbeen. Deeze „ Banden eindigen niet altoos op alle die „ plaatsen, en zyn niet in even groot getal „ in alle Haanen; maar ik heb geduurig, „ in de genen die groote Hoornen hadden, „ een sterken Band gevonden, wiens eene „ end in 't Hoornagtige van den Bek, het an„ dere in 't midden van den Grondsteun was „ ingeplant. 4. Als men alle de Banden weg„ neemt en vernielt, behalven die naar den „ Bek gaat, zo scheidt de Hoorn gemakkelyk

* *Ligamentum Capsulare*

„ van

„ van 't Bekkeneel, en, hem omkeerende naar „ den Bek, wordt men onder aan den Grondsteun Holligheden gewaar, die tot Gewrichting dienen, en op het Bekkeneel uitpuilingen, daar in sluitende. Alsdan scheidt zig „ de geheele Hoornige zelfstandigheid van een „ Pieramidaalen Beenigen Kern, somwylen met „ verscheide punten, die zitten blyft aan den „ Peezigen Band, welken ik gezegd heb in „ den Bek te eindigen. 5. Deeze Kern, niet „ zeer vast van zelfstandigheid, is bedekt met „ een Vlies, dat taamelyk naar het Beenvlies „ zweemt, doch op veele plaatsen Bloedig is. „ 6. Het Hoornig gedeelte, van de Kern afgescheiden zynde, heeft de figuur van een „ Olyphants-Tand, zynde hol aan 't onder en „ digt aan 't boven-end, tot meer dan de „ helft der langte."

Uit dit alles betoogt de Heer DU HAMEL, dat het een waare Hoorn zy, door den toevloed van Sappen uit het Lighaam van den Haan voortgegroeid, op de zelfde manier als de Enten op de Boomen: te meer, om dat de Natuur, in dit Geval, Werktuigen formeert op den Kop van den Haan, die 'er te vooren niet waren, en een veel Konstiger Gestel voortbrengt, dan in de Hoornen der Viervoetige Dieren plaats heeft, die onbeweeglyk zyn. Ook heeft hy zodanig een Haanen-Hoorn, in Brandewyn geweekt zynde, in verscheide Blaadjes kunnen splyten.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.* Haanen-Eijeren.

Algemeen is het Gerugt, dat 'er somtyds, in de Nesten der Hennen, Haanen-Eijeren gevonden worden, welke de Boeren zorgvuldig aan stukken treeden, vreezende dat 'er, indien zy die bewaarden, een Slang, Krokodil of Basiliskus, uit voortkomen mogte. In de Verzamelingen der Duitsche Natuur-Onderzoekeren vindt men drie of vier Waarneemingen van Eijerleggende Haanen, waar onder één, omtrent agt Jaaren oud, in dertien Dagen tien Eijeren zou gelegd hebben, wat grooter dan die der Duiven, zeer dik van Dop en zonder Doijer. By de Ontleding, egter, werdt geen Eijerstok, of iets byzonders, in het Beest gevonden; waar uit klaar blykt, dat men bedrogen zy geweest. Anderen hebben zulke Eijertjes wel dertig Jaaren bewaard, zonder dat 'er iets uit voortkwam. De Heer DE LA PEYRONIE geeft zelfs, in de Verhandelingen van de Koninglyk Fransche Akademie, een Vertoog, om het Vooroordeel dienaangaande geheel te verbannen (*).

Deeze Heer heeft het bedrog ontdekt. Na dat hy verscheide zulke Eijertjes gekreegen hadt, van een Boer, die hem verzekerde, dat dezelven van een Haan gelegd waren, en, indien zy uitgebroed werden, ontwyfelbaar Slangen voortbrengen zouden; zo opende hy eenigen derzelven, en vondt, wel is waar, in plaats van Doi-

(*) *Observation sur les petits Oeufs de Poule, sans Jaune, que l'on appelle vulgairement Oeufs de Cocq.* Mem. de l'Acad. Royale des Sciences, de l'An 1710.

Doijer, daar in een gekrinkeld Lighaampje, 't welk eenigermaate naar een Slangetje geleek: maar de anderen, een Maand gebroed zynde, bragten niets voort, en, dezelven openende, bevondt men alleenlyk, dat het Wit wat dunner was geworden. Voorts opende hy den Haan, die ook geen Eijerſtok hadt, of in eenig opzigt verſchilde van de gewoone Haanen. Daarna berigtte hem de Boer, thans geen Haan meer hebbende, dat hy, niettemin, dergelyke Eijertjes in 't Neſt vond, en ontdekt had, hoe dezelven gelegd waren van een Hen, welke hy aan den Heer DE LA PEYRONIE bragt. Zie hier welke byzonderheden in dit Beeſt werden waargenomen.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

De Hen kraaide byna als een Snotterige Haan, met veel geweld: haar Afgang was dun en geel, als Eijer-Doijer in Water gemengd, en zy leid' dergelyke kleine Eijertjes, ontbloot van Doijer. Aangaande dit Stuk was men dan verzekerd. By het openen vondt men aan den Eijerſtok * een Blaas, van grootte als een Vuiſt, vol helder Water, waar door de twee deelen der Eijerbuis † zodanig vernaauwd en ſamengedrukt werden, dat een Ey van gewoone grootte 'er niet door zou hebben kunnen gaan. Bovendien was de Buik gevuld met een geel Vogt, waar in kleine brokjes dreeven als hard gekookte Doijer, 't welk een tweede ſoort van Waterzugt maakte, die zeer zonderling was. Nu verbeeldt hy zig, niet zonder grond,

* *Ovarium*

† *Oviductus*

 dat

II. AFDEEL. LIV. HOOFD-STUK. *Hoenderen.*

dat wanneer het Ey, van den Eijerſtok afgeſcheiden, in den Uitgang gekomen ware, hetzelve door deszelfs Verſtroppingen werd opgehouden, en, nog week van Dop zynde, door de geweldige perſingen, waar van de Hen door haar Kraaijen de blyken gaf, borſt en het Doijer liet ontſnappen, waar van men de overblyfzelen in de holligheid des Buiks vondt. Het Ey, dus lediger geworden, moeſt ook inkrimpen, en niettemin rond blyven door de perſing, welke het in de vernaauwde Eijerbuis onderging. Middelerwyl ſchikten de Vliezen zig op verſchillende wyze, nu in 't midden, dan aan het end, of waren mede uitgeloopen: zo dat men ze opgerold in de gedaante van een Slangetje, of in 't geheel niet vond. Dit kon te gemakkelyker plaats hebben, aangezien een groot deel van het Wit mede was ontlaſt geworden. Ook vondt hy ſomtyds het Lidteken der barſting van het Vlies, 't welk het Ey omkleedt, zynde zo vaſt gehegt aan het binnenſte van den Dop, dat men 't zelve, zonder te ſcheuren, daar van niet afſcheiden kon.

Eijeren zonder Dop.

Voorts maakt de Heer DE LA PEYRONIE nog eene aanmerking omtrent de Eijeren zonder Dop, die ſomwylen van de Hennen gelegd worden. „ Dit ontſtaat, (zegt hy,) of uit eenige „ Kwaal, welke, de Eijerbuis prikkelende, haar „ het Ey voor den tyd doet uitdryven, of ook „ uit eene te groote vrugtbaarheid, die hun „ geen tyd geeft om altemaal ryp te worden.

„ Daar

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

„ Daar zyn Hennen, die, op den zelfden Dag, „ een wel gesteld Ey en een ander zonder Dop „ leggen. Het gebrek van een genoegzame „ veelheid van de Stof, die den Dop maakt, „ kan 'er verder de oorzaak van zyn. Daar „ kunnen Hennen zyn, die somwylen dergelyke „ Eijeren leggen, als ik beschreeven heb; „ wanneer door sterke poogingen of eenige „ uitwendige oorzaak, het Doijer uit zyn Vliezen „ is geborsten in de Eijerbuis; maar, die „ oorzaak niet byblyvende, zo leggen zy 'er „ ook die wel gesteld zyn. Verstroppingen of „ samendrukkingen van byna gelyken aart, die „ de Vrugtbeginzels der Eijerleggende vernietigen, „ door hun te berooven van de stoffe „ tot hun Voeding noodig, zullen de Jongen „ der Baarende Dieren alleenlyk wanschapen „ maaken, om dat deeze hun Voedzel vinden in „ de Baarmoeder en dat het uiterlyk geweld „ geen Levensdeel beschadigt. 't Is dan niet „ te verwonderen, dat deeze laatsten ons meer „ Monsters, dan de anderen, uitleveren.

Kapoen of gesneeden Haan.

De Haan is een voorbeeld van Geilheid, niet alleen wegens de menigte van Hennen, welker Eijeren hy bevrugt, maar ook om dat hy ze zo menigvuldig, en somtyds wel vyftig maal op éénen Dag treedt. Hy wordt ook in eenige Jaaren onmagtig tot bevrugting, hoewel hy nog aanhoudt de Hennen te liefkoozen. Gemeenlyk worden de Haanen, die men vet wil maaken, als zy drie Maanden oud zyn gesnee-

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. Hoenderen.

den en dan noemt men ze *Kapoenen.* Deeze manier van mefting der Vogelen is reeds oud. Onder de Israëliten wift men al van de Kuikens te kapoenen door wryving, door fchroeijing of door de uithaaling, 't zy van één of beide de Ballen. Dit zelfde werdt te Rome in 't werk gefteld aan jonge Hoenderen, die men dan zo vet maakte, dat 'er waren van zeftien Ponden zwaar. Men doet het, hedendaags, niet dan jonge Haanen, die fomtyds zulks befterven. Zodanigen die maar ten halve gelubd zyn, worden in 't Franfch *Cocatres*; de anderen *Chapons* geheten. Men kan de Kapoenen leeren, dat zy de Kuikentjes oppaffen en koefteren, even als een Hen de Pullen die zy heeft uitgebroed; doch daar van is de reden niet ver te zoeken. Zodanig een Kapoen wordt de Borft kaal geplukt, dan wryft men de Huid aldaar met Brandenetels, en fteekt vervolgens eenige Pullen onder hem, die, zo 't fchynt, de Jeukt, welke hy lydt, verzagten, en dit maakt, dat hy ze niet minder oppaft en bezorgt dan een Hen de haaren. Zelfs neemt hy, als deeze groot geworden zyn, dien poft weder omtrent andere Pullen waar.

Hennen.

Ik gaa tot de Hennen over; welker zorgvuldigheid, in dit Geval, zeer opmerkelyk is. Zy zoekt voor haar Krooft niet alleen het Voedzel op, maar deelt het 'er aan uit en fpaart, als een liefhebbende Moeder, het gene zy vindt, zo het iets aangenaams is, voor haare Kinderen.

ren. 't Schynt dat zy zig alleen over derzelver welſtand bekommert. Te vooren vreesagtig en op 't minſte gerugt vlugtende, durft zy thans den Vyand ſpits bieden, al moeſt zy in 't Gevegt haar Leven laaten. Zy roept de Kuikentjes tot zig met een zonderling Geluid en vergadertze, tot koeſtering en beſchutting, onder haare Vleugelen. Zo ſtrekt de Klokhen tot een Voorbeeld van de tederſte Kinderliefde. II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

Omtrent den Leeftyd der Hoenderen is men in 't onzekere. Door ALDROVANDUS, 't is waar, wordt dezelve geſteld op tien Jaaren; doch zelden worden zy zo lang gehouden, dewyl men reeds op 't derde Jaar bevindt, dat zy minder Eijeren leggen. Om deeze reden, naamelyk, is 't dat men haar de koſt geeft, welke zy rykelyk vergoeden, volgens het niet onaardig zeggen van zekeren Digter.

Het Hoentje neemt en geeft: haar wordt de
Koſt verſchooten;
En van haar Vrugtbaarheid wordt weer de Koſt
genooten.

In Vrugtbaarheid, naamelyk, overtreffen de Hoenderen het andere Pluimgedierte, en de menigte van Eijeren, welken zy leggen, is verbaazend groot. Sommigen, egter, leggen 'er meer dan anderen, en zulken, die, als 't in 't Saiſoen is, alle Dagen één Ey leggen, zonder tuſſchenpoozing, mag men wel voor goede Leggers houden. De meeſten ſcheiden in de Herfſt met leg- **Haar Vrugtbaarheid.**

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

leggen uit, en beginnen in het vroege Voorjaar wederom. Dit maakt de Eijeren, in de Winter, schaars en duur: weshalven het niet onnut was een Middel uit te denken, om ze lang te kunnen bewaaren. De Heer REAUMUR, een Man van onvergelykelyke vlyt en schranderheid in de Huishoudelyke Natuurkunde, heeft zulks gedaan: hy heeft bevonden, dat men slegts den toegang van de Lugt in het Ey behoefde te beletten, en dat zulks niet alleen door zeker Vernis, maar zelfs met allerley Vettigheid, die de openingen van den Dop toesluit, geschieden kan; blyvende de Eijeren, die daar mede wel bestreeken zyn, en op een koele plaats bewaard worden, verscheide Maanden, ja een rond Jaar, goed, zonder kennelyke verandering: mids dat dit bestryken, kort na dat zy gelegd zyn, geschiede.

De Eijeren.

Van de Eijerstokken der Hoenderen en de inwendige gesteldheid haarer Eijeren, heb ik reeds een naauwkeurig Berigt gegeven (*). Van waar de Stof kome, die de Dop of Schaal formeert, heb ik nog geen klaar denkbeeld. Zulks toe te schryven aan de Kalk en Steenagtige Stoffen, die de Hoenders eeten, gelyk het Gemeen oordeelt, komt my oneigen voor; dewyl die Stoffen ergens anders toe dienen, gelyk gezegd is, en geenzins komen in de Lyfmoeder; al-

(*) Zie het IV. STUK deezer *Nat. Historie*, bladz. 49, enz.

alwaar het Ey, waarſchynlyk, met zyne Schaal omkleed wordt, hebbende het Wit, op zynen doorgang in de Eijerbuis, aangenomen. Indien de Lugt daar een vryen toegang had, mogt men denken, dat de Schaal op gelyke wyze groeide als de Hoorntjes der Slakken, waar van REAUMUR zo omſtandig ſpreekt (*).

II. AFDEEL. LIV. HOOFD-STUK. *Hoenderen.*

Bevrugting.

Dat het Kuiken, van het oogenblik der Bevrugting af, reeds geheel geformeerd zy in de Hanetree, een witagtige ſtip in 't midden des Doijers, heeft men door Mikroskoopen ontdekt. Ondertuſſchen ſchynt de oorſprong van dit Vrugtje taamelyk duiſter, dewyl de Haan maar een zeer korte Schaft heeft die dubbeld is, en waar mede hy ſlegts, om zo te ſpreeken, den uitwendigen Mond der Scheede beſtryken kan, zonder tot zulk een diepte daar in te dringen, als de langte en bogtigheid der Eijerbuizen vereiſchen zoude, om het Mannelyke Zaad tot aan den Eijerſtok te brengen. Men heeft gewild, dat die Bevrugting, derhalve, door den enkelen Geeſt of Waaſem van het Zaad geſchieden kon (†); maar miſſchien worden de Eijeren in de Baarmoeder eerſt bevrugt. Immers 't ontbreeken van dit Vrugtje in de onvrugtbaare Eijeren ſchynt iets meer dan een enkelen Waaſem te onderſtellen.

De

(*) *Mem. de l'Acad. Royale des Sciences de Paris*, de l'An 1709.

(†) DU VERNEY *Oeuvres Anatom.* Tom. II. p. 342.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

De ontwinding van dit Vrugtje is genoegzaam om een Kuiken voort te brengen. Gewoonlyk, en volgens den loop der Natuur, geſchiedt zulks door de koeſterende Warmte van de Broedhen, die twaalf, zestien of twintig Eijeren kan bezitten, naar dat dezelven groot of klein zyn, en ze, den tyd van drie Weeken, geduurig, in een eenpaarige Warmte houdt. Men plagt zig in Europa, tot niet lange Jaaren geleeden, te vrede te houden met die Natuurlyke Uitbroeding; doch de gemelde Heer REAUMUR heeft de Konſt der Egyptenaaren, die van ouds her de Eijeren op eene Konſtige wyze wiſten te doen uitkomen, ingevoerd en getoond, dat dezelve niet alleen gebruikbaar zy, maar ook tot een groote en gemakkelyke vermenigvuldiging kan dienen van dit nuttige Gevogelte.

Kuiken-Ovens te Kairo.

De geſteldheid der Ovens, waar in dit te Kairo geſchiedt, en de manier van Uitbroeding, wordt door ſommigen op verſchillende wyze verhaald (*). Ik zal hier gebruik maaken van het Berigt, dat daar van door JOH. GRAVE in de Stokholmſe Verhandelingen is gegeven (†). De Huizen, daar toe gebouwd, hebben een langen Gang, die wederzyds met veertien Oovens, hoewel ſomtyds minder, ſomtyds meerder,

(*) Zie de *Tegenw. Staat van Egypte. Hed. Hiſt.* V. Deel. bl 486.

(†) *Verhand. der Kon. Stokh. Akad.* I. STUK voor de Jaaren 1739, 1740.

der, is bezet. De onderfte bodem en Zydmuuren deezer Ovens ftaan op het vrye Veld, en zyn van Tegelen, die men flegts in de Zon gedroogd heeft, gemetzeld, op welke men Matten, en daar op de Eijeren legt. De Ovens zyn dubbeld, twee boven elkander, en de bovenften, die door middel van Gaten gemeenfchap met elkander hebben, dienen tot Haardfteeden, om het Vuur te ftooken, en dus de onderften te verwarmen. In 't midden van January begint men ze heet te maaken, gebruikende daar toe, alle Dagen, honderd Ponden Kemelen-Meft, die gedroogd is, en even zo veel wordt 'er des Nagts in gebrand; waar door de Oven zo heet wordt, dat men aan den Muur de Hand niet houden kan. Alsdan begint men de Eijeren in den Oven te leggen, en gaat daar mede voort tot aan 't end van Mey. De Eijeren worden eerft, in de onderfte Ovens, tot zeven of agtduizend ftuks, twee hoog gelegd, doch, die regt onder den Haard komen, legt men drie hoog. Tegen de nagt, als men den Oven op nieuws gaat ftooken, worden de eerften in plaats van de laatften gelegd, en, na dat men veertien Dagen op zulk een wyze is voortgegaan, worden de bovenfte Ovens niet meer geftookt: men brengt 'er de Eijeren uit de onderften in over, en keertze alle Etmaalen eens om. Dus komen zy in een- of twee-en-twintig Dagen uit. De Eigenaar des Ovens krygt voor zyn oppaffen en Onkoften het derde deel der

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

der Pullen. Het ſtooken geſchiedt trapswyze, en om te weeten of de Oven ook te heet zy, houdt men een Ey aan 't Oogenlid, daar men de Warmte moet kunnen verdraagen, en niet minder moet ook de Hitte zyn. De eerſt uitgekomen Pullen worden in de onderſte Ovens op Matten en een weinig Stroo gedroogd, waar na zy van Vrouwluy weg gehaald en met Zemelen-beſlag gevoed worden.

Trap van Hitte tot de Uitbroeding nodig.

't Is ligt te begrypen, dat deeze Manier van Uitbroeding der Hoender-Eijeren beſt geſchieden kan in die heete Landſtreek. De Heer CEDERHIELM heeft zulks in Sweeden, in 't jaar 1746, getragt na te volgen, en ook eenige Pullen uitgebroed gekreegen, gelyk hy 'er den 8 Auguſtus des volgenden Jaars agt aan de Koninglyke Akademie vertoonde; doch de naauwkeurigheid, die in de trap van Hitte vereiſcht werdt, ſcheen hem een groote verhindering om die Manier in gebruik te brengen (*). De Heer REAUMUR heeft aangetoond, dat die trap behoort te zyn van ongevaar 32 Graaden op zyn Thermometer, dat is nagenoeg 104 Graaden op de Schaal van Fahrenheit; zynde maar weinig meer dan de Bloedwarmte van den Menſch en die van de Huid der Vogelen. In zodanig eene Warmte, zegt hy, zouden, buiten twyfel, de Kuikens, zo wel als in Egypte, uitgebroed wor-

(*) *Verhand. der Kon. Stokh. Akad.* X. STUK. pag. 253.

worden; doch verbeeldt zich, dat men in Vrankryk niet ligt daar toe Ovens zou opregten: eensdeels wegens de Kosten, ten anderen, om dat het niet gemakkelyk is, eene genoegzaame menigte van Eijeren, die versch genoeg en wel bevrugt waren, by één te krygen. Maar hy heeft zig toegelegd, om, op het voorbeeld der Egyptenaaren, eene Manier uit te vinden, die gemakkelyker, minder kostbaar, vermaaklyk en tevens voordeelig was, zynde niet alleen op de Hoenderen, maar op allerley tam Pluimgedierte toepasselyk.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

„ Ik wilde (zegt hy) dat men, zonder iets te „ verminderen van de werkzaamheid van 't Vuur, „ 't gene tot verscheiderley gebruiken wordt ge- „ bezigd, zyn voordeel deed met eene Warmte, „ die anders verlooren gaat. Hoe veele Ovens „ zyn 'er, die dagelyks gestookt worden, aan „ welken men gemakkelyk Stooven zou kunnen „ maaken, waar in de vereischte trap van Warm- „ te kon onderhouden worden, om de Eijeren „ uit te broeden. Men heeft my Voorbeel- „ den verhaald van Menschen, een weinig meer „ oplettende in hun Handwerk en Kostwinning „ dan het Gemeen, die, door middel van zoda- „ nig eene Warmte, Eende- en Henne-Eijeren „ hebben uitgebroed gekreegen, zonder egter „ deeze Zaak, die van een algemeene nuttig- „ heid zou kunnen zyn, in 't groot te vervol- „ gen. Om niet te spreeken van de Bakkers, „ die hunne Ovens maar nu en dan heet maa- „ ken: men zou daar toe in die der Glasblaa-

De Warmte van Werk-Ovens, daar toe bekwaam.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

„ zeryën en andere Manufaktuuren, in die der „ Werkhuizen daar de Erts gesmolten wordt, „ en wat dies meer is, een zeer goede gele- „ genheid hebben. In zodanige Dorpen en „ Plaatsen, daar gemeene Ovens zyn, kon van „ dezelven ook tot dit einde gebruik worden „ gemaakt. De Vrouwen der Werklieden, die „ in de gemelde of andere Fabrieken, daar men „ geduurig Vuur stookt, arbeiden, zouden met „ voordeel haar bezigheid vinden aan de Bezor- „ ging der Eijeren, het oppassen en keeren „ derzelven, en de opvoeding van de uitko- „ mende Pullen.

De broeijing van Mest.

„ Alle Autheuren, die van het Huishoudelyk „ Landleven handelen, de Vogelbeschryvers, „ en inzonderheid de zodanigen, die ons Ge- „ heimen willen mededeelen, welke tot Lief- „ hebbery trekken; spreeken, wel is waar, van „ de Uitbroeding te doen door de broeijing van „ Mest. De Ouden hebben reeds daar van ge- „ wag gemaakt, doch op zulk een wyze, dat „ het blykbaar is, dat nimmer door hun daar „ van de Proef genomen zy. 't Schynt dat zy „ willen, dat men de Eijeren slegts in een Mest- „ hoop steeken zal, en laaten die 'er drie Wee- „ ken in, zonder 'er eens naar om te zien: „ doch, op deeze wyze, ben ik verzekerd, „ dat nimmer één Ey is uitgekomen. Daartoe „ wordt, gelyk wy gezien hebben, veel op- „ lettendheid vereischt, en dan, egter, twyfel „ ik niet, of de Warmte der Mest zou het

„ zelf-

„ zelfde doen als die van Vuur. Dus zou men „ dit Gevogelte, ten algemeenen nutte, zeer „ wel zodanig vermenigvuldigen kunnen, dat „ ieder Landman, hoe gering ook, naar den „ wensch van dien grooten Monarch, Henrik „ den IV., 't vermogen had om alle Zondagen „ een Hoen in de Pot te steeken.

II. AFDEEL. LIV. HOOFD-STUK. *Hoenderen.*

Zie daar, in 't korte, een Uittrekzel van het Werk van den vermaarden REAUMUR, over de *Konst om, in alle Saizoenen, Huisvogelen van allerley Soort uit de Eijeren te doen voortkomen en op te voeden.* De Heer CHOMEL spreekt van dergelyke Middelen (*), en de Heer BEGUELIN heeft aangetoond, hoe zulks, insgelyks, door de eenpaarige Warmte, welke de Vlam van eene Lamp geeft, in een Fornuisje, daar toe gemaakt, geschieden kan (†).

Het doorpikken van de Eijerschaal.

Een byzondere opmerking verdient nog de Manier, op welke de Pul, nu reeds tot volkomenheid gebragt zynde door de broeding, uit zyne Gevangenis weet te breeken. De Eijerschaal maakt, als 't ware, een sterken Muur uit, in vergelyking met de teerheid van het Kuikentje, 't welk daar in, op 't laatst der broeding, van alle kanten bekneld en geprangd zit: een teerheid zo groot, dat het, uitgekomen zynde, den Kop niet op kan houden, wegens de zwak-

(*) *Huishoudelyk Woordeboek*, op HOEN. I. Deel. bl. 296.

(†) *Mem. de l' Acad. Royale des Scienc. de Berlin*, de 1749. p. 72.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

zwakheid van zyn Hals. Deezen Muur, nogthans, moet het doorbreeken, en de beklemming zelve is hier toe behulpzaam. De Hen doet daar toe niets ter wereld: anders zou die Konſtige Uitbroeding niet gelukken. De Pul zit als een Kluwen te ſamen gerold, en vertoont zig gelyk een Vogel die ſlaapt, hebbende den Bek ingeſtoken onder de regter Wiek. Maar, als de tyd haares uitkomens nadert, klopt zy met den Bek zo ſterk, dat men 't dikwils hooren kan, en by herhaaling zo lang, dat 'er een ſcheurtje in komt. De beklemde plaatzing beſtuurt haar Werk, om altoos tegen een zelfde gedeelte van de Schaal aan te kloppen met de punt des Beks, en de zwaarte van den Kop, die naar 't Lyf te rekenen zeer groot is, vermeerdert de uitwerking van het kloppen, die zig byna altoos naby het dikke end van 't Ey openbaart.

Als de Spleet gewaarwordelyk is, zegt men dat het Ey gepikt zy. Somwylen ſpringen 'er kleine ſtukjes af, die een gedeelte van het Vlies, 't welk de Eijeren inwendig bekleedt, bloot laaten, zonder dat zig daar in het minſte ſcheurtje vertoone. Dit heeft het denkbeeld beveſtigd, dat de Eijeren door de Hen gepikt worden: doch men heeft niet in agt genomen, dat de uitrekbaarheid van het Vlies de klopping gedoogt, zonder te breeken; even zo min als het Papier, dat men binnen aan een Bierglas had geplakt, breeken zou door het aan ſtukken

ſlaan

ſlaan van 't Glas. Als 'er ſtukken van de Schaal of Dop zyn afgeſprongen, is 't een andere zaak: de volgende kloppingen doen dat Vlies ſcheuren en geeven Lugt aan het Kuikentje, dat 'er ſomtyds in een Uur, ſomtyds in een Etmaal, na dat het pikken eerſt gemerkt is; uit te voorſchyn komt.

't Uitkomen der Pullen.

Op dergelyk eene wyze geſchiedt het uitkomen der Pullen van allerley Gevogelte, en de genen, die zeer ſtompe Bekken hebben, gelyk de Eenden, verrigten dit Werk byna zo vaardig als de genen, welker Bekken zeer ſpits zyn. Ook heeft de Schepper de hardheid der Eijerſchaalen ge-eventredigd naar de kragt der Beeſtjes die dezelven moeten doorpikken. Wat zou het zyn, indien de Eijertjes van de Moſchen, Vinken en Kanary-Vogeltjes, om van veel kleineren niet te ſpreeken, zulke harde Doppen hadden als die der Hoenderen? Hoe zouden die der Struisvogelen, welken byna Steenhard zyn, kunnen doorgepikt worden van zo zwakke Pullen als de Kuikentjes zyn? Te vergeefs is de bekommering van ſommige Boerinnen, die de Eijeren eenigen tyd in warm Water leggen, om de doorpikking gemakkelyker te maaken. De Natuur heeft, waarlyk, genoegzaam voor zig zelve gezorgd!

De tyd, welken de Pull doorbrengt in het uitkomen, gaat niet verlooren. Middelerwyl, naamelyk, ſlurpt dezelve door den Navel het overſchot van het Doijer in, dat haar een geruimen tyd

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

tyd tot Voedzel moet ſtrekken. Dit blykt, dewyl men bevindt, dat de zodanigen, die uit den Dop komen, wanneer nog een gedeelte van de Doijer buiten 't Lighaam is, kwynen, en in korte dagen ſterven. Voor 't overige is de Pul zeer zwak, geheel nat, hebbende verwarming en opdrooging noodig: doch in weinig Uuren raakt zy op de been. De eerſte Veertjes, die haar bekleeden, zyn een zeer fyn Dons, dat eerlang plaats maakt voor wezentlyke Pluimen, welken het Kuikentje, in weinige Dagen, een fraaije Vertooning geeven.

Zie daar, wederom, een Kort Begrip van het gene die vlytige Vogelkenner, de Heer REAUMUR, van het uitkomen der Pullen zegt. Het gene de Opvoeding der Kuikentjes betreft, gaa ik voorby. Ook ſpreek ik niet omſtandig van de Ziekten en Kwaalen der Hoenderen, zo oud als jong, waar van men, door den Heer CHOMEL, omſtandig onderrigt kan worden (*). Alleen merk ik aan, dat de Vlierbeſſen voor dit Gevogelte nadeelig zyn, en dat menze, door middel van Peper, van de Luizen kan zuiveren. Ik gaa van 't algemeene tot het byzondere over.

Geſtalte der Hoenderen.

De Geſtalte der Hoenderen is ten overvloede bekend en in de Kleur heerſcht zo groot eene Verſchillendheid, dat men oneindig werk zou hebben om die te beſchryven. Alleen zullen

(*) *Huishoudelyk Woordenboek.* I. DEEL. bladz. 294, enz.

len wy, in 't algemeen, agt geeven op de Staart, welke genoegzaam zoude zyn om hun van alle anderen te onderſcheiden, indien 'er niet onder waren, die geen Staart hebben. De Staart, die byna altoos overdwars legt naar het Lyf te rekenen, ſtaat in de Hoenderen overend, en maakt een Waaijer, waar van de Vlakte overlangs geplaatſt is. De ſchikking der Beſtuurpennen, die veertien in getal zyn, zeven aan de eene, zeven aan de andere zyde, maakende een ſcherpen hoek met elkander, geeft die zonderlinge geſtalte aan de Staart der Hoenderen. Het Mannetje verſchilt van het Wyfje niet alleen door de Kam, 't welk wel het gemeenſte Kenmerk is, maar ook door de Spooren, de ſmalheid der Veeren van den Hals en Stuit, en inzonderheid doordien de twee middelſte Staartpennen zeer lang en boogswyze omgekromd zyn, 't welk in de Hennen geen plaats heeft.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

Verſcheidenheden.

De Ouden hadden reeds een groote menigte van dit Pluimgedierte, 't welk zy Naamen gaven naar de Plaatſen van waar het afkomſtig was; gelyk Rhodiſche, Chalcidiſche, Mediſche en andere Hennen. BRISSON telt eenige Verſcheidenheden op; gelyk de *Gekuifde* Hoenderen, by de Schryvers bekend, en gemeenlyk *Kuifhennen* genaamd, om dat zy een Vederkuif op den Kop hebben: de *Vyfvingerige*, waar van FRISCH Afbeeldingen geeft, hebbende twee Agterklaauwen, en zynde wezentlyk wan-

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. Hoenderen.

ſchapen: de *Paduaſche* van ALDROVANDUS, anders Italiaanſche Hoenderen, in 't Franſch genaamd *Poules de Caux*, die eens zo groot als onze gewoone Hoenders zyn: de *Turkſche*, die door de ſchoonheid en mengeling van Kleuren uitmunten: en de *Engelſche* Hoenderen, die hooger op de Pooten dan de Franſche zyn. Voorts gewaagt BRISSON nog van vyf Soorten, welker onderſcheidende Kenmerken in de Kuikens ook gevonden worden, indien de Hennen ſlegts door Paaring met anderen niet verbaſterd zyn: te weeten;

Krieltjes. *Krieltjes*. Deeze hebben zeer korte Pootjes, en worden daarom van de Duitſchers *Krup-Hahn* en *Krup-Huhn*, van de Engelſchen *Dwarf-Hen* of *Kreepers*, dat is Kruipers, genoemd. In ſommigen zyn de Pooten tot aan de Vingers toe gevederd, en daarom noemt menze *Ruigpooten*; in anderen zyn deeze Vederen der Pooten zo lang, dat zy op den Grond ſleepen; te weeten in de *Bantamſche* of Ooſtindiſche, welker Haantjes zeer ſtout zyn, en zig niet ſchroomen in Gevegt te begeeven met eens zo groote Haanen. Deeze twee laatſten begrypt LINNÆUS in zyne vyfde Verſcheidenheid.

Gekrulde of Wollige. *Gekrulde* of *Wollige* Hoenderen. Deeze worden van de Duitſchers *Straubige Hennen* en van de Sweeden *Kroll-* dat is *Krul*-Hoenderen geheten. De *Gallina Frieslandica* en *crispa*, waar van LINNÆUS zyn vierde Verſcheidenheid maakt, behooren tot deeze. Zy verſchillen van de ge-

woone

woone Hoenderen in geen ander opzigt, dan dat zy de Vederen, over 't geheele Lyf, opwaards omgeboogen en als gekruld hebben. II. AFDEEL. LIV. HOOFD-STUK.

De *Mooriaan* is eene Verſcheidenheid waar van LINNÆUS niet gewaagt. Dus mag men, met regt, een Soort van Hoenderen noemen, waar aan de Franſchen, naar hunne afkomſt, den naam geeven van *Neger*-Hoenderen of *Mozambiekſche*. Zy verſchillen van de gewoonen niet alleen, doordien de Veeren byna altoos zwart zyn, maar inzonderheid door de zwarte Kleur van de Kammen en Lellen, als ook van de Opperhuid en het Beenvlies; zo dat zy, wanneer menze gekookt heeft, als van Inkt doordrongen ſchynen. *Hoenderen.* Moriaanen.

De *Perſiaanſche* of *Staartelooze* Hoenderen maaken de derde Verſcheidenheid van LINNÆUS uit. De Duitſchers noemenze *Klump*-, de Sweeden *Gump*-Hoenderen, de Engelſchen *Rumkins*. Zy verſchillen in geenerley opzigt van de gewoonen, dan dat hun de Stuit en Staart geheel ontbreeken. Staarteloo-ze.

De zesde Soort van BRISSON zyn de *Japanſche* Hoenderen, die in grootte weinig verſchillen van de onzen, doch witte Veeren hebben van een zonderling maakzel, gelykende zeer naar die van den Kaſuaris. Immers derzelver Baardjes zyn niet te ſamen gevoegd, als die der gewoone Vederen, maar van elkander afgeſcheiden en zweemen taamelyk wel naar Haair. De Booten zyn, aan den buitenkant, tot aan Japanſche.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. de Vingeren toe gevederd, en de uitwaardſe Vinger der voorſten zelfs tot aan de Nagel. Van zulk een Hen heeft BRISSON, uit het Kabinet van REAUMUR, de Afbeelding gegeven.

Hoenderen. Gebruik. Over 't gebruik der Hoenderen zal ik niet breedvoerig zyn. Van de Haanen, hoe ouder hoe beter, wordt Sop gekookt en Geley gemaakt, van welken men veel dienſt kan hebben tot een kragtige Verſterking der Kranken. De kragt der Herſenen, Teeldeelen, die van den binnenſten Rok der Maag en van de Zwelgpyp, gedroogd en tot Poeijer geſtooten, gaa ik, als inbeeldig, voorby. Niet minder ongerymd was het Vooroordeel, 't welk men oudtyds hadt, dat het gebruik van de Kapoenen, Hennen en Kuikens, het Podagra veroorzaaken konde. In tegendeel toont de Ondervinding, dat de Kapoenen of jonge Haanen zeer ligt verteerbaar en voedzaam zyn, inzonderheid dienſtig in groote Verzwakkingen, en nimmer ſchadelyk. Het zelfde, byna, kan men van de Hoentjes zeggen, die wel gevoed zyn, en nog geen Eijeren gelegd hebben. Men vindt, in de Duitſche Verzamelingen, een Waarneeming bygebragt van zeker Heer, die, na eene verſtopping van drie Weeken, door 't enkele Afkookzel van een Hoen open Lyf kreeg; 't welk door geenerley andere Middelen, in- of uitwendig gebruikt, hadt willen ſlaagen (*). Het leg,

(*) *Ephem. Nat. Curioſor.* Anni 1744. pag. 75.

leggen van levendige Hoenderen voor het Hart in Kwaadaartige Koortſen, om het Venyn uit te trekken, waar van zy ſterven zouden (*); vereiſcht een meer dan gemeen Geloof. Ik zou met het inwendig gebruik van den Hoender-Drek al zo weinig op hebben, of het moeſt in Paarden zyn, wien dezelve ſomtyds ingegeven wordt tegens een hevige en gevaarlyke Darm-pyn. Men kookt, ten dien einde, een Lepel vol van het witte deel in twee Ponden Koeijen-Melk, en geeft zulks het Beeſt warm in. Het gekalcineerde Poeijer dient tot opdrooging van Zeere Hoofden, daar op geſtrooid wordende.

II. AFDEEL. LIV. HOOFD-STUK.

Hoenderen.

'tGebruik der Eijeren, zo in Gezondheid als in Ziekte en Zwakheden, is algemeen bekend. Veelerley Geregten worden 'er van toegemaakt, waar van de minſten, egter, 't gebruik der Eijeren uit den Dop, wanneer zy niet te hard gekookt zyn, verbeteren. De Eijerſchaalen zyn het voornaamſte deel van het Middel, 't gene ſedert eenige Jaaren zo veel gerugts gemaakt heeft tegen den Steen, naamelyk dat van Juffr. STEPHENS, als ook van dat van Sr. ROTROU tegen de Klier- of Kropgezwellen. Het Wit der Eijeren wordt met vrugt in Oogmiddelen gebezigd: het Doijer in Klyſteeren tot verzagting van hevige Kolyk-Pynen, Perſingen en Bloedloop. Met een weinig Zouts in een Nootedopje op de Navel van kleine Kinderen-

Nuttigheid der Eijeren.

(*) Ibid. Dec. II. Ann. IX. p. 240.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Hoenderen.*

dertjes gelegd, maakt het Afgang: met Suiker gemengd ſtilt het de Hoeſt en verzagt de Borſt. Men houdt in de Apotheeken een Olie naa, die uit hard gekookte Doijers is geperſt, Olie van Eijeren genaamd, zynde by uitſtek verzagtende. 't Gebruik van 't Vliesje, dat de Eijerſchaal bekleedt, en veele anderen, gaa ik voorby.

I'. *Meleagris.* Poule peintade.

(2) *Faiſant met een geboornden Kop, die aan de zyden Vleezige byhangzels heeft.*

Van deezen Vogel wordt, by GESNERUS, melding gemaakt onder den naam van *Meleagris;* weshalven BRISSON dien ook tot een Geſlagtnaam en LINNÆUS tot een Soortelyken Bynaam gebruikt. Anderen hebbenze genoemd *Guineeſche* of *Afrikaanſche Hoenderen*, die by de Ingezetenen van Kongo *Quetele* geheten worden. De naam van *Gallina di Numidia* is by de Italiaanen, die van *Guiny-Hen* by de Engelſchen in gebruik geweeſt, doch ſedert de Franſchen 'er, wegens de aardig gevlakte Kleur, den naam van *Poule peintade* aan gegeven hebben, is die naam algemeen geworden. FRISCH geeft 'er den tytel van

(2) Phaſianus Vertice calloſo, Temporibus carunculatis. *Syſt. Nat* X. Gallina vertice corneo. HASSELQ. *It.* 274. Gallus vertice corneo. *Syſt. Nat.* VI. 28. Gallina Guinea, WORM. *Mus.* 297. Gallina Africana. MARCGR. *Braſ.* 78. Gallus niger, maculis ovalibus & orbiculatis. BARR. *Av.* 79. * Gallina Guineenſis. WORM. *Muſ.* 297. T. 15. f. 3. RAJ. *Av.* 52. ALB *Av* II. p. 32. T. 35. WILL. *Orn.* 162. T. 26. ALDR. *Av.* l. 14. c. 13.

van *Pert-Huhn* aan, en ſommige Duitſchers dien van *Keur-Henn.* KOLBE noemtze, in de Beſchryving van de Kaap der Goede Hope, *Knorhoenderen.*

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK.

Poule peintade.

De Heer PERRAULT betoogt, dat al het gene de Ouden van den Vogel, dien zy *Meleagris* noemden, gezegd hebben, in de Poule peintade te vinden zy en niet in de Kalkoen, die wederom verſcheide Byzonderheden heeft, welke niet in de Meleagris plaats hadden. De Bonnet, by voorbeeld, van Hoornige kleur en zelfſtandigheid; de baarden of aanhangzels der Wangen; de witte vlakken in groote menigte, en regelmaatiglyk verſpreid over het Pluimagie van den geheelen Vogel, hebbende de figuur en grootte van eene Linze: de ongeſpoorde Pooten der Haanen, en de volkomene gelykheid der Haanen en Hennen, zyn byzondere Kenmerken, welken men niet vindt in de Kalkoenen. 't Gene PLINIUS, en VARRO van den Meleagris zeggen, komt bovendien volmaakt met de Poule peintade overeen.

Zy melden, dat die zig onthoudt in Meiren en Rivieren, daar men weet dat de Kalkoenen afkeerig van zyn. Van het opzetten van de Staart, het hangen laaten van de roode Lel op den Kop, over den Bek heen; den kaalen Hals en het Vederbosje op de Borſt, 't welk zo aanmerkelyke Byzonderheden zyn in de Kalkoenen, maaken zy geen het minſte gewag. Niettemin wordt van alle andere Autheuren, gelyk

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK.

LINNÆUS 'er dien Geslagtnaam aan toepast, de Kalkoen gehouden voor den *Meleagris* der Romeinen.

Poule peintade.

De Poules peintades zyn uit Afrika afkomstig en van daar door geheel Europa vervoerd, alwaar zy taamelyk wel aarden, wordende uit Liefhebbery gehouden in de *Volières* van Vermogende Luiden. Men wil dat zy, in hun Vaderland, troepswyze leeven, en de Jongen in gemeenschap opvoeden, al zyn het haar eigene niet. Ook merkt men aan; dat de kleur in hun zo bestendig zy, als dezelve veranderlyk is in de Hoenderen; zodanig zelfs, dat de vlakjes, die hun Pluimagie zo fierlyk gesprenkeld maaken, zig ook op de Eijeren vertoonen.

Zy hebben byna de de grootte van een Hoen. De Bek, die eveneens is, heeft wederzyds een kaale Huid, welke blaauwagtig is, strekkende zig uit naar de Oogen, welken zy omringt, en wordende aldaar zwart. Deeze Huid maakt de Oogleden, en zig verlangende en verdubbelende de byhangzels der Wangen, die in de Haanen blaauwagtig, doch in de Hennen rood zyn. De Hoorn op den Kop is bedekt met eene bruin-vaale of roodagtige Huid: hy is Kegelvormig, een weinig agterwaards over geboogen. Het bovenste van den Hals is zeer dunnetjes bezet met zwarte Veertjes als Haair, het onderste trekt uit den Aschgraauwen naar Violet. De Kleur der Veeren, over 't geheele Lyf, is Aschgraauwagtig zwart, regelmaatig doorspreid met

roo-

roode witte vlakjes, die op de Rug kleinst, aan den Buik grootst zyn. Ieder Veertje is zeer fraay met zodanige witte stippen getekend. De uiterste randen der Slagpennen zyn met witte dwars-streepen. De Staart hangt nederwaards gelyk in de Patryzen. De Bek is aan 't grondstuk roodagtig en bleeker naar de punt: de Pooten en Nagelen zyn bruin-grys.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. *Poule peintade.*

Men vindt eene Verscheidenheid van Peintades, die van de Engelschen *witborstige* Guinea-Hen geheten wordt: om dat dezelve de Borst wit heeft, met eenige groote zwarte Vlakken, in 't midden van welken kleine witte stipjes zyn. De vier Slagpennen van den eersten rang, alsmede de vier grootste dek-Vederen der Wieken, verst van 't Lighaam, zyn in deeze ook wit. Zy onthoudt zig op Jamaika.

Witborstige.

(3) *Faisant die roodagtig is van Lyf, met een blaauwen Kop.*

III. *Colchicus.* Gewoone Faisant.

Wy komen thans tot de Vogelen, die van de Schryvers, in 't algemeen, *Phasianus* genoemd worden: een naam die volkomen Grieksch is, en naar de verschillende Tongvallen, op een weinig verschillende manier, door geheel Europa, gebruikt wordt. Dus zeggen de Italiaanen *Fagiano*, *Fasano*, de Spanjaarden *Faisan*, gelyk ook de Franschen, de Duitschers *Fasan*, de En-

(3) Phasianus rufus, Capite cœruleo. *Syst. Nat.* X. Phasianus. RAJ. *Av.* 56. ALB. *Av.* I. p. 24. T. 25, 26. OLIN. *Av.* 49. ALDR. *Orn.* l. 13. c. 5.

II. Afdeel. LIV. Hoofdstuk.

Engelschen *Pheasant* of *Fezant* en wy *Faisant* of *Fazant*. De Polakken noemen hem *Fazyan* of *Bazant*, de Turken *Suglum* of *Surglun*, en de Chineezen *Thi-Khi*.

Woonplaats.

De Grieksche naam is van de *Phasis*, hedendaags *Fasso*, een Rivier van *Colchis*, thans Mingrelie, die van de Caucasus-Bergen in de Zwarte Zee valt, oorspronglyk. In de Mond, naamelyk van die Rivier, was een Eilandje, alwaar de Faisanten, in de oude tyd, gezegd werden voort te teelen. MARTIALIS zegt, dat die Vogelen van daar eerst overgebragt werden door Grieksche Schepen (*). LINNÆUS steltze in Africa en Asie woonagtig te zyn. Waarschynlyk hebben zy zig van daar door Europa verspreid, alwaar menze hedendaags in de Bosschen vindt. Dit heeft niet alleen in Vrankryk plaats, maar ook in Engeland; en in de Nederlanden moeten zy insgelyks zyn, dewyl, in den jaare 1753, het schieten, vangen of beschadigen van Faisanten in de Provincie van Overyssel, daar alle groot-Burgers der Steden jaagen mogen, zelfs in de Jagttyd twee Jaaren lang verbooden wordt, op een Boete van 60 Daalders (†). Men vindtze, in het Plakkaat op de Houtvestery en Jagt, van den jaare 1684, over Holland en Westfriesland, by den naam van *Fisanten* geteld onder het Edele Gevogelte, en voorheen by den

(*) *Argivâ primum tum transportata Carinâ,*
Ante mihi notum nil nisi Phasis erat.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1753. bl. 733.

den naam van *Vesanen*. In Sweeden schynenze niet te zyn, om dat LINNÆUS 'er in zyn *Fauna Suecica*, of Beschryving der Sweedsche Dieren, niet van gewaagt. 't Is waar, dat OLAUS MAGNUS verhaalt, hoe in 't Noorden de Faisanten of wilde Hoenderen des Winters verscheide Maanden onder de Sneeuw huisvesten, zonder 'er van daan te komen: doch men kan niet twyfelen of hy verstaat 'er Berkhoenderen door, die in de Noordsche Landen gemeen zyn, en van welken wylen de Graaf van Saxen, Marschalk van Vrankryk, verscheide dozynen uit Sweeden ontbooden hadt, voor zyne Menagerie te Chambord. De Faisanten zyn zelfs in in Switserland en Silezie zeldzaam, en in Ierland worden zy geheel niet in 't wilde gevonden.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK.

Eigenschappen.

Deeze Vogels zyn niet moeielyk met Netten of Strikken te vangen, inzonderheid tegen den avond en by het aanbreeken van den Dag, wanneer zy uit de Bosschen in het open Veld komen. In Regenagtig Weer houden zy zig verholen. Zy hebben de domheid der Struisvogelen, bekommerende zig niet, wanneer hunne Kop slegts verborgen is. Ook spiegelen zy zig somtyds, met verwondering, zo 't schynt, tot dat de gelegenheid hun om te vlugten ontbreekt. In 't vliegen maaken zy een groot Geraas en hunne Vlugt is zeer langzaam, 't welk den Jaager met gemak hun doet treffen. Hunne Leeftyd is niet korter dan die der Hoenderen. Om-

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK.

trent het midden van Maart maaken zy, op den Grond, hun Neſt van Bladeren, Stroo en drooge Kruiden, in 't allerdigtſte Kreupelboſch. Zy willen niet gaarn beſlooten zyn, en leggen, hoe naauwer het Hok is, hoe minder Eijeren. Veeltyds geeft men hunne Eijeren uit te broeden aan Hoenderen, die 'er dertig dagen op zitten moeten. Men voedt de uitgekomen Pullen met Mieren-Eijeren, Sprinkhaanen en andere Inſekten, die men voor hun vangen laat.

De Faiſanten zyn gulzig en eeten zelfs Vleeſch. Als 'er verſcheidene by elkander opgeſlooten zyn, en een hunner ziek wordt of kwynende, pikken de overigen hem zo lang, tot dat hy ſterft, en eeten hem dan op. Ook wordt verhaald dat zeker Jaager, in de Winter op de Jagt zynde met den Koning, terwyl de Grond met Sneeuw bedekt was, ziende een troep Vogelen bezig aan 't verſcheuren van een Kreng, daar op zyn Snaphaan loſte, en bevondt, dat hy wel zo veel Faiſanten als Kraaijen getroffen had. Zy hebben ook Ongediert, gelyk de Hoenderen, vooral indien zy geen ruimte kunnen vinden om zig in 't Stof te wentelen en te pluizen. Zy zyn zo geil niet als onze Haanen, doch in de Paartyd vegten de Mannetjes wel om de Wyfjes, en ſomtyds zo vinnig, dat een van beiden ſneuvelt.

Voortteeling.

LONGOLIUS merkt, in zyne Samenſpraak over de Vogelen, aan, dat de Faiſanten, eerſt gevangen

gen zynde, in Kwaadaartigheid uitmunten, ontziende noch de Hoenderen, noch den Paauw zelf, dien zy dood byten en verscheuren; maar dat een Faisant, tam gemaakt zynde, de Hok-Hoenderen treedt, waar uit Eijeren voortkomen met zwart gestippeld, en Jongen die zeer naar de Faisanten gelyken; zo dat men van de Hennetjes, uit deeze Eijeren voortkomende; in de tweede of derde Broed volkomene Faisanten zou kunnen teelen. Dus ware één Faisant in staat om een geheele *Volière* met Faisanten op te vullen. Dat zodanige kruisingen van het Ras ook met andere Vogelen kunnen geschieden, blykt uit den genen, die in Oktober des jaars 1759, in Engeland, in een Bosch geschooten werdt, en de gemengde Kenmerken hadt van een Kalkoen en Faisant, door den Heer EDWARDS afgetekend (*).

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK.

Gestalte.

De grootte van den Faisant is ongevaar als die van een Kapoen, doch de gestalte zweemt meer naar die van een Pappegaay. Men kan hem, door de langte en wigswyze gedaante van de Staart, niet minder dan door de fraaiheid van zyn Pluimagie, zeer gemakkelyk onderscheiden van alle tamme en wilde Hoenderen. Zyn Staart is van byna twee Voeten en dus veel langer dan het Lyf. In de Paartyd heeft het Mannetje, ter wederzyde van den Kop, een klein bosje Veertjes of Kuifje, dat Goud-groen is, als Hoornen. De top is donker-groen, de zy-

(*) *Philos. Transact.* VOL. LI. Part. 2. for 1760. p. 833.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK.

zyden of Wangen met een kaale Wrattige Huid, die hoogrood is, bekleed. Zyn Kleur is, van onderen, purperagtig Kaftaniebruin, de Veeren zwart gerand met een Violetten weerfchyn, die ook in het Goud-groene van den opper-Hals plaats heeft. Dergelyke Kleuren vindt men, met eene fchoone mengeling, op de Rug, Wieken en Stuit. De Hen is wat kleiner, en haar Kleur bruin, grys-, rosagtig en zwart-bont. De Staart-pennen zyn in beiden met zwarte Streepen overdwars getekend; de Oogkringen geel, de Bek Hoornkleur, de Pooten en Nagelen bruinagtig.

Bonte Faifant.

De Ouden hebben de Schoonheid van den Faifant-Haan zo hoog gefchat, dat de Philofooph SOLON tegen Koning CRÆSUS, wanneer die, met de pragtigfte Gewaaden bekleed, op den Throon zat; toen de Vorft hem vraagde, of hy ooit iets fchooners had gezien, zeggen durfde: hoe de Paauwen en Faifanten hem nog fchooner voorkwamen, om dat die hun Sieraad van Natuure hadden. Natuurlyk fchoon, is 't gemeene Spreekwoord, overtreft het nagemaakte. In dit opzigt munt de *bonte* Faifant uit, die eene Verfcheidenheid is van den gewoonen, daar hy alleen door eene witte Grondkleur van verfchilt. Men kan 'er de Afbeelding van, die zeer fraay is, by BRISSON zonder Kleuren en by FRISCH met Kleuren befchouwen. De *witte* Faifant is over 't geheele Lyf wit, zonder Vlakken, uitgenomen dat de Haan eenige zwartagtige

tige ſtippeltjes aan den Hals en eenige roſſe op de Schouderen heeft. Voorts is 'er een bastaard-Faiſant, dien de Duitſchers *Faiſant-Hoen* noemen.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK.

Men vangt de Faiſanten, op eene liſtige wyze, met Netten te ſpannen of Strikken te leggen in hunne Looppaden. Men kanze door middel van Havikken of Valken gemakkelyk meeſter worden. Zy worden gehouden voor het lekkerſte Wildbraad onder het Gevogelte, en komen zelden dan op Vorſtelyke Tafelen, ten zy die van Partikulieren in hunne Hokken opgevoed en gemeſt worden. Hun Vleeſch is ligt verteerbaar en zeer voedzaam, dienſtig voor Menſchen, die uitermaate verzwakt zyn, of uitgeteerd. De Eijeren zyn ook uitmuntende.

Weſtindiſche.

BRISSON maakt gewag van den Faiſant der Antilliſche Eilanden, die van boven bruin-grys is, de Hals en Borſt glanzig blaauw, de Staartpennen zwart, volgens DU TERTRE. Voorts beſchryft hy eenen *Guajaanſchen*, die van SEBA *Vogel* Motmot *uit Braſil, van donker-roode kleur*, geheten wordt, zynde in 't Kabinet van REAUMUR gezonden. FEUILLE'E zegt, dat de Indiaanen hem *Katrakas-Katrakas* heeten. De grootte is als die van een rooden Patrys: de kleur bruin, van boven naar Olyf, van onderen naar 't roſſe trekkende; de twee middelſte Staartpennen bruin, de volgende zwart, de buitenſte ros. Hy onthoudt zig in Zuid-Amerika.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK. IV. *Pictus.* Chineesche.

(4) *Faisant met een Goudgeele Kuif, de Borst hoogrood, de Slagpennen van den tweeden rang Hemelsblaauw.*

ALBIN noemt deezen de *roode* Faisant uit China, EDWARDS de schoone *veelverwige*: weshalve LINNÆUS hem de *Schilderagtige* noemt, niet *bonte*; want die naam is te gering voor deezen, en op de Europischen toepasselyk. Ik noem hem eenvoudig de *Chineesche*, schoon BRISSON 'er den bynaam van *vergulde* byvoegt. Zulk eenen heeft de Koningin van Sweeden eenigen tyd levendig gehad. Hy is uit China in 't Kabinet van REAUMUR bezorgd door den Heer GODEHEU DE RIVILLE, een der Ridderen van Maltha, die derwaards een Togt gedaan heeft.

Deeze Vogel is niet zo groot als onze Faisant, doch de Staart is ten minsten zo lang. De Haan heeft op den top van 't Hoofd een agterwaards hangende Kuif van Oranje-kleurige Veeren, met zwarte dwarsstreepjes, die hy, naar believen, kan overend zetten. Zyn kleur is van boven Goud-geel, van onderen hoog-rood, aan 't bovenste van den Hals Groenagtig; die der zydelingse Staartpennen bruin en zwart gemen-

(4) Phasianus Cristâ flavâ, Pectore coccineo, Remigibus secundariis cœruleis. *Amœn. Acad.* I. p. 282. T. 13. Phasianus variis coloribus splendidus. EDW. *Av.* 68. T. 68. & T. 69. f. 2. Phasianus ruber, e China. ALB. *Av.* III. p. 34. T. 36.

mengeld. De Kleur van de Hen is van boven, zo wel als die der Staart, rosagtig-, van onderen geelagtig bruin. De Oogkringen, Bek en Pooten, zyn in beiden geel.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK.

(5) *Faisant die wit is, met de Kuif en Buik zwart.*

V. *Nycthemerus.* Witte uit China.

Van deezen, die de *witte Chineesche* door BRISSON geheten wordt, en op gelyke manier uit China overgebragt was, vindt men by EDWARDS ook keurlyke Afbeeldingen, die hem de zwart en witte, of blaauwagtig wit en zwart bonte noemt. De Haan is grooter dan onze gewoone Faisanten. Hy is van boven wit, van onderen paarschagtig zwart: de Hen is van onderen wit, en van boven rosagtig bruin. Het witte is, in beiden, met donkere streepjes doorreegen, gelyk ook de Pennen van de Staart. De Kuif is zwart in 't Mannetje, bruin in 't Wyfje: de Wangen zyn, in beiden, kaal en rood, gelyk ook de Pooten: de Bek en Oogkringen geel.

Gekroonde Faisant. Pl. XLVII. Fig. 2.

Ik kan niet nalaaten hier nog gewag te maaken van den fierlyk *gekroonden Faisant* der Molukkische Eilanden, die uit Oostindie voor Willem den IV., Prins van Oranje en Stadhouder der Vereenigde Nederlanden, overgebragt

(5) Phasianus albus, Cristâ Abdomineque nigris. *Syst. Nat.* X. Phasianus Sinensis albus, e nigro cœruleus. ALB. *Av.* III. p 35. T. 37. EDW. *Av.* 66. T. 66.

II. AFDEEL. LIV. HOOFDSTUK.

bragt zynde, door wylen zyne Doorlugtige Hoogheid aan den Heer REAUMUR is present gedaan, hier nevens afgebeeld. Men noemt hem, op Banda, *Kroonvogel.*

Deeze komt, in grootte, den Paauw zeer naby: de Bek is twee Duim lang, de Staart tien Duimen. De Kop, Hals, Borst, Buik, de Zyden, Pooten en onderste dek-Vederen van de Staart, zyn blaauwagtig Aschgraauw. De Kop is versierd met een sierlyke Kuif van de zelfde Kleur, vier Duimen en negen Liniën lang, welker Pluimpjes de baardjes van elkander afgezonderd hebben. De Rug, Stuit, de bovenste dek-Vederen van de Staart en die der Schouderen, zyn donker Aschgraauw, gemengd met een weinig paarschagtig Kastanie-bruin, op het bovenste van de Rug en de Schouderen. Deeze laatste Kleur hebben ook de tippen der dek-Vederen van de Wieken, eenige der grootsten zyn aan de buitenzyde wit; de Staartpennen aan de tippen Aschgraauw. De Oogen staan in zwarte plekken, gelyk ook de Bek en Pooten zwartagtig zyn.

LV. HOOFD-

II. Afdeel. LV. Hoofdstuk.

LV. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* Veldhoenderen, *waar in de* Ouerhaan, *het* Berkhoen, Korhoen, Sneeuwhoen *en* Hazelhoen, *als ook de* Patryzen *van veelerley Soort en de* Kwartels *vervat zyn.*

Onder den Geslagtnaam *Tetrao*, worden van Linnæus de Vogelen begreepen, die men Berghoenderen, of liever met een algemeener Naam, die op sommige Soorten beter past, *wilde* of Veld-hoenderen noemen kan. Hier onder zyn de Patryzen en Kwartels begreepen. Naam.

De Heer Brisson maakt, in de tweede Afdeeling van zynen tweeden Rang (*), een onderscheiding tusschen de Berghoenderen en Patryzen, door de ruigte of gladheid der Pooten, zonderende de Faisanten, wegens de langte hunner Staart, van de Patryzen af. In zyn Patryzen-Geslagt zyn ook de Kwartels begreepen. Alle deeze Vogelen, zegt hy, leeven in 't Wilde. De Heer Linnæus geeft tot Kenmerken van dit Geslagt der Veldhoenderen eenvoudig op, dat de Wenkbraauwen kaal zyn en getepeld. De ruigte of gladheid der Pooten is by hem eene Onderdeeling. Door Klein worden de Kwartels zelfs van de Patryzen afgezonderd. Kenmerken.

't Ge-

(*) Zie bladz. 325.

II. AFDEEL LV. HOOFDSTUK. Soorten.

't Getal der Soorten van Veldhoenderen is by LINNÆUS dertien, waar van de zeven eersten *ruigpooten*, de zes laatsten *kaalpooten* zyn. BRISSON heeft van de Berghoenderen twaalf, en van de Patryzen een-en-twintig Verscheidenheden, waar onder agt van Kwartels zyn.

I. *Urogallus.* Ouerhaan.

(1) *Veldhoen met de Pooten ruig, de buitenste Staartpennen een weinig korter, de Oxelen wit.*

Deeze wordt van GESNERUS enkel *Urogallus* of de *groote* Urogallus geheten, en van ALDROVANDUS *Tetrao major* of *Tetrax* en *Tetrix*; somtyds ook *Grygallus*, of Berghaan, wilde en Alpische Haan. De naamen, die men 'er in de Europische Taalen aan geeft, zyn meestal met de laatstgemelden overeenkomstig. De Franschen noemen hem *Coq de Bruyeres* of *Coq de Bois* en *Faisan bruyant*; de Engelschen *Cock of the Wood* en *Mountain-Cock*, de Duitschers *Awer-Hahn*, *Orhahn*, *Ohr-Hahn* of *Urhahn*, waar van ons Ouerhaan afkomstig is. Wy hebben gezien dat zy den wilden Stier *Aver-Ochs* heeten. By de Hebreen werdt hy *Dukiphat* genoemd, by de Grieken *Eruxotaos* of *Tetrix*.

De Ouerhaanen onthouden zig meest in de hooge Berg-

(1) Tetrao Pedibus hirsutis, Rectricibus exterioribus subbrevioribus, Axillis albis. *Faun.Suec.* 166. Gen. 91. Urogallus f. Tetrao major. GESN *Av.* 491. ALDR. *Orn.* l. 13 c. 6 WILL. *Orn* 123. T. 30. RAJ. *Av.* 53 Muscovian. ALB. *Av.* II. p. 28. T. 29, 30.

Berg- en Bofchagtige Landftreeken van Europa. Men vindt hun veel in Moskovie, als ook in de Alpifche Bergen, en in Sweeden zyn zy zeer gemeen. Men merkt aan, dat zy fomtyds ettelyke Jaaren agtereen weg blyven, en fomwylen wederkeeren in zulk een menigte, dat 'er de Laplanders meer vangen dan zy op kunnen eeten. Zy worden aldaar *Kjaeder* of *Tjaeder*, en in Noorwegen *Tiur*, *Teer* of *Todder* geheten. Dat menze ook in minder Bergagtige Geweften vindt is blykbaar, dewyl 'er in fommigen onzer Provintiën wel gefchooten worden.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. *Ouerhaan.*

De reden, dat zy zig liefft onthouden in de groote Boffchen, inzonderheid die van Pynboomen, in een Moeraffige of met Mos begroeide Grond, is om hun Aas te zoeken, 't welk, naar het Saizoen, of in Geneverbefiën of in Pynappel-Pitten, en, 's Voorjaars, in Knoppen van die Boomen beftaat. Zy eeten ook de Vrugt van andere Boomen, en, bovendien, Mieren en andere Infekten, ja fomtyds wilde Muizen. In hunne Maag worden, gelyk in die der tamme Hoenderen, dikwils Steentjes gevonden. Des Winters begraaven zy zig, by nagt, in de Sneeuw, en dan worden zy wel van de Voffen overvallen en dood gebeeten. Anders zyn de Havikken en Sperwers hunne grootfte Vyanden, waar tegen zy zig niet weeten te verdedigen.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK.

Ouerhaan.

Zyne Zotheid.

Dat men den Ouerhaan voor den allerzotsten Vogel uitgemaakt vindt (*), kan zyn opzigt hebben op het gedrag 't welk hy houdt in de Paartyd, dat is, van 't begin van February tot aan het end van Maart. Dan ziet men hem, met het aanbreeken van den Dageraad en tegen den Ondergang der Zonne, manhaftig pryken met een opgezetten Hals en uitgespreide Staart, op den Stam van eenigen Boom, stellende zig in allerley Postuuren, en maakende een zeer zonderling Geluid, dat beurtelings herhaald wordt, beginnende en eindigende met een soort van Klap of Slag. Het zweemt, eenigermaate, naar het slypen van een Zeissen, of naar 't krassen van een roestige Tuinmans Boomschaar; anderen zeggen dat het is, even of men met een paar Stokken op een Tafel trommelde (†). Zo dra deeze Vogel zyn Geluid doet hooren, en geduurende den gantschen tyd, dat hy met roepen aanhoudt, is hy als doof en geeft nergens agt op, welk een Geraas men ook maake, ja zelfs al wordt 'er op hem geschooten; daar hy op alle andere tyden een zo fyn Gehoor heeft, dat het minste Gerugt hem verschrikken doet. 't Is om die reden, dat een bekwaam Jaager wel agt geeft van den tyd

(*) *Et Tetracem Romæ quem nunc vocitare Taracem Ceperunt, Avium est multo stultissima.*

(†) *Exæstuat in Arboribus, efflans tinnitu tanquam Ecstasi corripitur*, zegt LINNÆUS.

tyd waar te neemen, wanneer hy die beweegingen maakt, om hem te treffen, en niet wanneer hy zig ſtil houdt. Dit Geluid ondertuſſchen, hoe zot ook in ſchyn, is eene ingeeving der Natuur, dienende om de Hennen, die in het Boſch verſpreid zyn, tot den Haan te doen komen: zy geeven hem antwoord en komen troepswyze onder den Boom, 't welk, dewyl de Haanen zig digt by elkander onthouden, en ieder Haan verſcheide Hennen heeft gelyk onder de Hoenderen, dikwils een geheele Schaar uitmaakt. Zy komen dan van de Boomen en treeden de Hennen: want wy houden het voor een belachlyke Fabel, dat de Haan zyn Zaad zou ſchieten uit den Boom, en dat de Hennen het in den Bek ontvangen zouden, om bevrugt te worden. II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. *Ouerhaan.*

De Geſtalte van den Ouerhaan zweemt meer naar die van een Kalkoen, welken hy in Grootte byna evenaart, dan naar die der Hoenderen. Men heeft 'er gevonden van veertien Ponden zwaar, en gemeenlyk weegen zy tien of elf Pond. Van verre vertoont hy zig zwart, doch, als hy van naby beſchouwd wordt, ziet men dat zyne Veeren, meeſtendeels zwart, doormengd zyn met allerley ſoort van Kleuren, wit, rood, geel, groen en blaauw. Boven de Oogen, en aan de zyden der Ooren, heeft hy kleine roode Veertjes, die den Kop een weinig rood maaken. Aan het onderſte van den Hals is hy glanzig groen, gelyk de Eenden. De Geſtalte.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. *Ouerhaan.*

twee Wieken, zo wel als de Staart, worden gekruist door een breede witte ſtreep of band, welke, wanneer de Vogel zyn Staart overend zet en uitſpreidt, gelyk de Kalkoenen en Paauwen, een ſierlyken witten boog op dezelve maakt (*). De Pooten zyn tot aan de Wortels der Vingeren bruin gevederd; de Oogkringen Hazelnooten-kleur; de Bek witagtig; de Vingers bruin, de Nagelen zwart.

Het Wyfje van den Ouerhaan is niet grooter dan een Berkhoen, en van Pluimagie als een Patrys, zynde, naamelyk, ros, zwart, en Aſchgraauw bont; aan de Borſt en Keel ros, aan den Buik bleek; de dek-Vederen der Wieken aan 't end wit, gelyk in 't Mannetje, doch de Staart met een zwarte dwarsſtreep. Hunne Eijeren, ten getale van vyf, agt, of op 't hoogſt negen, zyn geel gevlakt, doch anders gelyk de Hoender-Eijeren. Zy maakt haar Neſt in de Mos, op een drooge plaats, en broedtze alleen; dekkende de Eijeren, als zy 'er af moet gaan om Aas te zoeken, zo digt toe met Mos of Bladeren, dat menze bezwaarlyk kan vinden. Hoe vreesagtig anders ook zynde: zy is in dit geval ſtout, en laat zig niet

(*) Men gaat veel te ver met te zeggen, dat hy van een *gadelooze ſchoonheid* zy: want uit deeze beſchryving blykt klaar genoeg, dat noch zyne Kleuren, noch de Geſtalte, die der Pappegaaijen, Paauwen of andere gewoone, of die der Paradysvogelen en andere uitheemſche Vogelen, overtreffen.

niet ligt van het Neſt opjaagen. Als de Pullen uitgekomen zyn, loopen die zeer vlug, ſomtyds nog met de Eijerſchaal aan 't Lyf. De Moer wyſt hun het Voedzel aan, 't welk in Mieren en andere Inſekten beſtaat, tot dat zy de Pynboom-Knoppen kunnen eeten.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. *Ouerhaan.*

De Ouerhaanen zyn geen wreedaartige of verſcheurende Vogelen, zy benadeelen het gezaaide niet, en eeten geen Gedierte of Vleeſch, zo 't ſchynt, anders dan by geval. Egter vindt menze weinig, 't welk waarſchynlyk daar van daan zal komen, dat zy op plaatſen, waar zulks vry ſtaat, zo veel geſchooten worden. Wy hebben, immers, hier voor gezien, hoe zeer 'er over de vernieling van het nuttige Wild, in de Laplandſche Boſſchen, geklaagd werde. De Ouerhaan is, van ouds, voor uitmuntend Wildbraad beroemd; doch ſommigen merken aan, dat het Vleeſch, van wegen zyn Voedzel, ſomtyds wat Harſtig ſmaakt.

(2) *Veldhoen met de Pooten ruig, de Staart gevorkt, de Slagpennen van den tweeden rang, naar den wortel toe, wit.*

II. *Tetrix,* Berkhoen.

't Is deeze die van de Schryvers, in 't algemeen, *Urogallus ſive Tetrao minor*, dat is kleine

(2) Tetrao Pedibus hirſutis, Caudâ bifurcatâ, Remigibus ſecundariis baſin verſus albis *Faun. Suec.* 168. Tetrao ſ. Urogallus minor. GESN. *Av.* 494. ALDR. *Orn.* l. c. 7. WILL. *Orn.* 124 T. 31. RAJ. *Av.* 53. ALB. *Av.* I. p. 22. T. 22.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. *Berkhoen.*

ne Ouerhaan, getyteld wordt. Sommigen hebben hem voor 't Wyfje van den Ouerhaan gehouden, hem derhalve noemende *Urogallina*, dat is Ouerhen. De Franschen begrypen hem ook onder den naam van *Coq de Bruyere*: de Engelschen noemen hem *Heath-Cock*, dat is Hey-Haan, doch het Mannetje en Wyfje wordt somtyds van hun door de kleur onderscheiden, zo dat zy het eerste *black Game*, dat is zwart Wild, het laatste *grey Game*, dat is graauw Wild noemen. Van de Duitschers wordt de een *Brom-* of *Birck-Hahn*, de andere *Birck-Hen* geheten, en daar van hebben wy den naam van Berkhoenderen ontleend.

Dit Wild onthoudt zig meest op de Heijen en in de Berken-Bosschagien der Noordelyke deelen van Europa. Men vindt het egter, in Lapland, zo menigvuldig niet als de groote Ouerhaanen, doch in andere Landen is het gemeener. Rykelyk komen de Berkhoenderen voor in de Moerassige Heijen der Noordelyke deelen van Engeland en Schotland; of, zo BRISSON wil, in de schuinte der hooge Bergen aldaar en der Switzersche Alpen. De Mannetjes houden zig troepswyze van de Wyfjes afgezonderd: zy maaken een ander geluid dan de Ouerhaanen (*). Des morgens gaan zy uit om hun

(*) LINNÆUS drukt dit aldus uit. *Exæstuat in Campis, obmurmurans erectâ Caudâ, tumidisque superciliis, quasi sibilo efflans.* Men noemt het met een Woord, dat by de

hun Aas te zoeken, en 's namiddags begeeven zy zig wederom in het Bosschagie, alwaar zy somtyds op de Boomen roesten, kruipende 's Winters dikwils onder de Sneeuw. Van de Hermelyntjes worden 'er alsdan veelen vernield en opgevreten, gelyk anders van de Havikken en Kuikendieven. LINNÆUS merkt aan, dat zy, op de Eijeren te broeden zittende, geen Reuk hebben; 't welk inderdaad, zo men het naauwkeurig waargenomen heeft, iets byzonders is. II. AFDEEL. LV. HOOFD. STUK. Berkhoen.

De Berkhoenderen zyn buiten twyfel mede het Voorwerp van die Jagt, welke *Hoenvliegen* genoemd wordt en waar omtrent, in sommigen onzer Provinciën, een Verbod gegeven, in anderen een Bepaaling gemaakt is door de Hooge Overigheid. Van Berk- of *Kasteelhoenderen*, Veldhoenderen en andere Edele Vogels, werdt in den jaare 1717, door de Staaten Generaal, verbooden het Broedzel te vernielen in het Overkwartier van Gelderland. Het raapen of opneemen van derzelver Eijeren is in 't algemeen ongeoorlofd, zo wel als van die der Patryzen of Faisanten.

Deeze Vogels hebben omtrent de grootte van tamme Hoenderen, doch de Haan is grooter, zynde van kleur zwartagtig Violet, de Hen Gestalte.

de Jaagers gebruikelyk is, in 't Hoogduitsch egter, in beiden, *baltzen*.

II. AFDEEL. LV, HOOFDSTUK.

Berkhoen.

Hen ros met zwarte dwars-ſtreepen. De kleine Slagpennen zyn wit, aan de tippen bruin, (met zwart overdwars geſtreept, in de Hen,) en wit gerand. Zy hebben op de Schouders een witte Vlak, in het Wyfje is de Keel wit, de Bek in beiden zwart; dit alles, doch inzonderheid de gevorkte Staart, onderſcheidtze genoegzaam van de voorgaande Soort.

Korhoen.

BRISSON maakt van eene Verſcheidenheid gewag, die hy noemt *geſtippelde* Berkhoenderen, om dat de Hals, Borſt, Wieken en Beenen, in het Mannetje met roode Vlakjes beſprengd zyn, en het Wyfje is grys met zwarte Vlakken: beiden hebben zy eenige witte Vlakken onder aan 't Lyf. Sommigen willen, dat zy van een Berkhaan en Ouerhen zouden geſprooten zyn, en zelf niet voortteelen. In Sweeden, alwaar zy zig in de Boſſchen van Smoland en Weſtgothland onthouden, geeft men 'er den naam van *Rackel-Hanar* of Rochelhaanen aan, wegens het Geluid dat de Haan maakt, gelykende, noch naar dat der Ouerhaanen, noch naar dat der Berkhoenderen. Het zweemt, naamelyk, allermeeſt naar een Klank, uit het diepſt van de Keel komende, als of een der grofſte Boeren rochelde; doch lang agtereen. Onder dit Geſchreeuw ſtelt de Haan zig even zo uitzinnig aan, als de Ouerhaan, wanneer hy baltſt. Men vindt deeze Rochelhaanen aldaar ſomtyds in groote menigte, zo wel onder

der de Ouerhaanen als onder de Berkhoenderen (*). II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK.

Korhoen.

Ik twyfel niet, of dit zyn de zodanigen, als in het Plakkaat op de Houtveftery en Jagt, van den jaare 1684, door de Staaten van onze Provincie bedoeld worden onder den naam van *Korhoenderen.* Immers het Sweedfche woord *rachla* lydt ook de betekenis van 't *kooren*, dat men oprispende om te braaken of gorgelende maakt, en naar 't welke het korren of kirren der Tortelduiven zweemt; zelfs wordt die Klank byna door 't woord *kor* uitgedrukt, en verfchilt weinig van die van 't rochelen. In een laatere Optelling van 't vliegend Wild of Edel Gevogelte deezer Nederlanden, zyn de Berkhoenderen in plaats gefteld (†). In 't Utrechtfe Plakkaat,

(*) *Verhand. der Stokh. Akad.*, van 't Jaar 1744. VOL. VI. p. 173.

(†) Te weeten in 't Reglement haarer Koninglyke Hoogheid van den jaare 1752, op de Jagt in 't Land van Heusden, alwaar den ongekwalificeerden het fchieten verbooden wordt van Hazen, Konynen, Patryzen, Fayfanten, *Berkhoenders*, Reigers, Ganzen, Eendvogels, Pitoors, Quakken, Kranen, Zwanen, Trapganzen of ander *Edel Gevogelte.* Zie *Jaarb.* 1752. bladz. 1216. In 't Plakkaat van 1684, Art. 36, wordt gefproken van Patryzen, Fifanten, *Korhoenderen*, Putoirs, Reigeren, Kranen, wilde Swanen, Trapganzen, Scholvaars of dergelyk vliegend Wild: van Duiven en Eendvogelen Art. 41. Zie *Gr. Plakkaatb.* IV. DEEL pag. 526. Zulk Vliegend Wild of Edel Gevogelte mag niemand fchieten of vangen, of de Neften berooven, in de Provincie van Holland, volgens de vernieuwde Prinfelyke *Ordonnantie* van den jaare 1750. *Jaarb. bl.* 1080.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. Berkhoen.

kaat, des jaars 1750, wordt gesproken van de Faisanten, *Korhoenderen* en Patryzen-Jagt: (zo dat de Korhoenderen geen Patryzen zyn, gelyk sommigen willen): in dat van Gelderland wordt van Faisanten, Veld- of *Koorn-Hoenderen* gewag gemaakt: in dat van Vriesland van Veld- of *Moer*-Hoenderen (*). Dit laatste zal waarschynlyk zien op den Engelsehen naam *Moreben*, die aan de roode Veldhoenderen wordt gegeven, of zelfs van het Nederlandsche Moeras, of Moerige Grond, daar sommigen zig in onthouden, afkomstig zyn. Het kon ook betrekking hebben op de Waterhoentjes (†).

Opvoeding en Gebruik.

Dewyl de Berkhoenderen niet gesteld zyn op Koorn en zig met veelerley Groente en Vrugten behelpen kunnen, zo heeft men in Sweeden de Proef genomen, omze, in plaats van Hoenderen, voor de Keuken op te voeden en te mesten. De Jongen kunnen, ten dien einde, met Geneverbesiën worden gespyzigd; doch het allerbeste is, de Eijeren der Berkhoenderen, die men daar overvloedig in de Bosschen kan vinden, van een tamme Hen te laaten uitbroeden, als wanneer de Pullen byna zo tam als de gewoone Hoender-Kuikens zyn, en grooter wordende kan menze, voor 't wegvliegen, de Vleugels korten. Zy beminnen de zuiverheid en schoon Water. Nog zeer jong zynde kan men ze

(*) Zie de *Nederl. Jaarb.* van 1750, bladz. 1404, 1298, 472.

(†) Vergelyk bladz. 273, hier voor.

ze voeden met fyn gebroken Gort; vervolgens met Geneverbeſiën, Koolsbladen, Klaver, Rhynbeſiën, Blaauwbeſſen, als ook met Wormen, Vliegen, en allerley Onkruid byna, dat op 't Veld groeit. Tot Winter-Voedzel zyn de Knoppen van Berkenboomen zeer bekwaam. Varkens-gras, Melkdiſtel en Paardebloemen, worden van hun zeer gretig gegeten, als ook het groene Loof van den witten Popelier en Wilgeboom, en de Bladeren der Hoppe; doch van den Vlierboom en deszelfs Beſiën, de Netelen, zo brandende als doove, van 't Bilſemkruid, de ſtinkende Gouwe, Lelietjes van den Dale en Maluwe, hebben zy een afkeer. Behalve hun Vleeſch, 't welk zo goed is als dat der tamme Hoenderen, wordt ook van het Dons en de Veders der Haanen in Sweeden gebruik gemaakt (*).

II. AFDEEL. LV. HOOFD-STUK. *Berkhoen.*

(3) *Veldhoen met de Pooten ruig, de Staartpennen zwart met geele tippen, twee witte Vlakjes by de Oogen.*

III. *Canadenſis,* Kanadaſche.

De Heer EDWARDS, die de Afbeelding van 't Mannetje van deezen, hem uit de Hudſons-Baay gedroogd toegebragt zynde, geeft, merkt aan,

(*) Zie het Vertoog van Doktor HAGSTROOM over de Opvoeding der Berkhoenderen, in de *Stokh. Verhandel.* van 't jaar 1751. VOL. XIII. pag. 139.

(3) Tetrao Pedibus hirſutis, Rectricibus nigris apice fulvis, lituris duabus albis ad Oculos. *Syſt. Nat.* X. Urogallus maculatus Canadenſis. EDW. *Av,* 118. T. 118. *Mas.* & 71. T. 71. *Fæmina.*

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK.

aan, dat men denzelven aldaar noemt *Wood-Patridge* of Bosch-Patrys. Deeze Vogel is van grootte, zegt hy, tusschen den Faisant en Patrys, maar wat dunner van Lyf en eenigermaate langer van Staart dan de Patryzen zyn. Het zelfde verschil is 'er, zo hy aanmerkt, tusschen deezen en het Wyfje, (dat hy veel vroeger ontvangen hadt, zynde roodagtig en zeer fraay gevlakt gelyk de Faisanten,) als in de Europische Veldhoenderen, die men in Engeland *zwart* en *graauw Wild* noemt, gelyk wy gezien hebben; doch in Amerika, zegt hy, onthouden zy zig op laag en vlak Land, 't welk in Koude overeenkomt met de hooge Landen en toppen der Bergen, daar men alleenlyk de *Attagens* in Europa vindt.

IV. *Lagopus.* Sneeuwhoen.

(4) *Veldhoen met Wollige Pooten, de Slagpennen wit, de Staartpennen zwart met witte tippen, de middelsten geheelenal wit.*

By de Schryvers, in 't algemeen, heet deeze *Lagopus*, van wegen zyne Pooten, die meer naar Haazepooten zweemen, dan in de andere Soorten van dit Geslagt: by ALDROVANDUS *Perdrix petrosa*, om dat hy veelal in de Rotsen nes-

(4) Tetrao Pedibus lanatis, Remigibus albis, Rectricibus nigris apice albis: intermediis totis albis *Syst. Nat.* X. Tetrao Rectricibus albis; intermediis nigris apice albis *Faun. Suec.* 169. Lagopus. GESN. *Av.* 577. ALDR. *Orn.* L. 13. c. 21. WILL. *Orn.* 127. T. 32. RAJ. *Av.* 55. EDW. *Av.* 72. T. 72.

neſtelt; in Switzerland *Steinhuhn.* De Franſchen geeven 'er den naam aan van *Gelinote blanche* of wit Hazelhoen, en veelen noemen hem witten Patrys; de Duitſchers *Schnee Huhn*, de Schotten *Ptarmigan.* In de Noordſche Landen is hy by den naam van *Ripa* of *Rypen* bekend, en de Laplanders geeven 'er den naam aan van *Snoe-Riper.*

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. *Sneeuwhoen*

Deeze Vogels hebben hunnen naam niet zo zeer van de witheid van hun Pluimagie, als van het vermaak, dat zy ſcheppen om in de Sneeuw te graaven; verlaatende zelfs om die reden de Dalen, wanneer de Sneeuw aldaar door de Warmte der Zon, in 't Voorjaar, begint te ſmelten. Zy onthouden zig op de hooge Bergen van Europa, zo wel der Zuidelyke als der Noordelyke deelen, doch allermeeſt op de Laplandſche Alpen, alwaar zy zeer menigvuldig zyn (*). In Noorwegen vindt men 'er van tweederley Soort, waar van de een *Bergrype* genoemd wordt, de andere *Boſchrype*, naar de plaats, waar menze meeſt ontmoet. De eerſte heeft de grootte van een Duif, de andedere die van een Hoen: beide Soorten zyn in de Winter wit, in 't Voorjaar geſprenkeld, en in de Zomer graauw. De Staartpennen, egter, blyven altoos zwart, met witte tippen.

De

(*) Zie het III. STUK deezer *Natuurlyke Hiſtorie*, bladz. 112, 114.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK.

Sneeuw-hoen.

Eigenschappen.

De witte Patryzen komen omstreeks Bergen somtyds in groote menigte, en 't eene Jaar meer dan in het andere voor. Als de eerste Sneeuw, met een Ooste of Noordooste Wind, valt, wordenze van de toppen der Alpen in de Dalen gejaagd, dan ziet men ze menigvuldig; doch, als die valt met een Weste of Zuidweste Wind, zo heeft men 'er, dat Jaar, weinigen. Zy worden geschooten, of in Strikken en Vallen, die men van zwaare Planken maakt, gevangen. Geschooten zynde is het zeer goed Wild, doch anders wordt het Vleesch, door verstikking in hun Bloed, onsmaaklyker. Men brengtze, by duizenden, te Bergen (gelyk ook in Stokholm) te koop, en zy worden ook wel, half gebraden zynde, in Vaten gekuipt, en buitenslands verzonden. Hun Voedzel bestaat des Zomers in Muggen, maar 's Winters in de Knoppen van de naantjes-Berkeboomen, als ook van Elst, die zy in groote menigte by hun Nest onder de Sneeuw vergaderen, en dit maakt hun in 't Voorjaar zeer vet. Doktor DERHAM, die zulks aanmerkt als een blyk van de voorzorg des Scheppers omtrent het behoud der Dieren, schynt niet gedagt te hebben om de bystere domheid deezer Vogelen, die, wanneer door de Boeren een Kring van Steenen om hunne Nesten gemaakt wordt, daar niet over heen durven komen. 't Gebeurt ook wel, dat zy, van de Roofvogelen vervolgd wordende, door benaauwdheid de Menschen in de handen loopen

pen, en dus, vallen zy, den Regen schuuwende, naar het gemeene Spreekwoord, in de Sloot. In de Bosschen maaken zy veel gesnaps door hun geschater. II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK.

RAY merkt aan, dat deeze witte Patryzen byna alleenlyk in Kleur verschillen van de *Lagopus altera* van PLINIUS, die de *Attagen* van ALDROVANDUS schynt te zyn, en in Italie *Francolino* geheten wordt. Men noemt deezen in Engeland en Schotland, alwaar hy zeer veel voorkomt in de hooge Gebergten, *Gor-Cock* of *Moor-Cock* en *Moor-Hen*; de troepen van jongen *Gorfowl* en *Pouts*. ALBIN heeft 'er, onder den naam van *Coq de Marais*, twee Afbeeldingen van gegeven, en derhalven noem ikze *Moerhoenderen*. De Jaagers geven 'er den tytel aan van *red Game*, dat is, het roode Wild. Zy zyn grooter dan de roode Patryzen, en komen, in Gestalte en Kleur, zeer wel met den Faisant overeen. Moerhoen.

(5) *Veldhoen met ruige Pooten, de Staart, welker drie zydelingse Pennen wit zyn, puntig uitloopende.* V. *Phasianellus.* Faisant van Kanada.

Deeze krygt van den Heer LINNÆUS, om die zelfde reden, den bynaam van *Faisantje*; hoewel hy, inderdaad, in grootte weinig van den

(5) Tetrao Pedibus hirsutis, Caudâ cuneiformi, Rectricibus tribus lateralibus albis. *Syst. Nat.* X. Urogallus minor, Caudâ longiore. EDW. *Av.* 117. T. 117.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK.

den Faisant, of liever van het Berkhoen, verschilt. Zyne Gestalte en Kleur niet alleen, maar de Staart zelfs, doen hem zeer naar de Hen-Faisant gelyken. Die hem van de Hudsons-Baay aan EDWARDS bragt, verhaalde dat de Haan zwarter was en glanzig aan den Hals, welk verschil 'er ook in onze Hey-Hoenderen plaats heeft, zegt die Engelschman. Zeker Doktor uit Virginie hadt hem verhaald, dat men aldaar, in de Bosschen en Wildernissen, ook zodanige Veldhoenders vondt, welker Haan een trotsche Vogel was, loopende zeer regt op. EDWARDS noemt hem *kleine Ouerhaan* met langer Staart, en BRISSON oordeelt hem tot de zelfde Soort, als de Ouerhaan, te behooren.

VI. *Cupido.* Gekuifd Veldhoen.

(6) *Veldhoen met ruige Pooten, dat kleine Wiekjes aan den Hals heeft.*

't Amerikaansche Veldhoen of *kleine Ouerhaan* wordt deeze van CATESBY, als een Virginische Vogel, getyteld, en BRISSON noemt hem *Gelinote hupée d'Amerique*, daar hy het Moerhoen, enkel, gekuifd Hazelhoen geheten hadt. Volgens CATESBY is het ongevaar een derde grooter dan een Patrys, van kleur rosagtig bruin, met zwarte en witte dwarsstreepjes, de Slag- en Staartpennen ten deele zwart: zo dat de

(6) Tetrao Pedibus hirsutis, Alis succenturiatis Cervicalibus. *Syst. Nat.* X Urogallus minor fuscus, Cervice plumis Alas imitantibus donatâ. CATESB. *Car.* III. p. 1. T. 1.

de Vogel in deezen zeer naar 't Berkhoen zweemt. De Wiekjes aan den Hals hebben hem *Cupido* doen noemen.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK.

Ik zal hier mede, volgens LINNÆUS, vergelyken den *Faiſant van Penſylvanie*, daar men de nevensgaande Afbeelding, door EDWARDS, van vindt in de Verhandelingen der Koninglyke Societeit van Londen (*). Zy verbeeldt den Vogel in dat Poſtuur, wanneer hy overvallen zynde zig ſchrap zet om weg te vliegen. Het is de Haan, want de Hen heeft die Vlerkjes aan den Hals niet. De grootte was byna als die van een Faiſant: de Kleur was bruin van boven, zeer fraay met wit geſchakeerd, en wit van onderen met zwarte Vlakken. Leevende zetten zy hunne Staarten overend als de Kalkoenen, en maaken om den Hals een Kraag van Veeren, loopende zeer prat. Men vindtze niet alleen in de agterſte deelen van Penſylvanie, maar ook in Maryland, en waarſchynlyk elders in de Wilderniſſen van Noord-Amerika. Niettegenſtaande zy, t'eener Broed, van twaalf tot zestien Jongen voortteelen, vermenigvuldigen zy doch niet ſterk, wegens de menigte van Roofvogelen, die 'er op aazen.

Faiſant van Penſylvanie. Pl. XLVII. Fig. 3.

Aanmerkelyk zyn deeze Vogels, niet minder dan de Berkhoenderen van Europa, door het Geluid, dat de Haan in de Bronstyd maakt, 't welk

Zyn Geluid.

(*) *Philoſoph, Tranſact.* Vol. XLVIII. Part. 2. p. 499.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK.

welk men wel een Kwartier gaans ver kan hooren, en daar aan ontdekt, waar deeze Faisanten zyn. Dan zetten zy de Borst uit, gelyk een korrende Doffer en klapperen op gelyke manier met de Wieken, dat een trommelend Geluid maakt, waar van de Slagen langs hoe schielyker op elkander volgen, tot dat zy in elkander loopen. Dit duurt omtrent een Minuut, en neemt, na een half Kwartier tusschenpoozing, op nieuws weder aanvang. Middelerwyl kan de Jaager 'er bekwaamlyk op aanleggen. Zy doen het nooit dan op een Boom, en beginnen met het aanbreeken van den dag, tot negen Uuren; dan wederom, omtrent een Uur voor den Ondergang der Zonne, en houden aan tot dat het donker zy. Hun Vleesch is blank en smaakelyk.

VII. *Bonasia.* Hazelhoen.

(7) *Veldhoen met ruige Pooten, de Staartpennen Aschgraauw met zwarte tippen, zwart gebandeerd, uitgenomen de twee middelsten.*

Deeze wordt van de Schryvers *Gallina Corylorum* genaamd, waar van de Duitschers hun *Hazelhoen* ontleend hebben, dat wy, als ook de Engelschen, gebruiken. De Franschen noemen hem *Gelinote* of *Gelinote de Bois*, de Italiaanen *Fran-*

(7) Tetrao Pedibus hirsutis, Rectricibus cinereis punctis nigris, fascia nigrâ, exceptis intermediis duabus. *Faun. Suec.* 170. Gallina Corylorum. GESN. *Av.* 229. ALDR. *Ornith.* Lib. 13. Cap. 11. WILL. *Orn.* 126. Tab. 21. RAJ. *Av.* 55.

Francolino, de Turken *Jabantau*, de Polakken *Jarzabek*, de Sweeden *Hjaerpe* of *Hierpe*. Men vindt ook, dat sommigen 'er onder den naam van *Attagen* van spreeken, en dat ALBERTUS MAGNUS hem *Bonasa* genoemd heeft.

II. AFDEEL. LV. HOOFD-STUK. *Hazelhoen.*

De Hazelhoenderen zyn niet zeer gemeen; zo dat de naam van *Gallinæ rusticæ*, of Boeren Hoenderen, 'er ten onregte aan gegeven wordt. VARRO zegt dat zy, ten zynen tyde, zelfs te Rome zeldzaam waren. In de Zee van Genua, egter, vindt men een Eilandje, dat, wegens de menigte deezer Vogelen, den naam voert van *Isle des Gelinotes*. Lotharingen, benevens de Gebergten van Dauphiné en de Grenzen van Switzerland, als ook het Bosch van Ardennes, leveren 'er in de Winter eenigen voor Parys uit. 't Schynt dat zy in Engeland ook niet veel voorkomen; want RAY verhaalt, dat hy te Neuremberg Hazelhoenderen op de Markt te koop had gezien. In Lapland zyn zy overvloedig, ja op het Gebergte *Kolen* in Noorwegen, zo SCHEFFER verhaalt, in ongelooflyke menigte.

Deeze Vogels verschillen van de andere Veldhoenderen daar in, dat zy zig ook in Bosschagie op 't vlakke Land onthouden, zo RAY aanmerkt. Men vindtze dikwils in Bosschen daar veel Hazelaars groeijen, waar van zy den naam schynen te hebben, doch niet om het eeten der Nooten, zo men aanmerkt, maar der Katten of Mannelyke Bloesems; gelyk zy ook die der Berkeboomen nuttigen. Zy brengen twee jon-

II. AFDEEL. LV. HOOFD-STUK.

gen voort. Men vangtze in 't Voorjaar en de Herfst, door middel van Netten of Strikken, waar in de Vogelaar hun weet te lokken, met een Fluitje hunne Stem nabootzende. Hun

Hazelhoen.

Vleesch overtreft, in blankheid, gezondheid en murwheid, byna dat van alle andere Vogelen.

De grootte is omtrent als die van een Duif: de Kleur van boven wit bruin en rosagtig gemengeld, met de Slagpennen bruin-grys, uitwaards en aan de tippen rosagtig, die van de Staart uit bruin en bleek Aschgraauw gemengeld, met een zwartagtigen Band naby de tippen. Het Mannetje is zwart aan de Keel, het Wyfje niet, en heeft ook minder glanzige roodheid boven de Oogen.

Pyreneesche.

De Heer BRISSON onderscheidt het *Pyreneesche* Hazelhoen, dat, met een Arabischen naam, *Alchata* en *Filacotona* by ALDROVANDUS genoemd wordt, van het gewoone. Hetzelve voert, gemeenlyk, den naam van *Patrys van Damascus*, onthoudende zig zo wel in Syrie als op de Grenzen van Vrankryk en Spanje. Het Mannetje is, ongemeen fierlyk, Olyfkleur, geel, zwart en ros gemengeld, met een witten Buik, de Hals zwart gebandeerd, en de twee middelste Staartpennen zeer lang. Dit zelfde heeft ook plaats in de gene, die hy voor 't Wyfje houdt, welke nog veel bonter is, en met drie zwarte ringen om den Hals getekend. De lange Staartpennen onderscheiden hun genoegzaam

van

van de gewoone Hazelhoenderen. Ook fchynt het my toe, dat de Pooten, in deeze, zeer weinig ruig zyn; zo dat zy meer naar Patryzen gelyken.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. *Hazelhoen.*

Voorts heeft BRISSON nog een Schotfch Hazelhoen, dat van de Schotten *Mwytcok* en van de Duitfchers *Murhan* genoemd wordt, zynde een weinig grooter dan het gewoone: als mede een *groot* Hazelhoen van Kanada, 't welk ook grooter dan het Europifche is, uit bruin, ros, zwart, Afchgraauw en vuilwit, fierlyk gemengeld.

(8) *Veldhoen met de Bek en Pooten Bloedrood, de Keel wit, met een zwarten, wit geftippelden Band.*

VIII. *Rufus.* Roode Patrys.

Ik gaa thans tot de eigentlyke *Patryzen* over, dat is zodanige Veldhoenderen, welker Pooten kaal of ongevederd zyn. Dit is de tiende Verfcheidenheid derzelven by den Heer BRISSON, wordende van de Engelfchen *roodbeenige* of Spaanfche Patrys geheeten. Op de Alpifche Bergen geeft men 'er den naam van *Pernifa* aan, en in 't Opper-Wallis noemt menze *Perniffe*, by de Duitfchers *Perniiffe* of *Rot-Hun*, dat is Roodhoen, by de Sweeden *Aoker-Hoena* of Akker-Hoen. De

(8) Tetrao Roftro Pedibusque fanguineis, gulâ albâ, cinctâ Fasciâ nigrâ albo punctatâ *Syft. Nat*, X. Tetrao Rectricibus cinereis: fuperiore medietate hinc inde rufis. *Faun. Suec.* 171. Perdix rufa f. major GESN. *Av.* 682. ALDR. *Orn.* L 13 c. 18, JONST. *Av* 68. T. 27 WILL. *Orn*, 118 T. 29. RAJ. *Av.* 57. ALB. *Av.* I. p 29. T. 29.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. *Patrys.*

De roode Patryzen zyn in de Bosschen van Vrankryk en Italie taamelyk gemeen. Men vindtze ook op 't Eiland Guernsey, doch niet in Engeland, zegt RAY; hoewel ook in de Noordelyke deelen van Europa, zelfs in Sweeden en Deenemarken. LINNÆUS teltze onder de Sweedsche Vogelen, by den naam van Veldhoen met de Staartpennen Aschgraauw, in de bovenste helft hier en daar ros, en de naam wyst genoegzaam aan, dat het aldaar op de Akkers of Bouwlanden gevonden worde.

Deeze Patrys is zo wild niet van aart als de graauwe, men kan hem gemakkelyk tam maaken. Ook verschilt zyn Geluid of Gezang van dat der anderen, en deeze Vogels vliegen niet allen eensklaps op, gelyk de graauwe Patryzen, maar agter elkander; doch men vindtze zelden by een. Als zy bespeuren, dat iemand by hun Nest of by de Jongen komt, zo vliegen zy even of hunne Wieken gebroken waren, naar 't schynt om de plaats van hun Nest te verdonkeren. Men heeft gezien, dat zy de stoutheid hadden van zig tegen de Honden te verdedigen.

Griekſche Patrys.

Zy worden rood genoemd wegens de roodheid hunner Pooten, Bek en Slagpennen. Het Lighaam is bruinagtig, van onderen ros. Men heeftze verward met den *Griekschen* Patrys, die eens zo groot is als de gewoone; daar de anderen op 't hoogst maar anderhalf maal zo groot zyn. De Kleur, naamelyk, van den Griekschen, die op de Eilanden van Griekenland en in Italie ge-

gevonden wordt, is nagenoeg eveneens. Men noemt hem in 't Fransch *Bartavelle*, en in 't Arabiseh *Cubugi* of *Cabagi*, in 't Grieksch *Kakkaba*, om dat zyn Gezang of Roepen, in de Bronstyd, naar dit woord zweemt. Zy hebben de grootte van een Hoentje, en zyn, zo sommigen melden, aldaar zo tam, dat menze houdt en eeten geeft als hier te lande de Hoenderen. EDWARDS geeft de Afbeelding van een rooden Patrys uit Barbarie, die zelfs wat kleiner is dan de gewoone Patryzen, welke wy nu zullen beschouwen.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. *Patrys.*

(9) *Veldhoen met ongevederde Pooten, een kaale roode Vlak agter de Oogen, de staart Yzergraauw, de Borst bruin.*

IX. *Perdix.* Gewoone Patrys.

Deeze wordt, gemeenlyk, de *graauwe* of *Aschgraauwe*, en ook wel de *gewoone* Patrys geheeten; hoewel dit alleen in de Noordelyke deelen van Europa plaats kan hebben; dewyl hy in Italie zeldzaamer en meer geagt is dan de roode, zynde zelfs in Griekenland onbekend, zo CHARLETON aanmerkt. Men geeft 'er, in 't Fransch, den naam van *Perdrix*, in 't Italiaansch dien van *Perdice*, in 't Engelsch dien van *Partridge* aan: altemaal van den Latynschen *Per-*

(9) Tetrrao Pedibus nudis, maculâ nuda coccineâ pone Oculos, Cauda ferrugineâ, Sterno brunneo, *Faun. Suec.* 172. Perdix cinerea. ALDR. *Orn.* l. 13. c. 19 JONST. *Av.* 68. T. 27. f. 1. WILL. *Orn.* 119. T. 29. RAJ. *Av.* 57. ALB. *Av.* I. p. 25. T. 27.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK.

Perdix afkomſtig, zo wel als de Spaanſche naam, *Perdiz* en de Neerduitſche. De Duitſchers noemen hem *Veldhoen*, die van Silezie *Raeb-Huhn*, en de Sweeden *Rapp-Hoena*.

Patryzen-Vangſt.

De Patryzen zyn in Engeland, Vrankryk, Duitſchland, en overal daar de Landen tot Koorn gebouwd worden, taamelyk menigvuldig. De Boeren vangenze dikwils, door middel van Netten of Strikken, in het ſtaande Koorn; doch dewyl zy aangemerkt worden onder het Edel Gevogelte te behooren, zo mag zulks in de meeſten onzer Provintiën niet dan door de Edelen des Lands of daar toe gekwalificeerden geſchieden. Zelfs in de *beſlooten tyd*, die in 't Sticht van Utrecht bepaald is van den 15 December tot den 15 September des volgenden Jaars, mag niemand, hoedanig ook, eenige Haazen, Faiſanten, Korhoenderen of Patryzen, ſchieten, noch ook met War-Garen of Strikken vangen of beſchadigen, op de verbeurte van den Vangſt, Netten, Werktuigen, en vyftig Guldens daarenboven. In Vriesland is de Jagt op Haazen, Patryzen of eenig ander Wild, tuſſchen den 1 February en den 1 Oktober, verbooden, op de Boete van 50 Goudguldens, benevens het gevangen Wild, de Netten, Vogels en Honden, en op de Sneeuw t'eenemaal (*). In de Provincie van Groningen is dit laatſte ook ongeoorlofd, en de beſlooten tyd heeft plaats van den 1 January

(*) *Nederl. Jaarb.* van 1750. bladz. 1404, 471.

ary tot den 15 September, moetende alle eenjaarige Patrys- of ook ouder Hennekens, wanneer zy levendig gevangen zyn, altoos losgelaten worden op de Boete van tien Guldens (†). In Holland ſtaat geen anderen, dan die tot de Jagt bevoorregt en geregtigd zyn, het Patryzen vangen vry, en zulks alleenlyk met den Zak, 't Schild of levendig Paard: mogende niemand buiten verlof van den Houtveſter eenige Vlouwen, Rennen, Wargarens of dergelyke Netten ſtellen, anders dan op zyn Grond of Buiten plaats, ter boete van 25 Guldens, verbeurte der Netten, en 25 Guldens voor ieder gevangen Vogel (‡). In de Provintie van Overyſſel was het Patryzen ſchieten in de Vlugt geoorlofd (§).

II. AFDEEL. LV. HOOFD-STUK. *Patrys.*

Het Landvolk weet egter, op plaatſen daar hun deeze Jagt verbooden is, zig op veelerley wyzen meeſter te maaken van dit lekkere Wildbraad; doch inzonderheid, door middel van een Wyfjes Patrys of Hennetje, des avonds wanneer het in de Bronsttyd is, de Mannetjes naar zig lokkende, of ook, door middel van Fluitjes, derzelver Gezang naarbootzende. Met Windhonden kan menze gemakkelyk Jaagen, want die ruiken de Patryzen zeer ver. Des Winters onthouden zy zig in groeven van Sneeuw, die aan beide enden open zyn. Hun Voedzel beſtaat

Eigenſchappen.

(†) De zelfde van 1752, bladz. 1344.
(‡) De zelfde van 1750, bladz. 1080, 1081.
(§) De zelfde van 1748, bladz. 746.

II. Afdeel. LV. Hoofdstuk. *Patrys.*

ſtaat in Koorn en veelerley ſlag van Beſiën en Zaaden, Wormen, Slakken, Mieren-Eijeren, ja zelfs groen Koorn, Gras en Kruid: zo dat men zeggen kan, dat zy byna alles eeten. Zy ruſten niet op 't Geboomte, gelyk de roode, gejaagd zynde, ſomtyds doen. De Mannetjes zyn in 't vegten verwoed, en zeer geil in de Bronstyd, zodanig dat zy, geen Wyfjes hebbende, wel eens elkander treeden. Zy broeden een menigte van Eijeren, gelyk de Hoenders, en brengen dus wel twaalf, vyftien of zeſtien Jongen, t'eener Broed voort, die den geheelen Winter troepswyze by de Ouden leeven, en zig niet dan 's Voorjaars daar van afzonderen. Gemeenlyk vindt menze, in de Zomer, by Paaren, en in de Herfſt zyn zy op haar beſt. De Leeftyd wordt, van ſommigen, geſteld op zeſtien Jaaren.

Geſtalte. De grootte van een graauwen of gewoonen Patrys is als een Duif; hy verſchilt 'er ook niet veel van in geſtalte, doch de Kleur is uit Aſchgraauw, ros en zwart gemengeld: op de Borſt heeft hy een Kaſtanie-bruine Vlak, die naar het Hoefyzer van een Paard gelykt; de zeven buitenſte Staartpennen zyn ros, met witte tippen. De Vogel is aan de Borſt en op de Zyden bleek-blaauw, aan den Buik geelagtig wit. Het Mannetje heeft, agter aan ieder Poot, een ſtompe Spoor.

Verſcheidenheden. BRISSON heeft eene Verſcheidenheid die witagtig is, en eene, die hy de *Patrys van Damaskus*

kus noemt, zynde veel kleiner dan de gewoone. Men vindt deeze in verscheide Provintiën van Vrankryk, zegt hy, en het zal mooglyk de gene zyn, genaamd *Roquette*, die veel beter vliegt dan de gewoone Patryzen, en daarom moeielyker te vangen is. Voorts spreekt hy van een *Berg-Patrys*, omtrent van grootte als de gewoonen, doch Kastanie-bruin van kleur, met den Kop en Hals vaal. Deeze houdt onder de graauwe Patryzen huis, in ons Wereldsdeel Hy heeft ook een Mexikaanschen, *Ococolin* genaamd, die veel grooter is dan de onzen, en een Brasiliaanschen, die *Jambu* geheten wordt van Piso, *Tinamon* onder de Indiaanen van Guajana.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. *Patrys.*

Gebruik.

De Patryzen zyn zeer in agting wegens hunne smaaklykheid en ontbreeken, als 't in de tyd is, nooit op kostbaare Maaltyden, waar toe de jonge inzonderheid worden uitgekoozen. Zy moeten wel gevoed zyn, en men laatze eenige Dagen in de Lugt hangen, op dat hun Vleesch kort en murw worde. De Ouden zyn ook wel eetbaar, doch bezwaarlyker te verteeren. Het Sop, dat 'er van gekookt wordt, is zeer versterkende, en dienstig voor Menschen van een zwaarmoedig Gestel. In de Geneeskunde hebben zy geen ander gebruik van eenig belang, uitgenomen dat een gebraden Patrys, die met Limoensap is toegemaakt, dienstig bevonden wordt tegen den Buikloop, welke uit eene verzwakking der Darmen ontstaat.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK.

X. *Virginianus.* Virginische Patrys.

(10) *Veldhoen met de Pooten ongevederd, een zwarten band boven en onder de Oogen, en op den top van 't Hoofd een geele streep.*

Van BRISSON wordt deeze de *Amerikaansche* Patrys geheten. Hy is veel kleiner dan de gewoone Europische: de Kleur van boven rosagtig bruin, van onderen geelagtig wit, beiden met zwart gemengeld en de Staartpennen donkerbruin. Hy heeft drie zwarte banden wederzyds aan den Kop. De Woonplaats is in Virginie, alwaar hy meer in de Bosschen en op de Boomen zig onthoudt, dan op 't vlakke Veld.

XI. *Marilandicus.* Marylandsche.

(11) *Veldhoen met ongevederde Pooten, den Nek wit en zwart gestippeld.*

Deeze wordt gemeenlyk de *Nieuw Engelandsche* genoemd. Hy is van grootte als de voorgaande, en de Kleur verschilt ook niet veel. Hy heeft de witte Vlak niet aan de Keel, op een ronde zwarte plek, gelyk de roode Patrys, maar agter aan den Hals. Ook zyn de Pooten niet rood, maar bleek-bruin. Men vindt hem in Nieuw Engeland en op Jamaika.

(12) *Veld-*

(10) Tetrao Pedibus nudis, fasciâ nigra supra & infra Oculos, lineâ Verticali fulvâ. *Syst. Nat* X. Perdix Virginiana. CATESB. *Car.* III. p. 12 T. 12

(11) Tetrao Pedibus nudis, Cervice albo nigroque punctatâ. *Syst. Nat.* X. Perdix Novæ Angliæ. ALB. *Av.* I. p. 26. T. 28.

(12) *Veldhoen met de Pooten van vooren Hairig; den Buik en Keel zwart, een Yzergraauwe Halskraag, de Staart Wigswyze.*

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. XII. *Orientalis.* Francolyn.

Deeze, die op 't Eiland Samos *Veld-Patrys* genoemd wordt, volgens TOURNEFORT, heet in Italie *Francolino*, waar van de Franſchen en Engelſchen hun *Francolin* en wy ons *Francolyn* ontleenen. Die naam is daar van afkomſtig, zo men wil, dat zy door een Verbod van de gemeene Jagt uitgeſlooten zyn, als tot de Jagt der Edelen behoorende. Men vindtze, op 't gemelde Eiland, menigvuldig. Ook zyn zy op andere Eilanden daaromſtreeks, ja zelfs in Italie en Egypte.

De grootte is omtrent als die van den rooden Patrys: de Kleur, van boven, uit zwartagtig en geelagtig ros gemengeld, van onderen zwart met witte Vlakken: om den Hals hebben zy een bleek Kaſtanie-bruinen Band: de zydelingſe Staartpennen zyn zwart, aan den wortel met witte dwarsſtreepen: maar het Wyfje is over 't geheele Lyf als 't Mannetje van boven. Zy leveren een zeer lekker Wildbraad uit.

Chineeſche Patrys. Pl. XLVII. *Fig.* 4.

Ik kon niet nalaaten, hier de Afbeelding te geeven van den *Chineeſchen* Patrys, gemaakt naar een Tekening van den Heer POIVRE, die dee-

(12) Tetrao Pedibus antice piloſis; Abdomine Gulâque atrâ, Collari ferrugineo, Caudâ cuneiformi. *Syſt. Nat.* X. Tetrao Orientalis. HASSELQ. *It.* 278 n. 43 Perdix Damaſcena. WILL. *Orn.* 128. Francolin. TOURNEF. *It.* I. p. 158.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK.

deezen Vogel in China waargenomen heeft. Deszelfs grootte overtreft die van den rooden Patrys eenigermaate: de Kleur is bruin, met ronde witte en rosagtige Vlakken, op de Rug met rosagtige dwarsstreepjes, en vier Banden wederzyds aan den Kop, waar van twee zwartagtig zyn, één ros, en één wit. De Pooten zyn roodagtig, waar aan het Mannetje een scherpe Spoor heeft.

XIII. *Coturnix.* Kwartel.

(13) *Veldhoen met de Pooten kaal, het Lyf grys-gevlakt, de Wenkbraauwen wit, de Staartpennen met Yzergraauwe randen en Maantje.*

Deeze Vogel wordt van de Schryvers, in 't algemeen, *Coturnix* geheten. In 't Hebreeusch voert hy den naam van *Schelau*, in 't Grieksch noemt men hem *Ortyx*, in 't Persiaansch *Moregzag*. De naam, dien hy in de Europeaansche Taalen voert, heeft met den Hoogduitschen *Wachtel* of den Nederduitschen *Kwakkel* en *Kwartel*, meer of min overeenkomst. Dus noemen hem de Italiaanen *Quaglia*, de Spanjaarden *Cuaderviz* en *Gualle*, de Franschen *Caille* en de Engelschen *Quail*.

Zyne Verhuizing.

De Kwartels onthouden zig in Europa, Asia en

(13) Tetrao Pedibus nudis, Corpore griseo maculato, Superciliis albis, Rectricibus margine lunulâque ferrugineâ. *Faun. suec.* 173. Coturnix GESN. *Av.* 353. ALDR. *Orn.* l. 13. c. 22. JONST. *Av.* 69. T. 28 RAJ. *Av.* 58. ALB. *Av.* I. p 28. T. 30. Tetrao Israëlitarum, HASSELQ. *It.* 279. n. 44.

en Afrika. Dat zy uit het eene Wereldsdeel in 't andere verhuizen, en dus weezentlyke Trekvogelen zyn, is, wat 'er door KLEIN ook tegen ingebragt worde (*), al te klaar om eenige twyfeling te lyden. Ik wil nu niet ſtaan blyven op het Getuigenis van BELLONIUS, die, in de Middellandſche Zee vaarende, derzelver vertrek naar Europa en terugkeering waargenomen heeft; dewyl men alle moeite heeft aangewend, om zulks verdagt te maaken (†). Ook zal ik niet herhaalen, 't gene de Heer GODEHEU van derzelver paſſagie over 't Eiland Maltha ſchryft: noch ook, wat de Heer HASSELQUIST, ten dien opzigte, in Egypte waargenomen heeft (‡). Alleen meld ik dit byzonders, dat zy des Voorjaars, als het Koorn in Barbarie wordt ingeoogſt, dat aldaar gemeenlyk in Mey geſchiedt, met een Zuidooſte Wind naar Vrankryk en Italie overſteeken, keerende, in de Herfſt, weder naar Afrika terug, met een Noordweſte Wind: want zy kunnen niet tegen den Wind op vliegen, gelyk de Sneppen doen. Deeze Eigenſchap der Kwartelen wordt beveſtigd door de Hiſtorie der Israëliten, wien, kort na hunnen Uittogt uit Egypte, in de Woeſtyne Sin een geheel Heirleger van Kwakkelen, door den Wind, van over de Zee werdt toegevoerd,

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. *Kwartel.*

(*) Zie de *Uitgezogte Verhandelingen.* V. DEEL. bladz. 49.
(†) In de Aantekening, aldaar.
(‡) Zie het IV. DEEL. deezer *Natuurl. Hiſtorie.* bladz. 19, 22.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK.

voerd, zo dat zy omtrent twee Ellen hoog boven de Aarde lagen (§): want, dat dit zulke Vogelen zyn geweest, wordt thans niet getwyfeld.

Kwartel. De Kwartels zyn, des Zomers, in de middelste deelen van Europa taamelyk gemeen, en men maakt van derzelver Vangst ook veel werks. Het *Wey-Spel* der Kwartelen wordt in Holland mede onder de Jagt betrokken, en mag niet dan door gekwalificeerden geoefend worden. In Gelderland is het vangen der Kwartelen, met Sleepnetten over het staande Koorn te haalen; zo wel als dat van Faisanten, Koorn- of Veldhoenderen, met Zak, Schild, of andere Netten, en het schieten of vernielen van dit en dergelyk *Struwel-Wildbraad*, in de beslooten tyd van de Jagt, die met 22 February begint en den 17 September eindigt, aan de gekwalificeerden, zo in Persoon, als door derzelver Weyman, volstrekt verbooden; volgens de Prinselyke Ampliatie op de Jagt in die Provincie, van den 22 September des jaars 1750 (*).

Vangst. De Kwartels zyn, wegens hunne kleinte, moeielyker te vangen dan de Patryzen en Veldhoenderen. Egter heeft het Menschelyk Vernuft, dat nergens voor wykt, hier toe ook middelen uitgevonden. Als zy eerst aangekomen zyn, 't welk in 't Voorjaar is, wanneer het Koorn

(§) *Exod.* XVI. vers 13. *Numeri* XI. vers 31. *Psalm.* LXXVIII. vers. 26, 27.

(*) Zie *Nederl. Jaarboeken* van 't jaar 1750. bladz. 1079, 1082 en 1298.

Koorn in 't groen ſtaat, hoort menze ſlaan. De Vogelaar heeft zeker Fluitje of Zakpypje van Been en Leder, *Courçaillet* genaamd, waar mede hy het Geluid der Wyfjes zodanig weet naar te bootzen, dat zy 'er op aanloopen, en, wanneer hy zig vertoont, vol ſchrik opvliegende, in de Netten vallen. Des Zomers, als de Bronſttyd over is, en de Kwartels niet meer ſlaan, vangt menze beſt met Sleepnetten, door middel van een Hond, die deeze Vogelen opſnuffelt. Dergelyke Sleepnetten zyn ook tot het vangen der Patryzen in gebruik.

II. AFDEEL. LV. HOOFD. STUK. *Kwartel.*

Eigenſchappen.

Het Slaan der Kwartelen geeft aanleiding om ze in Kouwen te houden. Dit Gezang neemt aanvang in 't begin van April. Gemeenlyk roepen ze driemaal *Carcaillot*, by elke herhaaling: maar het moeten Mannetjes zyn: want het Wyfje ſlaat niet. Het maakt zyn Neſt op de Aarde, en legt tot vyftien Eijeren, die klein doch aartig geſpikkeld zyn. Deeze Vogelen zyn zeer log in 't vliegen en doen het weinig. Hun Voedzel beſtaat meeſt in Koorn of Zaad. Men wil dat zy viermaal 's Jaars broeden. De Mannetjes zyn niet minder geil dan onze Haanen, en dit maakt, dat zy 'er dikwils om vegten. Men plagtze, oudtyds, zelfs daar toe op te brengen, en te Athenen was men niet minder verzot op het bywoonen van zulk een Schouwſpel, als hedendaags, in Engeland, op het zien der Haane-Gevegten.

Geſtalte.

Biſſchop HUET wil, dat de Kwartel in 't

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. Kwartel.

Fransch den naam van *Caille* zou hebben wegens de Schub-agtigheid van zyn Pluimagie; doch dit is onwaarschynlyk. Hy is omtrent half zo groot als een Patrys, en derhalve wat grooter dan een Spreeuw. Zyn langte maakt, van 't end des Beks tot aan 't uiterste van de Staart, omtrent agt, de hoogte, tot aan 't end der Klaauwen en Nagelen, ruim negen Duimen uit. De Bek is iets meer dan een half, de Staart een Duim lang. De Wieken, uitgespreid zynde, komen, met de tippen, veertien Duimen van elkander. De Kleur van boven is, uit geelagtig, ros, zwart en grys, gemengeld; van onderen vuil geelagtig wit: drie witagtige banden heeft hy aan den Kop: de Staartpennen zyn zwartagtig, met ros overdwars gestreept. Het Mannetje heeft zwartagtige vlakken, aan de Keel, Borst en Zyden: het Wyfje is aldaar roodagtiger en sommigen hebben aan de Keel een langwerpige bruine Vlak. In beiden is de Bek Aschgraauw; de Pooten Vleeschkleur.

Verscheidenheden.

Behalve een grooteren Europischen heeft BRISSON agt Soorten van uitheemsche Kwartels, waar onder de Javaansche byna zo groot is als een Tortelduif (*), daar die van Madagaskar, Mexiko en Lousiana, maar weinig grooter of even groot als de onze zyn. Hy spreekt nog van een grooteren Mexikaanschen. Die der Philippynsche Eilanden heeft naauwlyks de grootte van een

(*) Misschien is het deeze, dien de Chineezen levendig by zig draagen om de Handen warm te houden. OSB. *Itin.* 190.

een Leeurik. Ik zal hier alleen den *gekuifden* van Mexiko befchryven, wiens Afbeelding van hem ontleend is.

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK.

Kwartel. Gekuifde van Mexiko. Pl. XLVII. *Fig.* 5.

Deeze is, onder den naam van Indiaanfchen Kwartel, genaamd *Quauthzonecolin*, by de Autheuren, en zelfs by JOHNSTON, aangetekend. In grootte komt hy onzen Kwartel zeer naby. Op het Lyf is hy met roffe, bruine, zwarte en vuil geelagtig witte Vlakken gefprenkeld. De Kuif en Keel zyn vaal: de Staartpennen bruin en grys gemengeld. Om kort te gaan, dit Vogeltje, waar van 'er een in 't Kabinet van den Abt AUBRY bewaard wordt, heeft een zeer fraaije mengeling van Kleuren. De Bek is zeer dik en, gelyk ook de Pooten, bruin.

RAY berigt ons, dat van deeze Vogelen een groote Verfcheidenheid in Nieuw Spanje is, waar onder eene *Cencontlatolli*, dat is vierhonderdtaalige geheeten wordt, wegens de onvergelykelyke bevalligheden van zyn Geluid. Men houdt deeze in Kooijen, om niet alleen 't Gehoor, maar ook 't Gezigt te ftreelen, als een Wonder der Natuur door zyne Schoonheid: dewyl hy, om den Kop, een foort van Zilveren Krans heeft. Zyn grootte is als een Spreeuw. De overige ftrekken altemaal tot Voedzel, gelyk de Europifchen.

Gebruik.

De Kwartels zyn een zo lekker Wildbraad, dat menze voorzet op de grootfte Gaftmaalen. Zy moeten jong, wel in 't Vleefch, en vet zyn. Dit laatfte mankeert hun zelden, als 't

II. AFDEEL. LV. HOOFDSTUK. *Kwartel.*

in 't Saizoen is: want zy worden zo vet, dat zy somwylen verstikken. Hierom moeten de genen, die ze eeten, de maatigheid in agt neemen; alzo, onder de Ouden, door GALENUS verzekerd wordt, dat hy verscheide Menschen met Stuipen heeft bevangen gezien, doordien zy van deeze Vogelen gegeten hadden. Zulks wordt, wel is waar, door hem daar aan toegeschreeven, dat de Kwartels, in dat Land, Nieswortel tot hun Voedzel hadden gebruikt: doch anderen houdenze, niettemin, ook voor een zeer gevaarlyke Spyze. Men vindt, in de Hoogduitsche Verhandelingen (*), van een Man en Vrouw een dergelyk Geval gemeld. Men schreef dit, wederom, daar aan toe, dat de Kwartels veel Zwart, 't welk dat Jaar overvloedig in het Koorn was, en de Eigenschap heeft van 't Hoofd te beroeren, zouden genuttigd hebben. Ook is dit zo zeer niet te dugten, in die Landen, daar men, gelyk in Vrankryk, de Kwartels in de Bronsttyd, en dus mager zynde, vangt, mestende hun vervolgens, in Kooijen, met Tarw, Geerst en andere goede Graanen. In de Geneeskunde wordt het Nat of Afkookzel, tot verzagting en om Afgang te maaken, dienstig geoordeeld. Het Vet plagt men te gebruiken om de vlakken der Oogen weg te neemen, en den Drek, gedroogd, gaf men by Poeijers van een half Drachme in, tegen de Vallende Ziekte.

LVI. HOOFD-

(*) *Ephem. Nat. Curiosor.* Cent. IX. & X pag. 146.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

LVI. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* DUIVEN, *waarin van de menigvuldige Verscheidenheden der* tamme, *hunne sterke Voortteeling, de* Plakkaaten *omtrent het* schieten *en* houden *der* wilde *Duiven of* Veldvliegers *in de Nederlanden; als ook van de* Ring- *en* Tortel-Duiven, *Oost- en Westindische, en van het* Moschduifje, *gesproken wordt.*

Rangschikking.

WY zyn thans gekomen tot den Zesden of laatsten Rang der Vogelen van LINNÆUS, waar van de Kenmerken voornaamelyk bestaan in een Bek die Kegelvormig is en puntig uitloopt, de Neusgaten ovaal, open en ongedekt (*). Hy verdeelt dezelven in Zaad-eetende dik-Bekken waar van zes, en Insekten-eetende dun-Bekken, waar van vyf Geslagten. De Duif, Leeurik, Lyster, Kernbyter, Geelgors en Vink, maaken de eersten; de Spreeuw, Kwikstaart, Mees, Zwaluw en Geitemelker, de laatsten uit (†).

Naam.

De Geslagtnaam van *Columba*, of DUIF, in 't Fransch *Pigeon*, wordt door BRISSON en LINNÆUS, beiden, gegeven aan een Geslagt van Vogelen, 't welk iedereen bekend en zeer gemeen is door de geheele Wereld. Behalve de tamme of Hok-Duiven, van veelerley Soort, zyn

(*) Zie daar van breeder, in het IV. STUK, bladz. 83.
(†) Zie 't zelfde, bladz. 93.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

zyn 'er ook de wilde of Veldvliegers, als mede de Tortelduiven, in begreepen.

Kenmerken.

BRISSON maakt, van dit Geslagt van Vogelen, zyn eersten Rang, volgens de gemelde Kenmerken (*) De Kenmerken der Duiven by LINNÆUS zyn: een regte Bek, aan de punt neerdaalende; de Neusgaten langwerpig, ten halve gedekt met een zagt gezwollen Vlies; de Tong niet verdeeld.

Soorten.

't Getal der Soorten of Verscheidenheden van dit Geslagt is by BRISSON vier-en-veertig, waar in de twee en-twintig Soorten, die LINNÆUS heeft, op één naa vervat zyn, als volgt.

I. *Oenas.* Blaauwe Duif, Veldvlieger.

(1) *Duif die blaauwagtig is, de Hals van boven glimmend groen, een band der Wieken en de tippen van de Staart zwartagtig.*

In deeze Soort begrypt LINNÆUS de gewoone wilde en tamme Duiven, behalve die 'er, door haare byzondere Gestalte, van uitgemonsterd zyn. BRISSON heeftze van elkander afgezonderd. De Wilde, die zyn vyfde Soort is, gemeenlyk *Koolduif* of Veldvlieger genaamd, voert by de Grieken den naam van *Oenas*, in 't Latyn

(*) Aldaar, bladz. 73.

(1) Columba cœrulescens, Collo supra viridi-nitente, fascia Alarum apiceque Caudæ nigricante. *Faun. Suec.* 174. *Syst. Nat.* X. Gen. 92. Oenas f. Vinago. ALDR. *Orn.* l. 15. c. 7. WILL. *Orn.* 136. T. 35 RAJ. *Av.* 62. ALB. *Av.* III p. 39. T. 42. 44. B. Columba domestica. WILL. *Orn.* 130. T. 32. RAJ. *Av.* 59.

tyn *Vinago*; 't zy van de Kleur der blaauwe Druiven, of om dat de Vangtyd in de Wyn-Oogst valt: anders Berg- en Boomduif. Omstreeks Montpellier noemt men ze *Angel*, by Bononie *Saſſarolo*: de Engelſchen geeven 'er den naam van *Stockdove*, of *Wood*- en *Rock-Pidgeon*, dat is Boſch- en Steenduif aan; de Duitſchers dien van *Holtztaube*, enz.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

Plakkaaten omtrent het ſchieten en houden van Duiven.

Op deeze Vogelen ziet, het gene 'er in de Nederlandſche Plakkaaten aangaande de Duiven is bepaald. De Koning van Spanje gaf, reeds twee Eeuwen geleeden, uit inzigt dat de Swaanen en Duiven *niemand ſchadelyk* zyn, een Verbod van dezelven te ſchieten, met Netten te vangen of te dooden, in de Nederlanden, hem toen onderhoorig (*). Dit Verbod is, van tyd tot tyd, zo in 't algemeen als in 't byzonder vernieuwd geworden, door de Stadhouders en de Staaten, doch bepaald tot tamme Duiven. Men vindt, in het Hollandſche Plakkaat op de Houtveſtery en Jagt, van den jaare 1684, het ſchieten van allerley ſoort van Duiven, zo wel als van Eendvogelen, aan de ongekwalificeerden tot de Jagt verbooden, op een Boete van tien Pond voor ieder Vogel, benevens verbeurte van het Schietgeweer (†). Op dat egter dit Gevogelte, 't welk men in de Koornlanden *geenzins* kan zeggen *onſchadelyk* te

(* *Gr. Plakkaatb.* I. D. bl. 1300.
(†) Art. 41. Zie IV. D. bl. 526.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

e zyn, niet te veel vermenigvuldigen mogte, zyn 'er bepaalingen gemaakt omtrent het houden van Duivenvlugten ten platten Lande. In 't Overkwartier van Gelderland is hetzelve niet anders geoorlofd, dan aan de genen die veertig Morgen Lands in Eigendom hebben, en onder den Ploeg gebruiken, by hunne Wooning; volgens 't Plakkaat der Staaten Generaal van den jaare 1717. In de Provincie van dien naam en 't Graafschap Zutphen moet, volgens de Prinselyke Ampliatie van het Jagt-Plakkaat des Jaars 1680, in den Jaare 1750 uitgegeven; iemand, om Duiven te houden, ten minste in Eigendom bezitten, by zyne Woonstede, tien Morgen Lands, en, die het anders doet, verbeurt vier Daalders (*). In 't Sticht van Utrecht mag niemand Duiven houden, welke in 't Veld vliegen, of een Duifhuis zetten, dan die vierentwintig Morgen Lands aan den Bergkant gelegen, onder één Geregt, of twaalf Morgen in de Kley en dergelyke goede Gronden heeft, op een Boete van 40 Guldens (†). In Zeeland mag niemant meer dan één Duifhuis zetten, moetende daarenboven Heer van 't Ambagt zyn en tweehonderd Gemeten, dat is honderd Morgen Lands, bezitten (‡). In Ryn- en Delfland zyn mede, van ouds, daar omtrent bepaalingen gemaakt.

Men

(*) *Nederl. Jaarb.* van 1750. bl. 1298.

(†) De zelfde. bl. 1405.

(‡) VAN ZURK *Codex Batavus.* II. DEEL. bladz. 1170.

Men ziet ligt, hoe deeze bepaalingen hun opzigt hebben op het nadeel, dat door de vermenigvuldiging der Duiven toegebragt wordt aan den Oogst: want deeze Beesten zyn naar Boekweit en ander Koorn zeer gretig. Hier te Lande, daar menze Veldvliegers noemt, nestelen zy of in de gemelde Duifhuizen en Duivevlugten, 't geen kleine Houten Huisjes zyn op Paalen gezet in of by de Zaadlanden, of anders in de Gaten, die 'er tot het insteeken der Ribben of Schoorbalken, welken men tot het maaken der Werk-Schavotten van Metzelaars en Leydekkers bezigt, aan de Kerken, Toorens of Sloten, en oude Gebouwen zyn. In andere Landen worden wilde Duiven gevonden, die in de kloven der Steenrotsen huisvesten. Zo wordt in de Heilige Schrift gesproken van een Duive, die in de doorgangen van den Mond eens Hols nestelt (*). Zy zyn kleiner dan de Bosch- of Boomduiven, blaauw van kleur, en hebben, als gemeld is, glanzige Veeren aan den Hals. De Bosch-Duiven worden aangemerkt een weinig grooter of dikker te zyn dan de tamme Duiven.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

Tamme Duif.

De tamme of Hok-Duif voert in 't Hebreeuwsch den naam van *Jonah*, de Doffer wordt *Jon*, en het Jong *Gozal* geheten. In 't Grieksch is de naam *Peristera*, by de Persianen *Kaphtar*, by

(*) *Jerem.* XLVIII. vers 28. In de klove der Steenrotzen, in 't verborgene eener steyler plaatse. *Hoogelied* II. vers 14.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

by de Turken *Jugargen*, by de Arabieren *Atlekeba*, enz. Men noemt ze, in 't Italiaansch, *Colombo*, in 't Spaansch *Palcma*, in 't Fransch *Pigeon*, in 't Engelsch *Dove*, in 't Sweedsch *Dufwa*, in 't Poolsch *Golab*, in 't Hoogduitsch *Taube* of *Tub*.

Eigenschappen.

Veele Eigenschappen hebben de tamme Duiven met de Wilden gemeen, in 't byzonder de vermenigvuldiging, die, hoewel zy t' elkens maar twee Eijeren broeden, om dat dit zo veel maalen in een Jaar geschiedt, verbaazende zou zyn, indien 'er niet een menigte door Roofvogelen of Dieren, en door de Menschen, werd' om hals gebragt. LINNÆUS rekent het getal, dat, in vier Jaaren tyds, van een Paar Duiven voortkomen kan, op meer dan agttienduizend (*). Doorgaans komt, uit het eene Ey, een Duif, uit het andere een Doffer voort. Tot het leggen van ieder Ey moet de Duif op nieuws getreeden worden. Gemeenlyk legt zy 's namiddags, en, wanneer de Eijeren gelegd zyn, begeeft zy zig tot broeden. Geduurende vyftien agtereenvolgende Dagen, de drie Dagen van

(*) Naameiyk, dewyl de Duif negenmaal in één Jaar kan broeden, zo kan dit uitleveren 18 Duiven: dus kunnen 'er, in het tweede Jaar, tien Paaren zyn, die weder uitleveren kunnen 180 Duiven, of 90 Paaren, 't welk, met de 20 Ouden, 100 Paaren maakt, die in 't derde Jaar uitleveren kunnen 1800 Duiven. Dan heeft men in 't vierde Jaar 1000 Paaren, die in staat zouden zyn om 't gemelde getal van 18000 Jongen voort te brengen.

van den Legtyd daar niet onder begreepen, neemt zy dien post van drie of vier Uuren 's namiddags waar, tot 's anderen daags morgens te negen of tien Uuren, wanneer de Doffer haare plaats inneemt, terwyl zy gaat eeten en zig verfrisschen. Indien één van beiden op zyn tyd niet komt om de andere af te lossen, wordt die daar toe opgehaald en aangespoord, zo wel de Doffer door de Duive, als de Duif door den Doffer. De Jongen eeten de drie of vier eerste Dagen niet; de Duif koestertze dan alleen, zonder dat de Doffer zig daar mede bemoeije. Het eeten geeven aan de Jongen, met den Bek, geschiedt, vervolgens, door beiden, twee of driemaal 's daags. Goede Hokduiven broeden twaalf- en somtyds dertien maalen in 't Jaar: zo dat zy geduurig Jongen op te voeden en Eijeren te gelyk hebben: doch zelf eeten kunnende worden die, door den Doffer, van het Nest weg gejaagd.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

Behalven het Bekken, dat een byzondere Eigenschap deezer Vogelen is, heeft men 'er nog verscheide Zeldzaamheden in waargenomen. De Duif zig van een anderen Doffer hebbende laaten treeden, heeft de haare 'er een afkeer van, en, zo hy haar nadert, is het niet dan om haar te straffen. Men heeft egter ook gezien, dat twee Doffers hunne Duiven verwisselden, leevende voorts in goed verstand met elkander. Zy houden veel van zig te pluizen, en in 't Water te dompelen, om zig van 't Ongediert

te

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

te zuiveren. Met den Menſch worden zy, gelyk bekend is, zeer gemeenzaam, doch ſchrikken en beeven op 't gezigt van Katten of Roofvogelen. Allerley Soort van Graanen, byna, kan hun tot Voedzel ſtrekken, maar ſommigen, gelyk Boekweit en Hennipzaad, beminnen zy zeer. Hunne Leeftyd wordt van ARISTOTELES geſteld op veertig Jaaren; doch dit ſchynt wat veel. ALDROVANDUS verhaalt van een geloofwaardig Man, die hem zeid', dat zyn Vader, een groot Liefhebber van Vogelen, een Duif twee-en-twintig Jaaren hadt gehad, met een zelfden Doffer gepaard, en geduurig Jongen voortgebragt hebbende, behalven in de zes laatſte Maanden, wanneer hy de Duif verliet, ſchynende het treeden moe te zyn. 't Getal der Jongen, welken uit dit Paar, door een geduurige Voortteeling, zouden hebben kunnen ſpruiten, is verbaazende; beloopende in 't zeventiende Jaar, reeds, meer dan een millioen millioenmaal millioenen, indien men twintig Jongen in een Jaar rekent. Doch, aangemerkt de gemelde Toevallen, en in andere opzigten, is dit ſlegts voor een beſpiegeling te houden, die ons doet zien, welke Vermogens de Natuur heeft, om op een ſchielyke wyze de Dieren te doen vermenigvuldigen (*).

In

(*) Indien 'er, by voorbeeld, gevraagd werd, hoe het Aardryk zodanig met Dieren heeft kunnen vervuld worden, daar men hedendaags niet meer dan een onderhouding van 't getal derzelven, en in veelen zelfs een blyk-

In de Historie van de Koninglyk Fransche Akademie der Weetenschappen wordt gezegd, hoe men, in de Ontleding van twee Duiven, opgemerkt heeft, dat de Zwelgpyp deezer Vogelen een grooter uitspanning lyden kan, dan die van anderen, en dat men, in der Duiven Lugtpyp blaazende, hunne Krop doet uitzetten, zonder dat het bekend zy, door welke wegen de Lugt daar in kan komen. Het gebruik van dit Werktuiglyk Gestel schynt betrekking te hebben tot het Voedzel, dat de Duiven inslokken om 't zelve aan hunne Jongen te brengen. Indien, naamelyk, hetzelve naauw beslooten en samengeperst ware in haare Zwelgpyp, zo zou het dikwils daar Verteeren, of ten minste een groote verandering ondergaan, voorenaleer zy tot de Nesten gekomen waren: want de persing is een der voornaamste oorzaaken van de Verteering.

II. AFDEEL. LVI. HOOFD-STUK. De Krop.

De gestalte en grootte der gewoone tamme of Hok-Duiven is te bekend om 'er op staan te blyven, of dat wyze by die van den Koekkoek vergelyken zouden, gelyk RAY doet. De Pooten zyn doorgaans rood, de Bek bruin, en het Vlies, dat de Neusgaten dekt, als met een soort van Meel bestrooid; waar door hetzel-

Gestalte.

blykbaare vermindering bespeurt; zo kan men antwoorden, dat de Toevallen, die hedendaags de vermenigvuldiging verhinderen, 'er in 't eerst weinig of niet waren, en allengs zyn toegenomen.

II. AFDEEL. LVI. HOOFD-STUK.

zelve zig wit vertoont. De Kleur is zeer verschillende; in sommigen wit, in anderen zwartagtig, in anderen ros. Anderen, en wel de meesten zyn Aschgraauwagtig blaauw, met den Hals glimmend Goud-groen, met een weerschyn van geel Koper naar de opvalling van de Lichtstraalen. Eenigen hebben eene mengeling van de gezegde Kleuren, doch allen, hoe ook gekleurd, zyn zy aan het onderste van de Rug wit.

Roomsche Duif.

De *Roomsche* of *Romeinsche* Duif, die als een ander Soort van Hok-Duiven kan aangemerkt worden, in 't Italiaansch *Tronso*, *Asturnellato*, in 't Engelsch *Runt*, in 't Fransch *Pigeon Romain* genaamd, verschilt voornaamelyk in grootte, zynde omtrent zo lyvig als een Hoentje. De Wieken bereiken byna het end van de Staart, en zyn, derhalven, naar evenredigheid langer dan in de gewoone Duiven. Men vindtze van allerley Kleuren, en dikwils aan den Hals met eenen weerschyn als van Goud. Een Verscheidenheid derzelven, die men *Ruigpooten* noemt, *le Pigeon patu*, heeft de Pooten tot over de Vingeren gevederd, en eene andere is *gekuifd*, wordende *Cyperschе* Duif geheten. Een derde, die ook gekuifd is en de Pooten gevederd heeft, doch zeer groot en over 't geheele Lyf Sneeuw-wit zynde, noemt men de *Noorsche* Duif. Een vierde, de Duif van *Barbarie* genaamd, heeft een zeer korten Bek, en om de Oogen is een breede Ring van een kaale pukkelige

en

en Meelige Huid, gelyk in de Briefdraagers, zegt RAY.

II. AFDEEL. LVI. HOOFD-STUK.

(2) *Duif met een opgezwollen Borst.*

II. *Gutturosa.* Kropper.

Van PLINIUS wordt deeze *Campana* genaamd, om dat ten zynen tyde veel zodanige Duiven in Campania waren, zegt CHARLETON. Zy hebben de grootte van de Roomsche Duiven, en zyn gemeenlyk onder den naam van *Kroppers* of *Krop*-Duiven bekend. BRISSON merktze aan, als de tiende Verscheidenheid van Roomsche Duiven.

III. *Cucullata.* Kapper.

(3) *Duif met de Veeren van 't Agterhoofd om-geboogen overend staande.*

De naam van *Kapper* wordt aan deezen door ons gegeven: men noemt hem ook *gekapte Non* of *Jacobyn-Duif;* om dat de Kuif, van agterover geboogen Veeren, die hy op 't Hoofd heeft, eenigermaate zweemt naar een Monnikskap. Zy voeren ook den naam van Engelsche of Russische, en in 't Hoogduitsch van *Schleyer* en *Paruquen-Tauben.* Het is de vyfde Verscheidenheid van Roomsche Duiven, by BRISSON.

(4)

(2) Columba Pectore inflato *Syst. Nat.* X. Columba gutturosa. WILL. *Orn.* 121. T. 34. RAJ. *Av.* 60.

(3) Columba pennis Occipitis reflexo-erectis. *Syst. Nat.* X. Columba cucullata s. Jacobæa. RAJ. *Av.* 60. ALB. *Av.* III. T. 43. Columba Anglica s. Russica, GESN. *Av.* 279.

II. AFDEEL. LVI. HOOFD-STUK.

IV. *Turbita* Meeuwtje.

(4) *Duif met omgekromde Veeren op de Borst.*

Wy noemen deeze *Meeuwtje*, hoewel de Engelsche naam *Turbits* en de Latynsche *Turbita* veeleer om de Draaijers zou doen denken; doch dat het die niet zyn, wyst het Kenmerk der omgekromde Veeren, en de kortheid van den Bek, genoegzaam aan. De gemeenste Kleur is blaauwagtig Aschgraauw, met een witten Hals en Kop, en een dubbelde zwarte Vlak op de Wieken. Zy hebben den Kop van boven platagtig. Het is de zesde Verscheidenheid van BRISSON.

V. *Tremula.* Paauwstaart.

(5) *Duif met een opstaande, veel-Vederige, uitgespreide Staart.*

Men noemt deeze Duiven, in 't Engelsch, *Quakers* of *Shakers*, dat is Beef- of Schud-Duiven; om dat zy, elkander streelende, den Kop en Hals geduurig in een trillende beweeging hebben. Van deeze vindt men 'er met smalle en met breede Staarten, zynde de vyftiende en zestiende, of laatste Verscheidenheden van Roomsche Duiven, by den Heer BRISSON. De laatste wordt by ons, gemeenlyk, *Paauwstaart* geheten: om dat de Staart overend gezet en uitgespreid wordt als die van een Paauw of Kalkoen.

(4) Columba pennis in Pectore recurvatis. *Syst. Nat* X. Columba Turbita dicta. RAJ. *Av.* 60, WILL. *Orn.* 132.

(5) Columba Caudâ erectâ multi - penni patula. *Syst. Nat.* X. Columba tremula laticauda. RAJ. *Av.* 60.

koen. De Schryvers noemenze ook *Huner-Schwantz.* II. AFDEEL. LVI. HOOFD-STUK.

Hier kan ik, gevoeglyk, gewag maaken van eenige andere Verſcheidenheden onder de gewoone Duiven, die van den Heer LINNÆUS niet aangetekend zyn. De *Draaijer*, die zeer gemeen is, in Engeland *Smiter* genaamd, om dat hy zo geweldig met de Wieken ſlaat, dat 'er ſomtyds wel eens de Slagpennen van breeken; heeft van het zonderling en aardig draaijen, 't welk de Doffer boven de Duif doet als hy die wil treeden, zynen Nederduitſchen Naam. De Engelſchen, egter, hebben 'er ook die zy *Turners*, dat is Draaijers, heeten. De *Tuimelaar*, niet minder wegens zyn hoog vliegen, dan wegens zyn tuimelen in de Lugt bekend, heet in 't Engelſch *Tumbler*. FRISCH geeft daar van, onder den naam van *Columba Geſticuloſa* of *Geſticularius*, een zeer nette Afbeelding. De *Helmet* of *Pigeon Cuiraſſé*, dat is geharnaſte Duif, verſchilt van de anderen daar in, dat zyn Kop, benevens de groote Slag- en Staartpennen, altyd van een andere Kleur zyn dan het overige des Lighaams. Dit zyn de twaalfde, dertiende en veertiende Verſcheidenheden van BRISSON.

Draaijer, Tuimelaar, en Helm-Duif.

(6) *Duif met breed, Wrattig Waſch, de Oogleden kaal.*

VI. *Tabellaria.* Briefdraager.

Van

(6) Columba Cerâ latâ verrucoſâ, Palpebris nudis. *Syſt. Nat.* X. Columba Equeſtris. ALB. *Av.* II. p, 30. T. 45. Columba tabellaria. RAJ. *Av.* 60.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

Van deeze wordt, onder den naam van *Tabellaria*, dat is *Briefdraager*, by de Schryvers gewag gemaakt. Het zyn die Duiven, waar van men in de Historiën gemeld vindt, dat men 'er oudtyds Brieven door bestellen deed; om dat zy, hoe ver ook van Huis gebragt, hetzelve, zonder rusten, weder weeten op te zoeken. Haar verschil van de andere Duiven bestaat daar in, dat het Lyf geheél donker-blaauw of zwartagtig is; de Oogen staan in een kaale, witagtige, pukkelige en Meelige Huid: de Neusgaten zyn gedekt met zeer dikke Vliezen, die van dergelyke gesteldheid zyn en zig uitstrekken tot aan het midden van den Bek, wiens langte middelmaatig is, de Kleur zwart.

Paggedet.

Men noemt in 't Engelsch *light Horsemen* of ligte Ruiters, in 't Latyn *Equites*, in 't Fransch *Cavalier-Pigeons*, zekere bastaard-Duiven, die van een Kropper en Briefdraager zyn voortgeteeld, verschillende van de eersten weinig in 't opblaazen van de Krop. De *Turksche* Duif, of Persiaansche, onderscheidt zig door haare zwartagtige Kleur, en den rooden omtrek der Oogen, hebbende ook de Vliezen, die de Neusgaten dekken, veel dikker en bezet met roode tepeltjes. De Bek is geelagtig, de Pooten zyn bleekrood. Men noemtze, gemeenlyk, Paggedetten.

Gebruik.

Dus de meeste Verscheidenheden van onze Europische tamme Duiven beschreeven hebbende, zal ik nog kortelyk van het Gebruik deezer

Vo-

Vogelen ſpreeken. By de Israëliten waren de Duiven, onder 't Gevogelte, het Onderwerp der Offerhanden, waar toe twee jonge Duiven of een paar Tortelduiven genomen werden. Zy zyn ook zeer goed tot Spyze. In de Geneeskunde heeft men dikwils van Duiven gebruik gemaakt, die men levendig aan de Rug open ſneedt, en dus, nog warm zynde, op het Hoofd leid in een Beroerte, in de Slaapzugt of Ylhoofdigheid, of aan de Voeten om eene Afwending te maaken, in plaats van Pleiſters en Pappen, of op de Zyden in een Pleuris. Hedendaags gebruikt men Middelen, daar meer op te vertrouwen is. Het Bloed van een Duif, nog verſch en warm zynde, plagt wel eens tot een Oogmiddel te dienen. Ook werdt de binnenſte Rok van de Maag, gedroogd en tot Poeijer gemaakt zynde, tegen de Roode Loop aangeprezen.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

De Drek of Meſt.

't Allermeeſt heeft men op gehad met den Drek of Meſt, die inderdaad Zoutig, ſcherp en Pisdryvende is. Dezelve kan, met vrugt, by de Blaartrekkende of zagte Brandmiddelen gevoegd en in die Gevallen, daar dezelven nuttig zyn, gebezigd worden. ETTMULLER zegt, dat deeze Meſt, gemengd met Garſtemeel en Azyn, de Kropzweeren geneeſt, en, onder Olie en Azyn gedaan zynde, dienſtig is om de koude, waterige Gezwellen, die zig ſomwylen in de Gewrichten formeeren, te doen verſlaan. Zy ſchynt al van ouds in gebruik te zyn geweeſt,

 want

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

want men leest, dat, toen Samaria door Benhadad, den Koning van Syrie, belegerd werdt, 'er zulk een Honger ontstondt, dat een vierendeel van een Kab Duivenmest verkogt werdt voor vyf Zilverlingen (*).

Deeze Mest plagt van ouds ook tot vrugtbaarmaaking van het Land gebruikt te worden. In Vrankryk verspreidt men ze nog hedendaags, ten dien einde, over de Akkeren, 't zy met het Zaadkoorn, of na dat hetzelve in den Grond geworpen is. Een Mand daar van doet zoo veel dienst, als een Karrevragt Schaapen-Mest. In Gelderland en in het bovenste der Provintie van Utrecht, wordt van Duiven-Mest voornaamelyk

(*) 2 *Koningen* VI. vers 25. Waar toe was die in gebruik, zou men mogen vraagen? Misschien om te wasschen: want men weet, dat 'er, hier te Lande, in plaats van Zeep gebruik van plagt gemaakt te worden. Doch dagt men daar op wel in die Hongersnood, wanneer de Koning zelf een Zak over zyn naakte Lighaam droeg? Of at men dien Drek? De *Vulgata* heeft het even als onze Dortsche Overzetting, doch in de *Biblia Junii & Tremellii* vind ik het vertaald: *Venter ipse qui est in cavo Columbarum*, dat is, volgens de Kanttekening, de Krop met de Ingewanden. Inderdaad toepasselyk op dien Hongersnood, wanneer een EzelsKop tagtig Sikelen Zilvers goldt, dat is omtrent 36 Gulden: want een Sikel of Zilverling was byna zo veel als thans een Fransche *Livre*. Men heeft dus de Ingewanden van een Duif duurder dan twee Gulden verkogt, die anders, is 't denkelyk, weg gesmeeten werden. Wil men 't van Duiven Mest verstaan, zo moet men weeten, dat een Kab bedroeg ongevaar drie vierde van een Engelsch Pintje, of omtrent een Medicinaal Pond. ARBUTHNOTH. *Tabul. Antiq. Numm. Mensur. & Ponderum.*

lyk gebruik gemaakt tot bemesting der Tabaks-landen. Men krygt dezelve daar uit de Provintie van Friesland, en geeft voor de Zak een Daalder, terwyl een Karrevragt Schaapen-Mest ruim drie Guldens kost (*). II. AFDEEL. LVI. HOOFD-STUK.

(7) *Duif, die donker-ros is, van onderen geel, met den omtrek der Oogen kaal en Bloed-rood.* VII. *Montana.* Westindische.

Van RAY wordt deeze Vogel *Berg-Patrys*, van anderen *Berg-Duif*, of kleine vaale Duif geheten. BRISSON noemt hem, de *rosse Duif van Cayenne*. Hy onthoudt zig ook op eenigen der Westindische Eilanden, gelyk, onder anderen, op Jamaika en Martinique, weshalven ik hem de Westindische Duif genoemd heb.

Deeze zyn wat kleiner dan Roomsche Duiven, van Kleur boven ros-Purperig, onder rosagtig; het onderste van den Hals en de Borst Vleeschkleur; de Slag- en Staartpennen ros. Zy worden in de Bergagtige Bosschen gevonden, leevende van Besiën. Hunne Nesten maaken zy in laag Geboomte, van rysjes dwars over elkander, waar op zy Hair en Katoen leggen, tot een zagte Legerstee en koestering van de Eijeren en Jongen.

(8)

(7) Columba obscure rufa, subtus flava, orbitâ Oculorum nudâ Sanguineâ. *Syst. Nat.* X. Columba minor fulva. EDW. *Av.* 119. T. 119. SLOAN. *Jam.* II. p. 304. T. 261. f. 1. Perdix montana. RAJ. *Av.* 139.

(*) Zie de *Uitgezogte Verhand.* VII DEEL, baldz. 6, 9.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

(8) *Duif met de Staartpennen Aschgraauw, aan de tippen wit, de middelsten bruin, de Oogkringen kaal en blaauw.*

VIII. *Asiatica.* Oostindische.

Onder den naam van bruine Indiaansche Torteldnif heeft EDWARDS deeze afgebeeld, die BRISSON noemt *Pigeon des Indes.* Zy beweegt haare Staart geduurig, even als de Kwikstaarten. Men vindtze in Oostindie.

IX *Guinea.* Guineesche.

(9) *Duif met de Staartpennen Aschgraauw, aan de tippen zwart, de Oogkringen kaal en rood.*

Duif met driehoekige Vlakken wordt deeze van EDWARDS getyteld, doch BRISSON noemt haar de *Guineesche.* Zy is van groote omtrent als een Roomsche Duif, van Kleur boven Purperagtig bruin met een Violetten weerschyn, onder bleek Aschgraauw, wit aan de Stuit, met driehoekige witte Vlakken op de beide Wieken. Men vindtze in de Zuidelyke deelen van Guinee.

(10)

(8) Columba Rectricibus cinereis apice albis: intermediis fuscis, orbitâ Oculorum nudâ cœruleâ. *Syst. Nat.* X. Turtur Indicus fuscus. EDW. *Av.* 76 T. 76. Columba subfusca media, Iride croceâ, Palpebris imprimis cœruleis. BROWN. *Jam.* 468.

(9) Columba Rectricibus cinereis apice nigris, orbitâ Oculorum nudâ rubrâ. *Syst. Nat.* X. Columba maculis triquetris. EDW. *Av.* 75. T. 75.

PLAAT XLVIII.

Fig. 1.
Fig. 3.
Fig. 5.

(10) *Duif die Aschgraauw is, met de Slag- en Staartpennen, de Vederen der Pooten en den Bek, wit.* II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

X. *Hispanica.* Spaansche Duif.

Van deeze vind ik geen Woonplaats noch iets byzonders aangetekend. Het schynt wel een Verscheidenheid te zyn van de Roomsche Duiven. Zy wordt by de Liefhebbers, in Europa, somtyds gevonden.

XI. *Palumbus.* Ringduif.

(11) *Duif met de Staartpennen van agteren zwart, de Slagpennen van den eersten rang aan den buiten-rand witagtig, den Hals wederzyds wit.*

De Latynsche naam *Palumbus* wordt, by de Autheuren, aan deeze gegeven, met den bynaam van *torquatus*, om dat zy eenigermaaten wit geringd is om den Hals, en daar van draagt zy den naam van *Ring-Duif* in de meeste Taalen van Europa, hoewel de Franschen haar ook *Ramier*, *Mansart* of *Coulon* noemen, de Engelschen *Queest*, en in de Noordelyke deelen *Cushat.* Zy heeft de grootte van een Roomsche Duif, zynde van boven Aschgraauw, van on-

(10) Columba cinerea Remigibus Rectricibus, plumis Pedum Rostroque albis. *It. Westgot.* 8.

(11) Columba Rectricibus postice atris, Remigibus primoribus margine exteriore albidis, Collo utrimque albo. *Syst. Nat.* X Columba Collo utrimque albo, postice maculâ fuscâ. *Faun. Suec.* 175. Palumbus torquatus. ALDR. *Orn.* l. 15. c. 5. WILL. *Orn.* 135. T. 15. RAJ. *Av.* 62. ALB. *Av.* II. p. 42. T. 46.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

onderen bruin-rood. Zy onthoudt zig in de Bosſchen, maakt haar Neſt in de Boomen, vliegende by ſchoolen en de Koornvelden, daar deeze in komen neervallen, zeer beroovende, zo wel in Europa als in Aſie.

De Heer BRISSON maakt nog gewag van tweederley Duiven, die by ſommigen onder den naam van *Palumbus* of *Palumbes* voorkomen, doch kleiner dan de Ring-Duiven zyn. De eene heet in 't Latyn *Columba Livia*, in 't Franſch *Biſet* of *Croiſeau*, in 't Engelſch *Stockdove*, in 't Hoogduitſch kleine *Holtz-Taube*. Zy is blaauwagtig Aſchgraauw, met een dubbelde zwarte ſtreep op de Wieken, en onder aan de Rug wit. Den Hals heeft zy ook glimmend groen, zo dat zy weinig van de kleine Hok-Duiven ſchynt te verſchillen. De andere, die *Palumbus rupicola* heet, noemt men in 't Franſch *Rocheraye*. Deeze is van boven Aſchgraauw, van onderen bleek bruin rood, met twee zwartagtige Vlakken op ieder Vlerk en de groote Slagpennen bruin. Dit zyn Trekvogelen. Waarſchynlyk is van deeze beiden reeds hier voor gewag gemaakt.

XII. *Cyanocephala.* Blaauwkop. Pl XLVIII. *Fig.* 1.

(12) *Duif met een blaauwen Kop.*

Van ALBIN wordt deeze *Jamaikaſche Tortel* geheten; doch KLEIN noemtze *zwartkoppige* Duif.

(12) Columba Capite cœruleo. *Syſt. Nat.* X. Turtur Jamaicenſis. ALB. *Av.* II. 45. T. 49.

Duif. De grootte is ongevaar als die der gemeene Hok-Duiven in Europa. De Kleur is van boven bruin naar Wynrood hellende, van onderen Wynagtig ros, de Borst Wynagtig, de Kop en Keel blaauw, doch met een witte streep onder de Oogen. Men vindt deeze fraay gekleurde Duiven op Jamaika in de Westindiën.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

(13) *Duif die blaauwagtig is, met den top van 't Hoofd plat en wit.*

XIII. *Leucocephala.* Witkop.

Witkoppige Duif wordt deeze van de Engelschen geheten, doch BRISSON noemtze de *Rots-Duif* van Jamaika, alwaar zy, gelyk ook op andere Westindische Eilanden, gevonden wordt, nestelende in de Rotsen en sterk vermenigvuldigende. De grootte komt byna met die van de voorgaande overeen. De Kop heeft, onder 't witte, een weerschyn van Purper. De Slag- en Staartpennen zyn bruin.

(14) *Duif met kaale Oogleden, die blaauw van Kleur zyn en de Oogkringen Goudgeel.*

XIV. *Leucoptera.* Witvlerk.

't Schynt

(13) Columba cœrulescens, Vertice depresso albo. *Syst. Nat.* X. Columba Capite albo. CATESB. *Car.* I. T. 25. SLOAN. *Jam.* II. p. 303. T. 261. Columba minor leucocoryphos. RAJ. *Av.* 184.

(14) Columba Palpebris nudis cœruleis, Iridibus Oculorum fulvis. *Syst. Nat.* X. Turtur Indicus fuscus. EDW. *Av.* 76. T. 76. Columba subfusca media, Iride croceâ, Palpebris impennis cœruleis. BROWN. *Jam.* 468.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

't Schynt dat LINNÆUS deeze als een byzondere Soort wil aangemerkt hebben, daar hy doch de zelfde Afbeeldingen aanhaalt, als by zyne agtste Soort, *Oostindische Duif* genaamd, die ook de Wieken aan 't end wit heeft. Deeze, zegt hy, woont in Amerika.

XV. *Nicobarica.* Nicombaarsche.

(15) *Duif met een witte Staart, het Lyf zwart de Slagpennen blaauw, de Rug glimmend groen, de Hals-Veeren langer.*

Deeze is de laatste in het Geslagt der Duiven by BRISSON. Zy wordt de Duif van *Nikombar* genoemd, naar het Eiland van dien naam, by de Kust van Pegu, in Oostindie, van waar men ze overgebragt heeft in Engeland, grooter zynde dan een Roomsche Duif.

XVI. *Macroura.* Langstaart.

(16) *Duif met een lange puntige Staart, de Borst Purperkleurig.*

In deeze Soort wil LINNÆUS de langstaartige Duif van EDWARDS en de Karolinische Trek-Duif van CATESBY, beiden, begreepen hebben, die BRISSON van elkander onderscheidt. De laatstgemelde komt, in verbaazende menigte, uit

(15) Columba Caudâ albâ, Corpore nigro, Remigibus cœruleis, Dorso viridi nitente, pennis Colli elongatis. *Syst. Nat.* X. Columba e Nicombar. ALB. *Av.* III. p. 44. T. 47. 48.

(16) Columba Caudâ cuneiformi longâ, Pectore purpurascente. *Syst. Nat.* X. Columba macroura. EDW. *Av.* 15. T. 15. Palumbus migratorius. CATESB. *Car.* I. p. 23. T. 23.

uit de Noordelyke deelen van Noord-Amerika in Virginie en Karolina; zo dat de takken der Boomen, waar op zy in ſchoolen nedervallen, 'er dikwils van breeken. „ Voorts trekken zy „ naar 't Zuiden, zo CATESBY meldt, alwaar „ zy overvloed van Beſiën vinden, wanneer de „ Noordelyke deelen met Sneeuw bedekt en „ bevroozen zyn. Te Newport, in Philadel-„ phia, haalt menze, als 't in de tyd van haare „ paſſagie is, by nagt, van de Balkons en Da-„ ken der Huizen, en in Nieuw Engeland doet „ menze, met lange Stokken, uit de Boomen „ vallen, daar zy te roeſten zitten. Ik heb „ niet kunnen weeten, van waar zy kwamen „ en waar zy voortteelden, dan uit een Indiaan „ van Kanada, die my zeid', dat hyze haare „ Neſten had zien maaken aan den Oever der „ Rivier van St. Laurens, alwaar hy zulke Dui-„ ven geſchooten hadt. 't Is te verwonderen, „ dat men 'er nooit een eenige te rug ziet ko-„ men van den Zuidkant, en 't blyft volſtrekt „ onbekend, welken weg zy, tot den terug-„ togt, inſlaan."

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

(17) *Duif met de Staartpennen en Rug bruin, den Buik bloedrood, de Wieken geel, de Slagpennen zwart.*

XVII. *Sinica.* Chineeſche.

BRISSON noemt deeze de *geſtreepte* Duif van Chi-

(17) Columba Rectricibus Dorſoque fuſcis, Abdomine ſanguineo, Alis flavis, Remigibus nigris. *Syſt. Nat.* X. Columba Sinica. ALB. *Av.* III. p. 43. T. 46.

II. AFDEEL. LVI HOOFDSTUK.

China, en KLEIN de *fierlyke Chineesche* Duif. Zy heeft ongevaar de lyvigheid van een Indiaansche Tortelduif en is met zeer fraaije Kleuren geschakeerd.

XVIII. *Indica.* Groenvleik.

(18) *Duif met het Lyf Purperkleur, de Schouderen groen, de Wenkbraauwen wit.*

Deeze wordt, van BRISSON, de *Amboineesche Ringduif*, van EDWARDS de *Groenvlerk* geheeten; van KLEIN een Oostindische Duif, kleiner dan onze Tortel, met de heerlykste Kleuren praalende. De grootte is minder dan die van de voorgaande. De Graaf van BENTINK hadt 'er eene, die van Amboina gekomen was, ontvangen, en deedt dezelve present aan wylen den Heer REAUMUR. Deeze is door BRISSON in Plaat gebragt.

XIX. *Hispida.* Ruige Duif.

(19) *Duif met zeer kleine opstaande Veertjes door de Rug en Wieken verspreid.*

Deeze schynt de zevende Verscheidenheid van Roomsche Duiven by BRISSON te zyn, die 'er den naam aan geeft van de *gefriseerde*, zeggende dat 'er door JOHNSTON, Tab. 32, een taamelyke goede Afbeelding van gegeven is, onder den naam van *Columba sylvestris.* De Duit-

(18) Columba Corpore purpureo, Humeris viridibus, Superciliis albis. *Syst. Nat.* X. Columba Alis viridibus. EDW. *Av* 14 T. 14.

(19) Columba Plumis minimis erectis per Dorsum Alasque dispersis. *Syst. Nat.* X.

Duitschers noemen hem *Wollige* Duif. Hy is geheel wit van Veeren. Misschien komt hy, zo LINNÆUS vermoedt, uit Afrika.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

XX. *Turtur.* Torteldui.

(20) *Duif met de Staartpennen aan de tippen wit, de Rug grys, de Borst Roozekleur, een Vlak op zyde van den Hals.*

Deeze Soort begrypt de gemeene Tortelduiven, die naar hun Geluid den naam voeren in alle Taalen van Europa, zelfs in 't Hebreeusch waar in zy *Tor* heeten, in 't Grieksch *Trugoôn*, in 't Persiaansch *Tetaru*, in 't Spaansch *Tortola*, in 't Italiaansch *Tortora*; in 't Hoogduitsch *Turtel*, in 't Fransch *Tourterelle*, in 't Engelsch *Turtle* of *Turtle Dove* genaamd. De Latynsche Naam is *Turtur* of *Columba Turtur*, dat is Tortelduif.

De Tortelduiven vindt men, zelfs in de Noordelyke deelen van Europa, somtyds in 't wilde, maakende haar Nest in de Boomen. Van deeze getuigt BELLONIUS, dat het zekerlyk Trekvogelen zyn, dewyl hy even de zelfden in Egypte had gezien, als men in Vrankryk vindt. Ook worden zy, in dit opzigt, gelyk gesteld met de Ooijevaars, Kraanvogelen en Zwaluwen (*). De Heer BRISSON zegt, dat eene

(20) Columba Rectricibus apice albis, Dorso griseo, Pectore incarnato, maculâ laterali Colli. *Syst. Nat.* X. Turtur. WILL. *Orn.* 134. T. 35. RAJ. *Av.* 61. ALB. *Av.* II. p. 43. T. 47.

(*) *Jerem.* VIII. vers, 7.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

eene Afbeelding van een Tortelduif, in China, geschilderd is door den Heer POIVRE, die niets verschilt van de Fransche, dan dat het geheele Lyf van onderen Wynrood zy.

Tortelduif. De Tortelduiven vliegen troepswyze als zy aankomen en vertrekken: zy beminnen de eenzaame, Boschagtige, Zandige Landstreeken, hoewel menze ook in de Hoven en Boomgaarden vindt. Hun Voedzel bestaat in klein soort van Graanen, gelyk Boekweit, Geerst en Hennipzaad. Het kirren, dat zy in de Bronsttyd doen, is niet onaangenaam, en werdt, al van ouds, als een teken der Lente aangemerkt (*). Zy maaken hun Nest in 't Geboomte en brengen twee Jongen voort, gelyk de Duiven, doch broeden, zo 't schynt, niet meer dan tweemaal 's Jaars. ARISTOTELES schryft, dat zy agt Jaaren leeven.

Men heeft deeze Vogelen aangemerkt als een Voorbeeld van Kuisheid, en, hoewel mooglyk al het gene daar van gezegd is niet is beweezen, kan men egter niet ontkennen dat de Huwlyks-Liefde, indien men het in Beesten deezen naam mag geeven, in hun zeer blykbaar zy. Wanneer, van een paar Tortelduiven, de eene komt te sterven, zo treurt de andere zekerlyk een geruimen tyd, en, in de Bosschen van elkander af raakende, hoort men ze droevig steenen. Het Wyfje strekte tot een zinnebeeld van de Ker-

(†) *Hoogelied.* II. vers 12.

Kerke Christi onder 't Oude Verbond (*). Tot de Offerhanden waren zy, als gemeld is, met de jonge Duiven uitgekoozen onder 't Gevogelte; waar uit blykt, dat zy als ten hoogsten rein werden aangemerkt.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK. *Tortelduif.*

't Is genoegzaam bekend, dat zy een weinig kleiner dan de gewoone Duiven zyn. Volgens BRISSON zyn zy van boven bruin, van onderen wit, de Keel en Borst Wynrood, een zwarte Vlak wederzyds aan den Hals hebbende, met eenige witte streepjes, en om die reden, denk ik, worden zy in de Westindiën *Ear-Dove*, dat is Oorduiven, van de Engelschen geheten; indien dit de zelfde zyn, gelyk het schynt. De Oogen staan in een kaal rood ringetje en hebben de Kringen geelagtig rood: de Pooten zyn rood, de Bek blaauwagtig bruin.

Verscheide manieren zyn 'er om de Tortelduiven te vangen. Van ouds heeft men reeds de Konst verstaan om ze vet te maaken, en dit gelukt, volgens SCALIGER, zo wel, dat zy 'er somtyds in verstikken. De Jongen geeven een zeer smaakelyke en gezonde Spyze. Van haare Kragten, inzonderheid tot het Stoppen (van de Bloeds-Ontlastingen en tegen de Roode Loop, is weleer veel Gerugts gemaakt.

(21)

(*) *Psalm* LXXIV. vers 19.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK. XXI. *Risoria* Gekraagde Tortel.

(21) *Duif die van boven geelagtig is, met een zwart Maantje in de Nek.*

De Duitschers noemen deeze *Lach-Taube* of lachende Duif, als ook Indiaansch en Turksch Duifje, de Engelschen Indiaansche Tortel, doch BRISSON de *gekraagde;* om dat deeze Torteld uif by ons zodanig gemeen is en voortteelt, dat menze naauwlyks meer de Indiaansche noemen kan, en de andere, gelyk gemeld is, ook in Indie gevonden wordt. Deeze, egter, vliegt hier niet in 't wilde, maar wordt in de Hokken gehouden, dikwils by 't klein Gevogelte. Zy zyn teder, en moeten voor de Koude beschut worden, komende voorts, in haare Eigenschappen, met de geenen, die by ons in 't wilde vliegen, overeen.

Deeze Tortelduiven zyn een weinig grooter dan de voorgaande. De Kleur is van boven rosagtig, van onderen Wynroodagtig wit. Het Wyfje is wat witter dan het Mannetje, zegt BRISSON, en anderen merken aan, dat van de Indiaansche Tortelduiven het Wyfje geheel wit, de Doffer bleek rosagtig zy. Onder de onzen bespeurt men dit verschil van Kleuren zodanig niet: zy zyn beiden van boven geelagtig, gelyk LINNÆUS zegt; maar men vindt buitendien geheel witte Tor-

(21) Columba supra lutescens, lunulâ Cervicali nigrâ *Syst. Nat.* Turtur Indicus. ALDR. *Orn.* T. 15. c. 10. WILL. *Orn.* 134 T. . . RAJ. *Av.* 61. n. 3. ALB. *Av.* III. p. 42. T. 45.

Torteldnivén, zo wel het Wyfje als het Mannetje, die, zo fommigen willen, van de Ringduiven afkomftig zouden zyn, 't welk my, eensdeels om de kleinte, ten anderen om de teerheid en koftbaarheid, niet waarfchynlyk voorkomt.

II. AFDEEL. LVI. HOOFD. STUK. *Tortelduif.*

BRISSON fpreekt van eene *Tourterelle mulette* of baftaard - Tortelduif, welke de Duitfchers *zwitter Turtel-Taube* noemen, die in grootte overeenkomt met de gekraagde, hebbende den top van 't Hoofd, den Hals en de Borft, Wynrood, de Rug geheel Afchgraauw en ongevlakt. De Slagpennen zyn bruin, doch van fonderen is de Kleur wit, die der Pooten rood en die des Beks blaauwagtig bruin. Deeze komt voort, zegt hy, uit de paaring van een gemeenen Tortel - Doffer met een gekraagde Tortelduif.

Voorts befchryft de Heer BRISSON, uit ALBIN, EDWARDS en anderen, een *Portugeefche* Tortelduif, als ook een *Amerikaanfche*, die de langftaartige genoemd wordt; een *geftreepte* uit China en een geftreepte uit Ooftindie: doch die van *Karolina* wordt, door hem, uit het Kabinet van REAUMUR afgebeeld. De Brafiliaanen noemenze *Picacuroba*. Zy is wat kleiner dan onze Europifche, zegt hy; van boven bruin - Afchgraauw met een weinig ros daar onder gemengd, van onderen rosagtig; hebbende een zeer lange fcherpe Staart, de Slagpennen uit den Afchgraauwen zwartagtig, met de buitenfte randen

Karolinifche.

II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK. der grootsten witagtig. Het Mannetje heeft op de Borst een paarsch blaauwagtigen Goud-glans. Deeze onthoudt zig in Virginie, Karolina en de Westindische Eilanden.

XXII. *Passerina.* Mosch-Duif.

(22) *Duif met de Staart- en Slagpennen donkerer, het Lyf Purperagtig, den Bek en Pooten geel.*

Allerkleinste wilde Duif, die van de Brasiliaanen *Picuipinima* geheten wordt, is de naam van deeze by RAY: anderen noemenze kleinste Torteldüif van Barbados, en de Mexikaanen geeven 'er den naam aan van *Cocotzin* of *Cocotli.* De Engelschen van Jamaika noemenze *Ground-Dove*, en de Ingezetenen van St. Domingo *witte Ortolaan.* Ik geef 'er, wegens de kleinte, in overeenkomst met *Columba Passerina*, den naam aan van *Mosch-Duifje.*

Zy schynen meer de Eigenschap te hebben van de Kwartels dan van de Duiven, zittende gemeenlyk op den Grond om de Kost te zoeken, en, zo ze van iemand opgejaagd worden, maaken zy, gelyk de Patryzen, korte Vlugten, houdende zig by schoolen of troepswyze. Men

(22) Columba Rectricibus Remigibusque obscurioribus, Corpore Purpurascente, Rostro Pedibusque flavis. *Syst. Nat.* X. Turtur minimus guttatus. SLOAN. *Jam.* II. p. 305. T. 261. f. 3. CATESB. *Car.* I. p. 26. T. 26. Turtur minimus, Alis maculosis. RAJ. *Av.* 184. n. 25. Turtur Barbadensis minimus. RAJ. *Av.* 62. n. 5. WILL. *Orn.* 135. Columba sylvestris minima Brasiliensis. RAJ. *Av.* 62. n. 6. Picuipinima. MARCGR. *Bras.* 204.

Men vindtze in Amerika, tusschen de Keerkringen. II. AFDEEL. LVI. HOOFDSTUK.

De grootte is, ongevaar, als die van den gekuifden Leeurik: de Kleur van boven bruin-Aschgraauw, van onderen Wynagtig rood, de Keel en Borst zwartagtig bruin gevlakt, gelyk ook de Slagpennen uitwaards, en aan de tippen, inwaards, ros. De Wieken zyn met bruine Vlakjes gestippeld. Het Wyfje is van onderen bleeker en witagtig.

Andere Tortelduiven.

BRISSON, die deeze de kleine Amerikaansche Tortel noemt, heeft ook een *bruine* van Amerika, die kleiner is dan deeze, doch het verschilt niet veel. Beiden waren zy van 't Eiland van St. Domingo in 't Kabinet van den Heer REAUMUR gezonden. Uit het zelfde Kabinet worden nog eenige Tortelduifjes, die niet grooter dan een Merel zyn, en aan de Rivier van Senegal huisvesten, als ook eene, welke DE LA CAILLE aan de Kaap der Goede Hope insgelyks gevonden heeft, door hem beschreeven en afgebeeld. De Amboineesche, welke de Heer Graaf VAN BENTINK aan den Heer REAUMUR hadt geschonken, heeft nagenoeg de lyvigheid van onze Tortelduiven.

LVII. HOOFD-

II. AFDEEL. LVII. HOOFDSTUK.

LVII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* LEEURIKKEN, *waar in zo de gewoone* Akker-, Gras-, Boom- *en* Veld-*Leeurikken*, *als de* Piepert, Spipolet Berg-*Leeurik en anderen.*

Naam. DE LEEURIKKEN maaken een Geslagt van Vogelen uit, 't welk den Latynschen naam, *Alauda*, zo men wil, heeft van het zingen dat zy doen, of van het zingende speelen in de Lugt. De oude Grieken noemdenze *Korudos* of *Korudalos*, de hedendaagschen *Troulitis*. De Spaansche naam is *Cugniada*, de Italiaansche *Lodola*, *Lodora*, *Alodola* of *Alodetta*, de Fransche *Alouette*. Van den Hoogduitschen naam *Lerch*, schynt de Sweedsche *Laerka*, de Engelsche *Lark*, als ook de onze, afkomstig te zyn.

Kenmerken. BRISSON, die de Leeurikken, met de Vygen-Eeters en Meezen, in zyn Tiende Rang plaatst, onderscheidt hun voornaamelyk daar van, door de langte van den agtersten Nagel, die langer dan de Vinger zelf is, en byna regt. LINNÆUS geeft de volgende Kenmerken op: een Cylindrisch Elsvormigen, regten, regt uitgestrekten Bek, de Kaaken gelyk, doch aan het grondstuk neerwaards gaapende: de Tong in tweeën gespleeten: de agterste Nagel regter en langer dan de Vinger.

'tGe-

'T Getal der Soorten of Verſcheidenheden van Leeurikken, by BRISSON, is dertien, waar in de negen Soorten van LINNÆUS begreepen zyn, behalve de laatſte, die onder de Lyſters is betokken. II. AFDEEL. LVII. HOOFD. STUK. Soorten.

(1) *Leeurik met de twee buitenſte Staartpennen, uitwaards, in de langte wit; de middelſten, aan de binnenkant, Yzergraauw.* I. *Alauda arvenſis.* Akker-Leeurik.

Gemeene of ongekuifde en *Akker-Leeurik* wordt deeze van meeſt alle Schryvers geheten, en ſomtyds ook zingende en ten Hemel ſtygende Leeurik; om dat het Mannetje de eigenſchap heeft, van, wanneer hy een Wyfje zoekt, al zingende om hoog te ſtygen, maakende een min of meer grooten kring in de Lugt, naar dat 'er weinig of veel van zyne Soort in de nabuurſchap zyn. Door *tureluuren* wordt het Geluid, dat hy in de Lugt vliegende maakt, vry naauwkeurig uitgedrukt. 't Is een leerzaame en gemakkelyk tembaare Vogel, die wegens zyn Gezang dikwils in Kooijen of Kouwen gehouden wordt, doch dan ook een Zoodje Gras moet hebben, om op te zitten: want deeze Leeurik roeſt niet op een Stokje of Boomtak, gelyk de

(1) Alauda Rectricibus extimis duabus extrorſum longitudinaliter albis; intermediis interiori latere ferrugineis. *Faun. Suec.* 190. *Gen.* 93. Alauda non criſtata. GESN. *Av.* 78. ALDR. *Orn.* I. 18. c. 12. Alauda vulgaris. WILL. *Orn.* 149. T. 40. RAJ. *Av.* 69. n. 1. ALB. *Av.* I. p. 39. T. 41. Alauda Arvorum. FRISCH. *Av.* III. T. 15. f. 1. Alauda cœlipeta. KLEIN. *Av.* 71.

II. AFDEEL. LVII. HOOFDSTUK.

de andere Vogelen, en zyne Klaauwen zyn daar, inderdaad, minder bekwaam toe; zo FRISCH aanmerkt. 't Schynt dat de lange, regte agter-Nagel hun diene, om te beter op den Grond te kunnen ſtaan en loopen, of ook ſlaapen.

De Leeurikken zyn geen Trekvogelen zegt KLEIN: men vindtze den geheelen Winter door, zo wel in de Zuidelyke als Noordelyke deelen van Europa. 's Zomers vliegen zy by Paaren, doch in de Herfſt en Winter dwaalen zy by ſchoolen om, verbergende zig, als 't zeer hard vrieſt, in gaten des Aardryks, onder Steenen, en onder de Wortels van oude Boomen, alwaar zy dikwils tot Aas verſtrekken voor de Voſſen en ander klein wild Gedierte. Men brengtze in de Maand February, als 't Weer wat zagter wordt, by menigte te Dantzik ter markt, en het zelfde heeft in Engeland plaats. Alsdan worden zy ook by ons, aan 't Duin, by honderden gevangen.

De meeſte Schryvers willen, dat zy driemaal 's Jaars broeden, te weeten in Mey, July en Auguſtus. Zy maaken hun Neſt van dunne Worteltjes, drooge Kruiden en Kaf of Stroo, leggende t'elkens vier of vyf geſpikkelde Eijeren. De plaats, daar zy Neſtelen, is in de Bouwlanden of op de Weiden, en de Jongen, uitgekomen zynde, verſpreiden zig aanſtonds zodanig door het Gras, dat men ze niet gemakkelyk kan vatten. Zo zy, in de Kouw, niets dan Hennipzaad te eeten krygen, worden zy, naar

men

men zegt, geheel zwart. OLINA leert ons, dat zy agt of tien Jaaren leeven. II. AFDEEL. LVII. HOOFD-STUK.

'tIs een soort van Spreekwoord, dat de Leeurikken naar het Weer van gesteldheid veranderen, wordende mager met een Zuide Wind, en in drie Dagen weer vet met een Noorde Wind, vooral onder een zwaare Mist. Men moet vast stellen, dat zy dan beter hun Aas vinden, of 't zelve beter verteeren kunnen, of ook, dat zy minder verliezen van hunne Vettigheid. Men vindt door WILLOUGHBY aangetekend, dat de Leeurikken in Engeland des Winters, wanneer de Koude niet al te streng is, by uitstek vet worden. Zy vermenigvuldigen sterk, en men vangt 'er jaarlyks een groote menigte, op verscheiderley manieren, zo by dag als des nagts, met Spiegel- of Slag-Netten, Fuikswyze Patrys-Netten of Sleepnetten en Vinken-Getouw, als ook met Strikken, enz. Hun Voedzel bestaat in Graanen, Zaad, Wormpjes en andere Insekten.

Van de gestalte, grootte en kleur, der gemeene Leeurikken, agt ik het overtollig te spreeken. Behalve de gewoone graauwe, vindt men 'er ook somtyds die wit zyn, en die byna geheel zwart zyn. Ik zal alleenlyk hun Gebruik aanroeren. Jong en vet zynde leveren zy een zeer smaakelyke Spyze uit, die voorgezet wordt op de pragtigste Gastmaalen, 't zy gebraden, of toebereid in Taarten of Pasteijen. Voor de genen, die met den Steen in de Blaas ge-

II. AFDEEL. LVII. HOOFDSTUK.

gekweld zyn, worden zy nadeelig bevonden. Sommigen willen ook, dat zy Pyn in de Maag of in 't Gedarmte veroorzaaken zouden; doch dit moet veeleer aan de kleine Beentjes, die men te fchielyk eetende doorflokt, dan aan het Vleefch van deeze Vogeltjes, 't welk zeer ligt verteerbaar en niettemin voedzaam is, toegefchreeven worden. In de Geneeskunde worden zy zelfs, van fommigen, tegen het Winderig Kolyk en de Graveelpynen aangepreezen.

II. *Pratenfis.* Gras-Leeurik.

(2) *Leeurik met de twee buitenfte Staartpennen uitwaards wit, en een witte ftreep over de Wenkbraauwen.*

In de befchryving van Noorwegen wordt gefproken van een *Veld-*, of zingende Leeurik, die kleiner is en by Zomer in de Velden, als ook van een Koorn- of Akker-Leeurik, die 's Winters in de Bouwlanden gevonden wordt. De eerftgemelde zal deeze zyn, dien fommigen *Koppier* noemen en de Franfchen *Alouette des Préz* of *Farloufe*, de Engelfchen *Titt-Lark*, de Italiaanen *Spipola*, *Calandrino* of *Scozzetta*, de Duitfchers *Wiefen-Lereb*, dat is Leeurik der Graslanden.

Deeze onthoudt zig in de Weiden, alwaar hy

(2) Alauda Rectricibus extimis duabus extrorfum albis, lineâ Superciliorum albâ. *Faun. Suec.* 191. Alauda Pratorum. ALDR. *Orn.* l. 18 c. 15. WILL. *Orn.* 140. RAJ. *Av.* 69. OLIN. *Av.* 27 Alauda Sylveftris. ALB. *Av.* I. p. 40. T. 42.

hy aast en broedt, doch slaapt in 't Geboomte. Hy is veel kleiner dan de gewoone Leeurik, maar de Kleur verschilt in 't weezentlyke niet zeer veel, zynde van boven zwartagtig bruin, van onderen geelagtig wit, met langwerpige zwarte vlakjes gesprenkeld. In Italie, by Bononie, zyn 'er gevonden van deeze Soort, die t'eenemaal geelagtig wit waren.

II. AFDEEL. LVII. HOOFDSTUK.

(3) *Leeurik wiens Kop geringd is met een witte Streep.*

III. *Arborea.* Boom-Leeurik.

Deeze wordt van de Franschen *Alouette de Bois* of *le Cujelier*, van de Engelschen *Wood-Lark*, van de Italiaanen *Tottovilla* geheeten. Hy maakt een Geluid, zweemende naar dat der Lysteren, en verschilt van de anderen; behalve het kransje van witte Veeren, dat zynen Kop van Oog tot Oog omringt; doordien de buitenste Staartpennen aan de buitenkant en aan de tippen wit zyn, en de uiterste Slagpen veel korter is dan de tweede. Ook is hy korter en dikker van Lyf. Hy onthoudt zig in Europa, zelfs in de Noordelyke deelen; zit in 't Geboomte en vliegt by schoolen.

(4)

(3) Alauda Capite vittâ annulari albâ cincto. *Syst. Nat.* X. Alauda Rectricibus fuscis, primâ oblique dimidiato-albâ, secundâ tertiâ quartâ maculâ albâ, cuneiformi. *Faun. Suec.* 192. Alauda Arborea. WILL. *Orn.* 149 RAJ. *Av.* 69. n. 2.

II. AFDEEL. LVII. HOOFDSTUK.

IV. *Campestris.* Veld-Leeurik.

(4) *Leeurik met de Staartpennen in de onderste helft bruin, uitgenomen de twee middelsten, die wit zyn: de Keel en Borst geelagtig.*

Zodanig een Leeurik heeft men in Sweeden waargenomen, die overeenkwam met den *kleinen Veld-Leeurik* van RAY, welke kleiner dan de Akker-Leeurik, doch grooter dan de Gras-Leeurik is. BRISSON noemt hem *Alouette de Champ* en houdt hem voor de Florentynsche Spipolet.

V. *Trivialis.* Pieper.

(5) *Leeurik met de Staartpennen bruin, de buitenste half wit, de tweede met een witten spitsen tip, een dubbelde witagtige streep op de Vlerken.*

Deeze, die in de toppen der Boomen in Sweeden huisvest, volgens LINNÆUS, wordt door BRISSON *Alouette de Buisson* geheeten, als zig meest in Kreupelbosch of Hey onthoudende. Het schynt de *Pieper* te zyn; ten minste wordt hy van de Duitschers *Piep-Lerche* genoemd, en van de Engelschen *Pippit* of *Tit-Lark*. Hy is kleiner dan de Gras-Leeurik, van boven geelagtig bruin met zwartagtige vlakken, van onde-

(4) Alauda Rectricibus fuscis, inferiori medietate, exceptis intermediis duabus, albis; Gulâ Pectoreque flavescente. *Faun. Suec.* 193 Alauda minor, Campestris WILL. *Orn.* 150. RAJ. *Av.* 70. n. 6.

(5) Alauda Rectricibus fuscis, extimâ dimidiato albâ, secundâ apice cuneiformi albâ; lineâ Alarum duplici albidâ. *Syst. Nat.* X.

deren geelagtig wit, zegt RAY. Zittende op het bovenſte takje van eenigen Doornagtigen Heeſter, maakt hy, met het Lyf opgeregt, den Bek gaapende en de Wieken een weinig uitgeſpreid, een fyn knarſend geluid, als de Sprinkhaanen, doch ſterker klinkende.

II. AFDEEL. LVII. HOOFDSTUK.

VI. *Criſtata.* Gekuifde.

(6) *Leeurik met zwarte Staartpennen, de twee buitenſten aan den buitenkant wit; den Kop gekuifd.*

In 't algemeen noemt men deezen *gekuifde Leeurik*, gelyk de Engelſchen hem *creſted Lark* heeten en de Franſchen *Alouette hupée*, doch by de laatſtgemelden is ook de naam van *Cochevis* in gebruik: de Duitſchers noemen hem *Kommanick* of *Heyde-Lerch*, *Kobel-Lerch* of *Heubel-Lerch* en *Leurle.* Men noemt hem, in Engeland, ook *Cotſwold-Lark.*

Men vindt hem dikwils aan de Wegen, als ook ſomtyds in de Velden, doch zo zeldzaam, dat men 'er onder duizenden naauwlyks één vangt. Hy ſtygt ook zo dikwils niet in de hoogte, en blyft 'er zo lang niet als de andere Leeurikken. Hy is grooter en langer van Bek, doch korter van Staart en zo fraay niet gekleurd of

(6) Alauda Rectricibus nigris, extimis duabus margine exteriore albis; Capite criſtato. *Syſt. Nat.* X. Alauda Criſtata major. RAJ. *Av.* 69. WILL. *Orn.* 151. T. 40. OLIN. *Av.* 13. ALB. *Av.* III. p. 48. T. 52. ALDR. *Orn.* l. 18. c. 18.

II. AFDEEL. LVII. HOOFD-STUK. VII.

of gespikkeld als dezelven. Zyn Kuifje alleen maakt hem aanzienlyk.

Spipoletta. Spipolet.

(7) *Leeurik met de Staartpennen bruin, de twee buitensten schuins halfwit.*

Deeze wordt, als gezegd is, van BRISSON voor een zelfden als de Veld-Leeurik, die men zelfs in Sweeden vindt, gehouden. LINNÆUS hadt de Florentynsche Spipolet, zo hy aantekent, niet gezien. Sommigen noemen hem *Stoparola*, *Glariana* en *Acredula*, de Duitschers *Gicherlin*, *Gucherlin* of *Grien-Voegelin*, dat is Groenvogeltje; die van Silezie *Stoppelvogel*, en de Venetiaanen *Tordino*.

Hy is kleiner dan de gewoone Leeurikken, zegt RAY, hebbende den Bek dun, regt, scherp en Pekzwart; de Pooten ook zwart: de Kleur is van boven Aschgraauw met eenig zweemzel van groen; de Keel, Borst en Buik, zyn in sommigen wit, in anderen schoon geel: doch de Borst is, in allen, donkerer dan de Buik en Keel, en gevlakt.

Kaapsche Leeurik. Pl. XLVIII. *Fig.* 2.

De Heer BRISSON geeft de Afbeelding van eenen *Senegalschen* Leeurik, die grooter zelfs dan de Kuif-Leeurik is, en ook gekuifd; doch dezelve wordt, in schoonheid, ver overtroffen door den *Kaapschen* Leeurik, welken de Abt DE LA

(7) Alauda Rectricibus fuscis, extimis duabus oblique dimidiato albis. † *Syst. Nat.* X. Spipoletta Florentinis. RAJ. *Av.* 70. WILL. *Orn.* 152.

LA CAILLE hadt overgezonden. Dezelve, naamelyk, ook groot van ſtatuur zynde, is van boven bruin en grys bont, van onderen ros naar Oranje trekkende; aan de Keel Oranje, met een bruine ſtreep omringd, hebbende een geel-Oranje kleurigen band boven de Oogen en de vier buitenſte Staartpennen, wederzyds, aan de tippen wit. De Staart is eenigermaate gevorkt. De Bek en Pooten zyn bruin-grys. II. AFDEEL. LVII. HOOFDSTUK.

(8) *Leeurik met de Staartpennen in de onderſte helft wit, de Keel geel, een zwarte band onder de Oogen en op de Borſt.* VIII. *Alpeſtris.* Berg Leeurik.

Van deezen, die door CATESBY in Virginie en Karolina gevonden is, zegt BRISSON dat FRISCH, onder den naam van *Winter- of Sneeuw-Leeurik*, een Afbeelding heeft gegeven, die naauwkeurig is. Hy overwintert in Karolina, gaande, vroeg in de Lente, weer naar 't Noorden. Hy is van Kleur byna als de voorgaande, doch niet grooter dan de gewoone Leeurikken. KLEIN heeft hem ook te Dantzig gezien.

(9) *Leeurik die van onderen geel is, met een krommen zwarten band op de Borſt, de drie zydelingſe Staartpennen wit.* IX. *Magna.* Groote.

Groo-

(8) Alauda Rectricibus dimidio inferiore albis, Gulâ flava, faſciâ ſuboculari Pectoralique nigrâ. *Syſt. Nat.* X. Alauda Gutture flavo. CATESB. *Car.* I. p. 32. T. 32.

(9) Alauda ſubtus flava, faſciâ Pectorali curvâ nigrâ; Rectricibus tribus lateralibus albis. *Syſt. Nat.* X. Alauda magna. CATESB. *Car.* I p. 33. T. 33.

II. AFDEEL. LVII. HOOFDSTUK.

Groote Leeurik wordt deeze van CATESBY geheten. BRISSON heeft hem gebragt onder de Lyfters, hem noemende *gekraagde Lyfter* van Amerika. Hy onthoudt zig daar, als ook in Afrika, zittende op de toppen van Haagen of klein Geboomte en zingende in de Lente zeer fraay. Tot zyn Voedzel gebruikt hy byna niets, dan Zaad van Kruiden, en beweegt zyn Staart, fnellyk, op en nederwaards.

De geftalte is dusdanig. Het Lyf Snepswyze, van grootte als een Lyfter, onder aan geheel geel: de Borft met een groote halfmaanswyze zwarte Vlak: de Slagpennen bruin; die van den tweeden rang rosagtig gevlakt: de Staart rond aan 't end: de drie zydelingfe Staartpennen ten grootften deele wit. De agterfte Nagel aan de Voeten ook grooter, maar krommer dan in de overigen: de Bek regt: de Bovenkaak rond en fpits, aan den wortel kaal.

Kalander. Men zou haaft denken of dit de *Calandra* ook zyn mogt; een groote Leeurik, die gemeen is in Italie en omtrent de Pyreneefche Bergen, zynde door geheel Europa onder dien naam bekend. Immers deeze is ook vermaard wegens zyn lieflyk Zingen, terwyl hy op de toppen van 't Kreupelbofch zit; doch de Kleur verfchilt te veel. De Duitfchers noemen hem *Kalander*.

LVIII. HOOFD-

II. AFDEEL. LVIII. HOOFDSTUK.

LVIII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* SPREEUWEN, *vervattende zo de gemeene en uitheemsche als de* Water-Spreeuw, *die anders* Water-Merel *genoemd wordt: en van een Vogel uit Senegal, de* Offenpikker *genaamd.*

Naam. Den naam van SPREEUW geeft men gemeenlyk aan zeer bekende Vogelen, welker Latynsche naam *Sturnus* is, de Fransche *Estourneau*, de Engelsche *Stare* of *Starling*, de Hoogduitsche *Staar*, *Stahr* of *Stoer* en *Starn*, de Italiaansche *Storno*. In 't Hebreeusch worden zy *Sarsir* geheten, in 't Grieksch *Psar* of *Psaros*, enz.

Kenmerken. De Kenmerken van den Spreeuw, volgens LINNÆUS, zyn: de Bek Elsvormig, hoekig neergedrukt, stompagtig: de Bovenkaak zonder eenige ongelykheid van randen, die een weinig gaapende zyn, de Neusgaten van boven gerand; de Tong uitgerand en scherp. By BRISSON maakt de Spreeuw, met en benevens een nieuwen Senegalschen Vogel, die Offenpikker geheten wordt, den zesden Rang uit, als boven gemeld is (*). Hy zegt, dat de Spreeuw den Bek regt heeft, verheven-rond, aan de punt stomp, en breeder dan de dikte is: de beide Kaaken zyn geheel.

In

(*) Zie het IV. STUK deezer *Natuurl. Hist.* bladz. 74.

II. AFDEEL. LVIII. HOOFDSTUK. Soorten.

In zyn Spreeuwen-Geslagt vindt men vier Soorten, gelyk LINNÆUS 'er ook heeft, doch van deeze zyn 'er slegts twee in vervat; van de anderen is de een, door BRISSON, onder de Lysters, de ander onder de Strandloopers betrokken.

I. *Sturnus vulgaris.* Gemeene Spreeuw.

(1) *Spreeuw die een geelagtigen Bek heeft, het Lyf zwart met witte tippen.*

Deeze is de gemeene Spreeuw, zeer bekend in geheel Europa, en, wegens zyne gloeijend zwarte Kleur, niet onaardig. Men vindtze byna op allerley plaatsen, zy woonen by Zomer in de Boomgaarden, als ook op Weiden en Moerassige Landen; 's Winters verbergen zy zig in de gaten van oude Muuren en Toorens, als ook onder de Pannen, daar de Huizen mede gedekt zyn, of in de Rieten Daken, leggende daar zonder beweeging. Op dergelyke plaatsen maaken zy ook hun Nest, broedende tweemaal 's jaars, en brengende, t'elkens, gemeenlyk vier of vyf Jongen voort. Hun Voedzel bestaat in Torren, Wormen en Insekten: zy eeten, naar men zegt, nooit Besiën, schryft RAY. Dat hy hier in grootelyks bedroogen zy geweest, kunnen

(1) Sturnus Rostro flavescente, Corpore nigro punctis albis. *Faun. Suec.* 183. Gen. 94. Sturnus. GESN. *Av.* 747. BELL. *Av.* 81. a. ALDR. *Orn.* l. 16. c. 19. WILL. *Orn.* 144. T. 37. RAJ. *Av.* 67. n. 1. ALB. I. p. 38. T. 40. OLIN. *Av.* 18. HASSELQ. *Itin.* 284.

nen de genen getuigen, die op hunne Buiten- plaatſen, en in de Tuinen, tot hun leedwezen, hunne Kerſe- en Aalbeſie-boomen door de Spreeuwen hebben zien ledig eeten. 't Is in tegendeel zeker, dat zy uitermaate gulzig zyn, eetende, gelyk de Kraaijen, alles wat hun voorkomt, zelfs Koorn en Zaad, ja dolle Kervel en Krengen.

II. AFDEEL. LVIII. HOOFDSTUK.

De Spreeuwen zyn geen Trekvogelen, maar vliegen by ſchoolen of troepswyze, en voegen zig zelfs by een Soort van Lyſters en andere Vogelen. Somwylen verzamelen zy zig, tegen den avond, in zulk een menigte, en vliegen zo ſnel, dat het Geluid, 't welk zy maaken in het over 't hoofd paſſeeren, naar een Wervelwind zweemt. Somtyds vliegen zy zo hoog, en zweeven zo aardig in de Lugt, dat hun ſchool zig als een Wolk vertoont. Daar zulk een ſchool neervalt, 't zy op een Akker of in een Boomgaard, kan men verzekerd zyn des anderendaags de merktekenen te zullen gewaar worden van hunne gulzigheid. Zy leeven, zegt men, vyf- of zes-en-twintig Jaaren.

Leerzaamheid.

De Stoutheid is een eigenſchap van deeze Vogelen, die door hun Geſchreeuw, als 't ware, den Menſch uitjouwen. Men kanze in Kouwen houden, en de Jongen zyn niet alleen leerzaam, maar men kanze zelfs doen Klappen. PLINIUS verhaalt dat de twee jonge Prinſen, DRUSUS en BRITANNICUS, Zoonen van CLAUDIUS, onder wien hy ſchreef, een Spreeuw

 had-

II. AFDEEL. LVIII. HOOFDSTUK.

hadden, die Griekſch en Latyn praatte: daagglyks hoorde men hem iets nieuws zeggen, en dikwils werden geheele redeneeringen van hem herhaald. Zo dit waar is, moeten deze Vogelen diestyds vernuftiger zyn geweeſt dan heden. Egter meldt GESNERUS, dat hy een Spreeuw gezien had, wordende by de Nagtegaalen opgevoed, die, zyn Poot bezeerd hebbende, Mieren-Eijeren nam, dezelven met zyn Bek kneusde, onder zyn Wieken broeide, en vervolgens 'er den Poot mede wreef, die in weinig Dagen genezen was.

Gebruik. Onder de Ouden waren de Spreeuwen niet alleen een gemeene, maar zelfs een zeer geagte Spyze. GALENUS ſteltze onder de Voedzels die niet alleen gezond en voedzaam, maar zelfs dienſtig zyn voor de genen, die met Graveel of met den Steen zyn gekweld. Zulks, egter, moet men ſlegts verſtaan van jonge Spreeuwen, en in de Herfſt, wanneer dezelven vetter, teerder en ſmaakelyker zyn, om dat zy alsdan veel Vrugten en Druiven eeten: want oud zynde of mager, is hun Vleeſch hard, onaangenaam van ſmaak en moeielyk verteerbaar. Veelen agten het Spreeuwen-Vleeſch bitter, doch ALBIN zegt, dat het daar van bevryd wordt, door 't afneemen van de Huid, en de Kop moet vooral 'er worden afgeſneeden, om dat die, zo men wil, naar Mieren ruikt.

Geſtalte. De grootte en geſtalte van deeze Vogelen is zeer bekend. De Kleur zwartagtig, met een Pur-

Purper- en groenen weerschyn van boven en op de Borst; van onderen met enkel groen gloeijende: de tippen der Vederen van 't Bovenlyf rosagtig, die van 't Onderlyf witagtig: de Staartpennen donker Aschgraauw-bruin, met de buitenste randen rosagtig. De Oogkringen Hazelnooten-kleur: de Bek aan den wortel geelagtig, naar de punt toe bruin: de Pooten Vleeschkleur. Het Wyfje heeft de Kleur van de Rug niet zo glimmende en den Bek geheelenal bruin.

II. AFDEEL. LVIII. HOOFDSTUK.

Verscheidenheden.

Ik weet naauwlyks wat het zeggen wil, dat 'er weinig Soorten van dit Geslagt in Europa, doch in de beide Indiën *byna oneindig* zyn (*). In 't Werk van BRISSON, immers, vind ik maar drie uitheemsche Spreeuwen, daar hy wel vier Verscheidenheden heeft van den Europischen: een *witten*, naamelyk, wiens Bek een weinig naar het roode trekt: een zwart en witten, wiens top van 't Hoofd, de Hals, Slag- en Staartpennen, zwart zyn, het overige wit, en de Bek, van den wortel af tot aan het midden der langte, zwart, voorts geelagtig: een met een witten Kop, by JOHNSTON uit ALDROVANDUS afgebeeld, die ook den Hals, de Borst en Buik, wit heeft, met blaauwagtige vlakken; den Bek wit, de Pooten geel; maar de Slag- en Staartpennen even als in de gewoone Spreeuw, uitgenomen dat de twee buitenste Pennen van de

(*) *Faun. Suecica*. p. 70.

II. AFDEEL. LVIII. HOOFDSTUK.

de Staart wit zyn: en een gryzen of Aschgraauwen, van onderen geelagtig, met de Pooten en Bek zwart,

Spreeuw van Louisiana. Pl. XLVIII. *Fig.* 3.

Zyn Spreeuw van *Louisiana* is grooter dan de Europischen en zeer fraay gestippeld of gevlakt, gelyk de Afbeelding aantoont. Dezelve is van boven bruin en rosagtig grys bont, van onderen geel, met een zwartagtige Vlak aan de Keel, hebbende de Staartpennen grys met bruine dwars-streepen, doch de vier buitensten wederzyds aan de buitenzyde wit: den Bek witagtig en de Pooten grys.

II. *Luteolus.* Geele Bengaalsche.

(2) *Spreeuw die bleek geel is, met een bruinen Kop, de Borst gevlakt, de Wieken bruingeel.*

De Heer BRISSON verbeeldt zig dat dit dezelfde Vogel zy, dien den Heer LINNÆUS, met den bynaam van *Xanthornus*, geplaatst hadt in zyn Geslagt van *Coracias* of Scharlaaren (*). Die, waar van ALBIN, onder den naam van *geele Bengaalsche Spreeuw*, de Afbeelding geeft, denkt hy, dat mooglyk het Wyfje zou kunnen zyn van deeze (†); welken hy in zyn Lysteren

(2) Sturnus luteus, Capite fusco, Pectore maculato, Alis fuscoluteis. *Syst. Nat.* X. Sturnus luteus Benghalensis. EDW. *Av.* 186. T. 186. Pica Maderaspatana, Sturni adinstar maculata. RAJ. *Av.* 195. n. 7. T. 1. f. 7.

(*) Zie het voorg. IV. STUK. bladz. 336.

(†) ALB. II. Tab. 41. Zie *Supplem. d'Ornithologie.* p. 45.

teren Geslagt geplaatst heeft, onder den naam van *Loriot de Bengale*. Dien, welken RAY beschryft en afbeeldt, onder den naam van Aakster van Madrass, door LINNÆUS tot deeze Soort betrokken, heeft hy onder de *Troupiales* of Geelvogelen geplaatst (*). Zo ziet men, dat over de schikking van uitheemsche Vogelen, waar van men de Kenmerken niet zeer naauwkeurig weet, een groot verschil kan zyn.

II. AFDEEL. LVIII. HOOFDSTUK.

(3) *Spreeuw die bruin is, hebbende de Wieken wit gebandeerd, een vlak by de Oogen, en den Buik wit.*

III. *Contra.* Bonte van de Kaap.

Het zelfde heeft in deeze Vogel plaats, dien EDWARDS oordeelt de zelfde te zyn als die, welken ALBIN ook onder den naam van *bonte Indiaansche Spreeuw* afgebeeld, en BRISSON insgelyks onder de Geelvogelen geplaatst hadt (†). ALBIN zegt, dat de Bengalers hem *Contra* heeten. Het schynt de zelfde te zyn, als de bonte Spreeuw, die, van de Kaap der Goede Hope in 't Kabinet van den Heer AUBRY gebragt zynde, van BRISSON is afgebeeld en beschreeven onder den naam van *Kaapsche Spreeuw* (§).

Deeze

(3) Sturnus fuscus, maculâ Oculari fasciâ Alari Abdomineque albis. *Syst. Nat.* X. Sturnus ex albo & fusco varius, Benghalensis. EDW. *Av.* 187. ALB. *Av.* III. p. 20. T. 21.

(*) *Troupiale tachetée de Madrast.* Tom. II. p. 91.

(†) *Troupiale de Bengale.* Tom, II. p. 94.

(§) *Supplem.* p. 54.

II. AFDEEL. LVIII. HOOFDSTUK.

Deeze is byna van grootte en geſtalte als de Europiſche: de Kleur van boven zwartagtig, van onderen vuil wit, de Kop en Hals glimmend zwart, naar Violetkleur trekkende; een ronde rosagtig witte Vlak op ieder Wang; de buitenſte randen der Schoudervederen wit, de Staartpennen zwartagtig: de Bek geelagtig aan den wortel, naar 't end toe rood, de Pooten geel, de Nagelen grys.

Oſſenpikker. Pl. XLVIII. *Fig.* 4.

Van den Vogel, dien de Heer BRISSON *Buphagus* of *Pique-bœuf*, dat is Oſſenpikker, genoemd heeft, zal ik hier, om dat dezelve nergens anders gemeld noch beſchreeven is, kortelyk ſpreeken. Men vindt hem in 't Land van Senegal, alwaar hy op den Rug der Oſſen zitten gaat, en daar in pikt dat zy bloeden; niet om zig te voeden met hun Bloed, maar om dat de Wormen in de Huid deezer Beeſten een lekker Aas voor hem zyn (*). De Natuur heeft hem met een Bek, hier toe zeer bekwaam, voorzien, gelyk de Afbeelding aantoont: dezelve, naamelyk, is zeer dik, byna vierkant een weinig verhevenrond van boven en hoekig van onderen, met gelyke Kaakebeenen. De Pooten zyn, in deeze Vogel, even als in de Spreeuwen, naar welken zyne geſtalte ook wel zweemt; doch hy is niet veel grooter dan de Kuif-Leeurik, de Kleur van boven bruin-grys, van

(†) Dit doen de Kraaijen aan de Rendieren. Zie het III. STUK deezer *Natuurlyke Hiſtorie*, bladz. 116.

van onderen vuil-geel. Hy heeft de Staartpennen puntig, den Bek geel en aan de punt rood, doch in fommigen bruin, gelyk de Pooten zyn.

II. AFDEEL. LVIII. HOOFDSTUK.

(4) *Spreeuw, die zwart is, met een witte Borst.*

IV. *Cinclus.* Water-Spreeuw.

Van deezen, dien LINNÆUS te vooren onder de Kwikftaarten geplaatft hadt, wordt by de Schryvers gefproken onder den naam van *Water-Merel*, en dus wordt hy *Merle d'Eau* geheten van BRISSON, die hem onder de Strand- of Moerasloopers (*Tringæ*) plaatft. De Italiaanen, in 't Milaneefche en daar omftreeks, noemen hem *Folot* of *Falunt d'Acqua*, de Duitfchers *Waffer-Amfel*, *Bach-* of *See-Amfel*, de Engelfchen *Water-Ouzel* of *Water-Crake*. Wy kunnen 'er gevoeglyk den naam aan geeven van *Water-Spreeuw*.

Deeze Vogel onthoudt zig, in Europa, aan de Wateren; des Winters by de Sluizen en niet toevriezende Beeken, gaande in het Water neer, om in de draaijende Stroomen te aazen op Water-Piffebedden en andere Infekten; hy komt 'er zonder moeite weder uit, fchoon zyne Pooten niet gepalmd zyn, als die der Zwemvogelen. Des

(4) Sturnus niger, Pectore albo. *Syft. Nat.* X. Motacilla Pectore albo, Corpore nigro. *Faun. Suec.* 216. Merula aquatica. GESN. *Av.* 609. ALDR. *Orn.* l. 20. c. 54. WILL. *Orn* 104. T. 24. RAJ. *Av.* 66. n. 7. ALB. *Av.* II. p. 36. T. 39.

II. AFDEEL. LVIII. HOOFDSTUK. Des Winters leeft hy eenzaam; by Zomer gemeenlyk gepaard. Hy eet niets dan Insekten, geen Graanen of Zaad, en, dat de Neusgaten door een Vliesje byna gesloten zyn, onderscheidt hem genoegzaam van de Kwikstaarten (*).

LIX. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* LYSTEREN, *waar in de groote en kleine, de* Kramsvogel, *het* Koperwiekje *en de* Zinglyster; *de* Spotvogel, Vliegenvanger *en andere vreemde Vogelen: als ook de* Merels *of* zwarte *Lysters*, *de* Roos-, Ring- *en* Riet-Merel, *enz.*

Naam. De LYSTERS, die dit Geslagt uitmaaken, hebben hunnen Latynschen naam *Turdus*, of van hunne Doofheid, gelyk daar van een Spreekwoord is, *doover dan een Lyster* (†); of van hunne traagheid, zo sommigen willen (§). Wat den oorsprong aanbelangt van den Franschen naam *Grive*, die wordt door sommigen, niet

(*) Dit zegt 'er de Heer LINNÆUS van, volgens zyne Waarneemingen in Sweeden. Voorts kan men een naauwkeurige Beschryving en Afbeelding van onzen Water-Spreeuw vinden in het V. DEEL der *Uitgezogte Verhandelingen*, bl. 68, waar toe ik den Leezer wyze.

(†) *Surdior Turdo.* Wy zeggen gemeenlyk: zo doof als een Kwartel.

(§) ISODORUS, Libr. XII. Cap. 2. *Turdi a tarditate dicti: Hyemis enim confinio se referunt.*

niet oneigen, afgeleid van het fcherp Geluid, 't welk zy maaken, dat naar *gri* of *tri*, *tri* zweemt. De Engelfche naam *Thrush* of *Throftle* heeft overeenkomft met den Hoogduitfchen *Droffel*, en deeze met den Italiaanfchen *Dreffa* of *Tordo*. In 't Griekfch noemde men den Lyster *Kichla*, in 't Hebreeufch *Kichli*, volgens de Rabbynen. II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK.

Kenmerken. De Heer BRISSON laat de Lyfters, wegens de geftalte der Pooten, op de Klaauwieren volgen in zyn vyfde Rang. Volgens LINNÆUS zyn de Kenmerken, een rondagtig Meswyze Bek, de Bovenkaak met de punt neerwaards geboogen; de Neusgaten kaal, van boven met een Vliesje ten halve gedekt; de Tong is fcheuragtig uitgerand. BRISSON zegt, dat de Bek regt is, van boven verheven-rond, aan den wortel zo dik als breed: de bovenkaak aan de punt wederzyds uitgerand, en derzelver tip byna regt.

Soorten. Hy heeft in zyn Geflagt van Lyfteren thans zes-en-zestig Verfcheidenheden, waar onder Vogels zyn, welken men tot andere Geflagten vindt t'huis gebragt door den Heer LINNÆUS, die zestien Soorten opgeeft, als volgt.

I. *Vifcivorus.* Groote Lyfter.

(1) *Lyfter met een bruine Rug, de Hals met witte Vlakken, den Bek geelagtig.*

Dee-

(1) Turdus dorfo fufco, Collo maculis albis, Roftro flavefcente. *Syft. Nat.* X. Gen. 95. Turdus Vifcivorus RAJ. *Av.* 64. n. 1. WILL. *Orn.* 137. ALDR. *Orn.* l. 16. c. 1.

II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK.

Deeze wordt, van de Autheuren, *Visscivorus* geheten, om dat hy gemeenlyk aast op de Besiën van het *Viscum*, een Heesteragtig Gewas, dat in Duitschland en Italie veel op de Eikeboomen groeit, en, zo men wil, door deeze Vogelen, met den Afgang dien zy loozen, aldaar gezaaid wordt (*). Men noemt hem daarom, in 't Fransch, *Grive de Guy*, doch geeft 'er ook den naam van *Siserre*, *Jocasse* en *Fraye* aan. In 't Engelsch wordt hy *Missletoe-Thrush* of *Missel-Bird*, in Switzerland *Mistel-Drostel* geheten. Hy eet ook andere soorten van Besiën, en vliegt niet by schoolen, maar houdt zig by zyn Wyfje alleen. Dit is de grootste der Europische Lysteren.

II. *Pilaris*. Kramsvogel.

(2) *Lyster met de Staartpennen zwart; de buitensten aan de binnenkant wit getipt; den Kop en Stuit grys.*

Deeze is 't, dien de Franschen noemen *Litorne* of *Tourdelle*, de Engelschen *Fieldfare*, de Sweeden, *Krams-Fogel*, de Duitschers *Krammets-* of *Kramet-Vogel* en de Switzers *Wacholder-Drostel*,

(*) Dit is niet ongeloofbaar, dewyl men weet, dat de Spreeuwen, hier te Lande, op dergelyke wyze de Klimop verspreiden.

(2) Turdus Rectricibus nigris, extimis margine interiore Apice albicantibus, Capite Uropygioque cano. *Faun. Suec.* 188. Turdus. GESN. *Av.* 753. ALDR. *Orn.* l. 16. c. 3. WILL. *Orn.* 138. T. 37. RAJ. *Av.* 64. n. 3. ALB. *Av.* I. p. 34. T. 36. FRISCH. *Av.* T. 26. f. 1. 2. OLIN. *Av.* 25.

ftel, om dat zy op Genever-Befiën aazen. Van deeze verhaalt LINNÆUS, dat 'er één, te Stokholm van een Wynkooper gehouden wordende, met deszelfs Kalanten Wyn dronk uit een Glas, doch kaal op den Kop wierdt, en naderhand in een Kouw geflooten zynde, en geen Wyn drinkende, de Veeren op den Kop wederkreeg. In Engeland worden zy des Zomers zelden of nooit gezien, doch in de Winter komen zy, by groote fchoolen, uit Noorwegen over, en maaken Geluid onder 't vliegen. Men krygtze in onze Provintiën ook menigvuldig in de Herft, en dan zyn die bekende roode Befiën, welken men Lyfterbefiën noemt, vooral hunne gading, waar mede menze gemakkelyk in Paardehairen Strikken vangt. In Pruiffen komen zy, met geheele heirlegers, uit Lyfland, door Kourland, langs de Ooftzee, en trekken van daar, zo 't fchynt, al Weftwaards voort. De Heer KLEIN verbeeldt zig dat de Lyfters, die Lapland en Siberie verlaaten hebben, zig, met die in Litthauwen en Lyfland geteeld zyn, famenvoegen op den Togt, en al voorttrekken door Duitfchland en Vrankryk, tot over de Switzerfche Alpen, om in Italie de naleezing te doen van den Druiven-Oogft. Zy komen, met een Noordwefte wind, zelfs op 't Eiland Maltha (*); om van daar, waarfchynlyk, wederom, door de Turkfche Landen, naar Siberie te rug te keeren.

II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK.

(*) Zie 't voorige IV. STUK, bladz. 19.

II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK.

ren. Dus kunnen zy een toer doen door Europa en een gedeelte van Asie. Men vangt 'er, in Pruissen, by millioenen; en in de Herfst van 't jaar 1746 alleen, werden 'er te Dantzig dertigduizend Paaren op den Accyns aangegeven. Die, welken men ter sluik inbrengt, of in de Herbergen buiten de Stad en in de Tuinen of op de Landhoeven eet, zullen, zo KLEIN zig verbeeldt, wel driemaal zo veel bedraagen.

De Kramsvogel is van grootte byna als de voorgaande: zyn Kleur is rosagtig bruin van boven, rosagtig van onderen met zwarte vlakken; den Kop, Hals en de Stuit Aschgraauw; den Buik wit; den Bek geelagtig, aan 't end zwart. Men vindt egter, gelyk van den voorgaanden, een witten, zo ook van deezen een witkoppigen Kramsvogel, en een die met Loodkleurige, halfmaanswyze plekjes is gevlakt.

III. *Iliacus.* Koperwiekje.

(3) *Lyster met de Wieken van onderen geelagtig, de drie zydelingse Staartpennen wederzyds wit getipt.*

Deeze, die van de Autheuren *Turdus Iliacus*, en van sommigen de kleine, in 't Grieksch *Illas* of *Tulas* wordt getyteld, voert in 't Fransch den naam van *Mauvis*, dien LEMERY, zeer

(3) Turdus Alis subtus flavescentibus, Rectricibus tribus lateralibus Apice utrimque albis. *Syst. Nat.* X. Turdus Iliacus. RAJ. *Av.* 64. n. 4. KLEIN. *Av.* 66. ALDR. *Orn.* l. 16. c. 4. Turdus Viscivorus Maurus. ALB. *Av.* II. p. 31. T. 33.

zeer oneigen, van *Mauve* heeft willen afleiden; even of deeze, meer dan de anderen, het Zaad of de Vrugt der Maluwe at. Veeleer zal die naam, volgens MENAGE, afkomftig zyn van 't Italiaanfch *Malvigio*, wegens het Kwaad, dat zy aan de Wyngaarden doen. Die van Parys noemen den gemeenen Leeurik *Mauviette*. De Engelfchen heeten deezen Lyfter *Wind-Trush*, en de Duitfchers *Wein-Droftel* of *Roth-Droftel*, wegens de Kleur der Vlerken, die hem in 't Engelfch ook *Red-Wing*, en by ons *Koperwiekje* doet noemen. In 't Franfch geeft men hem, bovendien, den naam van *Trafle*, *Touret* en *Grivette* of Lyftertje. II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK.

Deeze is zeer veel kleiner dan de groote Lyster, daar hy in Kleur niet zeer veel van verfchilt. Het witagtige aan den Hals is met bruinagtige Vlakken fierlyk gefprenkeld. Zy komen in de Herfft troepswyze in Vrankryk met de voorgemelden, en doen inzonderheid aan de Wyndruiven veel fchade.

(4) *Lyfter met de Wieken van onderen Yzergraauw, een witagtige ftreep boven de Oogen hebbende.* IV. *Muficus.* Zing-Lyster.

Omtrent deezen en den voorgaanden fchynt ee-

(4) Turdus Alis fubtus ferrugineis, lineâ Superciliorum albicante. *Faun. Suec.* 189. Turdus, fimpliciter dictus Vifcivorus minor. WILL. *Orn.* 138. T. 37. RAJ. *Av.* 64. n. 2. Turdus Muficus. FRISCH. *Av.* T. 27. f. 1. 2. ALB. *Av.* I. p. 32, 33. T. 35, 34.

II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK.

eenige verwarring te zyn: dewyl de geen, die in Vrankryk *Mauvis* genoemd wordt, zulk een witagtige ſtreep boven de Oogen heeft, volgens BRISSON, en volgens LINNÆUS in geenen deele; daar ondertuſſchen deeze de *Turdus muſicus*, of Zing-Lyſter der Autheuren, moet zyn, die de gemeene of kleine Lyſter is. Voor 't overige verſchilt de Kleur en Grootte zeer weinig. Hy zou meer van Inſekten dan van Beſiën leeven, maakende zyn Neſt van of beſtrykende hetzelve met Kley en daar in zes groenagtig blaauwe Eijeren leggende, die met zwarte ſtippen zyn getekend. Zyn lieflyk Gezang, in 't Voorjaar, wanneer hy in de toppen der Boomen als de Nagtegaal zit te kweelen, zou hem van de anderen onderſcheiden.

Gebruik. Van ouds zyn de Lyſters reeds zeer gewild geweeſt onder de Romeinen, die 'er opvoedden, meſtten en duur betaalden, gelyk van VARRO en PLUTARCHUS gemeld wordt. Volgens HORATIUS is de lekkerheid derzelven onverbeterlyk. MARTIALIS gaf 'er den eerſten Rang aan, onder de Vogelen, gelyk aan den Haas onder het viervoetig Wildbraad. Van ſommigen wordt deeze voor den beſten gehouden, van anderen de eerſtgemelde, of ook het Koperwiekje, dat kleiner is. Zy moeten jong en vet of wel gevoed zyn, en in de Koude gevangen, om die uitneemendheid te hebben van Smaak, welke hun tot Verſterking van de Maag, inzonderheid by de genen, die van een zwaare Krank-

Krankheid opgekomen zyn, aanbeveelt. Het Vleefch egter, van fommigen, is wat bitter, 't welk miffchien aan het Voedzel, dat zy gebruiken, zal toe te fchryven zyn. II. AFDEEL. LIX. HOOFD-STUK.

(5) *Lyfter die grys is, van onderen Yzergraauw, met een witte Streep aan de zyden van den Kop, de Staart aan 't end rond uitloopende.* V. *Canorus.* Bengaalfche.

Van EDWARDS wordt deeze, dien BRISSON *Merle de Bengale* noemt, bruine Bengaalfche Lyfter, die niet gevlakt is, geheeten. De Bengalers noemen hem *Banjahbow.* Men vindt hem ook in China. 't Schynt dat hy mede onder de Zing-Lyfters behoore.

(6) *Lyfter die Yzergraauw is, van onderen bleeker en gevlakt, de Slagpennen van de zelfde Kleur, de Staart aan 't end rond.* VI. *Rufus.* Roodagtige Lyfter van Karolina.

Roffe, roodagtige of Voskleurige Lyfter wordt deeze van CATESBY geheeten: BRISSON noemt hem *Grive de Caroline*, en de Engelfchen, in Virginie, geeven 'er den naam van Franfchen Spot-

(5) Turdus grifeus, fubtus ferrugineus, lineâ albâ ad latera Capitis, Caudâ rotundatâ. *Chin. Lagerftr.* 11. Turdus fufcus Benghalenfis non maculatus. EDW. *Av.* 184. T. 184. Banjahbove Benghala. ALB. *Av.* III. p. 18. T. 19.

(6) Turdus ferrugineus fubtus dilutior, maculatus, Remigibus unicoloribus, Caudâ rotundatâ. *Syft. Nat.* X. Turdus rufus. CATESB. *Car.* I. p. 28. T. 28.

II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK.

Spotvogel aan. Hy is niet grooter dan de kleine Lyster, van boven ros, van onderen vuilwit.

De Heer BRISSON beschryft, onder den naam van *Mauvis de la Caroline*, een Vogel, dien de Engelschen klein Lystertje en de Brasiliaanen *Tamatia* noemen. Dezelve onthoudt zig in Amerika en leeft van Besiën als de Europischen. Hy is niet lyviger dan een Leeurik, meest rosagtig bruin, doch heeft de Bek en Pooten bruin-grys.

VII. *Polyglottos.* Groote Spotvogel.

(7) *Lyster die donker Aschgraauw is, van onderen bleek Aschgraauw, met een witagtige vlak op de Wieken.*

Deezen noemen sommigen de Indiaansche Klapper, zeggende dat hy niet ongelyk aan den Gaay maar wat kleiner is. De Inwooners van Virginie heeten hem *graauwe Spotvogel*, en de Engelschen, in 't algemeen, Spotvogel, of ook Amerikaansche Zing-Lyster. Hy is van grootte byna als een Merel, doch langer van Lyf. Allerley Vogelen worden door hem, met zyn Gezang of Fluiten, nage-aapt. Hy leeft van Kersen, Hagedoorn- en Kornoelje-Besiën, en eet ook Insekten. Men vindt hem in Virginie, Karolina en

(7) Turdus obscure cinereus, subtus pallide cinereus, maculâ alarum albidâ. *Syst. Nat.* X. Turdus minor cœruleo-albus immaculatus. SLOAN. *Jam.* II. p. 306. T. 256. f. 3. CATESB. *Car.* I. p. 27. T. 27. RAJ. *Av.* 185. n. 31. Mocking-bird, KALM. *Itin.* II. p. 335.

en Jamaika. BRISSON noemt deezen *le grand Moquer*, dat is de groote Spotter.

II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK.

(8) *Lyster met een bruine Rug, de Borst en zydelingse Staartpennen witagtig, de Wieken met een witten Band.*

VIII. *Orpheus.* Kleine Spotvogel.

Dit is een andere Spotvogel, kleiner dan de voorgaande; dien BRISSON *le Moqueur* noemt, en de Mexikaanen *Cencontlatolli*, dat is Vogel van vierhonderd Taalen: weshalven 'er, met regt, de naam van *Avis polyglotta* aan gegeven wordt. Van de Engelschen wordt hy ook Nagtegaal getyteld, en de bynaam van *Orpheus*, dien LINNÆUS 'er aan geeft, ziet zekerlyk op zyn aardig Geluid, waar in hy met den voorgaanden overeenkomt.

(9) *Lyster die blaauwagtig is, met een zwarte Keel.*

IX. *Plumbeus.* Aschgraauwe.

De Heer BRISSON noemt deezen *Aschgraauwe Amerikaansche Merel*, en de Engelschen geeven 'er den naam van *Roodpoot* aan, doch de Amerikaanen heeten hem *Tilli.* Hy is van grootte als het Koperwiekje of de kleine Europische Lyster. Omtrent de Kleur valt eenig verschil, en de Keel was in die, welken BRISSON van 't Ei-

(8) Turdus Dorso fusco, Pectore Rectricibusque lateralibus albidis, Alis fasciâ albâ. BROWN. *Jam.* 469. Turdus cinereus minor. EDW. *Av.* 78. T. 78.

(9) Turdus cœrulescens, Gulâ atrâ, *Syst. Nat.* X. Viscivorus plumbeus. CATESB. *Car.* I. p. 30. T. 30.

II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK.

Eiland St. Domingo kreeg, wit met zwarte Vlakken. Men vindtze op de Eilanden Andros en Ilathera, zegt hy, menigvuldig.

X. *Crinitus.* Gekuifde Vliegenvanger.

(10) *Lyster met den Kop en Hals blaauwagtig, den Buik geel-, de Rug groenagtig, de Staart- en Slagpennen ros; den Kop gekuifd.*

Deeze, die de grootte ongevaar van eenen Kuif-Leeurik heeft, wordt van CATESBY gekuifde *Vliegenvanger* met een geelen Buik geheeten, en BRISSON heeft hem in zyn Geslagt van Vliegenvangers (*Muscicapæ*) geplaatst. Die Vogelen worden door hem van de Lysters onderscheiden, doordien de Bek aan den wortel platagtig en byna driehoekig is. Hy heeft 'er byna veertig Verscheidenheden van, meestal uitheemschen, waar van sommigen naast tot de Klaauwieren van LINNÆUS schynen te behooren. Een der zonderlingsten, komt my voor, de *zwarte gekuifde* van Madagaskar te zyn; weshalve wy daar van de Afbeelding geeven.

Zwarte van Madagaskar. Pl XLVIII. *Fig.* 5.

Deeze, die van de Ingezetenen des Eilands *Drongo* geheten wordt, heeft bykans de grootte van een Merel: de Kleur is van boven groenagtig zwart, die der Slag- en Staartpennen zwart, met de buitenste randen groenagtig. Op 't Voorhoofd, boven den Wortel van de Bovenkaak, heeft

(10) Turdus Capite Colloque cœrulescente, Abdomine flavescente, Dorso virescente, Rectricibus Remigibusque rufis, Capite cristato. *Syst. Nat.* X. Muscicapa cristata, Ventre luteo. CATESB. *Car.* I. p. 52. T. 52.

heeft hy zeer ſmalle, lange, regtopſtaande Veeren, waar van ſommigen byna twee Duim lang zyn, maakende een zeer ſierlyk Kuifje. De Staart is aardig gevorkt. De Bek en Pooten zyn zwart.

II. AFDEEL. LIX. HOOFD-STUK.

Dat zelfde Eiland levert Vliegenvangers uit, die niet minder zonderling van Geſtalte zyn. Behalve een, die byna geheel Aſchgraauw is, van dergelyke grootte, heeft men 'er die veel kleiner zyn, gekuifd, en met ongemeen lange Staarten: hoedanigen men ook aan de Kaap vindt, die ongemeen fraay zyn. Deeze ſchynen eer te behooren tot de Vinken of Kwikſtaarten van LINNÆUS.

(11) *Lyſter die bleek Vermiljoen-rood is, met den Kop, Wieken en Staart, zwart, het Agterhoofd gekuifd.* XI. *Roſeus.* Roos-Merel.

Onder den naam van *Rooskleurige Merel* of *Zee-Spreeuw*, ſtaat deeze by de Autheuren te boek. KLEIN noemt hem Rooskleurige Lyſter met den Kop blaauwagtig zwart en een Lok agterwaards gekamd, de Wieken en de Staart zwart. De Vogel kan de agterſte Veeren van zyn Kop als een Kuif opzetten, zegt BRISSON. De Pooten zyn Oranje-kleur. Hy heeft omtrent

(11) Turdus ſubincarnatus, Capite Alis Caudâque nigris, Occipite criſtato. *Syſt. Nat.* X. Merula Roſea. ALDR. *Orn.* l. 16. c. 15. WILL. *Orn.* 143. RAJ. *Av.* 67. EDW. *Av.* 20. T. 20. Turdus roſeus, Capite ex nigro cœruleo & Cirrho retro compto, Alis, & Caudâ nigris. KLEIN. *Av.* 71.

II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK. XII. *Merula.* Merel.

trent de grootte van een Spreeuw en onthoudt zig in Switzerland en Italie, ja zelfs in Lapland, zo LINNÆUS meldt.

(12) *Lyſter, die zwart is, met den Bek en Oogleden Goudgeel.*

Deeze is 't, die van de Schryvers, in 't algemeen, *Merula* genoemd wordt, en wel *Merula vulgaris* of gemeene Merel; van de Franſchen *Merle noir*, dat is zwarte Merel; van de Engelſchen *Black-Bird* of *Black-Ouſle*; van de Italiaanen *Merlo* en *Merlo negro*; van de Duitſchers *Amſel* of *Schwartz-Amſel*, van de Sweeden *Kohl-traſt*, van de Polakken *Kos*, en van ons Nederlanders *Merel.*

De naam van deezen Vogel is, zo men wil, daar van afkomſtig, dat hy alleen vliegt, niet by ſchoolen. Het Mannetje maakt, by Zomer-Avonden, tot aan middernagt zyn gekryſch, dat niet onaangenaam is, wanneer men het hoort in een Boſch daar een weerklank plaats heeft, of in eene Valey. Men houdtze ſomtyds in een Kouw, en dan kan menze weergaloos leeren fluiten. Het Wyfje, dat zeer veel in Kleur verſchilt, legt t'eener broed vier of vyf blaauwagtige Eijeren, die bruin geſtippeld of

(12) Turdus ater, Roſtro Palpebrisque fulvis. *Faun. Suec.* 180. Merula. BELL. *Av.* 30. b. GESN. *Av* 603. ALDR. *Orn.* l. 16. c. 6. WILL. 140. T. 37. RAJ. *Av.* 65. n. 1. ALB. *Av.* 35. T. 37. FRISCH, *Av.* 27. f. E. 2. OLIN. *Av.* 29.

of gevlakt zyn. Zy maaken hun Neſt zeer konſtig, gemeenlyk in de Haagdoorn, omgevaar een Mans langte van den Grond. Uitwendig beſtaat hetzelve uit Boomtakjes, Worteltjes en Mos, te zamen gevoegd met Kley: doch zy leggen hunne Eijeren niet op de blooteKley, gelyk de Lyſters, maar bekleeden het Neſt met een Voering van Hooy, Stroo, Haair of andere zagte Stoffen. Het Mannetje verpooſt, van tyd tot tyd, het Wyfje in het broeden: ook brengt hy 't zelve eeten, en houdt de wagt omſtreeks het Neſt. Digte Boſſchagiën worden van hun bemind. Zy eeten veelerley Beſiën, gelyk de Lyſters, en worden onder dezelven niet alleen, maar op gelyke manier, met Strikken, Lymſtokjes, of met Netten, gevangen en eveneens gebruikt. Ook blyven zy, met dezelven, dikwils den Winter over.

II. Afdeel. LIX. Hoofdstuk.

Zeker Liefhebber, in Vrankryk, hadt, weinige Jaaren geleeden, het pleiſier, om de Huishouding deezer Vogelen naauwkeurig na te gaan. Ten dien einde werdt door hem een paar Meerlen geplaatſt in een Vlugt, in welker midden een Pieramied van Taxis was. Zy leiden eerſt Mòs tot den grondſlag van hun Neſt, vervolgens ſpreidden zy daar op Stof uit, waar mede zy hunne Keel gevuld hadden, en, zig de Pooten hebbende nat gemaakt, maakten zy daar een Koek van, en dus gingen zy voort, laag op laag. Het Wyfje broedde haare Eijeren, wordende middelerwyl wel gevoed door

 het

II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK.

het Mannetje. Wanneer de Jongen uitgekomen waren, gaven de Ouden hun Aardwormen, die zy in ſtukken gebeten hadden; ontvangende zorgvuldig den Drek, welken ieder Jong loosde, na dat het Eeten gekreegen had, en deeze Drek ſtrekte gedeeltelyk tot Voedzel voor de Ouden. Dus broedden zy viermaal in 't Jaar, maar, 't gene zeldzaam is, de twee laatſte Broedzels werden door hun vernield. Onze Waarneemer zag het Mannetje de Jongen, den een na den anderen, dooden, en die aan het Wyfje geeven; waar uit hy meent te kunnen beſluiten, dat dit de reden zy, waarom de Merels, die van natuure zo vrugtbaar zyn, egter in lang zo menigvuldig niet gevonden worden als de Lyſters en Leeurikken.

De Merels zyn ruim zo groot als een Spreeuw. De Kleur van 't Mannetje is geheel zwart, met een geelen Bek: doch de Jongen hebben, in 't eerſte Jaar, den Bek bruin. Het Wyfje is geheelenal bruin, doch rosagtig aan de Borſt, met een bonte Keel, en een zwartagtigen Bek. Men vindt ook Merels met een witten Kop, en die bont over 't geheele Lyf, als ook die t'eenemaal wit zyn. Deeze laatſten hebben ſomtyds den Bek rood en de Pooten geel.

Berg-Merel. Pl.XLVIII. *Fig. 6.*

De *Berg-Merel*, daar de Heer BRISSON de Afbeelding van geeft uit het Kabinet van REAUMUR, is een ſierlyke Vogel. Hy heeft de grootte nagenoeg van den gewoonen en de Kleur is zwartagtig bruin, maar de Vederen zyn grys gerand:

rand: ook heeft hy een rosagtige Streep dwars over de Borst. De Staartpennen zyn zwartagtig, gelyk ook de Bek, en de Pooten bruin.

II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK.

(13) *Lyster die zwartagtig is, met een witte Halskraag, den Bek geelagtig.*

XIII. *Torquatus.* Ring-Merel.

De naam van deezen is, byna in alle Taalen, *Ring-Merel.* Men vindt hem in de Gebergten, zo wel van Lapland, Engeland en Duitschland, als in de Alpen en Pyreneên. Hy is wat grooter dan de voorgaande, doch de Kleur verschilt niet veel, uitgenomen de witte dwars-streep op de Borst, of onder aan de Keel, een Vinger breed, halfmaanswyze; waar van hy den naam heeft, doch in het Wyfje is deeze Streep, op ver naa, zo kenbaar niet.

(14) *Lyster die blaauw is, met de Slag- en Staartpennen zwart, hebbende den Buik met Aschgraauwe streepjes gegolfd.*

XIV. *Solitarius.* Blaauwe Merel.

Van veelen wordt deeze de *blaauwe Vogel*, en wel de *Indiaansche* of enkel de *Blaauwert* geheten. Het schynt de Eenzaame Mosch der Schryveren niet te zyn, om dat dezelve wel blaauw

(13) Turdus nigricans, torque albo, Rostro flavescente. *Faun. Suec.* 185. Merula torquata. GESN. *Av* 607. ALDR. *Orn.* l. 16. c. 11. WILL. *Orn.* 143. T. 37. RAJ. *Av.* 65. n. 2. ALB. *Av.* I. p. 37. T. 39. FRISCH. *Av.* 30. f. 1. 2.

(14) Turdus cœruleus, Remigibus Rectricibusque nigris, Abdomine lineolis cinereis undulato. *Syst. Nat.* X. Passer solitarius. WILL. *Orn.* 191. RAJ. *Av.* 66. EDW. *Av.* 18. T. 18, OLIN. *Av.* 14. Act. Upl. 1750. p. 21.

II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK.

blaauw van onderen, doch van boven bruin is, en deeze in 't geheel blaauw. Ook is hy te groot om dien naam te voeren, als zynde weinig kleiner dan onze Merel. De Duitſchers noemen hem *Blawvogel*, de Engelſchen *Clot-bird*, *Smatch* en *Stone-Check*. Men vindt hem in Italie, op 't Eiland Kandia, en op veele andere plaatſen.

XV. *Arundinaceus.* Riet-Lyſter.

(15) *Lyſter die grys is, van onderen witagtig, met bruine Maanswyze dwars-ſtreepjes, de Pooten blaauwagtig.*

In 't Franſch is de gewoone naam van deezen *Rouſſerolle* of *Roucherolle*, 't welk ten deele van zyn Kleur, ten deele van zyn Gezang kan afkomſtig zyn. Immers de Kleur is, volgens BRISSON, van boven rosagtig bruin, en op verſcheide plaatſen, in Vrankryk, voert hy den naam van *Roſſignol de Riviere*, of Water-Nagtegaal, gelyk de Italiaanen hem ook Water-Moſch noemen en de Mexikaanen *Acototloquichitl.* Hy klimt by het Riet op, gelyk de Spechten langs de Boomen, zingende zonder ophouden, terwyl het Wyfje op den grond te broeden zit. Zyn grootte is niet meer dan die van een Leeurik.

(16)

(15) Turdus griſeus, ſubtus albidus, lineolis transverſis lunatis fuſcis, Pedibus cœruleſcentibus. † Turdus Muſicus paluſtris Dumetorum arundinum. KLEIN. *Av.* 179. f. 3.

(16) *Lyster die zwartgroen is, van onderen geelagtig, met witte Wenkbraauwen.* II. AFDEEL. LIX. HOOFDSTUK. XVI. *Virens.* Groene Merel.

Lyster met een *geele Borst* wordt deeze van KLEIN getyteld: BRISSON noemt hem de *groene Merel* van Karolina. Hy is, volgens de beschryving van CATESBY, niet veel grooter dan een Leeurik: de Kleur van boven donker-groen, van onderen geel, met een witte Streep boven de Oogen, den Onderbuik vuil wit; de Staartpennen bruin. Hy onthoudt zig in Noord-Amerika, aan de Oevers der groote Rivieren.

LX. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* KERNBYTEREN, *waar onder de* Kruisbek, Dikbek, Goudvink, Kardinaal, Groenling, Senegali, *en andere, zo Europische als Indiaansche Vogeltjes.*

De Geslagtnaam *Loxia*, hier van LINNÆUS gebruikt, die aan den Kruisbek toebehoort, is in 't Nederduitsch niet op de andere Soorten van dit Geslagt toepasselyk: weshalve wy dien van KERNBYTER, die aan den *Coccothraustes* eigen is, hier gebruiken. Hy is daar van afkomstig, dat deeze Vogelen, met hunnen dik- Naam.

(16) Turdus nigro-virens, subtus lutescens, Superciliis albis. *Syst. Nat.* X. Oenanthe Americana, Pectore luteo. CATESB. *Car.* I. p. 50. T. 50.

II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK.

dikken ſterken Bek, de harde Doppen van ſommige Vrugten kraaken, tot hun Voedzel.

Kenmerken. De Kenmerken van dit Geſlagt zyn: een Kegelagtig bultige Bek, het Voorhoofd omtrent kaal: de Neusgaten in 't grondſtuk van den Bek; de Tong niet ingeſneeden. BRISSON heeft in zyn Negende Rang van Vogelen, welker algemeene Kenmerk, onder anderen, is, de Bek als een dikke Kegel; drie Afdeelingen gemaakt: de eerſte van zodanigen, wier beide Kakebeenen regt zyn; de tweede van zodanigen, wier Bovenkaak krom is aan de punt; de derde van de genen, welker beide Kaaken haakig zyn en elkander kruiſen. In de eerſte Afdeeling zyn de vyf Geſlagten, van Tangara, Putter, Moſch, Kernbyter en Geelgors geplaatſt; in de tweede de twee Geſlagten, van *Coliou* en *Bouvreuil;* in de derde alleen dat van den Kruisbek. Zeven van deeze agt Geſlagten loopen door dit en de twee volgende van LINNÆUS heen.

Soorten. Van de twee-en-dertig Soorten van *Loxia's*, welke onze Autheur heeft, is de eerſte de *Kruisbek* van BRISSON; de tweede en derde, benevens nog zes anderen, behooren tot deszelfs *Kernbyters;* agt anderen tot de *Moſſchen*, enz.

I. *Curviroſtra.* Kruisbek. (I) *Kernbyter met een Schaarswyzen Bek.*

Dee-

(1) Loxia Roſtro forficato. *Faun. Suec.* 177. *Syſt. Nat.* X. Gen. 96. Loxia. GESN. *Av.* 592. ALDR. *Orn.* l. 12. c. 47. CHARL. *Onom.* 68. T. 68. WILL. *Orn.* 181. T. 44. RAJ. *Av.* 86. ALB. *Av.* I. p. 58. T. 61. FRISCH. *Av.* II. T. 11. f. 3. 4.

Deeze is de *Loxia* of *Loxias* der Ouden en Hedendaagſchen, of *Curviroſtra*, dat Krombek betekent, doch eigentlyker kan men hem *Kruisbek* heeten, gelyk ook de Duitſchers, Engelſchen en Franſchen doen. Hy is gemeen in veele deelen van Duitſchland, en onthoudt zig, door geheel Europa, in de Denne-Boſſchen, leevende van de Pitten, die hy op een zonderlinge manier uit de geſchubde Vrugten weet te haalen. Deeze Vrugten, naamelyk, eerſt van den Boom afgerukt, en in menigte op den Grond hebbende doen vallen, vat hyze een voor een, en houdtze met de Pooten als een Pappegaay of Inkhoorn vaſt; vervolgens breekt hy met zyn Bek, die als daar toe gefabriceerd ſchynt te zyn, de Schubben om de Pitten daar uit te kunnen krygen; hoewel hy ook Hennipzaad en Genever-Beſiën eeten kan. Een wonderbaare ſterkte van zulk een kleinen Vogel, die Houten ſtokjes, van een Vinger dik, met weinig moeite en in zeer korten tyd weet af te breeken. De Bovenkaak is in hem beweeglyk.

II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK. *Kruisbek.*

De Engelſchen beweeren, dat dit de eenigſte Vogel zou zyn, met een gekruiſten Bek; doch men vindt, onder de Leeurikken en anderen, ook ſomtyds met dergelyke Bekken; hoewel die, waarſchynlyk, wanſchapen zyn (*).

In

(*) Zie het III. DEEL. der *Uitgezogte Verhandel.* bladz. 479.

II. AFDEEL LX. HOOFDSTUK. *Kruisbek.* In grootte en geſtalte zweemt hy eenigermaate naar een Vink, en daarom hebben ſommigen hem *Kruisvink* geheten. Hy is zeer verſchillende van Kleur, ſomwylen graauwagtig, gelyk de Vrugt der Denneboomen, van onderen bleekrood, geel of wit, en daar op zal 't waarſchynlyk zien, dat hy driemaal 's jaars van Kleur verandert, gelyk de Heer KLEIN zegt. Op de Pyreneeſche Bergen is 'er een gevonden, die rosagtig zwart was over 't Lyf, met een hoogrooden Kop. Hy komt in de Herfſt ſomtyds in Engeland, doch overwintert 'er, noch broedt 'er niet. De Engelſchen noemen hem *Sheld-Apple*, dewyl hy met één of twee ſlagen een Appel door midden ſplyt om te aazen op het Zaad.

II. *Coccothrauſtes.* Dikbek. (2) *Kernbyter met een enkele witte Streep op de Wieken, de Staartpennen aan de dunne kant van den wortel wit.*

Dit is de *Coccothrauſtes* van byna alle Vogelbeſchryvers, en de Heer BRISSON, die 'er twintig Verſcheidenheden van heeft, geeft 'er ook deezen Geſlagtnaam aan. De Franſchen noemen hem *Gros-Bec*, de Engelſchen *Gros-Beak*, dat is *Dik-*

(2) Loxia lineâ Alarum ſimplici albâ, Rectricibus latere tenuiore baſeos albis. *Syſt. Nat.* X. Coccothrauſtes. GESN. *Av.* 276. ALDR. *Orn.* l. 16. c. 20. JONST. *Av.* T. 37. CHARLET. *Onom.* 84. T. 85. OLIN. *Av.* 37. RAJ. *Av.* 85. ALB. *Orn.* I. p. 54. T. 56. EDW. *Av.* 188. T. 188. *It. Scan.* 332. n. 1. FRISCH. *Av.* I. T. 4. f. 2. 3.

Dikbek, en die naam kan tot een genoegzaam Kenmerk verstrekken, zo RAY oordeelt; aangezien de Bek, aan den wortel, bykans de breedte van den Kop heeft.

II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK.

Dikbek.

Deeze Vogel onthoudt zig in de Zuidelyke deelen van Europa en is in Engeland niet gemeen, alwaar hy tegen den Winter komt en in 't Voorjaar wederom vertrekt. Hy schynt veel te houden van de Pitten der Kersen, die hy zelfs op verscheide plaatsen zaait, en daarom noemen de Duitschers hem *Kirsch-Fink*, *Kirschen-Schneller* en *Steinbeisser*, doch de Switzers *Klepper*. Zyn kleur is, van boven, Kastaniebruin, van onderen bruinrood met een witten Buik, een witte Vlak op de Wieken en aan de Staart; de Oogkringen en Keel zwart. Het Wyfje heeft de Borst veel bleeker, en verschilt nog, in veele andere opzigten, van 't Mannetje.

Dergelyke Dikbekken vindt men ook in de andere Wereldsdeelen. De Heer BRISSON geeft de Afbeelding van een Kaapschen bruinen en geelen, van een der Molukkes, een der Philippynsche Eilanden, een van Bourbon en twee van Java, waar van de één gevlakt is, als ook van een Chineeschen, een van Cayenne, een van Louisiana, en van een Kanadaschen. Voorts beschryft hy verscheide anderen uit Amerika, Afrika en Indie. Van deeze behooren sommigen tot de volgende Soorten van LINNÆUS.

II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK.

(3) *Kernbyter met een dubbelde witte ſtreep op de Wieken, de Staartpennen geheelenal zwartagtig.*

III. *Enucleator.* Kanadaſche. Pl. XLVIII. *Fig.* 7.

Dit is de *Kanadaſche*, waar van ik zo even ſprak, en waar van het Mannetje hier is afgebeeld, hebbende de Rug bruin, grys en vuil Roozekleur gemengeld, den Buik grys. Het Wyfje is bruin-grys, van onderen bleeker dan van boven. In beiden zyn de Slag- en Staartpennen bruin, met witte, gryze of Roozekleurige randen.

Deeze Vogel onthoudt zig in de Pynboombosſchen der hoogſte deelen van Sweeden en van Kanada, leevende van Pyn-appelen, en derzelver Pitten zaaijende. Des Winters vertrekt hy naar de Zuidelyke deelen van Sweeden, gaande in 't end van Oktober Upſal voorby. Jong zynde is hy rood, oud zynde geel, en maakt by nagt een zeer ſterk geluid. Van de Sweeden wordt hy *Swensk-Papegoja*, *Tallbit* en *Paris-Fogel* genoemd, wegens zyne fraaiheid.

IV. *Pyrrhula.* Goudvink.

(4) *Kernbyter met de Leden zwart, de Staartvederen en agterſte Slagpennen wit.*

De

(3) Loxia lineâ Alarum duplici albâ, Rectricibus totis nigricantibus. *Faun. Suec.* 176. Rubicilla maxima Canadenſis. EDW. *Av.* 123. T. 123, 124.

(4) Loxia Artubus nigris, tectricibus Caudæ Remigumque poſticarum albis. *Faun. Suec.* 178. Rubicilla ſ. Pyrrhula, GESN. *Av.* 733. ALDR. *Orn.* Libr. 17. c. 31. JONST. *Av.* T. 43. WILL. *Orn.* 130. T. 43. RAJ. *Av.* 86. ALB. *Av.* I. T. 59. 60. FRISCH. *Av.* T. II. f. 1. 2. OLIN. *Av.* 40.

De algemeene naam van deezen is *Rubicilla* of *Pyrrhula*, en onder deezen naam heeft de Heer BRISSON 'er een byzonder Geslagt van gemaakt, waar in negen Soorten van hem opgetekend worden. De Franschen noemen hem *Bouvreuil*, *Pivoine*, *Groulard* of *Siffleur*, dat is Fluiter, van wegen zyn bekende eigenschap: want het is de Vogel, dien wy in 't Neerduitsch Goudvink noemen. De Engelschen geeven 'er den naam van *Bull-Finch*, de Duitschers dien van *Thumbherr*, dat is Domheer, en dien van Dompaap aan. Hy wordt van hun ook *Blutfinch*, *Rottfogel*, *Gutfinch*, en omtrent Frankfort *Pfaefflin*, dat is *Paapje*, geheten, hoewel wy andere Paapjes hebben; die onder de Kwikstaarten zyn t' huis gebragt. II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK. *Goudvink.*

De Kleur en gestalte is genoegzaam bekend. Alleen zal ik aanmerken, dat 'er niet alleen een zwarte, maar ook een witte Goudvink gevonden wordt, en een geelagtige, welken ALBIN afbeeldt onder den naam van *Hamburgschen Boomkruiper*, om dat dezelve by Hamburg huishoudt en daar langs de Boomen opklimt als de Meesen. Deeze is een weinig grooter dan de gewoone Goudvinken. Hamburgsche.

(5) *Kernbyter die rood is, met het Aangezigt zwart.* V. *Cardinalis.* Kardinaal.

De

(5) Loxia rubra, facie nigrâ. *Chin. Lagerstr.* 13. Cardinalis. WILL. *Orn.* 245. T. 44. f. 8 Coccothraustes Capensis ruber, Rostro hiante. PET. *Gaz.* 16. T. 16. f. 7.

II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK. *Kardinaal.*

De roode Kleur heeft aan deezen den naam doen geeven van *Kardinaal.* BRISSON noemt hem de *Virginische Dikbek*, gemeenlyk de *gekuifde Kardinaal* getyteld. Sommigen noemen hem de *Kaapsche*, hoewel hy gezegd wordt in Noord-Amerika te huisvesten, anderen de Indiaansche; SEBA de roode gekuifde Pappegaay; CHARLETON de Virginische Nagtegaal: zeggende, dat deeze van de Liefhebbers in Kouwtjes gehouden wordt, zo wegens de schoonheid van zyne Kleur, als de bevalligheid van zyn Gezang. De grootte is als die van den Kruisbek. Hy is niet gekuifd, maar zet, wanneer hy verschrikt, de Veeren van het Achterhoofd overend als een Kuif.

VI. *Dominicanus.* Dominikaan.

(6) *Kernbyter die zwart is, hebbende den Kop en Keel hoogrood, de Borst, Buik en rand der Slagpennen wit.*

Deeze behoort onder de Musschen van BRISSON, die hem de *Kardinaal Dominikaan* noemt, gelyk EDWARDS, van wien hy wordt afgebeeld. Men

7. Coccothraustes rubra. CATESB. *Car.* I. p. 38. T. 38. FRISCH *Orn.* I. T. 4. f. 1. Coccothraustes Indica cristata. ALB. *Orn.* I. p. 55. T. 57. & III T. 61. ALDR. *Orn.* l. 16. c. 21. RAJ. *Av.* 85. Psittacus cristatus ruber. SEB. *Mus.* I. p. 96. T. 60. f. 4.

(6) Loxia nigra, Capite Gulâque Coccineis, Pectore Abdomine Remigumque margine albis. *Chin. Lagerstr.* 14. Rubicilla Americana, WILL. *Orn.* 180. RAJ. *Av.* 86. Cardinalis Dominicanus. EDW. *Av.* 127. T. 127. Guiralivica. MARCGR. *Bras.* 211.

PLAAT XLIX.

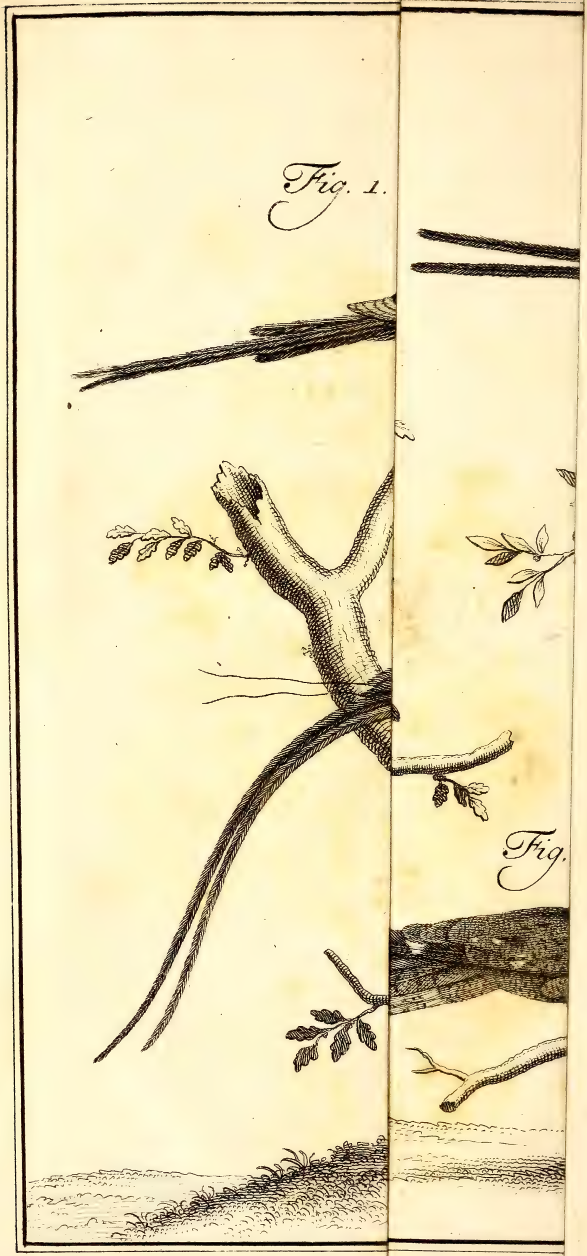
Fig. 1.
Fig.

Men vindt hem in Brasil, alwaar hy *Tije Guacu Paroura* geheten wordt. De grootte is ongevaar als die van een Vink.

II. AFDEEL. LX. HOOFD-STUK.

VII. *Cristata.* Gekuifde. Pl. XLIX. *Fig.* 1.

(7) *Kernbyter die witagtig is, met het Voorhoofd gekuifd, de Stuit en Pooten rood, de middelste Staartpennen uitermaate lang.*

Van deezen, die in Afrika huisvest, is de Beschryving en Afbeelding ontleend uit de meergemelde Verzameling van keurlyke Tekeningen van Afrikaansche Dieren, behoorende den Heere J. BURMANNUS, *Professor Botanices* te Amsterdam. Het is een der grootste Vogelen van dit Geslagt. Op den Kop, even boven den wortel van de Bovenkaak, heeft deeze Vogel een taamelyk groote Kuif, die in 't Wyfje wit is, doch rood in 't Mannetje, dat ook de Borst rood heeft. De Staartpennen zyn Aschgraauw en de twee middelsten derzelven eens zo lang als de anderen. Volgens de Aftekening is hy van onderen, aan de Stuit, geelagtig: doch men vindt 'er ook van andere Kleuren.

VIII. *Mexicana.* Mexikaansche roode.

(8) *Kernbyter die rood is, met zwarte Vlerken.*

BRIS-

(7) Loxia albicans, Fronte cristatâ, Uropygio Pedibusque rubris, Rectricibus intermediis longissimis *Syst. Nat.* X.

(8) Loxia rubra, Alis nigris. *Syst. Nat* X. Avis Mexicana rubra Passeris species. SEB. *Mus.* I. p. 101. T. 95. f. 1.

II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK.

BRISSON noemt deezen de *Mexikaansche* Dikbek en plaatst hem onder zyne Kernbyters. SEBA hadt hem als een Soort van Mosch aangemerkt en afgebeeld. Hy is een weinig grooter dan de gewoone Kernbyter. Men vindt hem in Zuid-Amerika.

IX. *Erythrocephala.* Roodkop.

(9) *Kernbyter die Aschgraauw is, met den Kop Purperagtig rood, de Borst wit gevlakt.*

EDWARDS heeft deezen *Paradys-Mosch* getyteld, en BRISSON, by wien hy de negen-en-zestigste of laatste op één na is der Musschen, noemt hem den *Kardinaal van Angola.* Hy heeft byna de grootte van den gewoonen Mosch. De Bek en Pooten zyn witagtig of Vleeschkleur. Zyn woonplaats is in Afrika.

X. *Flavicans.* Geelagtige.

(10) *Kernbyter die geel is, met een groenagtige Rug en den Kop Goudgeel.*

Deezen vindt men in Asie: hy heeft de grootte van een Kanary-Vogel.

XI. *Oryzivora.* Rystvogel.

(11) *Kernbyter die bruin is, met de zyden van den Kop wit en den Bek rood.*

Men

(9) Loxia cinerascens, Capite purpurascente, Pectore nigro albo, maculato. *Syst. Nat* X. Passer Paradisæus, Capite rubro, Pectore nigro albo maculato. EDW. *Av.* 180. T. 180.

(10) Loxia flava, Dorso virescente, Capite fulvo. *Chin. Lagerstr.* 17.

(11) Loxia fusca, Temporibus albis, Rostro rubro. *Chin.*

Men noemt deezen gemeenlyk Ryſtvogel, om dat hy zig, in Aſia, onthoudt in de Ryſtvelden. Ik heb één dergelyken hier ter Stede, by eenen Liefhebber van vreemde Vogeltjes, levendig gezien. BRISSON noemt hem den *Aſchgraauwen Dikbek* van China, dien de Chineezen *Padda* heeten. De Kop en Keel zyn zwart, de Borſt Roozekleur. Men vindt hem op Java.

II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK.

(12) *Kernbyter die zwart is, met de baſtaard-Vlerk wit, den Bek Rooze-kleur.*

XII. *Panicivora.* Zwarte Goud-Vink.

Van deezen maakt de Heer BRISSON eene Verſcheidenheid van zyne *Pyrrhula*, onder den naam van *Bouvreuil noir*, of *zwarten Goudvink*, gelyk de Engelſchen hem ook noemen. Hy komt in grootte nagenoeg met den Goudvink overeen. Men vindt hem in Indie, en 't ſchynt dat zyn Voedzel die kleine ſoort van Koorn zy, *Panicum* genaamd, welke men onder de Negers veel zaait. LINNÆUS twyffelt of dit ook het Wyfje van den Ryſtvogel zy, doch volgens BRISSON heeft die een ander Wyfje.

(13)

Chin. Lagerſtr. 16. Loxia Remigibus Rectricibusque nigris. *Muſ. Ad. Fr.* I. p. 18. Fringilla Capite & Gulâ nigrâ, Temporibus albis. OSB. *Iter.* 103. Oryzivora EDW. *Av.* 41. T. 41, 42. Paſſer Indicus. ALDR. *Orn.* l. 15. c. 24.

(12) Loxia nigra, Alâ ſpuriâ albâ, Roſtro incarnato *Syſt. Nat.* X. Fringilla nigra. ALB. *Av.* III. p. 65. T. 69.

II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK.

XIII. *Punctulata.* Gestippelde.

(13) *Kernbyter die Yzergraauw is, de Buik zwart met witte Vlakjes gesprenkeld.*

Chineesch Moschje wordt deeze van EDWARDS en anderen geheten. Hy is veel kleiner dan een Mosch. BRISSON noemt hem de Javaansche Dikbek of Kernbyter, om dat 'er zodanig eene, in het Land omstreeks Batavia gevangen zynde, door den Heer GODEHEU was overgebragt in 't Kabinet van REAUMUR.

XIV. *Hordeacea.* Goudgeele.

(14) *Kernbyter die Goudgeel is, met de zyden van den Kop wit, de Staart en Borst zwart.*

Deeze, die in Indie woont, bevindt zig in het Kabinet van den Koning van Sweeden. Het Lyf heeft de grootte van een Kwikstaart.

XV. *Sanguinirostris.* Roodbek.

(15) *Kernbyter die grys is, van onderen wit, met den Bek en Pooten Bloedrood.*

Deeze wordt gevonden in de Verzameling van Chineesche Vogelen, die door den Sweedschen Heer LAGERSTROOM gemaakt was, zo wel als verscheide andere Kernbyters, de Kardinaal, Dominikaan en Rystvogel.

(16)

(13) Loxia ferruginea, Abdomine nigro albo-maculato. *Syst. Nat.* X. Passer Indicus fuscus, Ventre ex albo, nigro punctato. EDW. *Av.* 40. T. 40.

(14) Loxia fulva, Temporibus albis, Caudâ Pectoreque atris. *Mus. Ad. Fr.* II.

(15) Loxia grisea, subtus alba, Rostro Pedibusque Sanguineis, *Chin. Lagerstr.* 15.

(16) *Kernbyter die grys en bruin gewolkt is, met den Bek, de Borst en de zyden van den Kop, Scharlaken-rood.* II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK. XVI. *Astrild.* Senegali. Pl. XLIX. *Fig.* 2.

Van EDWARDS wordt deeze *Waxbill* of *Bec de Cire*, dat is Zegellak-Bek of rood-Bek geheten. BRISSON noemt hem *Senegali rayé* of gestreepte Senegali, en telt hem onder de Mosschen. Zulk een Vogeltje was ook van de Kaap der Goede Hope in 't Kabinet van REAUMUR gezonden door den Abt DE LA CAILLE. Hy heeft nog een Senegali, die rood was, afgebeeld en beschreeven, zynde deeze Vogeltjes, dus, naar hunne afkomst uit het Land aan de Rivier van Senegal, genoemd. Men vindtze ook op de Kanarische Eilanden en in Amerika, zegt LINNÆUS. De grootte is als die van een Winterkoningje.

(17) *Kernbyter die blaauw is, met de Slag- en Staartpennen zwart.* XVII. *Cyanea.* Hemelschblaauwe.

Deeze wordt de *blaauwe Amerikaansche* Dikbek of Kernbyter van BRISSON getyteld. Hy heeft de grootte nagenoeg van den Kruisbek of Kruisvink, en wordt in Angola gevonden.

(18)

(16) Loxia grisea fusco undulata, Rostro Temporibus Pectoreque coccineis. *Syst. Nat.* X. Wax-bill. EDW. *Av.* 179. T. 179.

(17) Loxia cœrulea, Remigibus Rectricibusque nigris. *Chin. Lagerstr.* 18. Coccothraustes cœruleus. EDW. *Av.* 125. T 125.

II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK. XVIII. *Lineola.* Geftreepte.

(18) *Kernbyter die zwart is, met een ftreep op 't Voorhoofd en de zyden van den Kop wit.*

Deeze, die in Afie zig onthoudt, heeft de grootte van een Mees: hy is, van boven, uit den blaauwen glimmend zwart, met een zwarten bultigen Bek; een witte ftreep van 't Voorhoofd naar den top loopende: de Slagpennen en de Staart, die gevorkt is, zwart.

XIX. *Mexicana.* Mexikaanfche gryze.

(19) *Kernbyter die grys is, met het Voorhoofd, de Keel, Stuit en Wenkbraauwen, geel.*

By EDWARDS voert deeze den naam van Mexikaanfche *Vlafchvink* met een geelen Kop: BRISSON noemt hem *Mofch van Mexico*, en KLEIN hadt hem geplaatft onder de Geelgorfen. De grootte is als een Vink. Twee Afchgraauwe banden loopen over de Vlerken. De Staart is niet verdeeld.

XX. *Chloris.* Groenling.

(20) *Kernbyter die geelagtig groen is, met de Slagpennen van den eerften rang van vooren geel, en de vier zydelingfe Staartpennen geel aan den wortel.*

Dee-

(18) Loxia nigra, lineâ frontali Temporibusque nigris. *Syft. Nat.* X.

(19) Loxia grifea, Fronte Gulâ Uropygio Superciliisque luteis. *Syft. Nat.* X. Linaria Mexicana, Capite flavo. EDW. *Av.* 44. T. 44.

(20) Loxia flavicante-virens, Remigibus primoribus an-

Deeze wordt, van fommigen, de *groene Vink* genoemd, en was te vooren, van LINNÆUS, onder de Vinken geteld geweeft. BRISSON plaatft hem onder de Mosfchen. Anderen noemen hem *Anthus*, *Florus*; doch de Griekfche naam *Chloris*, dat is Groenling, in 't Franfch *Verdier*, in 't Italiaanfch *Verdone*, vindt men meeft gebruikelyk. De Franfchen noemen hem ook *Bruyan* of *Bruant*, de Engelfchen *Greenfinck*, de Duitfchers *Greunfinch*, *Hirfchfogel*, *Rappfogel*, enz. De Sweeden *Swenska*.

II. AFDEEL. LX. HOOFD-STUK. *Groenling.*

Het is een zeer bekend Europifch Vogeltje, dat in de Haagen neftelt, leggende zes Eijertjes met bloedige Vlakjes befprenkeld. 't Schynt als een middelfoort te zyn tusfchen de Kernbyters en Geelgorfen, doch heeft den Bek dikker dan de laatftgemelden. De grootte is omtrent als een Mofch. Het Mannetje verfchilt merkelyk door zyne Kleuren van het Wyfje.

(21) *Kernbyter die groenagtig is, met het Voorhoofd, de Wenkbraauwen, Borft en Buik geel, de Staart wit getipt.*

XXI. *Butyracea.* Boterbeeftje.

Dit Indiaanfch Vogeltje noem ik, volgens den La-

antice luteis, Rectricibus lateralibus quatuor bafi luteis. *Syft. Nat.* X. Fringilla eadem. *Faun. Suec.* 202. Chloris. GESN. *Av.* 259 WILL. *Orn.* 129. RAJ. *Av.* 85. n. 4. ALB. *Av.* I. p. 56, T. 58. FRISCH, *Av.* l. 8. f. 3. 4. ALDR. *Orn.* l. 18. c. 18.

(21) Loxia virefcens, Fronte Superciliis Pectore Abdomineque flavis, Caudæ apice albo. *Syft. Nat.* X.

II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK.

Latynschen bynaam, *Boterbeestje*, hoedanig het, naar zyne Kleur, genoemd zal zyn. Het heeft de grootte en gestalte van eén Sysje; het is groen, met bruin gevlakt, van onderen geheel geel; hebbende de Staart gevorkt en zwartagtig met een witte tip.

XXII. *Collaria.* Kraagbeestje.

(22) *Kernbyter die geelagtig is, met de Borst en de Halskraag geel, de zyden van den Kop zwart.*

Dit heeft van zyne Halskraag den naam. Het woont in Indie en verschilt in grootte weinig van een Pimpelmees. De Bek is zwart, de Pooten bruin.

XXIII. *Benghalensis.* Bengaalsche Mosch.

(23) *Kernbyter die grys is, met den Kop geel van boven aan de zyden witagtig, den Buik wit met bruine vlakken.*

De Heer BRISSON noemt deezen, in overeenkomst met de Engelschen, *Bengaalsche Mosch*. Hy is een weinig grooter dan onze Mosschen, onthoudende zig in Bengale.

XXIV. *Malabarica.* Malabaarsche.

(24) *Kernbyter die Aschgraauw is, met de Slag-*

(22) Loxia flavescens, Pectore Collarique flavis, Temporibus nigris. *Syst. Nat.* X.

(23) Loxia grisea, pileo flavo, Temporibus albidis, Abdomine albido fusco-maculato. *Syst. Nat.* X. Passer Benghalensis, Capite flavo. EDW. *Av.* 189. T. 189. ALB. *Av.* II. p. 48. T. 52.

(24) Loxia cinerea, Remigibus Rectricibusque nigris, Gulâ Anoque albis. *Syst. Nat.* X.

Slag- en Staartpennen zwart, de Keel en Stuit wit. II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK.

Deeze woont in Indie, hebbende de grootte en geſtalte van een Mees.

(25) *Kernbyter die bruin is, van onderen witagtig, de Slagpennen, van de derde tot de negende, aan den wortel geheel wit.* XXV. *Fuſca.* Bruine.

Men vindt deezen in de Verzameling van den Sweedſchen Heer LAGERSTROOM. Hy onthoudt zig in Bengale en heeft de grootte maar van een Kanary-Vogeltje.

(26) *Kernbyter die geel is, met een zwarte Kop.* XXVI. *Melanocephala.* Zwartkop.

Deeze heeft plaats onder de Kernbyters van BRISSON, die hem noemt *Dikbek van de Gambia*, gelyk ALBIN, om dat hy aan de Rivier Gambia, op de Kuſt van Afrika, tuſſchen Senegal en Guinée, gevonden wordt. Zyn grootte is ongevaar als die van onzen Kernbyter.

(27) *Kernbyter die grys is, met de Slag- en Staartpennen bruin, de Pooten rood.* XXVII. *Cana.* Gryze.

Van

(25) Loxia fuſca ſubtus albida, Remigibus a tertiâ ad nonam baſi omnino albis. *Chin. Lagerſtr.* 19.

(26) Loxia lutea, Capite atro. *Syſt. Nat.* X. Coccothrauſtes Gambogia ALB. *Av.* III. p. 58. T. 62.

(27) Loxia cana, Remigibus Rectricibusque fuſcis, Pedibus rubris. *Syſt. Nat.* X. Linaria cinerea Orientalis, EDW. *Av.* 179. T. 179. f. 1.

II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK.

Van deezen, dien de Heer BRISSON onder de Mosschen plaatst, hem noemende *Aschgraauwe Indische Vink*, zegt hy, dat de grootte is omtrent als die van onzen Vlaschvink. Hy is aan de randen der Staartpennen en aan den Bek wit: naar 't getuigenis van LINNÆUS.

XXVIII. *Nigra.* Zwarte.

(28) *Kernbyter die zwart is, met een witte vlak op de Schouders en de twee buitenste Slagpennen.*

Deeze en de twee volgenden zyn van den Heer BRISSON onder zyne *Pyrrhula's* geplaatst, waar van dit de derde is, die klein zwart Roodstaartje van CATESBY genoemd wordt. De Spaanschen geeven 'er den naam van *Marriposa nigra*, de Engelschen dien van kleine zwarte Goudvink aan. Hy heeft nagenoeg de grootte van een Kanary-Vogeltje, en onthoudt zig in Zuid-Amerika.

XXIX. *Cærulea.* Blaauwe.

(29) *Kernbyter die blaauw is, hebbende de Wieken bruin, met Purper gebandeerd.*

Deeze voert den naam van *blaauwe Karolinische* by den Heer BRISSON. Hy is een weinig grooter dan onze Goudvink.

(30)

(28) Loxia nigra, maculâ albâ Humeri Remigumque duarum exteriorum. *Syst. Nat.* X. Rubicilla minor nigra. CATESB. *Car.* p. 68. T. 68. ALB. *Av.* III. p. 65. T. 69.

(29) Loxia cœrulea, Alis fuscis fasciâ baseos purpureâ. *Syst. Nat.* X. Coccothraustes cœrulea. CATESB. *Car.* I. p. 39. T. 39.

(30) *Kernbyter die Violet is, met de Wenkbraauwen, Keel en Stuit, rood.*

II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK. XXX. *Violacea.* Violette.

BRISSON noemt deezen de Violette van de *Bahama*, om dat hy in die Eilanden huisvest. De grootte is, nagenoeg, als die van onze Mosschen.

(31) *Kernbyter die grys is, met de Stuit van onderen Yzergraauw, de vierde, vyfde, zesde Slagpen aan den Wortel wederzyds wit, de Staart onverdeeld.*

XXXI. *Minuta.* Kleintje.

Volgens ROLANDER onthoudt zig dit Vogeltje te Suriname; het is naauwlyks grooter dan een Winter-Koningje, en heeft een korten, dikken, stompen Bek.

(32) *Kernbyter die bruin is, van onderen rood.*

XXXII. *Bicolor.* Tweekleurig.

In het Geslagt der Mosschen van BRISSON is deeze de veertigste; met den naam van *kleine roode Vink*. EDWARDS, die het allerkleinst, bruin, Roodstaartje noemt, zegt de Woonplaats niet te weeten. Het is niet grooter dan het voorgaande.

By

(30) Loxia violacea, Superciliis Gula Anoque rubris. *Syst. Nat.* X. Coccothraustes purpurea. CATESB. *Car.* I. p. 40. T. 40.

(31) Loxia grisea, Uropygio subtusque ferruginea, Remigibus, quartâ, quintâ, sextâ basi utrimque albis, Caudâ integrâ. ROLANDER.

(32) Loxia fusca, subtus rubra. *Syst. Nat.* X. Rubicilla fusca minima. EDW. *Av.* 83. T. 83. f. 1.

II. AFDEEL. LX. HOOFDSTUK.

Coliou.

Pl. XLIX. *Fig.* 3.

By de Kernbyters kan ik bekwaamlyk de Afbeelding voegen van zeker vreemd Vogeltje, 't welk BRISSON befchryft onder den naam van *Coliou:* alzo het den Bek Kegelagtig en eenigzins zweemende naar dien van den Kruisvink heeft. Twee Soorten worden daar van door hem voorgefteld, waar van de eene, van de Kaap afkomftig, door den Heer GRAAF VAN BENTINCK aan den Heer REAUMUR gefchonken was; de andere uit het Land van Senegal aan dien Heer gezonden door den Heer ADANSON. Van de laatfte, die gekuifd is, geef ik hier de Afbeelding.

Het Vogeltje heeft byna de grootte van den Berg-Vink: de Kleur is grys, op de Rug donkerer, met het agterfte van den Kop fierlyk Zeegroen: de Slagpennen zyn uitwaards bruingrys, inwaards ros of roodagtig, met gryze randen; de Staartpennen blaauwagtig grys, met de Schaftjes bruin. Van deeze laatften zyn de twee middelften zeer lang, en maaken de Staart aardig gevorkt. Het heeft de Bek en Pooten bruinagtig. De Staart is, zo wel in deeze als in de Kaapfche *Coliou*, eens zo lang als 't Lyf.

LXI. HOOFD-

II. AFDEEL. LXI. HOOFDSTUK.

LXI. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* GEELGORSEN, *'t welk den* Sneeuwvogel, Geelvink, *'t* Weeuwtje, *de* Ortolaanen, Kardinaalen, *als ook den zogenaamden* Bisschop *en den* Paus, *bevat.*

Den naam van GEELGORSEN geeven wy aan de Vogelen van dit Geslagt, daar LINNÆUS dien van *Emberizæ* aan toe-eigent. Zy hebben, naamelyk, hunnen naam van den zogenaamden Geelvink of Geelgors, dien de Franschen *Bruant* noemen en de Engelschen *Yellow-Hammer*, wegens zyn geele Kleur. De Heer BRISSON heeft 'er, onder den gemelden naam, ook een Geslagt van geformeerd, als gemeld is. Naam.

De Kenmerken, volgens hem, zyn; de Bek als een ingekorte Kegel: de beide Kaaken regt en niet ingesneeden, met de randen ingedrukt. Alle de Vogelen van dit Geslagt hebben, zegt hy, een Beenig Knobbeltje binnen in de Bovenkaak, door middel van 't welke de Vogel het Graan of Zaad breekt, eer hy het inzwelge. LINNÆUS geeft voor Kenmerken: den Bek Kegelagtig; de Kaaken met het Grondstuk van elkander afwykende, de onderste aan de zyden door inbuiging vernaauwd en breeder dan de bovenste. Kenmerken.

II. AFDEEL. LXI. HOOFDSTUK.

BRISSON heeft maar tien Soorten in zyn Geslagt van Geelgorsen, daar LINNÆUS 'er veertien heeft; doch in dat van hem zyn verscheide Mosschen van BRISSON begreepen.

Soorten. I. *Nivalis.* Sneeuw-Vogel.

(1) *Geelgors met witte Slagpennen, die van den eersten rang uitwaards zwart: de Staartpennen zwart, doch de drie zydelingsen wit.*

Deeze wordt, van ALDROVANDUS, *Fringilla albicans*, of witagtige Vink, van RAY *Montifringilla*, dat is Berg-Vink, doch van GESNERUS *Avis nivalis* of Sneeuwvogel geheten, gelyk hy gemeenlyk van de Duitschers genoemd wordt. De Engelschen geeven 'er den naam aan van *greater-Brambling*: sommigen noemen hem ook *Sea-Lark*, dat is Zee-Leeurik, gelyk LINNÆUS hem te vooren geplaatst hadt onder de Leeurikken. BRISSON noemt hem *Ortolan de neige*. By den naam van *Snoe-Sparf*, dat is Sneeuw-Mosch, kennen hem de Sweeden, en de Laplanders zeggen 'er *Alaipg* tegen. Dee-

(1) Emberiza Remigibus albis, primoribus extrorsum nigris; Rectricibus nigris, lateralibus tribus albis. *Syst. Nat.* X. Gen. 97. Alauda Remigibus albis, primoribus extrorsum nigris; Rectricibus nigris, lateralibus tribus albis. *Act. Stokh.* 1740. p. 368. T. I. f. 9. *Faun. Suec.* 194. T. I. f. 194. Pied Chaffinch. ALB. *Av.* II. p. 50. T. 54. & III. p. 67. T. 71. Avis ignota Piperini. GESN. *Av.* 798. Fringilla albicans. ALDR. *Orn.* l. 8. c. 357. T. 15. f. 1. Monti-fringilla, calcaribus Alaudæ. WILL. *Orn.* T. 77. RAJ. *Av.* 88. Miliaria Nivis. FRISCH. *Av.* II. T. 6. f. 1. 2. Avis Nivis. MARTENS. *Spitsb.* 53. T. K. f. B. EDW. *Av.* 126. T. 126.

II. AFDEEL. LXI. HOOFDSTUK.

Deeze Vogel heeft zyn naam niet flegts van zyne kleur, maar ook van zyne Woonplaats. Hy onthoudt zig in de Sneeuw-Gebergten van Lapland niet alleen, maar zelfs in die van Spitsbergen, aan de Hudfons-Baay en waarfchynlyk op meer plaatfen. In die Bergen fchynt zyn Voedzel te beftaan uit de Vrugt der Berkeboomen, gelyk dat der Sneeuwhoenderen. Als het fterk begint te vriezen komt hy van de Bergen af, en trekt niet alleen in Sweeden, maar tot in Pruiffen, alwaar men 'er in menigte vangt en naar Berlyn zendt, voor 's Konings Tafel; want het is een fmaakelyke Spyze. Voorts trekken deeze Vogeltjes door Poolen Zuidwaards, komende in 't vroege Voorjaar te rug, om hunne Sneeuwbergen weder op te zoeken. Middelerwyl vinden zy alom, aan de Wegen, en op de Akkeren, hun Aas, aan deeze of gene Zaden: want men heeft bevonden, dat zy niet alleen Hennipzaad, maar Haver, ja groene Erwten kunnen eeten. Men kanze, derhalve, in Kouwtjes houden, gelyk in Sweeden wel gefchiedt; niet om hun Gezang, want zy geeven naauwlyks Geluid; maar om hunne fraaije Kleur. Zy fchynen des nagts niet te flaapen, en in de duifternis zo wel te zien als over dag. Liefft onthouden zy zig op den Grond.

De grootte is, ongevaar, als die van een Mofch: de Kleur van boven zwart, met de randen der Vederen wit; het Lyf van onderen ge-

II. AFDEEL. LXI. HOOFDSTUK.

geheel wit; gelyk ook de Kop, Hals en Borst, met rosagtig gemengd: de drie buitenste Staartpennen wederzyds wit; uitwaards aan de tip met eene lange zwarte Vlak. Men vindt 'er ook die gevlakt zyn, en met een zwarte Borst: doch 's Winters is deeze Vogel witter dan anders.

II. *Calandra.* Gerstvogel.

(2) *Geelgors, die uit den gryzen zwart gevlakt is.*

Deeze wordt, van de Schryvers, de *witte Geelgors*, of ook *Cenchramus* geheten; de Duitschers noemen hem *Gersthammer* en *Gerstvogel*, de Italiaanen *Strillozzo*, de Engelschen *Bunting*. In verscheide deelen van Vrankryk noemt men hem *Teriz*, en *Prooijer*, *Preijer* of *Pruijer*, onder welken naam 'er BRISSON den tienden van maakt onder zyne Geelgorsen. Het Wyfje verschilt in Kleur grootelyks van het Mannetje. LINNÆUS zegt, dat hy zeer naa aan den Sneeuwvogel komt, onthoudende zig ook in Europa. Het zitten egter op de Boomen, daar hy aanstonds zingt, schynt hem taamelyk van den voorgaanden te onderscheiden.

(3)

(2) Emberiza grisea nigro-maculata. *Faun. Suec.* 206. *It. Scan.* 292. T. 4. Emberiza alba. GESN. *Av.* 564. RAJ. *Av.* 93. WILL. *Orn.* 195. T. 40. ALB. *Av.* II. p. 46. T. 50. OLIN. *Av.* 50. Alaudæ congener. ALDR. *Orn.* Miliaria cana. FRISCH. *Av.* T. 6. f. 4.

(3) *Geelgors met zwarte Slagpennen, de drie eerſten witagtig gerand; de Staartpennen zwart, de twee buitenſten wederzyds wit.*

II. AFDEEL. LXI. HOOFDSTUK.

III. *Hortulanus.* Ortolaan.

Dit is de gemeene Ortolaan, in 't Latyn *Hortulanus*, in 't Franſch *Ortolan*, in 't Engelſch *Hortulane*, in 't Italiaanſch *Ortolano*, in 't Hoogduitſch *Hortulan* of *Fett-Ammer*, by de Venetiaanen *Tordino* geheten. Men noemt hem ook *Regenvogel*. In September komen zy, volgens de Waarneeming van HASSELQUIST, in Egypte, zo dat zy derwaards ſchynen te trekken uit Europa, alwaar hunne komſt in 't Voorjaar is en het vertrek in de Herfſt. Zy onthouden zig meeſt in de Wyngaarden en Zaaylanden. Men vindtze in de Zuidelyke deelen van Vrankryk, den geheelen Zomer, zeer menigvuldig, en omſtreeks St. *Jean de Bonnefont* paſſeeren zy in zulk een menigte, dat in 't Najaar de Vogelaars van wel twintig Mylen in 't ronde derwaards komen, om 'er te vangen. Omtrent Smyrna zynze gemeen op de Terbenthynboomen, eetende derzelver Vrugt.

Deeze Vogel, die ook den naam van *Miliaria pinguescens* voert, wegens zyne Vetheid; wordt

(3) Emberiza Remigibus nigris, primis tribus margine albidis; Rectricibus nigris, lateralibus duabus extrorſum albis. *Faun. Suec.* 208. Hortulanus. GESN. *Av.* 569. JONST. *Av.* T. 37 WILL. *Orn.* 196 T. 40. RAJ *Av.* 94. n. 2. OLIN *Av.* 22. ALB. *Av.* II. T. 50. Miliaria pingueſcens. FRISCH. *Av.* II. T. 5. f. 3. 4.

II. AFDEEL. LXI. HOOFDSTUK.

wordt zeer bemind van de Grooten. Zyn Vleesch is malsch, sappig en van een uitgezogten Smaak: men houdt het voor voedzaam en zeer versterkende. Met Geerst kan men ze bekwaamlyk mesten. Zy zyn kleiner dan de gewoone Geelgorsen, hebbende om de Oogen kaale geele Kringen, en den Kop van onderen aan de Onderkaak geel.

ALDROVANDUS hadt zes Verscheidenheden van Ortolaanen aangetekend, en BRISSON geeft ons op, een geelen, een witten, een witgestaarten, en een zwarten. De gewoone heeft de Bek en Pooten geelagtig, de geele heeftze rood; de zwarte heeft de Kop en Hals groenagtig, den Bek rood, de Pooten Aschgraauw. Men vindtze altemaal in Europa.

IV. *Citrinella.* Geelvink.

(4) *Geelgors met de Staartpennen zwartagtig, de twee buitensten, aan den binnenkant, met een scherpe witte Vlak getekend.*

Deeze schynt my verward te worden met den Groenling; dewyl de Franschen hem ook *Verdier*, de Duitschers *Gruneling*, de Sweeden *Groening* noemen; doch hy is 'er wel van te onderscheiden door zyne Geelheid, weshalve hy

(4) Emberiza Rectricibus nigricantibus, extimis duabus latere interiore maculâ albâ acutâ. *Faun. Suec.* 205. Emberiza flava. GESN. *Av.* 653. WILL. *Orn.* 196. T. 40. RAJ. *Av.* 93. n. 2. ALB. *Av.* I. p. 63. T. 66. Luteæ alterum genus. ALDR. *Orn.* Miliaria lutea. FRISCH. *Av.* II. T. 5. f. 2.

hy ook *Gold-Ammer*, *Geelgorst* en *Geelvink* geheten wordt, in 't Engelsch *Yellow-Hammer*. Hier te Lande noemt men hem ook wel Haverkneu. Hy maakt zyn Nest in de Velden en by Zomer aast hy op de Rupsen van de Kool. Men vindt hem in Sweeden zeer menigvuldig. II. AFDEEL. LXI. HOOFDSTUK.

Dit Vogeltje, dat de grootte van een Mosch heeft, is van boven zwartagtig, rosagtig en wit-grys bont; van onderen geel; aan de Borst bleek Kastanie-bruin, geel en Olyfkleur bont; het heeft den Kop geel, met bruine Vlakken; een bruinen band agter de Oogen; de twee buitenste Staartpennen wederzyds met een schuinse witte Vlak getekend; den Bek bruin, de Pooten geelagtig.

(5) *Geelgors die grys is, met het Voorhoofd en den Buik zwart, den Hals en Stuit Goudgeel, den Bek zwart.* V. Orix. Afrikaansche.

Deeze wordt, van EDWARDS, Angolasche Mosch met den Hals en Stuit geel, in 't Fransch *Grenadier*, getyteld. De Heer BRISSON, brengt hem onder de Musschen t' huis, met den naam van *Kardinaal* van de Kaap der Goede Hope, van waar 'er één door den Abt DE LA CAILLE, gelyk ook een uit het Land van Senegal door den Heer ADANSON, aan REAUMUR was gezonden:

(5) Emberiza grisea, Fronte Abdomineque nigris, Collo Uropygioque fulvis, Rostro nigro. *Syst. Nat.* X. Passer Angolensis, Capite nigro, Collo & Uropygio flavis. EDW. *Av.* 178. T. 178.

II. AFDEEL. LXI. HOOFD-STUK.

den: weshalve ik hem niet de Angolasche, noch de Kaapsche, maar de *Afrikaansche* Geelgors noem. Ondertusschen hadt de geen, dien de Heer BRISSON beschryft en afbeeldt, den Hals, Rug en Stuit, als ook de Schouderen en dek-Vederen van de Staart, zeer hoog-rood, niet geel noch Goudgeel (*). Hy noemt hem, derhalve, ook de *roode* Mosch. *Orix* is, volgens ALDROVANDUS, een barbaarsch woord, dat eenige Ouden op het Hazelhoen hebben toegepast (†).

VI. *Quelea.* Indiaansche.

(6) *Geelgors met de Rug grys, het Voorhoofd zwart, den Bek scharlaken-rood.*

Misschien zal deeze ook den bynaam hebben van den naam, die 'er in Indie aan gegeven wordt. Hy heeft den Bek dik als de Kernbyter, doch niet krom, en Kaaken als de Geelgors. De Kop, Schouders en Wieken, zyn zwart en grys gevlakt, als die der gewoone Osschen: de Borst en Buik roodagtig wit: de Slag- en Staartpennen zwartagtig en overal met

(*) Dus vertaal ik 't woord *fulvus*, dat de Heer LINNÆUS gebruikt; hoewel 't my somtyds is voorgekomen, dat het *vaal* betekende, om dat de Heer BRISSON 'er in 't Fransch, gemeenlyk, 't woord *fauve* tegenover stelt. Dit is de oorzaak geweest, dat ik hetzelve woord *fulvus* ook wel eens *vaal* heb vertaald.

(†) *Ornithol.* Libr. XIII. Cap. 11.

(6) Emberiza Dorso griseo, Fronte nigrâ, Rostro coccineo. *Syst. Nat.* X.

met gryze randen: de Pooten en Nagelen Vleeſchkleurig rood.

II. AFDEEL. LXI. HOOFD-STUK. VII. *Militaris.* Bruine Kardinaal.

(7) *Geelgors die bruin is, met de Borſt, Keel en Schouderen Bloedrood.*

In een Geſlagt van uitheemſche, meeſt Weſt-indiſche Vogelen, welken de Heer BRISSON onder den Braſiliaanſchen naam *Tangara* voorſtelt, is deeze, met den Soortnaam van *bruine Kardinaal*, de dertigſte. Hy onderſcheidt de Tangara's doordien zy de beide Kaaken aan de punt uitgerand hebben, van de Putters, Mosſchen en Kernbyters, in wien dezelven geheel zyn. Een Vogel, die Indiaanſche Moſch zonder Stuit, of Braſiliaanſche Merel by de Schryvers geheten wordt, opent het tooneel van de Kardinaalen in dit Geſlagt, hoewel hy 'er ook onder de Dikbekken en Moſſchen heeft, gelyk wy gezien hebben. Onder de Tangara's zyn 'er zeven en een *Biſſchop* aangetekend.

Deeze, die van KLEIN de bruine Amerikaanſche Vink genoemd wordt, en van EDWARDS het groote bruine Roodborſtje, heeft, volgens LINNÆUS, de grootte van een Lyſter of Spreeuw. Hy onthoudt zig in Amerika en Aſie.

(8)

(7) Emberiza fuſca, Pectore Gulâ Humerisque ſanguineis. *Syſt. Nat.* X. Turdus ater, Pectore coccineo. *Muſ. Ad. Fr.* I. p. 18. *Chin. Lagerſtr.* 12. Rubicilla fuſca major. EDW. *Av.* 82. T. 82.

II. AFDEEL. LXI. HOOFDSTUK. VIII. *Atrata.* Gitzwarte.

(8) *Geelgors, die glimmend zwart is.*

Deeze woont in Indie. Hy heeft het geheele Lyf, ja den Bek zelfs, pekzwart, doch van boven uit den blaauwen glanzig groen, gelyk in de Raaf. De grootte is gelyk die van den voorgaanden.

IX. *Familiaris.* Gemeenzaame.

(9) *Geelgors die grys gevlakt is, met de tippen der Staartpennen wit, de Rug van agteren geel.*

Kwikſtaart met den Kop en Bek zwart, en een geele Stuit, hadt hem OSBECK geheten. Hy woont in Aſie en heeft de grootte maar van een Sysje.

X. *Flaveola.* Geeltje.

(10) *Geelgors die grys is, met den Kop van vooren geel.*

Deeze, die van de zelfde grootte als de Gemeenzaame is, woont in de heete Landſtreeken. Het Voorhoofd en de Keel zyn geel.

XI. *Pſittacea.* Pappegaaitje.

(11) *Geelgors die bruinagtig grys is, met de Wie-*

(8) Emberiza atra nitens. *Syſt. Nat.* X.

(9) Emberiza griſeo-maculata, apicibus Rectricum albis, Dorſo poſtice flavo. *Syſt. Nat.* X. Motacilla Capite & Roſtro nigro, Uropygio luteo. OSB. *Itin.* 102.

(10) Emberiza griſea, Facie flavâ. *Syſt. Nat.* X.

(11) Emberiza cinereo-fuſca, Alis fulvis, Rectricibus duabus longiſſimis. *Syſt. Nat.* X. Fringilla Braſilienſis. SEB. *Muſ.* I. p. 103. T. 66. f. 5.

Wieken Goudgeel en de twee middelſte Staartpennen zeer lang.

II. AFDEEL. LXI. HOOFDSTUK.

SEBA beeldt deezen af, onder den naam van *Braſiliaanſche* Vink: KLEIN noemt hem *langſtaartige Vlasvink* en BRISSON plaatſt hem onder de Moſſchen, met den Soortnaam van *Linotta.* Ik noem hem, naar den Latynſchen bynaam, *Pappegaaitje*, niet Langſtaart, om dat de volgende de Staart veel langer heeft. Zyn grootte is als die van een Vink. Hy onthoudt zig in de Zuidelyke deelen van Amerika.

XII. *Paradiſæa* Weeuwtje. Pl. XLIX. *Fig.* 4.

(12) *Geelgors die bruin is, met een roode Borſt, twee Staartpennen langer en ſpits, de twee middelſte uitermaate lang.*

Deezen beſchryft BRISSON en beeldt hem af onder den naam van *Veuve*, dat is Weeuwtje, als de vyf-en-twintigſte in zyn Moſſchen-Geſlagt. ALDROVANDUS hadt hem reeds, onder den naam van Indiaanſche langſtaartige Moſch, doen aftekenen, welke Tekening van JOHNSTON, Tab. XXXV. is nagevolgd; doch niet naauwkeurig, gelyk uit de hier voor geplaatſte Afbeelding blykt, welke volmaaktelyk overeen-

(12) Emberiza fuſca, Pectore rubro, Rectricibus duabus longioribus acuminatis, intermediis duabus longiſſimis. *Syſt. Nat.* X. Paſſer Indicus. ALDR. *Orn.* l. 15. c. 23. WILL. *Orn.* 184. T. 45. Paſſer Pſittacus Indicus, Caudâ longâ. PET. *Gaz.* T. 55. f. 1. Paſſer Pectore rubro, Caudâ longiſſimâ. EDW. *Av.* 86. T. 86.

II. AFDEEL. LXI. HOOFDSTUK.

eenkwam met zulk een Vogel, dien ik onlangs hier te Amſterdam levendig, by zeker Heer, een Liefhebber van uitheemſche Vogeltjes, zag.

Dit Weeuwtje legt Jaarlyks zyne lange Staartpennen af, gelyk ik in hetzelve waarnam. Men vindt het in Afrika en door KOLBE wordt van zodanige Moſſchen gewag gemaakt. By Zomer is het van boven glanzig zwart, volgens BRISSON, en van onderen rosagtig wit, met den Hals van boven rosagtig, en de Borſt glimmend Kaſtaniebruin; de Staartpennen zwart: 's Winters is het van boven roodagtig, met bruine Vlakken, van onderen wit, hebbende den Kop wit en zwart gebandeerd, de Staartpennen zwartagtig bruin, aan de randen roodagtig: de Pooten zyn, even als in de Zomer, dan ook Vleeſchkleurig. Zyn grootte en houding is, als die van een Moſch.

De Heer BRISSON heeft nog een Weeuwtje, dat hy het kleine noemt, zynde ongelyk korter van Staart: noch beſchryft hy een groote Weeuw, die de vier middelſte Staartpennen by uitſtek lang heeft, zynde by JOHNSTON op de gedagte Plaat afgebeeld. Van deeze beide ſchynt de Woonplaats onbekend te zyn. Het Weeuwtje van de Kuſt van Afrika, naar een Vogel, die in den jaare 1754 levendig aan Madame DE POMPADOUR gebragt was, en ſedert in 's Konings Kabinet bewaard wordt, afgetekend, heeft de vier middelſte Staartpennen zeer lang,

doch

doch aan de enden alleenlyk met baardjes voorzien; den Bek en de Pooten rood.

II. AFDEEL. LXI. HOOFDSTUK.

(13) *Geelgors die den Kop blaauw heeft, den Buik Goudgeel, de Rug groen, met bruingroene Vederen.* XIII. *Ciris.* Paus.

Deeze wordt van de meeste Autheuren *driekleurige Vink* genoemd, of Chineesche Goudvink; by SEBA *Vogel* Chiltototl *uit Amerika, een soort van Mosch.* BRISSON noemt hem *Groenling van Louisiana, gemeenlyk de* Paus *getyteld* (*). De blaauwe Vlaschvink van CATESBY oordeelt LINNÆUS 'er eene verscheidenheid of wel het Wyfje van te zyn, dat in de Winter, volgens dien Engelsman, geheel grys wordt en in Karolina overwintert, zynde een Bergvogel; daar de driekleurige Vink tegen den Winter vertrekt, nestelende op de Oranjeboomen.

(14) *Geelgors met den Kop en Borst zwart, den Buik wit, de Wieken rood.* XIV. *Alario.* Kaapsche Mosch.

Van

(13) Emberiza Capite cœruleo, Abdomine fulvo, Dorso viridi pennis viridi-fuscis. *Act. Stockholm.* 1750. p. 287. T. 7. f. 1. Fringilla tricolor. CATESB. *Car.* I. p. 44. T. 44. Fringilla tricolor Mexicensis EDW. *Av* 130. T. 130. Fringilla Chinensis. ALB. *Av.* III. p. 64 T. 68. B. Liniaria cœrulea. CATESB. *Car.* I. p. 44 T. 44.

(14) Emberiza Capite Pectoreque atro, Abdomine albo, Alis rubris. *Syst. Nat.* X. Passer Capensis. ALB. *Av.* III. p 63, T 67.

(*) Le Verdier de la Louisiane, dit vulgairement *le Pape. Ornitholog.* Tom. III. p. 200.

II. AFDEEL. LXI. HOOFDSTUK.

Van ALBIN wordt deeze *Kaapſche Moſch* genoemd: BRISSON beſchryft en beeldt hem af onder den naam van *kleine* Kaapſche Moſch, hebbende 'er een, die grooter is en in geſtalte zweemt naar onze Moſſchen. Deeze is kleiner dan dezelven. Men vindtze beiden aan de Kaap der Goede Hope.

LXII. HOOFDSTUK.

Beſchryving van 't Geſlagt *der* VINKEN, *waar in, zo van de inlandſche en vreemde*, Berg-, Hennip- *en* Vlaschvinken, *als van de* Diſtelvinken *of* Putters, Kanarie-Vogels, Sysjes, Bengali's *en andere* Zingvogeltjes; *van de gemeene en veelerley uitheemſche* Moſſchen, *als ook van de Middelen om ze uit te roeijen, geſproken wordt.*

Naam. De Geſlagtnaam van VINK, in 't Latyn *Fringilla*, is door onzen Autheur ontleend van zeer bekende Vogelen, die men in 't Franſch *Pinçons* noemt. De Heer BRISSON heeft de meeſten van dit Geſlagt, zo wel als de eigentlyke Vinken, onder de Moſſchen, en de overigen onder de Geelgorſen, Putters en Kernbyters, ja zelfs onder de Tangara's en Vliegenvangers betrokken.

Kenmerken. De Kenmerken der Vinken zyn, by LINNÆUS, alleenlyk een Kegelvormige, regte, ſcherpe Bek. BRISSON onderſcheidt de Putters, die

die van LINNÆUS tot de Vinken t'huis gebragt zyn, door de dunte en langte van de punt hunnes Beks, van de Mosschen, Kernbyters en Geelgorsen. II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK.

LINNÆUS heeft in dit Geslagt een-en-dertig Soorten, in welken, behalve de gewoone Vinken en Putters, ook de Kanaryvogels, Sysjes, Kneutjes, Vlaschvinken en Europische Mosschen vervat zyn; gelyk blyken zal. Soorten.

(1) *Vink die bruin is, op den top van 't Hoofd Goudgeel, een vlak der Wieken en de Rug van agteren wit.* I. *Oryzivora.* Ryftvink.

Deeze wordt de *Karolinische Ortolaan* geheten van BRISSON, die hem onder de Geelgorsen plaatst, gelyk KLEIN. 't Is die Ryftvogel of Ryftvink, waar van gemeld wordt, dat zy in September in Karolina komen, wanneer de Ryst op Kuba en de naby gelegene Eilanden weg is: doch de Wyfjes zyn het alleen, zegt men, die dit doen; verschillende van de Mannetjes daar in, dat zy t'eenemaal graauwagtig zyn. Hun Voedzel bestaat in Ryst. Zy hebben de grootte van een Berg-Vink.

(2)

(1) Fringilla fusca, Cervice fulvâ, maculâ Alarum Dorsoque postico albis. *Syst. Nat.* X. Gen 98. Hortulanus Carolinensis. CATESB. *Car.* I. p. 14. T. 14. Emberiza Carolinensis. KLEIN. *Av.* 92.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. II *Cœlebs.* Gewoone Vink.

(2) *Vink met zwarte Leden, de Slagpennen wederzyds wit, de drie eerſten ongevlakt; twee Staartpennen ſchuins wit.*

Hier door wordt de gewoone Vink aangeduid, die men in 't Latyn *Fringilla* noemt, in 't Italiaanſch *Franguello*, in 't Franſch *Pinçon*, *Pinſon*, *Grinſon* of *Quinſon*. De Neerduitſche, Engelſche en Sweedſche naam, is van het Hoogduitſch *Finck* afkomſtig. Men geeft 'er, in 't Engelſch, ook den naam van *Chaffink*, dat is Kaf-Vink aan, om dat hy 's Winters de Koſt dikwils in 't Kaf van Hooy zoekt, dat men wegwerpt: by ons dien van *Schildvink*. BRISSON heeft hem, als gezegd is, onder de Mosſchen geplaatſt. De Grieken noemden hem *Spiza.*

Van deezen Vink wordt door LINNÆUS, op het getuigenis van zekeren Sweed, aangetekend, dat het Wyfje des Winters vertrekt, terwyl het Mannetje blyft, en verder, dat hetzelve dus door de Nederlanden naar Italie verhuiſt. In Duitſchland, niettemin, zyn den geheelen Winter Vinken; zo ook in Vrankryk en de Nederlanden, waar men beſpeurt, dat de Wyfjes wel

(2) Fringilla Artubus nigris, Remigibus utrinque albis, tribus primis immaculatis: Rectricibus duabus obliquè albis. *Faun. Suec.* 199. T. 2. f. 199. Fringilla. GESN. *Av.* 387. ALDR. *Orn.* l. 18. c. 6. WILL. *Orn.* 186. T. 45. f. 4. RAJ. *Av.* 88. ALB. *Av.* I. p. 60. T. 63. FRISCH. *Av.* T. I. f. 1. 2. OLIN. *Av.* 31.

wel ver het grootste getal uitmaaken, doch dat altyd Mannetjes onder dezelven vermengd zyn. Omtrent St. Michiel vliegen zy by schoolen van honderden en somtyds duizenden, doch stryken niet met het geheele school te gelyk neer. Hun Voedzel bestaat in allerley Zaad en Wormpjes: het Hennipzaad beminnen zy zeer, doch het is hun in de Kouwtjes niet gezond; weshalve men hun gemeenlyk Kanary- en Raap-Zaad geeft. Zy onthouden zig in digte Bosschagiën en Geboomte, alwaar zy nestelen, brengende vier of vyf Jongen voort, en broedende driemaal in 't Jaar.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK.

Vangst.

De Vinken-Vangst verschaft een tydverdryf aan veele Landluiden en die aan 't Duin hunne Buitenplaatsen hebben. De Boeren, in Vrankryk, vangenze dikwils by Avond of 's Nagts door middel van een brandende Kaars, Fakkel of Bosch Stroo, en van Takken met Lym bestreeken. Men kan by dag ook met Lymstokjes vinken, die in 't yl Bosschagie van Hak- of Kaphout geplaatst worden, alwaar men de Vinken niet alleen, maar ook Meezen, Lysters en ander Gevogelte, door middel van een Lokfluitje of Lokvogel op de Lymstokjes brengt. Gemeen zyn, aan den Duinkant van Holland, de Vinkebaanen, daar men deeze Vogelen, gewoonlyk, met toeslaande Netten, op den druip vangt, dikwils wel vyftig, zestig of honderd in één Slag, en wel duizend op éénen Dag. Men loktze op de Baan, door middel

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK.

van roepende Vinken, en wanneer 'er een menigte is neergeſtreeken, haalt de Vogelaar, in 't Huisje zittende, dezelven 't Net over 't hoofd. Op gelyke manier worden zy ook in 't open Veld met Slagnetten gevangen: want deeze Vangſt ſtaat, in onze Provintiën, aan iedereen vry; zo wel als die der Leeurikken en Lyſteren. Men vangtze in de Tuinen, en by de Steden, ook dikwils met Knippen, gelyk bekend is, en, in Zandige, hooge, drooge Landsdouwen, de Drinkplaats bezettende met Lymſtokjes, kan men zig zeer gemakkelyk meeſter maaken van allerley klein Gevogelte (*).

Geſtalte.

Zeer weinig verſchillen de Vinken in grootte van de Moſſchen. Het Mannetje is grooter dan het Wyfje, en wordt door zyne bruin-roode Borſt daar van onderſcheiden. De Kleur der gewoone Vinken is graauwagtig van boven en witagtig van onderen; doch men vindt 'er die geheel wit, als ook die bruin zyn, en die de Staart en Wieken zwart hebben. Onder de Sileziſche Vogelen ſtaat 'er een, met een witte Halskraag, van SCHWENCKFELD aangetekend, en LINNÆUS maakt onder de Sweedſchen gewag van een bruinen Vink, die met een Vuurkleurig Kuifje praalde.

De Mannetjes Vinken worden, door 'tuitſteeken der Oogen blind gemaakt zynde, in Kouwtjes

(*) Zie CHOMEL, *Huishoud. Woordenboek.* II. DEEL, bladz. 1251.

jes gehouden om hun lieflyk Gezang of Slaan in 't Voorjaar. De Wyfjes roepen alleenlyk, en deeze zyn 't, die men plukken laat, omze, gebraden zynde, te eeten als een smaakelyk Geregt: doch ieder Vink maakt naauwlyks een Mond vol uit.

II. AFDEEL. LXII. HOOFD-STUK.

(3) *Vink met den Wortel der Wieken van onderen zeer geel.*

III. *Montifringilla.* Berg-Vink.

Deeze, dien BRISSON onder den Soortnaam van *Pinçon des Ardennes* beschryft, voert gemeenlyk den naam van Berg-Vink, om dat hy op de Gebergten van Europa zig onthoudt. De Grieken noemden hem, om die reden, *Orospiza*, doch van de Switzers wordt hy *Waldfinck*, dat is Woud-Vink geheten. De Duitschers geeven 'er verscheiderley naamen aan, waar onder *Queck*, *Quaker*, *Gegler*, *Rowert*, enz. By de Sweeden wordt hy *Norrquint*, by de Engelschen *Brambling*, en by ons *Keep* getyteld.

Deeze Vink heeft den gemelden Engelschen naam, of dien van *Brierfinch*, om dat hy dikwils op de Braamen zit en daar van de Vrugten eet. Hy is een weinig grooter dan de gewoone. Het Mannetje is van boven zwart en heeft een rosse Borst: het Wyfje van boven bruin, met

(3) Fringilla Alarum basi subtus flavissimâ. *Faun. Suec.* 198. T. 2. f. 198. Montifringilla. s. Fringilla Montana. JONST. *Av.* 99. T. 38. WILL. *Orn.* 187. T. 45 f. 5. RAJ. *Av.* 88. ALB. *Av* III. p. 60 T. 64. FRISCH. *Av.* T. 3. f. 2. 3. OLIN. *Av.* 32. ALDR. *Orn.* l. 18. c. 7.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK.

met de Borst bleek: beiden zyn zy van onderen wit. De Kleur der Staartpennen is ook zwartagtig in 't Mannetje en bruin in 't Wyfje, in beiden met de randen bleekgeel. De Staart is eenigermaate gevorkt; de Bek geelagtig; de Pooten grys.

IV. *Lulensis.* Sweedsche.

(4) *Vink die bruin is, met de Borst en Schouderen ros; de Wieken zwart, met een rosse vlak getekend.*

Deezen, die door RUDBECK te *Luloa* in Sweeden is afgetekend, heeft BRISSON onder zyne Putters gebragt, waar van het de tweede is, genaamd *Sweedsche* Putter. Hy komt in grootte, nagenoeg, met onzen Putter of Distelvink overeen.

V. *Lapponica.* Laplandsche.

(5) *Vink met den Kop zwartagtig gevlakt, hebbende een witte vlak agter de Oogen.*

Deezen, wederom, heeft BRISSON geplaatst onder zyne Mosschen, en laat hem volgen op den Vink der Ardennes, onder den naam van *Pinçon de Montagne.* ALBIN hadt hem de *groote* Berg-Vink geheten, en hy is, inderdaad, nog wat grooter dan die andere. RUDBECK heeft hem Laplandsche Distelvink genoemd.

(6)

(4) Fringilla fusca, Pectore Humerisque rufis, Alis nigris maculâ rufâ. *Faun. Suec.* 197.

(5) Fringilla Capite nigricante maculato; maculâ pone Oculos albâ *Faun. Suec.* 196. Fringilla major, ALB. *Av.* II. p. 59. T. 63.

(6) *Vink die de Leden, Slag- en Staartpennen, zwart heeft; de twee buitenften, wederzyds, van 't midden uitwaards wit.* II. AFDEEL. LXII. HOOFD-STUK. VI. *Sylvatica.* Bofch-Vink.

Deeze, die in Sweeden gevonden, en door den naam van Bofch-Vink onderfcheiden wordt, is de Verfcheidenheid der gewoone Vinken, met zwarte Staart en Wieken, waar van ik heb gefproken.

(7) *Vink die grys is met zwarte ftippen, hebbende een zwarte plek aan de zyden van den Kop en Hals.* VII. *Melancholica.* Droevige.

Men ziet, dat deeze door EDWARDS de bruine Amerikaanfche Geelgors is getyteld. Hy onthoudt zig in Zuid-Amerika. Zyn donkere Kleur geeft hem dien bynaam.

(8) *Vink die zwart is, met een rooden weerfchyn, hebbende den Buik rosagtig en op de Wieken een witte vlak.* VIII. *Erythrophthalma.* Rood-Oog.

Zwarte Mofch met roode Oogen hadt CATESBY deezen geheten, die in Karolina gevonden

(6) Fringilla Artubus Remigibus Rectricibusque nigris, duabus, utrinque extimis, a medio extrorfum albis. *Faun. Suec.* 200.

(7) Fringilla grifea nigro-punctata, areâ a Roftro per latera Colli atrâ *Syft. Nat.* X. Emberiza fufca Americana. EDW. *Av.* 85. T. 85.

(8) Fringilla nigra, rubro relucens, Abdomine rufefcente; maculâ Alarum albâ. *Syft. Nat.* X. Paffer niger, Oculis rubris. CATESB. *Car.* I. p. 34. T. 34.

II. AFDEEL LXII. HOOFDSTUK.

den wordt, en daarom by BRISSON den naam voert van *Karolinische Vink.* Hy heeft hem onder zyne Musschen geplaatst. De Kleur van 't Mannetje is boven zwart, van onderen donker-rood, aan 't midden van den Buik wit: die van 't Wyfje t'eenemaal bruin, doch op de Borst met eenig rood gemengd. De Slag- en Staartpennen zyn, in beiden, zwart, als ook de Bek; de Pooten bruin.

Hier op laat BRISSON volgen een *Kaapsche* Vink, die glimmend of gitzwart is van Lyf en Staart, met de Rug, Stuit en Vlerken geel, de Slagpennen bruin en geel gerand: een *Senegalschen*, die van boven bruin en geel bont is, van onderen Oranje-geel, met den Kop zwart en den Hals Kastanie-bruin gekraagd; de Staartpennen Olyfkleur. Deeze beiden zyn grooter dan onze gewoone Vink; doch een *Chineesche*, dien hy heeft, is veel kleiner, zeer fraay met bruin, geel, ros en zwart, getekend. Ik gaa thans tot de Putters over.

IX. *Carduelis.* Distelvink.

(9) *Vink met de Slagpennen van vooren geel, de buitenste ongevlakt: de twee buitenste Staartpennen in 't midden, de overigen aan 't end wit.*

Deeze

(9) Fringilla Remigibus antrorsum luteis, extimâ immaculatâ: Rectricibus duabus extimis medio, reliquisque apice albis. *Faun. Suec.* 195, Carduelis. GESN. *Av.* 242. ALDR. *Orn.* I. 18. c. 3. JONST. *Av.* 97 T. 37. WILL. *Orn.* 189. T. 46. RAJ. *Av.* 89. n. 1. MERIAN. *Insect.* T. 173. ALB. *Av.* I, p. 61. T. 64. FRISCH. *Av.* T. I. f. 3, 4. OLIN. *Av.* 10.

Deeze Vogel heeft in de meeſte Taalen zyn naam van het Aazen op 't zaad der Diſtelen, dat hy in de Winter doet, wanneer hy zig in Vryheid is bevindende. Hier om noemt men hem in 't Griekſch *Akanthis*, in 't Latyn *Carduelis*, in 't Italiaanſch *Cardello*, in 't Franſch *Chardonneret*, in 't Engelſch *Thiſtle-Finch*, in 't Hoog- en Nederduitſch, *Diſtelvink*. Doch zyne fraaije mengeling van Kleuren heeft hem in 't Griekſch ook den naam van *Chryſomitris* of *Poikilus*, in 't Latyn dien van *Aurivittis*, in 't Spaanſch van *Pintacilgo*, in 't Engelſch dien van *Gold-Finch* toege-eigend. En, dewyl men hem veelal de Konſt van Putten in een Kouwtje of op een Stoeltje leert, om den Menſch te vermaaken, zo voert hy, by ons, gemeenlyk den naam van *Putter*: hoewel zulks ook aan andere Vogeltjes geleerd kan worden.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. *Putter.*

De Diſtelvinken maaken hun Neſt in Haagen en klein Geboomte: zy broeden driemaal in 't Jaar, te weeten in Mey, Juny en Auguſtus, leggende doorgaans zeven of agt Eijertjes. De Jongen van 't laatſte Broedzel worden voor de beſten gehouden. Zy zyn zeer tam, zodanig dat, wanneer men de Ouden met de Jongen komt te vangen, zy niet nalaaten dezelven op te voeden, even of zy in vryheid waren. Wanneer men 'er, eenigen tyd, een in een Kouwtje gehouden heeft, en 't zelve by toeval daar uit raakt, zo vliegt het niet weg. Dat zy zeer lang kunnen leeven is zeker; men zegt van

 twin-

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. *Putter.*

twintig Jaaren en daar boven: 't welk bevestigd wordt door eene onlangs bygebragte Waarneeming van een Putter, die twee-en-twintig Jaaren in een Kouwtje heeft geleefd, en, op 't laatst zyn Vederen verliezende, een Jaar lang dus kaal doorbragt, zingende en springende, even of hem niets deerde. Na verloop van dat Jaar begonnen zyne Veertjes weer te groeijen, doch hy stierf van Ouderdom (*). Hun gewoone Leeftyd, in 't wilde, is egter, zo men rekent, maar vyftien Jaaren.

ALDROVANDUS geeft onzen Putter den eersten rang, in schoonheid, onder de Vogelen, en in 't zingen agt hy hem te volgen aan den Nagtegaal. Het Mannetje, van de beste Soort, zingt, inderdaad, zeer lieflyk, en wordt door de zwarte kleur zyner Vlerken van het Wyfje onderscheiden, dat veel flaauwer is van Geluid. Men vindt eenig verschil in de Kleuren van deezen Vogel, alzo 'er zyn met een witten, met een zwarten, als ook met een gestreepten Kop, en geheel witagtigen, doch de bruinen zyn de besten, en die genen, inzonderheid, in welken het roode van den Kop, het zwarte der Wieken en de geele Band op dezelven, meest afsteekt. Voorts zyn 'er witte en geheel zwarte Putters, als ook zwarte met een geelen Kop en bastaard-Putters, uit de paaring met een Kanaryvogeltje gesprooten, die de Wieken en

Kop

(*) *Ephem. Nat. Curiosor.* T. II. Ann. 1761. p. 339.

Kop hebben van den gewoonen Putter, doch het Lyf van onderen geel.

II. AFDEEL. LXII. HOOFD-STUK. *Putter.*

De Distelvinken zyn, somtyds een soort van Kwaal, die naar de Vallende Ziekte zweemt, onderhevig, en deeze komt hun over uit het eeten van Hennipzaad, of van een Wormpje in de Dye. Men kanze, zo wel als de Vinken, tot Spyze gebruiken, en zy worden geagt Bloedzuiverende en zeer goed te zyn voor een zwakke Maag.

X. *Melba.* Groene Putter.

(10) *Vink met de Kop van vooren en de Staart rood, den Buik wit en zwart gegolfd, de Rug groen.*

Deeze, van EDWARDS afgebeeld onder den naam van *groene Putter*, wordt in China gevonden, zegt LINNÆUS, doch BRISSON zegt, niet te weeten waar hy woone. De Portugeezen noemen hem *Maracaxao*. Hy heeft byna de grootte van den Europischen.

XI. *Amandava.* Gestippelde Bengali.

(11) *Vink met de Staartpennen purper, in de agterste helft zwart.*

Deezen heeft BRISSON onder de Musschen geplaatst en noemt hem *gestippelde Bengali*. Ande-

(10) Fringilla facie Caudâque rubris, Abdomine albo nigroque undato, Dorso viridi. *Syst. Nat.* X. Carduelí affinis viridis. EDW. *Av.* 128. T. 128.

(11) Fringilla Rectricibus purpureis, medietate posticâ atris. *Syst. Nat.* X. Amandava. ALB. *Av.* III. p. 72. T. 77.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK.

deren hadden hem Indiaansch Koningje geheten, of het gevlakte Vogeltje van Bengale, *Amadavad* genaamd. Een is 'er van Java in het Kabinet van REAUMUR gezonden, zynde een Mannetje,'t welk van boven bruin met donker-rood gemengd, van onderen donker-rood was, met ronde witte plekken hier en daar getekend, en de Staartpennen zwart hebbende. Het Wyfje is Aschgraauw, behalve de Bek en Staartpennen. KLEIN noemt dit Vogeltje de *kleinste roode Vink*, en 't is inderdaad niet grooter dan ons Winterkoningje.

XII. *Gyrola.* Roodkop.

(12) *Vink die groen is, met den Kop rood, de Halskraag geel, de Borst blaauw.*

Onder de Tangara's van BRISSON is deeze de dertiende, en dezelve wordt, van hem, groene Tangara van Peru getyteld. EDWARDS hadt hem *roodkoppige Groenling* genoemd. Zyn grootte is als een Vlaschvink. Men vindt hem te Suriname en in Peru.

XIII. *Rubra.* Roode Vliegenvanger.

(13) *Vink die geheel rood is.*

Van BRISSON wordt deeze in zyn Geslagt van *Vliegenvangers* geplaatst, waarin het de zeven-en-dertigste is, onder den naam van *rooden Ka-*

(12) Fringilla viridis, Capite rubro, Collari flavo, Pectore coeruleo. *Syst. Nat.* X. Passer viridis, Capite rubro. EDW. *Av.* 23. T. 23.

(13) Fringilla rubra tota. *Syst. Nat.* X. Muscicapa rubra. CATESB. *Car.* I. p. 56. T. 56.

Karolinischen. Hy heeft de grootte van onze gewoone Mosschen. Het Wyfje is geheel bruingeel. Men vindtze, des Zomers, in Karolina en Virginie.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK.

(14) *Vink die geel is, met het Voorhoofd zwart, de Wieken bruin.*

XIV. *Tristis.* Amerikaansche Putter.

Men kan deezen, gevoeglyk, Amerikaansche Putter noemen, gelyk BRISSON doet in navolging van CATESBY. Zyn Woonplaats is in Noord-Amerika.

(15) *Vink met den Kop zwart; een witten band op de Wieken, als ook boven en onder de Oogen, de Borst Goudgeel.*

XV. *Zena.* Bahamasche Vink.

CATESBY noemt deezen de *Bahamasche Vink*, en onder deezen naam wordt hy, door BRISSON, in 't Geslagt der Mosschen geplaatst. Hy is van grootte als onze Vinken, en komt op 't Eiland Bahama menigvuldig voor.

(16) *Vink met een beitelswyze Staart, het Ligbaam*

XVI. *Brasiliana.* Brasiliaansche,

(14) Fringilla flava, Fronte nigrâ Alis fuscis. *Syst. Nat.* X. Carduelis Americana. CATESB. *Car.* I. p. 43. T. 43.

(15) Fringilla Capite nigro, fasciâ albâ Alarum supra infraque Oculos; Pectore fulvo *Syst. Nat.* X. Fringilla Bahamensis. CATESB. *Car.* I. p. 42. T. 42.

(16) Fringilla Caudâ cuneiformi, Corpore rufescente, Temporibus Uropygio Abdomineque violaceis, Rostro rubro. *Syst. Nat.* X. Fringilla coloribus rufo & cœruleo, Brasiliensis. EDW. *Av.* 191. T. 191.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK.

haam rosagtig, de Wangen, Stuit en Buik Violetkleur, den Bek rood.

Men kan deezen, gevoeglyk, de *Brasiliaansche* Vink noemen: hoewel de Heer BRISSON 'er, misschien wegens de Kleur, den naam van *Grenadin* of *Passer Granatinus* aan geeft. Zodanig een werdt, in 't jaar 1754, van de Kust van Afrika levendig gebragt aan Madame DE POMPADOUR, by welke hy vierdhalf Jaar geleefd heeft. Hy was byna geheel Kastanie-bruin. Die, welke EDWARDS afbeeldt, was uit Brasil afkomstig.

XVII. *Butyracea.* Indiaansche Groenling.

(17) *Vink die groenagtig is, met de Wenkbraauwen, Borst en Buik geel, de Slagpennen van den eersten rang aan de buitenkant wit.*

Deeze, die de *Indiaansche Groenling* van BRISSON wordt geheten, is de vyf-en-vyftigste in zyn Geslagt van Mosschen. In grootte overtreft hy den Kanaryvogel eenigzins. Hy gelykt naar dien Kernbyter, welke Boterbeestje genoemd wordt, zeer; maar de Bek is kleiner, zegt LINNÆUS. Zyn Woonplaats is op Madéra, als ook aan de Kaap en in Oostindie.

(18)

(17) Fringilla virens, Superciliis Pectore Abdomineque flavis, Remigibus primoribus margine exteriore albis. *Syst. Nat.* X. Chloris Indicus EDW. *Av.* 84.

(18) *Vink die den Bek en 't Lyf witagtig heeft, de Slag- en Staartpennen groenagtig.*

II. AFDEEL. LXII. HOOFD-STUK. XVIII. *Canaria.* Kanarie-Vogel.

Deeze wordt van BRISSON ook onder de Mosfchen t' huis gebragt, en voert in 't Italiaanfch den naam van *Paffera di Canaria*, dat is Kanarifche Mofch, gelyk ook ALDROVANDUS en anderen hem *Paffer Canarius* of *Canarienfis* noemen. Anders heet men hem, door geheel Europa byna, *Kanarie-Vogel*, om dat hy van de Kanarifche Eilanden afkomftig is.

Hun Voedzel.

Deeze Vogeltjes, welker natuurlyke Woonplaats is in zulk een heet Klimaat, worden, wanneer men ze voor de Winterkoude befchut, gemakkelyk in Kouwtjes, Kooijen en Vlugten gehouden en voortgeteeld door geheel Europa. Het befte Voedzel, dat menze volgens 't oordeel van een groot Liefhebber geeven kan, is Kanarie- en Raap-Zaad, half en half, met een weinig Haveren-Gort, in de Zomer, maar 's Winters wat Hennipzaad 'er onder gemengd. Voorts geeft men hun, fomwylen, eenige Verfnapering van geweekte Biskuit of een ftukje Broodfuiker in de Winter, en eenige blaadjes Kruiskruid, Muur of Salade in de Zomer. Voor-

(18) Fringilla Roftro Corporeque albicante, Rectricibus Remigibusque virefcentibus. *Faun. Suec.* 207. Canaria. GESN. *Av.* 240. ALDR. *Orn.* l. 18. c. 5. Paffer Canarienfis. JONST. *Av.* T. 36. WILL. *Orn.* 192. T. 46. RAJ. *Av.* 91. n. 6. ALB. *Av.* I. p. 62. T. 65. FRISCH. *Av.* II. T. 12. f. 5. OLIN. *Av.* 7.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. *Kanarie-Vogel.*

Vooral moet men letten, dat hun Eeten niet beſchimmele, hun Water niet vervuile en de behoorlyke verſchooning kryge. Tegen den Paar- en Broedtyd wordt hun, om de veertien Dagen, een hard gekookt Ey, met de Schaal en al fyn gemaakt en onder geraspte Biskuit gemengd, droog gegeven, 't welk hun ſterk maakt, en in ſtaat ſtelt tot de Voortteeling. Men moet vooral zorg draagen, van altoos by 't zelfde Voedzel te blyven, daar menze aan heeft gewoon gemaakt.

Ziekten.

De Omſtandigheden, die in het broeden deezer Vogeltjes, 't welk zy eenige maalen 's jaars in daar toe geſchikte Broedkooijen doen, zyn waar te neemen, en de opvoeding der Jongen, ſtap ik over: want weinig daar van te zeggen zou niet voldoen, en veel zou myn beſtek te buiten gaan: men kan het elders in 't breede vinden (*). Alleen zal ik van de Ongemakken, die zy onderhevig zyn, en de Geneesmiddelen daar tegen, in 't korte ſpreeken. Somtyds krygen de Kanarietjes geele Zweertjes op den Kop, die men met Boter of Hoender-Vet drie Dagen beſmeert en vervolgens doorſteekt, om de Stof te ontlaſten. Zy worden ook wel luſteloos: en dan moet menze met eenige verſnapering van Suiker of Meloenen-Zaad in de Winter, en 's Zomers met eenige Groente verkwikken en op-

(*) *Nieuwe Verhandeling over de Kanary-Teelt*, door F. v. WICKEDE. Amſterd. 1762.

opbeuren. Tegen de Ziekte van het Ruijen zyn dergelyke Middelen dienſtig, en zelfs worden zy wel met een weinig Wyn beſprengd, of men geeft hun iets daar van in 't Lyf. Dit zelfde doet men omze van de Luizen te zuiveren, en die beſprenging is daar toe ook nut in meer Vogeltjes. Hunne andere Ziekten zyn de Pip, Aamborſtigheid en Buikloop; waar van men 't eerſte door verwarmende, het andere door verzagtende, het derde door verſterkende Middelen geneeſt. Als zy een Zweertje aan de Stuit krygen, moet hetzelve doorgeſneeden en gezuiverd worden. Tegen de Vallende Ziekte, die hun zo veel niet als de Goudvinken overkomt, zyn verſcheide Middelen in gebruik.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. *Kanarie Vogel.*

Geſtalte.

De grootte der Kanarie-Vogelen is iedereen bekend. De gemeenſte Kleur is, over 't geheele Lyf, Citroengeel, met de Slag- en Staartpennen van onderen wit, zynde het Wyfje bleeker dan het Mannetje. Men vindt 'er egter van veele andere Kleuren, naamelyk Sneeuwwitte en Goudgeele, groenagtige, graauwe en Aſchgraauwe; ook bruine en Agaatverwige, graauw- en zwartbonte, enz. De Mannetjes hebben doorgaans een geel Baardje onder den Bek, een geel ſtreepje boven de Oogen; zyn hooger op de Pooten en van agteren ſpitſer dan de Wyfjes. Men fokt thans ook Kanarietjes die gekuifd zyn, en door het paaren met andere Vogeltjes worden veele baſtaarden geteeld,

 waar

II. AFDEEL. LXII. HOOFD-STUK.

waar onder die met Putters de ſchoonſte van Veeren zyn, doch van de Paaring met Vlaschvinken komen de beſte Zingers voort. De eerſten noemt men Kanarie-Putters.

Europiſche Kanarie.

In Duitſchland en Italie leeven zekere Vogeltjes in 't wilde, waar aan men ook den naam van *Serins* of Kanarietjes geeft. Men vindt 'er menigvuldig in Hongarie, alwaar zy by geheele ſchoolen komen aanvliegen, en in 't Geboomte neſtelen, wordende by Weenen *Hirngrill*, by Frankfort *Girlitz* geheeten. Zy hebben de grootte van een kleinen Vlaschvink, en zyn van boven bruinagtig geel-groen, van onderen groenagtig geel, aan de zyden bruin gevlakt, de Slag- en Staartpennen bruin met witte randen. In de Zuidelyke deelen van Vrankryk, omſtreeks Marſeille, zyn deeze zeer gemeen. Die van Italie zyn wat grooter, en van de zelfde Kleur, behalven dat zy de Slag- en Staartpennen zwartagtig hebben met groenagtige randen. Men noemtze in 't Franſch *Tarin*, en *Citrinella* is de naam, die aan dezelven door de Ingezetenen van Trente wordt gegeven. Miſſchien zyn het zodanigen, of, door Paaring van deeze met regte Kanarie-Vogelen geteeld, waar van nu en dan een geheele Kraag, van vier of vyfhonderd ſtuks, door Tirollers, Zwabers of Zwartewalders, ja zelfs uit Luikerland, in de groote Steden wordt gebragt en te koop geveild.

(19)

(19) *Vink met de Slagpennen in 't midden geel, de vier eerften ongevlakt, de Staartpennen aan den wortel geel, aan de tippen zwart.*

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. XIX. *Spinus.* Sysje.

Deeze voert by de Ouden den naam van *Spinus* of *Ligurinus*, en de Franfchen heeten hem ook *Tarin;* dat niet oneigen is, dewyl GESNERUS 'er het zelfde Vogeltje als de Kanarie van maakt, en hy verfchilt van fommigen derzelven zeer weinig in Kleur, doch de Bek is dunner aan de punt; weshalve de Heer BRISSON hem plaatft in het Geflagt der Diftelvinken. Men moet hem ook wel van den Geelvink onderfcheiden, zegt CHARLETON, die in Engeland gemeen is, daar men de Sysjes zelden in de Noordelyke Landen ontmoet. LINNÆUS, egter, tekent dezelven ook aan onder de Sweedfche Vogelen, zeggende dat zy zig onthouden in de Bofchjes van Geneverboomen. 't Is inderdaad een Europifch Vogeltje, dat van de Italiaanen *Lugaro* of *Lugarino*, van de Grieken *Akanthis* geheten wordt. De Duitfchers noemen het *Zyfele* of *Zyfchen*, de Engelfchen *Siskin* en wy Sysje.

Dee-

(19) Fringilla Remigibus medio luteis, primis quatuor immaculatis; Rectricibus bafi flavis Apice nigris. *Faun. Suec.* 203. Acanthus Avicula. GESN. *Av.* I. Spinus f. Ligurinus. ALDR. *Orn.* l. 18. c. 4. WILL. *Orn.* 192. T. 46. RAJ. *Av.* 91. n. 1. ALB. *Av.* III. p. 71. T. 76. FRISCH. *Av.* II. T. 11. f. 1. 2. OLIN. *Av.* 15.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. Deeze Vogeltjes worden ook in Kouwtjes nagehouden wegens hun Gezang, 't welk zeer lieflyk, doch niet zo ſterk en fraay is als dat der Kanarie Vogelen. Zy zyn ondertuſſchen minder koſtbaar en behoeven naauwlyks voor de Koude beſchut te worden; zynde ook minder aan Ongemakken en Sterven onderhevig. Zy zyn wat kleiner, van Kleur groenagtig geel uit den bruinen, witagtig geel van onderen: de Staartpennen als boven gemeld.

XX. *Flammea.* Brandſys. (20) *Vink die bruin is, met een Vlammig Kuifje.*

Dit is de Brand- of Vlam-Sys, die men anders ook *Frytertje* noemt, zynde van den Heer BRISSON als eene vyfde Verſcheidenheid der gewoone Moſſchen opgetekend.

XXI. *Flaviroſtris.* Kneutje. (21) *Vink die bruin is, met een geelagtigen Bek.*

Dit is de tweede Verſcheidenheid der Vinken by BRISSON, hebbende een gevorkte Staart. Hy wordt van de Sweeden *Riska*, en by ons *Kneutje* of *Kneu* geheten. De Wieken zyn zwart, gelyk ook de Pooten.

(22)

(20) Fringilla fuſca, criſtâ flammeâ. *Faun. Suec.* 201. Linaria ſ. Luteola nigra. KLEIN. *Av.* 93.

(21) Fringilla fuſca, Roſtro flavicante. *Faun. Suec.* 204.

(22) *Vink met de Slagpennen van den eersten rang en de Staartpennen zwart, aan beide randen wit.*

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. XXII. *Cannabina.* Hennip-Vink.

Van BRISSON wordt deeze, in zyn Mosschen-Geslagt, de *groote Vlaschvink* der Wyngaarden genoemd: de Duitschers heeten hem *Henffling*, dat is Hennip-Vogel, en *Blut-Hanffling*, wegens zyne roode of rosse Kleur, die in het Wyfje met bruine vlakken is gesprenkeld, daar het Mannetje den top van 't Hoofd en de Borst rood heeft. De grootte is als die van den gewoonen Vlaschvink.

(23) *Vink met de Slag en Staartpennen bruin, aan de randen vuil-bleek, een witagtige streep op de Wieken.*

XXIII. *Linaria.* Vlaschvink.

BRISSON noemt deezen de *kleine Vlaschvink* der Wyngaarden, en in 't algemeen wordt hy de kleine *roode* genoemd, in tegenstelling van den voorgaanden, dien men de *groote* roode Vlaschvink heet: anderen noemen hem *roodkoppige*, en de Duit-

(22) Fringilla Remigibus primoribus Rectricibusque nigris, utroque margine albis. *Faun. Suec.* 209. Linaria rubra major. WILL. *Orn.* 191. T. 46. RAJ *Av.* 90. n. 2. ALB. *Av.* III. p. 68. T. 72, 73. FRISCH, *Av.* II. T. 9. f. 1. 2.

(23) Fringilla Remigibus Rectricibusque fuscis margine obsolete pallido, litura Alarum albida. *Faun. Suec.* 210. Linaria rubra. GESN. *Av.* 591. ALDR. *Orn.* l. 18. c. 9. WILL. *Orn.* 191. RAJ. *Av.* 91. n. 3. ALB. *Av.* III. p. 70. T. 75. FRISCH. *Av.* T. 10. f. 3. 4.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK.

Duitschers geeven 'er den naam aan van *Schoesserle* en *Zoetscherlin* of *Meuse-Vogel.* Door den bynaam van rood schynt men hem, zo wel als den voorgaanden, van de gewoone Vlaschvinken te onderscheiden, die niettemin ook roodagtig zyn en zelfs *rother Henfflin* genoemd worden. In 't Fransch geeft men 'er den naam van *Linotte*, in 't Engelsch dien van *Linnet* aan, om dat zy veel op de Zaaden van Vlasch aazen, doch zy eeten ook die van Hennip, Distel, Kanary-Zaad en zelfs Geerst: weshalve sommigen 'er den naam aan geeven van *Miliaria* of Geerstvogel. De kleine roode leeft schoolswyze, doch de groote niet. Hun Gezang is zeer lieflyk. Een zeer klein Vlaschvinkje, dat de Borst geelagtig heeft, vindt men door FRISCH zeer naauwkeurig afgebeeld. Het wordt in Duitschland *Quitter*, in Engeland *Twite* geheten. De Sysjes, Fryters, Kneutjes, Vlaschvinken, zyn door geheel Europa gemeen.

XXIV. *Angolensis.* Bengali.

(24) *Vink met een bruine Rug, de Buik en Staart blaauw.*

Van deezen geeft BRISSON de beschryving en afbeelding onder den naam van *Bengali*, zynde een Vogeltje uit Bengale, van grootte als het zo

(24) Fringilla Dorso fusco, Abdomine Caudâque cœruleis. *Syst. Nat.* X. Fringilla Ventre cœruleo. EDW. *Av.* 131. T. 131.

zo even gemelde allerkleinste Vlaschvinkje: ten minsten oordeelt hy den *Angolaschen Vink* van EDWARDS daar mede overeenkomstig. Alsdan zou het zo wel in Asia als in Afrika woonagtig zyn. II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK.

(25) *Vink die Violet is, met het Voorhoofd en van onderen zeer geel.* XXV. *Violacea.* Teitei.

Deezen, die uit het tweede Deel van 't Kabinet des Konings van Sweeden door LINNÆUS voorgestelt wordt, agt de Heer BRISSON overeenkomstig met zynen *zwart en geelen* Tangara *van Brasil*, die van de Brasiliaanen *Teitei* geheten wordt. Het Mannetje is van boven glimmend zwart, van onderen geel, als ook aan 't Voorhoofd: het Wyfje van boven groenagtig-, van onderen geelagtig Olyfkleur, met de Keel Aschgraauw: zy heeft de Staartpennen ook Aschgraauw en het Mannetje heeft dezelven zwart. Deeze Vogeltjes zyn kleiner dan Musschen.

(26) *Vink met de Staartpennen bruin, de twee buitensten met een witte Wigswyze vlak ge-* XXVI. *Schœniclus.* Rietmosch.
te-

(25) Fringilla violacea, Fronte subtusque flavissima. *Muf. Ad. Fr.* II.

(26) Fringilla Rectricibus fuscis, extimis duabus maculâ albâ cuneiformi, Corpore griseo nigroque, Capite nigro. *Syst. Nat.* X. Fringilla Capite nigro, maxillis rufis, torque albo, Corpore rufo-nigricante. *Faun. Suec.* 211. Passer aquaticus. s. Schœniclos. GESN. *Av.* 652. Junco s. Passer arundinaceus. ALDR. *Orn.* 529. Passer tor-

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK.

tekend, het Lighaam grys en zwart, den Kop zwart.

Te vooren hadt LINNÆUS deezen onder de Vinken geschikt: ook onder de Geelgorsen (*), alwaar BRISSON hem thans nog plaatst, geevende 'er den Soortnaam aan van *Ortolan de Roseaux.* De meeste Autheuren noemen hem *Rietmosch*, welken naam hy ook voert in de Europeaansche Taalen, met den Griekschen *Schoiniklos* overeenkomstig. De Mexikaanen noemen hem *Atototl* of Watervogel.

Hy onthoudt zig in Europa en maakt zyn Nest in de Rietbosschen, hebbende de grootte van een Vink, en, behalven de gemelde Kleuren, is hy met een witte kraag om den Hals getekend, die men egter in het Wyfje, dat den Kop rosagtig bont heeft, naauwlyks kan zien.

XXVII. *Domestica.* Gemeene Mosch.

(27) *Vink met de Slag- en Staartpennen bruin, het Lyf grys en zwart, op de Vlerken een enkele witte streep.*

On-

torquatus in arundinetis nidificans. WILL. *Orn.* 196. RAJ. *Av.* 93. n. 3. Cannevarola ALB. *Av.* II. p. 47. T. 51.

(27) Fringilla Remigibus Rectricibusque fuscis, Corpore griseo nigroque, fascia Alarum albâ, solitariâ. *Syst. Nat.* X. Fringilla Remigibus Rectricibusque fuscis, Gula nigrâ Temporibus ferrugineis *Faun. Suec.* 212. Passer domesticus. GESN. *Av.* 643. ALDR. *Orn.* l. 15. c. 10. WILL. *Orn.* 182. T. 44. RAJ. *Av.* 86. ALB. *Av.* I. p. 59. T. 62. FRISCH. *Av.* T. 8. f. 1. 2. OLIN. *Av.* 42.

(*) *Syst. Nat.* Ed. VI. Gen. 81. Sp. 6.

Onze gewoone Mosſchen voeren in 't Hebreeuſch den naam van *Zipbar*, in 't Griekſch dien van *Strouthos*, in 't Latyn *Paſſer*, waar van de Italiaanen hun *Paſſara*, de Spanjaarden dien van *Paxaro* ontleend hebben. De Duitſchers noemenze *Spats*, *Spar*, *Sperling*, de Engelſchen *Sparrow*, de Franſchen *Paiſſe* en *Passereau*, doch ook *Moineau*, *Mouſſet* en *Moiſſon*; waar mede de naam, dien wy 'er aan geeven, meeſt ſchynt te ſtrooken. II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. *Moſch.*

Allerwegen vindt men dit Gevogelte in Europa, en ſchoon hetzelve, van wegen zyne gemeenzaamheid, den naam wel van Huis-Moſch, die in 't Franſch *Moineau franc* heet, voeren mag, in de Steden naamelyk; is het te Lande een afgryzelyke plaag der Boeren en Tuinlieden. Inzonderheid doet het den Landman ſchade in het Graan, doch de Erwten worden van hetzelve niet minder geſpaard. Hoe klein ook, doet de ontelbaare menigte 'er veel van verſlinden, laatende niets dan de ledige Peulen over. En 't allerergſte is, dat zy op groene Dop-Erwten nog immer zo veel als de Menſchen zyn verſlingerd. Daarenboven zyn zy met Schietgeweer, op 't Veld, naauwlyks te treffen, en door Molikken laaten zy zig niet wegjagen: zo dat men 't ondoenlyk vindt, groote Akkers daar van te bevryden, dan door magt van Volk; 't welk te koſtbaar valt. Hunne ſchadelykheid.

Om deeze redenen heeft de Heer LECHE, in Sweeden, onderzogt, hoe men dit ſchadelyk Ge- Middelen om ze uit te roeijen.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. *Mosch.*

Gedierte best in getal zou kunnen verminderen; want op een geheele uitroeijing, gelyk die der Wolven in Groot Brittannie, is niet te hopen. Hy meent dat het van de meeste uitwerking zy, zekere vlakke plaatsen, by een Schuur of Stal, des Winters, in de langte met Zaad te bestrooïjen, en dan met Hagel onder den hoop te schieten; op welk een wyze, zegt hy, men 'er wel honderd en daar boven kan treffen. In Schoonen vertelt men elkanderen, dat zeker Boer, die niet ver van de plaats woonde, daar thans Christiaanstad legt, in eens een geheelen Reiskoffer vol Mosschen geschooten, en daar mede zyne Weddenschap tegen Koning Christiaan den IV. van Denemarken gewonnen heeft; welke Vorst, bezig aan die Stad te doen bouwen, by zyn heen- en wederreizen dikwils ten huize van dezen Boer logeerde. By Zomer, als de Jongen uitgekomen zyn, kan men, op die zelfde wyze, 'er ook een menigte van schieten (*).

Plakkaaten daar omtrent.

Maar, dewyl zodanige Middelen zelden in 't algemeen werkstellig worden gemaakt, indien zy niet van hoogerhand zyn aanbevolen; zo heeft de Overigheid, daar omtrent, op veele plaatsen zorg gedragen. In Duitschland, hier en daar, moet het Landvolk jaarlyks zeker getal van Mosschen-Koppen als een Schatting opbrengen, en, die in 't getal mankeert, boet zulks met

(*) Zie *Stockholmſ. Verhandel.* van 1752. pag. 154.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. *Mosch.*

met Geld. De voorgaande Koning van Pruissen, die een dergelyk Bevel gegeven hadt, bemerkende dat de Boeren broederyën van Mosschen aanleiden, om het vereischte getal te kunnen leveren, trok dit Bevel weder in. 't Was in den jaare 1749, dat de Keizerin Koningin van Hongarie en Boheme haare Onderdaanen in Neder-Oostenryk gelaste, dit Gevogelte zo veel mooglyk uit te roeijen; alzo men uitrekende, dat door hetzelve, jaarlyks, in dat Aartshertogdom, wel voor duizend Ryks-Floreinen aan Koorn vernield werde (*). Van hoe veele uitwerking dit Bevel geweest zy, is my onbekend. In Vriesland op de vernieling van het schadelyk Ongedierte, en in 't byzonder op die der Masschen, eenige Premiën gesteld zynde, zo hebben de Staaten van die Provincie goedgevonden, in 't voorste des voorgaanden Jaars, daar in eenige verandering te maaken, en sommigen tot de helft te verlaagen (†); waar uit men haast denken zou, dat 'er veel van aangebragt werde. Omtrent de Mosschen stellen hunne Edelmogenden vast, dat voor ieder, die gevangen en gedood werdt in de Maanden December, January, February, Maart en April, voldaan zouden worden twee Duiten, en voor die in

(*) *Europ. Mercurius.* van 1749. II. DEEL, bladz. 168.

(†) Te weeten die omtrent de Roofvogelen, Hanebyters en Wykels genaamd, waar van in 't voorgaande STUK, bladz. 322. is gesprooken.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. *Mosch.*

in het overige des Jaars geleverd werden één Duit; mids de Leverantie, als voorheen, geschiede by zestien stuks te gelyk (*). In 't Joodsche Land werden, oudtyds, twee Moschjes voor een Penninkske verkogt.

Eigenschappen.

Omtrent de Eigenschappen deezer Vogelen komt, in de eerste plaats, derzelver geilheid in aanmerking, die zo groot is, dat het Wyfje van het Mannetje zeer dikwils getreeden wordt. ALDROVANDUS zegt, dat hy een Mannetjes Mosch twintigmaal in een Uur zyn Wyfje heeft zien treeden, en dat die zulks nog meer zou gedaan hebben, indien het Wyfje niet van plaats veranderd ware. Als verscheide Mannetjes een Wyfje vervolgen, zo verweert zy zig met byten en doet dit zo vinnig, dat sommigen neervallen en leggen blyven, wordende dus van de Katten betrapt. Zy maaken een onderscheiden Geluid, zo in het Paaren, als in het Vegten, en ook, naar 't schynt, om de Jongen te waarschouwen, wanneer 'er een Vyand op handen is; 't welk de oorzaak moet zyn, dat de Jongen, zo dra zy vliegen kunnen, reeds den genen, die hun grypen wil, tragten te ontvlugten. Men kan hun egter gemakkelyker in Netten, Knippen of met Lymstokjes vangen en schieten, dan de oude Msschen, die zeer slim zyn om 't gevaar te ontwyken. Egter laaten de

(*) Zie *Nederl. Jaarboeken*, van *Maart* 1762. bladz. 248.

de Jongen zig zeer gemakkelyk gewennen, dat den Kinderen bekend is, en de Ouden zelfs munten uit, in gemeenzaamheid met den Mensch. Behalven allerley Soort van Graan en Zaad, Kruimpjes Brood en dergelyken, eeten zy Vrugten en veelerley Insekten, inzonderheid Spinnekoppen en Wormen, ook Byën en Wespen. Men wil dat zy zelfs de jonge Duiven om 't leven brengen, door ze den Krop op te byten, om het gene 'er in is te eeten. Sommigen hebben gemeld dat de Mannetjes maar twee Jaaren leefden, van wegen hunne geilheid, en in 't wilde kan dit waar zyn; maar in Kouwtjes heeft men 'er, zo Mannetjes als Wyfjes, tot agt Jaaren lang gehouden, en anderen zeggen, dat hunne Leeftyd negen of tien Jaaren is.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. *Mosch.*

Verscheidenheden.

De gestalte en grootte der Musschen is iedereen bekend. De Mannetjes zyn grooter dan de Wyfjes, en verschillen ook een weinig van dezelven in Kleur. Men vindt 'er enkelden die geheel Sneeuw-wit zyn, komende uit de gemeene Musschen voort, gelyk de zwarte Lammeren uit witte Schaapen of blanke Negers uit de zwarten; doch 't Geval is niet minder zeldzaam. Hedendaagsche Schryvers verzekeren, dat zy, in een Nest van vyf Jongen, twee witten gevonden hebben, die, nu zeven of agt Jaaren geleeden, nog leefden (*). Ook worden

(*) *Suite de la Mat. Medicale do* GEOFFROY, Paris 1756. Tom. III. p. 396.

II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK.

den 'er geele gevonden, zo de Schrvers melden, en somtyds graauwe met een geele Staart. Men wil ook, dat 'er de Kanarie-Vogelen wel mee paaren, 't welk gelegenheid zou kunnen geeven tot die ongewoone Kleur.

Mosch. Gebruik.

De graauwheid der Mosschen, die naar 't Gewaad van sommige Monnikken zweemt, zou 'er den Franschen naam *Moineau* aan gegeven kunnen hebben, gelyk BELLONIUS meent. De Latynsche naam *Passer* is, volgens SCHWENKFELD, afkomstig *a patiendo*, om dat zy de Vallende Ziekte onderhevig zyn, die, volgens JOUBERT, in Languedok de Kwaal der Mosschen geheten wordt. Sommigen willen, dat zy deeze Kwaal ook zouden overzetten, niet alleen aan de genen die 'er van eeten, maar ook aan zulken, die Matrasjes of Kussens gebruiken, met Mosschen-Veeren gevuld. En, hoe ongerymd dit ook voorkome, aan iemand die de gezonde Reden plaats geeft; men vindt, in de Hoogduitsche Verhandelingen, Waarneemingen om het een, zo wel als 't ander, te bevestigen (*). Veilligst zal men derhalve zig daar van onthouden, zo lang men beter Spyze heeft. De Drek is scherp, gelyk uit de Historie van *Tobias* schynt te blyken: hy verbyt de Kleur van 't Laken, en met een weinigje kan men de jonge Kinderen Afgang maaken. Als Zeep gebruikt, om de Han-

(*) Zie *Ephem. Natur. Curiosor.* Dec. II. Ann. III. pag. 372. & Ann. VII. Append. pag. 133.

Handen te wasschen, maakt hy het Vel blank en zagt.

II. AFDEEL. LXII. HOOFD-STUK. XXVIII. *Montana.* Bergmosch.

(28) *Vink met de Slag- en Staartpennen bruin, het Ligbaam grys en zwart, op de Wieken een dubbele witte streep.*

Deeze wordt, in 't algemeen, *Bergmosch* geheten, doch het gemeene Volk, in Engeland, noemt hem *White-Cap*, zegt CHARLETON, om dat hy een wit plekje heeft, aan ieder zyde van den Kop. BRISSON geeft hem een witte Kraag om den Hals; doch LINNÆUS maakt geen gewag van eenig verschil met den Huismosch, dan dat hy kleiner is en een dubbele witte streep op de Wieken heeft. In 't Mannetje is de Kop roodagtig bruin van boven en de Keel zwart.

Veldmosch.

Den Wilden Mosch van ALDROVANDUS onderscheidt de Heer BRISSON, by den naam van Veldmosch of *Friquet*, van de anderen: doch het verschil van deezen met den Bergmosch, ten minsten met dien waar van CHARLETON spreekt, schynt my toe zeer klein te zyn. Beiden vindt menze in de Berg- en Boschagtige plaatsen van Europa, alwaar zy in gaten van Boomen nestelen, en zig daar ook verschui-

(28) Fringilla Remigibus Rectricibusque fuscis, Corpore grisco nigroque, Alarum fasciâ albâ geminâ. *Syst. Nat.* X. Passer Montanus. ALDR. *Orn.* T. 15. c, 15. OLIN. *Av.* 46. RAJ. *Av.* 87.

II. AFDEEL LXII. HOOFDSTUK. *Mosch.*

schuilen voor de Winterkoude; zo dat 'er, by harde Vorst, veelen sneuvelen. In Sweeden schynen zy niet te zyn. In Noorwegen onthouden zig, in de Bosschen, meest Geelgorsen of dergelyke geel en groenagtige Vogeltjes, die men 'er wilde Mosschen noemt, en de anderen geeft men den naam van *Huus-Kald.* Sommigen verzekeren, dat, in de Noordelyke Landen, 's Winters alle de Mosschen wit zyn, gelyk de Haazen en Veldhoenderen.

XXIX. *Chinensis.* Chineesche.

(29) *Vink die Yzergraauw is, met een zwarten Kop en blaauwen Bek.*

De *Chineesche* Dikbek of Kernbyter heet deeze by BRISSON, die hem in dat Geslagt geplaatst heeft wegens de dikte van den Bek, waar in ook LINNÆUS erkent, dat hy zeer naar de Kernbyters zweemt. Anderen noemen hem de Chineesche *Mosch*, waar van hy de grootte en gestalte heeft.

XXX. *Hyemalis.* Winter-Mosch.

(30) *Vink die zwart is, met een witten Buik.*

Van BRISSON wordt deeze aangemerkt als een Verscheidenheid van de Sneeuw Mosschen, of Sneeuw-

(29) Fringilla ferruginea, Capite atro Rostro cœruleo. *Syst. Nat.* X. Passer Chinensis. ALB. *Av.* II. p. 49. T. 53. f. 1, EDW. *Av.* 43. T. 43.

(30) Fringilla nigra, Ventre albo, *Syst. Nat.* X. Passer nivalis. CATESB. *Car.* I. p. 36. T, 36.

Sneeuwvogels, hier voor beſchreeven, die hy onder de Geelgorſen plaatſt. Hy geeft aan deezen den bynaam van *zwarte*, om dat die zwarter dan de Europiſchen is. 's Winters vindt men denzelven in Virginie en Karolina. II. AFDEEL. LXII. HOOFDSTUK. *Moſch.*

(31) *Vink met de Kop en Borſt zwart, de Rug, Wieken en Staart, donker-groen.* XXXI. *Zena.* Bahamaſche.

Dit is de negen-en-vyftigſte der Moſſchen van BRISSON, onder den naam van Bahamaſche *Groenling*. Anderen noemen hem den Moſch van de Bahama, alwaar hy zyn vaſte Woonplaats houdt. De grootte is gelyk die der Kanarie-Vogelen.

LXIII. HOOFDSTUK.

Beſchryving van 't Geſlagt *der* KWIKSTAARTEN, *waar onder de* Nagtegaal, Baſterd-Nagtegaal, 't Roodborſtje, Paapje, *de witte en geele* Kwikſtaart, *de* Haag-Moſch, Gras-Moſch, *het* Winterkoningje, Goudhaantje, *en veele anderen, begreepen zyn.*

De KWIKSTAARTEN maaken, by LINNÆUS, den Hoofdnaam van een Geſlagt, 't welk, be- Naam.

(31) Fringilla Capite Pectoreque nigris, Dorſo Alis Caudâque obſcure vireſcentibus. *Syſt. Nat.* X. Paſſer bicolor Bahamenſis. CATESB. *Car.* I. p. 37. T. 37.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

behalve dezelven, ook de Nagtegaalen, Basterd-Nagtegaalen, Roodborstjes en meer dergelyke Vogeltjes bevat. Alle die Vogeltjes, byna, zyn by den Heer BRISSON in zyn Geslagt van Vygen-eeters, *Ficedulæ*, geplaatst.

Kenmerken.

De Kenmerken zyn: een Elsvormige regte Bek, met de Kaaken nagenoeg gelyk van langte: de Neusgaten omtrent ovaal: de Tong met insnydingen, als gescheurd zynde. De meeste Kwikstaarten leeven van Insekten, niet van Zaaden; hierom vertrekken zy, tegen den Winter, uit de Noordelyke naar de Zuidelyke Landen; zegt LINNÆUS. BRISSON onderscheidt, in zyn tiende Rang, de Meezen van de Leeurikken en Vygen-eeters; doordien zy de Neusgaten met de Vedertjes of Pluimpjes van den wortel des Beks gedekt hebben: terwyl die, in de anderen, ongedekt of bloot zyn. In de Vygeneeters is de Nagel van den agter-Vinger krom, en niet langer dan de Vinger.

Soorten.

Van Vygen-eeters heeft BRISSON twee-entagtig Soorten. 't Getal der Soorten van Kwikstaarten, welken onze Autheur heeft, is vier-en-dertig.

I. *Luscinia.* Nagtegaal.

(1) *Kwikstaart die ros-Aschgraauw is, met de ringen der Kniejen Aschgraauw.*

LIN-

(1) Motacilla rufo cinerea, Genuum annulis cinereis. *Faun. Suec.* 221. *Syst. Nat.* X. Gen. 99. Luscinia. GESN. *Av.* 592. ALDR. *Orn.* l. 18. c 2, WILL. *Orn.* 161. T. 41. RAJ. *Av.* 78. n. 2. ALB. *Av.* III. p. 49. T. 53.

LINNÆUS begint dit Geslagt met den *Nagtegaal*, die de dertiende is der Vygen-Eeteren van BRISSON. Men noemt hem in 't Latyn *Luscinia*, in 't Fransch *Rossignol* of *Roussignol*; waar van de Italiaanen hun *Luscigniulo* en *Rossignolo* afgeleid hebben. De Spanjaarden noemen hem *Ruissenor*, de Engelschen *Nightingale*, de Duitschers *Nachtegal*. De Hebreen hebben hem *Tachmas* geheeten, de Grieken *Aëdôon* en *Philomélé*, waar van hy ook *Philomela*, by de Autheuren, geheten wordt.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFD-STUK. *Nagtegaal.*

Deeze Vogeltjes woonen in de Bosschen van Europa, zingende 's avonds en in de vroege morgenstond zo verrukkelyk, dat 'er, in dat opzigt, niets aangenaamers bedagt kan worden. Daar is een kragt van Geluid, een verandering van Toonen, en eene aanhoudendheid, zonder tusschenpoozing: om kort te gaan, een Stem van zulk een langen adem, en zo konstig bestuurd in hun Gezang; dat iedereen, die de kleinheid van het Beestje ziet, 'er over verbaasd staat. De Nagtegaalen zyn, derhalve, het voornaame vermaak van 't Buitenleeven in de Zomer, en dit zal de reden zyn, dat het in onze Provincie is verbooden, dezelven te vangen, hunne Nesten te stooren of de Eijeren te zoeken, op eene Boete van honderd Guldens voor ieder gevangen Vogel of gestoord Ey (*).

Zyn lieflyk Gezang.

Men

(*) *Nederl. Jaarboeken* van 1750, bladz. 1081.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK. *Nagtegaal.* Opvoeding in Kouwtjes.

Men vindt, egter, verscheide Middelen voorgesteld, om deeze Vogeltjes magtig te worden (†), die men in Kouwtjes houdt, om het vermaak van hun Gezang ook in huis te genieten. Zy beginnen dan omtrent middernagt te zingen, en men zegt dat zy de redenen, die 'er 's daags gesproken zyn, zo duidelyk herhaalen, dat men ze verstaan kan, schoon men 'er niets van weet. Ook wordt getuigd, dat, in zulk een geval, wel eens, uit jaloersheid, de een den ander zodanig tragt te overtreffen, dat hy in 't zingen stikt. Sommige voedenze met Kruim van Brood en 't Hart van een Kalf of Lam ondereen gehakt; anderen geeven hun zulk Hart alleen; anderen voedenze met Mieren-Eijeren; doch het gemakkelykste en beste is een deeg van gerookt Rundvleesch, met even zo veel Cicers en zoete Amandelen te samen, waar onder, als het fyn gemaakt en gemengd is, een weinigje Saffraan gedaan wordt, en dan alles met versche Eijeren gekneed. Hier van Koekjes gebakken zynde, wordt daar van een brokje, in de hand fyn gewreeven, aan het Beestje gegeven. Dit geschiedt om dat deeze Vogeltjes niet van Graan leeven, maar van Worpjes of Rupsen, welken het te moeielyk zou zyn, in genoegzaame veelheid, aan hun te be-

(†) *Aëdologia of Verhandeling van den Nagtegaal.* Amsterd. 1759.

bezorgen. De witte Wormpjes, die men in rottige Duivenmeſt vindt of in oud Meel, zyn inzonderheid van hunne Smaak, en dienen, zo wel als zwarte Spinnekoppen, om hun van Hardlyvigheid te geneezen. II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK. *Nagtegaal.*

Deeze Vogeltjes worden zelden van naby gezien: weshalve hunne geſtalte eene naauwkeurige beſchryving verdient. Zy hebben omtrent de grootte van een Putter: de Kleur is van boven bruin-grys, naar 't roſſe trekkende, van onderen bleek Aſchgraauw: de Staartpennen zyn bruin-ros, gelyk de Staart van boven, maar van onderen witagtig, even als de Buik; de Borſt is groenagtig donker van Kleur: de Bek zwartagtig, van binnen geel. Dus vertoont zig de gewoone Nagtegaal graauwagtig, en heeft in zyn Pluimagie geen ſierlykheid ter wereld; veel minder nog de groote, die graauwagtig is over 't geheele Lyf, met zeer weinig ros; doch men vindt ſomtyds ook witte Nagtegaalen, die inderdaad een groote zeldzaamheid zyn. BRISSON geeft de Afbeelding van een Madagaskarſchen, die fraaijer is gekleurd. Geſtalte.

(2) *Kwikſtaart die van boven groenagtig bruin is*, II. *Chalidris.* Amerikaanſche.

(2) Motacilla ſupra fuſco-virens, ſubtus fulva, lineâ Oculari ſubocularique nigrâ. *Syſt. Nat.* X. Luſcinia Americana. EDW. *Av.* 121. T. 121. f. 2. Icterus minor, nidum ſuſpendens. SLOAN. *Jam.* II. p. 299. RAJ. *Av.* 184. n. 27.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK. *Nagtegaal.*

is, van onderen Goudgeel, met een zwarte ſtreep door en onder de Oogen.

EDWARDS heeft deezen, onder den naam van *Amerikaanſchen Nagtegaal*, naauwkeurig afgebeeld. BRISSON noemt hem den grooten Vygen-eeter van Jamaika. De kleine Geelvogel, die zyn Neſt ophangt aan de enden der takken van Boomen, zou deeze zyn, wordende *Amerikaanſch Hang-Neſt* getyteld. Ik heb te vooren reeds van zulke Vogeltjes geſproken (*).

III. *Modularis.* Baſterd-Nagtegaal.

(3) *Kwikſtaart die van boven grys-bruin is, met de dek-Vederen der Wieken wit getipt, de Borſt blaauwagtig Aſchgraauw.*

Dit Vogeltje, dat wegens zyn lieflyk Gezang en Kleur by ons dien naam voert, heet by de Duitſchers bruin-gevlakte Grasmoſch of *Prunell*, by de Engelſchen *Haag-Moſch* en by de Italiaanen wordt het *Paſſera Salvaticha* getyteld. De Heer BRISSON geeft 'er den naam aan van *Fauvette de la Haye* of *Paſſe buſe*; de Franſchen noemen het ook klein of Haagmoſchje en Vliegenvangertje, de Engelſchen *Titling*.

Het

(3) Motacilla ſupra griſeo-fuſca, Tectricibus Alarum apice albis, Pectore cœruleſcente-cinereo. *Faun. Suec.* 223. Curruca cantu Luſciniæ. FRISCH. *Av.* T. 21. f. 3 KLEIN. *Av.* 73. T. 1.

(*) Zie 't voorgaande STUK, bladz. 337.

Het heeft omtrent de grootte van een Roodborstje en onthoudt zig in Europa, nestelende in de Haagen en leggende Eijertjes die sierlyk blaauw zyn. II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

(4) *Kwikstaart die roodagtig bruin is, van onderen bleekrood, met den Kop gevlakt.* IV. *Schœnobenus.* Bies-Nagtegaal.

Deezen, die van de Schryvers *Lusciniola* genoemd wordt, wegens zyn lieflyk Gezang, noemen de Franschen *Roussette*, van wegen zyne roodagtige Kleur, en BRISSON *Fauvette de Bois* of *Curruca Sylvestris*, om dat hy in de Bosschen wordt gevonden. LINNÆUS zegt, dat hy in Sweeden in de Biezen zig onthoudt, waar van de naam ontleend is. In grootte verschilt hy weinig van den voorgaanden.

(5) *Kwikstaart die grys is, met den Kop en Staartpennen Aschgraauw, den Buik witagtig.* V. *Campestris.* Jamaikasche.

De Kleur, welke LINNÆUS aan deezen toeschryft, schynt my wat van die van EDWARDS te verschillen, volgens wien dit Jamaikasch Vogeltje rosagtig bruin is van boven, van onderen wit, met bruin geschaduwd, de Kop en Hals

(4) Motacilla testaceo-fusca, subtus pallide testacea, Capite maculato. *Faun. Suec.* 222.

(5) Motacilla grisea, Capite cinereo, Rectricibus concoloribus, Abdomine albido. *Syst. Nat* X. Curruca Jamaicensis. EDW. *Av.* 122. T. 122 f. 2.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

Hals groenagtig Afchgraauw, de Staartpennen van boven rosagtig bruin, van onderen Afchgraauwagtig. Ten minften is dit de befchryving, welke 'er de Heer BRISSON van geeft.

VI. *Curruca.* Grasmofch.

(6) *Kwikftaart die van boven bruin is, van onderen wit, met de Staartpennen bruin, de buitenfte met een dunner witten rand.*

Dit is de *Curruca* der Ouden, en de *Cannevarola* der Bononiers, die van andere Italiaanen *Pizamofche* of *Piccafiga*, van de Duitfchers *Graszmufche* of *Grasmofch*, van de Sweeden *Kruka* en van de Engelfchen *Titling* geheten wordt. KLEIN noemtze bruine Nagtegaal, en van CHARLETON wordt aangemerkt, dat dezelve van den Nagtegaal naauwlyks te onderfcheiden zou zyn, indien hy niet wat kleinder ware. BRISSON geeft 'er den Soortnaam aan van *Fauvette babillarde*, waarfchynlyk wegens zyn gefnater. Hy onthoudt zig voornaamelyk in Kleijige Aarde, leggende Eijertjes, die Afchgraauw zyn, met Yzergraauwe vlakjes; zo LINNÆUS zegt. Men kan 'er, derhalve, den naam van Haagmofch niet wel aan geeven.

(7)

(6) Motacilla fupra fufca, fubtus albida; Rectricibus fuscis, extimâ margine tenuiore albâ. *Faun. Suec,* 233. Curruca. GESN. *Av.* 370. ALDR. *Orn.* I. 17. c. 34. WILL. *Orn.* 157. RAJ. *Av.* 79. n. 6.

(7) *Kwikſtaart die groenagtig Aſchgraauw is, van onderen geelagtig, met een witagtigen Buik en de Leden bruin.*

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK. VII. *Hippolais.* Geelborſtje.

Dit ſchynt de gewoone *Vygen-eeter* der Italiaanen te zyn, hoewel hem BRISSON voorſtelt onder den naam van *Fauvette*, waar door men gemeenlyk een *Baſterd-Nagtegaal* verſtaat. RAY zegt, dat de Engelſchen hem *Pettichaps* noemen. De grootte is byna als die van onze Moſſchen.

(8) *Kwikſtaart die Aſchgraauw is, van onderen wit, met witte Wenkbraauwen.*

VIII. *Salicaria.* Rietzingertje.

BRISSON noemt deeze *Fauvette de Roſeaux*, en KLEIN hadt hem Wilgen Nagtegaal geheten. De Duitſchers noemen hem *Weiderich* of *Wyden-Guckerlin*. Hy is wat kleiner dan de voorgaande en onthoudt zig in Moeraſſige plaatſen, leevende van Inſekten.

(9) *Kwikſtaart die van boven Aſchgraauw is, van onderen wit, met de eerſte Staartpen in de langte half wit, de tweede wit getipt.*

IX. *Sylvia.* Graauwzingertje.

Dit

(7) Motacilla vireſcente cinerea, ſubtus flaveſcens, Abdomine albido, Artubus fuſcis. *Faun. Suec.* 234. Ficedula ſeptima. ALDR. *Orn.* l. 17. c. 37. RAJ. *Av.* 79. n. 7.

(8) Motacilla cinerea ſubtus alba, Superciliis albis. *Syſt. Nat.* X. Luſcinia Salicaria. KLEIN. *Av.* 74. Salicaria Geſneri. WILL. *Orn.* 158. RAJ. *Av.* 81. ALB. *Av.* III. p. 56 T. 60.

(9) Motacilla ſupra cinerea, ſubtus alba; Rectrice primâ longitudinaliter dimidiato albâ, ſecundâ apice albâ. *Faun. Suec.* 228.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

Dit wordt *Fauvette Grise* of *la Grisette*, dat is grysagtig of Graauwertje van BRISSON geheten. Wy noemen het *Graauwzingertje*, de Schryvers *Stoparola*, de Sweeden *Skogsknetter* of *Mesar*. Het is weinig grooter dan een Winter-Koningje.

X. *Philomela.* Kleine Basterd Nagtegaal.

(10) *Kwikstaart, die van boven grys is, van onderen Aschgraauw, de Slagpennen van den eersten rang aan de tippen vaal.*

Van BRISSON wordt deeze mede onder den Grasmosch betrokken, dien hy *la Fauvette babillarde* noemt, zynde de zesde Soort van LINNÆUS. 't Is een zeer bekend Vogeltje, zo wel als de voorgemelden, in Europa, en wegens zyn lieflyk Gezang vermaard.

XI. *Ficedula.* Vygen-eeter.

(11) *Kwikstaart die bruinagtig is, van onderen wit, aan de Borst Aschgraauw gevlakt.*

De Schryvers noemen deezen, in 't algemeen, *Ficedula* of Vygen-eeter, in 't Italiaansch *Beccafigo* of *Piccafigua*, en de Polakken *Figoiadka*, de Duitschers Grasmosch of *Wustling*. Ook geeven 'er de Franschen den naam van *Bec-*

(10) Motacilla supra grisea, subtus cinerea, Remigibus primoribus apice obsoletis. *Syst. Nat.* X. Luscinia altera. KLEIN. *Av.* 73. T. 1.

(11) Motacilla subfusca, subtus alba, Pectore cinereo maculato. *Faun. Suec.* 231. Ficedula Cannabina. WILL. *Orn.* 163. RAJ. *Av.* 81. n. 12. ALB. *Av.* III. p. 25. T. 26.

Becfigue aan. Het is zeer klein en onthoudt zig, naar 't schynt, meest in de Zuidelyke deelen van Europa, nestelende in de Hennip; doch wordt, zelfs in Sweeden, ook in de Hoven en Bouw-Akkers gevonden. II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

(12) *Kwikstaart met een zwarte Borst, de twee zydelingse Staartpennen schuins half wit.* XII. *Alba.* Witte Kwikstaart.

Dit Vogeltje is het, 't welk den naam aan dit Geslagt geeft, wordende van de Schryvers, in 't algemeen, uit hoofde der beweeging, die het geduurig met zyn op- en neergaande Staart maakt, *Motacilla* en by ons, om die reden, *Kwikstaart* geheten. De Italiaanen noemen het ook *Codinzinzola* of *Codatremola* en *Ballarina*, de Spaanschen *Cugumella*, de Engelschen *Wagtail*, als ook *the Washer* of *Water-Wagtail*; de Duitschers *Wege-Stertz* en *Wasser-Steltz*, de Sweeden *Aerla*. By de Franschen voert het den naam van *Lavandiére*. De Grieken hebben het niet alleen *Seisopugis*, wegens de beweeging van de Staart, maar ook *Knipologos* getyteld, om dat het Muggen vangt.

De Kwikstaart is door geheel Europa gemeen,

(12) Motacilla Pectore nigro, Rectricibus duabus lateralibus dimidiato oblique albis. *Syst. Nat.* X. Motacilla Pectore nigro. *Faun. Suec.* 214. Motacilla. GESN. *Av.* 618. ALDR. l. 17. c. 23. BELL. *Av.* 88, 6. WILL. *Orn.* 171. T. 42. RAJ. *Av.* 75. n. 1. ALB. *Av.* I. p. 49. T. 49. FRISCH. *Av.* T. 23. f. 4. OLIN. *Av.* 43.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

meen, en onthoudt zig veel omtrent Beeken, Slooten en Waterleidingen, alwaar hy de Vrouwluy, die Kleeren wasschen of spoelen, in 't Fransch *Lavandiéres* genaamd, doorgaans vergezelt, dewyl de Muggen zig by dezelven verzamelen. Hy volgt ook den Ploeg, om de Wormpjes op te zoeken, die in de omgestorte Aarde bloot raaken; want het een en ander is zyn Aas. Om die reden heet hy ook *Semeur* of Zaaijer, en, om dat hy by de Koeijen of Ossen, in de Weiden, veel gezien wordt, *Vachére* of *Vachette*. Men heeft, by 't openen van een Kwikstaartje, zodanige Wormpjes daar in gevonden, als de Meelwormen zyn. In de Noordelyke Landen wordt het 's Winters zelden vernomen. Het maakt gemeenlyk een fyn Geluid, en het kan ook aangenaam zingen. 't Zyn vrolyke en gemeenzaame Beestjes, weinig schuuw voor den Mensch, maakende hunne Nestjes in de Grond, onder Steenen of Graszooden, aan de kant der Slooten. De Eijertjes, vyf of zes in getal, zyn wit, met bruine vlakjes. Dikwils loopt het met de Beenen in 't Water, om de Kost te zoeken, gelyk de Waterhoentjes, en daarom kan het ook *Lavandiére* genoemd zyn: dewyl het Vrouwvolk, aan de Rivieren Kleederen wasschende, zulks doet. Men kanze in een Vertrek houden, alwaar zy niet alleen Muggen vangen, maar ook de kruimpjes van Brood opleezen.

Deeze wordt de *witte* Kwikstaart geheten, in

in vergelyking met de geele; want men zou hem anders, veeleer, de bonte mogen noemen. Hy is van boven Aſchgraauw, van onderen wit; doch heeft het Agterhoofd en den Hals in 't bovenſte deel zwart, in 't onderſte of wit, of met een zwarte vlak, die naar een Paardshoef zweemt, getekend, of geheel zwart: de Oogkringen Hazelnooten-kleur, de Bek en Pooten zwart. De Jongen zyn, tot een half Jaar Ouderdom, anders gekleurd dan de Ouden. Men vindt het poejer van de Kwikſtaarten, door ſommige Autheuren, tegen den Steen en het Graveel aangepreezen.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

BRISSON beſchryft een gryzen of Aſchgraauwen Kwikſtaart, die iets kleiner is, doch in Kleur weinig van den voorgaanden verſchilt, dan dat het Mannetje een zwart bruinagtigen band om laag aan de Keel heeft. In Silezie wordt deeze gevonden en *Sticherling* genoemd.

Gryze.

(13) *Kwikſtaart die de Borſt en Buik geel heeft, de twee zydelingſe Staartpennen ſchuins half wit.*

XIII. *Flava.* Geele.

By de Schryvers is deeze onder den naam van *geele* Kwikſtaart bekend. Men noemt hem in 't Franſch *Berggeronette.* Hy neſtelt onder 't Koorn,

(13) Motacilla Pectore Abdomineque flavo, Rectricibus duabus lateralibus dimidiato oblique albis. *Faun. Suec.* 215. Motacilla flava. GESN. *Av.* 618. ALDR. *Orn.* l. 17, c. 24. WILL. *Orn.* 172. T. 68. RAJ. *Av.* 75. n. 2. ALB. *Av.* II. p. 54 T. 58. FRISCH. *Av.* T. 23, f. 3.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

Koorn, en wordt, naar 't schynt, meest in 't Voorjaar gezien. De grootte verschilt van den witten of gemeenen Kwikstaart weinig; maar de Kleur is van boven groenagtig, van onderen geel. Het Mannetje heeft aan de Keel zwarte vlakjes als een halve Maan, en een geele streep, die in 't Wyfje wit is, boven de Oogen.

Vreemde Kwikstaarten.

BRISSON onderscheidt deezen egter van den geelen Kwikstaart der Ouden, dien hy afbeeldt, en waar van het Mannetje een zwarte Vlak aan de Keel heeft, gelyk de witte Kwikstaart, verschillende anders in Kleur weinig van den geelen. Ook heeft hy nog drie uitheemsche Kwikstaarten, de een van Java, de ander van de Kaap, de derde van Madrass. Van deezen laatsten, waar van het Mannetje zwart, het Wyfje Aschgraauw is, geeft RAY de Afbeeldingen. De twee anderen zyn naar de Vogels, die in 't Kabinet van REAUMUR waren, getekend.

XIV. *Tipia.* Bengaalsche.

(14) *Kwikstaart die groen is, van onderen geelagtig, met zwarte Wieken, en twee witte bandeerzels.*

Van KLEIN wordt deeze de *Bengaalsche Nagtegaal* getyteld. EDWARDS beeldt hem af, onder den naam van *Indiaansche groene Mosch.* Hy is

(14) Motacilla viridis, subtus flavescens, Alis nigris, fasciis duabus albis. *Syst. Nat.* X. Passer viridis Indicus. EDW. *Av.* 79. T. 79.

is een weinig kleiner dan de gewoone Vygen-Eeter.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

XV. *Ruticilla.* Amerikaansche Roodstaart.

(15) *Kwikstaart die zwart is, met de Borst, een vlak der Wieken, als ook den wortel der Slag- en Staartpennen, Goudgeel.*

Van BRISSON wordt deeze in 't Geslagt der *Vliegenvangeren* geplaatst; doch, indien het die is, waar van RAY onder de Jamaikasche Vogelen van SLOANE spreekt, als naar de Kanarietjes gelykende, zo eet hy Mieren. EDWARDS noemt hem *Muur-Nagtegaal*, en geeft van 't Mannetje en Wyfje byzondere Afbeeldingen. Eenigen noemen hem *Rood-*, anderen *Geelstaart.* De grootte is als die van den Vygen-eeter.

XVI. *Hispanica,* Spaansche Zwartstaart.

(16) *Kwikstaart die Yzergraauw is, met de plekken der Oogen, de Wieken en Staart bruin, de buitenste Staartpennen aan de zyde wit.*

Deeze, die in Spanje gevonden wordt, behoort onder de *Oenanthes* der Autheuren, en wordt

(15) Motacilla nigra, Pectore, maculâ Alarum, basique Remigum Rectricumque fulvis. *Syst. Nat.* X. Motacilla Americana. CATESB. *Car.* I p. 67. T. 67. Serino affinis Avicula e croceo & nigro variâ. SLOAN. *Jam.* II. p. 312. RAJ. *Av.* 188. n. 51. Ruticilla minor Americana. EDW. *Av.* 80. T. 80.

(16) Motacilla ferruginea, areâ Oculorum Alis Caudâque fuscis, Rectricibus extimis latere albis. *Syst. Nat.* X. Oenanthe fulva. EDW. *Av.* 31. T. 31.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK. XVII. *Oenanthe.* Witstaart.

wordt van BRISSON *Cul-blanc roux* geheten. KLEIN hadt 'er den naam van *Nigricilla* of Zwartstaart aan gegeven.

(17) *Kwikstaart met een gryze Rug, het Voorhoofd wit, een zwarten band door de Oogen.*

De *Oenanthes* of *Vitifloræ*, die om de een of andere reden hunnen naam van den Wyngaardbloesem hebben, worden in 't Engelsch *White-Tail* of Witstaart geheten, in 't Fransch *Cul-blanc* of Wit-Gat, om dat de Staartpennen in het gedeelte naast aan 't Lyf wit zyn, voor 't overige zwart. De Italiaanen geeven 'er ook den naam van *Culo bianco* aan, doch sommige Engelschen noemenze *Wheat-Ear*, anderen *Fallowsmiter* of *Horsematch*; de Franschen *Vitrec* of *Moteux*.

Dit Vogeltje onthoudt zig in verscheide deelen van Europa, zelfs in Sweeden, op open Velden en Steenagtige plaatsen, begeevende zig tegen den Oogst naar de Bouwlanden, alwaar het dan van Torren en andere Insekten leeft, wordende zeer vet en smaakelyk tot Spyze. Misschien eet het ook Druiven en Vrugten; wan-

(17) Motacilla Dorso cano, Fronte albâ, Oculorum fasciâ nigrâ. *Faun. Suec.* 217. Oenanthe s. Vitiflora. JONST. *Av.* 123. T. 45. f. 13. WILL. *Orn.* 168. T. 41. f. 4. RAJ. *Av.* 75. n. 1. ALB. *Av.* I. p. 53. T. 55. B. Moticilla subtus pallida, Rectricibus introrsum albis, Dorso undulato. *Faun. Suec.* 219. Oenanthes vitifloræ fœmina. ALB. *Av.* III. p. 50. T. 54

wanneer het met regt den naam van *Kerſen-diefje* zou kunnen hebben. Het is grooter dan de gewoone Moſch: 't Mannetje verſchilt van het Wyfje, dat het dien witten band aan 't hoofd niet heeft. Zy komen in de Voorzomer over, zegt LINNÆUS.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFD-STUK.

(18) *Kwikſtaart die zwartagtig is, met witte Wenkbrauwen, een witte vlak op de Wieken, de Keel en Borſt geelagtig.*

XVIII. *Rubetra.* Paapje.

Dit is een andere Soort van *Oenanthe*, dien ſommige Autheuren *Muſcicapa* of Vliegenvanger noemen, doch de Franſchen geeven 'er den naam aan van *le Grand Traquet* of *Tarier*, de Duitſchers noemen hem *Flugenſtaecberle*, dat is Vliegenſteeker en *Todten-Vogel*, de Engelſchen noemen hem *Whin-Chat*, de Italiaanen *Mountanello*. Het ſchynt ons Paapje te zyn, onthoudende zig in Europa en wat kleiner zynde dan 't voorgaande.

(19) *Kwikſtaart die roodagtig is, van onderen Aſchgraauw, met een donkere muts.*

XIX. *Atricapilla.* Zwartkapje.

De

(18) Motacilla nigricans, Superciliis albis, maculâ Alarum albâ, Gulâ Pectoreque flaveſcente. *Faun. Suec.* 218. & 220. T. 1. f. 3. 4. Muſcicapa ſ. Oenanthe tertia. ALDR. *Orn.* 735. RAJ. *Av.* 76. n. 4. WILL. *Orn.* 169. T. 41. f. 5. Curruca major altera. FRISCH. *Av.* T. 22. f. 2. Rubetra. ALB. *Av.* I. p. 50. T. 52. Ficedula ſ. Atricapilla alia. JONST. *Av.* T. 45. f. ult. Ficedula 3. Aldrovandi. EDW. *Av.* 30. T. 30.

(19) Motacilla teſtacea, ſubtus cinerea, Pileo obſcuro. *Faun. Suec.* 229. Atricapilla ſ. Ficedula. ALDR. *Orn.* l. 17.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

De algemeene naam van deezen is *Atricapilla*, 't welk Zwartkapje kan betekenen, gelyk hem ook de Italiaanen *Capo negro* noemen, en de Engelschen *Black-Cap*. Het Wyfje, dat den Kop bleek Kastanie-bruin heeft, wordt te Marseille *Testo rousso* of Roodkop geheten. By de Duitschers, dieze onder de Grasmosschen tellen, wordenze *Meunchlein*, dat is Monnikjes getyteld. Ook hadden 'er de Grieken reeds den naam van *Melanokoruphos* aan gegeven. BRISSON telt deezen onder de *Fauvettes* of *Curucæ*, die de eersten in zyn Geslagt van Vygen-eeters zyn. Men vindtze ook in Europa.

XX. *Emeriz.* Bengaalsche Roodstaart.

(20) *Kwikstaart die grys is, van onderen wit, met de zyden van den Kop en de Stuit rood.*

Van EDWARDS en ALBIN, beiden, wordt deeze onder den naam van *Bengaalsche Roodstaart* afgebeeld, dien BRISSON gebragt heeft in zyn Geslagt van Klaauwieren, en genoemd *Pie-griesche brune de Bengale.* Dezelve is een weinig grooter, zegt hy, dan een Rots-Merel.

XXI. *Phœnicurus.* Muur Nagtegaal.

(21) *Kwikstaart met een zwarten Keel, een rossen Buik, de Kop en Rug grys.*

Dit

17. c. 36. WILL. *Orn.* 162 T. 41. RAJ. *Av.* 78. n. 8. FRISCH. *Av.* T. 24. f. 1. OLIN. *Av.* 9

(20) Motacilla grisea, subtus alba, Temporibus Uropygioque rubris. *Syst. Nat.* X. Ruticilla Benghalensis. EDW. *Av.* 190 T. 190. ALB. *Av.* III. p. 52. T. 56.

(21) Motacilla Gulâ nigrâ, Abdomine rufo, Capite Dor-

Dit is de *Roodſtaart* der Schryveren, dien sommigen *Muur-Nagtegaal* noemen, gelyk BRISSON hem, onder deezen tytel, in zyn Geſlagt van Vygen-eeters plaatſt. De Duitſchers geeven 'er ook den naam van *Haus-Roetele* en *Summer-Roetele* aan, doch gemeenlyk wordt hy *Rott-Schwantz*, van de Sweeden *Roedſtjert*, en van de Engelſchen *Redſtart* geheeten. Hy is veel kleiner dan de gewoone Nagtegaal, daar hy in 't zingen zeer naby komt, onthoudende zig in digt Boſſchagie en neſtelende in de gaten van 't Geboomte of van Muuren. II. AFDEEL. LXIII. HOOFD-STUK.

(22) *Kwikſtaart met de Rug en Slagpennen Aſchgraauw, den Buik en Staart-pennen ros, de twee buitenſten Aſchgraauw.* XXII. *Erithacus.* Roodſtaart.

Deeze, die de tweede *Phœnicurus* is der Schryveren, heet *Rougequeue* of Roodſtaart by den Heer BRISSON, en wordt *Rotſchwentzel* genoemd van de Duitſchers, te Marſeille *Curouſſet.* Hy is een weinig grooter dan de voorgaande.

(23) *Kwikſtaart met de Slagpennen zwartagtig,* XXIII. *Titys.*

Dorſoque cano. *Faun. Suec.* 229 Ruticilla. WILL. *Orn.* 159. RAJ. *Av.* 78. n. 5. ALB. *Av.* I. p. 48. T 50. Phœnicurus media, Pennâ Caudæ ſubnigrâ. FRISCH. *Av.* T. 20. f. 3

(22) Motacilla Dorſo Remigibusque cinereis, Abdomine Rectricibusque rufis: extimis duabus cinereis. *Faun. Suec.* 225.

(23) Motacilla Remigibus nigricantibus, Rectricibus rufis,

II. AFDEEL. LXIII. HOOFD-STUK.

tig, de Staartpennen ros, het middelste paar zwart, naar buiten rosagtig.

Deeze, die van LINNÆUS in Sweeden schynt waargenomen te zyn, wordt van BRISSON aangemerkt als een zelfde met den Muur-Nagtegaal.

XXIV. *Suecica.* Blaauw-borstje.

(24) *Kwikstaart met de Borst Yzergraauw, blaauw gebandeerd, de Staartpennen bruin, doch naar den wortel Roestkleurig.*

Hoewel deeze den bynaam van *Sweedsche* voert, wordt hy egter ook in Duitschland, omtrent Straatsburg, gevonden, volgens GESNERUS, alwaar men hem *Wegfleckin* noemt. BRISSON stelt hem voor, onder den naam van *Gorge-bleue*, dat is Blaauwkeel of Blaauwborstje. De *Wydengyckerlin*, dien LINNÆUS als een Verscheidenheid tot deeze Soort betrekt, is, volgens BRISSON, het Rietzingertje, hier voor beschreeven. FRISCH noemt hem Roodstaart met een blaauwe Borst; in Sweeden heet hy *Carls-*

rufis, intermedio pari nigro extrorsum rufescente. *Faun. Suec.* 227.

(24) Motacilla Pectore ferrugineo fasciâ cœruleâ, Rectricibus fuscis versus basin ferrugineis. *Syst. Nat.* X. Motacilla Pectore cœruleo: maculâ flavescente albedine cinctâ. *Faun. Suec.* 220. Wegflecklin. GESN. *Av.* 796. ALDR. *Orn.* 749. WILL. *Orn.* 160. RAJ. *Av.* 78. Ruticilla Gutture cœruleo. EDW. *Av.* 28. T. 28. Phœnicurus Pectore cœruleo. FRISCH. *Av.* III. T. 19. f. 3. 4. B. Wydengyckerlin. GESN. *Av.* 796.

Carlsvogel. De grootte is als het Roodſtaartje: de woonplaats in de Bergagtige deelen van Europa.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

(25) *Kwikſtaart die van boven blaauw is, van onderen geheel rood.*

XXV. *Sialis.* Blaauwvogeltje.

Men zou deezen, met BRISSON en anderen, *blaauw Roodborſtje* kunnen noemen, doch de Engelſchen geeven 'er, volgens CATESBY, den naam aan van *Blewbird*, dat is Blaauwvogeltje. Hy is een weinig grooter dan ons Roodborſtje, en onthoudt zig niet alleen in geheel Noord-Amerika, maar ook op de Bermudes, en Weſtindiſche Eilanden.

(26) *Kwikſtaart die blaauw is, met de Buik en Dyën rosagtig.*

XXVI. *Velia.* Pipit van Suriname.

Van KLEIN wordt deeze blaauw en rood bonte Nagtegaal, van EDWARDS blaauwe Vliegenvanger met een rooden Buik geheten. BRISSON plaatſt hem, in zyn Vygen-eeteren Geſlagt, onder de Weſtindiſche Vogeltjes *Pipit* genaamd, waar van hy 'er vier heeft, twee groenen, naamelyk, een van Cayenne, een van Braſil; twee blaauwen, een van Cayenne, een van Suri-

(25) Motacilla ſupra cœrulea, ſubtus tota rubra. *Syſt. Nat.* X. Rubecula Dorſo cœruleo. CATESB. *Car.* I. p. 47. T. 47. EDW. *Av.* 24. T. 24.

(26) Motacilla cœrulea, Ventre Clunibusque rufeſcentibus, *Syſt. Nat.* X. Muſcicapa cœrulea, Ventre rubro. EDW. *Av.* 22. T. 22.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

riname. De groene van Brasil heeft omtrent de grootte van een Putter, de anderen die van den Vygen-eeter.

XXVII. *Spiza.* Groene Vliegenvanger.

(27) *Kwikstaart die groen is, met de Slagpennen van den eersten rang zwartagtig.*

De *groene Vliegenvanger* van EDWARDS met een zwarten Kop, en die met een blaauwen Kop, zyn beide van BRISSON geplaatst in zyn Geslagt van Boomkruipertjes. Zy hebben de grootte van een Roodborstje en onthouden zig in Suriname en Brasil.

XXVIII. *Rubecula.* Roodborstje.

(28) *Kwikstaart, die graauwagtig is, met de Keel en Borst Goudgeel.*

Dit Vogeltje, dat zeer bekend is in Europa, heeft ook menigerley naamen. In 't Grieksch wordt het *Erithakos* en *Eritheus* of *Erithulos*; in 't Latyn *Rubecula* en *Rubrica*, of ook *Ruticilla*; in 't Fransch *Rouge-Gorge* of *Gorge Rouge*, ook *Rubeline*, *Gadrille*, *Roupie*, *Berée* en *Rouge-Bourse*; in 't Engelsch *Robin-Redbreast*, *Redbreast* en *Ruddock*; in 't Italiaansch *Pettirosso* en *Fer-*

(27) Motacilla viridis, Remigibus primoribus nigricantibus. *Syst. Nat.* X. Muscicapa viridis, Capite nigro. EDW. *Av.* 25. T. 25. f. 1. B. Muscicapa viridis, Capite coeruleo. EDW. *Av.* 25. T. 25. f. 2.

(28) Motacilla grisea, Gulâ Pectoreque fulvis. *Faun. Suec.* 226 Rubecula. WILL. *Orn.* 160. T. 38. RAJ. *Av.* 78. n. 3. ALB. *Av.* I. p. 49. T. 51. FRISCH *Av.* III. T. 19. f. 2. OLIN. *Av.* 16.

Ferbott, in 't Hoogduitsch *Roetele* en *Rothbreuſtlein* geheten. De meeſte deezer naamen zyn met den onzen overeenkomſtig, en zien op de roode Kleur van deszelfs Keel en Borſt. II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

't Is een Vogeltje dat in 't wilde zeer aangenaam zingt, en ook in een Kouwtje kan gehouden worden, indien men 'er 't zelfde Voedzel aan geeft als aan den Nagtegaal. Des Winters komt het zelfs in de Landwooningen zyn aas zoeken; het is gemeenzaam met den Menſch en ſtout: des Zomers onthoudt het zig in het Geboomte der Tuinen en Plantagiën, leevende van Rupſen en Inſekten. Het maakt zyn Neſt in het digſte van Haagen en Kreupelboſch, inzonderheid van Haagedoorn, en is zeer zorgvuldig, gelyk de Aakſters, om het van boven te bedekken, ſtoppende zelfs het gat toe, wanneer het 'er uitgaat, om de Koſt te zoeken. Somtyds neſtelt het ook in holle Boomen. 't Getal der Jongen, die het krygt, is niet minder dan vier, die men uit het Neſt moet neemen als zy tien Dagen oud zyn, indien men ze opvoeden wil: want, langer in het Neſt blyvende, willen zy niet eeten. Zy zyn, in Kouwtjes, aan de Kramp en Zuizebollen onderhevig. Tegen het eerſte Ongemak geeft men hun een Meelworm en een Spinnekop, tegen 't andere zes of zeven Oorwormen in de Week, tot Geneesmiddel. *Roodborſtje.*

Men wil dat dit Vogeltje vier of vyf Jaaren leeft. 't Schynt dat 'er veelen, uit de Noordelyke Landen, tegen den Winter Zuidwaards vlie-

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK. *Roodborstje.*

vliegen, om de Koude te ontwyken. De Borst is in sommigen zo geelagtig, dat LINNÆUS ze Goudgeel noemt, in anderen niet meer dan ros of vaal, doch in 't algemeen roodagtig: de Kleur van boven groenagtig bruin, volgens BRISSON. De grootte is iedereen bekend. Het bemint de eenzaamheid, en, in een Kouwtje gedaan zynde by andere Vogeltjes, vegt het geweldig daar mede. Op zyn Gezang is het ook zeer jaloers. Men vindt 'er zelden twee by elkander, en daar van is een Spreekwoord, dat in één Boom nooit twee Roodborstjes zig bevinden (*),

XXIX. *Troglodytes.* Winterkoningje.

(29) *Kwikstaart die graauwagtig is, met de Wieken zwart en Aschgraauw gegolfd.*

Deeze wordt *Passer Troglodytes* van de Schryvers genoemd, in 't Fransch *Roitelet*, dat is Koningje, en wy noemen het, om dat het zig in de Winter zo dikwils vertoont, *Winterkoningje*, of ook *Duimeling*, naar het Hoogduitsch *Dumeling*. De gemeenste naam, in Duitschland, is egter *Winter-*, *Schnee*, *Noessel-*, *Nessel-* en *Zaun-Koenig*, of ook *Zun-Schlipffle* en *Thurn-Koenig*, in 't Italiaansch *Regillo* en *Reattino*, in 't Engelsch *Wren*.

Niet

(29) Motacilla grisea, Alis nigro cinereoque undulatus. *Faun. Suec.* 232. Passer Troglodytes. GESN. *Av.* 651. ALDR. *Orn.* l. 17. c. 4. WILL. *Orn.* 164. T. 42. RAJ. *Av.* 80. ALB. *Av.* I. T. 53. f. B. Trochilus Remigibus tessellatis. FRISCH. *Av.* T. 2,24. f. 3.

(*) *Una Arbor non capit duos Erithacos.*

Niet minder dan de Roodborstjes is dit Vogeltje in Europa gemeen, zeer vlug en levendig, en moeielyk te vangen, als ook om in Kouwtjes te houden en op te voeden. Egter vindt men 'er, die het doen met Brood van zwarte Papaver-Zaad, daar te Straatsburg de Olie uit geperst wordt: 't gene hun wel gelukt. Het komt, in lieflykheid van Gezang, het Roodborstje en den Basterd-Nagtegaal, ja den Nagtegaal zelf, zeer naby. Het leeft ook van Insekten en Spinnekoppen, die het tusschen de Bast der Boomen, en in de Reeten van Muuren opzoekt. Somwylen maakt het zyn Nest in gaten, welker ingang zo naauw is, dat men 'er den Duim naauwlyks in kan steeken, en dus is het Nest ook, wanneer men 't vindt. Gemeenlyk brengt het zes en somtyds wel agt Jongen t' eener broed voort.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

Winter-Koningje.

In sommige deelen van Vrankryk houdt men 't voor iets kwaads, het Nest van deeze Vogeltjes te stooren, of zelfs maar de Eijertjes aan te raaken. Het Landvolk maakt elkander wys, dat, op drie Koningen Dag, de Ouden, met de Jongen in 't ronde om hun heen, gaan zingen; waar van de naam zou afkomstig zyn. Dit Vogeltje is kleiner dan de Boomkruipertjes en aan zyn opgewipte Staart zeer kenbaar. Men wil dat het maar drie of vier Jaaren leeft. Het is in byzondere agting tot een Behoed- en zelfs Genees-middel voor den Steen, en, hoe men 't ook gebruike, 't is, naar men zegt, sterk afzettende van 't Water.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK. XXX. *Regulus.* Goudhaantje.

(30) *Kwikstaart, met de Slagpennen van den tweeden rang aan den buitenrand geel, in 't midden wit.*

Met meer regt zou men dit Vogeltje den naam van *Koningje* mogen geeven, dewyl het gekuifd of gekroond is, met geel versierd en het kleinste van alle de Europische Vogelen. Het voert ook den naam van *Regaliolus*, *Regillus*, *Senator & Rex Avium*, dat is Koning der Vogelen, in tegenstelling met den Adelaar, die een der grootsten van de Vogelen is. Het heet ook *Tyrannus*. Veele Schryvers, egter, noemen het, eenvoudiglyk *Regulus cristatus*, van wegen zyne Kuif, en *Calendula* of Goudsbloem, om dat die Kuif hoog-geel is. Van de Italiaanen wordt het *Regillo*, van de Franschen *Poil* of *Souci*, dat is Goudsbloem, en *Roitelet hupé*, van de Engelschen *Golden Crownd Wren* of *Crested Wren*; van de Duitschers *Ochsen-Eugle*, *Wald-Zinsle* en ook *Goldhaenlin* of Goudhaantje, gelyk wy het noemen, geheten. De Sweeden geeven 'er den naam van *Kongsfogel*, dat is Koningsvogel, aan.

De Goudhaantjes vertoonen zig by ons, gelyk de Boomkruipertjes en Winterkoningjes, den

(30) Motacilla Remigibus secundariis exteriori margine flavis, medio albis. *Faun. Suec.* 235 Regulus cristatus. WILL. *Orn.* 163. T. 41. RAJ. *Av.* 79. n. 9. ALB. *Av.* I. p. 51. T. 53. ALDR. *Orn.* l. 17. c. 1. FRISCH. *Av.* T. 24. f. 4. CATESB. *Car.* III. p. 13. T. 13.

den geheelen Winter, op de takken der Boomen, meest van hoogstammige in de Bosschen, leevende van Insekten. Hun Nest heeft de gedaante van een Kaatsbal, de Eijertjes zyn als Erwten. Zy kunnen hunne Kuif, die Goudgeel is in 't Mannetje, doch bleek geel in 't Wyfje, geheel onzigtbaar maaken. II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK. *Goudhaantje.*

(31) *Kwikstaart, die groenagtig Aschgraauw is, met de Slagpennen van onderen geelagtig, de Wenkbraauwen bleekgeel.* XXXI. *Trochilus.* Loopertje.

Brisson, die het Goudhaantje in het Geslagt der Meezen geplaatst hadt, brengt dit Vogeltje en het volgende, wederom, tot de Vygeneeters t' huis. Men noemt het in 't Latyn *Asilus* of *Regulus non cristatus.* Ook wordt de naam van *Trochilus* 'er aan gegeven, gelyk aan de anderen, om dat het zulke snelle loopertjes zyn. De Engelschen noemen dit *green Wren* of groen Koningje, de Franschen *Pouillot* en *Chantre* of *Chanteur*, dat is Zinger, dewyl het een Geluid maakt als de Springhaanen. De Eijertjes, ten getale van vyf, zyn wit met roode Vlakjes. Het heeft byna de grootte van het Winter-Koningje en is niet gekuifd, waar in het voornaamelyk van 't Goudhaantje verschilt.

(32)

(31) Motacilla cinereo virens, Remigibus subtus flavescentibus, Superciliis luteis. *Faun. Suec.* 236. Regulus non cristatus. ALDR. *Orn.* l. 17. c. 2. WILL. *Orn* 164. T. 42. RAJ. *Av.* 80. n. 10. ALB. *Av.* II. p. 55. T. 59. f. A. FRISCH. *Av.* T. 24. f. 2.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFDSTUK.

XXXII. *Acredula.* Sweedsch.

(32) *Kwikstaart, die van boven groenagtig Aschgraauw is, met bruine Slagpennen, de zevende, agtste en negende, wit getipt.*

Dit Vogeltje, omtrent Upsal in Sweeden door LINNÆUS waargenomen en beschreeven, gelykt zeer naar een Sysje, doch is de helft kleiner. Het houdt zig, gelyk de voorgemelden, in geduurige beweeging.

XXXIII. Europisch. Hangnestje. Pl. XLIX. *Fig.* 5.

(33) *Kwikstaart met den Kop Yzergraauw, een zwarte Vlak by de Oogen, de Slag- en Staartpennen bruin, met de beide randen Roestkleurig.*

BRISSON stelt deezen voor, onder den naam van Poolsche Mees of *Rémiz*, gelyk de Duitschers hem heeten, doch de Italiaanen *Pendolino*, wegens het ophangen van zyn Nestje, weshalve men hem, met regt, *Hangnestje* mag noemen, of Europisch Hangnest, om hem van de Bananasvogelen te onderscheiden. De Engelschen noemen hem *Mountain Titmouse*. Hy heeft de grootte van een blaauwe Mees en de gestalte ver-

(32) Motacilla supra cinereo-virescens, Remigibus fuscis, septimo, octavo, nono, apice albis. *Faun. Suec*, 237.

(33) Motacilla Capite ferrugineo, maculâ nigrâ Oculari, Remigibus Rectricibusque fuscis margine utroque ferrugineis. *Syst. Nat.* X. Lanius minimus. EDW. *Av.* 55. T, 55. Parus montanus ALB. *Av.* III. p. 53. T. 59, Parus minimus Remiz. TITIUS. *Lips.* 1755. Differtat. Parus Lithuanicus nidum suspendens. KLEIN. *Av.* 86. Pendulinus. *Act. Bonon.* T. II, p. 57. T. 7, Remiz. RHACZYNSK. *Polon.* I. p. 294,

verſchilt ook nietveel. Zyn Woonplaats is in Poolen, Lithauwen, Hongarie en Italie. Het Neſt, dat hy maakt, is van de Wolligheid der Diſtelbloemen ſamengeſteld.

II. AFDEEL. LXIII. HOOFD-STUK.

XXXIV. *Minuta.* Indiaanſch kleintje.

(34) *Kwikſtaart die grys is, hebbende den Kop zwart, met witte tippen geſprenkeld.*

Deeze, die uit het Kabinet des Konings van Sweeden door LINNÆUS voorgeſteld wordt, ſchynt anders niet bekend te zyn. Hy is uit Indie afkomſtig: heeft de grootte van het Winterkoningje; de Rug en Wieken zyn van boven grys; de Borſt is geelagtig met zwarte dwarsſtreepen; de Staart bruin aan de zyden bleek; de Kop zwart met ronde witte ſtippen, één op ieder Vedertje. Het Mannetje is van vooren, aan den Kop, met Vleeſchkleurige ſtreepen, van agteren met witte ſtippen getekend.

LXIV. HOOFDSTUK.

Beſchryving van 't Geſlagt *der* MEESEN, *'t welk de* Plakkers, Pimpeltjes, *en de* Manakyns, *zekere Amerikaanſche Vogeltjes, bevat.*

De MEESEN, welker Latynſche naam *Parus* is, maaken een Geſlagt van zeer bekende Vo-

Naam.

(34) Motacilla griſea, Capite nigro punctis albis ſparſis. *Muſ. Ad. Fr.* Tom. II.

II. AFDEEL. LXIV. HOOFDSTUK.

Vogeltjes uit, die veel nut doen in de Moeshoven en Tuinen, dewyl ze niet alleen op Rupsen aasen, maar ook de Eijertjes derzelven, inzonderheid die der Ringrupsen, zo genaamd, vernielen. Men noemtze in 't Italiaansch *Parrusa*, in 't Frans *Mesange*, in 't Engelsch *Titmouse* en in 't Hoogduitsch *Mayse* of *Maysz* en *Meise*.

Kenmerken.

De Kenmerken volgens LINNÆUS zyn: een Bek die in 't minste geen insnydingen heeft; de Tong geknot en aan 't end met borstelige Vezeltjes uitloopende. BRISSON voegt by de voorgemelde Kenmerken, die de Meezen van de Leeurikken en Vygen-eeters onderscheiden (*), nog, dat zy altemaal, gelyk de Spechten, langs de Stammen en Takken der Boomen klimmen of kruipen.

Soorten.

't Getal der Soorten, welken hy in dit Geslagt heeft, is agttien. LINNÆUS heeft 'er twaalf, waar onder ook de *Manakyns*, die een byzonder Geslagt by BRISSON uitmaaken, zyn vervat.

I. *Parus Cristatus.* Gekuifde Mees.

(1) *Mees met een gekuifden Kop.*

Dee-

(1) Parus Capite cristato. *Faun. Suec.* 239. Gen. 100. Parus cristatus. GESN. *Av.* 642. f. med. ALDR. *Orn.* l. 17. c. 20. WILL. *Orn.* 175. T. 43. RAJ. *Av.* 74. n. 6. ALB. *Av.* II. p. 53. T. 57. f. 2. FRISCH. *Av.* T. 14. f. 2.

(*) Zie bladzyde, 460.

Deeze maakt, onder den naam van *Meſange hupée*, den agtſten der Meeſen van BRISSON uit. De Duitſchers noemen hem *Kobel-*, *Heubel-* of *Heyden-Meiſs*, de Sweeden *Toffſmyſſa*, de Engelſchen *Creſted* of *Juniper*-Titmouſe, om dat hy zig veel in de Geneverboomen onthoudt. Zyn Kuifje alleen, dat byna drievierde Duims lang is, verſiert hem zeer, en onderſcheidt hem genoegzaam van de andere Meezen. De grootte is byna als die van den blaauwen Mees: de kleur is van boven rosagtig grys, van onderen witagtig en die van de Kuif wit en zwart bont. Men vindt hem door ons geheele Wereldsdeel, doch zeer zeldzaam.

II. AFDEEL. LXIV. HOOFDSTUK.

II. *Major.* Plakker.

(2) *Mees met een zwarten Kop, de Wangen wit, de Nek geel.*

Dit is onze gemeene groote Mees, dien men in 't Franſch *Charbonniére*, in 't Engelſch *Oxeije*, dat is Oſſen-Oog, in 't Hoogduitſch *Spiegelmeiſſ* en *Brandt-meiſs*, of ook *Kohlmeiſs*, dat is *Koolmees*, doch eigentlyk *Kole-Mees*, wegens zyn Kop, zo zwart als Houtskolen, noemt. Wy geeven 'er den naam van *Plakker* aan, of noemen hem *Mees* by uitmuntendheid en groote Mees, gelyk in 't Engelſch, Franſch en Hoogduitſch,

(2) Parus Capite nigro, Temporibus albis, Nuchâ luteâ. *Faun. Suec.* 238. Parus major. GESN. *Av.* 640. BELL. *Av.* 95. a. ALDR. *Orn.* l. 17. c. 13. WILL. *Orn.* 174. RAJ. *Av.* 73 n. 3. ALB *Av.* I. p. 44. T. 46. FRISCH. *Av.* III. T. 13. f. 1. 2. OLIN. *Av.* 28.

II. AFDEEL LXIV. HOOFDSTUK.

duitſch, ook gebruikelyk is. Men vindt hem ook *Fringillago* getyteld, miſſchien om dat hy de Vinken aanlokt, door zyn Geluid, 't welk eenigermaate zweemt naar het Geroep der Vinken.

Deeze groote Meeſen of Plakkers zyn zeer gemeen in Europa en worden in de Boſſchen niet alleen, maar ook in de Tuinen en Moeshoven gevonden. Hunne Spyze beſtaat meeſt in Inſekten en Wormpjes, die zy in de Winter uit de reeten der Boomſchorſen weeten te haalen, kruipende ten dien einde langs de Stammen en Takken op, gelyk de Spechten. Zy ſlokken hun Aas niet ſchielyk in, maar proeven het, zo 't ſchynt, eerſt met de Tong. Men kanze in Kouwtjes houden, doch zy leeven 'er zelden lang in; niettegenſtaande al het eetbaare byna, dat men hun aanbiedt, van hunne Smaak is. Inzonderheid beminnen zy Nooten en Hennipzaad: met kan hun ook Slekken, jonge Kaas en Mieren-Eijeren geeven. Alsdan kweelen zy byna het geheele Jaar door. 't Getal der Jongen, die zy kunnen uitbroeden, is zeer groot; men vindt negen of tien, ja, ſommigen zeggen, wel twaalf of vyftien Eijertjes in hun Neſt, dat meeſt van Koehaair is gemaakt en zeer plat, in gaten van Boomen. De Eijertjes zyn Aſchgraauw of vuil wit van Kleur, met roodagtige ſtippen, voornaamelyk aan 't dikke end, getekend. Men wil dat hunne Leeftyd vier of vyf Jaaren is.

De

De Plakkers zyn zeer ſtout en vinnig in 't byten, zo van den Menſch, als van andere Vogeltjes, die hun beledigen. De grootte is ongevaar als die van een Vink: de Kleur van boven groenagtig, van onderen geelagtig, aan den Buik wit; de Kop en Keel zwart, doch met een witte vlak onder de Oogen, met zwart omringd, die 'er den naam van Spiegelmees aan geeft. In eenige deelen van Vrankryk noemt het Landvolk hem den Patroon der Yzerſmeden, om dat hy het tikken met een Hamer op een Aambeeld ſchynt naar te bootzen. Hierom miſſchien ook wordt hy Plakker geheten. Men kanze als de Vinken eeten, en ſommigen agten het Poejer van gedroogde Meeſen tegen de Vallende Ziekte dienſtig.

II. AFDEEL. LXIV. HOOFDSTUK.

(3) *Mees die blaauwagtig is, met de Wangen, Borſt en Rug geelagtig, den Onderbuik Purperkleur.*

III. *Americanus.* Amerikaanſche Mees.

LINNÆUS twyfelt, of deeze, die in Amerika gevonden wordt, ook een enkele Verſcheidenheid van den grooten Mees zy; doch BRISSON plaatſt hem in 't Geſlagt der Vygen-eeteren. CATESBY, van wien de Beſchryving afkomſtig is, heeft hem genoemd *Vink-Mees* of *Kruiper-Vink*. Hy was uit Kanada in 't Kabinet van REAU-

(3) Parus cœruleſcens, Temporibus Pectore Dorſoque flaveſcentibus, Hypochondriis purpuraſcentibus. *Syſt. Nat.* X. Parus Fringillago. CATESB. *Car.* I. p. 64. T. 64.

II. AFDEEL. LXIV. HOOFDSTUK. IV. *Cæruleus*, Pimpeltje.

REAUMUR gezonden, en hadt de grootte maar omtrent van den Vygen-eeter.

(4) *Mees met blaauwagtige Slagpennen, die van den eersten rang uitwaards wit gerand: het Voorhoofd wit, den top van 't Hoofd blaauw.*

Deeze wordt, gemeenlyk, de *blaauwe* of *kleine* Mees getyteld, en de Switzers noemen hem zelfs *Blawmeiss*, doch de Duitschers, in 't algemeen, *Meelmeiss* of *Pimpelmeiss*, gelyk wy hem ook Pimpelmees of Pimpeltje heeten. De Spaanschen noemen hem *Chamaris*, de Italiaanen *Parussolin*, de Engelschen *Blew Titmouse* of *Nun*: zo geeven 'er ook de Franschen den naam van *Nonette* of Nonnetje aan. Van de Savojaarden wordt hy zelfs *Moyne* of *Moyneton* getyteld.

De Pimpeltjes zyn, by ons, niet minder dan de Plakkers gemeen, en weinig in Leevensmanier verschillende, doch veel kleiner van Lyf, en niet zwart, maar blaauwagtig van Kop. Eigentlyk is de Kop van boven blaauw, en onder een witten ring heeft die een blaauwe Halskraag. Voorts loopt een zwarte band over de Keel en Oogen, die ze, in 't aanzien, wel wat

(4) Parus Remigibus cœrulescentibus, primoribus margine exteriore albis; Fronte albâ, Vertice cœruleo. *Faun. Suec.* 240. Parus cœruleus. BELL. *Av.* 96. a. GESN. *Av.* 641. ALDR. *Orn.* l. 17. c. 17. WILL. *Orn.* 175. FRISCH. *Av.* III. T. 14. f. 1.

wat naar de Plakkers doet zweemen. De gemelde ring om de Kruin geeft 'er den naam van Monnik aan, en die zwarte band den naam van Nonnetje, welken de Plakkers ook wel voeren.

II. AFDEEL. LXIV. HOOFDSTUK.

(5) *Mees met een zwarten Kop, een Aschgraauwe Rug, het Agterhoofd en de Borst wit.*

V. *Ater.* Zwartkop.

Deeze is het, die eigentlyk *Colemouse* van de Engelschen, en *Kohlmeiss*, dat is Kole-Mees, van de Duitschers geheeten wordt, wegens zyn zwarten Kop. Hy is veel kleiner zelfs dan het Pimpeltje, en het schynt die te zyn, welken de Noorweegers *Kiod-Meise*, dat is *Vleesch-Mees* heeten, om dat hy naar Vleesch zeer gretig is, sluipende by de Boeren in de Spyskamers en Kassen, ja laatende het Vleesch, dat te rooken hangt, naauwlyks onbeschadigd. Hierom wordt dit Vogeltje zeer gehaat, vervolgd, verjaagd en met Vallen gevangen als de Muizen (*). Het zou egter ook kunnen zyn, dat het de groote Mees of Plakker ware, van wien men dit getuigt: om dat die eenig zwart aan den Buik heeft en in grootte meer naar een Mosch gelykt. De Engelsche naam *Titmouse* schynt daar van afgeleid

(5) Parus Capite nigro, Dorso cinereo, Occipite Pectoreque albo. *Faun. Suec.* 241. Parus ater. GESN. *Av.* 641. ALDR. *Orn.* l. 17. c. 19. WILL. *Orn.* 175. T. 43. RAJ. *Av.* 73. n. 2. FRISCH. *Av.* III. T. 13 f. 3.

(*) *Naturl. Historie von Norwegen.* II. Th. p. 155.

II. AFDEEL. LXIV. HOOFDSTUK.

leid te kunnen worden, en misschien ook de Fransche en Hoogduitsche naam der Meesen.

VI. *Palustris.* Riet-Mees.

(6) *Mees met een zwarten Kop, de Wangen wit, de Rug Aschgraauw.*

In 't algemeen wordt deeze de Moeras-Mees, in 't Engelsch *Marsh-Titmouse*, in 't Hoogduitsch *Mur-Meiss*, en in 't Fransch *Mesange de Marais* geheten; doch sommigen noemen hem ook *Riet-Mees*, of bruine en graauwe Moeras-Mees, met een zwarten Kop, gelyk KLEIN hem tytelt. Hy is wat kleiner dan het Pimpeltje, en onthoudt zig op Heijen en Moerassige plaatsen, in Europa.

VII. *Caudatus.* Langstaart.

(7) *Mees met den top van 't Hoofd wit, de Staart langer dan het Lyf.*

Deeze wordt, in 't algemeen, *Parus Caudatus* of Staart-Mees genoemd, dat oneigen is, dewyl de andere ook gestaart zyn. Anderen heeten hem, veel beter, de Langstaartige, gelyk de Duitschers, Engelschen en Franschen doen: doch omtrent Keulen wordt hy *Wyntepfker*,

(6) Parus Capite nigro, Temporibus albis, Dorso cinereo. *Faun. Suec.* 242. Parus Palustris. GESN. *Av.* 642. ALDR. *Orn.* l. 17. c. 18. WILL. *Orn.* 175. T. 43. RAJ. *Av.* 73. n. 3. ALB. *Av.* III. p. 54. T. 58. FRISCH. *Av.* III. T. 13. f. 4.

(7) Parus Vertice albo, Caudâ Corpore longiore. *Faun. Suec.* 243. T. I. f. 243. Parus caudatus. GESN. *Av.* 642. fig. infimâ. ALDR. *Orn.* l. 17. c. 15. WILL. *Orn.* 176. T. 43. RAJ. *Av.* 74. n. 8. ALB. *Av.* II. p. 53. T. 57. f. I.

ker, dat is Wyntapper getyteld, en fommige Franfchen noemen hem *Mourier* of *Perd fa Queue*. De grootte is wat minder dan die van het Pimpeltje: het Lyf vuil Roozekleur, van onderen met eenig wit gemengd; de Hals zwart; de Kop wit van boven. Hy onthoudt zig in de Elzen-Bosfchen, waar van hy, misfchien, in Sweeden *Abltita* geheten wordt. RAY merkt aan, dat deeze Mees, onder alle Vogeltjes, het grootfte getal van Eijeren in zyn Neft te famen brenge. II. AFDEEL. LXIV. HOOFD-STUK.

(8) *Mees, met den Kop van boven grys, de Staart langer dan het Lyf.* VIII. *Biarmicus.* Baardmannetje.

Gemeenlyk noemt men deezen *Baardmannetje*, of gebaarde Mees van Jutland, onder welken naam hy van ALBIN is afgebeeld; doch EDWARDS noemt hem kleinfte Klaauwier, en FRISCH Indiaanfche Mofch. Hy onthoudt zig egter, zo 't fchynt, ook elders in Europa, woonende in de Moerasfige plaatfen van Engeland en Deenemarken, zegt BRISSON. De Kleur is ros, van onderen bleek Afchgraauw; de grootte omtrent als een Plakker.

(9) *Mees die zwart is, met den Kop van boven wit.* IX. *Pipra.* Manakyn De Witkopje.

(8) Parus vertice cano, Caud Corpore longiore. *Syst. Nat.* X. Parus Beardmanicus. ALB. *Av.* I. p. 46. T. 48. Lanius minimus. EDW. *Av.* 55. T. 55.

(9) Parus ater, Capite fupra albo. *Muf. Adr. Fr.* II.

II. AFDEEL. LXIV. HOOFDSTUK. *Manakyn.* De laatste Meezen van LINNÆUS zyn door den Heer BRISSON geplaatst in een Geslagt, daar hy den naam van *Manakyn*, die van onze Hollandsche Natie afkomstig is, aan geeft. 't Zyn Indiaansche of Amerikaansche Vogeltjes; waar van BRISSON dertien Verscheidenheden heeft. Deeze, die zyn derde is, wordt Witkop-Manakyn van hem geheeten. Het heeft omtrent de grootte van een Pimpeltje. De Borstelige Vezeltjes aan den Bek zyn in 't zelve styver dan in de andere Manakyns. Deeze vindt men in Brasil en te Suriname.

X. *Erythrocephalus.* Goudkopje.

(10) *Mees die zwart is, met de Kop en Dyën Goudgeel.*

Deeze wordt *Goudkoppige* Manakyn van BRISSON geheten, en EDWARDS noemt hem zwarte Mees met een vergulden Kop. De Kleur is, gelyk die van den voorgaanden, gitzwart met een weerschyn van glad Staal over 't geheele Lyf, doch de Kop Oranjekleurig of Goudgeel: de grootte als de andere. Men vindt deezen in Zuid-Amerika, en te Cayenne. SEBA heeft 'er, onder den naam van Mexikaans Vogeltje van *Chichiltotolh*, een Afbeelding van gegeven, die taa-

p. Avicula toto Corpore nigra, cum Vittâ albâ. SEB. *Muf.* II. p. 102. T. 96. f. 5.

(10) Parus niger, Capite Femoribusque fulvis. *Syst. Nat.* X. Parus Auricapillus. KLEIN. *Av.* 86. Parus niger, Capite fulvo. EDW. *Av.* 21. p. 21.

taamelyk wel is, de Pooten uitgezonderd, Tab. LX. Fig. 7. II. AFDEEL. LXIV. HOOFDSTUK.

(11) *Mees die zwart is, met de Kop en Borst Scharlaken rood, de Slagpennen van vooren met een witte vlak.* XI. *Aureola.* Roodkopje Pl. XLIX. *Fig.* 5.

Zwart en roode Mees wordt deeze van EDWARDS geheten: BRISSON noemt hem de roode Manakyn, doch hy is zwart van Lyf gelyk de anderen, hebbende de Kop, Keel, Hals en Borst, Scharlaken-rood of Oranje-kleur; het middelste van den Buik met rood gemengeld en de randen der Wieken geel. Men vindt deezen ook op Cayenne.

(12) *Mees, die zwart is, met den Bek wit, een vlak op de Wieken en aan den wortel van de Staart geel.* XII. *Cela.* Gevlakte.

Onder de overige Manakyns van BRISSON vind ik deezen niet opgetekend. Hy onthoudt zig in Indie.

(11) Parus niger, Capite Pectoreque Coccineis, Remigibus antrorsum maculâ albâ. *Mus. Ad. Fr.* II Parus niger & fulvus. EDW. *Av.* 83. T. 83. f. 2. Avicula Surinamensis nigra, Capite e luteo coccineo. PET. *Gaz.* 73. T. 46. f. 10. Avicula Mexicana de Chichil-totolh altera. SEB. *Mus.* I. p. 96. T. 60. f. 7. 8.

(12) Parus niger, Rostro albo, maculâ Alarum, basique Caudæ flavis. *Mus. Adr. Fr.* Tom. II.

II. AFDEEL. LXV. HOOFDSTUK.

LXV. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* ZWALUWEN, *onderscheiden in Europische*, Huis-, Boeren-, Strand- *en* Gier-*Zwaluwen*, *benevens verscheiderley van de andere Wereldsdeelen, waar onder de* Chineesche, *die eetbaare Nestjes maakt.*

Naam. De ZWALUWEN, welker Latynsche Naam *Hirundo*, en de Grieksche *Chelidoôn* is, heeten in 't Italiaansch *Rondina*, in 't Fransch *Hirondelle*, in 't Engelsch *Swallow*, in 't Hoogduitsch *Schwalbe*. De Latynsche Naam is, zo sommigen willen, van hun zitten aan de Daken der Huizen (*hærendo*) afkomstig; doch, zo de Stelling van KLEIN (*) genoegzaam bewaarheid en den Ouden bekend geweest ware, zou men dien naam, veeleer, van hun kleeven aan elkander in het Water tot hunne Winterlegering, mogen afleiden.

Kenmerken. De Kenmerken der Zwaluwen, volgens LINNÆUS, zyn: een zeer kleine, omgeboogene, Elsvormige, aan den wortel neergedrukte Bek: de gaaping wyder dan de Kop hoog is. De Heer BRISSON voegt 'er by: een gevorkte Staart. Allen hebbenze, zegt hy, den middelsten der drie voorste Vingeren, van den wortel tot aan het eer-

(*) Zie het II. DEEL der *Uitgezogte Verhandel.* bladz. 208. 281.

eerste Gewricht toe, digt samengevoegd met den buitensten. II. AFDEEL. LXV. HOOFD-STUK. Soorten.

Van de Zwaluwen heeft hy agttien, LINNÆUS agt Soorten, die altemaal daar in vervat zyn.

(1) *Zwaluw, die de Staartpennen, uitgenomen de twee middelsten, met een witte vlak getekend heeft.* I. *Rustica.* Huis-Zwaluw.

Deeze wordt in 't Fransch en Engelsch *Schoorsteen*-Zwaluw, in 't Hoogduitsch *Huis*-Zwaluw geheten. Zy is het, zo men aanmerkt, die in de Huizen van Europa binnensdaks nestelt, en, zo wel als de Boeren-Zwaluw, in de Herfst zig onder Water dompelt, komende 'er in 't Voorjaar weder uit. Dit denkbeeld, dienende om de Verhuizing der Zwaluwen om ver te stooten, heeft wel degelyk zyne zwaarigheden, gelyk ik reeds breedvoerig heb aangetoond (*). Het strydt tegen de gezonde Reden, en bovendien tegen de Heilige Schrift, alwaar de Zwaluwen onder de Trekvogelen geteld worden (†). By de aangehaalde Ondervindingen, ten dien op-

(1) Hirundo Rectricibus, exceptis duabus intermediis, maculâ albâ notatis. *Faun. Suec.* 244. Hirundo domestica. GESN. *Av.* 548. ALDR. *Orn.* I. 17. c. 6. JONST. *Av.* 115 T. 42. WILL. *Orn.* 155. T. 39. RAJ. *Av.* 71 n. 1. ALB. *Av.* I. p. 43. T. 45 FRISCH. *Av.* T 18. f. 1.

(*) In 't voorig IV. STUK. bladz. 12, enz.

(†) Zie hier voor bladz. 453.

II. AFDEEL. LXV. HOOFDSTUK.

Zy zyn Trekvogelen.

opzigte, kan men die van FRISCH voegen, wanneer hy dien aangaande zegt.

„ Ik heb aan de Pooten van eenige levendige „ Zwaluwen, kort voor hun Vertrek, 't een „ of ander gehegt, gelyk een Ring, een roo„ den Draad, met Waterverw gekleurd. Nu is „ het zeker, dat 'er die kleur afgegaan zou zyn, „ indien zy eenigen tyd in 't Water gebleeven „ waren. Niettemin kwamen die zelfde Zwa„ luwen in 't Voorjaar wederom, en zogten „ hunne Neſtplaats op, met den rooden Draad „ aan de Pooten. Indien ook deeze Vogelen, „ geduurende den Winter, zo veele Maanden „ onder Water bleeven, hoe zouden zy dan „ kunnen Adem haalen: want men weet, dat „ zy geen Kieuwen hebben, noch dergelyke „ Longen als de Viſſchen. Zo men antwoorden „ mogt, dat zy in 't Water leeven gelyk de „ Kinderen in 's Moeders Lighaam: waar is dan, „ in hun, 't Ovaale Gat, daar 't Bloed kan „ doorgaan, zonder de Longen te paſſeeren? „ Deeze Vogelen moeten zelfs van een plaats „ komen daar zy allerley Leeftogt gehad en „ gevloogen hebben: want hunne Vederen zyn „ netjes geſchikt, als zy weer verſchynen: zy „ zyn door Honger niet vermagerd; aanſtonds „ paaren zy en maaken hun Neſt.

De Heer REAUMUR was ook zo vreemd van dit denkbeeld, dat hy het niet gelooven kon. De Groot Marſchalk van Poolen, die hem beloofd hadt, Zwaluwen, van onder 't Ys gehaald,

haald, te zullen bezorgen; kwam, zo min als anderen, zyne beloften naa. En de Berigten zelfs, die men van het vinden deezer Zwaluwen aan klompen, onder Water, heeft; gelyk in Noorwegen zulks een bekende zaak en gantsch niet ongewoon zou zyn, naar 't gene PONTOPPIDANS schryft (*); zyn zeer ongerymd. Aan den eenen kant, naamelyk, is 't onmogelyk, dat, in zulk een geval, niet het grootste deel der Zwaluwen, in het schraale Saizoen, door Visschen van allerley soort en Waterslangen, zou verslonden worden: aan den anderen kant is het tegenstrydig, dat de Zwaluwen, uit het Water opgevischt, en in een warm Vertrek tot beweeging en tot vliegen gebragt, niet langer dan een Uur leeven, en anderszins, zo ze 'er tot aan het Voorjaar in gelaten waren, gezond en frisch zouden te voorschyn komen. Misschien zyn, nu of dan eens, eenige Zwaluwen, van den Winter overvallen, en zig in 't Riet verschoolen hebbende, by toeval in der Visscheren Netten geraakt, die zig verbeeldden, dat zy uit het Water waren opgehaald. De verkleuming van Dieren, door de Koude, is niet zonder voorbeeld, en het kort Leven der Zwaluwen, na de koestering door de Warmte van een Kachel, strekt tot een bewys van haare verzwakking en van de onbekwaamheid van zulk een Winterwooning.

II. AFDEEL. LXV. HOOFDSTUK.

De

(†) *Naturl. Hist. von Norwegen.* II. Th. bladz. 187.

II. AFDEEL. LXV. HOOFDSTUK.

Eigenschappen.

De Huis-Zwaluw heeft dien naam, om dat zy, gelyk bekend is, haar Neſt in de Huizen maakt, ſomtyds aan een Balk of Muur, van Kley, met Hooy of Stroo te ſamen gehegt, en van binnen met Dons of andere zagte Stoffe bekleed. Zy broedt tweemaal 's Jaars, leggende de eerſtemaal vyf of zes, de tweede maal vier of vyf Eijeren. Het Aas, daar zy van beſtaat, zyn Vliegjes en Muggen, of ook Spinnekoppen en andere Inſekten. Om de Muggen magtig te worden, ziet menze rondom de Menſchen en Dieren zweeven. Als zy laag by den Grond of digt langs 't Water vliegen, is doorgaans Regen op handen. In 't algemeen ziet menze niet gaarn benadeelen of dooden; uit aanmerking, dat het Vogeltjes zyn, die ons geen kwaad, maar veeleer nut toebrengen. In Italie, egter, plagten de jonge Zwaluwen gegeten te worden, zo ALDROVANDUS aanmerkt. In Spanje worden zy, nog heden, op de Markt verkogt.

Gebruik.

In de Geneeskunde heeft men van de Zwaluwen gebruik gemaakt tegen de Vallende Ziekte, Beroerte, Lammigheid en Opſtyging of andere Benaauwdheden. In ſommige Winkels wordt nog een ſamengeſteld Water van Zwaluwen * gedeſtilleerd, dat in alle die gevallen aanpryzing heeft. Veelerley Voorſchriften zyn 'er zelfs van dat Water, en, indien 'er de Geeſt met het vlugge Zout, als ook Bevergeil en andere Middelen, worden bygedaan, zal het niet

* *Aqua Hirundinum composita*

te

te veragten zyn. Meer, egter, gebruikt men hedendaags, hier te Lande, de Neſtjes der Zwaluwen, in Pappen tegen een zeere Keel en Ontſteeking der Amandelen: alzo dezelve weekmakende en tevens verdryvende of oploſſende zyn, van wegen den Drek, die onder Kley gemengd en ſcherp Zoutig is van aart. Verſcheiderley Voorſchriften zyn 'er van zodanige Pappen *. In de Maag der jonge Zwaluwen wordt ſomtyds een Steentje gevonden als een Linze, waar aan men, t' onregte, dergelyke kragten toegeſchreeven heeft.

II. AFDEEL. LXV. HOOFDSTUK.

* *Cataplasma Nidi Hirundinum*

(2) *Zwaluw, welker Staartpennen altemaal met een witte vlak getekend zyn.*

II. *Eſculenta.* Chineeſche.

Deeze, die de *Oever-Zwaluw van Cochinchina* door den Heer BRISSON getyteld wordt, heet by anderen de *Chineeſche* met een eetbaar Neſt. Dit Vogeltje, naamelyk, maakt aan de Rotſen en Klippen van den Zee-Oever een Neſtje uit zekere Stoffe, welke door de Zee aanſpoelt en Lymagtig is, gelykende naar Huiſenblas (*). De Chineezen eeten niet alleen deeze Neſtjes, maar

(2) Hirundo Rectricibus omnibus maculâ albâ notatis. *Syſt. Nat.* X. Hirundo nidis edulibus. BONT. *Jav.* 66. RAJ. *Av.* 72. Capus marina. RUMPH. *Herb.* VI. p. 183. T. 75. f. 4. OLEAR. *Muſ.* 25. T. 14. f. 2. 6.

(*) KÆMPHER zegt, dat die Zwaluwen deeze Neſtjes maaken van 't Vleeſch der *Holothuria*, een ſoort van Zee Kwab, welke in het aanſpoelende Zee-Schuim zig onthoudt.

II. AFDEEL. LXV. HOOFD-STUK.

maar houdenze voor een zeer aangenaame Spyze, ſmaakelyker dan Oeſters of Champignons, in het Vleeſchſop gekookt zynde of in Ragouts (†).

Dit Vogeltje is veel kleiner dan onze gewoone Zwaluwen; ja zelfs dan het Winter-Koningje. Het heeft de Kenmerken die LINNÆUS opgeeft, volgens de Afbeelding van BRISSON, welke in China is getekend. De Kleur is van boven zwartagtig, van onderen witagtig: de Staartpennen zwart, doch met witte tippen.

III. *Urbica.* Boeren-Zwaluw.

(3) *Zwaluw, met de Staartpennen ongevlakt, de Rug blaauwagtig zwart.*

Deeze heet, gemeenlyk, *wilde* of *Boeren*-Zwaluw. FRISCH hadt 'er den naam van *Urbica* of Stad-Zwaluw aan gegeven. Men noemtze, in 't Franſch, ook *Martinet* of *kleine* Martinet, en *witgatje:* in 't Engelſch *Martin*, of ruigpootje, om dat zy de Pooten, tot aan de Vingeren toe, ruig of Wollig heeft. De Duitſchers geeven 'er den naam aan, van Huis-, Dak-, Venſter-, Kerk- en Muur Zwaluw.

Dit

(†) Ik vind, dat men, op l'Iſle de France, daar toe de Vledermuizen gebruikt: zo waar is 't gemeene Spreekwoord: *de guſtibus non eſt disputandum.* Ieder heeft zyn Smaak.

(3) Hirundo Rectricibus immaculatis, Dorſo nigro cœruleſcente, *Faun. Suec.* 245 *It. Oel.* 41 Hirundo agreſtis, ſ Ruſtica. GESN. *Av.* 564. ALDR. *Orn.* L. 7. N. 7. WILL. *Orn* 155. RAJ. *Av.* 71. n. 2. ALB. *Av.* II. p. 52. T. 56. f. A. FRISCH. *Av.* III. T. 17. f. 2.

Dit Zwaluwtje is wat kleiner dan de Huis-Zwaluw, eerstgemeld, die ook een rossen weerschyn en de Pooten niet ruig heeft. Het maakt zyn Nest zeer dikwils onder de uitsteekende rand der Rieten Daken aan Boeren Huizen, als ook in de groeven en onder de Kanteelingen van de Poorten en Muuren der Steden. Dit Nest is van boven gedekt, en heeft op zyde gemeenlyk een rond gaatje, dat dient tot in en uitgang van den Vogel.

II. AFDEEL. LXV. HOOFD-STUK.

Aankomst der Zwaluwen.

De Zwaluwen kondigen ons de wederkomste van het Voorjaar aan (*). Zy verschynen doorgaans in 't begin van April in Vrankryk, en vinden dan, zo 't een voordeelig Saizoen is, wel haast de Kost aan Muggen; doch de Koude doet 'er dikwils veelen sneuvelen. De Heer REAUMUR heeft opgemerkt, dat zulks in 't jaar 1740, wanneer de Muggen veel laater, dan anders, voor den dag kwamen, aan een menigte van Zwaluwen, door geheel Vrankryk, is te beurt gevallen. De Heer BAZIN schreef hem van Straatsburg, in de Maand Mey, dat zy in de Elsaz, naar gewoonte, met het begin van April gekomen, doch, aldaar geen Insekten vindende, veelal van gebrek gestorven waren; des men 'er dagelyks op de Wegen, Velden en in de Hoven, dood zag leggen. Hy ving 'er zelf, in de Tuinen van Charenton, veelen met de hand,

(*) *Venit venit Hirundo, pulchra tempora adducens & pulchros Annos.* HESYCH.

II. AFDEEL. LXV. HOOFDSTUK.

hand, die geen kragt hadden om weg te vlugten. Omstreeks Parys vondt men 'er, diestyds, ook veelen stervende of dood. Ondertusschen is 't opmerkelyk, dat de Nagtegaalen, in dat schraale Voorjaar, niettemin op den gewoonen tyd gekomen waren: den 13 April hadt REAUMUR 'er reeds een hooren zingen: doch hy merkt aan, dat deeze niet van Insekten, die in de Lugt vliegen, alleen leeven, maar van Wormen en Rupsen of derzelver Poppen, die zy van tusschen de Bast der Boomen haalen; waar toe de Zwaluwen, wegens de kortheid hunnes Beks, niet in staat zyn (*).

IV. *Riparia.* Strand-Zwaluw.

(4) *Zwaluw die Aschgraauw is, met de Keel en den Buik wit.*

Van de Schryvers wordt deeze genoemd de Oever-Zwaluw, of *Drepanis*, wegens haare Zeissenswyze Staart. De Engelschen noemenze gemeenlyk *Sand-Martin* of *Banck-Martin*, om dat zy haare Nesten in de Zandbanken aan den Oever der Zee of in de Duinen maakt. Van de Sweeden wordt zy *Strand-Swala*, dat is Strand-Zwaluw geheten. De Duitschers geeven 'er ook

(*) *Observat. du Thermometre faites en 1740, a Paris*, &c.

(4) Hirundo cinerea, Gulâ Abdomineque albis. *Faun. Suec.* 247. Hirundo riparia. f. Drepanis. GESN. *Av.* 656. ALDR. *Orn.* l. 17. c. 8. WILL. *Orn.* 156. T. 39. RAJ. *Av.* 71. n. 3. ALB. *Av.* II. p. 52. 56. f. B. FRISCH. *Av.* T. 18. f. 2.

ook den naam aan, van *Ryn-* en *Waſſer-Schwalbe:* men zou ze Aard-Zwaluw noemen kunnen. Het is die, waar van de Heer COLLINSON meldt, dat op zyn verzoek dezelven 's Winters in haare Holen gezogt, maar niet gevonden waren (*); 't welk, ook in dien opzigte, de Stellingen van KLEIN, die haar een Winterverblyf in de Aarde toeſchryft, omver ſtoot (†). En, inderdaad, het is de ongerymdheid zelve, dat de Water-Zwaluwen; want dus noemt men ook deeze, zig 's Winters in de Aarde begraaven, en de Lugt-Zwaluwen in 't Water kruipen zouden!

II. AFDEEL. LXV. HOOFDSTUK.

De Strand- of Zand-Zwaluw, daar wy thans van ſpreeken, is kleiner zelfs dan de kleine of Boeren-Zwaluw, hier voor beſchreeven. De Pooten zyn van agteren, tot aan de Vingeren toe, met Wolligheid bezet.

V. *Apus.* Gier-Zwaluw.

(5) *Zwaluw die zwartagtig is, met een witte Keel, hebbende al de vier Vingeren voorwaards geſtrekt.*

Wy

(*) Zie 't voorg. IV. STUK, deezer *Nat. Hiſt.* bl. 14.

(†) Zie 't II. DEEL. der *Uitgezogte Verhandelingen*, bladz. 209, 212.

(5) Hirundo nigricans, Gulâ albâ, Digitis omnibus quatuor anticis. *Syſt. Nat.* X. Hirundo tota nigra, Gulâ albicante. *Faun. Suec.* 246. Hirundo Apus. BELL. *Av.* 100. a. GESN. *Av.* 166. ALDR. *Orn.* l. 17. c. 10. JONST. *Av.* 119. T. 42. WILL. *Orn.* 156. T. 39. RAJ. *Av.* 72. n. 4. ALB. *Av.* II. p. 51. T. 55. FRISCH. *Av.* III. T. 17. f. 1.

II. AFDEEL. LXV. HOOFDSTUK.

Wy noemen deeze, die, om dat zy nooit op den Grond zitten gaat, van de Ouden *Hirundo Apus*, dat is zonder Pooten geheten wordt, naar den Hoogduitſchen naam *Gier*-Zwaluw; hoewel zy eigentlyk, wegens haar neſtelen in oude Gebouwen, *Steen*-Zwaluw moeſt heeten. De Franſchen noemen haar groote *Martinet* of *Moutardier*, de Engelſchen *Swift* of *Horſe-Martin*, wegens haare grootte. Zy is, naamelyk grooter, zelfs dan de Huis-Zwaluw. Op den Grond vallende kan zy niet weder opvliegen, wordende van de Kinderen gevangen met een Hoek, waar aan een Krekel is gedaan, zo BELLONIUS verhaalt. Alle de voorgemelden, behalven de Chineeſche, onthouden zig in Europa.

VI. *Subis.* Kanadaſche.

(6) *Zwaluw, die blaauwagtig zwart is, aan den Bek, en van onderen, witagtig Aſchgraauw.*

Dit is een *Kanadaſche*, die aan de Hudſons-Bay gevonden, en van de Ingezetenen des Lands, aldaar, *Sasbaun-Pasbu* geheten wordt. De Heer EDWARDS heeft dezelve naauwkeurig afgebeeld. Hy noemt haar de blaauwe of groote Gier-Zwaluw; want zy overtreft, in grootte, nog de voorgaande.

(7)

(6) Hirundo nigro cœruleſcens, Ore ſubtuſque cinereo ex-albida. *Syſt. Nat.* X. Hirundo cœrulea Canadenſis. EDW. *Av.* 120. T. 120.

(7) *Zwaluw met de Staartpennen van gelyke langte, aan de tippen Elswyze scherp en ongebaard.*

II. AFDEEL. LXV. HOOFDSTUK. VII. *Pelagica.* Karolinische.

De Heer BRISSON beschryft deeze onder den naam van *Karolinische*: KLEIN hadtze genoemd, Zwaluw, met de Staart wel zesmaal verdeeld: CATESBY geeft 'er den naam aan van Amerikaansche met een gedoornde Staart. Het schynt wel de purpere Zwaluw te zyn, daar hy van meldt, dat zy in Karolina haar nest in de reeten en gaten der Huizen maakt, of in de Schoorsteenen nestelt. De Kleur van deeze, immers, is bruin, van boven donkerer, van onderen bleeker, met een witagtige Keel en de Staartpennen bruin, hebbende ieder een fyne spitse punt. Men vindt haar, by Zomer, in Karolina en Virginie.

(8) *Zwaluw die bruin is, met de Keel en Buik wit.*

VIII. *Melba.* Spaansche.

Van deeze geeft EDWARDS de Afbeelding, onder den naam van *allergrootste* Strand-Zwaluw, en BRISSON noemt haar de *groote Spaansche*. Zy verdient inderdaad dien naam, als de Gier-Zwa-

(7) Hirundo Rectricibus æqualibus, apice subulatis nudis. *Syst. Nat.* X. Hirundo, Caudâ aculeatâ Americana. CATESB. *Car.* III. p. 8. T. 8.

(8) Hirundo fusca, Gulâ Abdomineque albis. *Syst. Nat.* X. Hirundo riparia maxima. EDW. *Av.* 27. T. 27. KLEIN. *Av.* 83.

II. AFDEEL. LXV. HOOFDSTUK.

Zwaluw in grootte eenmaal overtreffende, of eens zo groot zynde, naar men zegt. De Kleur is van boven donker-bruin, van onderen wit, aan de zyden bruin gevlakt: zy heeft een bruine halskraag, met zwarte vlakken: de Staartpennen zyn van boven donker- van onderen bleek-bruin: de Pooten tot de Vingeren toe met Wolligheid bezet: de Staart weinig gevorkt. Men vindtze in Spanje, inzonderheid aan de Straat van Gibraltar.

LXVI. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt *der* GEITENMELKEREN, *zo Europische als vreemde Vogelen.*

Naam.

De naam van *Caprimulgus*, dat GEITENMELKER betekent, wordt gegeven aan zekere Vogelen, die het laatste Geslagt uitmaaken van de Tweede Klasse of Afdeeling in het Samenstel van LINNÆUS. De Engelsche, Fransche en Hoogduitsche naamen, *Goat-Sucker*, *Tette-Chêvre* en *Geisz-Melcher*, zyn daar mede overeenkomstig en zien op zekere Eigenschap dezer Vogelen. Van de Franschen wordt 'er ook de naam van *Crapaud-volant* of vliegende Pad aan gegeven, van wegen de gestalte en kleur. De Ouden hebbenze by de Kat-Uilen geplaatst, om dat zy by nagt vliegen, en daarom noemde menze in 't Grieksch *Nycticorax* of Nagtraaf, in

in 't Fransch *Effraye* of *Frezaye*, in 't Engelsch *Churn-Owl* en *Fern-Owl*, dat is Karn- of Varen-Uil, in 't Hoogduitsch onder anderen ook *Tag-Sclaeffer*, dat is Dagslaap. RAY en CHARLETON voegenze ook, om die reden, by de Uilen; doch BRISSON en LINNÆUS naast aan de Zwaluwen, waar mede de Kenmerken meest overeenkomstig zyn.

II. AFDEEL. LXVI. HOOFDSTUK.

Kenmerken. Dezelven, naamelyk, bestaan in een kromme, zeer kleine, Elsvormige Bek, aan 't grondstuk neergedrukt; hebbende aan den Bek Hairtjes op een ry, als die der Oogleden in de Menschen, en een zeer wyde gaaping. Dat de Staart niet gevorkt, maar enkeld zy; onderscheidt den Geitenmelker, by BRISSON, van de Zwaluwen. Daarenboven zyn de drie voorste Vingeren of Klaauwen, tot aan het eerste Gewricht, met een Vliesje te samen gevoegd, en de binnenste is, aan de binnenzyde, als een Zaag getand.

Soorten. LINNÆUS heeft van dit Geslagt maar twee Soorten, en BRISSON telt 'er zeven, waar onder die van LINNÆUS zyn begreepen.

I. *Europæus.* Europische. Pl. XLIX. *Fig.* 7.

(1) *Geitenmelker met de Neusbuisjes als afgesleeten.*

Dit

(1) Caprimulgus Narium tubis obsoletis. *Syst. Nat.* X. Gen. 102. Hirundo Caudâ integrâ, Ore setis ciliato. *Faun. Suec.* 248 Caprimulgus. BELL. *Av.* 28. a. GESN. *Av.* 242. JONST. *Av.* 53. T. 20 WILL. *Orn.* 70. T. 14. RAJ. *Av.* 26. n. 1. ALB. *Av.* I. p. 10. T. 10. FRISCH. *Av.* T. 101. CATESB. *Car.* I, p. 8. T. 8. B. Caprimulgus minor Americanus. CATESB. *Car.* III. p. 16. T. 16. EDW. *Av.* 63. T. 63.

II. AFDEEL. LXVI. HOOFDSTUK.

Dit is de gewoone *Europische* Geitenmelker, die men taamelyk veel vindt in de Bosschen van Vrankryk, Engeland, Duitschland en Sweeden, alwaar hy zig des nagts door zyn geluid, een soort van gebrom, dat niet onaangenaam is noch verschrikkende, genoegzaam openbaart. Het is ook geenzins een Roofvogel, gelyk de Uilen; want hy leeft van Vliegen, Torren en andere Insekten, welken KLEIN in zyne Maag gevonden heeft. Het schynt dat hy voornaamelyk op zulken, die in 't donker vliegen, gelyk de Nagtkapellen, aast. Zyn Eijeren, die zeer langwerpig, witagtig, gewolkt en met zwarte vlakjes getekend zyn, legt hy slegts in 't een of ander Gat of Kuiltje, van Slyk of Aarde, of in de Kloven der Rotsen neer.

De grootte is omtrent als die van een Koekkoek, naar welken de gestalte ook zeer gelykt: doch de Kleur verschilt grootelyks. Zyn Pluimagie, naamelyk, is van boven uit grys en zwart Golfswyze gemengeld en overdwars gestreept: van onderen rosagtig wit met donker bruine dwarsstreepen: de drie Slagpennen van den eersten rang inwaards met een witte vlak getekend; de twee buitenste Staartpennen wederzyds met witte tippen. Hy heeft den Bek zwart, de Pooten bruin. Ter wederzyden van den Bek heeft hy een witten band, loopende langs de Onderkaak, tot digt aan 't Agterhoofd.

Karolinische en Virginische.

CATESBY geeft de Afbeelding van eenen Amerikaanschen Geitenmelker, die van grootte en

en kleur nagenoeg als de Europiſche is; doch bovendien heeft hy een kleinen, welken LINNÆUS aanmerkt als een Verſcheidenheid van den onzen, om dat dezelve de Vlerken en Staart, op gelyke wyze, met wit gevlakt heeft. De Kleur, egter, ſchynt wat veel te verſchillen; want deeze Virginiſche kleine is donker-bruin van boven, met rosagtige dwarsſtreepjes en eenig Aſchgraauw daar onder gemengd; van onderen bleek Oranje-kleur met zwarte dwarsſtreepen. Men noemt deezen in Virginie *Whip-poor-will*, daar de andere, in Karolina, van de Engelſchen Ooſtindiſc Vleermuis geheten wordt, en ſomtyds ook Regenvogel. 's Winters vindt menze niet in dat gedeelte van Amerika. De laaſtgemelde onthoudt zig meeſt in de Gebergten, binnenslands.

II. AFDEEL. LXVI. HOOFDSTUK.

(2) *Geitenmelker die de Neusbuisjes zeer uitſteekende heeft.*

II. *Americanus.* Jamaikaſche.

Jamaikaſche Boſch-Nagtuil wordt deeze van SLOANE getyteld, en BRISSON noemt hem Jamaikaſche Geitenmelker. De Engelſchen geeven 'er den naam van kleine Boſch-Uil aan, en de Franſchen van Guajana noemen hem *Haleur*. In grootte verſchilt hy weinig van den onzen; doch

(2) Caprimulgus Narium tubulis eminentibus. *Syſt. Nat.* X. Caprimulgus ſ. Noctua ſylvatica Jamaicenſis. SLOAN. *Jam.* II p. 298. T. 255. f. 1. RAJ. *Av.* 180 Hirundo major ſubfuſca miſcella, maculâ albâ Sphæricâ in utraque Alâ. BROWN. *Jam.* 467.

II. AFDEEL. LXVI. HOOFDSTUK.

doch de Kleur is grys, zwart en feuille-mort bont, met de Slag- en Staartpennen bleeker. In de Zuidelyke deelen van Amerika, als ook in de Westindiën, komt hy voor.

Brasiliaansche groote.

Voorts beschryft de Heer BRISSON twee Brasiliaansche Geitenmelkers, die veel kleiner zyn, alzo de een naauwlyks de grootte van een Leeurik, de andere die van een Zwaluw heeft: doch behalve deeze is 'er, in dat gedeelte van Amerika, één, die de grootte heeft van een Kat-Uil, en de gaaping van den Bek zo wyd, dat een Mensch 'er gemakkelyk zyn Vuist in kan steeken. Deeze wordt van de Portugeezen *Noitibo* en van de Brasiliaanen *Ibijau* geheten. Hy is zwart van Kleur, met geelagtig wit gevlakt, van onderen zwart en wit bont, hebbende de Oogkringen geel, de Pooten wit.

Ik zal hier nog kortelyk reden geeven van den gewoonen naam deezer Vogelen. De Ouden, van wien deeze naam afkomstig is, melden, dat zy zig op 't Eiland Creta naby de Zee onthouden, alwaar zy des nagts, steelswyze, in de Stallen komende, de Geiten aan de Uijers gaan zitten, om 'er Melk uit te zuigen; 't welk zy zo vinnig zouden doen, dat de Uijer daar van sterve en de Geit blind worde. Onder de hedendaagschen vind ik dit stuk door niemand bekragtigd.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOGELEN.

De Lettertjes *d*, *e* voor de getallen, dienen tot onderſcheiding van de twee Stukken, die de Vogelen beſchryven, zynde het IV. en V. STUK deezer Natuurlyke Hiſtorie.

A.

Aakſter. . *d*. 319
Aakſter-Specht . *d*. 391
Aarsvoet . *e*. 138
Albatroſs. . . *e*. 99
Alk. . . *e*. 81
Amazoon. . *d*. 239, 263
Ani. . . *d*. 291
Aras of Macaos. . *d*. 227
Arend. . *d*. 122, 132
Arendgier. . *d*. 115

B.

Baardgier. . *d*. 111
Baardmannetje. . *e*. 599
Baardvogel . *d*. 353
Baleariſche Kraan. . *e*. 180
Bananasvogel. . *d*. 330
Baſſaner Gans. . *e*. 121
Baſterd-Nagtegaal. *e* 568, 572
Beemer. . . *d* 223
Beenbreeker. . *d*. 170
Bengali. . . *e*. 541, 552
Bengaalſche Gaay. . *d*. 312
Bengaalſche Moſch. *e* 512
Berg-Eend. . *e*. 40
Berghoen. . *e*. 391
Berg Hoppe. . *d*. 421
Berg-Leeurik. . *e*. 469
Berg-Merel. . *e*. 494
Berg-Patrys. . *e*. 419, 445
Berg Vink. . *e* 535
Berkhoen. . . *e*. 397
Beul. . . *d*. 219
Blaauwborſtje. . *e*. 582
BLAAUWSPECHTEN. . *d*. 395
Blaauwvogel. . *e*. 496
Blaauwvogeltje . *e*. 583
Blaauwe Reiger. . *e*. 201
Blaffer. . . *e*. 223
BLOEMZUIGERTJES. . *d*. 432
Boheemſche Gaay. *d*. 224
Bontekraay. . *d*. 306
Bonte Specht. . *d*. 389
Boomklopper. . *d*. 395
BOOMKRUIPERTJES. . *d*. 424

Boom-

Boom-Smient. . *e.* 69
Boomvalk. . . *d.* 159
Boom-Uiltje. . *d.* 194
Bofch-Raaf. . *d.* 421
Bofch-Vink. . *e.* 537
Boterbeeftje. . *e.* 511
Braakvogel . *e.* 223, 260
Brandgans. . *e.* 24
Brandfys. . . *e.* 550
Brandvogel. . *e.* 158
Brafiliaanfche Aakfter. *d.* 277
Brafiliaanfche Reiger. *e.* 173
Brem-Rall. . *e.* 279
Bril-Eend. . *e.* 53
Bruidje. . . *e.* 68
Bruinet-Eend. . *e.* 53
Buizert. . *d.* 160
Burgemeefter. . *e.* 147
Butoor. . . *e.* 211
BYEN-EETERS. . *d.* 409

C.

Calao. . . *d.* 285
Canuts-Vogel. . *e.* 250
Chineefche Taling. . *e.* 67
Chineefche Zwaluw. *e.* 607
Chirurgyn. . *e.* 277
Coliou. . *e.* 516
Condor. . . *d.* 98
Cysje. . *e.* 549

D.

Dagflaap. . *e.* 615
Dag-Uil. . . *d.* 201
Dikbek. . *e.* 500
DIOMEDES-VOGELEN. *e.* 98
Diftelvink. . *e.* 538
Dod-Aars. . *e.* 320
Domheer. . . *e.* 503
Dominikaan. . *e.* 504
Doornfluiper. . *e.* 261
Doornwiek Plevier. *e.* 262
DRAAIHALZEN. . *d.* 370
Dronte. . *e.* 320
Duif-Sperwer. . *d.* 167
DUIKERS. . . *e.* 133
Duiker Gans. . *e.* 72
Duik-Meeuw. . *e.* 157
Duimeling. . *e.* 586
Duitfche Pappegaay. *d.* 330
DUIVEN. . *e.* 429
Duivenvalk. . *d.* 175

E.

Edele Valk. . *d.* 157
Eend. . . *e.* 62
EENDEN of EENDVOGELEN. . *e.* 12
Eenddooder. . *d.* 170
Eenzaame Vogel. . *e.* 322
Egyptifche Bergvalk. *d.* 116
Egyptifche Raaf. . *d.* 344
Eidervogel. . *e.* 40
Eikel-Aakfter. . *d.* 314
Ember-Vogel. . *e.* 137
Exter. . . *d.* 320

F.

FAISANTEN. . *e.* 348
Faifant. . . *e.* 381
Faifant van Penfylvanie. *e.* 409
Faifant-Hoen. . *e.* 387
FLAMINGO'S. . *e.* 161
Francolyn. . *e.* 421
Fregat-Vogel. . *e.* 111
Frytertje. . *e.* 550
Fuut. . *e.* 138

G.

Gans. . . *e.* 27
Geelborftje. . *e.* 571
GEELGORSEN. . *e.* 517

Geel-

Geelvink. . . *e.* 522
Geelvogel. . . *d.* 335
Geerſtvogel. . *e.* 552
GEITENMELKERS. . *e.* 614
Gekken. . *e.* 122, 125
Gekroonde Arend. . *d.* 105
Gekuifde Arend. . *d.* 139
Gerſtvogel. . *e.* 520
GIEREN. . . *d.* 96
Giervalk. . *d.* 172
Gier-Zwaluw. . *e.* 611
Glut. . . *e.* 229
Godinnetje van Ternate. *d.* 407
Godsvogel. . *d.* 346
Goud-Arend. . *d.* 128
Goudgier. . *d.* 113
Goudhaantje. . *e.* 588
Goud-Merel. . *d.* 332
Goud Plevier. . *e.* 258
Goudvink. *e.* 502
Goudvlerk-Koekkoek. *d.* 369
Goudvogel. . *d.* 335
Graauwzingertje. . *e.* 571
Grasmoſch. . *e.* 570
Griel. . . *e.* 260
Groenlandſche Burgemeeſter. . *e.* 148
Groenlandſche Duif. *e.* 89
Groenlandſche Pappegaay. . *e.* 85
Groenling. . *e.* 510
Groene Specht. . *d.* 380
Grootbek. . *d.* 276
Grypvogel. . *d.* 98

H.

Haagmoſch. . *e.* 568
Haairſnepje. . *e.* 249
Haan. . . *e.* 349
Haazen-Arend. . *d.* 127
Half-Snepje. . *e.* 233.
Hanebyter. . *d.* 322
Hangneſt. . *d.* 333, 337
Hangneſtje. . *e.* 590
Haringdooder. . *e.* 115
Haring-Meeuw. . *e.* 147
Harpoenier of Schieter. *d.* 392
Harpy. . . *d.* 105
Haverkneu. . *e.* 550
Havik. . . *d.* 175
Hazelhoen. . *e.* 410
Hennen. . *e.* 360
Hennipvink. . *e.* 551
Honigzuigertjes. . *d.* 432
Hoorn-Uil. . *d.* 183
Hoornneus-Vogel. , *d.* 282
HOPPEN. . *d.* 414
Houtſnep. . *e.* 225

I.

Ibis. . . *e.* 213
Indiaanſche Groenling. *e.* 544
Indiaanſche Raaf. . *d.* 283

J.

Jaagervogel. . *d.* 287
Jan Pottagie-Eend. *e.* 59
Jan van Gent. . *e.* 121
Juffertje. . *e.* 182

K.

Kaapſche Duif. . *e.* 95
Kaapſche Moſch. . *e.* 529
Kaauw. . . *d.* 309
KAAUWTJES. . *d.* 338
Kaffer. . . *d.* 331
Kakatoes. . *d.* 227, 254
KALKOENEN. . *e.* 335
Kanarie-Vogel. . *e.* 545
Kapel-Valkje. . *d.* 428
Kapoen. . *e.* 359
Kapoen van Pharao. *d.* 120
Kardinaal. *e.* 503, 523, 525
Kaſteelhoen. . *e.* 399

Ka-

Kafuaris. . e. 310
Kat-Uil. . d. 205
Katoendiefje. . d. 325
Keep. . e. 535
KEERKRINGVOGELEN. e. 128
Kemphaan. . e. 238
Kerk-Uil. . d. 197
KERNBYTERS. . e. 497
Kerfendief. . d. 332
Kievit. . . e. 240
Kirr-Meeuw. . e. 283
KLAAUWIEREN. . d. 211
Klapper. . d. 290
Klip-Hoppe. . d. 422
KLUITEN. . e. 263
Kluit. . e. 264
Kneutje. . e. 550
Koddenaar. . e. 551
Koehoorn. . d. 282
KOEKKOEKEN. . d. 352
Koet. . e. 270
Koet-Plevier. . e. 245
Kok-Meeuw. . e. 147
Kolibrietjes. . d. 432
Koning der Paradysvogelen. . d. 350
Koning der Wouwouwen. . d. 106
Koningje. . e. 588
Konings-Viffcher. d. 398
Konings-Vogel. . e. 180
Koninglyke Arend. d. 129
KoninglykeKuikendief. d. 146
Konyn-Uil. . d 209
Koolmees. . e. 593, 597.
Koornhoen. . e. 402
Koperwiekje, Lyfter. e. 484
Korhoen. . e. 400
Kormoran. . e. 115
KNARSHOENDEREN. e. 285
Knorhoen. . e. 379
Kraagbeeftje. . e. 512
Kraanvogel. , e. 183
Kraay. . . d. 303
Kraay-Specht. . d. 375
Krabben-eeter. . e. 207
Kramsvogel. . e. 482
Kras Uil. . d. 204
Kroonvogel. . e. 180, 390
KROPGANZEN. , e. 103
Kruisbek, Kruis-Vink. e. 498
Kuif-Gaay. . d. 316
Kuif-Reiger. . e. 205
Kuikendief. . d. 144
Kutke-Gaap. . e. 143
Kwak. . e. 200
Kwaker-Eend. . e. 51
Kwartel. . e. 422
Kwartel-Koning. . e 279
KWIKSTAARTEN. . e. 563
Kwikftaart. . e. 573

L.

Labben. . e. 151
Land-Wulp. . e. 261
Langpoot. . e. 262
LEEURIKKEN. . e. 460
Leeurikdief. . d 160
LEPELAARS. . e. 168, 172
Lepel-Eend. . e. 47
Lomme. . e. 134
Looper. . e. 266
Loopertje. . e. 589
Lory. . d. 227, 258
Luipaard-Vogel. . e. 223
Lund. . . e. 85
Lyk-Uil. . d. 198
LYSTERS. . e. 480

M.

Magellaanfche Gans. e. 83, 100
Mallemokke. . e. 148
Manakyn. . e. 599
Mango-Brommer. d. 438
Mantel-Meeuw. . e. 146
St. Martens-Vogel. d. 143

Mathoen. . e. 261
MEESEN. . e. 591
MEEUWEN. . e. 142
Meir- of Moeras-Hen. e. 273
Menschen-Eeter. . d. 109
Merel. . . e. 492
Meyvogel. . e. 158
Mineur. . d 339
Moeraslooper. . e. 236
Moerhoen. . e. 402, 407
Monnik Zwaan. . e. 320
Mornel. . e. 256
Mosch. . . e. 554
Moschduif. . e. 458
Moskaat-Eend. . e. 44
Muisvalk. . d. 161, 173
Muurkruiper. . d. 427
Muur-Specht. . d. 427
Muur-Nagtegaal. . e. 579

N.

Nagtegaal. . e. 564
Nagtraaf. . e. 200
Nagt-Uil. . d. 196
NIMMERZATTEN. . e. 175
Non Duiker. . e. 78
Nonnetje. . e. 596
Noordsche Penguyn. . e. 83
Nootenkraaker. d. 283, 317, 395
Numidisch Juffertje. e. 182

O.

Oestervanger. . e. 267
Oijevaar. . e. 178, 192
Oly-Merel. . d. 332
ONWEERSVOGELEN. . e. 91
Oor-Fuut. . e. 139
Oor-Uilen. . d. 191
Oorlogschips-Vogel. e. 99, 112
Ortolaan. . e. 521
Offenpikker. . e. 478
Oude Mannen of Besjes d. 365
Ouerhaan. . e. 392

P.

Paapje. . e. 579
PAAUWEN. . e. 325
Paauw. . e. 327
Paauw-Faisant. . e. 334
PAAUWIESEN. . e. 344
PAPPEGAAIJEN. . d. 225
Pappegaatje. . e. 526
PAPPEGAAY-DUIKERS. e. 80
Paradys-Haan. . d. 415
Paradys-Hoppe. . d. 419
Paradys-Kolibriet. d. 435
PARADYSVOGELEN. d. 345
Parkieten. . d. 229, 242
Parkietjes. . . d. 269
Patrys. . e. 413
Paus. . e. 85, 529
Pelgrim. . d. 157
Pelikaan. . e. 104
Penguyn. e. 81, 83, 100, 131
Pepervreeter. . d. 277
Perroquets. . d. 228
Phaëton. . e. 129
Phaisant. . e. 381
Piepert-Plevier . e. 254
Piepert-Leeurik . e. 466
Pimpelmees. . e. 596
Pisangspreeuw. . d. 341
Plakker. . e. 593
PLEVIEREN. . e. 252
Plevier. . e. 248
Poelsnep. . e. 220, 231
Poepert. . e. 285
Poolsche Mees. . e. 590
Poule peintade. . e. 378
Poule Sultane. . e. 274
Purperkauwtje. . d. 343
Purpervogel. . e. 274
Putter. . e. 539
Pylstaart. . e. 79
Pylstaart-Eend. . e. 56

R.

Raadsheer. . *e.* 147
Raaf. . *d.* 294
RAAVEN. . *d.* 293
RALLEN. . *e.* 278
Rans-Uil. . *d.* 190
Regenboog Pappegaay. *d.* 237
Regenvogel. *d.* 365, 380 *e.* 223
REIGERS. . *e.* 177
Reiger-Valk. . *d.* 157
Reus . *e.* 321
RHINOCEROS-VOGELEN. *d.* 282
Riethoentje. . *e.* 270
Riet-Lyfter, . *e.* 496
Rietmees. . *e.* 598
Rietmofch. . *e.* 553
Rietzingertje. . *e.* 571
Ring-Duif. . *e.* 447, 452
Ring-Merel. . *e.* 495
Ringel Gans. . *e.* 37
Rivier-Fuut. . *e.* 141
Roek. . *d.* 305
Roeper-Eend. . *e.* 48
Roerdomp. . *e.* 211
Roller. . *d.* 330
Ronkertjes. . *d.* 448
Roodbeen. . *e.* 244
Roodborftje. . *e.* 584
Roode Eend. . *e.* 57
Roodkop, Putter. *e.* 542
Rood Oog, Vink. *e.* 537
Roodftaart. *e.* 577, 580, 581
Roomfche Duif. *e.* 438
Roos-Merel. . *e.* 491
Rotgans. . *e.* 37
Rotjes. . *e.* 91
Rots-Merel. . *d.* 327
Rotteftaart. . *d.* 276
Rottetetje. . *e.* 90
Ruid of Ruigvogelen. *e.* 11
Ruiter. *e.* 220. 230, 243, 251
Ryftvink. . *e.* 531
Ryftvogel. . *e.* 506

S.

Saaker of Stoot-Valk. *d.* 156
Scharlaaren. . *d.* 329
Schat-Aakfter. . *d.* 216
Scherpwiek. . *e.* 276
Schild-Eend. . *e.* 47
Schildvink. . *e.* 532
Schoffelaar. . *e* 169
SCHOL AAKSTERS. . *e.* 266
Scholvaars. . *e.* 133
Schrikvogel. . *e.* 76
Schuifuit. . *d.* 183
SCURVOGELEN. . *e.* 173
Senegali. . *e.* 509
Slagter of Slagtvogel. *d.* 212
Slangenvreeter. . *e.* 169
Slobbe. . *e.* 46
Slyk- of Stront-Haan. *d.* 415
Smient. . *e.* 54, 62
Smirrel. . *d.* 166
Sneeuwhoen. . *e.* 404
Sneeuwmofch. . *e.* 562
Sneeuwvogel. *d.* 224, *e.* 518
SNEPPEN. . *e.* 216, 226
Snepje. . *e.* 231
SPECHTEN . *d.* 374
Sperwer-Uil. . *d.* 203
Spipolet, Leeurik. *e.* 468
Spot-Meeuw. . *e.* 149
Spotvogel. . *e.* 488
SPREEUWEN. . *e.* 471
Staart-Mees. . *e.* 598
Steen-Kraay. . *d.* 423
Steen Plevier. . *e.* 235
Steenfmetzer. . *d.* 163
Steen-Uil. . *d.* 197
Steenvalk. . *d.* 157
Steen Zwaluw. . *e.* 612
STELTLOOPERS. . *e.* 162
STERNEN. . *e.* 153
Stervalk. . *d.* 176
Stinkvogel. . *d.* 340
Stootvogel. . *d.* 145

Storm-

Storm-Zwaluw. . e. 92
STRANDLOOPERS. . e. 236
Strandvogelen. . d. 4. e. 5
Strand-Zwaluw. . e. 610
Strontjager. . d. 110. e. 150
Strontvogel. . d. 110
Stroo-Staart. . e. 129
Stroomvinken. . e. 91
STRUISVOGELEN. . e. 298
Suiker-Vogeltje. . d. 430
Sysje. . . e. 549

T.

Taling. . . e. 52
TEEK-EETERS. . d. 290
Teitei. . . e. 553
Thouyou. . e. 319
Timmerman. . d. 381
Tjerk. . . e. 228
Tolk. . . e. 244
Toppertje. . e. 70
Tortelduif. . e. 453
TOUKANS. . d. 274
TRAPGANZEN. . e. 287
Trompetvogel. . d. 286
Tyran. . . d. 217

U.

UILEN. . . d. 181

V.

Valk. . . d. 149
VALKEN. . d. 121
VELDHOENDEREN. . e. 391
Veldmofch. . e. 561
Veldvlieger-Duif. . e 430
VERKEERD-SNAVEL. e 159
Vefanen. . e. 383
VINKEN. . e. 530
Vink. . . e. 532
Vinken-Valk. . d. 177
Vinkmees. . e. 595
Viffcher-Meeuw. . e. 157
Vifch- of Zee-Arend. d. 169
Viffcher. . e. 125
Vlaamfche Gaay. . d. 313
Vlafchvink. . e. 551
Vliegenvanger. e. 490, 542, 584
Vliegen-Vogeltjes d. 432, 452
Vogel van Ethna. . e 105
Vogelftruis. . e. 299
Vygen-eeter. . e. 572

W.

Wagter. . d. 214
WATERHOENTJES. e. 269
Water-Merel. . d. 398
Water-Raaf. d. 282, e. 119
Water-Rall. . e. 281
Waterfnyder. e. 159, 161
Waterfpreeuw. . e. 479
Water-Zwaluw. . e. 611
Weftindifche Raaf. d. 236
Weeuwtje. . e. 527
Wielewaal. . d. 332
Windvogel. . . e 223
Winter-Eend. . . e. 50, 56
Winterkoningje. . . e. 586
Winter-Meeuwtje. e. 143
Wintermofch. . e. 562
Winter Taling. . e. 38
Wipftaart. d. 224
Witftaart. . e. 578
Witte Non. . e. 77
Wittertje. . e. 46
Woud-Aapje. . e. 210
Wouw. . d. 145, 174
Woord of Mannetjes Eend. e 64
Wulp. . e. 217, 221
Wykel. . d. 322

Y.

YSVOGELEN. . d. 398

Z.

Zaagbekken. . *e.* 71
Zaagpen. . *e.* 250
Zand-Plevier. . *e.* 245
Zand Zwaluw. . *e.* 610
Zee-Aaſter. *e.* 85, 91, 267
Zee-Faiſant. . *e.* 47. 56
Zee-Hen. . . *e.* 88
Zee-Meeuwen. . *e.* 144
Zee-Paard. . *e.* 93
Zee-Pappegaay. . *e.* 85
Zee-Raaf. *d.* 283, 422, *e.* 73
Zee-Specht. . *d.* 398
Zee-Spreeuw. . *e.* 491
Zee Vogel. . *e.* 56
Zee-Zwaluw. *a.* 398, *e.* 153, 157
Zing-Lyſter. . *e.* 485
Zomer-Taling. . *e.* 61
Zuider-Penguyn. . *e.* 131
Zwaan. . . *e.* 13
Zwaangans. . *e.* 23
Zwaluwen. . *e.* 602
Zwaluw-Specht. . *d.* 378
Zwartkapje. . *e.* 579
Zwarte Mantel. . *d.* 224
Zwartſtaart. . *e.* 577
Zwarte Stork. . *e.* 199
Zwartvogel. . *d.* 344
Zwemmer. . *d.* 168
Zwemvogelen. . *e.* 1
Zyde- of Fluweel-Hoentje. . . *e.* 281
Zyde-Staart. . *d.* 224

De BOEKBINDER moet de Plaaten dus inzetten.

Plaat	XXXVII. tegen over Bladz.	71
. . .	XXXVIII. — — —	103
. . .	XXXIX. — — —	115
. . .	XL. — — —	133
. . .	XLI. — — —	147
. . .	XLII. — — —	161
. . .	XLIII. — — —	199
. . .	XLIV. — — —	217
. . .	XLV. — — —	263
. . .	XLVI. — — —	297
. . .	XLVII. — — —	333
. . .	XLVIII. — — —	447
. . .	XLIX. — — —	505

By

By den Uitgeever van deze Natuurlyke Historie is, sedert eenige jaaren, in het zelfde formaat, waarin dit Werk gedrukt is, uitgekomen een Werk, onder den titel van Uitgezogte Verhandelingen, uit de nieuwste WERKEN van de SOCIETEITEN der WEETENSCHAPPEN in Europa, en van andere Geleerde Mannen, *met naauwkeurige afbeeldingen;* waar van reeds VII Deelen, die ieder *f* 3-12- kosten, het licht zien. In dezelven zyn vervat de volgende Stukken, betreffende de

NATUURLYKE HISTORIE.

Als: Waarneemingen noopens twee *Kinderen* van *zeldzame* dikte en grootte . . . IV. Deel.
Omtrent een *Meisje* dat naar een *Aap* geleek IV. ——
De *Galsteenen* en *Bezoars* in 't Menschelyk Lighaam en dat van Dieren, groeijende . . II. ——
Tafel van Klein, tot de Natuurlyke Historie der Viervoetige Dieren . . . I. ——
Het verschillend Ras der *Honden*, en deszelfs Oorsprong onderzogt . . . III. ——
Of de *Wolf* en de *Vos* Dieren van een *zelfde Soort* zyn als de *Hond* . . . III. ——
Verscheidenheden der *Katten* en hun verschillend Ras II. ——
Berigt van een *Hondje* dat naar een *Peroquet* geleek IV. ——
Zonderlinge Vertooning aan een *Varkens-Blaas* VI. ——
Historie der *Begraavinge* van de Mol . I. ——
Natuurlyk Samenstel der *Vogelkunde* door Moehring I. ——
Kenmerken van de Rangen, Geslagten en Soorten der Vogelen, volgens Linnæus . . V. ——
Manier van *Verteering der Spyzen* in hunne Maag IV. ——
De Ingewanden van een *Koekkoek* beschreeven IV. ——
Vertoog over de *Stryk* en *Trek* Vogelen . V. ——
Onderzoek waar de *Oije vaars* en *Zwaluwen* overwinteren . . . . II. ——
Beschryving van den Roofvogel, *Buizert* genaamd IV. ——
—————— van een *Leeurik* met een *gekruisten* Bek, en II ——
—————— van de *Waterspreeuw*, door C. N. V. ——
De Huishouding en Voortteeling der *Kikvorschen* en *Padden*, volgens Roesel . . VII. ——
Verhandeling over 't Werktuig van 't Gehoor in de Kruipende Dieren en eenige *Visschen* door Geoffroy V. ——
Lyst der Visschen van Nederland, door Dr. J. F. Gronovius en vervolg daar van, door L. T. Gronovius I. ——

Manier van de Visschen te *lubben* om die vet te maaken I. Deel.
Berigt wegens het *paaren* en *voortteelen* van de Zalm IV. ——
Beschryving van een *zeldzaamen* Visch in de Middellandsche Zee gevangen . III. ——
—— van den *Rivier-Harder*, en een inlandschen Visch, wegens zyn gedaante *Kringbuik* genaamd, door C. N. I. ——
Byzonderheden van den *Sidder-Visch* of Beef-Aal III.
Aanwyzing der Insekten die op de byzondere Soorten van Boomen en Kruiden *huisvesten* . II. ——
Aanmerkingen over het *vangen en bewaaren* der Insekt. III. ——
Vertoog over de *Paaring* der *Muggen* . VII. ——
Over het *Haft* of *Oever-Aas* en deszelfs Voortteeling VII. ——
Beschryving van den *Horsel* der Rendieren, door Linnæus . . . . . I. ——
De aart van 't *Vogt*, dat zekere *Rups* van den Wilgeboom uit haar Lighaam spuit . . V. ——
De Paaring en Voortteeling van de *Plant-* of *Boomluizen* V. ——
Berigt aangaande zeker Torretje, genaamd *Springkever* II. ——
Beschryving van het Insekt, *Leeuw-Worm* genaamd IV. ——
Vergelyking der *Aardwormen* met den *Menschen* of *Kinderen* Worm . . . V. ——
Ontdekking van Wormen, die in *Sponsen* huisvesten. IV. ——
Zekere nieuw ontdekte *Zeediertjes*, door L. T. Gronovius, . . . III. ——
Nieuw Soort van *Water-Polypen*, die Steenen uitknagen IV. ——
Beschryving van zeker Insekt, dat men *Ganzen-Mossel* noemt . . . . II. ——
Een nieuwlings door M. H. ontdekt Diertje, door C. N. beschreeven en *Kop-Poot* geheeten . II, III. ——
De zogenaamde Zee-Kat (*Sepia*) met haare Eijertjes en Jongen afgebeeld, door C. N. als ook . I. ——
Het Eijernest van de Zee-Slakjes die men *Wulk* noemt I. ——
Byzonderheden raakende de *Diertjes* der Koraalgewassen . . . . IV. ——
Waarneemingen ten dien opzigte, door den Heer Ellis, als ook . . . I. ——
—— omtrent een *Tros Polypus* by *Groenland* gevonden I. ——
Brief aangaande de *Purper-Slek* . . V. ——
—— omtrent zeker *Zee-Gewas*, door Gronovius II. ——
Waarneemingen omtrent den *Slaap der* Planten, door Linnæus . . . V. ——
Aanwyzing van 't *nuttig gebruik* eeniger Plantgewassen III. ——
Bepaaling *welk Soort* van Plant de *Zwam* zy . I. ——
Waarneemingen omtrent den *Sassaphras*-Boom VII. ——
—— omtrent den *Vernis*-Boom . III. ——
Volwassen *Appel* aan een *Aalbezie*-Boom gevonden. IV. ——

Ste-

Steden of Landschaps *Gezigtjes* in afgezaagde schyfjes *Hout* . . . II, III. Deel.
Berigt wegens eenige ongemeene *uit de Aarde gegravene* Lighaamen . . . I. ——
Oorsprong van de *Versteende* Schulpen en dergelyke Delfstoffen . . . IV, VII. ——
Verhaal der Ontdekkinge van een versteende *Boomstam* IV. ——
Oorsprong van de *Lely- en Sterre-Steenen*, als ook van de *Rader- en Rolsteenen* . . . VI. ——
Vertoog over de *Belemniten* of zogenaamde Dondersteenen . . . VII. ——
De Eigenschappen van het Witte Goud, *Platina del Pinto* III. ——
Aart van 't Water der *Rood Koper bronnen* in Ierland I. ——

HUISHOUDELYKE ZAAKEN.

Het Gebruik van *Koperen Vaatwerk* in de Keukens II. ——
Konst om de *Otters* te vangen, te temmen, en te maaken dat zy *Visch* aanbrengen . . II. ——
Gemakkelyke manier om *Gest* te bereiden . III. ——
Van *Aardappelen* Brood te bakken, Jenever te stooken en Styfzel te maaken . . V. ——
Onderrigting om Cyder of *Appeldrank* te vervaardigen III. ——
Bereid. van 't *Eau de Luce*, een Hartsterkend Reukwater IV. ——
Waarneeming over de Reuk der *Bloemen* . IV. ——
Manier om uit *enkelde* Bloemen *dubbelde* voort te brengen . . . . VII. ——
Middel om de Bloemen te *bewaaren* in haare *Schoonheid* II. ——
Bereiding van het *Blanketzel*, Spaansch Wit of Witzel genaamd . . . . III. ——
Byzondere manier van *Schilderen* in navolging der Ouden . . . . III. ——
Middel om 't *Goud* te behouden dat tot *Verguldzel* is gebruikt . . . . IV. ——
Onderzoek van wat Stoffe het *Oostindisch Porselein* gemaakt worde . . . II. ——
De nuttigheid van het te *Paard ryden* tot Gezondheid VI. ——
Het *bewaaren* der *Graanen*, inzonderheid *Tarw* III. ——
Oorzaak van 't *bederf der Tarwe* in de Halm op 't Land . . . . VI, VII. ——
De Graanen *zonder verschieten* goed te houden VII. ——
Proeven aangaande het *groejen der Planten* in andere Stoffe dan *Aarde* . . . III. ——
—— of verschillende Planten *verschillend Voedzel* uit den Grond haalen . . VI. ——

Dat de *veranderlng van Haver in Rogge* onmogelyk zy III, IV. Deel.
Manier om van de *Perfikboomen* veel Vrugten te teelen V, VI. ——
Vertoog over 't *ryp maaken der Vygen* in de Levant VI. ——
Berigt wegens het *Tabakplanten* in de Nederlanden VII. ——
—— wegens het behandelen van *ongebouwde* Landen VII. ——
Oorzaak en Geneesmidd. voor de *Ziekte van 't Rundvee* VII. ——
De *In-enting* derzelve onderzogt, door Dr. J. Grashuis en nuttigheid daar van aangetoond III, IV. ——
Manier van bereiding van de *Kaas* van Rochefort VI. ——
Hoe men verfcheide *inlandfche* Planten tot *Leertouwen* gebruiken kan . . . IV. ——
Hoe het *Armoniak-Zout* in Egypte gemaakt wordt VII. ——
Vertoog over 't *Balfemen der Lyken* by de Egyptenaaren IV. ——
Proeven over den *loop der Rivieren* en middelen tot voorkoming van *Overftroomingen* . VI. ——
Uitvind. om het *Zeewater zoet* en drinkb. te maaken, I, IV. ——
Werktuig om *Walviffchen* te fchieten en dus te vangen II. ——
Middel om het *Buskruid*, zonder Vuur, *te droogen* en droog te bewaaren . . . III. ——
Proeven omtrent een nieuw Soort van *Kanonftukken* III. ——

NATUUR- EN WISKUNDE.

De onderlinge *Aantrekking* der Lighaamen verklaard I. ——
De *Lighaamelyke zwaarte* van een levendig Menfch V. ——
Zonderlinge verandering van Kleur, in een *Neger in* VI. ——
Waarneeming over de *Hand* van een Lyk die *Groen* bleef V. ——
De *Kleuren* die door Wryving van Glas worden voortgebragt . . . . . I. ——
Hiftorie van het *Glas* uit de *Oudheid* opgemaakt I. ——
Proeven wegens de fcherpte van 't *Gezigt* . II. ——
Waarom, met de *beide Oogen* te gelyk, de *Voorwerpen* enkeld gezien worden . . . VI. ——
Berigt wegens een nieuw foort van *Verrekykers* met zeven Glazen . . . V. ——
Verhandel. over 't flypen van *Vergrootglaasjes* en kleine Spiegeltjes . . . V. ——
Het *Verbranden* van een Scheepsvloot met *Brandspiegels* I. ——
Of het *Zeewater* door *Glas* kan dringen onderzogt VI. ——
De *Kleuren* der *Edele Gefteenten* . IV. ——
Vorming der *Beenderen* in de Dieren en van 't *Hout* in de Boomen . . . III. ——
De *Warmte der Lugt* in verfcheide deelen van den *Aardkloot* . . . . IV. ——
De zwaare *Hitte* in de Zomer van 't jaar 1759 in de Nederlanden . . . IV. ——

De

De vinnige *Koude* te *Petersburg* in de Winter van 1759-60 . . . VI. Deel.
't *Bevriezen* van 't *Kwikzilver* in de Konstig aldaar verkreegen Koude . . . VI, VII. —
Zwaare *Koude* van January 1760 in Nederland, met die in Siberie vergeleeken . . V. —
De *Lugtsgesteldheid*, Weder en Wind en Ziekten te *Amsterdam* in de jaaren 1759-1762 IV, V, VI, VII —
Een kleine doch zonderlinge *Aardbeeving*, die aanleiding geeft tot verklaaring van geweldige schokkingen des Aardkloots . . . IV. —
Ketenen van *Bergen* rondom den *Aardkloot* volgens Buache . . . III. —
Een *Vuurbal*, die in 't jaar 1758 zig vertoond heeft VI. —
Aanmerk. over de vorming van *Vuurige Verhevelingen* VI. —
Het *Licht* dat het *Zee-Water* by Nagt uitgeeft VI, VII. —
Het bewaaren van *Bloed* en andere Vogten, zonder bederf, in 't *Lugtledige* . . . V. —
De *Smaakdeeltjes* der Lighaamen door den Prof Luchtmans . . . . IV. —
De Takschieting van de *Kamfer* . VII. —
Het *Zwemmen der Beesten* van natuure, in tegenstelling van den Mensch . . . I. —
De Spraak of de *Stem* der Beesten. . V. —
De *doodelyke Waasem* van gloeijende Kolen VII. —
De Uitwaaseming van het *Ys* . . III. —
De inwaards strooming van de Zee, in de *Straat van Gibraltar* . . . II. —
De *Miswyzing van 't Kompas* en derzelver Verandering over den Aardkloot . . I, VI. —
Onderzoek of dezelve dienen kan om 't *Oost en West* te vinden . . . IV. —
Manier om de *Lengte op Zee* te bepaalen door *Waarneemingen op de Maan* . . . IV. —
Artificieele *Magneeten* of Zeilsteenen te maaken II, VI. —
Middel om de *Magneetische* kragt te geeven aan *geel Koper* . . . . V. —
Proeven omtrent den *Tourmalin* of Aschsteen VI. —
Waarneemingen omtrent de *Elektrisiteit* I, II, III. —
Verklaaring van de *Donder* door dezelve . II. —
Haar Uitwerk. op kwaalen van 't *Mensch. Ligh.* I, II, III, V. —
De Elektrisiteit *der Lugt* . . II. —
Uitwerkingen van *Donderslagen* . . II, VI. —
Het *Sterven* der Kinderen, getal van Inwooners, *Volktellingen*, geboorene getrouwde gestorvene in eenige plaatsen van *Holland* door N. Struyck II, VII. —

 Le-

Levensbeschryvingen van de Heeren SLOANE en LIEBERKUHN . . . I, V. DEEL.
De grootte van *Babylon* in vergelyking met die van andere Steden door N. STRUYCK . III. —
De legging der *Salomons-Eilanden* door den zelven III. —
Beschryving van een nieuw *Geographisch* Werktuig II. —
Verscheide Werkingen gedaan om de *grootte van de Aardkloot* te meeten . . II. —
De reden die de *Omtrek van een Rond*, ten naasten by, tot deszelfs middellyn heeft, onderzogt door KLINKENBERG . . . VII. —
Proeven om den *Voortgang van een Schip* op Zee te bepalen I. —
De *Klootsche Driehoeks rekening* opgehelderd door *Algebraische* voorstellen, van N. STRUYK . VI. —
't Gebruik der *Wisseltafelen* door denzelven III. —
Aanmerking over de *Wederkomst* van den Komeet, die in 't jaar 1682 is gezien, in 't jaar 1759, door STRUYCK en KLINKENBERG . . II, IV, V. —
Bepaaling der Wegen van eenige *Kometen*, door N. STRUYCK . . . II, IV, V, VII. —
De loop der *Satellieten van Jupiter* door denzelven III. —
Verhandeling over den *Afstand der Zon* van den Aardkl. V. —
Verbeteringen in de Waarneeming der *Maan-Eklipsen* . . . . II, VII. —
Verbetering van den weg des Komeets, die in 't jaar 1762 is gezien, door N. STRUYCK . VII. —
Het berekenen der Verschyning van *Venus in de Zon*, den 6 *Juny* 1761 en *Waarneemingen* deswegens VI, VII. —

GENEES- EN HEELKUNDE.

Ontleed- en *Geneeskundige* Waarneemingen te *Petersburg* I. —
Proeven wegens de *Gevoeligheid der Lighaamsdeelen* en beweeging der *Herssenen* met de *Ademhaaling* overeenkomstig . . . . I. —
Verschil der Ademhaaling en beweeging van het Hart in *Slaapende en Waakende* Menschen . . I. —
Oorzaak van de Dood in *Drenkelingen* . . III. —
Byzonderheden in 't *Ontleden* van Menschel. Lighamen IV. —
Een buitengewoone *Geleding* der Ribben . IV. —
Een *Beenplaat* in de Borst gevonden . . IV. —
Het *Werktuiglyk* Gestel tot de beweeging des *Oogappels* IV. —
Manier om het *Hoornvlies van 't Oog te openen* tot uithaaling van 't *Krystallyn*, en Aanmerking. daar omtrent I, IV. —
Byzondere Geneezing van een *Traanfistel* . IV. —
Nieuwe Handgreep tot herstelling van 't *Gehoor* IV. —

Zeld.

Zeldzaame Toevallen van een *Buikwond* . IV. DEEL.
Geneezing van een *Bekkeneelsbreuk* . IV. ——
Heelkonstige Operatie op een *Slagaderbreuk*, door J. VAN DER HESPEL . . . VII. ——
Verbeterd Werktuig tot herstelling der *Ontwrichtingen* van den Schouder, door J. RUURHOF . IV. ——
Afzetting van het *Scheenbeen* by de Enklaauw en *Laars* van een nieuwe Uitvinding . . III. ——
Mogelykheid der Geneezing van *Kankreuze Gezwellen* aan 't Aangezigt . . . III. ——
Vier *Ruuwe* Steenen uit een 's *Menschen Blaas* gesneeden V. ——
Manier om de *Kraamvr.* te verlossen van de *Nageboorte* VI. ——
Oorzaak der *Vlaagen* van Pyn tegen den tyd van het Kraamen . . . . . IV. ——
Proeven wegens 't gebruik van de *Eiken-Zwam* tot het Stempen van *Bloedstortingen* . . I. ——
Toevallen door het byten van een *dolle Wolvin* . I. ——
Gelukkige Geneezing van de *Watervrees* . I. ——
Uitwerkingen van de *Aderlaating* . . II. ——
—— van de *Electriciteit* op verschelde Ligchaams-Kwaalen , . I, II, III, V. ——
—— van verscheide Soorten van *Wryvingen* III. ——
Waarneemingen over de *Zwarte Ziekte* . . III. ——
—— Over het *Koiyk van Poictou*, door Dr. TRONCHIN II. ——
Een geweldig *Lachen*, waar op een *Purperkoorts* volgde II. ——
Geneezing van een ongewoone *Ziekte der Huid*. I. ——
De Behandeling van de *Kinderpokjes* . . II. ——
De *In enting* derzelve beschreeven en verdedigd III, VII. ——
Uitrekening der *Kansen* daar op toegepast . V. ——
Een zeldzaame *Kwaal* der Maag en Aanmerkingen op het *Braaken* en de grootte der *Milt* . II. ——
Waarneemingen over de *Schemerblindheid* . I. ——
Onderzoek naar 't ophouden van den tyd der *vrugtbaarheid* in Vrouwspersoonen. . . V. ——
Dienst der Waarneemingen met den *Barometer* in de *Practyk* der Geneeskunde . . IV. ——
Nuttigheid der *Blaarpleisters* of Spaansche Vliegen tot vermindering der *Snelheid van de Pols* in Borstkw. V. ——
De uitwerkingen van 't Opium . . IV. ——
De Steenbreekende Kragt van *Spaansche Zeep* en *Kalkwater* . . . . IV. ——
Die der *Karlsbadwateren* daar mede vergeleeken V. ——
Gebruik van de *Scheerling* of *dolle Kervel* en *Belladonna*, tegen verouderde Kwaalen, de *Kanker* en KliervERhardingen . . . . . V, VI. ——

Be-,

Bewys dat het *Zout van Staal* niet in de Chylvaten
doorgaat . . . V. Deel.
Dodelyke Gevolgen van het inslokken van Pruime- en
Krieke-*Steenen*. . . . V. ——
De doodelyke *Waasem* van gloeijende Kolen VII. ——
Verschil der Sterkte van *verschillend* Kalkwater IV. ——
Scheikundig onderzoek der *Bronwaters en* van Seltz III. ——
——— van de *Rood-Koper-Bronnen* in Ierland I. ——
Waarneemingen omtrent de *Suiker van Melk* II. ——
De Eigenschappen van 't Vlugge *zuure* Zout van *Barnsteen* . . . . . I. ——
Nieuwe Manier om de *Metaalen* te ontbinden . VI. ——

Deeze Uitgezogte Verhandelingen worden, by het begin van ieder Maand *January*, *April*, *July* en *Oktober*, vervolgd met een Stukje, waar in, van tyd tot tyd, bericht wordt gegeven van de beste en nieuwste Verhandelingen, in de bovengemelde Werken der Societeiten enz. te vinden, of van die den Uitgeever, door andere Liefhebbers van Weetenschappen, medegedeeld worden, dat altoos 18 stuivers kost.

Cpce. de